GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2024

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 1 / 19 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2018/4032 09.01.2024
HAKAN KILIÇKAYA

002 2018/10630 09.01.2024
ETHEM ACAR

003 2018/14155 09.01.2024
HALİL GÖKÇEN VE EĞİTİM VE BİLİM EMEKÇİLERİ SENDİKASI

004 2019/6130 09.01.2024
ALİ SAĞLAM

005 2019/9297 09.01.2024
SÜLEYMAN ÖZDEMİR

006 2019/9517 09.01.2024
KASIM SIĞINÇ VE DİĞERLERİ

007 2019/10308 09.01.2024
HALİME ER

008 2019/16757 09.01.2024
MEHMET HANEFİ ERTUNÇ

009 2019/23249 09.01.2024
MEHMET BEYAZYÜZ

010 2019/24406 09.01.2024
AYSEL HANEDAR

011 2019/26668 09.01.2024
MUSTAFA KISKAÇ

012 2019/29610 09.01.2024
MEHMET BÜYÜK

013 2020/9105 09.01.2024
HASAN KAYA (2)

014 2020/16903 09.01.2024
ALİ YURTTANÇIKMAZ

015 2020/23443 09.01.2024
KARTAL MADENCİLİK İNŞAAT NAKLİYAT VE TİCARET LTD. ŞTİ.

016 2020/25276 09.01.2024
MAHFUZ GÜLERYÜZ

017 2020/29515 09.01.2024
GÜVEN USTA

İçindekiler - devam

018 2020/38419 09.01.2024
MUHARREM ERDOĞAN VE DİĞERLERİ

019 2021/9237 09.01.2024
VEYSİ ANUK VE DİĞERLERİ

020 2021/10035 09.01.2024
İSHAK BEKİROĞLU

021 2021/28893 09.01.2024
GÜRSEL GÜNGÖR

022 2021/33897 09.01.2024
ONUR HAMZAOĞLU

023 2021/37474 09.01.2024
REBER MAZLUM SAFRAN

024 2021/40309 09.01.2024
ERTUĞRUL BİLİR

025 2021/52529 09.01.2024
YENER KAYA VE DİĞERLERİ

026 2015/18814 10.01.2024
A.S. VE DİĞERLERİ

027 2016/15230 10.01.2024
ADEM YILMAZ VE DİĞERLERİ

028 2018/30042 10.01.2024
SAMİM ÇİFTÇİ VE DİĞERLERİ

029 2018/37889 10.01.2024
ŞENGÜL AÇIKGÖZ

030 2019/9065 10.01.2024
KEMAL ŞENER

031 2019/16630 10.01.2024
NURŞEN MIZRAK

032 2019/21977 10.01.2024
HASAN HÜSEYİN ALANTOR VE DİĞERLERİ

033 2019/29282 10.01.2024
LALE ÖĞRETMENOĞLU VE DİĞERLERİ

034 2019/34103 10.01.2024
UTKU ÖNER

İçindekiler - devam

035 2019/34523 10.01.2024
RAMAZAN İLTER

036 2019/34998 10.01.2024
MUSTAFA FELHAN

037 2019/42794 10.01.2024
FERMAN SOLMAZ

038 2020/22431 10.01.2024
RAHİME AKTAŞ

039 2020/29168 10.01.2024
ÜNİVERSAL GAYRİMENKUL A.Ş.

040 2020/30472 10.01.2024
FARUK YILMAZ

041 2020/35078 10.01.2024
GÜNAY KUBİLAY

042 2020/38027 10.01.2024
FERRUH DAL

043 2021/3178 10.01.2024
PELİN AKBAŞ YEŞİL

044 2021/4261 10.01.2024
MUSTAFA ÇEVLİK

045 2021/4328 10.01.2024
DENİZ KARTEPE

046 2021/9286 10.01.2024
ABUZER KILINÇ

047 2021/13103 10.01.2024
MELEK İDRİS YÜCE

048 2021/13247 10.01.2024
Ö.R.Ş.

049 2021/13268 10.01.2024
CİHAN DENİZ TARAK

050 2021/13827 10.01.2024
ABUBEKİR AKKILIÇ

051 2021/22874 10.01.2024
MEHMET BARANSU (4)

İçindekiler - devam

052 2021/27262 10.01.2024
ALİ BOZAN

053 2021/31982 10.01.2024
SUAT DURUKAN

054 2021/59520 10.01.2024
FATMA DENİZ UZUNCUKOĞLU

055 2022/5022 10.01.2024
B.G.

056 2018/10782 11.01.2024
İYİ HABER YAYIN ORGANİZASYON TİCARET A.Ş. VE DİĞERLERİ

057 2018/11489 11.01.2024
SİYAMİ HIDIROĞLU

058 2018/37995 11.01.2024
ŞEYHMUS YILMA

059 2019/2284 11.01.2024
İSA ÇETİN

060 2019/36647 11.01.2024
HÜSEYİN BALCILAR

061 2015/9536 24.01.2024
KEREM ALTIPARMAK VE YAMAN AKDENİZ (6)

062 2018/31601 24.01.2024
AHMET TAKTAK

063 2018/32166 24.01.2024
ALİCAN ÖNLÜ

064 2018/32710 24.01.2024
GÖKHAN YILDIRIM

065 2019/5934 24.01.2024
EROL MOTUR VE DİĞERLERİ

066 2019/20326 24.01.2024
MURAT ALTINTAŞ

067 2019/24563 24.01.2024
MEHMET BURAK KUKUT VE MURAT KALE

068 2019/28777 24.01.2024
BARIŞ AKGÜL

İçindekiler - devam

069 2019/30047 24.01.2024
ÜMİT DURAK ÖZDEMİR

070 2019/35600 24.01.2024
ALAATTİN BABAT VE DİĞERLERİ

071 2019/38018 24.01.2024
Z.T.

072 2019/38230 24.01.2024
DİREN TAŞ

073 2019/38275 24.01.2024
SİNAN CEYLAN

074 2019/39300 24.01.2024
ESRA TURAN SUCUOĞLU

075 2020/6537 24.01.2024
SATILMIŞ ASLAN

076 2020/9093 24.01.2024
SACİT BAKIR

077 2020/14195 24.01.2024
M.L. (2)

078 2020/18186 24.01.2024
M.E. ve DİĞERLERİ

079 2020/23649 24.01.2024
HASAN KILIÇ (2)

080 2020/26415 24.01.2024
VEYSİ EKİN

081 2020/26525 24.01.2024
RASİM ERDEN

082 2020/29189 24.01.2024
AHMET DAL VE DİĞERLERİ

083 2021/2278 24.01.2024
ABDURRAHMAN KÖSEOĞLU

084 2021/7355 24.01.2024
MEHMET ÖZTÜRK

085 2021/7611 24.01.2024
ABDULAZİZ KANDEMİR

İçindekiler - devam

086 2021/19454 24.01.2024
DENİZ SALMANLI

087 2021/20125 24.01.2024
EREN ERTİN

088 2021/26556 24.01.2024
WALEED ISSA AHMAD KHAMEES

089 2016/596 25.01.2024
ATALAY CANDELEN VE DİĞERLERİ

090 2018/4870 25.01.2024
A.Ç. ve R.Z.

091 2019/7199 25.01.2024
İSMAİL TUTAL VE DİĞERLERİ

092 2019/7721 25.01.2024
NERMİN BAL

093 2019/14185 25.01.2024
VELİ AYDEMİR

094 2019/16151 25.01.2024
LOKMAN ASLAN

095 2019/16570 25.01.2024
FATİH ALAKUŞ

096 2019/22543 25.01.2024
SELMAN PORTAKAL

097 2019/25312 25.01.2024
BİLAL ARSLAN

098 2019/25673 25.01.2024
BEYAR UĞURLU

099 2019/39847 25.01.2024
NURCAN KAYA

100 2020/5971 25.01.2024
YÜCEL KAPLAN

HAKAN KILIÇKAYA

B. No: 2018/4032 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/4032

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAKAN KILIÇKAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/4032)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Hakan KILIÇKAYA

Vekili : Av. Tezcan Tuğçe TORUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamu görevinden çıkarılmasından doğan manevi zararın tazmini için açılacak davanın olağanüstü hâl kanun hükmünde kararname hükmü ile engellenmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/2/2018 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu 1985 doğumlu olup Ankara'da ikamet etmektedir.

6. Başvurucu, Gazi Üniversitesi (Üniversite) Bilişim Enstitüsü Müdürlüğünde bilgisayar işletmeni kadrosuna memur olarak atanmıştır.

7. Başvurucu 11/1/2017 tarihinde Üniversite tarafından 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin(667 sayılı KHK) 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca görevinden uzaklaştırılmıştır.

8. Başvurucu 29/4/2017 tarihli ve 30052 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 17/4/2017 tarihli ve 689 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (689 sayılı KHK) ile kamu görevinden çıkarılmıştır.

9. Başvurucu 12/1/2018 tarihli ve 30299 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 8/1/2018 tarihli ve 697 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (697 sayılı KHK) ile kamu görevine iade edilmiş ve 17/1/2018 tarihinde göreve başlamıştır.

10. Başvurucu 12/2/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

11. 667 sayılı KHK'nın "Kamu görevlilerine ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen;

...

d) 11/10/1983 tarihli ve 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununa tabi personel, Yükseköğretim Kurulu Başkanının teklifi üzerine Yükseköğretim Kurulunun kararıyla kamu görevinden çıkarılır,"

12. 689 sayılı KHK'nın "Kamu görevlilerine ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 2. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve ekli (1) sayılı listede yer alan kişiler kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılmıştır. Bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmaz. Haklarında ayrıca özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edilir."

13. 697 sayılı KHK'nın "İade hükümleri" kenar başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"(1) Ekli (2) sayılı listede yer alan kamu görevlileri, ilgili kanun hükmünde kararnamenin eki listelerin ilgili sıralarından çıkarılmıştır.

(2) İlgili kanun hükmünde kararname hükümleri, birinci fıkrada belirtilen kişiler bakımından tüm hüküm ve sonuçlarıyla birlikte ilgili kanun hükmünde kararnamenin yayımı tarihinden geçerli olmak üzere ortadan kalkmış sayılır. Söz konusu personelden bu maddenin yürürlük tarihinden itibaren on gün içerisinde göreve başlamayanlar çekilmiş sayılır. Bu kapsamda göreve başlayanlara, kamu görevinden çıkarıldıkları tarihten göreve başladıkları tarihe kadar geçen süreye tekabül eden mali ve sosyal hakları ödenir. Bu kişiler, kamu görevinden

çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamaz. Bu personelin görevlerine iadesi, kamu görevinden çıkarıldıkları tarihte bulundukları yöneticilik görevi dışında öğrenim durumları ve kazanılmış hak aylık derecelerine uygun kadro ve pozisyonlara atanmak suretiyle de yerine getirilebilir. Bu maddeye ilişkin işlemler ilgili bakanlık ve kurumlar tarafından yürütülür."

14. 697 sayılı KHK'nın yukarıda yer verilen kuralı 13/2/2018 tarihli ve 7098 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle kanunlaşmıştır.

15. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "İdari dava türleri ve idari yargı yetkisinin sınırı" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İdari dava türleri şunlardır:

...

b) İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları,"

16. 2577 sayılı Kanun'un "Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması" kenar başlıklı 13. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"1. İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka süretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir. "

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 9/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu, somut bir delil veya bir mahkeme kararı olmadan kamu görevinden çıkarıldığını, yapılan haksızlığın dokuz ay sonra anlaşıldığını ve görevine iade edildiğini ifade etmiştir. Başvurucu; terör örgütü ile irtibatı olduğu gerekçesiyle görevden çıkarılması ve bir daha çalışamayacak şekilde işini kaybetmesi nedeniyle toplumdan dışlandığını, bu durumun aile ve iş yaşamına maddi ve manevi zarar verdiğini belirtmiştir. Başvurucu, yaşadığı bu sürecin giderimi için açılacak bir tazminat davasının ise 697 sayılı KHK'nın 2. maddesinde yer alan "Bu kişiler, kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamaz." düzenlemesi ile engellendiğini iddia etmiştir. Başvurucu, 697 sayılı KHK'daki söz konusu düzenleme nedeniyle açacağı bir tazminat davasının incelenmeksizin reddedileceğini, bu düzenleme karşısında hak ihlalini ortadan kaldıracak etkili bir yolun bulunmadığını belirtmiştir. Başvurucu, 697 sayılı KHK'nın Resmî Gazete'de yayımlanmasını öğrendiği tarihten itibaren otuz gün içerisinde bireysel başvuruda bulunduğunu açıklamıştır. Başvurucu sonuç olarak bu gerekçelerle adil yargılanma, mülkiyet ve özel hayata saygı hakları ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsü ile bu kapsamda ilan edilen olağanüstü hâle ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Bakanlık, bireysel başvuru yolunun doğrudan yasama işlemine karşı Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru imkânı tanınmadığını belirtmiştir. Bakanlık, iddia edilen manevi zararın 697 sayılı KHK'nın ilgili düzenlemesi kapsamında mı yoksa genel hükümler kapsamında mı değerlendirileceğinin belirlenebilmesi için başvurucunun öncelikle idareye başvurması gerektiğini açıklamıştır. Bakanlık, başvurucunun tazminat talebiyle ilgili idareye herhangi bir başvuruda bulunmadığı gibi idare mahkemelerinde bu konuda bir dava açmadığını belirtmiştir. Bakanlık, açılacak bir davada kanunlaşan ilgili KHK hükmüne karşı itiraz yoluyla Anayasa'ya aykırılık iddiasında da bulunulabileceğini açıklamıştır. Bakanlık, başvurucu hakkındaki tedbirin olağanüstü hâl döneminde alındığını, dolayısıyla Anayasanın 15. maddesinin dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir.

20. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında, 697 sayılı KHK'daki düzenleme sonucunda iç hukuk yollarına erişiminin engellendiğini belirtmiştir. Başvurucu, kamu görevinden çıkarılmasından göreve iade edildiği tarihine kadar geçen sürede manevi zarara uğradığı iddiasını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu, adil yargılanma hakkının yanında mülkiyet ve özel hayata saygı hakları ile birlikte eşitlik ilkesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte idarenin işlemi sonucunda manevi zarara uğradığı ve 697 sayılı KHK'daki düzeleme nedeniyle de tazminat hakkının engellendiği yönündeki şikâyetlerin esas itibarıyla mahkemeye erişim hakkını ilgilendirdiği anlaşıldığından, başvurucunun bütün şikâyetleri mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenecektir.

22. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir.

23. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun, bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

24. Başvuru yollarının tüketilmesi gereğinden söz edilebilmesi için öncelikle hukuk sisteminde hakkının ihlal edildiğini iddia eden kişinin başvurabileceği idari veya yargısal bir hukuki yolun öngörülmüş olması gerekmektedir. Ayrıca bu hukuki yolun iddia edilen ihlalin sonuçlarını giderici, etkili ve başvurucu açısından makul bir çabayla ulaşılabilir nitelikte olması ve sadece kâğıt üzerinde kalmayıp fiilen de işlerliğe sahip bulunması gerekmektedir. Olmayan bir hukuki yolun tüketilmesi başvurucudan beklenemeyeceği gibi hukuken veya fiilen etkili bulunmayan, ihlalin sonuçlarını düzeltici bir vasıf taşımayan veya aşırı ve olağan olmayan birtakım şeklî koşulların öngörülmesi nedeniyle fiilen erişilebilir ve kullanılabilir olmaktan uzaklaşan başvuru yollarının tüketilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır (Fatma Yıldırım, B. No: 2014/6577, 16/2/2017, § 39).

25. Başvurucunun başvuru yollarının tüketilmesi noktasında kendisinden beklenebilecek her şeyi yerine getirip getirmediğinin başvurunun özellikleri dikkate alınarak incelenmesi gerekir (S.S.A., B. No: 2013/2355, 7/11/2013, §§ 27, 28). Ancak somut olayın koşulları itibarıyla başvuru yollarının tüketilmesinin yarar sağlamayacağının veya etkili olmadığının anlaşılması hâlinde anılan yollar tüketilmeden yapılan bir başvuru incelenebilir (Şehap Korkmaz, B. No: 2013/8975, 23/7/2014, § 33).

26. Somut olayda başvurucu; millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarıldıktan yaklaşık dokuz ay sonra 697 sayılı KHK ile görevine iade edilmiştir. Başvurucu, 697 sayılı KHK'nın Resmî Gazete'de yayımlanmasının ardından idareye başvurmaksızın veya derece mahkemeleri önünde herhangi bir dava açmaksızın doğrudan bireysel başvuruda bulunmuştur.

27. Başvurucu; 697 sayılı KHK'nın 2. maddesinde yer alan "Bu kişiler, kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamaz." düzenlemesi ile kamu görevinden çıkarılmasından görevine iade edildiği tarihe kadarki süreçte yaşadıkları nedeniyle uğradığı manevi zarar yönünden tazminat hakkının engellenmiş olmasından şikâyetçidir. Söz konusu düzenleme nedeniyle idare mahkemelerinin tazminat davasını incelemeyeceğini belirten başvurucu, etkili bir merci bulunmadığından doğrudan bireysel başvuruda bulunduğunu açıklamıştır.

28. İkincillik ilkesi gereğince temel hak ve özgürlüklerin kamu makamlarınca ihlal edildiği iddiasının öncelikle yetkili idari ve yargısal merciler önünde ileri sürülmesi gerekmektedir. Somut olayda başvurucu, kamu görevinden çıkarılması sonucu maddi ve manevi zarara uğradığını ve bu kapsamdaki tazminat hakkının ise 697 sayılı KHK'nın 2. maddesindeki düzenleme ile engellendiğini ileri sürmektedir. Başvurucu, uğramış olduğu zararın tazmini için idari bir makama başvurmamış ve yargısal merciler önünde de bir dava açmadan bireysel başvuruda bulunmuştur.

29. Şikâyetin konusunu oluşturan 697 sayılı KHK'nın 2. maddesi yer alan hükmün başvurucunun uğradığını iddia ettiği zararı kapsam dışı bıraktığı gerekçesiyle açılacak muhtemel bir davayı engellediğinin tespiti Anayasa Mahkemesince yapılamaz. Zira bu yöndeki bir değerlendirme söz konusu hükmün ilk elden ve bizzat Anayasa Mahkemesi tarafından yorumlanması anlamına gelecektir. Böyle bir durumun ikincillik ilkesi ile bağdaşmayacağı izahtan varestedir.

30. Tazminat davası açmasına engel olduğu iddia edilen 697 sayılı KHK, 7098 sayılı Kanun'un 8/3/2018 tarihinde yürürlüğe girmesiyle kanunlaşmıştır. Başvuruya konu olayda idari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrundan zarar gören kişilerin bir yıl içinde tam yargı davası açabileceği gözetildiğinde başvurucunun da görevine döndükten sonraki süreç içinde tam yargı davası açmasının önünde hukuki bir engel bulunmamaktadır. Üstelik başvurucunun açacağı bir davada, Anayasal haklarının ihlaline neden olduğunu iddia ettiği KHK'nın kanunlaşmış halindeki düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle ilgili mahkemesince itiraz yoluna başvurulması imkânı mevcuttur (Hulusi Yılmaz [GK], B. No: 2017/17428, 1/12/2022, § 52). Öte yandan çeşitli sebeplerle itiraz yoluna gidilmesinin mümkün olmadığı veya Anayasa'da yer almayan ancak milletlerarası antlaşmalarda düzenlenen hükümlerin uygulanmasının söz konusu olduğu ya da benzeri sebeplerle kimi durumlarda Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasındaki hükmün uygulama alanı bulabileceği de hatırlatılmalıdır (Hulusi Yılmaz, §§ 53, 54).

31. Başvurucunun iddialarının idari makamlar ve derece mahkemeleri önünde ileri sürülmeden doğrudan bireysel başvuruya konu edilmesi, ihlal iddiasının öncelikle idari ve yargısal mercilerce incelenmesi gereğini ortadan kaldırmış olacaktır. Dolayısıyla idari ve yargısal yollara başvurulmaksızın yapılan bireysel başvuruların incelenmesi, bireysel başvuru yolunun ikincilliği ilkesi gereği mümkün değildir. Sonuç olarak ihlale neden olduğu ileri sürülen söz konusu iddiaya ilişkin olarak başvuru yolları usulünce tüketilmemiştir.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ETHEM ACAR

B. No: 2018/10630 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/10630

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ETHEM ACAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/10630)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : Ethem ACAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, icap nöbetine tabi diğer personele nöbet ücreti ödenmesine rağmen bazı uzman doktorlara ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, nihai hükmü 15/3/2018 tarihinde öğrendikten sonra 4/4/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Tevfik İlker Akçam (B. No: 2018/9074, 3/7/2019) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede aynı sağlık kuruluşlarında nöbet hizmeti yapan 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi uzman doktorlar ile 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na tabi uzman doktorlara nöbet ücreti yönünden yapılan farklı muamelenin makul ve nesnel bir temeli bulunmayıp ölçülü de olmadığı gerekçesiyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu durumda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesinde güvence alınan ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucu, geri ödemek zorunda kaldığı nöbet ücreti ve vekâlet ücretinin kendisine ödenmesini talep etmiştir. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 10. maddesinde güvence altına alınan ayrımcılık yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak ayrımcılık yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla İzmir Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesine (E.2017/3411, K.2018/144) iletilmek üzere Muğla 1. İdare Mahkemesine (E.2016/1517, K.2017/1278) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALİL GÖKÇEN VE EĞİTİM VE BİLİM EMEKÇİLERİ SENDİKASI

B. No: 2018/14155 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/14155

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİL GÖKÇEN VE EĞİTİM VE BİLİM EMEKÇİLERİ SENDİKASI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/14155)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucular : 1. Halil GÖKÇEN

2. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası

Vekili : Av. Bedia BORAN BULUT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, stant açıp imza toplama eylemi yapan başvurucu hakkında toplantı ve sair etkinliklerin izne bağlandığı ve başvurucunun izin almadığı gerekçesiyle idari para cezasına hükmedilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Mardin'in Kızıltepe ilçesinde öğretmen olarak görev yapmaktadır ve aynı zamanda Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim-Sen) üyesidir.

3. Mardin Valiliği 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu’nun 11. maddesinin (m) bendi gereğince kamu düzenin tesisi için stant açmak vb. eylemler için 19/10/2017 tarihinden 14/1/2018 tarihine kadar izin alınması gerektiğine karar vermiştir.

4. Başvurucu 14/1/2018 tarihinde mensubu olduğu Eğitim-Sen'in "Zeytin Dalı Operasyonu"

olarak bilinen operasyonları protesto etmek amacıyla yaptığı basın açıklaması sonrasında; bu eyleme destek amacıyla öğretmenlik yaptığı okulun bahçesinde imza standı açmıştır.

5. Başvurucu hakkında söz konusu tarihte Mardin Valiliğinin ilgili kararına rağmen mülki amirden izin almadan eylem yaptığı gerekçesiyle 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 32. maddesine göre 259 TL tutarında idari para cezası uygulanmıştır.

6. Başvurucu, söz konusu idari para cezasına itiraz etmiştir. Başvurucunun itirazı Kızıltepe Sulh Ceza Hâkimliğince idari para cezalarının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

7. Başvurucu, nihai kararı 27/4/2018 tarihinde öğrendikten sonra 23/5/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Tüzel Kişi Başvurucu Yönünden

8. Başvuru, gerçek kişi başvurucunun aldığı idari para cezasına ilişkindir. Tüzel kişi başvurucunun ihlale konu edilen işlem nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkının doğrudan etkilendiği söylenemez. Bu nedenle başvurunun tüzel kişi başvurucu yönünden kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 39-47).

B. Gerçek Kişi Başvurucu Yönünden

9. Başvurucu, stant açma şeklinde gerçekleştirdiği eylemin kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığının bozulmasına sebep olamayacağının açık olduğunu, alınan kararın tamamen muhalif sesleri bastırmaya yönelik olduğunu, idari para cezası ile cezalandırılmasının demokratik toplum gerekliliklerine ve evrensel hukuk ilkelerine aykırı olduğunu belirterek sendika kararı kapsamında yaptığı eylem sonucunda cezalandırılmasının sendika hakkı ile ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

10. Başvurucunun tüm şikâyetleri ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

11. Başvurucu hakkında verilen idari para cezasının dayanağı olan Mardin Valiliğinin yasaklama kararı, tüm ülkede olağanüstü hâlin devam ettiği bir süreçte verilmiştir. Söz konusu kararların olağanüstü hâl ilanıyla bağlantılı olarak terör örgütlerinin olası saldırılarını engellemek amacıyla verildiği ve bu nedenle olağanüstü hâlin ortaya çıkardığı tehlikeleri bertaraf etmek amacına yöneldiği görülmektedir. Başvuru konusu yasaklama kararları uyarınca verilen idari para cezası, süre olarak olağanüstü hâli aşan sonuçlar doğurmadığından başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğine dair inceleme Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 324; benzer değerlendirme için bkz. Adnan Vural ve diğerleri [GK], B. No: 2017/36237, 10/3/2022, § 44).

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. İfade özgürlüğü; savaş, seferberlik ve olağanüstü hâl gibi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında değildir. Dolayısıyla bu hak yönünden olağanüstü hâllerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirler alınması mümkündür.

Başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin milletlerarası hukuktan kaynaklanan herhangi bir yükümlülüğe (olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden bir güvenceye) aykırı olduğu da saptanmamıştır. Bu doğrultuda başvuru konusu müdahalenin olağanüstü hâlin gerektirdiği ölçüde olup olmadığı değerlendirilecektir (Engin Karataş, B. No: 2018/3488, 13/9/2022, § 13).

14. 15/7/2016 tarihli darbe teşebbüsünden sonra devletin özellikle kamu düzeni ve güvenliğinden başlıca sorumlu kurumlarında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) nedeniyle yaşanan sorunların devleti belli bir süre oldukça kırılgan bir konumda bıraktığı aşikârdır (Adnan Vural ve diğerleri, § 67). Somut olay bağlamında bu durumun devletin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullananların güvenliği ile yaşanabilecek çatışmaları önleyerek kamu düzenini sağlama şeklindeki yükümlülüğünü olağan hâlde kendisinden beklenen şekilde yerine getirmesini engelleyeceği de kabul edilmelidir.

15. Bununla birlikte başvuru konusu olayın, eylemini okul bahçesinde sadece stant açmak şeklinde gerçekleştiren başvurucuya Mardin Valiliğinin ilgili kararı uyarınca idari para cezası verilmesine ilişkin olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Bu bağlamda kolektif eylemlerin kamu düzeni, güvenliği ya da sağlığı yönünden arz edebileceği olası tehditleri bertaraf etmek için öngörüldüğü açık olan izin şartının başvuru konusu olayda olduğu gibi tek başına ifade özgürlüğünü kullanan başvurucu yönünden de geçerli olduğu kabul edilerek yaptırım uygulanmasının olağanüstü hâlin gerektirdiği ölçüde olup olmadığı değerlendirilmelidir.

16. Anayasa’nın 34. maddesinde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 115). Kolektif bir şekilde kullanılan bu hak, düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı vermektedir (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 118). Diğer yandan Anayasa Mahkemesi, özellikle halka açık yerlerde yapılan her türlü gösterinin günlük hayatın akışında belli bir karışıklığa sebep olabileceği ve düşmanca tepkilere yol açabileceğinin açık olduğunu da kabul etmiştir (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 119).

17. Kalabalık bir toplulukta bulunan bireylerin grup psikolojisi uyarınca hareketlerine ilişkin sorumluluk duyguları azalacağından bu kişileri şiddete başvurmak gibi temel hak kullanımıyla bağdaşmayacak hareketlerde bulunmaya yönlendirmek kolaylaşır. Bu nedenle toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde karşıt görüşlü gruplar ve güvenlik güçleriyle çatışma yaşanması ya da toplum yönünden zararlı başka faaliyetlerde bulunulması riski artar. Bu durumda yetkili otoritelerin hem katılımcıları hem de toplumun geri kalanını koruyarak kamu düzeni, güvenliği, sağlığı ya da başkalarının hak ve özgürlükleri gibi meşru amaçları yerine getirme pozitif yükümlülüğü doğar (Engin Karataş, § 17).

18. Bahsedilen tehlikelerin okul bahçesinde tek başına stant açmak suretiyle eylem yapılması hâlinde doğacağından bahsetmek ise mümkün görünmemektedir. Somut olayın koşullarında başvurucunun eyleminin kamu düzeninin bozulması yönünden herhangi bir risk oluşturduğunun yetkili otoritelerce makul bir biçimde gösterilmediği anlaşılmaktadır.

19. Mardin Valiliği, olağanüstü hâlin devam ettiği süreçte yaklaşık üç ay boyunca şehrin tamamında toplantı, gösteri yürüyüşü ve stant açma ya da oturma eylemi gibi faaliyetlerin bir olağanüstü hâl tedbiri olarak mülki amirden izin alınması şartıyla

gerçekleştirilebileceğine karar vermiştir. 15 Temmuz darbe teşebbüsünden hemen sonra soruşturmaların yoğun bir şekilde devam ettiği günlerde kamu düzeni yönünden tehlike teşkil eden ciddi bir durum bulunduğu kabul edilmelidir. Çok sayıda kamu görevlisi aleyhine idari veya adli soruşturmaların açıldığı, darbe teşebbüsü ile ortaya çıkan güvenlik açığının devam ettiği, kamu düzeninin sağlanmasına ilişkin sorunların sıcak bir şekilde hissedildiği belirli ve kısa bir süre başvuru konusu tedbirin tüm ili kapsaması makul görülebilir. Buna karşın idarenin, ilerleyen süreçte başvurucu gibi ifade özgürlüğünü kullanmak isteyen kimseler yönünden o tarihlerde var olan koşulların hassasiyetlerini de gözeterek bazı yeni tedbirler alınmasının mümkün olup olmadığını değerlendirmesi gerektiği açıktır (toplantı hakkı bağlamında benzer değerlendirmeler için bkz. Adnan Vural ve diğerleri, § 71). Bununla birlikte darbe teşebbüsünden bir yıl sonra başlayan ve üç ay gibi uzun bir süre devam eden tedbir sürecinde idari ve yargısal makamlarca bu konuda hiçbir değerlendirme yapmamıştır. Dolayısıyla başvurucunun tek başına eylem yaptığı, gerçekleştirdiği eyleminde bir şiddet olayının yaşanmadığı veya kamu düzeni yönünden herhangi bir tehlike oluştuğunun da gösterilemediği dikkate alındığında Mardin Valiliğinin başvuru konusu kararı uyarınca başvurucu hakkında idari para cezası uygulanmasının olağanüstü hâlin gerektirdiği ölçüde olduğundan söz edilemez.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu görüşe katılmamışlardır.

III. GİDERİM

21. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

22. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerçek kişi başvurucu yönünden ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Tüzel kişi başvurucu yönünden ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kızıltepe Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş 2018/205) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun manevi tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.094,70 TL yargılama giderinin başvurucu Halil Gökçen'e ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, bir okulun bahçesinde idari makamlardan izin alınmadan stant açıp imza toplama eylemi yaptığı gerekçesiyle hakkında idari para cezasına hükmedilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, başvurucunun eyleminin kamu düzeninin bozulması yönünden herhangi bir risk oluşturduğunun yetkili otoritelerce makul bir biçimde gösterilmediği için verilen idari para cezası nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

2. Mardin Valiliği 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu'nun 11. maddesinin (m) bendi gereğince kamu düzenin tesisi için stant açmak vb. eylemler için 19/10/2017 tarihinden 14/1/2018 tarihine kadar izin alınması gerektiğine karar vermiştir (§ 19). Buna karşılık Mardin ilinin Kızıltepe ilçesinde öğretmen olarak görev yapan ve aynı zamanda Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası üyesi olan başvurucu, 14/1/2018 tarihinde mensubu olduğu Eğitim-Sen'in "Zeytin Dalı Operasyonu" olarak bilinen operasyonları protesto etmek amacıyla yaptığı basın açıklaması sonrasında; bu eyleme destek amacıyla bir okulun bahçesinde imza standı açmıştır.

3. Başvuru tarihinde, başvurucu Mardin'in Kızıltepe ilçesinde bir okulda öğretmen olarak görev yapmaktadır. Başvurucu yukarıda değinilen (§ 3,4) faaliyeti izin almadan yaptığını kabul etmektedir. Mardin Valiliği, ilgili kararına rağmen mülki amirden izin almadan eylem yaptığı gerekçesiyle başvurucu hakkında 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 32. maddesine göre 259 TL tutarında idari para cezası uygulamıştır. Başvurucunun idari para cezasına yaptığı itiraz, hükmedilen cezanın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle Kızıltepe Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir.

4. Kanaatimizce idare ve sulh ceza hakimliğinin kararlarında ilgili ve yeterli gerekçe ortaya konulmuştur. Öncelikle belirtmek gerekir ki, başvurucu başvuru tarihinde kamuda öğretmen olarak görev yapmaktadır. Kamu görevlilerin de diğer kişiler gibi ifade özgürlüğü hakkına sahip olduğu açık ise de bulundukları görevin gereği olarak Valiliğin aldığı karara uymakla yükümlülük altında bulundukları da kuşkusuzdur. Somut olayda başvurucunun özellikle bir okul bahçesinde izin almadan, siyasi içerik taşıyan, ayrıca eğitim ve öğretimle ilgisi bulunmayan bir konuda stant açtığı gerekçesiyle hakkında disiplin cezası uygulanmıştır. Dolayısıyla idare ve mahkemenin kararlarının somut olay özelinde demokratik toplum düzeni bakımından ilgili ve yeterli gerekçeyi içermediği söylenemeyecektir.

5. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa’nın 26.maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediği kanaatini taşımadığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Üye İrfan FİDAN Üye Muhterem İNCE

ALİ SAĞLAM

B. No: 2019/6130 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/6130

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ SAĞLAM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/6130)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Ali SAĞLAM

Vekili : Av. Onur DENİZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sendikal tazminat talebiyle açılan davanın dava şartı yokluğundan reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu 2/7/2012 ile 5/5/2016 tarihleri arasında davalı işyerinde operatör yardımcısı olarak çalışmıştır. Başvurucu, aynı zamanda davalı işyerinde yetkili Türkiye Tüm Kağıt Selüloz Sanayii İşçileri Sendikası (Tümka-İş) üyesidir.

6. Tümka-İş ile davalı işyeri arasında 2015 yılı sonunda toplu iş sözleşmesi görüşmeleri başlamış, bu görüşmelerden sonuç alınamaması üzerine sendika grev kararı almıştır. Başvurucu da sendika kararı doğrultusunda 126 gün süren greve katılmıştır. Sonrasında başvurucunun iş sözleşmesi 5/5/2016 tarihinde işverenle imzaladığı ikale sözleşmesi kapsamında sona ermiştir.

7. Başvurucu 25/8/2017 tarihinde, Gebze 1. İş Mahkemesinde sendikal tazminat talepli dava açmıştır. Başvurucu, sendika kararı doğrultusunda katıldığı grev bitiminde işyerinde çalışmaya devam etmek istediğini ancak işverenin kendisine zorla ikale sözleşmesi imzalattırarak iş sözleşmesini sonlandırdığını öne sürmüştür. Başvurucu, işverenin salt sendikal gerekçelerle kendisine baskı uygulayarak imzalattığı ikale sözleşmesi kapsamında kendisini işten çıkardığını belirterek sendikal tazminat talebinde bulunmuştur.

8. İlk derece mahkemesi 10/10/2018 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Gerekçeli kararda; başvurucunun kıdem ve ihbar tazminatı ödenmek suretiyle çıkışının yapılması yönünde işverene teklifte bulunduğu, işveren tarafından bu teklifin kabul edilerek taraflar arasında ikale sözleşmesi imzalandığı ve iş akdinin ikale ile sona erdirilmiş olduğu kanaatine varılmıştır. Mahkeme; başvurucunun ikale sözleşmesi esnasında kendisine baskı yapıldığı, irade fesadı bulunduğu yönündeki iddiasının, uzun süre greve katılmış birisi olması gözönüne alındığında hayatın olağan akışına aykırı olduğunu, tanık beyanları ile de bu hususu ispatlayamadığını belirterek davanın reddine karar vermiştir.

9. Başvurucunun anılan kararı istinaf yargı yoluna götürmesi üzerine Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi, ilk derece mahkemesinin kararının kaldırılmasına ve dava şartı nedeniyle davanın reddine kesin olarak karar vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesi kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...4857 sayılı İş Kanunu 20. maddesi uyarınca 'İş sözleşmesi feshedilen işçi, fesih bildiriminin tebliğinden itibaren bir ay içinde işe iade davası açabilecektir.' Maddede düzenlenen bir aylık süre hak düşürücü süredir. Dava şartı olup, yargılamanın her aşamasında resen araştırılacaktır. Somut olayda davacı işçi, ikale sözleşmesinin geçersiz olduğu, iradesinin fesada uğratıldığı iddiası ile işe iade talep etmiştir. Dosyada mevcut işçi imzasını içeren ikale sözleşmesi 05/05/2016 tarihlidir. Dava ise 25/08/2017 tarihinde, fesihten yaklaşık 18 ay sonra açılmıştır. Davalının cevap dilekçesinde dahi hak düşürücü sürenin geçtiği savunulmasına rağmen mahkemece, dava şartı olup resen gözetilmesi gereken hususun dikkate alınmayıp, dava şartı nedeniyle davanın reddi yerine işin esasına girilerek hatalı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi isabetsiz olmuştur..."

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Mevzuat

10. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun "Fesih bildirimine itiraz ve usulü" kenar başlıklı 20. maddesinin dava tarihi itibarıyla yürürlükte olan ilgili kısmı şöyledir:

"İş sözleşmesi feshedilen işçi, fesih bildiriminin tebliğinden itibaren bir ay içinde işe iade davası açabilecektir.''

11. 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun "Sendika özgürlüğünün güvencesi" kenar başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(5) Sendikal bir nedenle iş sözleşmesinin feshi hâlinde işçi, 4857 sayılı Kanunun (…),20 ve 21 inci madde hükümlerine göre dava açma hakkına sahiptir. İş sözleşmesinin sendikal nedenle feshedildiğinin tespit edilmesi hâlinde, 4857 sayılı Kanunun 21 inci maddesine göre işçinin başvurusu, işverenin işe başlatması veya başlatmaması şartına bağlı olmaksızın sendikal tazminata karar verilir... 4857 sayılı Kanun'un yukarıdaki hükümlerine göre dava açmaması ayrıca sendikal tazminat talebini engellemez"

2. Yargıtay İçtihadı

12. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 20/5/2019 tarihli ve E.2017/16130, K.2019/11148 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

''...gerek İş Kanunu'nda, gerekse Borçlar Kanunu'nda, kıdem ve ihbar tazminatı alacakları için özel bir zamanaşımı süresi öngörülmemiştir. Uygulama ve öğretide kıdem tazminatı ve ihbar tazminatına ilişkin davalar, hakkın doğumundan itibaren, Mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 125. maddesi uyarınca on yıllık zamanaşımına tabi tutulmuştur. 1/7/2012 tarihinde yürürlüğe giren Türk Borçlar Kanunu'nun 146. maddesinde de genel zamanaşımı 10 yıl olarak belirlenmiştir. Tazminat niteliğinde olmaları nedeni ile sendikal tazminat,... istekleri on yıllık zamanaşımına tabidir...''

B. Uluslararası Hukuk

13. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

14. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının açık bir biçimde mahkeme veya yargı merciine erişim hakkından söz etmese de -maddede kullanılan terimler bir bütün olarak bağlamıyla birlikte dikkate alındığında- mahkemeye erişim hakkını da garanti altına aldığı sonucuna ulaşıldığını belirtmiştir (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, §§ 28-36). AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında mündemiçtir. Bu çıkarsama, Sözleşmeci devletlere yeni yükümlülük yükleyen genişletici bir yorum olmayıp 6. maddenin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin lafzının Sözleşme'nin amaç ve hedefleri ile hukukun genel prensiplerinin gözetilerek birlikte okunmasına dayanmaktadır. Sonuç olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası, herkesin medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili iddialarını mahkeme önüne getirme hakkına sahip olmasını kapsamaktadır (Golder/Birleşik Krallık, § 36).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 9/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, sendikal tazminat talepli açtığı davanın Bölge Adliye Mahkemesi tarafından işe iade davası olarak nitelendirilip davanın hak düşürücü süre nedeniyle reddedilmesinin adil yargılanma hakkının ihlali olduğunu öne sürmüştür.

B. Değerlendirme

17. Anayasa’nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma (Değişik ibare: 3.10.2001-4709/14 md.) ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

18. Başvurucunun şikâyetlerinin mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine yönelik iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

20. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

21. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olamaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

22. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

23. Öte yandan Anayasa'nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında, hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda adil yargılanma hakkı, şartları bulunduğu takdirde kişilere davanın görüldüğü mahkemeden uyuşmazlığın esasının incelenmesini isteme güvencesini de sağlar.

24. Somut olayda, istinaf aşamasında başvurucunun sendikal tazminat talepli davasının esası hakkında bir inceleme yapılmadığından mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunulduğu görülmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

25. Adil yargılanma hakkının görünümlerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı, mutlak bir hak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

26. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

27. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma (meşru amaç) ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

28. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

29. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

30. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen ve hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, § 60). Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik şartının sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince erişilebilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

31. Somut olayda Bölge Adliye Mahkemesi başvurucunun açtığı davayı işe iade davası olarak nitelendirerek davanın 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesi kapsamında hak düşürücü süre içerisinde açılmadığı gerekçesiyle dava şartı yokluğundan reddetmiştir.

32. Bununla birlikte başvuruya konu yargılamada başvurucunun işe iade davasının bulunmadığı görülmektedir. Başvurucu ilk derece mahkemesinde açtığı davada açıkça sendikal tazminat talebinde bulunmuş ve dava ilk derece mahkemesince bu kapsamda değerlendirilmiştir. Sendikal tazminat talebine ilişkin dava açma şartlarının ise 6356 sayılı Kanun'un 25. maddesinde düzenlenmiş olup (bkz. § 11), maddenin son cümlesinde 4857

sayılı Kanun hükümlerine göre dava açılmamasının ayrıca sendikal tazminat talebini engellemeyeceği vurgulanmıştır. Anılan maddede sendikal tazminat talepli dava açma süresine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte Yargıtay (bkz. § 12) genel hükümlere göre zamanaşımı süresinin on yıl olduğunu tespit etmiştir. Bu kapsamda uyuşmazlığa konu iş sözleşmesinin 5/5/2016 tarihinde sona erdiği, bu kurumda 25/8/2017 tarihinde açılan davanın on yıllık zamanaşımı süresi içinde olduğu gözetildiğinde davanın niçin hak düşürücü süre yönünden reddedildiği anlaşılamamaktadır.

33. Dolayısıyla 6356 sayılı Kanun'un 25. maddesi gözardı edilerek yapılan nitelendirme üzerine hak düşürücü süre yönünden davanın reddine ilişkin kararda -anılan Yargıtay içtihadı da dikkate alındığında- Bölge Adliye Mahkemesince ilgili ve yeterli bir gerekçe ile kanuni dayanağın ortaya konulamadığı kanaatine ulaşılmıştır. Bu durumda kanunilik ölçütü yönünde başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

34. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesinin yukarıda aktarılan değerlendirmesi ve vardığı sonuç yalnızca mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin olup davanın esasıyla ilgili bir unsur içermemektedir.

35. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

36. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

37. Başvuruda mahkemeye erişim hakkı yönünden ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesine (E.2018/209, K.2018/207) iletilmek üzere Gebze 1. İş Mahkemesine (E.2017/366, K.2018/393) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜLEYMAN ÖZDEMİR

B. No: 2019/9297 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9297

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜLEYMAN ÖZDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/9297)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucu : Süleyman ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idari işlemin iptali talebiyle açılan davada hakkaniyete aykırı karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. OLAY VE OLGULAR

A. Başvuru Konusu Olayın Arka Planı

2. Adalet Bakanlığı (İdare) Teknik İşler Dairesi Başkanlığı emrinde bilgisayar programcısı olarak görev yapan başvurucu 10/8/2008 tarihinde merkezî olarak gerçekleştirilen taşra örgütü yazı işleri müdürü ile idari işler müdürü görevde yükselme sınavına katılmış ve sınavdan 79 puan almıştır.

3. Başvurucu, tercihte bulunduğu Kırıkkale Bölge İdare Mahkemesi İdari İşler Müdürü kadrosuna yerleşememiş, anılan kadroya puan üstünlüğüne göre birinci sıradaki kişi atanmıştır.

4. Başvurucunun daha sonra, aynı sınav kapsamında Ordu İdari Yargı Adalet Komisyonu için

ilan edilen ancak şartları sağlayan personel olmadığından atama yapılamayan Ordu Bölge İdare Mahkemesi İdari İşler Müdürü kadrosuna (Müdür Kadrosu) atanma isteğiyle 20/1/2009 tarihinde yaptığı başvuru da reddedilmiştir. İdare ret gerekçesinde Adalet Bakanlığı Personeli Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) değişik 22. maddesinin altıncı fıkrasında yer alan "...bu kadrolara başka sınav kurullarınca yapılan sınav sonucuna göre atama yapılamaz." yolundaki düzenlemeyi dayanak olarak göstermiştir.

5. Başvurucu, Müdür Kadrosuna atanma isteğiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlem ile bu işlemin dayanağı olan Yönetmelik hükmünün iptali talebiyle ilk derece mahkemesi sıfatıyla Danıştay Beşinci Dairesinde (Beşinci Daire) dava açmıştır. Beşinci Daire 9/6/2010 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, kamu yararı ve hizmet gerekleri gözetilerek getirildiği anlaşılan atanma şartını düzenleyen Yönetmelik hükmünde hukuka aykırılık bulunmadığı, anılan Yönetmelik hükmü uyarınca yalnız başvuruda bulunulan Adalet Komisyonunca ilan edilen kadroya atanma imkânı bulunduğundan başvurucunun başka bir Adalet Komisyonu bünyesinde yer alan ve başvurusu dahi bulunmayan bir kadroya atanma talebinin reddi yolundaki işlemde de hukuka aykırılık görülmediği belirtilmiştir.

6. Başvurucunun temyiz yoluna başvurması üzerine, anılan karar Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun (DİDDK) 8/4/2013 tarihli kararıyla onanmıştır.

7. Başvurucunun karar düzeltme yoluna başvurması üzerine DİDDK 19/3/2015 tarihli kararı ile; Beşinci Daire kararının Yönetmelik hükmüne ilişkin kısmını onamış, bireysel işleme ilişkin kısmını ise bozmuştur. Bozma kararının gerekçesinde; sınavın Ankara'da merkezî olarak ve tek oturumda yapıldığı dikkate alındığında, ilan edildiği hâlde ilk atama sırasında doldurulamayan Ordu Bölge İdare Mahkemesi İdari İşler Müdürü kadrosu için, merkezî olarak yapılan görevde yükselme eğitimi sınavı sonucuna göre başarılı sayılıp da ataması yapılamayanlardan yeniden tercihleri alınmak suretiyle ve en yüksek puandan başlayarak atama yapılması gerekirken aksi yönde tesis edilen işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı belirtilmiştir.

8. DİDDK'nın 19/3/2015 tarihli kısmen bozma kararı üzerine davaya bakan Danıştay Onaltıncı Dairesi 15/3/2016 tarihli kararıyla bozma kararında belirtilen gerekçeler doğrultusunda başvurucunun Müdür Kadrosuna atanma talebiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptaline hükmetmiş ve karar bu şekilde kesinleşmiştir.

B. Başvuruya Konu Yargılama Süreci

9. DİDDK'nın 19/3/2015 tarihli bozma kararı üzerine başvurucu 6/7/2015 tarihinde İdareye başvurmuş ve Ordu Bölge İdare Mahkemesi İdari İşler Müdürü kadrosuna atanma talebinde bulunmuş ancak başvurusunun reddedilmesi üzerine anılan işlemin iptali talebiyle Ankara 8. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 23/3/2016 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, 10/8/2008 tarihinde yapılan Görevde Yükselme Sınavında başvurucunun 79, Ordu Bölge İdare Mahkemesinde İdari İşler Müdürü kadrosuna naklen ataması yapılan B.K.nın ise 84 puan aldığı ifade edilmiş; DİDDK'nın 19/3/2015 tarihli kararı uyarınca, anılan sınavda başarılı sayılıp ataması yapılamayanlar arasından her mahal için yeniden tercihlerin alındığı, B.K.nın 7/8/2015 tarihli dilekçesi ile Ordu Bölge İdare Mahkemesi İdari İşler Müdürlüğüne naklen atanma yönünde talepte bulunduğu ve puan üstünlüğü dikkate alınarak atamasının yapıldığı belirtilerek anılan kadroya başvurucunun atanmamasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

10. Başvurucunun temyiz yoluna başvurması üzerine, anılan karar Danıştay İkinci Dairesinin 9/5/2017 tarihli kararı ile onanmıştır. Başvurucunun karar düzeltme talebi de aynı Dairenin 18/2/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

11. Nihai karar 22/3/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu 26/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. DEĞERLENDİRME

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu, görevde yükselme sınavında 79 puan alarak başarılı olduğunu, ilan edildiği hâlde ilk atama sırasında doldurulamayan Müdür Kadrosu için atamasının yapılmasını talep ettiğini, DİDDK'nın kararı uyarınca anılan kadroya atanması gerekirken başka bir kişinin bu karardan yararlandırıldığını, buna dair açtığı davanın haksız şeklide reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu bağlamda başvurucunun iddiaları, adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma güvencesi yönünden incelenmiştir.

16. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

17. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

18. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde, aslında yargılamanın sonucuna ilişkin olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece

mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149; M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 83).

19. Somut olayda, görevde yükselme sınavında 79 puan alarak başarılı olan ve ilan edildiği hâlde ilk atama sırasında doldurulamayan Müdür Kadrosuna atanma talebinde bulunan başvurucunun bu talebinin reddi üzerine anılan işlemin iptali istemiyle açtığı davada, görevde yükselme eğitimi sınavı sonucuna göre başarılı sayılıp da ataması yapılamayanlardan yeniden tercihleri alınmak suretiyle ve en yüksek puandan başlayarak atama yapılması gerektiği belirtilerek dava konusu işlemin iptaline hükmedilmiştir.

20. Belirli bir kadroya atanma şartlarının neler olduğunu değerlendirmek ve bu şartların sağlanıp sağlanmadığını tespit etmek hukuk kurallarını öncelikle yorumlama yetkisini haiz olan derece mahkemelerinin takdirindedir. Anayasa Mahkemesinin görevi derece mahkemesinin yorumlarının açıkça keyfî veya bariz takdir hatası içerecek nitelikte olup olmadığını incelemekten ibarettir.

21. DİDDK'nın 19/3/2015 tarihli bozma kararı uyarınca yapılan yargılamada başvurucunun atanma talebinin reddine yönelik bireysel işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı belirtilerek bu işlemin iptaline hükmedilmiş ise de anılan kararın -gerekçesi itibarıyla- idareye adaylardan yeniden tercihlerini almak suretiyle ve en yüksek puandan başlayarak atama yapma yükümlülüğünü getirdiği, buna karşılık başvurucunun doğrudan atanması yönünde işlem tesis edilmesi sonucunu doğurmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim başvuruya konu Mahkeme kararında da söz konusu sınavdan başvurucunun 79 puan aldığı, Ordu Bölge İdare Mahkemesi İdari İşler Müdürü kadrosuna 7/8/2015 tarihli talep dilekçesi doğrultusunda naklen ataması yapılan B.K.nın ise 84 puan aldığı belirtildikten sonra DİDDK kararı doğrultusunda puan üstünlüğü dikkate alınarak başvurucunun atanmamasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Mahkemenin bu değerlendirmesinin hukuk kurallarının somut olaya uygulanmasına yönelik olup bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir unsur içermediği anlaşılmaktadır.

22. Bu itibarla başvuru konusu olayda başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların yargılama mercilerince delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

24. Başvurucu, davalarının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında anılan şikâyetle ilgili olarak uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023

tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

26. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KASIM SIĞINÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/9517 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9517

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KASIM SIĞINÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/9517)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucular : 1. Kasım SIĞINÇ

2. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası

Vekili : Av. Bedia BORAN BULUT

Başvurucu : 3. Zahir AKTAŞ

Vekili : Av. Duygu DEMİREL BAŞAR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevlisi olan başvuruculaların üyesi oldukları sendikaların çağrıları üzerine katıldıkları basın açıklaması nedeniyle disiplin cezasıyla cezalandırılmalarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, olay tarihinde Muş'taki çeşitli kamu kurumlarında görev yapmaktadır. Başvuruculaların ayrıca Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİTİM SEN) veya Büro Emekçileri Sendikası (BES) üyeliği bulunmaktadır.

3. Başvurucular, üyesi oldukları sendikaların aldığı "belirli platformlar tarafından yapılacak tutuklama ve gözaltı konulu basın açıklamalarına üye ve yöneticilerin katılmasına" ilişkin kararlar üzerine Muş Emek ve Demokrasi Platformunun aralarında Demokratik Bölgeler

Partisi (DBP) yöneticilerinin de olduğu dört kişinin terörle mücadele kapsamında tutuklanmasını protesto etmek amacıyla düzenlediği 15/9/2015 tarihli basın açıklamasına katılmıştır (aynı içerikli sendika kararının tam metni için bkz. Güven Çelik ve Kadri Dursun, B. No: 2018/5060, 8/6/2023, § 3).

4. Olay Yeri Tutanağı'na göre DBP'nin organize ettiği basın açıklaması, 75 katılımcıyla il belediyesi meydanında yapılmış ve yaklaşık yarım saat sürmüştür. Basın açılaması metni, bir DBP yöneticisi tarafından okunduktan sonra Halkların Demokratik Partisi (HDP) Muş milletvekilleri çeşitli konuşmalar yapmıştır. Basın açıklaması esnasında "...arkadaşlarımızın şahsında tüm haksız tutuklamaları kınıyoruz DBP il örgütü" yazılı pankart açılmış ve "siyasi tutsaklar onurumuzdur; baskılar bizi yıldıramaz; yaşasın halkların kardeşliği; savaşa hayır, barış hemen şimdi" şeklinde sloganlar atılmıştır.

5. İdare, söz konusu basın açıklamasına katılması nedeniyle başvurucular hakkında disiplin soruşturmaları başlatmıştır. Başvurucular konuya ilişkin beyanlarında basın açıklamasına sendika kararları kapsamında gözlem ve bilgi paylaşımı amacıyla katıldıklarını ifade etmiştir. Soruşturmalar neticesinde başvurucuların basın açıklamasına katılma şeklindeki eylemlerinin 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (D) bendinin (o) alt bendi uyarınca herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunmak kapsamında kaldığı gerekçesiyle kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir.

6. Başvurucular, haklarında tesis edilen disiplin cezalarının iptali talebiyle idare mahkemelerine başvurmuştur. İlk derece mahkemeleri, somut olaya konu tespitler (sloganlar, pankart ve katılımcıların siyasi kimlikleri) ışığında (bkz. §§ 3-4) basın açıklamasının sendikal faaliyet kapsamında değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir. Nihayetinde başvuruculaın siyasi bir parti tarafından organize edilen ve siyasi bir protesto niteliğinde olan basın açıklamasına katıldıklarının sabit olduğu gerekçesiyle davalar reddedilmiştir. Söz konusu kararlar istinaf kanun yolunda kesinleşmiştir.

7. Başvurular süresi içinde yapılmıştır. Komisyonca 2019/10979 numaralı başvurunun 2019/9517 numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar verilmiştir.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerçek Kişi Başvurucular Yönünden

9. Başvurucular; üyesi oldukları sendikanın aldığı kararları icra etmeleri nedeniyle disiplin cezasıyla cezalandırılmalarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme, dernek ve sendika kurma, adil yargılanma hakları ile ifade özgürlüğü ve ayrımcılık yasağını ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; somut olayda temel hak ve özgürlüklere bir müdahalenin bulunup bulunmadığı, bulunduğu düşünüldüğü takdirde müdahalelerin meşru bir amacı haiz olup olmadığı, başvuruculaın temel hak ve özgürlükleri ile devlet memuru olarak sadakat, güven ve itibar duygusunu sarsmama yükümlülüğü arasında adil bir denge kurulup kurulmadığı, bu anlamda mahkeme kararlarının ilgili ve yeterli gerekçeler içerip içermediği hususu değerlendirilirken ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri ile yargı içtihatlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu Kasım Sığınç, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları yinelemiştir.

10. Anayasa Mahkemesi, önceki kararlarında kamu görevlileri sendikalarının faaliyet alanlarına ilişkin oldukça geniş açıklamalarda bulunmuştur (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 50, 62; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, B. No: 2018/24874, 31/3/2022, §§ 26, 36). Somut olaya konu sendika kararları belirli platformlar tarafından yapılacak tutuklama ve gözaltı konulu basın açıklamalarına sendika üyelerinin ve yöneticilerinin gözlemci olarak katılması talebine ilişkindir. Buna göre kamu görevlileri sendikalarının çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olmayan basın açıklamasına katılım nedeniyle yapılan müdahalelerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesine karar verilmiştir (benzer değerlendirmeler için bkz. Leyla Sezen, B. No: 2016/15197, 29/5/2019, § 22; Gülistan Atasoy ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021, § 39).

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik müdahalenin dayanağı olan 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (D) bendinin (o) alt bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin kamu hizmetlerinin tarafsızlığının ve nesnelliğinin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı değerlendirilmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, B. No: 2015/10676, 26/12/2018, §§ 36-40; Gülistan Atasoy ve diğerleri §§ 59-63; Abdulkadir Öztürk, B. No: 2019/13420, 31/3/2022, § 36). Bu itibarla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır.

1. Toplantı Hakkına İlişkin Genel Değerlendirmeler

13. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer almakta olup bu hakkın bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Kolektif bir şekilde kullanılan ve düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı veren bu hak çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde zorunlu olan farklı düşüncelerin ortaya çıkmasını, korunmasını ve yayılmasını güvence altına almaktadır (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 115; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 45; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 79; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 31; Dilan Ögüz Canan, B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 36).

14. Bu hak, ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. Anayasal haklar içinde kendine has özerk rolünün ve özel uygulama alanının varlığına rağmen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı aynı zamanda ifade özgürlüğü ışığında değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki önemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de geçerlidir (Dilan Ögüz Canan, § 34; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Osman Erbil, §§ 31, 45; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 72; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 66; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 52). Sonuç olarak toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır (Dilan Ögüz Canan, § 35; Ömer Faruk Akyüz, § 55;

Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 32; Figen Yüksekdağ Şenoğlu (5), B. No: 2017/24556, 14/9/2022, § 47).

2. Anayasa Mahkemesinin Somut Olaya İlişkin Değerlendirmesi

15. Somut olayda başvurucular, katıldıkları basın açıklamasının siyasi bir partinin yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunma kapsamında kabul edilmesi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmıştır (bkz. § 5). Yargılama neticesinde, başvurucuların siyasi bir parti tarafından düzenlenen ve siyasi bir protesto niteliğinde olan basın açıklamasına katıldıklarının sabit olduğu ve söz konusu eylemlerin sendikal faaliyet kapsamında kalmadığı belirtilerek davaların reddine karar verilmiştir. Anılan kararlar istinaf kanun yolunda kesinleşmiştir (bkz. § 6).

16. Açıktır ki idare ve derece mahkemeleri, başvurucunun tabi olduğu statü hukukuna aykırı hareket ettiği sonucuna varmıştır. Anayasa'nın 128. maddesinin birinci fıkrasına göre devletin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülmektedir. Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrasında ayrıca önemi nedeniyle memurların ve diğer kamu görevlilerinin görev ve yetkilerinin, haklarının ve yükümlülüklerinin kanunla düzenleneceği de ifade edilmiştir. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında ise memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlü olduklarının altı çizilmiştir. 657 sayılı Kanunu'nun 7. maddesine göre ise devlet memuru, tarafsızlığını gölgeleyecek şekilde bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef tutan bir davranışta bulunamayacağı gibi siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda da bulunmaz. Nitekim aynı Kanun'un 125. maddesine göre herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına faaliyette bulunan devlet memurlarına disiplin cezaları verilir.

17. Anayasal ve ilgili yasal çerçeve göstermektedir ki gerek Anayasa koyucu gerekse yasa koyucu kamu hizmetlerinin Anayasa'ya sadakat ödevi ile tarafsızlık yükümlülüğüne aykırı davranan ya da aykırı davranabileceği yolunda haklı ve objektif bir kanaat uyandıran kamu görevlileriyle yürütülmesini arzu etmemektedir (Şah İsmail Harmancı, B. No: 2018/15359, 17/11/2021, § 40). Söz konusu arzunun bir sonucu olarak kanun koyucu kamu görevlisinin meslek hayatı ile sınırlı olacak şekilde apolitik görünmesini amaçlamış ve bu şekilde kamu gücünü kullanan görevlilerin siyasi kutuplaşmalarda yer almasının önüne geçerek idareye tarafsız bir pozisyon kazandırmak istemiştir (Levent Tunçel, B. No: 2017/34185, 16/3/2022, § 44).

18. Hiç şüphesiz Anayasa ve kanun koyucunun söz konusu beklentisi başta ifade özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlükler alanında kamu görevlilerinin sıradan bireylere göre daha fazla sınırlanmaları anlamına gelecektir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında altını çizdiği gibi, kamu görevlisi olmak sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı ve diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı da gerektirmektedir. Kişi kamu görevine kendi isteği ile girmekle bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılır, kamu hizmetinin kendine has özellikleri bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kılmaktadır (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38; Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021, § 42; Cem Özaydın, B. No: 2017/26800, 13/1/2022, § 36). Bu sebeplerle kamu görevlilerinin ifade özgürlüğüne yapılan müdahalelerde Anayasa Mahkemesi kamu görevlisinin bu yönünü görmezden gelemez.

19. Kamu görevlileri tabi oldukları söz konusu devlet memurluğu statülerinin -kanun ve

diğer alt mevzuata dayanan- gereklerini yerine getirmemeleri hâlinde bir disiplin cezası ile karşılaşacaklardır. Disiplin uygulamaları devlet organizasyonu içinde düzenin sağlanması ve korunması, memurun görevine bağlanması, hizmetlerin en etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi için kullanılır; hukuki gerekçeleri ve sonuçları vardır. Disiplin uygulamalarının nihai hedefi sağlanan düzen sayesinde verimli bir çalışma ortamının ve nihai olarak da kamu yararının sağlanmasıdır. Bu bakımdan disiplin cezaları memurların görevlerini layıkıyla ve uyum içinde yerine getirmesi için önemli bir araçtır (Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53). Öte yandan münhasıran memurların görevleriyle ilgili olması disiplin cezaları hakkında yapılan değerlendirmelerin ciddiyetini azaltmamaktadır. Çünkü düşünce açıklamaları karşılığında uygulanan disiplin cezalarının kamu görevlilerinin temel hak ve özgürlükleri üzerinde bir caydırıcı etki oluşturacağı açıktır (Mehmet Alanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15462, 29/9/2021, § 49; Şah İsmail Harmancı, § 41).

20. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında, düşünce açıklamaları nedeniyle kamu görevlileri hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin olarak idarenin ve bu tür cezaların hukuka uygunluğunu denetleyen yargı mercilerinin -subjektif yorumlardan kaçınmaları için- yapmaları gerekenleri açıklamıştır. Bu itibarla anılan mercilerin en azından şu değerlendirmeleri yapmaları beklenir (diğerleri arasından bkz. Sinan Akbulut, B. No: 2019/1396, 2/11/2022, §§ 30-34; Jülide Hansu, B. No: 2018/21380, 3/11/2022, §§ 29-33; Serdar Topal, B. No: 2018/23179, 16/11/2022, §§ 26-30):

i. Söz konusu olan ifade özgürlüğü olduğu için devlet memurlarının da birer birey olduğu, siyasi görüş sahibi olma, ülke sorunlarıyla ilgilenme, tercih yapma gibi sosyal yönlere sahip olma haklarının bulunduğu gözardı edilmemelidir (Hasan Güngör, B. No: 2013/6152, 24/2/2016, § 49; Zeki Çınar, B. No: 2016/3585, 12/6/2019, §§ 34, 35; Ömer Yalçın, B. No: 2017/30798, 29/9/2020, § 27).

ii. Sosyal yönleri de bulunan bireyler oldukları düşünüldüğünde kamu görevlilerinin her tür düşünce açıklamalarının değil siyasi partiler lehine veya aleyhine olarak başkalarını ikna etme çabası olarak kabul edilebilecek açıklamaları propaganda olarak kabul edilmelidir. Bu kapsamda bir kamu görevlisinin açıkladığı düşüncenin başkalarını siyasi partiler lehine veya aleyhine ikna etme çabası olarak kabul edilebilmesi için açıklamanın siyasi partilerle yahut siyasal meselelerle ilgili olması tek başına yeterli kabul edilemez. Dolayısıyla kamu görevlisinin bulunduğu konum ve üstlendiği devlet görevinin -içeriğiyle birlikte değerlendirildiğinde- açıklamanın yapıldığı koşullarda siyasi partiler lehine veya aleyhine olarak başkalarını ikna çabası olarak vasıflandırmaya elverişli olduğunun ortaya konulması gerekir (Sinan Akbulut, § 34).

iii. Bununla birlikte somut olayın şartlarında kamu görevlisinin düşünce açıklamasını kamu görevi statüsünün ve görev yaptığı alanın kendisine sağladığı unvanı dâhil herhangi bir olanağı kullanarak yapmışsa bunun gösterilmesi gerekir (kamu görevinin niteliğine ilişkin olarak bkz. Adem Talas [GK], B. No: 2014/12143, 16/11/2017, § 47).

iv. Buna ilaveten yapılan düşünce açıklamasının kamu hizmetlerinin sürekliliğini, etkinliğini, verimliliğini ya da gereği gibi yerine getirilmesini ne şekilde etkilediğinin ve cezayı gerekli kılan -devlet organizasyonu içinde düzenin bozulması, hizmetlerin yürütülememesi gibi- sonuçların neler olduğunun veya bu tür sonuçlara neden olmasının kuvvetle muhtemel olduğunun ortaya konulması gerekir (disiplin cezası ile cezalandırılabilmeleri için kamu görevlisinin fiillerinin memuriyetlerini etkilediğinin gösterilmesi gerekliliğine ilişkin olarak bkz. Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, §§ 61, 63; Levent Tunçel,

§§ 42, 44; disiplin hukukunun amaçları için bkz. Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53).

v. Her durumda kamu görevlisinin ödev ve sorumluluk derecesi bulunduğu konum ve görev yaptığı alanla bağlantılı olarak belirlenmelidir (Hikmet Aslan, B. No: 2014/11036, 16/6/2016, § 55; Hasan Güngör, § 48; hekimler yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Levent Tunçel, § 43).

vi. Hükmedilen disiplin cezasıyla kamusal önemi bulunan objektif amaca ulaşılabileceği, başka bir deyişle kamu görevlisinin cezalandırılmasının zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık geldiği gösterilmeli; düşünce açıklamasının kamu görevini etkileme derecesiyle orantılı bir disiplin cezasına hükmedilmedir (Mehmet Alanç ve diğerleri, § 45; Şah İsmail Harmancı, § 37; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 45).

vii. Değerlendirmeler oldukça açık, spesifik ve tekil olarak yapılmalıdır (bireyselleştirilmiş değerlendirme zorunluluğuna ilişkin olarak bkz. Şah İsmail Harmancı, § 41).

21. Söz konusu müdahalelerin kamu görevlisinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yöneldiği hâllerde ise anılan merciler birtakım ön değerlendirmelerde bulunmalıdır. Zira somut olayda olduğu gibi sendikaların çağrısı üzerine veya başka şekilde düzenlenmiş ve yetkililerce siyasi mesajların verildiği kabul edilen toplantıların sırf katılımcısı olan kamu görevlilerinin bir siyasi parti yararına veya zararına faaliyette bulunduğu kabul edilemez. Aksi durum ise bu tür toplantılara katılan kamu görevlilerinin otomatik olarak disiplin cezaları ile cezalandırılmalarına, başta ifade özgürlüğü ve toplantı hakkı olmak üzere temel hak ve özgürlüklerinin ciddi şekilde zarar görmesine neden olur (Güven Çelik ve Kadri Dursun, § 22).

22. Buna göre ilgili toplantının konusu, amacı, kapsamı ve seyri açık bir şekilde ortaya konulmalı; toplantıya konu edilen fikirlerin barışçıl (silahsız ve saldırısız) bir şekilde ifade edilip edilmediği incelenmelidir. Eğer toplantı şiddet içeriyorsa veya bu toplantıda şiddete çağrıda bulunuluyorsa bu toplantının barışçıl kabul edilmesi ve anayasal korumadan yararlanması mümkün değildir. Bununla birlikte her durumda siyasal ve toplumsal olaylarla ilgili olarak kamu görevlisinin bilgi edinme merakı ve duyarlılığını gösterme talebi de gözetilerek katılımcının toplantıdaki rolüne (dinleyici, konuşmacı, slogan atan gibi) ilişkin dikkatli bir ayrımda bulunulması gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, §§ 31-56; Şah İsmail Harmancı, §§ 33-51; bilgi edinmeye ilişkin değerlendirmeler için bkz. Hasan Güngör, §§ 51,53; Hasan Güngör (2), B. No: 2015/1554, 25/12/2018, § 51; Zeki Çınar, § 45).

23. Yukarıda yer verilen açıklamalar ışığında başvurucuyu cezalandıran idarenin ve müdahalenin hukuka uygunluğu denetleyen derece mahkemelerinin gerekçeleri dikkatli bir şekilde ele alınmıştır. Anılan merciler, basın açıklamasının siyasi içerikli olduğuna ilişkin değerlendirmeleri (bkz. §§ 5, 6) haricinde Anayasa Mahkemesinin kamu görevlisinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelen bu gibi müdahalelerde uygulanmasını beklediği ve yukarıda sıralanan ilkeler (bkz. §§ 20-22) kapsamında başvuruculların hangi fiillerinin ne şekilde bir siyasi partinin yararına faaliyet olarak kabul edildiğini açıklamamıştır. Dolayısıyla şu hâlde başvuruculların basın açıklamasındaki rollerinin dinleyici olmanın ötesine geçtiğinin, organizasyonun siyasi bir karakter kazanmasına katkı sunduklarını, kamu görevi statüsünü ve görev yaptıkları alanın kendilerine sağladığı unvanı dâhil herhangi bir imkânı kullanarak söz, fiil ve davranışlarıyla belirli bir siyasi parti aleyhine olarak başkalarını ikna etme çabasına giriştiklerinin somut gerekçeyle ortaya konulduğunu kabul etmek mümkün olmamıştır (dinleyici sıfatına ilişkin değerlendirmeler

için bkz. Hasan Güngör, § 53).

24. Anayasa Mahkemesi, çok sayıdaki kararında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 34. maddesini ihlal edeceğini ifade etmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir (diğerleri arasından Dilan Ögüz Canan, § 53; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 48; Kenan Güven, B. No: 2018/21657, 6/10/2022, § 13).

25. Nihayetinde somut olayda idare ve yargı mercileri, başvuruculaların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile kamu görevlisinin kamu hizmetlerinin tarafsızlığı ve nesnelliğinin sağlanması meşru amacı arasında adil bir denge kuramamış; müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya koyamamıştır. Bununla birlikte başvuruculaların kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile cezalandırılmaları gerçeği de göz ardı edilemez. Nitekim anılan ceza, beş dereceli disiplin cezası sisteminde dördüncü derecede yer almakta olup tekerrür durumunda başvuruculaların memurluktan çıkarılmasına neden olabilecek niteliktedir. Dolayısıyla müdahaleler bireyin haber ve bilgiye ulaşma imkânı üzerinde caydırıcı bir etki yaratabileceğinden müdahalelerin orantılı da olmadığı sonucuna varılmıştır (orantılılık yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Hasan Güngör, § 54).

26. Açıklanan gerekçelerle başvuruya konu demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmayan müdahaleler nedeniyle Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

B. Tüzel Kişi Başvurucu Yönünden

27. Başvuru, münhasıran gerçek kişi başvuruculaların aldığı disiplin cezalarına ilişkindir. Başvurucu tüzel kişi, başvuru formunda temel hak ve özgürlüklere ilişkin olarak herhangi bir iddia ileri sürmemiştir. Bu anlamda tüzel kişi başvurucunun ihlale konu edilen işlem nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkının doğrudan etkilendiği söylenemez. Bu nedenle başvurunun tüzel kişi başvurucu yönünden kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 39-47).

III. GİDERİM

28. Başvurucular ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması, başvurucu Kasım Sığınç 7.500 TL maddi ve 25.000 TL manevi, Zahir Aktaş ise 15.000 TL manevi tazminat taleplerinde bulunmuştur.

29. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Eski hâle getirme kuralı

çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için manevi zararları karşılığında taleple bağlı olarak; başvuruculardan Kasım Sığınç'a net 25.000 TL, başvurucu Zahir Aktaş'a ise net 15.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerçek kişi başvurucular yönünden toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Tüzel kişi başvurucu yönünden başvurunun kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Van 2. İdare Mahkemesi (E.2016/813, K.2017/2653) ile Erzurum 1. İdare Mahkemesine (E.2017/1662, K.2018/1167) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucu Kasım Sığınç'a net 25.000 TL, başvurucu Zahir Aktaş'a ise net 15.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucu Kasım Sığınç'a; 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucu Zahir Aktaş'a ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Kamu görevlisi olan başvurucular, üyesi oldukları sendikanın çağrısı üzerine basın açıklamasına katıldıkları nedeniyle disiplin cezasıyla cezalandırılmalarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, idare ve mahkeme kararlarında başvuruculara basın açıklamasına katılmalarının disiplin cezasına konu edilmesinin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığına ilişkin ilgili ve yeterli bir gerekçenin gösterilmediğini, ayrıca orantılı olduğunun ortaya konulmadığını belirterek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

2. Başvuruculara Demokratik Bölgeler Partisi tarafından terör örgütü üyeliğinden tutuklu dört kişinin tutuklanmalarını protesto etmek amacıyla organize edilen basın açıklamasına katılmaları nedeniyle haklarında yürütülen disiplin soruşturması sonunda, 657 sayılı Kanun'un 125. maddesi uyarınca "herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunmak kapsamında kaldığı" gerekçesiyle kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir. Başvuruculara itirazını inceleyen İdare Mahkemesi de toplantıda atılan sloganlar, açılan pankart ve katılımcıların siyasi kimlikleri

dikkate alındığında, basın açıklamasının sendikal faaliyet kapsamında değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir. Nihayetinde başvuruculların siyasi bir parti tarafından organize edilen ve siyasi bir protesto niteliğinde olan basın açıklamasına katıldıklarının sabit olduğu gerekçesiyle uygulanan disiplin cezasının hukuki olduğuna karar vermiştir.

3. Mahkememiz, oybirliğiyle başvuruculların basın açıklamasına katılmaları nedeniyle idare ve Mahkeme tarafından disiplin cezası ile cezalandırılmasının 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (D) bendinin (0) alt bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı; müdahalenin kamu hizmetlerinin tarafsızlığının ve nesnelliğinin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı sonucuna ulaşmıştır. Fakat yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı ve müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığı gerekçesiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine dair çoğunluğun bu yöndeki görüşüne ise katılmıyorum.

4. Anayasa Mahkemesi, Okan Balcı ve Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası başvurusunda, kamu görevlisi olan başvurucunun üyesi olduğu sendikanın çağrısı üzerine göreve gitmemesi ve katıldığı basın açıklamasında attığı sloganlar nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasını, sendikanın eylem çağrısının çalışma hayatına ilişkin olmadığı ve çekirdek faaliyet alanında kalmadığı gerekçesi ile sendika hakkı kapsamında kalmadığını; başvurunun ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesini gerektiğini belirtmiştir (B. No: 2018/18397, 1/3/2023, § 10). Yine, öğretmen olan başvurucunun bir siyasi partinin basın açıklamasına katılmasının siyasi parti yararına fiilen faaliyette bulunma kabul edilerek disiplin cezası verilmesini (Hasan Güngör, B. No: 2013/6152, 24/2/2016, § 20), aynı şekilde öğretmen olan başvurucunun bir siyasi partinin ilçe binasında açlık grevi yapanları ziyaret ettiği gerekçesiyle disiplin cezası verilmesini de (Hasan Güngör (2), B. No: 2015/1554, 25/12/2018, § 29) ifade özgürlüğü kapsamında incelemiştir.

5. Devletin kamu hizmetinde çalışan memurlarına bir bağlılık görevi getirmesi, ödev ve sorumluluklar yüklemesi memurların statüleri gereği meşru kabul edilebilir bir durumdur. Fakat devlet memurlarının da birer birey olduğu, siyasi görüş sahibi olma, ülke sorunlarıyla ilgilenme, tercih yapma gibi sosyal yönlere sahip olma haklarının bulunduğu şüpheden uzaktır (Hasan Güngör, § 49). Bununla birlikte, devlet memurları söz konusu olduğunda, görüşlerin dengeli ve siyaseten yansız olarak açıklanıp açıklanmadığı, kişisel tavırlar sergilenip sergilenmediği ve tarafsızlıklarının güvence altında olup olmadığı ifade özgürlüğü incelemesinde değerlendirmeye alınır. Bu bağlamda memurun bulunduğu konum ve görev yaptığı alanla ilgili olarak ödev ve sorumluluk derecesini belirlemede ulusal makamların bir takdir marjı vardır (Hasan Güngör, § 48).

6. Somut olayda, gerçek kişi başvuruculların katıldıkları basın açıklamasının; siyasi bir parti tarafından organize edilmesi, toplantıda atılan sloganlar, açılan pankartlar nedeniyle toplantının siyasi bir protesto eylemine dönüşmesi, dolayısıyla sendikal bir faaliyet kapsamında kalmadığı gerekçesiyle haklarında bir yıl süreyle kademe ilerlemesinin durdurulması disiplin cezası tesis edilmiştir. Başvuruculların idari yargı mercilerinde açtığı işlemin iptali davası reddedilerek kesinleşmiştir. Bu itibarla, disiplin cezaları memurların kariyerleri üzerinde bir tesir bırakabilme etkisini haiz olsa da somut olayda başvuruculların mevcut müdahale seçenekleri arasından eyleminin ağırlığına karşılık gelen disiplin cezası uyarınca cezalandırıldıkları anlaşılmaktadır (§§ 5-6).

7. Kanaatimce idare ve derece mahkemesi kararlarında ilgili ve yeterli gerekçe ortaya

konulmuştur. Öncelikle belirtmek gerekir ki, başvurucular bir gazeteci yahut siyasi bir parti temsilcisi değildir. Başvuru tarihinde kamuda görevli öğretmen olarak görev yapmaktadır. Kamu görevlilerin de diğer kişiler gibi toplantı hakkına, ifade özgürlüğüne sahip olduğu açık ise de bulundukları görevin gereği olarak kamuoyuna yönelik bir açıklama yahut görüş paylaşımında bulunurken bazı yükümlülükler altında bulundukları da kuşkusuzdur. Somut olayda başvurucunun katıldıkları toplantının çok açık bir şekilde siyasi içerik taşıdığı ve bir partinin görüş açıklamasını içerdiği dikkate alınarak devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelik taşıdığı gerekçesiyle disiplin cezasının uygulanmasının demokratik toplum düzeni bakımından gereklilik koşulunu karşıladığı görülmektedir.

8. İdare ve derece mahkemesi kararlarında, başvuruculaın katıldıkları toplantının niteliği nedeniyle uygulanan disiplin cezasına dair yeterince değerlendirme yapıldığı, toplantıda yapılan açıklamaların yapıldığı tarihteki koşulların gözetildiği, disiplin cezasının orantılı olduğu, bu haliyle yapılan toplantının ve toplantıda atılan sloganların bir siyasi partinin yararına fiilen elverişli olduğu ortaya konulmuştur. Dolayısıyla idare ve mahkemenin kararlarının somut olay özelinde demokratik toplum düzeni bakımından ilgili ve yeterli gerekçeyi içermediği söylenemeyecektir.

9. Açıklanan nedenlerle, başvuruculaın Anayasa’nın 34.maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımızdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Üye İrfan FİDAN Üye Muhterem İNCE

HALİME ER

B. No: 2019/10308 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10308

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİME ER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/10308)

Karar Tarihi: 9/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 13/6/2024-32575

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Fatma Gülbin ÖZTÜRK

Başvurucu : Halime ER

Vekili : Av. Mustafa TURAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tapu tahsis belgesinin alınması sırasında ödenen bedelin sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iadesi talebiyle açılan davada verilen kararın yeterli gerekçe içermemesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvuruya Konu Davadan Önceki Süreç

8. Üzerinde başvurucunun murisi S.A. tarafından inşa edilmiş 117,88 m²lik gecekondu bulunan İstanbul ili Üsküdar ilçesi 43 pafta, 183 ada 23 (60 m²) ve 24 (59,32 m²) numaralı parseller 15/11/1984 tarihinde tapu tahsis belgesi ile S.A. adına tahsis edilmiştir. Tahsisin ardından ilgili parseller, üzerindeki gecekondu yıkılarak Üsküdar Belediyesi (Belediye) tarafından fiilen park alanı olarak kullanılmaya başlanmıştır.

9. Söz konusu taşınmazlar 15/9/1997 tasdik tarihli, 1/1.000 ölçekli uygulama imar planı ile kısmen yol, kısmen park alanı olarak belirlenmiş olup İstanbul Büyükşehir Belediye (İBB) Meclisinin ve İBB Encümeninin 16/11/2001 ve 15/12/2005 tarihli kararları doğrultusunda Belediyeye bedelsiz olarak 25 seneliğine tahsis edilmiştir.

10. Başvurucu 2/5/2011 tarihinde anılan taşınmazlar yönünden İBB ve Üsküdar Belediyesi aleyhine kamulaştırmasız el atmadan kaynaklanan tazminat davası açmıştır. İstanbul Anadolu 10. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından yapılan yargılama neticesinde 12/12/2013 tarihinde davanın kısmen kabulüne, kısmen reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; tapu tahsis belgesinin bir mülkiyet belgesi olmadığı, sadece fiilî kullanmayı belirleyen bir zilyetlik belgesi olduğu vurgulanmıştır. İBB Başkanlığının 11/9/2012 tarihinde dosyaya gönderdiği yazıya dikkat çekilen kararda, söz konusu yazıda muris S.A. adına verilen tapu tahsis belgesinin iptal edilmediğinin belirtildiğine işaret edilmiştir. İlgili taşınmazlar üzerinde 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 18. maddesi gereği imar planı veya 31/5/2012 tarihli ve 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun'un 23. maddesi ile ilga edilen 24/2/1984 tarihli ve 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun uyarınca imar ve ıslah planlarının yapılmış olmasından dolayı tapu tahsis belgesinin mülkiyete dönüştürülmesi şartlarının oluşmadığına dikkat çekilerek başvurucunun arsa bedeli yönünden talebinin reddine, tahsis esnasında mevcut bulunduğu saptanan 1964 yapımı, 117,80 m² taban oturumlu, tek katlı, yığma tarzı yapının enkaz bedelinin miras payı oranında başvurucuya ödenmesine hükmedilmiştir.

11. Başvurucu 2/11/2015 tarihinde İstanbul 12. İdare Mahkemesinde İBB'ye karşı tam yargı davası açmıştır. Dava dilekçesinde 23 ile 24 No.lu parseller üzerinde bulunan gecekondunun tapu tahsis belgesinin alımı esnasında murisi tarafından 11/9/1985 tarihinde 442.050 TL (eski Türk lirası) ödendiğini ifade eden başvurucu, tapu tahsis belgesinin tapuya çevrilmediği gibi eş değer tahsisin de yapılmadığını belirterek ilgili meblağın sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca miras payı oranında iadesini talep etmiştir.

12. İstanbul 12. İdare Mahkemesi 18/5/2016 tarihli kararı ile davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; dava konusu edilen 442.050 TL'lik tutarın gecekondu için tapu tahsis belgesi alımı esnasında ödenen bir meblağ olduğu, ilgili tutarın sunulan belli bir hizmetin karşılığı olarak tahsil edildiği, tapu tahsis belgesinin tapuya çevrilememesi veya eş değer bir yerden tahsis yapılamamasının başlı başına bu meblağın iadesini mümkün kılmadığı belirtilmiştir.

13. Başvurucunun anılan karara yönelik istinaf talebi 26/10/2017 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde başvurucunun murisi adına tanzim edilen tapu tahsis belgesinin geçerliliğini koruduğuna dikkat çeken İstinaf Mahkemesi, söz konusu belgenin hukuki varlığını koruduğu sürece idarenin belge karşılığı ödendiği belirtilen meblağın güncel değerini tazmin etme yükümlülüğünün bulunmadığını, tapu tahsis belgesinden doğan hak sahipliğine yönelik iddianın idareye yapılacak başvurunun reddi hâlinde ileri sürülebileceğini belirtmiştir.

14. Başvurucu 5/3/2018 tarihinde İBB Başkanlığına başvuruda bulunmuş ve murisi adına tanzim edilen 15/11/1984 tarihli tapu tahsis belgesi uyarınca 2981 mülga Kanun gereği adına tapu veya aynı emsalde başka bir yer tahsis edilmesini talep etmiştir. Başvurucunun bu istemi 4/1/2018 tarihli işlem ile 2981 sayılı mülga Kanun'un 13. maddesinin (d) fıkrası gereği Kanun'dan önce gecekonduları yıkılanların 2981 sayılı mülga Kanun hükümlerinden faydalanamayacağı belirtilerek reddedilmiştir.

B. Başvuruya Konu Dava Süreci

15. Başvurucu 4/1/2018 tarihli ret kararının ardından 5/3/2018 tarihinde İBB aleyhine 1.000 TL üzerinden tam yargı davası açmıştır. Başvurucu; dava dilekçesinde, murisi S.A. adına verilmiş 15/11/1984 tarihli tapu tahsis belgesinin tapuya çevrilmesi istemiyle yaptığı başvurunun reddedildiğini, idare tarafından verilen 4/1/2018 tarihli cevaptan da tapu tahsis belgesinin fiilen ve hukuken varlığını yitirdiğinin anlaşıldığını ve ilgili belgenin tapuya çevrilme imkânının kalmadığını belirterek tapu tahsis belgesinin alınması sırasında ödenen 442.050 TL'nin (eski TL) sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre tazminini talep etmiştir.

16. İstanbul 3. İdare Mahkemesi 25/12/2018 tarihli kararıyla davayı kesin olarak reddetmiştir. 2981 sayılı mülga Kanun'un 8. maddesinde yer alan düzenlemeye yer verilen gerekçeli kararda Mahkeme, başvurucunun İstanbul Anadolu 10. Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı kamulaştırmasız el atma davasında imar ve ıslah planı yapılmamış olması sebebiyle murisine ait tapu tahsis belgesinin mülkiyet belgesine dönüşme şartı taşımadığının tespit edilmesi ve başvurucunun bu isteminin reddedilmesi üzerine bu davayı açtığını ancak davaya konu edilen bedelin sunulan belli bir hizmetin karşılığı olarak tahsil edilmesi nedeniyle tapu tahsis belgesinin tapuya çevril(e)memesi veya eş değer bir yerden tahsis yapıl(a)maması hâlinin başlı başına bu meblağın iadesini mümkün kılmayacağını belirtmiştir.

17. Nihai karar başvurucuya 1/3/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 29/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. 2981 sayılı mülga Kanun'un "Tespit ve değerlendirme işlemleri" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"İmar mevzuatına aykırı yapılarla gecekondular için tespit işlemlerinde; Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca hazırlanacak ve valilik veya belediyelerce bastırılacak standart form kullanılır.

Bu tespit kapsamına, temel inşaatı tamamlanmış veya sömel betonları dökülmüş olmak kaydı ile hazine, belediye, il özel idarelerine ait veya Vakıflar Genel Müdürlüğünün idare etmekte olduğu arsa veya arazilerdeki inşaatına Kanunun 14 üncü maddesinin (f) fıkrasındaki tarihlerden önce başlanmış mesken, kısmen işyeri ve konut olarak kullanılan veya evvelce konut olarak kullanılıp sonra işyerine çevrilen gecekondular ile imar

mevzuatına, ruhsat ve eklerine aykırı tüm yapılar dahildir.

Tespit formları düzenlenerek başvuru formlarına tespit belgesi olarak eklenir.

Değerlendirme belgesi, 4 üncü maddede bahsi geçen tasnif durumunu, yapının bu Kanunun 18 inci maddesine göre hesaplanacak bina inşaat ve iskan harcını ve bu Kanuna göre hesaplanacak munzam harcını, fenni sorumluluğu üstlenilmiş röleve planını, Kanuna göre belirlenen otopark bedelini, kamu kurum ve kuruluşlarına ait olan veya Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan alanlarda yapılmış yapılar için bu Kanunda belirtilen esaslara göre tespit edilecek arsa bedelini ihtiva edecek şekilde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından hazırlanmış formun doldurulmasıyla elde edilir.

Tespit ve değerlendirme belgeleri müracaat sahibince yeminli özel teknik bürolara doldurtturulur. Bu büroların kuruluş, görev, yetki, sorumluluk ve ücret tarifeleri Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca, Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren (1) ay içinde hazırlanacak yönetmelikle tespit edilir.

16/3/1983 tarihli 2805 sayılı Kanun gereğince başvurmuş bulunan müracaat sahipleri, tespit ve değerlendirme belgelerini yeminli özel teknik bürolara hazırlatarak daha önceki müracaat formlarına eklerler. "

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 9/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu, murisi S.A. tarafından inşa edilen gecekonduya 15/11/1984 tarihinde tapu tahsis belgesi verildiğini ve ilgili tapu tahsis belgesinin tapuya dönüşmesi için murisi tarafından 442.050 TL (eski Türk lirası) ödeme yapıldığını belirtmiştir. Başvurucu, belgenin verilmesinin ardından söz konusu taşınmazın İBB Meclisi ve Encümeninin kararlarıyla 25 yıllığına Belediyeye bedelsiz olarak tahsis edildiğini, Belediye tarafından park olarak kullanıldığını ve bu nedenle taşınmazı kullanmadıklarını belirtmektedir. 2/5/2011 tarihinde Belediye aleyhine bu sebeple arsa ve taşınmaz bedelinin tazminine yönelik kamulaştırmasız el atma davası açtığını belirten başvurucu, arsa bedeli yönünden isteminin reddedildiğini ve sadece taşınmazın enkaz bedelinin tazmin edildiğini bildirmiştir. İstanbul 12. İdare Mahkemesinde açmış olduğu tam yargı davasının ise murisi adına tanzim edilen tapu tahsis belgesinin geçerliliğini koruduğu gerekçesiyle reddedildiğini ifade eden başvurucu son olarak bireysel başvuruya konu davayı açtığını ve ilgili dava ile tapu tahsis belgesinin tapuya dönüşmesi için murisi tarafından ödenen 442.050 TL'nin (eski Türk lirası) güncel değerini sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre talep ettiğini ileri sürmüştür. Bireysel başvuruya konu ettiği son yargılama sürecinde verilen kesin ret kararı ile ödenen bedele yönelik tazminat hakkının da elinden alındığını belirten başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

21. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile

bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetinin özünün tapu tahsis belgesinin alınması için ödenen bedelin iadesi talebiyle açtığı davanın anılan tutarın hizmet bedeli olarak nitelendirilmesi sonucunda reddedilmesine yönelik olması nedeniyle ihlal iddialarının gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi uygun bulunmuştur.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

24. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek kararlarını gerekçeli olarak yazma yükümlülüğü mahkemelere yüklenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesi, 141. maddesinin üçüncü fıkrası ışığında yorumlandığında adil yargılanma hakkı, gerekçeli karar hakkını da güvence altına almaktadır. Bu sebeple gerekçeli karar hakkı Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının temel güvencelerinden biridir (Hilmi Kocabey ve diğerleri, B. No: 2018/27686, 17/11/2021, § 77).

25. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Mahkemelere getirilen bu yükümlülük tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddiaların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri, ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-34).

26. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

27. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

28. Anayasa Mahkemesinin gerekçeli karar hakkı bağlamındaki görevi, uyuşmazlığın esası yönünden önem taşıyan meselelere ilişkin olarak mahkemelerin ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyup koymadıklarını incelemekten ibarettir. Anayasa Mahkemesinin açıkça keyfî olmadığı veya bariz bir takdir hatası içermediği sürece gerekçeyi denetleme gibi bir görevi

olmadığı gibi kararlardaki hukuka aykırılıkları gidermek de görevi değildir (Halit Kabadağ, B. No: 2019/3589, 23/11/2021, § 30).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

29. Somut olayda başvurucu, tapu tahsis belgesinin tapuya çevrilmediği gibi eş değer bir yerden tahsis de yapılmadığını belirterek belgenin alınması sırasında ödenen bedelin sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre miras payı oranında tazmini talebiyle tam yargı davası açmıştır. Mahkeme gerekçeli kararında, başvurucu tarafından İstanbul Anadolu 10. Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan davanın neticesinde verilen 12/12/2013 tarihli kararda söz konusu tapu tahsis belgesinin mülkiyete dönüşme şartlarının oluşmadığına yönelik tespitine ve 2981 sayılı mülga Kanun'un 8. maddesindeki düzenlemeye dair açıklamalara yer vererek tapu tahsis belgesinin alınması için ödenen söz konusu tutarın sunulan belli bir hizmetin karşılığı olarak tahsil edildiğini, tapu tahsis belgesinin tapuya çevrilememesi veya eş değer bir yerden tahsis yapılamamasının ise başlı başına bu bedelin iadesini mümkün kılmadığını belirtmiştir.

30. İstanbul Anadolu 10. Asliye Hukuk Mahkemesinin 12/12/2013 tarihli kararında başvurucunun arsa bedeli yönünden talebi tapu tahsis belgesinin geçerliliğini koruduğu belirtilerek reddedilmiştir. Bununla birlikte bireysel başvuruya konu yargılamada farklı olarak başvurucu; 25 yıllığına Belediyeye tahsis edildiği için taşınmazı zaten kullanamadığını, eş değer bir yerden tahsis de yapılmadığını, bu sebeple belgenin fiilen geçerliliğini yitirdiğini belirterek arsa bedeli olarak ödendiğini iddia ettiği tutarın sebepsiz zenginleşme ilkelerine göre tazminini talep etmiştir. Bu kapsamda her iki yargılamanın konusunun ve bu yargılamalarda tapu tahsis belgesine yönelik yapılan tespitlerin farklı olduğu anlaşılmaktadır. Zira 12/12/2013 tarihli kararda ilgili tapu tahsis belgesinin İBB tarafından iptal edilmediği ve mülkiyet belgesi sayılamayacağı tespitlerine yer verilirken bireysel başvuruya konu bu dava belgenin fiilen kullanılabilirliğini yitirmesi sebebine dayanılarak, tanzimi sırasında ödenen bedelin iadesine yönelik olarak açılmıştır.

31. Mahkemenin gerekçeli kararında 183 ada 23 ve 24 No.lu parseller üzerinde bulunan gecekondu niteliğindeki yapı için başvurucu murisinin 442.050 TL (eski TL) tutarında bir ödeme yaptığı tespiti yer almaktadır. Başvurucu, anılan ödemenin arsa bedelinin bir kısmını oluşturduğunu ve tapu tahsis belgesi iptal edilmemiş ise de İstanbul 10. Asliye Hukuk Mahkemesinin 12/12/2013 tarihli kararı uyarınca bu belge uyarınca kendilerine herhangi bir tapu verilmesi mümkün olmadığından yapılan bu ödemenin sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca iadesi gerektiğini ileri sürmektedir. Mahkeme dosyasında bulunan 11/9/1985 tarihli makbuzdan murisin 183 ada 23-24 parselin tapu tahsis ücretinin 1 ila 12 No.lu taksitlerinin bedeli olarak İstanbul Belediyesine ait hesaba toplam 442.050 TL yatırdığı görülmüştür. Yine Mahkeme dosyasında bulunan tapu tahsis belgesi örneğinden bu belgenin 15/11/1984 tarihinde düzenlendiği anlaşılmıştır. Mahkeme, tapu tahsis belgesinin geçerli olup olmadığı ve bu belgeye hukuki bir sonuç bağlanıp bağlanmayacağı hususlarını değerlendirmemiş ancak başvurucunun iadesini istediği ücretin bu belgenin düzenlenmesi, başka bir anlatımla tahsisin yapılması için gereken bir hizmet bedeli olduğu gerekçesi ile davanın reddine karar vermiştir.

32. Hâl böyle iken 15/11/1984 tarihli tapu tahsis belgesinin "Gecekonduya İlişkin Belgeler" kısmından başvurucular murisi tarafından yatırılan meblağa ilişkin 27/4/1984 tarihli başka bir ödemenin de bulunduğu görülmüştür. Bu itibarla tahsis belgesinin düzenlenmesinden önce tahsil edilen bir meblağ mevcut olup tapu tahsis belgesinin düzenlenmesinden sonra

yapıldığı anlaşılan ve başvurucunun iadesine dayanak oluşturan 11/9/1985 tarihli 442.050 TL'lik (eski TL) ödemenin niteliğinin belirlenmesi davacının iddiasının haklılığının değerlendirilmesi bakımından zorunludur. Mahkeme gerekçeli kararında bu meblağın tapu tahsis belgesinin düzenlenmesi için ödenen ve sunulan belli bir hizmetin karşılığı olup tapu tahsis belgesinin tapuya çevril(e)memesi veya eş değer bir yerden tahsis yapıl(a)mamasının bu paranın ödenmesine bir etkisinin bulunmayacağı kanaatiyle hareket etmiştir. Ancak yukarıda açıklandığı üzere tapu tahsis belgesinin düzenlenmesinden önce muris tarafından yapılan başka bir ödemenin varlığı ve iadesi istenen meblağın bu tahsis belgesinin düzenlenmesinden sonra yapıldığı nazara alındığında başvurucunun iadesini istediği meblağın hizmet bedeli olmayıp arsa bedeli olduğu yönündeki davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki iddiasının ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılanması gerekir. Öte yandan İstinaf Mahkemesinin imar ıslah planının yapılıp yapılmaması ile ilgili gerekçesinin de somut olaydaki olgularla örtüşmediği anlaşılmıştır. Bu durumda başvurucunun uyuşmazlığın sonucuna etkili iddialarının karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

34. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

35. Başvuruda tespit edilen adil yargılanma hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 3. İdare Mahkemesine (E.2018/437, K.2018/2142) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET HANEFİ ERTUNÇ

B. No: 2019/16757 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/16757

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET HANEFİ ERTUNÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/16757)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : Mehmet Hanefi ERTUNÇ

Vekili : Av. Sıtar ÖZKAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, terör olaylarının bastırılması kapsamında alınan tedbirlerin uygulanması esnasında taşınmazında meydana gelen zararın karşılanmaması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Diyarbakır 2 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesinin (Devlet Güvenlik Mahkemesi) 11/12/1997 tarihli kararıyla (1994 yılında açılan dava sonucunda) yasa dışı terör örgütüne bilerek yardım etme suçundan 3 yıl 9 ay ağır hapis cezasıyla cezalandırılmıştır.

3. Başvurucunun talebini inceleyen Devlet Güvenlik Mahkemesi 11/3/2004 tarihli kararı ile başvurucunun bihakkın tahliye tarihinin 17/10/1995 olduğunu, bu tarihten itibaren adli sicil kaydının silinmesi için gereken beş yıllık sürenin dolduğunu ifade etmiş, adli sicil kaydının silinmesine karar vermiştir.

4. Başvurucu, Hakkâri'nin Çukurca ilçesinde ikamet etmekteyken 1995 yılında terör olayları

nedeniyle yaşadığı yeri terk etmek zorunda kaldığını ve geride kalan mal varlığı değerlerinin zarar gördüğünü ileri sürerek 1/1/2005 tarihinde Hakkâri Valiliği Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zarar Tespit Komisyonu Başkanlığına (Zarar Tespit Komisyonu) başvurmuş; zararlarının 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun kapsamında karşılanmasını talep etmiştir.

5. Zarar Tespit Komisyonu, başvurucunun kullanamadığını ileri sürdüğü tarlaların ve meyve ağaçlarının listesini yapmış ancak 8/6/2012 tarihinde başvurucunun 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesi f bendi kapsamında adli sicil kaydı bulunduğu gerekçesiyle başvuruyu reddetmiştir.

6. Başvurucu, Zarar Tespit Komisyonu işleminin iptali talebiyle Van 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. İdare Mahkemesi, Ulusal Yargı Ağı Sistemi'nden (UYAP) yapılan incelemede başvurucunun yasa dışı terör örgütüne bilerek yardım etme suçundan cezalandırılmasına karar verildiğinin tespit edildiğini, terör suçundan mahkûm olan kişilerin bu zararların oluşmasına kendilerinin sebebiyet verdiklerini ve kendi fiilleriyle sebep oldukları zararların 5233 sayılı Kanun kapsamında tazmininin mümkün olmadığını belirterek davayı reddetmiştir. Başvurucunun temyiz ve karar düzeltme taleplerini Danıştay Onbeşinci Dairesi incelemiş ve İdare Mahkemesi kararını uygun bularak talepleri reddetmiştir.

7. Başvurucu, nihai hükmü 8/4/2019 tarihinde öğrendikten sonra 8/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru süresinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

8. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu; kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı, kişi hürriyeti ve güvenliği, konut dokunulmazlığı, yerleşme ve seyahat hürriyeti, mülkiyet hakkı ve hak arama hürriyetinin ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir.

10. Başvuruya konu olayda Zarar Tespit Komisyonu, başvurucunun yasa dışı terör örgütüne bilerek yardım etmek suçundan daha evvel mahkûm edilmesi nedeniyle zararlarının 5233 sayılı Kanun kapsamında karşılanmasının mümkün olmadığını belirterek tazminat talebini reddetmiştir. Başvurucunun açtığı dava da olumsuz sonuçlanmıştır. Bu durumda

başvurucunun tazminat talebinin esası incelenmemiştir. Başvurucunun mülküne verilen zararın karşılanması istemiyle yaptığı başvurunun esasının incelenmemesine yönelik şikâyetinin Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun mülkiyet ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ramazan Yıldırım, B. No: 2019/29794, 17/11/2022 kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi, 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendine bakıldığında "3713 sayılı Kanunun 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamındaki suçlar ile terör olaylarında yardım ve yataklık suçlarından mahkûm olanların bu fiillerinden dolayı uğradığı zararlar"ın bu kanun kapsamında tazmin edilecek zararların dışında tutulduğunu, terör örgütüne yardım ve yataklık suçunun 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun anılan maddeleri kapsamında olduğuna ilişkin bir duraksama olmadığını ifade etmiştir. Bu bağlamda terör örgütüne yardım ve yataklıkta bulunanların kendilerinin sebep olduğu zararların devletçe tazmin edilmemesinin kanun hükmünün olağan anlamının bir sonucu olduğunu, ayrıca terör örgütü üyelerinin veya bunlara yardım edenlerin doğrudan katılmadığı ve faili de olmadığı bir terör olayından gördükleri zararların karşılanamayacağı yorumunun öngörülemez olmadığını, 5233 sayılı Kanun'da bazı kimselerin tazminat imkânı kapsam dışında tutulurken tekil değil bütüncül bir yaklaşımın benimsendiğini ve söz konusu kişinin zararı doğuran spesifik terör olayının faili olmasının şart koşulmadığını ve bir bütün olarak terör olaylarına katkısının bulunmasının yeterli görüldüğünü ifade etmiştir. Ancak örgüte yardım ve yataklık suçundan 1993 yılında mahkûm olan, söz konusu mahkûmiyet kararı infaz edilerek tahliye edilen başvurucunun 1993 yılından sonra kanun koyucunun terör olaylarına katkı olarak değerlendirdiği suçları (5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendindeki suçları) işlemesiyle ilgili olarak kamu otoritelerinin iddiasının veya tespitinin bulunmadığını, örgüt üyeliği kapsamında değerlendirilen fiilleri 1993 tarihinden önce işlediği açık olan başvurucunun 2015-2016 yıllarında gerçekleşen hendek olaylarının ortaya çıkmasında da sorumluluğu bulunduğunun ifade edilmesinin makul bir yorum olmadığını belirtmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Tayyip Akyürk, B. No: 2019/3039, 29/6/2022, § 42).

13. Somut olayda başvurucu 11/12/1997 tarihinde yasa dışı terör örgütüne bilerek yardım etme suçundan 3 yıl 9 ay ağır hapis cezasıyla cezalandırılmış ise de davanın açıldığı 1994 yılından sonra bu eylemlere devam ettiğine yönelik bir tespit bulunmadığı gibi başvurucunun mal varlığı değerlerinde oluşan zararın 1994 yılı öncesinde meydana geldiğine dair bir tespit ve değerlendirme de yoktur. Başvurucu mal varlığı değerlerini 1995 yılından 2004 yılına kadar kullanamaması nedeniyle zararının meydana geldiğinden yakınmıştır. Dolayısıyla başvurucunun mal varlığı değerlerini anılan dönemde kullanamadığı iddiasına ilişkin bir kusuru olduğuna dair bir tespit söz konusu değildir. Ayrıca 1995 yılından önce işlenen örgüte yardım ve yataklık suçunun 1995-2004 yıllarında köylerin boşaltılmasına yol açtığının ve mal varlığını kullanmasına engel olduğunun kabulü kişisel sorumluluk kavramını aşırı genişletmektedir. Bu şekildeki bir yorumun 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendinin lafzı dikkate alındığında öngörülebilir olduğunun kabulü mümkün görülmemiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Tayyip Akyürk, § 43).

14. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesinin Ramazan Yıldırım kararından ayrılmayı gerektiren bir durum olmadığı anlaşılmıştır. İdare Mahkemesinin başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının esasının incelenmesini ve giderim sağlanmasını engelleyen yorumu nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

15. Başvurucu; ihlalin tespiti, 100.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Van 1. İdare Mahkemesine (E.2013/72, K2014/2168) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET BEYAZYÜZ

B. No: 2019/23249 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23249

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET BEYAZYÜZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23249)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Mehmet BEYAZYÜZ

Vekili : Av. Engin YILMAZEL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işverenle güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 20/1/2006 tarihinden itibaren Türkiye Vakıflar Bankası Bahçelievler şubesinde en son şef olarak çalışmakta iken 12/8/2016 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesi feshedilmiştir.

3. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 8/9/2016 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde on bir yıldır aynı şubede çalıştığını ve son üç yılında şef olarak görev yaptığını, çalışma süresi boyunca başarılı şekilde terfi aldığını, uyarı ve disiplin cezasının bulunmadığını, buna rağmen hiçbir gerekçe olmaksızın işine son verildiğini ifade etmiştir.

4. Bakırköy 27. İş Mahkemesi (Mahkeme) 6/3/2017 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararda, başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) finans

desteği sağlamak amacıyla faaliyet gösteren Bank Asyada 2014 yılının Ocak ayı sonrasında destek amacıyla hesap işlemleri olduğu belirtilmiştir. İşverenin bağlılığından şüphe duyduğu personeli çalıştırmak istememesinin işveren açısından geçerli neden oluşturduğu ifade edilmiştir.

5. Karara karşı başvurucu 8/3/2017 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, Bank Asya hesabındaki paranın babası tarafından satılan evin parası olduğunu ve Bank Asyanın faizsiz bir kurum olması nedeniyle parayı söz konusu Bankaya yatırdığını, bir süre sonra parayı çekerek hesabını kapattığını, herhangi bir terör örgütüyle bağı olmadığını, hakkında hiçbir soruşturma ve kovuşturma bulunmadığını belirtmiştir.

6. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 29. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 4/4/2018 tarihinde istinaf başvurusunu kabul ederek mahkeme kararının kaldırmış, delillerin toplanması ve davanın görülmesi için dosyayı Mahkemeye iade etmiştir. Kararda, başvurucu hakkında yürütülen savcılık soruşturmasının, ceza dosyasının, adli makamlardan sorulmak suretiyle gelen belgelerin değerlendirilerek ayrıca varsa tarafların tanıkları da dinlenerek karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

7. Mahkeme 17/1/2019 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararda, başvurucunun FETÖ/PDY'ye finans desteği sağlamak amacıyla faaliyet gösteren Bank Asyada 2014 yılının Ocak ayı sonrasında destek amacıyla hesap işlemleri olduğunun tespit edildiği, hesap hareketlerine ilişkin olarak banka kayıtlarının istendiği belirtilmiş, söz konusu kayıtlar üzerinde yapılan inceleme sonucunda başvurucu açısından duyulan şüphenin geçerli nedene dayandığının, buna bağlı olarak işveren açısından başvurucu ile aralarındaki güven ilişkisinin bozulduğunun anlaşıldığı değerlendirmesine yer verilmiştir.

8. Başvurucu karara karşı 15/2/2019 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde 8/3/2017 tarihli istinaf dilekçesinde belirttiği hususları tekrarladıktan sonra Bölge Adliye Mahkemesi kararı uyarınca yapılan araştırma sonucunda hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmadığını Mahkemenin öğrendiğini, bundan da anlaşılacağı üzere hiçbir terör örgütüyle bağlantısı bulunmadığını ifade etmiştir.

9. Bölge Adliye Mahkemesi 11/4/2019 tarihinde istinaf başvurusunu esastan kesin olarak reddetmiştir.

10. Nihai karar başvurucuya 29/5/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu karara karşı 27/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu, hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmamasının terör örgütü ile bağlantısının olmadığını gösterdiğini ifade etmiştir. Bank Asyadaki hesabını 17-25 Aralık olaylarından çok önce 2012 yılında ve sadece babasının sattığı dairenin parasını faizsiz banka olması nedeniyle bu Bankaya yatırılmasını istediği için açtığını, Bankayı finansal açıdan destekleme amacı olmadığını, 3/3/2014 tarihinde parasını çekerek hesabını kapatmasına rağmen yeterli araştırma yapılmaksızın davasının reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı görüşünde, başvurucu hakkında yürütülen işe iade davasına ilişkin sürece yer verildikten sonra kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Olayda başvurucunun terör örgütüyle irtibatına veya iltisakına ilişkin bir kısım tespitlerde bulunularak iş sözleşmesinin

feshedildiği, yapılan şüphe feshinin hukuka uygun olduğuna karar verildiği ifade edilmiştir. Hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, derece mahkemelerinin iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda hangi nedenlerin haklı olduğuna ve geçerli fesih nedeni oluşturduğuna ilişkin yorum ve değerlendirmesinin mevzuata uygun olup olmadığını denetlemenin Anayasa Mahkemesinin görevinde olmadığı, öte yandan başvurucu hakkındaki tedbirler olağanüstü hâl (OHAL) döneminde alındığından yapılacak incelemede Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Somut olayda başvurucunun temel iddiası, Bank Asya hesap hareketlerinin derecece mahkemelerince yeterli şekilde araştırılmamasıdır. Bu nedenle başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

16. Somut olayda başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütü ile irtibatı bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, feshin geçersizliği ve işe iadesi talebiyle dava açmıştır. Mahkeme, başvurucunun FETÖ/PDY'ye finans desteği sağlamak için Bank Asyada 2014 yılının Ocak ayı sonrasında hesap işlemleri yaptığından feshin geçerli nedene dayandığını ifade etmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi de aynı görüşü paylaşarak başvurucunun istinaf başvurusunu reddetmiştir.

17. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında kabul edildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir (çok sayıda karar arasında bkz. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve

E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı; 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararı). Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

18. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç konumundadır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

19. Öte yandan Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir. Bu itibarla şüphe feshi kapsamında açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanmaktadır. Yani derece mahkemelerinin tarafların ileri sürdüğü ya da ortaya koyduğu tespitlerden bağımsız olarak ayrıca araştırma yapması ve yine tarafların iddia ve itirazlarını bu kapsamda değerlendirerek bir sonuca varması gerekmektedir.

20. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

21. Bu itibarla, şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda şüpheye neden olan durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçebilmek adına önem arz etmektedir. Söz konusu kıriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap etmektedir.

22. Derece mahkemeleri başvurucunun iş akdinin geçerli nedene dayalı olarak feshedildiği sonucuna ulaşırken Bank Asyada 2014 yılının Ocak ayı sonrasında destek amacıyla hesap işlemleri yaptığı kabulüne dayanmıştır. Mahkeme, başvurucunun Bank Asyadaki hesap hareketlerini dosyaya getirtmiş ve duruşmada okumuştur. Bununla birlikte Mahkeme kararından iş akdinin neden geçerli nedenle feshedildiği anlaşılamamaktadır. Zira karara

göre başvurucunun hesap hareketinin 2012 yılında bankaya yatırdığı parayı 2014 yılında iki ayrı hesaba bölmekten ibaret olduğu anlaşılmış, anılan tarihten sonra yeni hesap açtığı veya para yatırdığı tespit edilememiştir. Öte yandan başvurucu 2014 yılı Şubat ayından sonra hesaplardan parasının büyük kısmını çektiği gibi 2015 yılı itibarıyla hesaplarda para bulundurduğu da belirlenememiştir. Dolayısıyla söz konusu hesap hareketlerinin yukarıda belirtilen bağlamda güven ilişkisini bozacak mahiyette, terör örgütünü destekleyici bir hesap hareketi olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğinin belirlenmesinde bu hususun irdelenmesi, aydınlatılması önem arz etmektedir. Ancak Mahkeme kararı bu bağlamda herhangi bir değerlendirme içermemektedir.

23. Kural olarak derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvurucular tarafından ileri sürülen esaslı itirazların istinaf mercii tarafından gerekçeli bir şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının ilk derece mahkemesince kararda tartışılmamasına ve gerekçe oluşturulmamasına rağmen başvurucu tarafından ileri sürülen esaslı iddiaların Bölge Adliye Mahkemesince de karşılanmadığı görülmüştür.

24. Sonuç olarak gerekçeli kararda, işveren yönünden başvurucu ile aralarındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli açıklamanın yapılmadığı görülmüştür. Diğer bir ifadeyle iş akdinin feshinin geçerli bir sebebe dayanıp dayanmadığı, tarafların iddia ve savunmaları değerlendirilerek gerekçelendirilmemiştir. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. Açıklanan nedenlerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

26. Başvurucunun, haksız bir şekilde iş akdinin feshedilmesi nedeniyle çalışma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürdüğü görülmekte ise de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden çalışma hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiası hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu; ihlalin tespitine ve yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesini talep etmiştir. Başvurucunun tazminat talebi bulunmamaktadır.

28. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddiasının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bakırköy 27. İş Mahkemesine (E.2018/159, K.2019/6) GÖNDERİLMESİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYSEL HANEDAR

B. No: 2019/24406 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/24406

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYSEL HANEDAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/24406)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Aysel HANEDAR

Vekili : Av. Dilek MURAT AYAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle veri hazırlama ve kontrol işletmenliği görevine başlatılmama işlemine karşı açılan iptal davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 2016 yılına ait Kamu Personeli Seçme Sınavı'ndan aldığı puan ve tercihine bağlı olarak İçişleri Bakanlığı bünyesinde veri hazırlama ve kontrol işletmeni olarak yerleştirildikten sonra hakkında 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (676 sayılı KHK) 74. maddesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bent uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun ataması yapılmamıştır.

3. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali talebiyle 10/4/2017 tarihinde dava açmıştır. Dava

dilekçesinde yapılan işlemin hukuka aykırı olduğunu, idari işlemin taşıması gereken şeklî ve maddi unsurların dava konusu işlemde yer almadığını belirtmiştir.

4. Yozgat İdare Mahkemesi (Mahkeme) 6/7/2018 tarihinde dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; güvenlik soruşturması neticesinde başvurucunun şahsıyla alakalı olarak herhangi bir tespit yapılmadığı, sırf eşinin eylemleri sebebiyle yapılan değerlendirme sonucunda güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının menfi olarak değerlendirilmesinin Anayasa'nın 38. maddesinde yer alan suçta ve cezada şahsilik ilkesine uygun bulunmadığı belirtilmiştir.

5. Davalı idare 28/7/2018 tarihinde karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

6. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 26/12/2018 tarihinde istinaf başvurusunu kabul ederek mahkeme kararını kaldırmış ve davayı kesin olarak reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu durumda, davacının eşinin KHK ile kapatılan iltisaklı, irtibatlı eğitim kurumları ve şirketlerde SGK kaydı, terör örgütüne müzahir gazete, dergi aboneliği, kapatılan Sendika üyeliği, iki adet bylock kullanıcılığının olduğu, bu kullanımlarından 1. hattı ile 17024; 2. si ile 254 erişim kaydına rastlandığı yönündeki somut tespitler ışığında, 'kişinin birlikte yaşadığı yakın çevresi' kapsamında eşi ile ilgili olarak edinilen somut tespitlerin, nitelikleri itibariyle Devlet aleyhine türemiş yasadışı terör örgütü ile irtibatlı veya iltisaklı olunduğunu, eşinin bunları destekleyici faaliyetlerinin bulunduğunu gösterdiği anlaşılmış olup davacının da bu bağlamda, güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak değerlendirilmesinde ve kamu görevlisi sıfatıyla İçişleri Bakanlığı bünyesinde Yozgat Valiliği 112 Acil Çağrı Merkezi Müdürlüğü emrinde çalıştırılmasının güvenlik soruşturmasına dayalı olarak ilgili mevzuat gereğince ve kamu yararı ile hizmet gerekleri kapsamında sakıncalı olduğu sonucuna varılarak tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmediği gibi tazminine hükmedilmesi gereken özlük veya parasal hak alacağı bulunduğundan da söz edilemeyeceğinden, dava konusu işlemin iptali ile davacıya ödeme yapılması yolundaki Mahkeme kararında hukuki isabet bulunmamaktadır."

7. Karar 15/6/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 12/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adil Yargılanma Hakkı Kapsamındaki Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu; Bölge İdare Mahkemesinin Yozgat Valiliğinin gönderdiği yazıyı dayanak aldığını, bu raporun yalnızca istihbari nitelikte olduğunu ve hukuki olarak dayanaktan yoksun olduğunu ifade etmiştir. Raporda yer alan tespitlerin doğruluğu irdelenmeden gerekçeye esas alınmasının hukuka aykırı olması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Bölge İdare Mahkemesince dava konusu maddi olay ve olguların, delillerin değerlendirilmesinin, hukuk kurallarının yorumlanmasının ve uygulanmasının, uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun ve kullanılan takdir yetkisinin sebeplerinin gerekçelendirildiği, bu nedenle başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti

niteliğinde olup olmadığının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca başvurucu hakkındaki kararın olağanüstü hâl döneminde çıkarılan bir düzenlemeye istinaden alınması nedeniyle yapılacak incelemede Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

11. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun esas olarak Bölge İdare Mahkemesi kararının gerekçesinden şikâyet etmesi nedeniyle başvurunun gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddiaların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda kendileriyle ilgili verilen yargı kararlarının sebeplerini öğrenmelerinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-34). Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

14. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarını incelediği gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce ilgili ve yeterli bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri, § 35).

15. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usule veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline yol açar (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

16. Somut olayda veri hazırlama ve kontrol işletmeni olarak yerleştirilen başvurucu hakkında gerçekleştirilen güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlanması nedeniyle başvurucunun ataması gerçekleştirilmemiştir. Mahkeme, başvurucunun şahsıyla alakalı herhangi bir tespit olmamasının, eşi hakkında yapılan tespitlerden sorumlu tutulmasının suçta ve cezada şahsilik ilkesi ile bağdaşmaması nedeniyle işlemin iptaline karar vermiştir. Bölge İdare Mahkemesi ise başvurucunun eşi hakkında yapılan tespitlere yer vererek kişinin birlikte yaşadığı, yakın çevresi kapsamında bulunanlardan sorumlu olduğunu belirterek davayı reddetmiştir.

17. Güvenlik soruşturmasının olumsuz olmasına bağlı olarak atanmamaya dair tesis edilen işleme karşı açılan bir davada davacının hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığının ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin yapacağı görevi neden olumsuz etkilediğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi ve söz konusu bilgiyi, davacının yerleştirildiği kurumu ve alacağı görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir. Burada önemli olan husus güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını doğuran tespitlerin davacının şahsından kaynaklanması ya da şahsıyla güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

18. Bölge İdare Mahkemesi başvurucunun güvenlik soruşturmasını olumsuz kabul ederken başvurucunun şahsından kaynaklanan tespitlere dayanmamıştır. Yalnızca başvurucunun eşi hakkında yapılan tespitleri aktararak güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığını söylemiştir. Söz konusu tespitleri değerlendirmemiş ve başvurucunun yapacağı göreve olan olumsuz etkisini açıklamamıştır. Bir kişinin akrabalarının davranışlarından sorumlu tutulamayacağı hususu hukuk devleti ilkesinin evrensel prensiplerindendir. Başkasının yaptıklarından dolayı sorumlu tutulmak, insanı hür ve irade sahibi bir varlık olarak kabul etmemek demektir. Hukuk devletinde bir kimsenin başkalarının fiillerinden sorumlu tutulması kanunda öngörülen çok istisnai hâller dışında kabul edilemez. Çağdaş hukuk sistemleri bireyin özerkliğini esas alarak ona haklar bahşetmekte ve sorumluluklar yüklemektedir. Bir kimsenin hukuken ve fiilen davranışlarını kontrol etme gücü ve yükümlülüğünü haiz olmadığı başka bir bireyin fiillerden dolayı kamu otoritelerinin yaptırımına maruz kalması bireysel özerklik düşüncesiyle bağdaşmamaktadır (Sebiha Kaya [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 54).

19. Sonuç olarak başvurucunun eşiyle ilgili iddia edilen bilgilerin idari işlemi neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun Bölge İdare Mahkemesi kararının gerekçesinde yer almadığı görülmüştür. Bölge İdare Mahkemesi başvurucu ve eşi hakkında elde edilen bilgileri herhangi bir şekilde değerlendirmemiş; söz konusu bilginin tesis edilen işleme ulaşmadaki hukuki etkisi ve benzeri boyutlarını, uyuşmazlığın esasıyla ilgili kendi değerlendirmesini ortaya koymamıştır. Diğer bir ifadeyle güvenlik soruşturmasının sonucuna ilişkin başvurucunun iddiaları yeterli bir şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

21. Başvurucu; eşi hakkında yapılan tespitlerden sorumlu tutulması nedeniyle suçların ve cezaların şahsiliği ilkesinin, haksız bir şekilde görevine atanmaması nedeniyle çalışma hakkının, mülkiyet hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 500.000 TL maddi ve 1.000.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesine (E.2018/1368, K.2018/2109) iletilmek üzere Yozgat İdare Mahkemesine (E.2017/1213, K.2018/598) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA KISKAÇ

B. No: 2019/26668 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/26668

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA KISKAÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/26668)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Mustafa KISKAÇ

Vekili : Av. Ayhan TUTDERE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle mal sorumlusu görevine başlatılmama işlemine karşı açılan iptal davasında, davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 24/8/2016 tarihinde açıklanan Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı'ndan 80,77 puan alarak Elazığ Kolordu Komutanlığına mal sorumlusu olarak yerleştirilmiştir.

7. 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (676 sayılı KHK) 74. maddesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bent uyarınca başvurucu hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun göreve ataması gerçekleştirilmemiştir.

8. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali talebiyle 20/3/2017 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde, güvenlik soruşturmasında herhangi bir olumsuzluk olmadığını, kendisi, ailesi ve yakın çevresinde memuriyete engel bir durum olmadığını belirtmiştir. Kendisinin ve ailesinin herhangi bir terör örgütü ile bağlantısının bulunmadığını, soyut gerekçeye dayanılarak tesis edilen işlemin hukuka aykırı olması nedeniyle iptal edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

9. Ankara 4. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 31/1/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Olayda, davacının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunun kardeşi hakkındaki tahkikat neticesinde olumsuz olduğundan bahisle atamasının yapılmaması yönündeki dava konusu işlemin tesis edildiği anlaşılmaktadır.

Bu durumda; davacı hakkında yapılan güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgi istihbari nitelikte olsa bile alınan bilginin özelliği, yürütülen hizmetin önem ve niteliği dikkate alındığında, atamalar hususunda davalı idarenin sahip olduğu takdir yetkisi çerçevesinde davacının atamasının yapılmaması yönünde tesis edilen dava konusu işlemde mevzuata aykırılık bulunmamaktadır."

10. Başvurucu, karara karşı 3/5/2018 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, dava dilekçesinden farklı olarak kardeşi hakkındaki istihbari nitelikteki bilgilerin güvenlik soruşturmasını olumsuz olarak sonuçlandırmayacağının altını çizmiş; kardeşi hakkında elde edilen bilgilerin somut olarak kanıtlanmadığını ileri sürmüştür.

11. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 14/2/2019 tarihinde istinaf talebini kesin olarak reddetmiştir.

12. Nihai karar başvurucuya 29/7/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 29/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesi şöyledir:

"Devlet memurluğuna alınacaklarda aşağıdaki genel ve özel şartlar aranır.

A) Genel şartlar:

1. Türk Vatandaşı olmak,

2. Bu Kanunun 40 ncı maddesindeki yaş şartlarını taşımak,

3. Bu Kanunun 41 nci maddesindeki öğrenim şartlarını taşımak,

4. Kamu haklarından mahrum bulunmamak,

5. Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, (…) zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak.

6. Askerlik durumu itibariyle;

a) Askerlikle ilgisi bulunmamak,

b) Askerlik çağına gelmemiş bulunmak,

c) Askerlik çağına gelmiş ise muvazzaf askerlik hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya yedek sınıfa geçirilmiş olmak,

7. 53 üncü madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel olabilecek (…) akıl hastalığı (…) bulunmamak.

8. [Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.]

B) Özel şartlar:

1. Hizmet göreceği sınıf için 36 ve 41 nci maddelerde belirtilen öğretim ve eğitim kurumlarının birinden diploma almış olmak,

2. Kurumların özel kanun veya diğer mevzuatında aranan şartları taşımak."

14. 676 sayılı KHK'nın 74. maddesiyle 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen ve Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla iptal edilen (8) numaralı alt bent şöyledir:

"Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 9/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu, kardeşi hakkında elde edilen istihbari nitelikteki bilginin güvenlik soruşturmasını olumsuz sonuçlandırmayacağını ileri sürmüş; istihbari nitelikteki belgelerin somut olarak kanıtlanması gerektiğini ifade etmiştir. Güvenlik soruşturması sonucunda şahsından kaynaklı herhangi bir olumsuzluğun tespit edilmediğini, kendisi, ailesi ve yakın çevresinde memuriyete engel olacak şekilde suça karışan kimsenin bulunmadığını söylemiştir. Öte yandan Bölge İdare Mahkemesi kararının yeterince gerekçe içermemesinden şikâyet etmiştir.

17. Bakanlık görüşünde; başvurucunun yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına konu iddialardan ve üzerine atılı eylemlerden haberdar olduğu, işleme karşı iptal davası

açarak anılan işleme yönelik bilgi ve kanıtlar ile iddia ve savunmalarını yargı mercilerine sunma fırsatı elde ettiği, derece mahkemelerinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında elde edilen delilleri ilgili mevzuat çerçevesinde değerlendirmek suretiyle sonuca ulaştığı belirtilmiştir. Başvurucunun çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerine aykırı bir uygulamaya maruz kalmadığı, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunun olumsuz olmasına neden olabilecek durum hakkındaki dayanaklarını, idare tarafından bilgilendirilmemişse dahi iddia ve delillerini ileri sürebilecek kadar bilgi sahibi olduğu ifade edilmiş; bireysel başvuru kapsamında yapılacak incelemede aktarılan hususların dikkate alınması gerektiği açıklanmıştır.

2. Değerlendirme

18. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

19. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, başvuru formunda adil yargılanma hakkının usul güvencelerine ilişkin bir iddia ileri sürmemiş olup şikâyetlerinin genel olarak adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan gerekçeli hakkına yönelik olduğu değerlendirildiğinden inceleme bu kapsamda yapılmıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

21. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

22. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa’nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

23. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve

uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açıkça bir keyfilik görüntüsünün olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

24. Makul gerekçe davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

25. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

26. Somut olayda engelli olan başvurucunun, mal sorumlusu olarak yerleştirilmesi yapıldıktan sonra hakkında yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz neticelenmesi nedeniyle ataması gerçekleştirilmemiş; başvurucunun işleme karşı açtığı dava reddedilmiştir. Mahkeme kararında, başvurucunun kardeşi hakkındaki tespitler nedeniyle güvenlik soruşturmasını olumsuz olarak kabul etmiştir. Ancak kararda, kardeşi hakkında hangi tespitlerin yapıldığı ve bu tespitlerin neden olumsuz olarak kabul edildiğine ilişkin herhangi bir değerlendirme yer almamıştır. Bölge İdare Mahkemesince yapılan bu değerlendirme hukuka uygun kabul edilerek istinaf başvurusu reddedilmiştir.

27. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen "Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak" biçimindeki alt bendin başvurucunun yerleştirildiği kadro da dâhil olmak üzere tüm devlet memurluğu kadrolarına atanabilmek için güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması şartı getirdiği açıktır. Bu sebeple başvurucunun güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına tabi tutulacağının öngörülebilir olduğundan kuşku duymayı gerektirecek bir neden bulunmamaktadır. Bireysel başvuruya konu kararın gerekçesinden Mahkemenin 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen alt bentteki şartı güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması biçiminde yorumladığı anlaşılmıştır.

28. Anılan kuralın Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla iptal edilmiş olması da bu neticeyi değiştirmemektedir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararında özel hayata saygı hakkıyla sınırlı bir inceleme yapıldığı dikkatten kaçmamalıdır. Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucu bireylerin kişisel verilerinin toplanmasının, işlenmesinin ve kullanılmasının kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilerek bu müdahaleye dayanak oluşturan kanunun hukuk devleti ilkesinin gerektirdiği kriterleri karşılayıp karşılamadığı irdelenmiştir. Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması

ve arşiv araştırması neticesinde devlet memurluğuna atanmada esas alınacak kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına ve işlenmesine yönelik güvenceler ve temel ilkeler kanunla belirlenmeksizin bunların alınmasına ve kullanılmasına izin verilmesinin Anayasa'nın 13., 20. ve 128. maddeleriyle bağdaşmadığı sonucuna ulaşmıştır (Sebiha Kaya [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 45).

29. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece mahkemelerine ait olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu derece mahkemelerininkinin yerine koyması söz konusu olamaz. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevidir. Bu bakımdan bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede derece mahkemelerinin söz konusu fıkranın güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanmasını gerektirdiği biçimindeki yorumu veri kabul edilecektir (Sebiha Kaya, § 48).

30. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması şartının aranmasının kuralı belli ölçüde muğlaklaştırdığı söylenebilir. Zira güvenlik soruşturmasının olumlu neticelenip neticelenmediği konusunda ulaşılacak sonucun atamaya yetkili konumda bulunan kişi veya kişilere bağlı olarak değişmesi riski bulunmaktadır. Bu da keyfî ve ayrımcı uygulamaların gelişmesine, dolayısıyla bireylerin devlete olan güvenlerinin zedelenmesine sebep olabilecektir (Sebiha Kaya, § 49).

31. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkının, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

32. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir; aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 21-25).

33. Bu nedenle güvenlik soruşturmasının olumsuz olmasına bağlı olarak atanmamaya dair tesis edilen işleme karşı açılan bir davada davacının hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığının ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin yapacağı görevi neden olumsuz etkilediğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi ve söz konusu bilgiyi, davacının yerleştirildiği kurumu ve

alacağı görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir. Burada önemli olan husus güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını doğuran tespitlerin davacının şahsından kaynaklanması ya da davacının şahsıyla güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

34. Mahkeme kararından başvurucunun güvenlik soruşturmasının neden olumsuz olarak kabul edildiği anlaşılamamıştır. Başvurucunun kardeşi hakkındaki, kararın dayanağı olan istihbari nitelikteki bilginin içeriğinde yer alan tespit aktarılmamış; bu nedenle de güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasının hangi nedenden kaynaklandığı kararda yer almamıştır. Bunun yanı sıra kararda güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilginin başvurucunun yapacağı görevi hangi nedenle olumsuz etkilediği de ortaya konulmamıştır.

35. Öte yandan bir kişinin akrabalarının davranışlarından sorumlu tutulamayacağı hususu hukuk devleti ilkesinin evrensel prensiplerindendir. Başkasının yaptıklarından dolayı sorumlu tutulmak, insanı hür ve irade sahibi bir varlık olarak kabul etmemek demektir. Hukuk devletinde bir kimsenin başkalarının fiillerinden sorumlu tutulması -kanunda öngörülen- çok istisnai hâller dışında kabul edilemez. Çağdaş hukuk sistemleri bireyin özerkliğini esas alarak ona haklar bahşetmekte ve sorumluluklar yüklemektedir. Bir kimsenin hukuken ve fiilen davranışlarını kontrol etme gücü ve yükümlülüğünü haiz olmadığı başka bir bireyin fiillerden dolayı kamu otoritelerinin yaptırımına maruz kalması bireysel özerklik düşüncesiyle bağdaşmamaktadır (Sebiha Kaya, § 54).

36. Kural olarak derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvurucular tarafından ileri sürülen esaslı itirazların istinaf mercii tarafından gerekçeli şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının ilk derece mahkemesince kararda tartışılmamasına ve gerekçe oluşturulmamasına rağmen başvurucu tarafından ileri sürülen esaslı iddiaların Bölge İdare Mahkemesince de karşılanmadığı görülmüştür.

37. Sonuç olarak istihbari bilgilerin idari işlemi neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer almadığı anlaşılmıştır. Derece mahkemeleri başvurucu hakkında elde edilen bilgileri değerlendirmemiş; bilginin tesis edilen işleme ulaşmadaki hukuki etkisi ve benzeri boyutları ile işin esası ile ilgili kendi değerlendirmesini ortaya koymamıştır. Diğer bir ifadeyle güvenlik soruşturmasının sonucuna ilişkin başvurucunun iddiaları yeterli bir şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

38. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

39. Başvurucu; hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmamasına rağmen haksız şekilde görevine başlatılmaması nedeniyle çalışma hakkının, kamu hizmetine girme hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

40. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden çalışma hakkının, kamu hizmetine girme hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğine yönelik iddiaları hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

VI. GİDERİM

41. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 100.000 TL maddi tazminat ve 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

42. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

43. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 4. İdare Mahkemesine (E.2017/833, K.2018/276) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET BÜYÜK

B. No: 2019/29610 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/29610

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET BÜYÜK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/29610)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Mehmet BÜYÜK

Vekili : Av. Muhammet KAÇAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik görevlisi olarak çalışan başvurucunun güvenlik kartının iptali nedeniyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açtığı işe iade davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/8/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Hukuk Yargılamasına İlişkin Süreç

6. Başvurucu 13/5/2006 tarihinden itibaren çeşitli taşeron şirketler bünyesinde Rize Devlet Hastanesinde (Hastane) güvenlik görevlisi olarak çalışmakta iken 21/11/2016 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesi feshedilmiştir.

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 2/11/2017 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde, savunması alınmaksızın iş akdinin feshedildiğini belirtmiş; hangi gerekçe ile iş akdinin feshedildiğini bilmemekten yakınmıştır. Ortada fesih nedeni yokken iş akdinin feshedildiğini ileri sürmüş; herhangi bir terör örgütü ile bağlantısının bulunmadığını ifade etmiştir.

8. Rize İş Mahkemesi (Mahkeme) 31/1/2019 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dosya incelendiğinde; İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğünün 19/10/2016 tarih ve 124 sayılı yazıları ile özel güvenlik hizmetinin kamu güvenliğini tamamlayıcı mahiyette olması nedeniyle bu sektörde çalışanların FETÖ/ PDY terör örgütü ile irtibatlı ve irtisaklı olup olmadığının il emniyet müdürlükleri tarafından gerekli araştırma ve incelemenin yapılması, araştırma neticesinde terör örgütüne bağlantısı tespit edilenler hakkında gerekli işlemlerin başlatılması, kimlik kartlarının ve çalışma izinlerinin iptal edilmesinin istendiği, yine İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğünün 08/11/2016 tarih ve 164269 sayılı yazılarının ekinde davacının 'arttıran Bank Asya hesabının bulunması' tespit edildiğinden özel güvenlik kimlik kartının 17/10/2017 tarih ve 2017/9 sayılı işlemi ile iptal edildiği görülmüştür.

Yukarıda yer verilen mevzuat hükümleri birlikte değerlendirildiğinde; Feshin geçerli olup olmadığının fesih tarihine göre belirlenmesi gerektiği, Rize Valiliği Özel Güvenlik Komisyonunun kararı ile davacının güvenlik kartının ve çalışma izin belgesinin fesih tarihinde iptal edilmiş olduğu, dava dışı idare tarafından yapılan idari işlem mahiyetindeki bu iptal işlemini davalıların fesih tarihi itibariyle denetleme imkan ve görevlerinin bulunmadığı, özel güvenlik çalışması ile özel güvenlik kimlik kartı iptal edilen davacının bu çalışma izni ve güvenlik kimlik kartı olmadan çalışmasının mümkün bulunmadığı, fesih tarihinde dava dışı idarenin idari işlemi nedeniyle davacıyı çalıştırma imkanı bulunmayıp, davalılarca fesih işleminin fesih tarihi itibariyle geçerli olarak kabul edilmesi gerektiği, yapılan feshin fesih tarihi itibariyle geçerli olduğu ve işe iade davasında geçerli feshin ispatının yeterli olduğu ile davalı tarafça geçerli feshin ispat edildiği kabul edilmekle davanın reddine karar vermek gerekmiş olup aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

9. Başvurucu, karara karşı 15/3/2019 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde dava dilekçesinde belirttiği hususları tekrar ettikten sonra özel güvenlik kartının iptal edilmesi işlemine karşı açtığı Rize İdare Mahkemesi nezdindeki iptal davasının derdest olduğunu ve bu davanın bekletici mesele yapılması gerektiğini söylemiştir.

10. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 5/7/2019 tarihinde istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

11. Nihai karar başvurucuya 28/7/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 15/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. İdari Yargılamaya İlişkin Süreç

12. Başvurucunun Bank Asya hesabı olduğu iddiasıyla Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) aidiyeti, bu örgütle iltisakı ve irtibatı olduğu değerlendirilmiş ve özel güvenlik kimlik kartı 17/10/2017 tarihinde iptal edilmiştir. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali talebiyle 27/11/2017 tarihinde iptal davası açmıştır.

13. Rize İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 11/4/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararda, başvurucunun polis sorumluluk bölgesinde aktif olarak çalışan özel güvenlik görevlilerinden olup FETÖ/PDY'ye aidiyeti, bu örgütle iltisakı ve irtibatı tespit edilen kişilerin yer aldığı listede isminin olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra artan Bank Asya hesabının bulunması nedeniyle özel güvenlik kimlik kartının iptaline ilişkin dava konusu işlemin hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir.

14. Başvurucu, karar karşı 21/5/2018 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

15. Samsun Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 22/2/2019 tarihinde istinaf başvurusunu reddetmiştir.

16. Başvurucu, karara karşı 9/4/2019 tarihinde temyiz yoluna başvurmuş olup Danıştay Onuncu Dairesinin 3/10/2023 tarihli kararıyla Bölge İdare Mahkemesinin kararı bozulmuş olup yargılama halen derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Mevzuat Hükümleri

17. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

18. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

19. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"...şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları

göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

20. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yukarıda açıklanan ilke ve esaslar çerçevesinde değerlendirme yapılacak olursa, somut olayda davacının iş sözleşmesinin feshi ile ilgili yasal dayanakların 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte Bakanlar Kurulu kararı ile ülke genelinde ilan edilen Olağanüstü Hal kapsamında çıkartılan kanun hükmünde kararnameler olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Söz konusu kararnamelerin iş sözleşmesi ile çalışan işçilere yönelik hükümleri incelendiğinde, gerek 667 sayılı KHK'nin 4. maddesi gerekse 673 sayılı KHK'nin 7. maddesinde bu kanun hükmünde kararnameler kapsamında iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha yeniden doğrudan veya dolaylı olarak eski işinde veya benzer işlerde görevlendirilemeyecekleri, bunların işe iadesinin mümkün olmadığı şeklinde emredici nitelikte düzenlemelerin yer aldığı görülecektir. Bu yasal düzenlemelerin nitelik itibariyle, kamu düzenine ilişkin ve açıkça emredici nitelikte olduğu değerlendirildiğinde, açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağı göz önüne alınmalıdır. Bu itibarla, ilgili kanun hükmünde kararnameler kapsamındaki fesihlere ilişkin olarak açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir.

Buna göre görülmekte olan davada, sözleşmenin feshine dayanak bilgi ve belgelerin mahkemece resen araştırılması gerekmekte ise de, dosyada sadece Erzurum Cumhuriyet Baş Savcılığına davacı hakkında soruşturma veya kovuşturma olup olmadığı yönünde yazılan yazı cevabi ile yetinildiği, bu yönde başkaca bir araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Davacının iş sözleşmesinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı bankadan sorularak; bunun yanında resen araştırma ilkesi kapsamında davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumu'ndan getirtilmeli, varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asya nezdinde açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek ulaşılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davacının davasının kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir."

21. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi' dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca

hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

22. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 5/7/2018 tarihli ve E.2018/3181, K.2018/14806 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davacının iş sözleşmesinin 15.07.2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimi sonrası illegal yapılarla ilişki içinde olan emir talimat alanlarla ilgili her türlü takibat soruşturma ve kovuşturma başlatıldığı bu kapsamda kuruma ulaşan bilgiler ışığında 22.07.2016 tarihinde 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25/II. maddesi kapsamında sonlandırıldığı bildirilerek feshedilmiştir.

Davalı Belediye fesih bildiriminde davacının illegal yapılarla ilişki içerisinde olduğunun değerlendirmesi kapsamında davacının darbe girişimi öncesi ve sonrası bir kısım sosyal medya paylaşımlarını sunmuşsa da ilgili sosyal medya paylaşımlarında hakaret, tehdit içeren bir ifade olmadığı, davacının eleştiri kapsamında kendi düşüncelerini açıkladığı, davacı hakkında adli yönden herhangi bir terör soruşturması bulunmadığı gibi davalı Kurum içi idari bir soruşturmasının da bulunmadığı, davacının ... irtibatının bulunduğunun kanıtlanmadığı, Anayasa'nın 25. maddesi ve siyasi görüşün fesih için geçerli sebep oluşturmayacağına dair 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesinin 3. fıkrasının d bendi dikkate alındığında davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanmadığı açık olduğundan davanın kabulü yerine reddi hatalıdır.

4857 sayılı İş Yasasının 20/3 maddesi uyarınca Dairemizce aşağıdaki şekilde karar verilmiştir."

23. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 21/9/2017 tarihli ve E.2017/36442, K.2017/18738 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda, veri kayıt personeli olarak çalışan davacının iş sözleşmesi, 20/07/2016 günü anayasal düzeni bozucu darbe girişimi ile ilgili olarak sosyal medyada devlet ve hükümet aleyhine yazılı ve görsel paylaşımlar yapması nedeniyle Sağlık Bilimleri Üniversitesi... Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından Hastane Yöneticisi, Baştabip Yardımcısı, İdari ve Mali İşler Müdür Yardımcıları ile Sağlık Bakım Hizmetleri Müdürü imzasıyla diğer davalı ...'ne gönderilen 19/07/2016 tarih ve 3 sayılı kararı gereği feshedildiği, sosyal medya paylaşımlarının dosyada belgelendiği dikkate alındığında, davacının dosyaya sunulan sosyal medya paylaşımları içeriğinde eleştiri sınırlarını aştığı, paylaşımlar içeriğine göre davalı işverenin iş ilişkisini sürdürmesi beklenemeyeceği, güvenin yıkılması veya ağır biçimde zedelenmesi nedeniyle işverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı iş sözleşmesinin feshedildiği kanaatine varılmaktadır. Zira en azından artık iş ilişkisinin sürdürülmesinin davalı-işveren açısından önemli veya makul ölçüler içerisinde

beklenemeyeceği, bu durumda 4857 sayılı Kanun'un 19. maddesi gerekçesi ve 158 sayılı İLO sözleşmesinin 7. maddesi uyarınca işverenden savunma almasının beklenemeyeceği ve işveren feshinin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Anayasa Mahkemesinin 9/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu, feshin geçerli bir nedene dayanmadığını, yazılı bildirim yapılmadığını ve kendisine savunma hakkının tanınmadığını ifade etmiştir. Hukuka aykırı olarak çalışma kartına el konulmasına rağmen söz konusu durum Mahkeme tarafından değerlendirilmeksizin, haksız ve hukuka aykırı olarak davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bakanlık görüşünde, başvuranın özel güvenlik görevlisi kimlik kartının ilgili kurum tarafından iptal edilmesi ve işveren kurumda çalışmasının uygun bulunmadığı gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedildiği ve derece mahkemelerince, şüphe feshinin hukuka uygun olduğuna karar verildiği ifade edilmiştir. Hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, derece mahkemelerinin iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda hangi nedenlerin haklı ve geçerli fesih nedeni oluşturduğuna ilişkin yorum ve değerlendirmesinin mevzuata uygun olup olmadığını denetlemenin Anayasa Mahkemesinin görevinde olmadığı ileri sürülmüştür.

2. Değerlendirme

27. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası, fesih işleminin geçerli bir nedeninin olmamasıdır. Bu nedenle başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

30. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

31. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa’nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

32. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açıkça bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

33. Makul gerekçe davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

34. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

35. Somut olayda başvurucunun iş sözleşmesi, özel güvenlik görevlisi kimlik kartının ilgili kurum tarafından iptal edilmesi ve işveren kurumda çalışmasının uygun bulunmadığı gerekçesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, feshin geçersizliği ve işe iade talebiyle dava açmıştır. Mahkeme, başvurucunun özel güvenlik kimlik kartının artan Bank Asya hesabının bulunması nedeniyle iptal edildiğini belirttikten sonra başvurucunun güvenlik kimlik kartı olmadan çalışmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir. Bu nedenle fesih işleminin fesih tarihi itibarıyla geçerli olarak kabul edilmesi gerektiğini söylemiştir.

36. Özel güvenlik kimlik kartının iptal edilmesi işlemine karşı açılan davada İdare Mahkemesi, başvurucunun FETÖ/PYD'ye aidiyeti, bu örgütle iltisakı ve irtibatı tespit edilenlerin yer aldığı listede isminin yer almasının yanı sıra başvurucunun artan Bank Asya hesabının bulunması nedeniyle işlemin hukuka uygun olduğunu belirtmiştir.

37. Benzer uyuşmazlıklar yönünden Yargıtay içtihadında, şüphenin işçinin kişiliğinden

kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerektiği açıklamıştır. Aksine bir yorum, hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı şekilde keyfî uygulamalara sebebiyet verebileceği için bu içtihadın göz önünde bulundurulması gerekir.

38. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkının hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev gördüğünü söylemek gerekir. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

39. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir; aynı zamanda gerekçenin ilgili ve yeterli olması şartı aranmaktadır. Buna göre mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koyması zorunludur.

40. Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılan davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir. Bu kapsamda mahkemelerden beklenen, öncelikle işveren kurumun niteliği ile sözleşmesi feshedilen işçinin burada hangi pozisyonda çalıştığı, işinin mahiyeti ve öneminin ne olduğu hususlarının belirlenmesidir. Zira şüpheyi doğuran olay yahut durum, farklı pozisyonlarda çalışan kişiler yönünden farklı değerlendirme yapmayı gerektirebilmektedir. Bunun yanı sıra şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıa -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanmalı, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmalıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzu ele alınmalı, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulmalıdır.

41. Anayasa Mahkemesinin İrfan Şen (B. No: 2019/39177, 11/1/2023) kararına konu olayda başvurucu, özel güvenlik görevlisi olarak işçi statüsünde çalışmakta iken başvurucunun özel güvenlik kimlik kartı ve çalışma izni iptal edilmiş; daha sonra buna istinaden iş sözleşmesi feshedilmiştir. Başvurucu, özel güvenlik kimlik kartının iptal edilmesine karşı iptal davası açmıştır. İdare mahkemesi öncelikle işlemin yürütmesinin durdurulmasına, daha sonra ise iptaline karar vermiştir. Başvurucu, aynı zamanda idari yargı süreci devam ederken işveren aleyhine ayrıca tespit ve işe iade davası açmıştır. İş mahkemesi başvurucunun işe iadesine karar vermesine rağmen Bölge Adliye Mahkemesi davayı reddetmiştir. Kararda, özel

güvenlik kartının iptal edilmesine dair işlemin yürütmesi durdurulmuş olsa dahi işverence fesih işleminin yapıldığı tarih itibarıyla başvurucunun silahlı-silahsız özel güvenlik belgesi iptal edildiğinden şirketten başvurucuyu güvenlikçi olarak istihdam etmesinin beklenemeyeceği ifade edilmiştir (İrfan Şen, §§ 6-21). Anayasa Mahkemesi iptal davası ile işe iade davası arasında doğal ve rasyonel bir bağlantının bulunduğunu, söz konusu yargılamalardan çıkacak kararların uyumlu olmasının icrai noktada önem arz ettiğini vurgulamıştır. İdare mahkemesince verilen iptal kararı ile geriye dönük olarak hukuka aykırı işlem ortadan kalkmasına rağmen Bölge Adliye Mahkemesi söz konusu idari işlemi feshin yapıldığı tarih itibarıyla geçerli kabul ederek hukuk âleminde birbirinden farklı kararlar ortaya çıktığını söylemiştir. Farklı kararlar çıkmasına bağlı olarak da yargılamanın hakkaniyetinin zedelendiği kanaatine varmış, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (İrfan Şen, § 55).

42. Anayasa Mahkemesinin İslam Ekin (B. No: 2018/20020, 11/5/2023) kararına konu olayda başvurucu, özel güvenlik görevlisi olarak çalışmaktayken telefonunda Bylock programının yüklü olması nedeniyle FETÖ/PDY ile irtibatı olduğu tespit edildiğinden bahisle başvurucunun özel güvenlik kimlik kartı ve çalışma izni iptali edilmiş; sonrasında işveren tarafından iş akdi feshedilmiştir. Başvurucu öncelikle işe iade davası açmıştır. İş mahkemesi davayı reddetmiştir. Kararda, kimlik kartı ve dolayısıyla çalışma izni olmayan kişinin özel güvenlik görevlisi olarak çalışmasının mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Karara karşı yapılan istinaf başvurusu esastan reddedilmiştir. Başvurucu hakkında başlatılan ceza soruşturması takipsizlikle sonuçlanmıştır. Kararda, başvurucunun adına kayıtlı telefon numarasını başkasının kullandığı, kullanan kişi hakkında başlatılan ceza yargılamasında söz konusu hususu itiraf ettiği ifade edilmiştir. Başvurucu, işe iade davasından sonra güvenlik kartının iptal edilmesine yönelik işleme karşı iptal davası açmıştır. İdare mahkemesi davayı reddetse de bölge idare mahkemesi işlemin iptaline karar vermiştir. Kararda başvurucu hakkında yürütülen ceza soruşturmasının takipsizlik ile sonuçlandığı bilgisine yer verilmiştir. Başvurucunun üzerine kayıtlı telefon numarasını başka bir şahsın kullandığı söylenmiştir (İslam Ekin, §§ 5-23). Anayasa Mahkemesi başvurucu hakkında işvereni şüphe feshine götüren olgunun ByLock tespiti olduğunu ifade etmiştir. Başvurucunun işe iade davası görülmekte iken telefon hattını başkasının kullanıldığına, ByLock uygulamasını aynı kişinin indirdiğine dair mahkeme huzurunda verdiği beyanını iş mahkemesine ibraz etmiş ve idari yargı sürecinin bekletici mesele yapılmasını talep ettiği bilgisine yer vermiştir. Buna rağmen derece mahkemeleri tarafından başvurucunun ByLock kullanmadığı yönündeki somut birtakım verilerle desteklenen iddia ve itirazlarının incelenmediği, diğer yargısal süreçlerin bekletici mesele yapılmasına dair taleplerinin karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (İslam Ekin, §§ 50-57).

43. Farklı yargı kollarında yer alan mahkemelerin verdiği kararların birbirleri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira her bir yargı kolunda derece mahkemeleri, önlerine gelen uyuşmazlığı kendi açılarından ele almakta; ilgili mevzuat kapsamında farklı hukuki değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadır. Buna mukabil bazı durumlarda da aynı somut olaya ilişkin hususlar yönünden farklı yargı kollarından farklı kararlar çıkması hukuki uyuşmazlığın çözümü noktasında tereddütlere sebep olabilmekte, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkesini zedeleyebilmektedir. Bu gibi durumlarda mahkemeler, diğer yargı kolunda görülen uyuşmazlığı bekletici mesele yapabilmekte; buradan çıkan sonucu referans alarak çelişkili kararların ortaya çıkmasına engel olabilmektedir (İrfan Şen, § 53).

44. Somut olayın ise bu durumdan ve yukarıda değinilen Anayasa Mahkemesi kararlarından farklı olduğunun altı çizilmelidir. Başvurucunun güvenlik kartının iptal edilmesine dair işleme karşı açılan iptal davası reddedilmiş olup karar temyiz aşamasındadır. İşe iade davası ise güvenlik kartının iptal edilmesi nedenine bağlı olarak reddedilmiştir yani adli ve idari yargı tarafından verilen kararların aynı yönde olduğunu söylemek mümkündür.

45. Ancak başvuruya konu olayda Mahkeme, başvurucunun iş akdinin feshedilmesini artan Bank Asya hesabının bulunması nedeniyle özel güvenlik kartının iptal edilmesi olgusuna dayandırmıştır. İdare Mahkemesi de özel güvenlik kartının iptal edilmesini artan Bank Asya hesabı bulunması nedeniyle hukuka uygun görmüştür. Ancak her iki Mahkeme de başvurucunun Bank Asya hesabına ilişkin herhangi bir bilgi vermemiştir. Söz konusu hesabın ne zaman açıldığı, hangi tarihlerde hesapta ne kadar bir artış olduğu ve bu artışların makul bir açıklamasının olup olmadığı kararlarda tartışılmamıştır. Öte yandan idari yargıda açılan dava kesinleşmemiş, Mahkeme tarafından da bu husus bekletici mesele yapılmaksızın karar verilmiştir.

46. Dolayısıyla Mahkeme kararından iş akdinin neden feshedildiği anlaşılamamıştır. Her ne kadar özel güvenlik kartının iptal edilmesi gerekçe gösterilse de özel güvenlik kartının iptal edilme nedeni olan Bank Asya hesabı ve hesaptaki artışa ilişkin hiçbir değerlendirme yapılmamıştır. Özel güvenlik kartının iptal edilmesine ilişkin işleme dair idari yargıdaki süreçten bahsedilmediği gibi söz konusu yargılamanın kesinleşmediği ve yargılamanın başvurucu lehine sonuçlanma ihtimali bulunduğu gözönüne alındığında başvurucu hakkında elde edilen verilerin neden iş akdini feshedilmesi olgusunu ortaya çıkaracağı hususunun Mahkeme tarafından ortaya konulması gerekmektedir. Öte yandan feshe son çare olarak başvurulması gerektiği dikkate alındığında güvenlik kartının iptali nedeniyle güvenlik görevlisi olarak çalışmasının mümkün olmadığını kabul eden Mahkeme başvurucunun başka bir görevde çalışabilmesinin mümkün olup olmadığını da tartışmamıştır.

47. Kural olarak derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvurucular tarafından ileri sürülen esaslı itirazların istinaf mercii tarafından gerekçeli bir şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının ilk derece mahkemesince kararda tartışılmamasına ve gerekçe oluşturulmamasına rağmen başvurucunun esaslı iddiaların Bölge Adliye Mahkemesince de karşılanmadığı görülmüştür.

48. Sonuç olarak başvurucu hakkında elde edilen bilginin neden iş akdinin feshedilmesini gerektirdiği hususunun derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer almadığı görülmüştür. Mahkemelerden, başvurucunun Bank Asyadaki hesabının ve hesapta yaşanan hareketlerin iş akdini feshetmedeki hukuki etkisi ve benzeri boyutları ile işin esasıyla ilgili kendi değerlendirmesini ortaya koyması beklenmektedir. Diğer bir ifadeyle iş akdinin haksız olarak feshedildiğine ilişkin başvurucunun iddiaları yargılama sonunda yeterli bir şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Güvenlik kartının iptal edilmesine ilişkin yargı sürecinin devam ettiği ve başvurucunun dava açtığını her aşamada ileri sürdüğü dikkate alındığında idari yargı süreci değerlendirilmeden, başvurucu hakkındaki deliller tartışılmadan, yalnızca güvenlik kartının iptaline bağlı olarak iş akdinin feshedilmesinin hukuka uygun bulunmasının yargılamanın hakkaniyetini de zedelediği açıktır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

49. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

50. Başvurucu, iş akdinin haksız olarak feshedilmesi nedeniyle çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

51. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden çalışma hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiaları hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

VI. GİDERİM

52. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve 1.000.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

53. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

54. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Rize İş Mahkemesine (E.2017/375, K.2019/30) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN KAYA (2)

B. No: 2020/9105 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/9105

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN KAYA BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/9105)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mücahit AYDIN

Başvurucu : Hasan KAYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mahpus hakkında disiplin cezası verilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Ereğli (Konya) T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) hükümlü olarak barındırılan başvurucunun kronik Akdeniz ateşi hastalığı bulunmaktadır. Başvurucunun tedavisi bir süre Ereğli Devlet Hastanesinde yapılmış ancak bu hastanede ilgili poliklinik bulunmaması sebebiyle tedaviye Konya Selçuk Üniversitesi Selçuk Tıp Fakültesi Hastanesinde devam edilmiştir. Başvurucu belirli aralıklarla tedavi için Ceza İnfaz Kurumundan hastaneye sevk edilmiştir.

3. Başvurucunun beyanına göre infaz koruma memuru 20/10/2019 tarihinde geç saatlerde başvurucunun kaldığı koğuşa gelerek ertesi gün hastane randevusu için sabah 7.00'de hazır olmasını söylemiştir. Başvurucu, hastane randevusuna gitmek istemediğini söylemiş; bunun üzerine infaz koruma memuru başvurucunun buna ilişkin bir dilekçe yazması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu, 21/10/2019 tarihinde hastane randevusuna gitmeyeceğine ve söz konusu hastanede tedaviye devam etmek istemediğine dair dilekçesini sevk saatinden önce ceza infaz kurumuna ibraz etmiş ve hastane randevusuna gitmemiştir. Bunun üzerine

başvurucu hakkında tutanak tutularak disiplin soruşturması başlatılmış ve bir ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma disiplin cezası verilmiştir. Söz konusu kararda; başvurucunun kendi talebi ile hastane randevusunu iptal ederek kendisi hakkında alınan sağlık önlemlerine aykırı hareket ettiği, randevu için önceden ilgili yerlere yazı yazıldığı ancak iptal sonucu yapılan planlamanın bozulduğu, kurumun işleyişinin ve o günkü jandarma sevklerinin aksadığı belirtilmiştir.

4. Başvurucu, hastalığı nedeniyle sevklerde zorluklar yaşadığını, devam eden tedavi sürecini sonlandırmak istediği için randevusunu iptal ettiğini ve tedavisi için başka bir hastane arayışı içinde olduğunu belirterek disiplin cezasına karşı Ereğli İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği; soruşturma sürecinin mevzuat hükümlerine uygun olarak yerine getirildiği, başvurucunun savunmasının alındığı, olaya ilişkin gerekli ve yeterli delillerin toplandığı, eylemin nitelendirilmesinde isabetsizlik bulunmadığı, takdir edilen disiplin cezası ve miktarında usul ve yasaya aykırılık görülmediği gerekçesiyle 26/12/2019 tarihinde şikâyetin reddine karar vermiştir. Söz konusu karara karşı başvurucu tarafından yapılan itiraz, kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle Ereğli Ağır Ceza Mahkemesinin 28/1/2020 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Ret kararı 18/2/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

5. Başvurucu ret kararının kendisine tebliğinden önce 3/2/2020 tarihinde Ceza İnfaz Kurumu Jandarma Bölük Komutanlığına (Komutanlık) dilekçe yazarak 21/10/2019 tarihinde kendisinin sevke katılmaması nedeniyle jandarma sevkinin aksayıp aksamadığı, o gün kendisinden başka mahpusların hastaneye sevk edilip edilmediği, sevke giden yok ise sevkin iptal edilip edilmediği hususlarında kendisine bilgi verilmesini talep etmiştir. Komutanlık tarafından başvurucuya gönderilen 12/2/2020 tarihli yazıda; 21/10/2019 tarihinde planlanan faaliyetlerin ifa edildiği, görevlerde herhangi bir aksama meydana gelmediği, başvurucunun gelmemesi nedeniyle sevk faaliyetinin iptal edilmediği, o gün beş mahpusun sevkinin planlandığı, sevke başvurucu dâhil iki mahpusun gelmediği ancak devriye faaliyetinin gerçekleştirilerek sevki planlanan diğer üç mahpusun tedavilerinin yaptırıldığı belirtilmiştir.

6. Başvurucu bu yazı üzerine 14/2/2020 tarihli dilekçesiyle hastane randevusuna gitmemesinin hazırlıkların iptal edilmesine yol açmadığını, jandarma sevkinde bir aksama meydana gelmediğini, sevk planlamasının bozulmadığını, kurumun işleyişinin engellenmediğini belirterek infaz hâkimliğine ikinci kez şikâyette bulunmuştur. İnfaz hâkimliği; başvurucunun aynı mahiyetteki şikâyetinin ve itirazının reddedildiği, infaz hâkimliği kararının yeniden yargılamaya konu olamayacağı, Komutanlık yazısının tek başına verilen cezayı kaldırmaya yetmeyeceği, gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra sevke katılımın iptal edilmesi durumunda kurumun düzeninin ve asayişinin bozulacağı, başvurucunun kurum içi düzene uymakla yükümlü olduğu gerekçesiyle şikâyeti 19/2/2020 tarihinde reddetmiştir.

7. Başvurucu, ilk şikâyeti kapsamında ağır ceza mahkemesine yaptığı itirazın reddine ilişkin kararı 18/2/2020 tarihinde öğrendikten sonra 3/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurucu hakkında verilen disiplin cezası 10/2/2020-11/3/2020 tarihleri arasında infaz edilmiştir.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

11. Başvurucu; çocukluğundan beri kronik Akdeniz ateşi hastalığından muzdarip olduğunu, hastalığı nedeniyle ayaklarını uzatarak seyahat etmesi gerektiğini, hastane sevklerinde uzun bir süre ayakları sarkık olarak oturmak zorunda kalmasının durumunu ağırlaştırdığını ifade etmiştir. Başvurucu bu nedenle söz konusu hastanede tedaviye devam etmek istemediğini, disiplin cezasının ve yargılama sürecinde verilen kararların haksız olduğunu, ceza nedeniyle ailesiyle görüşemediğini belirterek aile hayatına saygı hakkının, ayrımcılık yasağının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarına yer verilerek değerlendirmelerin anılan içtihatlar ve olayın somut koşulları çerçevesinde yapılmasının uygun olacağı ifade edilmiştir. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu tarafından sunulan dilekçede, başvuru formunda yer alan iddialar tekrar edilmiştir.

12. Başvuru, aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Başvurucunun aile hayatına saygı hakkına yapılan müdahale 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 43. maddesine dayanmaktadır. Anılan Kanun'da sevke, nakle veya bunlarla ilgili olarak alınacak tedbirlere karşı çıkma fiili, ziyaretçi yasağından yoksun bırakma şeklinde disiplin cezası öngörülen hâllerden kabul edilmiştir. Müdahalenin dayanağı olan hükmün kanunilik ölçütünü karşıladığı ve kurum düzeninin sağlanmasına yönelik meşru amacın bulunduğu açıktır. Bu belirlemenin ardından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı yönünden inceleme yapılacaktır.

15. Anayasa’nın 19. maddesi gereği hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına birtakım sınırlamaların getirilmiş olması, hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir. Burada mühim olan ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin sağlanmış olmasıdır (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 89; Ahmet Çilgin, B. No: 2014/18849, 11/1/2017, § 32). Başvuru konusu olay bakımından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı incelenirken derece mahkemelerinin kararlarında ortaya konulan gerekçeler değerlendirilmeli ve müdahaleyi doğuran gerekçelerin inandırıcı bir şekilde ortaya konulup konulmadığına ve müdahalenin ölçülülük ilkesine uygun olup olmadığına bakılmalıdır (Beşir Doğan, B. No: 2013/2335, 15/12/2015, § 44; Emre Sönmez, B. No: 2019/890, 13/1/2022, §§ 44, 45).

16. Somut olayda, hastane randevusunu kendi talebi ile iptal eden başvurucunun sevke, nakle veya bunlarla ilgili olarak alınacak tedbirlere karşı çıkma fiili kapsamında bir ay süreyle ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma disiplin cezasıyla cezalandırıldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu kararda, randevu iptalinin yapılan hazırlıkların ve planların bozulmasına, kurum işleyişinin ve o günkü sevklerin aksamasına neden olduğu ifade

edilmektedir. Başvurucu; sevk kendisine haber verilir verilmez gitmek istemediğini bildirdiğini, sevki engelleme ya da karşı çıkma kastının olmadığını, hastalığı nedeniyle sevklerde zorluklar yaşadığını, devam eden tedavi sürecini sonlandırmak istediği için randevusunu iptal ettiğini ve tedavisi için başka bir hastane arayışı içinde olduğunu derece mahkemeleri önünde dile getirmiştir.

17. 5275 sayılı Kanun'un 43. maddesinde yer alan düzenlemeden disiplin suçu oluşabilmesi için sevke, nakle veya bunlarla ilgili olarak alınacak tedbirlere karşı çıkmak özel kastıyla hareket etmek şartının arandığı açıkça anlaşılmaktadır. Buna karşın derece mahkemeleri kararlarında başvurucunun ileri sürdüğü hususlara ilişkin bir değerlendirme yapılmamış ve sevki engelleme ya da karşı çıkma kastıyla hareket edip etmediği tartışılmamıştır. Başvurucunun rutin muayenesini Ceza İnfaz Kurumuna önceden sözlü şekilde haber vererek iptal ettiği ve sevkte bir aksama olmadığına dair Jandarma yazısı da değerlendirilerek başvurucunun anılan kast ile hareket ettiğinin yargı mercileri tarafından ortaya konulmadığı açıktır.

18. Başvuruya konu olan süreçte verilen mahkeme kararları değerlendirildiğinde disiplin cezasına dayanak olarak gösterilen kurum işleyişinin aksadığı ve planlan sevklerin bozulduğu hususunun müdahalenin haklı olduğunu gösterecek şekilde ikna edici gerekçelerle ortaya konulduğunu söylemek güçtür. Kaldı ki Ceza İnfaz Kurumu Jandarma Bölük Komutanlığı tarafından başvurucuya gönderilen yazıda sevk faaliyetinin iptal edilmediği, herhangi bir aksama meydana gelmediği, diğer mahpuslarının tedavilerinin yaptırıldığı belirtilmiştir. Başvurucu, kronik hastalığının tedavisi için belirli aralıklarla hastaneye sevk edilmesi ve hastalığına uygun koşullarda sevkin mümkün olmaması nedeniyle tedavisini sonlandırmak istemiş ve bu durumu hastane randevusundan haberdar olur olmaz sözlü olarak ifade etmiş, sevk saatinden önce hastane randevusuna gitmek istemediğine dair dilekçesini vermiştir. Bu olgular ışığında sevki aksatmak ya da engellemek kastıyla hareket edilip edilmediği ya da randevu iptalinin kurumun düzen ve asayişini bozup bozmadığı hususlarında yeterli ve ikna edici gerekçeler ortaya konulmadan başvurucu hakkında aile bireyleriyle temastan yoksun bırakacak şekilde disiplin cezası işlemi tesis edilmiştir. Sağlık durumu da gözönüne alındığında aile bireyleriyle temastan yoksun bırakılarak başvurucuya ağır bir külfet yüklenmiştir. Disiplin cezasına ilişkin kararda gösterilen gerekçelerin, başvurucunun çıkarları ile toplumun çıkarları arasında adil denge kurulmasına yönelik ikna edici, ilgili ve yeterli unsurlara sahip olmadığı değerlendirilmiştir.

19. Açıklanan gerekçelerle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu, ihlalin tespiti ve 210.220 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

21. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

22. Öte yandan başvurucuya manevi zararları karşılığında net 15.000 TL manevi tazminat

ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin aile hayatına saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ereğli (Konya) İnfaz Hâkimliğine (E.2019/1811, K.2019/1895) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 15.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Ereğli (Konya) Ağır Ceza Mahkemesi (2020/167 D. İş) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ YURTTANÇIKMAZ

B. No: 2020/16903 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/16903

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ YURTTANÇIKMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/16903)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Ali YURTTANÇIKMAZ

Vekili : Av. Tamer KULAÇOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; başvurucunun disiplin cezasının iptali davasında aynı fiile ilişkin olarak görevi kötüye kullanma suçunu işlediğinden bahisle açılan ceza davasında verilen beraat kararının dikkate alınmaması nedeniyle masumiyet karinesinin ve mülkiyet hakkının, herhangi bir sorumluluğu olmamasına rağmen cezalandırılması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin, duruşma yapılması talebine ilişkin olarak karar verilmemesi nedeniyle aleni yargılanma hakkının, benzer durumdaki kişiye bir derece hafif olan disiplin cezası uygulanırken başvurucuya uygulanmaması nedeniyle de ayırımcılık yasağı ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/6/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Devlet Su İşleri (DSİ) Erzurum Bölge Müdürlüğünde mühendis olarak görev yapan başvurucuya, imzası bulunan hak ediş belgesinde bazı imalatlar yapılmadığı hâlde yapılmış ve bazı imalatlar da eksik yapıldığı hâlde tam yapılmış gibi gösterildiğinden bahisle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesi uyarınca brüt aylığının 1/4 oranında kesilmesi disiplin cezası uygulanmıştır.

9. Başvurucunun bu işlemin iptali talebiyle açtığı dava Erzurum 2. İdare Mahkemesince (Mahkeme) reddedilmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"...dava dosyasında bulunan bilgi ve belgeler ile soruşturma raporu ve eklerinin birlikte değerlendirilmesinden, davacının boru ferşiyatı ve tahliye ıslahlarında kazı imalatının yapılıp boru döşenmesi, tahliyelerde taş tahkimat işleri ve sanat yapılarının eksik bırakılmasına karşın ihrazat ve imalatlar için yeşil defter ve ataşman hazırlanıp hakediş tanzim edilerek gerçeğe aykırı hakediş raporu düzenlenip imzalanmak suretiyle yükleniciye 19.698.233,71-TL fazla ödeme yapılmasına sebep olduğu, dolayısıyla davacının üzerine atılı fiili nedeniyle kusurlu olduğu sonucuna varıldığından dava konusu disiplin cezası ile cezalandırılmasına ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmamıştır."

10. Başvurucu, mahkeme kararını temyiz etmiştir. Danıştay Onikinci Dairesi 16/5/2019 tarihli kararıyla mahkeme kararını onamıştır. Başvurucunun karar düzeltme talebi de aynı Daire tarafından reddedilmiştir.

11. Başvurucu hakkında aynı zamanda görevi kötüye kullanma suçundan ceza davası açılmıştır. Erzurum 5. Asliye Ceza Mahkemesi 27/2/2019 tarihinde başvurucunun beraatine karar vermiştir. Kararda; başvurucunun atılı suç yönünden kastını gösterir, mahkûmiyete yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin, makul ve inandırıcı, özellikle de maddi delil bulunmadığı belirtilmiştir. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kayıtlarından bu kararın istinaf edilmeden 19/3/2019 tarihinde kesinleştiği anlaşılmıştır. Kararın gerekçesi şöyledir:

"...Sanıklar Ali YURTTANÇIKMAZ ile ... yönünden olmak üzere ise,her ne kadar bilirkişi heyeti raporunda 'görevlerini yerine getirirken gerekli özeni göstermedikleri, bu suretle yüklenici firmaya yaptığı imalattan fazla hakediş ödenmesine neden olarak, yüklenici firmaya haksız menfaat sağlamış oldukları' ileri sürülerek atılı suçlarını işledikleri belirtilmiş ise de, savunmalarında da ayrıntılı olarak belirttikleri üzere, herhangi bir menfaat sağlamadıkları, eylemlerini, işin bir an önce bitirilmesi yönünde kendilerine yapılan aşırı telkin/ihtar/uyarı nedeniyle gerçekleştirmek zorunda kaldıkları, dolayısıyla, inkara yönelik savunmalarının aksine, atılı suç yönü[n]den kasıt ya da ihmallerini gösterir her türlü şüpheden uzak başkacabir somut kanıt bulunmadığından, yine ayrı ayrı bera[a]t kararı verilmesi gerektiği, hususlarında tam bir hukuki ve vicdani kanaate varılmış olmakla ayrı ayrı bera[a]te ilişkin aşağıdaki karar verilmiştir."

12. UYAP kayıtlarından başvurucunun ceza davasında verilen beraat kararını ve kesinleşme şerhini temyize ilişkin karar verilmeden önce 1/4/2019 tarihinde Danıştaya sunduğu anlaşılmıştır.

13. Başvurucu, nihai hükmü 23/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 10/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. COVID-19 salgını nedeniyle 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun uyarınca 13/3/2020 tarihinden 15/6/2020 tarihine kadar bireysel başvuru süresinin durduğu dikkate alındığında başvurunun süresinde olduğu değerlendirilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. 657 sayılı Kanun'un "Disiplin cezalarının çeşitleri ile ceza uygulanacak fiil ve haller" kenar başlıklı 125. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı ve beşinci fıkrası şöyledir:

"...D- Kademe ilerlemesinin durdurulması : Fiilin ağırlık derecesine göre memurun, bulunduğu kademede ilerlemesinin 1 - 3 yıl durdurulmasıdır.

Kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

...

f) Gerçeğe aykırı rapor ve belge düzenlemek,

...

Öğrenim durumları nedeniyle yükselebilecekleri kadroların son kademelerinde bulunan Devlet memurlarının, kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının verilmesini gerektiren hallerde, brüt aylıklarının ¼'ü – ½'si kesilir ve tekerrüründe görevlerine son verilir"

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 9/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

16. Başvurucu, karar düzeltme aşamasında yürütmenin durdurulması talebinin gerekçesiz olarak reddedilmesinden de şikâyet etmektedir. Söz konusu kararda dosyanın tekemmül etmesi nedeniyle esasa ilişkin karar verildiği belirtildiğinden bu iddia incelenme kapsamına alınmamıştır.

A. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Başvurucu, aynı fiile ilişkin olarak görevi kötüye kullanma suçundan Asliye Ceza Mahkemesinde açılan davada kastının/ihmalinin bulunmaması nedeniyle hakkında beraat kararı verildiğini ve bu kararın kesinleştiğini belirtmiştir. Başvurucu; üzerine atılı fiilleri işlemediğinin kesinleşmiş ceza mahkemesi kararları ile sabit olmasına rağmen idare mahkemelerinin ceza mahkemesi kararını görmezden geldiğini, yargı kararları arasında çelişki oluştuğunu ileri sürerek masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Bakanlık görüşünde, başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı verdiği cevapta aynı fiilden dolayı yargılandığı ceza davasında hakkında beraat kararı verildiğini, hakkındaki disiplin cezasının iptal edilmesi talebinin reddedilmesinin kararlar arasında çelişkiye sebep olduğunu ileri sürmüştür.

18. Masumiyet karinesi, Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz." şeklinde düzenlenmiştir.

19. Masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

20. Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır.

21. Güvencenin ilk yönü; kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen, bir başka ifadeyle kişinin ceza gerektiren bir suçla itham edildiği (suç isnadı altında olduğu) sürece ilişkin olup suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar. Güvencenin bu yönünün kapsamı sadece ceza yargılamasını yürüten mahkemeyle sınırlı değildir. Güvence aynı zamanda diğer tüm idari ve adli makamların da işlem ve kararlarında, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kişinin suçlu olduğu yönünde ima ya da açıklamalarda bulunmamasını gerekli kılar. Dolayısıyla sadece suç isnadına konu ceza yargılaması kapsamında değil ceza yargılaması ile eş zamanlı olarak yürütülen diğer hukuki süreç ve yargılamalarda da (idari, hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesinin ihlali söz konusu olabilir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 39).

22. Güvencenin ikinci yönü ise ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda devreye girer ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasını gerektirir (Galip Şahin, § 40).

23. Somut olayda, başvurucu hakkındaki ceza ve disiplin hukuku süreçleri eş zamanlı olarak yürütülmüş ancak İdare Mahkemesinin davanın reddine ilişkin kararı temyiz aşamasındayken aynı fiil nedeniyle başvuru hakkında açılan davada beraat kararı verilmiş ve bu karar kesinleşmiştir. Başvurucunun iddiası masumiyet karinesinin ikinci yönünün ihlal edilip edilmediği cihetinden değerlendirilecektir.

24. Anayasa Mahkemesi Barış Baş ([GK], B. No: 2016/14253, 2/7/2020) kararında, disiplin suçuna ve ceza yargılamasına konu eylemlerin aynı olduğu hâllerde disiplin soruşturmasıyla ilgili uyuşmazlıklara bakan idari mahkemelerin fiilin sübutuyla ilgili olarak ceza mahkemesinin ulaştığı kanaate saygı göstermesi, bunu sorgulayacak ifadeler kullanmamasının bekleneceğini, aksi takdirde kişinin ceza mahkemesinde beraat etmiş olmasının bir anlamı kalmayacağını belirtmiştir (Barış Baş, § 62).

25. Bununla birlikte cezai sorumluluğunun bulunmadığı tespit edilmiş veya ceza sorumluluğu ortadan kalkmış olsa dahi aynı olaylar nedeniyle -daha hafif bir ispat külfeti temelinde- kişi hakkında başka tür bir sorumluluğun tesis edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır. Bu bağlamda ceza yargılamasına konu maddi olay ve olguların disiplin hukuku esasları çerçevesinde diğer kamu makamlarınca (idari/adli) ayrıca değerlendirilmesi ve bu değerlendirme sonucunda ulaşılacak kanaate göre işlem/karar tesis edilmesi mümkündür (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Özcan Pektaş, B. No: 2013/6879, 2/12/2015, § 25; Kürşat Eyol, § 30, Galip Şahin, § 48).

26. Bu itibarla yapılacak değerlendirmede, öncelikle Danıştay tarafından onanan mahkeme kararının Asliye Ceza Mahkemesinin kesinleşmiş beraat kararını tartışmaya açacak mahiyette olup olmadığının ortaya konulması gerekmektedir. Başvurucu hakkında yapılan ceza yargılamasında, başvurucunun menfaat sağlamadığı, eylemlerini işin bir an önce bitirilmesi yönünde yapılan aşırı baskı nedeniyle gerçekleştirmek zorunda kaldığı, dolayısıyla atılı suç yönünden kasıt ya da ihmalini gösterir, her türlü şüpheden uzak, başkaca bir somut kanıt bulunmadığı belirtilerek beraat kararı verilmiştir. İdare Mahkemesince ceza yargılamasından bağımsız şekilde, disiplin sürecindeki bilgi ve belgelere dayanılarak karar verildiği görülmüştür.

27. Başvuruya konu kararda, başvurucunun suçlu olduğuna yönelik bir ithamın bulunmadığı, yalnızca somut olayın mevzuat bağlamında disiplin yönünden değerlendirildiği ve tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğu yönünde hüküm kurulduğu görülmüştür. Bu sebeple, bireysel başvuruya konu edilen kararda masumiyet karinesine yönelik bir müdahalenin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle masumiyet karinesine yönelik bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

29. Başvurucu; hakkında açılan ceza davasından beraat ettiğini, Ceza Mahkemesi kararında belirtildiği üzere işin çabuk bitirilmesi için amirlerinin baskısına maruz kaldığını ve bu durumdan bir menfaat sağlamadığını öne sürmüştür. Başvurucu; aylığında 1/4 oranında kesinti yapıldığını, bunun 657 sayılı Kanun'da azami olarak öngörülen 1/8 oranının çok üzerinde olduğunu, işlem tesis edilirken ölçülülük ilkesine aykırı davranıldığını dile getirerek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

30. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

32. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda aylıktan kesme cezasına hükmedilmesi neticesinde belirtilen orandaki maaşının başvurucuya ödenmemesi suretiyle başvurucunun mal varlığından eksilmeye yol açıldığı kuşkusuz olduğuna göre bu paranın başvurucu açısından mülk teşkil ettiği açıktır.

ii. Müdahalenin Varlığı ve Türü

33. Başvuru konusu olayda başvurucu, aylıktan kesme cezası ile cezalandırılmıştır. Bu ceza nedeniyle başvurucunun maaşının bir kısmı ödenmemek suretiyle mülkiyet hakkına müdahale edildiği kuşkusuzdur.

34. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi şartlarda sınırlanabileceği belirlenmekle aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, §§ 55-58).

35. Müdahalenin, türünün yol açtığı sonuçlar yanında amacı da gözetilerek belirlenmesi gerekmektedir. Başvurucuya 657 sayılı Kanun'da öngörülen gerçeğe aykırı belge düzenlemek fiilini işlediği gerekçesiyle 1/4 oranında aylıktan kesme disiplin cezası uygulanmıştır. 657 sayılı Kanun'un 125. maddesi uyarınca gerçeğe aykırı belge düzenlemek fiili kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektirmektedir. Ancak aynı maddede öğrenim durumları nedeniyle yükselebilecekleri kadroların son kademelerinde bulunan devlet memurlarının kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının verilmesini gerektiren hâllerde, brüt aylıklarının 1/4 ila 1/2'sinin kesileceği düzenlenmiştir (bkz. § 14).

36. Yapılan müdahaleyle (devlet memurlarının maaşlarının belirli bir kısmından mahrum bırakılmaları) kamu görevlisinin düzenlediği belgenin gerçeğe uygun olmasının temin edilmesi ve kamu hizmetinin görülmesinde disiplinin sağlanması amaçlanmaktadır. Bu durumda başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin mülkiyetin kamu yararına kullanımının kontrolüne veya düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

37. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

38. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

(1) Kanunilik

39. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

40. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen ve hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir. Bununla beraber Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında da belirtildiği üzere kanunla düzenleme zorunluluğu, hakka yapılacak müdahalenin uygulamasının kanunun çerçevesini aşmayacak şekilde tüzük, yönetmelik, tebliğ ve genelge gibi yürütme organının çıkaracağı ikincil düzenlemelerle yapılmasına mâni değildir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60). Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin konularda temel esaslar, ilkeler ve genel çerçeve kanunla belirlendikten sonra uzmanlık ve idare tekniğine ilişkin hususların yürütme organınca çıkarılacak düzenleyici işlemlerle tanzim edilmesi mümkündür (AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015).

41. Somut olayda devlet memuru olan başvurucuya gerçeğe aykırı belge düzenlediği gerekçesiyle -son kademede bulunması sebebiyle- 657 sayılı Kanun'un 125. maddesi uyarınca 1/4 oranında aylıktan kesme cezası uygulandığı anlaşılmıştır. Somut olaya konu olan müdahalenin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

(2) Meşru Amaç

42. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılmasına imkân vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, § 53).

43. Disiplin yaptırımlarının kamu veya özel teşkilat düzenini devam ettirmek, onun verimli, süratli ve yararlı bir biçimde çalışmasını sağlamak, onur ve saygınlığını korumak amacıyla tesis edildiği açıktır. Özellikle kamu görevi yürüten bireyler açısından disiplin cezalarının amacı kamu görevlisini görevine bağlamak, kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesini ve bu suretle kurumların huzurunu temin etmektir. Disiplin cezaları kamu hizmetlerinin gereği gibi yapılması ve memurların hiyerarşik düzen içinde uyumlu hareket etmeleri amacıyla uygulanmaktadır. 657 sayılı Kanun’un 124. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "Kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacı ile..." ifadesi de disiplin cezalarının belirtilen amacını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda disiplin hukukuna ilişkin uygulamalar neticesinde özellikle kamu görevlilerinin işlem ve eylem tarzlarıyla ilgili bazı sınırlamalar getirilmesi belirtilen meşru temellere dayanmaktadır (Serap Tortuk, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, § 43).

44. Dolayısıyla memurlara bazı yükümlülükler öngörülerek bu yükümlülüklere uyulmamasının yaptırıma tabi tutulmasında kamu yararı amacının bulunduğu kuşkusuzdur.

Bu sebeplerle başvuruya konu müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının olduğu değerlendirilmiştir.

(3) Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

45. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

46. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahaleyle ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

47. Mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine göre ölçülü olabilmesi için her şeyden önce bu tedbirin öngörülen kamu yararı amacını gerçekleştirmeye elverişli olması zorunludur. Diğer taraftan müdahalede bulunulurken takip edilen kamu yararı amacını gerçekleştirmeye en uygun aracın seçilmesi gerekmektedir. Bu alanda hangi araçların tercih edileceği ise öncelikli olarak daha isabetli karar verebilecek konumda olan ilgili kamu makamlarının yetkisindedir. Bu nedenle hangi aracın tercih edileceğinin belirlenmesi hususunda idarelerin belli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır. Ne var ki seçilen aracın gerekliliğine ilişkin olarak idarelerin sahip olduğu takdir yetkisi sınırsız değildir. Tercih edilen aracın müdahaleyi ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağırlaştırması durumunda Anayasa Mahkemesince müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna ulaşılması mümkündür. Ancak Anayasa Mahkemesinin bu kapsamda yapacağı denetim, seçilen aracın isabet derecesine yönelik olmayıp hak ve özgürlükler üzerinde oluşturduğu müdahalenin ağırlığına dönüktür (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Hanife Ensaroğlu, B. No: 2014/14195, 20/9/2017, § 67; Hamdi Akın İpek, B. No: 2015/17763, 24/5/2018, § 108).

48. Bununla birlikte orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin orantılılığını değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

49. Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmemektedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde, Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesini kapsamaktadır. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71; Züliye Öztürk, B. No:

2014/1734, 14/9/2017, § 64).

50. Elkoyma veya müsadere gibi tedbirler yoluyla ya da para cezası uygulanmak suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerin bireyin menfaatleri ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengeyi bozmaması için malikin davranışı ile kanunun ihlali arasında uygun bir illiyet bağının olması ve başvurucunun müdahaleye yönelik iddia ve savunmalarının ilgili idari ve yargısal makamlarca makul biçimde karşılanması, ayrıca her hâlde iyi niyetli malikin zararının ise tazmini gerekmektedir. Bu gerekliliklere uyulduğu takdirde mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçülü olacaktır (Züliye Öztürk, § 64).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

51. Somut olayda DSİ Erzurum Bölge Müdürlüğünde mühendis olarak görev yapan başvurucu hakkında, imzası bulunan hak ediş belgesinde yapılmayan bazı imalatları yapılmış, eksik yapılanları ise tam yapılmış gibi gösterdiğinden bahisle 657 sayılı Kanun'un 125. maddesi uyarınca brüt aylığının 1/4 oranında kesilmesi disiplin cezası uygulanmıştır.

52. Somut olayda başvurucunun memuriyet görevinin gerek ve yükümlülüklerini yerine getirmeden gerçeğe aykırı belge düzenlemesi nedeniyle aylıktan kesme cezası ile cezalandırıldığı nazara alındığında aylıktan kesme şeklindeki müdahalenin memuriyet görevinin ilgili mevzuat çerçevesinde ifa edilmesini temin etme yönünde bir enstrüman olarak kamu yararı amacını gerçekleştirmeye elverişli olduğunda şüphe bulunmamaktadır. İkinci olarak başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalede kullanılan aracın gerekli olup olmadığı incelenmelidir. Gereklilik, hedeflenen amaca ulaşılması için hakka en az müdahale teşkil eden aracın seçilmesini ifade etmektedir. Memurların görevlerini ilgili kanun ve mevzuatın vermiş olduğu yetki ve sorumluluk kapsamında yerine getirmesi için hangi tedbirlerin gerekli olduğunun değerlendirilmesi öncelikli olarak ilgili kamu makamlarının yetkisindedir. Bu alanda ne gibi tedbirlerin alınması gerektiği hususunda sorumlu ve yetkili otoriteler daha isabetli karar verebilecek konumdadır. Bu nedenle hangi tedbirin uygulanacağının belirlenmesi hususunda idarelerin belli ölçüde takdir yetkisi vardır. Ne var ki seçilen aracın gerekliliğine ilişkin olarak idarelerin sahip olduğu takdir yetkisi sınırsız değildir. Tercih edilen aracın müdahaleyi ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağırlaştırması durumunda Anayasa Mahkemesince müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna varılması mümkündür. Ancak Anayasa Mahkemesinin bu kapsamda yapacağı denetim, seçilen aracın isabet derecesine yönelik olmayıp hak ve özgürlükler üzerinde oluşturduğu müdahalenin ağırlığına dönüktür (benzer değerlendirme için bkz. Ö. Ltd. Şti., B. No: 2018/18975, 15/9/2021, § 63). Eldeki başvuru incelendiğinde ilgili kanun ve mevzuatın öngördüğü şekilde denetim görevini yerine getirmeden gerçeğe aykırı olarak hak ediş belgesi düzenlenmesi nedeniyle kişi hakkında aylıktan kesme yönünde disiplin cezası tesis edilmesinin gereklilik şartını sağlamadığı söylenemez.

53. Son olarak orantılılık yönünden yapılacak incelemede öncelikle başvurucuya uygulanan aylıktan kesme cezasına karşı iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme imkânının tanınıp tanınmadığı değerlendirilmelidir. Başvurucu, öncelikle aylıktan kesme cezası verilmesine ilişkin idari işleme karşı çalıştığı kurum olan DSİ nezdinde savunmasını sunabilmiştir. Yargılama aşamasında ise kendisini avukat ile temsil ettiren başvurucu, idare mahkemesinde dava açmıştır. Başvurucu, davanın reddine ilişkin karara karşı da temyiz yoluna başvurmuştur. Bu itibarla başvurucunun yargılama safhasında tüm iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme imkânına sahip olduğu anlaşılmıştır.

54. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin öncelikle derece

mahkemelerine ait olduğu, keyfîlik veya bariz takdir hatası içermedikçe Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin yorumlarına müdahale etmesinin bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmayacağı belirtilmelidir. Bu aşamadan sonra Mahkemenin başvurucunun gerçeğe aykırı bir hak ediş belgesi düzenlemesi nedeniyle hakkında uygulanan disiplin cezasının hukuka uygun olduğuna karar vermiş olmasında bariz takdir hatası veya keyfîlik tespit edilememiştir.

55. Diğer taraftan başvurucu, aylıktan kesme cezasının yüksekliğinden yakınmıştır. Başvurucu hakkında kanuna göre durumuna uyan fiile uygulanması öngörülen asgari oranın uygulandığı görülmektedir. Başvurucu ise bireysel başvuru kapsamında, verilen cezanın kendisini ne ölçüde etkilediği yönünde somut bir bilgi veya belge ibraz etmemiştir. Bu durumda şikâyete konu brüt aylığın 1/4 oranında kesilmesi yönündeki müdahalenin -korunan hukuki menfaat ile karşılaştırıldığında- açık bir orantısızlık içermediği anlaşılmıştır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Elif Dursun Doğan, B. No: 2017/26141, 10/12/2019, § 52).

56. Sonuç olarak devlet memurlarının hazırladıkları belgelerin gerçekliğinin sağlanmasının büyük önem arz ettiği kuşkusuzdur. Başvurucuya disiplin cezası uygulanmasının nedeninin başvurucunun görevini ifa ederken ilgili kanun ve diğer mevzuatın öngördüğü dikkat ve özeni göstermemesidir. Bu durumda başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin -içerdiği kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında- başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği değerlendirilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı ve müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

57. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

C. Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

58. Başvurucu, herhangi bir sorumluluğu olmamasına rağmen cezalandırıldığını ileri sürerek suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

59. Anayasa Mahkemesi Selçuk Özbölük (B. No: 2015/7206, 14/11/2018) kararında, Türk Dişhekimleri Birliği ve Diş Hekimleri Odalarının Disiplin Yönetmeliği uyarınca İstanbul Diş Hekimleri Odası Disiplin Kurulunun bir diş hekimi hakkında verdiği para cezası şeklindeki disiplin cezasının Anayasa'nın 38. maddesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 7. maddesinin ortak koruma alanı kapsamında kalmadığına karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi söz konusu yaptırımın 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda ya da ceza hukuku mevzuatında suç olarak düzenlenmediğini, başvurucunun mesleğinin yerine getirilmesine dair edimlere ilişkin bulunduğunu, isnat edilen eylemlerin yalnızca belirli bir meslek grubu tarafından gerçekleştirilmesinin mümkün olduğunu, bu meslek grubunda yer almayan kişileri ise ilgilendirmediğini ve disiplin yaptırımlarının hürriyeti bağlayıcı ceza sonucu doğurmadığını dikkate almıştır. Anılan gerekçelerle başvurucuya yöneltilen isnadın disiplin hukuku alanında kaldığını ve başvurunun bir suç isnadının karara bağlanmasına ilişkin bir uyuşmazlığı konu edinmediğinin açık olduğunu ifade eden Anayasa Mahkemesi, başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna varmıştır (Selçuk Özbölük, §§ 41-43).

60. Somut olayın şartlarının da inceleme konusu yönünden anılan karardan farklı olmadığı değerlendirilmiştir. Nitekim yukarıda da yer verildiği üzere başvuru konusu yaptırımlar

başvurucunun mesleğinin yerine getirilmesine dair edimlere ilişkindir. Ayrıca başvuru konusu disiplin yaptırımı başvurucunun meslek grubunda yer almayan kişileri ilgilendirmemektedir. Her ne kadar somut olayda işlenen fiil ayrıca hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile cezalandırılma sonucunu da doğurabilse de bu husus başvuru konusu değildir. Bu durumda başvuru konusu disiplin cezası ile aylıktan kesme işlemi şeklindeki yaptırımlar da bir suç isnadının karara bağlanmasına ilişkin uyuşmazlığı konu edinmemekte ve disiplin hukuku alanında kalmaktadır. Açıklanan gerekçelerle somut başvuruda Selçuk Özbölük kararında varılan sonuçtan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmadığına ve başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

D. Aleni Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

61. Başvurucu, duruşma yapılması talebine ilişkin olarak karar verilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

62. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının temel unsurlarından biri de Anayasa'nın 141. maddesinde düzenlenen yargılamanın açık ve duruşmalı yapılması ilkesidir. Ancak duruşmalı yargılama hakkı, her türlü yargılamanın mutlaka duruşmalı yapılması zorunluluğu anlamına gelmez. Adil yargılama ilkelerine uyulmak şartıyla usul ekonomisi ve iş yükünün azaltılması gibi amaçlarla bazı yargılamaların duruşmadan istisna tutulması ve duruşma yapılmaksızın karara bağlanması anayasal hakların ihlalini oluşturmaz (Nevruz Bozkurt, B. No: 2013/664, 17/9/2013, § 32).

63. Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında aleni yargılama hakkının tanınması, zorunlu olarak sözlü yargılama hakkını da içerir. Bununla birlikte Sözleşme’nin bu maddesinde yer alan söz konusu yükümlülük mutlak değildir (Adnan Altın, B. No: 2013/9748, 7/1/2016, § 44).

64. Dava dosyası ve tarafların yazılı görüşleri temelinde yeterince çözülemeyen hukuki ve olgusal herhangi bir sorunla karşılaşılmaması örneğinde olduğu gibi yargılamanın istisnai şartları da duruşma yapılmasını gerektirmeyebilir (Adnan Altın, § 46).

65. Yargılamaya taraf olan kişilerin hakkaniyetli yargılama temelinde beyanlarını sözlü vermesinin gerektiği durumlarda sözlü yargılama yapılmaması yargılamanın bir bütün olarak adil olmasını engelleyebilir. Dolayısıyla sadece dosyaya dayanılarak tatmin edici bir çözümün sağlanamayacağı olaylarda sözlü yargılamanın yapılması gerekebilir. Sözlü yargılamaya karar vermede davaya konu meselelerin çokluğu değil niteliği önem kazanacaktır (Adnan Altın, § 48).

66. Somut olayda başvurucunun dava dilekçesi, savunmaya cevap dilekçesi ve temyiz dilekçesiyle değil temyiz talebinin reddine ilişkin karara karşı karar düzeltme yoluna başvurduğu sırada duruşma talebinde bulunduğu anlaşılmaktadır.

67. 2577 sayılı Kanun hükmü gereği karar düzeltme aşamasında duruşma yapılmasının temyiz merciinin takdirinde olduğu, somut uyuşmazlıkta yazılı yargılamanın esas olduğu idari yargılama usulünde dava dosyası ve tarafların yazılı görüşleri temelinde yeterince çözülemeyen olgusal herhangi bir sorunun bulunmadığı, bu kapsamda kanun yolu aşamasında gerçekleşen duruşma talebinin temyiz mercii tarafından değerlendirilmeyerek duruşma yapılmadan hüküm kurulmasında da adil yargılanma hakkına yönelik açık ve görünür bir ihlalin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Nihat Karagöz, B. No: 2019/21436, 3/2/2022, § 51).

68. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

E. Eşitlik İlkesinin ve Ayırımcılık Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

69. Başvurucu, benzer durumdaki bir kişiye uygulanan indirimin kendisine uygulanmadığını ileri sürerek ayırımcılık yasağı ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

70. Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi ve Sözleşme'nin 14. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine yönelik iddiaların soyut olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp mutlaka Anayasa ve Sözleşme kapsamında yer alan diğer temel hak ve özgürlüklerle bağlantılı olarak ele alınması gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 33).

71. Ayrımcılık iddiasının incelenebilmesi için başvurucunun kendisiyle benzer durumdaki kişilere yönelik farklı uygulamaların meşru bir temeli olmaksızın ırk, renk, cinsiyet, din, dil vb. ayrımcı bir nedene dayandığını makul delillerle ortaya koyması gerekir (Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 50).

72. Somut olayda başvurucu, benzer durumdaki M.A.ya bir derece hafif olan disiplin cezası uygulanırken kendisine uygulanmadığını ileri sürerek eşitlik ilkesinin ve ayırımcılık yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucunun sunduğu belgelerden, söz konusu projede başvurucunun yapı denetim mühendisi, benzer durumda olduğunu iddia ettiği M.A.nın ise yardımcı yapı denetim mühendisi olduğu anlaşılmıştır. Başvurucu kendisi ile aynı durumda olduğunu iddia ettiği kişilere ilişkin iddiasını temellendirmediği gibi kendisine hangi nedenle ayrımcılık yapıldığı hususunda da herhangi bir beyanda bulunmamıştır. Dolayısıyla başvurucunun ileri sürdüğü iddiaları temellendiremediği sonucuna ulaşılmıştır.

73. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Aleni yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Eşitlik ilkesi ve ayırımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KARTAL MADENCİLİK İNŞAAT NAKLİYAT VE TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2020/23443 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23443

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KARTAL MADENCİLİK İNŞAAT NAKLİYAT VE TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23443)

Karar Tarihi: 9/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 13/6/2024-32575

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucu : Kartal Madencilik İnşaat Nakliyat ve Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Mahmut KOÇKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Maden işletme ruhsatına konu sahanın bir kısmının İstanbul Üçüncü Havalimanı proje alanı ile çakışması dolayısıyla sahanın kullanılamamasından doğan zararın karşılanmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/7/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, madencilik faaliyetiyle iştigal eden bir ticaret şirketidir.

10. Başvurucu Şirket, İstanbul'un Arnavutköy ilçesi İmrahor köyü mevkiinde 10/9/2007-10/9/2017 tarihleri arasında geçerli olan 200703735 sicil No.lu IV. grup maden işletme ruhsatına sahiptir.

11. Söz konusu ruhsat sahasının bir kısmının İstanbul Üçüncü Havaalanı projesiyle çakıştığı gerekçesiyle Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğü (MİGEM) 17/12/2012 tarihli işlemiyle, başvurucudan anılan ruhsat sahasında projeden etkilenecek madencilik faaliyetleri ile ilgili yatırımların kalemler hâlinde ve 6/11/2010 tarihli ve 27751 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nde (Yönetmelik) belirtilen formatta bildirilmesini istemiştir.

12. Başvurucu Şirket 25/1/2013 tarihli dilekçeyle yatırım gideri talebinin on yedi ayrı kalemde, toplam 38.973.036,88 TL olduğunu belirtmiştir.

13. Bu arada ruhsat sahası; Kalkınma Bakanı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'nın oluşturduğu Kurulun 18/7/2013 tarihli ve 14 sayılı kararı ile kısıtlanmıştır. Kararda havaalanı projesinin yapılmasında kamu yararı olduğu ve havaalanı projesinin katkısı maden ocaklarından elde edilecek ekonomik faydadan yüksek olacağından havaalanı projesi lehine işlem yapılmasına ve on sekiz ayrı ruhsat sahasını ilgilendiren alandaki faaliyetlerin kısıtlanmasına karar verildiği belirtilmiştir. Kararda ayrıca yer teslimi yapılıncaya, fiziki inşa çalışmaları başlayıncaya kadar geçecek sürede çakışmalı alandaki üretime hazır cevherlerin alınmasına, şantiye/ekipmanların bu süre içinde tahliye edilmesine, havaalanı projesine ait koruma alanı dışında kalan maden sahasında faaliyetlerin ise devam etmesine karar verilmiştir.

14. Başvurucu Şirket sulh hukuk mahkemesinden konuyla ilgili tespit talebinde bulunmuştur. Gaziosmanpaşa 1. Sulh Hukuk Mahkemesi tarafından alınan ve 28/1/2014 tarihinde dosyasına sunulan bilirkişi raporunda başvurucunun 35.924.825,46 TL talep etmeye hakkı olduğu belirtilmiştir. Raporda gösterildiği şekilde yol yapımı ve dekopaj/hafriyat gideri 6.692.669,10 TL, işletme ve yatırım giderleri 16.061.933,32 TL, rödovans sözleşmeleri nedeniyle Şirketin uğrayacağı zarar 5.500.000 TL ve tazminat olarak 7.500.000 TL olmak üzere toplam 35.924.825,46 TL talebin haklı olduğu belirtilmiştir.

15. MİGEM tarafından Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığına yazılan 16/7/2014 tarihli yazıda başvurucu Şirketin yatırım giderinin 1.003.359,88 TL olduğu belirtilmiştir. Bu tutarı oluşturan beş ayrı kaleme yer verilmiş olup bunlar; sondaj giderleri, işletme yatırım giderleri (yapılmış dekapaj hafriyat gideri), şantiye binaları, tesis demirbaş giderleri, yolların iyileştirilmesi ve yeni yol yapımıdır. Başvurucu Şirket, söz konusu bedelden -şantiye binalarının tesliminden vazgeçtiğini belirttiği için- şantiye bina bedeli düşülerek 780.592,88

TL başvurucu Şirketin banka hesabına ödenmiştir.

16. MİGEM tarafından başvurucu Şirkete gönderilen 22/7/2014 tarihli yazıyla, havaalanı projesinin fiziki olarak başlaması nedeniyle proje alanı ile çakışan anılan ruhsat sahasındaki tüm madencilik faaliyetlerinin durdurulması istenmiştir.

17. Başvuru formuna eklenmemekle birlikte başvurucunun 1/12/2014 tarihli dilekçeyle MİGEM'e başvurarak maddi kayıplarının giderilmesini istediği, dilekçede ruhsat iptal edilmediği hâlde faaliyetlerin durdurulduğuna dikkat çekilerek yükümlülük oluşmaması için ruhsatın iptal edilmesinin de talep edildiği anlaşılmıştır. MİGEM 19/12/2014 tarihli işlemiyle talebi reddetmiştir.

18. Başvurucu Şirket, işlemin iptali ve fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla maddi zararının 250.000 TL'sinin yasal faiziyle birlikte tazminine karar verilmesi istemiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde diğer iddialarının yanında özetle asıl tartışma konusunun zararın miktarına ilişkin olduğunu vurgulamış; gider unsurlarının çok az kısmının davalı idare tarafından yatırım gideri olarak kabul edildiğini, gösterilen gider kalemlerinin çoğunun karşılanmadığını, zararının keşif ve bilirkişi incelemesi sonrası ortaya çıkacağını belirtilerek keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasını talep etmiştir. Dilekçede ayrıca usulüne uygun biçimde alınan maden ruhsatının henüz süresi bitmeden işletme faaliyetlerinin sonlandırılması hukuka uygun olsa dahi bu işlem nedeniyle kusuru bulunmayan hak sahibinin zararının telafi edilmesi gerektiğini oysa olayda üstün kamu yararı gerekçe gösterilerek kazanılmış haklarının hiçe sayıldığını ileri sürmüştür.

19. Davalı idarelerden olan Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı, özellikle ruhsatın iptal edilmeyip havaalanı ile çakışan kısımda madencilik faaliyetine dikkat çekmiş; madenlerin devletin hüküm ve tasarrufunda olması nedeniyle faaliyetin sonlandırılmasından kaynaklanan kâr kayıplarının yatırım gideri hesabında dikkate alınamayacağını belirtmiştir. Savunmada ayrıca yukarıda (bkz. § 14) belirtilen beş ayrı kalemdeki giderlerin dikkate alındığını başvurucu Şirketçe yatırım gideri arasında gösterilen ihbar ve kıdem tazminatlarının, ruhsatın ihale satın alma bedelinin, yönetim ve personel gideri ile genel giderlerin, orman arazi ve ağaçlandırma bedelleri ile kâr mahrumiyetinin karşılanmasının hukuken mümkün olmadığını ileri sürmüştür. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı savunmalarında ise başvurucunun gerçek yatırım giderinin ödendiğini hatta yolların iyileştirilmesi ve yeni yol yapımı kaleminde başvurucunun talebinin de üstünde bir tutarın hesaplanarak ödendiğini belirtmiştir.

20. İstanbul 3. İdare Mahkemesi başvurucunun keşif ve bilirkişi incelemesi yapılması taleplerini zımnen reddederek bilirkişi incelemesi yaptırmaksızın 20/6/2016 tarihli kararıyla davayı esastan reddetmiştir. Kararın gerekçesinde İşlemin usul ve mevzuata uygun olduğunun da belirtildiği gerekçe şöyledir:

"Dosyanın incelenmesinden, davacının İstanbul İli, Arnavutköy İlçesi, İmrahor Köyü Mevkii'nde 200703735 sicil no'lu IV. grup maden işletme ruhsat sahasının bulunduğu, maden işletme ruhsat sahasının İstanbul 3. Havaalanı projesiyle çakışmalı olduğu gerekçesiyle ruhsat sahasının davalı idarenin 18/07/2013 tarih ve 14 sayılı kurul kararı ile kısıtlanmasından dolayı davacı şirketin uğramış olduğu ileri sürülen 250.000-TL maddi zararının fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla tazmini ve mevcut ruhsatının iptal edilerek bedelinin tarafına ödenmesi istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle bakılmakta olan iş bu davanın açıldığı anlaşılmıştır.

Olayda, dava konusu maden ruhsat sahasının İstanbul 3. Havalimanı Proje Alanı ile çakışması sebebiyle, havalimanı proje alanıyla çakışan kısımlarının mevzuata uygun olarak kurul kararı ile kısıtlandığı, yine faaliyeti kısıtlanan maden işletmecisinin usul ve esasları Genel Müdürlükçe belirlenen yatırım giderleri lehine karar verilen tarafça tazmin edilir hükmü gereği, faaliyeti kısıtlanan maden sahasına ilişkin yatırım giderlerinin hesaplandığı ve tarafına 780.592,88-TL yatırım giderinin ödendiği, İstanbul 3. Havaalanı yatırımında madencilik faaliyeti yatırımına göre üstün kamu yararı bulunduğu ve davacının zararının tazmin edildiği anlaşılmıştır.

Bu durumda, dava konusu işlemin usul ve mevzuata uygun olduğu sonucuna ulaşımış olup, kusurlu bir işlem ya da eylemi bulunmayan davalı idarelerin tazminata mahkum edilmesine olanak bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır."

21. Başvurucu Şirket temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde, diğer iddialarının yanında özellikle işlemin hukuka uygun olmasının uğradığı zararın telafisine engel olmadığına dikkat çekmiş idarenin tek yanlı belirlediği yatırım giderlerinin gerçek zararının telafisinden uzak olduğunu, keşif ve bilirkişi incelemesi yapılsaydı gerçek zararının ortaya konulabileceğini belirtmiştir. Ayrıca söz konusu ruhsatın iptal edilmemekle birlikte içinin boşaltıldığını ve bu durumun mülkiyet hakkına orantısız müdahale olup Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadına aykırı olduğunu iddia etmiştir.

22. Danıştay Sekizinci Dairesi (Daire) 7/5/2018 tarihinde ayrı bir gerekçe belirtmeksizin temyiz istemini reddetmiş ve kararı onamıştır. Başvurucunun karar düzeltme istemi Dairenin 24/2/2020 tarihli kararıyla yalnızca nispi vekâlet ücreti yönünden kabul edilmiş, diğer kısımlar yönünden ise reddedilmiş ve ilk derece mahkemesi kararı kesinleşmiştir.

23. Nihai kararın 20/6/2020 tarihinde tebliğ edilmesinin ardından başvurucu 14/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

24. 4/6/1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 7. maddesinin 15. ve 19. fıkralarının olay tarihinde yürürlükte olan hâli şöyledir:

“Madencilik faaliyetleri ile Devlet ve il yolları, otoyollar, demir yolları, havaalanı, liman, baraj, enerji tesisleri, petrol, doğalgaz, jeotermal boru hatları, su isale hatları gibi kamu yararı niteliği taşıyan yatırımların birbirlerini engellemesi, maden işletme faaliyetinin yapılamaz hale gelmesi, yatırım için başka alternatif alanların bulunamaması durumunda, madencilik faaliyeti ve yatırımla ilgili karar, Kurul tarafından verilir.

...

Kurul tarafından gerekli görülmesi halinde hazırlatılan rapor, danışmanlık ücretleri, yolluk, gündelik ve benzeri tüm harcamalar yatırımcı tarafından karşılanır. Ayrıca, yatırımlar nedeniyle Kurul kararı ile faaliyeti kısıtlanan maden işletmecisinin yatırım giderleri, lehine karar verilen tarafça tazmin edilir.”

25. Yönetmelik'in 127. maddesinin (1) ve (5) numaralı fıkraları olay tarihindeki hâliyle şöyledir:

"(1) Madencilik faaliyetleri ile Devlet ve il yolları, otoyollar, demir yolları, havaalanı, liman, baraj, enerji tesisleri, petrol, doğalgaz, jeotermal boru hatları, su isale hatları gibi kamu yararı niteliği taşıyan yatırımların birbirlerini engellemesi, maden işletme faaliyetinin

yapılamaz hale gelmesi, yatırım için başka alternatif alanların bulunamaması durumunda, madencilik faaliyeti ve yatırımla ilgili karar, Kurul tarafından verilir.

(5) Bu rapor Genel Müdürlük tarafından Kurul üyesi bakanlara gönderilir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı veya ilgili taraf bakanlardan herhangi birinin daveti üzerine Kurul toplanır ve kararlarını üye tamsayısının salt çoğunluğuyla alır. Kurul çalışmaları ile ilgili sekretarya hizmetlerini Genel Müdürlük yürütür. Kurul tarafından gerekli görülmesi halinde bedeli karşılığında rapor hazırlatılabilir. Hazırlatılan rapor, danışmanlık ücretleri, yolluk, gündelik gibi tüm harcamalar yatırımcı tarafından karşılanır. Kurul tarafından alınan karar, kamu yararı kararı yerine geçer. Ayrıca, yatırımlar nedeniyle Kurul kararı ile faaliyeti kısıtlanan maden işletmecisinin usul ve esasları Genel Müdürlükçe belirlenen yatırım giderleri, lehine karar verilen tarafça tazmin edilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 9/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

27. Başvurucu, saha çakışması nedeniyle diğer firmaların yatırım gideri talepleri büyük oranda karşılandığı hâlde kendi yatırım gideri talebinin çok cüzi bir kısmının karşılandığını iddia etmiştir. Başvurucu; idare tarafından tek yanlı olarak belirlenen yatırım gideri masrafının gerçek yatırım giderinin çok altında kalması nedeniyle zarara uğradığını, zararının telafisi amacıyla açtığı davada İdare Mahkemesince keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmaksızın idarenin belirlediği yatırım giderinin doğru kabul edildiğini belirterek adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca İdare Mahkemesinin sadece havaalanı yapılmasındaki kamu yararına dikkat çektiğini ancak kamu yararı olsa da yatırım gideri masrafının karşılanması gerektiğini vurgulamıştır.

28. Bakanlık görüşünde; başvurucunun mevcut bir mülkünün bulunup bulunmadığı ile mülkiyet hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, ulusal ve uluslararası içtihatlar ile somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınmasının faydalı olacağı belirtilmiştir. Görüş ekinde Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı ile Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının yazılı görüşleri de Anayasa Mahkemesine sunulmuştur. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı görüşünde, başvurucu Şirketin gerçek yatırım giderlerinin tamamının tazmin edildiği ifade edilmiştir.

29. Başvurucu, Bakanlık görüşüne verdiği beyanda başvuru formundaki iddialarını tekrar etmiştir.

B. Değerlendirme

30. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No:

2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun temel şikâyeti sahibi olduğu ruhsat sahasının bir kısmının üçüncü havalimanı sahasıyla çakışması nedeniyle söz konusu alanı kullanamamasından dolayı uğradığını ileri sürdüğü zararın karşılanmamasına yöneliktir. Başvurucu, adil yargılanma hakkına yönelik şikâyetler de ileri sürmüş ise de iddianın bir bütün olarak mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

33. Başvurucunun 10/9/2007-10/9/2017 tarihleri arasında geçerli olan 200703735 sicil No.lu IV. grup maden işletme ruhsatına sahip olduğu hususunda bir tartışma bulunmamaktadır. Sahibi için ekonomik bir değeri ifade eden ruhsatın başvurucu açısından mülk oluşturması nedeniyle mülkün varlığı açıktır.

b. Müdahalenin Varlığı

34. Söz konusu ruhsat sahasının bir kısmı havaalanı projesi alanı ile çakışmıştır. Ruhsat sahası, Kurulun 18/7/2013 tarihli ve 14 sayılı kararı ile kısıtlanmıştır. MİGEM tarafından başvurucu Şirkete gönderilen 22/7/2014 tarihli yazıyla, havaalanı projesinin fiziki olarak başlaması nedeniyle proje alanı ile çakışan anılan ruhsat sahasındaki tüm madencilik faaliyetlerinin durdurulması istenmiştir. Olayda her ne kadar ruhsat sahasının tümü söz konusu proje alanı ile çakışmadığından ruhsat iptal edilmemiş ise de neticede ruhsat sahasının belli bir kısmının kullanılamaz hâle gelmesinin başvurucunun mülkiyet hakkına müdahale oluşturduğu tartışmasızdır.

35. Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, §§ 55-58).

36. Olayda başvurucunun ruhsata konu sahanın bir kısmının havaalanı proje sahası olarak belirlenmesi nedeniyle çakışan alanı kullanması imkânı ortadan kaldırılmıştır. Söz konusu müdahalenin mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi uygun görülmüştür.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

37. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

38. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

39. Somut olayda başvurucunun ruhsat sahasının bir kısmını kullanamamasının yasal dayanağını 3213 sayılı Kanun'un 7. maddesi oluşturmaktadır. Anılan maddeye göre madencilik faaliyetleri ile havaalanı gibi kamu yararı niteliği taşıyan yatırımların birbirlerini engellemesi, maden işletme faaliyetinin yapılamaz hâle gelmesi, yatırım için başka alternatif alanların bulunamaması durumunda madencilik faaliyeti ve yatırımla ilgili karar, Kurul tarafından verilir. Somut olayda ruhsat sahasının ilgili kısmı Kurulun 18/7/2013 tarihli ve 14 sayılı kararı ile kısıtlanmıştır. Dolayısıyla başvuruya konu müdahalenin şeklî manada bir kanuni dayanağının olduğu anlaşılmıştır.

ii. Meşru Amaç

40. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29; Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56).

41. Başvurucunun ruhsat sahasının bir kısmını kullanamamasının sebebi aynı bölgede yapılan havaalanı sahası ile çakışmasıdır. Kurulun havaalanı projesinin yapılmasında kamu yararı olup havaalanı projesinin katkısının maden ocaklarından elde edilecek ekonomik faydadan yüksek olacağı gerekçesiyle havaalanı projesi lehine işlem yapılmasına ve on sekiz ayrı ruhsat sahasını ilgilendiren alandaki faaliyetlerin kısıtlanmasına karar verdiği gözetildiğinde söz konusu müdahalede kamu yararı olduğu görülmüştür. Kaldı ki başvurucunun müdahalede kamu yararı bulunmadığına dair bir itirazı da yoktur.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

42. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

43. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasının yanında gerekli olması da gerekir. Gereklilik yukarıda da belirtildiği üzere hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Hak ve özgürlüğü sınırlayan tedbirlerden hangisi diğerlerine nazaran hakkın norm alanına daha az müdahale edilmesi sonucunu doğuruyorsa o tedbirin tercih edilmesi gerekir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir payının bulunduğu da kabul edilmelidir. Zira yetkili kamu makamları, öngörülen amaca ulaşılması bakımından hangi aracın etkili ve verimli sonuçlar doğuracağına ilişkin olarak isabetli karar verme noktasında daha iyi bir konumdadır. Özellikle alternatif aracın bulunmadığı veya mevcut alternatiflerin öngörülen meşru amaca ulaşılması bakımından etkili olmadığı ya da daha az etkili olduğu durumlarda kamu makamlarının araç seçimi hususundaki tercih yetkisinin gereklilik kriterini sağlamadığının söylenebilmesi için çok güçlü nedenlerin bulunması gerekir (D.C., B. No: 2018/13863, 16/6/2021, § 48).

44. Öte yandan mülkiyet hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mülkiyet hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mülkiyet hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (D.C., § 49).

45. Seçilen aracın ulaşılmak istenen amaçla kıyaslandığında bireye orantısız bir külfet yüklemiş olduğunun saptanması, ihlal sonucuna ulaşılabilmesi için bazı hâllerde tek başına yeterli olmayabilir. Kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların var olup olmadığı da büyük önem taşımaktadır. Elverişli ve gerekli olduğu hükmüne varılan aracın seçilmiş olması nedeniyle kişiye yüklenen aşırı külfeti hafifleten hukuksal mekanizmalar mevcutsa bir ihlalin olmadığı sonucuna varılabilir (D.C., § 50).

46. Usule ilişkin güvencelerin varlığı orantılılık değerlendirmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu bağlamda müdahalenin hukuka aykırılığının ileri sürülebileceği veya müdahale nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararların tazmin edilmesinin istenebileceği hukuk yollarının olmaması da bazı durumlarda kişiye yüklenen külfeti ağırlaştıran bir unsur olarak görülebilir. Bu bakımdan kişinin hukuka aykırılık iddialarının bir mahkeme tarafından etkili bir biçimde incelenmesi müdahalenin orantılılığı bakımından ehemmiyet arz etmektedir (D.C., § 52).

47. Kamu yararı amacı doğrultusunda mülkle ilgili olarak bu ve benzeri tedbirlerin uygulanmasının zarara yol açması kaçınılmazdır. Ancak bu zararın kaçınılmaz olandan ağır

veya aşırı sonuçlara da yol açmaması ya da oluşması durumunda böyle bir zararın kamu makamlarınca makul bir sürede, uygun bir yöntem ve vasıtalarla gideriminin sağlanması gerekmektedir. Buna göre kamu makamlarının kanuna dayalı olarak ve ilgili kamu yararı amacı doğrultusunda mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden tedbirler uygulaması ve bu tedbirlerin belirli bir süre de devam etmesi ancak bireyin haklarının korunmasının gerekliliklerine uyulduğu takdirde ölçülü görülebilir (D.C., § 54).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

48. Olayda başvurucunun 10/9/2007-10/9/2017 tarihleri arasında geçerli maden işletme ruhsatına ilişkin sahanın bir kısmının kullanımı -öngörülen süre dolmadan önce- İstanbul Üçüncü Havalimanı sahası ile çakışması nedeniyle Kurul kararıyla kısıtlanmıştır. Kısıtlama üzerine başvurucunun ruhsata ilişkin yatırım giderlerinin karşılanması amacıyla 780.592,88 TL başvurucu Şirketin banka hesabına yatırılmıştır. Başvurucu bu tutarın anılan kısıtlama nedeniyle uğradığı zararı karşılamaktan uzak olduğunu belirterek ve fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak 250.000 TL tazminata karar verilmesi istemiyle dava açmıştır. Başvuru konusu olan davada başvurucunun temel itirazının anılan tutara yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Yani davanın temel meselesini idarece belirlenen söz konusu tutarın hukuka uygun olup olmadığı oluşturmaktadır. Bir başka deyişle başvurucunun söz konusu kısıtlama kararına bir itirazının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle olayda başvurucunun mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin elverişlilik ve gereklilik ölçütleri yönünden incelenmesini gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

49. Bu durumda eldeki bireysel başvuruda asıl incelenecek mesele, müdahalenin orantılı olup olmadığıdır. Orantılılık, kamu yararı ile bireysel yarar arasında adil bir denge kurulmasını gerektirir. Öngörülen tedbirin maliki olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez. Bu durumda uygulanan tedbirle başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yüklenip yüklenmediği tespit edilmelidir.

50. Somut olayda ruhsatın kısıtlanması sonrasında başvurucuya bu nedenle uğramış olduğu zararın telafisi için uygun bir giderimin sağlanması mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olması için zorunludur. Nitekim bu cihetle idare tarafından başvurucunun yatırım giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmiş ve ödeme yapılmıştır.

51. Bu noktada mesele başvurucuya yapılan ödemenin başvurucunun uğradığı zararın telafisi için yeterli olup olmadığında düğümlenmektedir. Başvurucunun idareden talep ettiği ve daha sonra Sulh Hukuk Mahkemesinde alınan bilirkişi raporuyla tespit ettirdiği tutar idarece hesaplanarak ödenen tutardan oldukça yüksektir. İlgili mevzuata göre tazmin edilecek yatırım giderinin kalem ve tutarlarında başvurucunun ve davalı idarelerin farklı açıklamalar getirdiği görülmüştür. Hemen belirtmek gerekir ki yatırım gideri olarak hangi kalemlerin hangi tutarlarda dikkate alınacağına karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bu konuda karar verme hususunda yetkili idari ve yargısal otoriteler çok daha iyi bir konumdadır.

52. Başvurucu, yargılama aşamasında ısrarla idarenin karşıladığı yatırım gideri tutarının gerçek giderden çok uzak olduğunu belirtmiş; gerçek giderin hesaplanması, dolayısıyla idarenin işleminin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için bilirkişi incelemesi yapılmasını talep etmiştir. Buna karşılık İdare Mahkemesi başvurucunun idarece karşılanan yatırım giderinin kalem ve tutar itibarıyla gerçek yatırım giderini karşılamaktan uzak olduğu yolundaki iddiasıyla ilgili olarak hiçbir açıklama yapmamıştır (bkz. § 20).

53. Yargılama makamlarının tarafların her türlü iddialarını karşılama yükümlülüklerinin bulunmadığı kabul edilmelidir. Ancak uyuşmazlığın esasının karara bağlanmasında etkili olabilecek iddiaların ilgili ve yeterli bir gerekçeyle cevaplanmaması, idarenin tezlerinin peşinen doğru kabul edilmesi yargı yoluna başvurulmasını anlamsız hâle getirebilir. Başvurucunun yargı yerine denetlettirmek istediği ve uyuşmazlığın esasını oluşturan meseleyi ciddiyetle ele alarak inceleme yapmaları ve kararlarında bu hususu gerektiği gibi tartışmaları beklenir. Bu bağlamda idari organlarca tesis edilen işlemlere karşı açılan davalarda idarece yapılan tespitlerin peşinen doğru kabul edilmesi başvuruculların savunma hakkını önemli ölçüde kısıtlar. İdari işlemler hukuka uygunluk karinesinden yararlansa da bu karine idari işlemin hukukiliğini inceleyen yargı mercii yönünden geçerli kabul edilemez. Aksi takdirde idari organlara görece üstün bir statü tanınmış olur ki bu durum söz konusu işleme karşı dava açılmasını beyhude bir çabaya dönüştürür (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ö. Ltd. Şti., B. No: 2018/18975, 15/9/2021, §§ 68, 69).

54. Somut olayda derece mahkemelerinin kararlarında, havaalanı sahasının başvurucunun sahibi bulunduğu ruhsat sahasının bir kısmıyla çakışması nedeniyle kullanamamasından kaynaklı karşılanması gereken yatırım giderinin unsurlarına ve tutarına ilişkin herhangi bir değerlendirmede bulunulmadığından derece mahkemeleri başvurucunun iddialarını ciddiye aldıklarını kararlarında gösterememişlerdir. Bu nedenle de başvurucunun uğradığı zararın varlığının tam olarak tespit edilerek tazmin edilip edilmediği de belirlenememiştir.

55. Buna göre idari ve yargısal sürecin bütününe bakıldığında mülkiyet hakkının korunmasında usule ilişkin güvencelerin yerine getirilmediği, başvurucunun bu güvencelerden gerçek anlamda yararlandırılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sebeple başvurucunun mülkiyet hakkı ile müdahalenin dayandığı kamu yararı arasında olması gereken adil denge başvurucunun aleyhine bozulmuş olup mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçüsüzdür.

56. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

57. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına ve maddi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

58. Başvuruda tespit edilen mülkiyet hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

59. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

60. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi

gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 3. İdare Mahkemesine (E.2015/456, K.2016/1225) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MAHFUZ GÜLERYÜZ

B. No: 2020/25276 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/25276

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAHFUZ GÜLERYÜZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/25276)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Mahfuz GÜLERYÜZ

Vekili : Av. Türkan ASLAN AĞAÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; haksız gözaltı tedbiri dolayısıyla ödenen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, adli kontrol tedbirine dayalı tazminat talebinin değerlendirilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, hukuka aykırı arama kararından kaynaklı zararın tazmin edilmemesi sebebiyle etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/8/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi

(UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Halkların Demokratik Partisi (HDP) İzmir İl Başkanlığı organizesinde 21/2/2017 tarihinde İzmir'in Konak ilçesi Türkan Saylan Kültür Merkezi önünde HDP İzmir il başkanı olan başvurucu bir basın açıklaması yapmıştır.

6. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca bu basın açıklaması ile ilgili olarak soruşturma başlatılmış ve başvurucunun terör örgütü propagandasını yapma suçundan gözaltına alınması talimatı verilmiştir.

7. 21/2/2017 tarihinde gecikmesinde sakınca bulunan hâl kapsamında arama talimatı verilmiştir. 22/2/2017 tarihinde iki kişinin ve avukatının eşliğinde başvurucunun evinde arama yapılmıştır.

8. İzmir 7. Sulh Ceza Hâkimliği 22/2/2017 tarihinde arama ve elkoyma işlemlerinin onanması talebinin kabulüne ve el konulan eşyalar üzerinde inceleme yapılmasına karar vermiştir.

9. Başvurucu 22/2/2017 tarihinde gözaltına alınmıştır. 25/2/2017 tarihinde kollukta başvurucunun ifadesi alınmıştır. İfadesi sırasında başvurucuya söz konusu organizasyonun kimin talimatıyla ve neden gerçekleştirildiği, söz konusu pankartın kimin talimatıyla ve neden açıldığı, diğer şüphelilerle ilişkisi, ikametgâhında yapılan arama sonucunda ele geçirilen kitapları bulundurma amacı sorulmuştur. Başvurucu hazırlanan pankartı HDP il yönetimi kararı doğrultusunda yaptırdıklarını ancak nerede kim tarafından hazırlandığını bilmediğini, hiçbir yasa dışı oluşumla bağının bulunmadığını, söz konusu basın açıklamasında herhangi bir yasa dışı örgütün propagandasını yapmayı amaçlamadığını, ülkede cereyan eden olaylar hakkında bilgi amaçlı bir açıklama olduğunu, evindeki kitapları okumak amacıyla aldığını, bu yayınlar hakkında toplatma kararı olduğunu bilmediğini, diğer şüphelileri parti üyesi olmaları dolayısıyla tanıdığını belirtmiştir.

10. Başvurucu 27/2/2017 tarihinde hâkim huzuruna çıkarılmıştır. İzmir 1. Sulh Ceza Hâkimliği 27/2/2017 tarihinde başvurucunun yurt dışına çıkamama, haftanın bir günü imza atma şeklinde adli kontrol altına alınmasına karar vererek başvurucuyu tahliye etmiştir.

11. Başvurucu hakkındaki adli kontrol tedbirleri de 13/9/2018 tarihinde kaldırılmıştır.

12. Başvurucu hakkında terör örgütünün propagandasını yapma suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

13. Yapılan yargılama sonucunda başvurucunun beraatine karar verilmiştir. Beraat kararında iddianameye konu olayın şiddete çağrı, tahrik ve teşvik edici ya da silahlı direnişe ve isyana davet şeklinde veya insanda saldırgan duygular oluşturacak biçimde anlamsız bir nefret yaratarak şiddetin doğmasına uygun bir ortamı kışkırtacak nefret söylemi terör örgütü ile ilgili bir öğreti, düşünce veya inancın başkalarına tanıtılması, benimsetilmesi ya da yayılması amacıyla terör örgütlerinin cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek nitelik arz etmemesi sebebiyle suç unsuru taşımadığı; bu itibarla somut kamu davasına konu olayda terör örgütü propagandası yapma suçunun yasal unsurlarının oluşmadığı gerekçesine dayanılmıştır.

14. Beraat kararı istinaf edilmeden kesinleşmiştir.

15. Beraat kararının kesinleşmesi üzerine başvurucu tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, gözaltı işleminin ve gece vakti arama yapılmasının hukuka aykırı

olduğunu, hakkında verilen adli kontrol tedbirinin orantısız olarak sürdürülmesinin hukuka aykırı olduğunu, basın açıklaması yapması nedeniyle gözaltına alındığını, bir basın açıklaması yapmasının gözaltına alınmasını, gece vakti evinin basılmasını ve evinde arama yapılmasını gerektirmediğini, soruşturma makamlarınca gecikmesinde sakınca bulunan bir hâlin bulunduğunun ortaya konulamadığını belirterek 1.000 TL maddi, 20.000 TL manevi tazminatın ödenmesi talebiyle dava açmıştır.

16. İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesi başvurucuya 280,81 TL maddi, 2.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının gözaltında kaldığı tarihlerde belgeye dayalı bir geliri olmadığı nazara alınarak asgari ücretli kabul edilmiştir. Tüm bu veriler birlikte değerlendirildiğinde CMK 141 ve devamı maddelerinde öngörülen koşulların oluştuğu kabul edilmiştir.

Davacının adli kontrol tedbirleri altında iken mahkememizce hükmedilebilir nitelikte işini yapmasına engel olacak veyahut kazancını etkileyecek maddi bir zararı olduğuna dair dosya mucibinde herhangi bir kanıt ortaya konulmamış olması nazara alınarak davacının münhasıran gözaltında kaldığı tarihlere ilişkin maddi zarar kalemi hesaplandığında, o dönemki asgari ücret miktarı esas alınarak mahkememizce yapılan hesap uyarınca 280,81 TL maddi zararının oluştuğu, bu miktar ile haksız olarak gözaltına alınma tarihi olan 22/2/2017 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizin davalı idareden alınarak davacıya verilmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine,

Davacının gözaltında kaldığı süre ile bu süre zarfında özgürlüğünden mahrum kalması, hakeza maddi bir zarara neden olmasa bile davacı hakkında hükmedilen uzun süreli adli kontrol tedbirlerinin davacıda yarattığı manevi tahribat, terör örgütü propagandası yapma suçu gibi ağır bir iddia ile yargılanması, davacının sosyal statüsü, ekonomik durumu ve hakkaniyet ilkeleri göz önüne alınarak, ancak sebepsiz bir zenginleşmeye de neden olmayacak şekilde takdiren 2.000,00 TL manevi tazminatın davacıya verilmesine... [karar verilmiştir.]"

17. Başvurucu, dava dilekçesindeki iddialarını yinelemiş; öngörülen tazminat miktarının hakkaniyetten ve zararı karşılamaktan uzak olduğunu belirterek istinaf yoluna başvurmuştur.

18. Bölge Adliye Mahkemesi 13/7/2020 tarihinde maddi tazminatı 234 TL, manevi tazminatı da 300 TL olacak şekilde değiştirerek istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

19. Başvurucu 13/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Şüpheli veya sanıkla ilgili arama" kenar başlıklı 116. maddesi şöyledir:

"Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa; şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir"

21. 5271 sayılı Kanun'un "Gece yapılacak arama" kenar başlıklı 118. maddesi şöyledir:

"(1)Konutta, işyerinde veya diğer kapalı yerlerde gece vaktinde arama yapılamaz.

(2) Suçüstü veya gecikmesinde sakınca bulunan hâller ile yakalanmış veya gözaltına alınmış

olup da firar eden kişi ve ya tutuklu veya hükümlünün tekrar yakalanması amacıyla yapılan aramalarda, birinci fıkra hükmü uygulanmaz."

22. 5271 sayılı Kanun'un "Arama kararı" kenar başlıklı 119. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(Değişik : 25/5/2005 –5353/15 md.) Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşılamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri arama yapabilirler. Ancak, konutta, işyerinde ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda arama, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının yazılı emri ile yapılabilir. Kolluk amirinin yazılı emri ile yapılan arama sonuçları Cumhuriyet Başsavcılığına derhal bildirilir."

23. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

...

e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,

...

i) Hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

24. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat isteminin koşulları" kenar başlıklı 142. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgilisine tebliğinden itibaren üç ay ve her halde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir.

(2) İstem, zarara uğrayanın oturduğu yer ağır ceza mahkemesinde ve eğer o yer ağır ceza mahkemesi tazminat konusu işlemle ilişkili ise ve aynı yerde başka bir ağır ceza dairesi yoksa, en yakın yer ağır ceza mahkemesinde karara bağlanır."

25. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 19/12/2016 tarihli ve E.2015/12475, K.2016/13470 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir (benzer yönde bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 16/10/2017 tarihli ve E.2016/11813, K.2017/7531 sayılı; 4/12/2017 tarihli ve E.2016/4925, K.2017/9688 sayılı, 17/12/2018 tarihli ve E.2018/7847, K.2018/12241 sayılı, 1/3/2021 tarihli ve E.2019/11325, K.2021/2035 sayılı kararları):

"Dairemizce gidilen içtihat değişikliğine göre; 5271 sayılı CMK'nın 141/1-i bendi gereğince arama koruma tedbiri nedeniyle tazminata hükmolunabilmesi için arama kararının ölçüsüz şekilde gerçekleştirilmiş olması gerektiği, tazminat talebinin dayanağı olan arama tutanağının incelenmesinde ise arama kararının ölçüsüz şekilde gerçekleştirildiğine dair herhangi bir emareye rastlanılmadığı dikkate alınarak arama koruma tedbiri nedeniyle

davacı ... lehine tazminata hükmolunamayacağı ancak dosya içeriğine göre; davacının 15.11.2013 tarihinde saat 05:30 sıralarında yakalanıp adli muayene raporu da alınarak bilgi sahibi olarak saat 08:15 sıralarında ifadesinin alınması sonrası serbest bırakıldığı ve hakkında kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak suçundan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğinin anlaşılması karşısında davacı lehine bu nedenle hak ve nesafet ilkelerine uygun makul bir miktar manevi tazminata hükmolunması gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde yeterince araştırma yapılmadan davacının evinde arama yapılmasına dair arama kararının açıkça hukuka aykırı olduğundan bahisle davacı lehine 6.000 TL manevi tazminata hükmolunması, kanuna aykırı [dır]."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 9/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu hukuka aykırı gözaltı nedeniyle açtığı tazminat davasında ödenen tazminatın yetersiz olduğunu belirterek adil yargılanma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, uygulanan gözaltı tedbirinin hukuka aykırı olduğundan bahisle açılan tazminat davasında ödenen tazminatın yetersiz olması olduğundan şikâyetin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve dokuzuncu fıkraları kapsamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden incelenmesi gerekir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin bu iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

30. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B.No:2020/1554, 27/4/2023) kararıyla içtihat değişikliğine gitmiş, haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 saylı Kanun’un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat

ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

31. Derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın koşullarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerekir (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 48).

32. Bu ilkeler ışığında somut olaya bakıldığında başvurucunun beraat ettikten sonra 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında açtığı tazminat davasında başvurucuya bir miktar tazminat ödendiği görülmektedir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Somut olayda başvurucuya 300 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesini kararlaştırdığı tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır. Bkz. Ayşe Arslan, (B. No: 2019/34517, 13/9/2022) kararında 3 gün gözaltı için derece mahkemesince hükmedilen 500 TL de gözetilerek 4.500 TL; M.E. (B. No: 2018/696, 9/5/2019) ve M.Ş.T. (B. No: 2018/17073, 26/2/2020) kararlarında başvuruculaların çocuk olması da gözetilerek 1 günlük gözaltı için 5.000 TL). Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte tazminat miktarının somut olayın koşullarında tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

34. Başvurucu; uzun süren adli kontrol tedbirleri nedeniyle oluşan zararlarının karşılanmadığını, derece mahkemelerinin yeterli gerekçe sunmadan bu konudaki taleplerini reddettiğini belirterek adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucu hakkındaki imza atma yükümlülüğü şeklindeki adli kontrol tedbiri kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale oluşturmadığından başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

36. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak hakkın kapsamı

düzenlenmemiştir. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesine göre "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı metne dahil" edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu ibaresinin eklenmesinin amacının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (Sözleşme) düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 53). Bu itibarla Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriği belirlenirken Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ve buna ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadının da gözönünde bulundurulması gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 22).

37. Anayasa Mahkemesi Yahya Çevik (B. No: 2018/15454, 17/11/2021) başvurusunda 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde imza atmak suretiyle adli kontrol altında kalma nedeniyle oluştuğu iddia edilen zararlara karşılık açık bir yasal dayanağın bulunmadığını, ortada kanun tarafından açıkça veya dolaylı olarak kabul edilmiş bir hakkın varlığından söz edilemeyeceğini, yargısal uygulamaların da söz konusu taleplere ilişkin olarak savunulabilir medeni nitelikte bir hakkın kabul edilmesine dayanak oluşturabilecek ve imkân verecek düzeyde olmadığını belirterek adil yargılanma hakkı açısından konu bakımından yetkisizlik kararı vermiştir (Yahya Çevik, §§ 28-43). Somut başvuru yönünden anılan kararda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Özel Hayata Saygı ve Konut Dokunulmazlığı Hakları ile Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun iddiaları

39. Başvurucu; evinin hukuka aykırı ve ölçüsüz bir şekilde arandığını, isnat edilen suç ile evinin aranması arasında hiçbir hukuki bağın olmadığını, koşulları oluşmadığı hâlde gece arama yapıldığını, bu iddialarla açtığı tazminat davasının gerekçe gösterilmeksizin reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

40. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dikkate alınacak "Özel hayatın gizliliği " kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.

Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

..."

41. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dikkate alınacak "Konut dokunulmazlığı" kenar başlıklı 21. maddesi şöyledir:

"Kimsenin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar."

42. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesi şöyledir:

"Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

43. Anayasa’nın "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" kenar başlıklı 40. maddesi şöyledir:

"Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır."

44. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16). Başvurucunun hukuka aykırı arama işleminden kaynaklı zararlarının tazmin edilmesi talebiyle açtığı davanın reddedildiğine ilişkin şikâyetleri, Anayasa'nın 20. ve 21. maddeleriyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmiştir. Etkili başvuru hakkı bakımından yapılacak incelemenin sonucuna göre bu aşamada özel hayata saygı ile konut dokunulmazlığı hakkı bakımından ayrıca bir inceleme yapılmayacaktır (aynı yönde değerlendirmeler için bkz. Murat Haliç, § 40; İlhan Gökhan, B. No: 2017/27957, 9/9/2020, § 40; Özgür Açıkgöz, B. No: 2018/30692, 19/10/2021, § 26).

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

45. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

46. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın

niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

47. Öte yandan şikâyetlerin esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının olması ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanmasının bir gereğidir. Buna göre kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla öngörülen yargı yollarının mevzuatta yer alması yalnız başına yeterli olmayıp bu yolun aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunması gerekir. Söz konusu yola başvurulabilmesi için öngörülen koşullar somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddiaların bu doğrultuda geniş şekilde değerlendirilmesi, koşulların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durumun yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir (İlhan Gökhan, §§ 47, 49).

48. Kişilerin etkili başvuru hakkı açısından sahip oldukları güvencenin kapsamı, ihlal iddiasına konu edilen hakkın niteliğine göre değişmektedir. Fakat genel olarak ifade edilmelidir ki Anayasa’nın 40. maddesi uyarınca sağlanması gereken başvuru yolunun hem teoride hem de uygulamada ileri sürülen ihlali önleme, ihlal devam etmekte ise sonlandırma veya gerçekleşip sona ermiş ihlallere yönelik olarak da makul bir tazmin imkânı sunma açısından etkili olması gerekmektedir (K.A. [GK], B. No: 2014/13044, 11/11/2015, § 71). Bu nitelikte bir başvuru yolu yoksa etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılacaktır.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

49. Anayasa'nın 40. maddesinin amaçları bakımından herhangi bir iç hukuk yolunun etkililiğinin değerlendirilmesi başvurucunun şikâyetinin mahiyetine bağlıdır. Arama kararının hukukiliğine ilişkin şikâyetler yönünden iki tür telafinin mümkün olabileceği görülmektedir. Bunlardan ilki, arama kararından kaynaklanan ve devam eden ihlalin sonlandırılması; ikincisi ise gerçekleşip sona ermiş ihlallere yönelik olarak makul bir tazmin imkânı sunulmasıdır.

50. Somut olayda başvurucu yalnızca bir tazminat elde etmek istediğinden arama tedbirinden kaynaklı olarak Anayasa’da öngörülmüş güvencelere aykırılık nedeniyle söz konusu hakların ihlal edildiğini özü itibarıyla tespit etme ve yeterli giderim sağlama imkânı sunan bir yolun bulunup bulunmadığı ve bu yolun aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunup sunmadığının incelenmesi gerekir. Hakkın ihlal edildiğinin özü itibarıyla tespit edilmesi öncelikle arama kararının hukuka uygun olup olmadığının denetlenmesini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla arama kararının hukuka uygun olup olmadığı yönünde mahkemeye bir denetim yetkisi vermeyen herhangi bir dava yolunun özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarına yönelik ihlali tespit etme kapasitesini haiz olduğu söylenemez.

51. Somut olayda başvurucunun arama kararının hukuka aykırı olduğu iddiasıyla açtığı tazminat davası derece mahkemesince hiçbir değerlendirme yapılmadan reddedilmiştir. İstinaf mahkemesi de bu kararı esastan reddetmiştir.

52. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (i) bendinde, hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen kişilerin maddi ve manevi her türlü zararlarını devletten isteyebilecekleri öngörülmüştür. Bu

konudaki güncel Yargıtay uygulaması, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (i) bendinde arama tedbiri yönünden öngörülen tazminat başvuru yolunun yalnızca aramanın ölçüsüz uygulanması hâllerinde işletilmesi şeklindedir. Arama kararlarının hukuka aykırılığına ilişkin şikâyetler yönünden anılan yolda bir değerlendirme yapılmamaktadır (Yargıtay kararları için bkz. § 26, benzer yönde tespitler için bkz. Hasan Akboğa [GK], B. No: 2016/10380, 27/3/2019, § 90).

53. Arama kararının ölçüsüz bir biçimde gerçekleştirilmesi arama kararının uygulandığı yer, zaman ve icra ediliş şekli bakımından her somut olay için ayrıca değerlendirilmesi gereken bir husustur. Bu durum çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Gündüz yapılması gereken aramanın gece yapılması gibi hallerde arama kararının ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirildiği söylenebilecektir. Başvurucu tazminat davası açarken arama kararının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüş olmasının yanı sıra şartları oluşmamasına rağmen gece arama yapıldığını da ileri sürmüş ve esasında arama kararının ölçüsüzlüğüne ilişkin de bir şikâyet dile getirmiştir.

54. Ancak yargısal makamların süreçte verdiği kararlara bakıldığında başvurucunun arama tedbirine ilişkin talepleriyle bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir. Derece mahkemesi başvurucunun iddialarının arama kararının hukuk aykırılığına veya ölçülülüğüne ilişkin olup olmadığına yönelik lehte yada aleyhte bir herhangi değerlendirme yapmamış, başvurucunun talebiyle ilgili bir karar vermemiştir. Başvurucunun arama tedbirine ilişkin iddiaları açısından bir değerlendirme yapılmamasının ve bunun bir sonucu olarak söz konusu talep yönünden hüküm kurulmamasının başvurucunun iddialarının incelenmesine ve uygun bir telafi şansı sunmaya elverişli olmadığı, temel hak ve hürriyetlerin ihlal edildiğine yönelik şikâyetin etkili bir şekilde incelenmesine imkân sağlamadığı açıktır. Neticede somut olayın koşullarında özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı hakları bağlamında oluşan zararlarının tazmini konusunda başvurucuya asgari güvenceleri içerecek şekilde etkili bir hukuk yolu sunulmadığı sonucuna varılmaktadır.

55. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. ve 21. maddeleriyle bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

56. Başvurucu 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

57. İncelenen başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Bu nedenle başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

58. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gözaltının hukuka aykırı olmasına rağmen tazminat ödenmemesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Özel hayata saygı ile konut dokunulmazlığı haklarıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Gözaltının hukuka aykırı olmasına rağmen tazminat ödenmemesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa’nın 20. ve 21. maddeleriyle bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 5. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/141, K.2019/221) GÖNDERİLMESİNE,

D. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜVEN USTA

B. No: 2020/29515 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/29515

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜVEN USTA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/29515)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa Eyyub DEMİRBAŞ

Başvurucu : Güven USTA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, infaz hâkimliğince yapılan incelemede şikâyette bulunanın duruşmada hazır bulunma talebi reddedilerek Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) kullanılarak duruşmaya katılımının sağlanmaya çalışılması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/9/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu hakkında, hükümlü olarak bulunduğu İzmir 1 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) 16/3/2020 tarihinde kasten yangın çıkardığının tespiti ile 13 gün hücreye koyma disiplin cezası verilmiştir. Başvurucu, disiplin cezasına karşı şikâyet yoluna başvurmuştur. Başvurucunun 8/4/2020 tarihli şikâyet dilekçesi aşağıdaki ibarelerden ibarettir:

"Konu:23.03.2020 tarihli, 2020/99 karar sayılı karara itirazımdır. Savunmamı mahkemeniz huzurunda bulunarak yapmak istiyorum."

9. İzmir 1. İnfaz Hâkimliği (Hâkimlik), şikâyeti 2020/1858 Esas sırasına kaydederek Ceza İnfaz Kurumundan başvurucunun 5/5/2020 tarihli duruşmada hazır edilmesini istemiş ancak duruşmadan bir gün önce yazdığı müzekkere ile başvurucunun duruşmaya getirilmemesi talimatını vermiştir. Müzekkerenin ilgili kısmı şöyledir:

"...kurumunuzda hükümlü olarak bulunmakta olan GÜVEN USTA her ne kadar 05/05/2020 tarih saat 10:20'de ifade tespiti için mahkememizde hazır bulundurulması istenilmiş ise de HSK'nın COVİD-19 salgını kapsamında almış olduğu 30/04/2020 tarihli tedbirler içeriği de nazara alınarak Hükümlü hakkındaki duruşmanın acil nitelikte değerlendirilmemesi karşısında bu kez hükümlünün itiraza konu disiplin cezası hakkında savunmasının alınması için HAKİMLİĞİMİZE GETİRİLMEMESİ,

Duruşma gün ve saatinin hükümlüye tebliği edilmek üzere ayrıca kurumunuza bildirileceği hususu,

Bilgilerinize rica olunur. 04/05/2020"

10. Hâkimlik 5/5/2020 tarihli birinci duruşmada aşağıdaki ara kararı kurmuştur:

"GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ :

1-Her ne kadar duruşmanın icrası amacıyla karar verilmiş ise de Hakimler ve Savcılar Kurulunun almış olduğu karara göre Covid-19 virüsü salgını gerekçesine dayalı olarak duruşma icra edilemeyeceğinden itiraz edenin savunmasının alınmamasına,

2-Yeni belirlenecek duruşma gününde itiraz edenin hazır edilmesi için ceza infaz kurumuna yazı gönderilmesine,

Bu nedenle de duruşmanın 17/06/2020 tarihi saat 09:30'a bırakılmasına karar verildi. 05/05/2020"

11. Hâkimlik, celse arasında 15/6/2020 tarihinde Ceza İnfaz Kurumuna yazdığı müzekkere ile ilgilinin 17/6/2020 tarihli duruşmada hazır edilmesi yerine aynı tarihte Ceza İnfaz Kurumunun SEGBİS salonunda hazır edilmesi talimatını vermiştir. Müzekkerenin ilgili kısmı şöyledir:

"...kurumunuzda hükümlü olarak bulunmakta olan GÜVEN USTA'nın her ne kadar 17/06/2020 tarih saat 09:30'da ifade tespiti için mahkememizde hazır bulundurulması istenilmiş ise de İzmir Ceza ve Tevkifevleri Masasının 11/06/2020 tarihli ve B.M. 2020/10368 sayılı yazısı ve İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı Bakanlık ve HSK Muhabere

Bürosunun 11/06/2020 tarihli ve B.M. 2020/3100 sayılı yazısı kapsamında alınan tedbirler nazara alınarak hükümlünün itiraza konu disiplin cezası hakkında savunmasının alınması için HAKİMLİĞİMİZE GETİRİLMEMESİ,

Duruşma günü olarak belirlenen 17/06/2020 tarih saat 09:30'da KURUM SEGBİS SALONUNDA HAZIR EDİLMESİ,

Rica olunur. 15/06/2020"

12. 17/6/2020 tarihinde SEGBİS yoluyla yapılan ikinci Duruşma Tutanağı'nın ilgili kısmı şöyledir:

"İtiraz eden hükümlü Güven USTA'nın talebi üzerine İzmir 1 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu SEGBİS salonunda hazır edildiği görüldü başka gelen yok, duruşmaya başlandı

...Bu koşullar altında savunmamı vereceğim. Müdafim yoktur. Savunmam alınsın. Haklarımı anladım. Savunmam hazırdır, dedi.

İTİRAZ EDEN HÜKÜMLÜ GÜVEN USTA İFADESİNDE: Tarafıma süre verilmesini istiyorum. Beyanda bulunmak istemiyorum, dedi.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ

İtiraz eden hükümlüye beyanda bulunması için süre verilmesine,

Duruşmanın bu nedenle 08/07/2020 tarih, saat: 10:00'a bırakılmasına karar verildi.17/06/2020"

13. 8/7/2020 tarihinde SEGBİS yoluyla yapılan son Duruşma Tutanağı'nın ilgili kısmı şöyledir:

"Bu koşullar altında savunmamı vereceğim. Müdafim yoktur. Haklarımı anladım, dedi.

İTİRAZ EDEN HÜKÜMLÜ GÜVEN USTA İFADESİNDE: ben bizzat mahkemeye gelip mahkemeniz huzurunda savunmada bulunmak istiyorum. SEGBİS sistemi yüz yüzelik ilkesine aykırıdır. Susma hakkımı kullanmıyorum. Savunma yapmak için Hakimliğe gelmek istiyorum.

İtiraz edene ifade vermek istemediği takdirde susma hakkını kullanmış sayılacağından beyanı alınmaksızın karar verileceği hususu ihtar olundu.

Hükümlü tekrar söz alarak; ben susma hakkımı kullanmıyorum, sadece yasal hakkımı istiyorum. Savunma hakkımın gasp edilmesini istemiyorum, dedi. "

14. Hâkimlik 8/7/2020 tarihli son duruşmada dosyanın karara hazırlanmak üzere incelemeye alınmasına karar vermiş ve başvurucunun şikâyetini reddetmiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Hükümlü itiraz eden Güven Usta'nın İzmir 1 nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda A Blok 20 numaralı odada birlikte kalmakta olduğu ...., ..., ...ve A blok 21 numaralı odada kalmakta olan .... ve ....'in kaldığı odalardan seslerin gelmesi üzerine blok görevlilerince odaya gidildiği, yapılan kontrolde bir adet yatağın yanmış vaziyette olduğu ve yanmış yatak parçalarının dışarıya alındığının görüldüğü, hükümlü Güven Usta'nın 18.03.2020 tarihinde vermiş olduğu dilekçesinde hücreyi kendisinin yaktığına dair beyanda bulunduğu, hükümlünün itirazı üzerine hakimliğimizce açılan duruşmada kendisine süre

verilmesine rağmen, Covid-19 salgının devam ettiği süre içerisinde bizzat duruşma salonunda ifade vermek istediğini beyan ettiği, kendisine verilen ihtara rağmen savunmada bulunmadığı görüldüğünden önceki beyanlar ve dosya içeriği itibariyle Hakimliğimizce itiraz edene yapılan ihtar içeriğine göre SEGBİS ile beyan vermediği takdirde beyanı alınmaksızın karar verileceği ihtar edildiğinden Hakimliğimizce haklarında isnada konu disiplin cezasına ilişkin duruşma yoluyla savunma hakkından vazgeçmiş sayılmasına karar verilmiştir.

Ceza infaz kurumu aynı zamanda bir toplu yaşam alanı olmakla yasa koyucu tarafından getirilen kısıtlamalar dışında toplu yaşam alanının gerektirdiği kendiliğinden kaynaklı uyulması gereken diğer bir kısım kısıtlamalar da barındırır. Dosya içerisindeki tutanaklar ve hükümlünün kendisinin hücreyi yaktığına dair beyanı da gözetilerek itirazının reddine karar vermek gerektiği sonucuna ulaşılmıştır."

15. Başvurucunun aleyhine sonuçlanan şikâyet başvurusuna yaptığı itiraz da reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir.

16. Kesin karar 25/8/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu, 9/9/2020 tarihinde ve süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. İlgili hukuk kaynakları için bkz. Emrah Yayla [GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020, §§ 28-30, 32-42.

18. COVID-19 salgın hastalığının ülkemizde görülmüş olması sebebiyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla çıkarılan 25/3/2020 tarihli ve 7226 Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un geçici birinci maddesinin (4) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"...

(4) Durma süresince duruşmaların ve müzakerelerin ertelenmesi de dâhil olmak üzere alınması gereken diğer tüm tedbirler ile buna ilişkin usul ve esasları;

...

b) İlk derece adli ve idari yargı mercileri ile bölge adliye ve bölge idare mahkemeleri bakımından Hâkimler ve Savcılar Kurulu,

...

belirler.”

19. Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) Genel Kurulu 30/3/2020 tarihli ve 2020/51sayılı karar ile COVID-19 kapsamında ilave tedbirler alınmıştır. Başvuruya konu olan tedbirlerden bir kısmı şöyledir:

"...

-Yargılama faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında ortaya çıkacak riskleri önlemek amacıyla, tutuklu işlere yönelik soruşturma ve kovuşturmalar ile ivedi sayılacak diğer hususlar haricinde duruşma ve keşiflerin ertelenmesi ile gerekli görülen hâllerde SEGBİS uygulaması kullanılması hususunun adli makamlarca değerlendirilmesi,

... hususlarına ilişkin tedbirler teşkilata duyurulmuştur.

...

13)Erteleme süresince hâkim ve Cumhuriyet savcılarının uhdelerinde bulunan iş ve işlemleri mümkün olduğunca uzaktan çalısma, dönüşümlü çalısma gibi esnek çalışma yöntemleri kapsamında takip etmeleri, bu kapsamda dava dosyalarının incelenmesi, kararların süresi içerisinde yazılması ve diger zorunlu adli hizmetlere ilişkin yükümlülüklerini imkan dahilinde evden yerine getirmeleri gerektiğinin bilinmesine,

...

karar verilmiştir."

20. HSK Genel Kurulu 87742275-010.07-0076-2020 sayılı ve 30/4/2020 tarihli kararı ile "COVID-19 Kapsamında Alınan Tedbirlerin Uzatılması"na karar vermiştir. Kararın başvuruya konu kısmı şöyledir:

"...

Genel Kurulumuzun 30/3/2020 tarihli ve 2020/51 sayılı kararı ile belirlenen tedbirlerin 15/6/2020 (bu tarih dâhil) tarihine kadar aynen uygulanmasına devam olunmasına,

...

karar verilmiştir."

21. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 44. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Hücreye koyma cezası, hükümlünün eylemlerinin nitelik ve ağırlığına göre bir günden yirmi güne kadar, açık havaya çıkma hakkı saklı kalmak üzere, geceli ve gündüzlü bir hücrede tek başına tutulması ve her türlü temastan yoksun bırakılmasıdır.

...

(3) Onbir günden yirmi güne kadar hücreye koyma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

...

c) Kasten yangın çıkarmak.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 9/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

23. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

24. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Duruşmada Hazır Bulunma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu; duruşma salonunda bizzat hazır bulunarak savunma yapmak istediği hâlde SEGBİS ile duruşmaya katılmaya zorlandığını, duruşma salonunda bizzat savunma yapma hakkının kullandırılmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26 Bakanlık görüşünde, olayın niteliği itibarıyla karmaşık olmadığının, salgından korunma ile hükümlü olan başvurucunun cezaevinden transferi nedeniyle oluşabilecek gecikmelerin azaltılması ve yargılamanın hızlandırılması amacına ağırlık verilerek duruşmada hazır bulunma hakkına sınırlama getirildiğinin Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak değerlendirmede dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

27. Anayasa'nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Başvuruya benzer olaylarda kabul edilebilirlik kriterleri kapsamında uygulanacak ilkeler, Anayasa Mahkemesinin Emrah Yayla kararında ortaya konmuştur (aynı kararda bkz. §§ 53-56). Somut olayda da başvurucu hakkında uygulanan disiplin cezaları nedeniyle yaptığı şikâyetin infaz hâkimliği tarafından incelenmesinin medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlık kapsamında kaldığı ve dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesinin uygulanmasının mümkün olduğu kabul edilmiştir.

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

30. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddiada bulunma, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesiyle, adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiğini göstermektedir.

31. Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılama kavramından hareket ederek adil yargılama hakkının gereklerini saptamıştır. Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamında adil yargılanma hakkının gereklerinden birinin de duruşmada hazır bulunma hakkı olduğunu birçok kararında vurgulamıştır. Dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının duruşmada hazır bulunma hakkını da kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Emrah Yayla, § 59; Şehrivan Çoban [GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020, § 73; Rıza Şahin, B. No: 2016/12909, 22/7/2020; Emrah Yayla (2) (B. No: 2017/34742, 13/10/2020).

32. Tarafların duruşmada hazır bulunma hakkı hem savunma hakkının etkin bir şekilde

kullanılmasını sağlamakta hem de silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine işlerlik kazandırmaktadır. Anılan hak, sadece duruşmada hazır bulunmayı değil duruşma sürecini dinlemeyi, takip etmeyi, iddia/savunmaları destekleyecek şeyleri ileri sürmeyi de içerir. Dolayısıyla duruşmada hazır bulunma hakkının tarafların yargılamaya etkili katılmaları ile doğrudan ilişkisi vardır. Medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere tarafların duruşmada hazır bulunmasının sağlanması çelişmeyi gerçekleştirmektedir. Böylelikle taraflar gösterdikleri kanıtlardan ve sundukları görüşlerden bilgi sahibi olmakta ve bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânını elde etmektedir (Emrah Yayla, § 60; suç isnadı altındaki kişiler yönünden benzer bir değerlendirme için bkz. Şehrivan Çoban, § 77).

33. Diğer taraftan medeni hak ve yükümlüklere ilişkin uyuşmazlıklar açısından tarafların duruşmada hazır bulunması, onların iddia ve savunma imkânlarını doğrudan kullanmalarına ve uyuşmazlıkla ilgili olan taleplerini huzurda açıklamalarına olanak tanımaktadır. Taraflar duruşmada bizzat hazır bulunmak suretiyle teknik ve fiziksel engeller bulunmaksızın delillerini ileri sürebilmekte ve diğer tarafça gösterilen delillere itiraz etmek ve davasını bizzat savunmak suretiyle kararı etkileme imkânını elde etmektedir (Emrah Yayla, § 61).

34. Somut olayda başvurucunun SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımının sağlanmaya çalışılması nedeniyle başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahalenin olduğu görülmektedir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

35. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan duruşmada hazır bulunma hakkı mutlak olmayıp sınırlamalara konu olabilir. Ancak yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

36. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

37. Bu sebeple müdahalenin somut başvuruya ilişkin olarak Anayasa’nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

38. Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak bulunmakta olan başvurucunun İnfaz Hâkimliğince açılan duruşmada bizzat hazır bulunma talebinin reddedilmesi16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun 6. maddesinin yollamasıyla 5271 sayılı4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin (4) numaralı fıkrasına dayanmaktadır. Dolayısıyla anılan müdahalenin kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

39. COVID-19 salgın hastalığı ile mücadele ve virüsün yayılımının engellenmesi amacıyla duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla çıkarılan 7226 sayılı Kanun'un verdiği yetki ve HSK tarafından uygulanan tedbirler kapsamındaki meşru amaca dayandığı sonucuna ulaşılmıştır.

(3) Ölçülülük

a. Genel İlkeler

40. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38; Şehrivan Çoban, § 89).

41. Buna göre duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasının yanında gerekli olması da gerekir. Gereklilik yukarıda da ifade edildiği üzere hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir payının bulunduğu da kabul edilmelidir (gereklilik kavramına ilişkin bazı açıklamalar için bkz. Emrah Yayla, § 69; Şehrivan Çoban, § 90).

42. Duruşmada hazır bulunma asıldır ve bu hak istisnai olarak sınırlandırılabilir. Duruşmada hazır bulunma hakkı, ceza hukukunun çekirdeğini oluşturan konularda daha katı bir biçimde uygulanırken anılan kategorilere girmeyen medeni hak ve yükümlüklere ilişkin uyuşmazlıklarda daha esnek şekilde uygulanabilir. Bu durumda bile gerçekleştirilen işlemin niteliği ile davanın özelliklerinden ötürü ilgili tarafın duruşma salonunda fiziksel olarak yer alması gerekebilir (Emrah Yayla, § 70; suç isnadı altındaki kişiler yönünden benzer bir değerlendirme için bkz. Şehrivan Çoban, § 91).

43. Dolayısıyla ölçülülük ilkesi açısından -duruşmada hazır bulunma ilgili usul hukuku kurallarına göre zorunlu olsun ya da olmasın- başvuruculaların kişisel özellikleri ve davranışları gibi duruşmada hazır bulunmayı zorunlu kılan olguların bulunup bulunmadığı, yargılamanın niteliği, şekli ve teknik nitelikte bir incelemeden ibaret olup olmadığı hususları değerlendirilmelidir. Özellikle geleneksel ceza hukuku kategorilerine dâhil olmayan veya medeni hak ve yükümlüklere ilişkin uyuşmazlıklarda delil ve ifadelerin sözlü olarak sunulmasını veya tanıkların sorgulanmasını gerektirecek -inandırıcılıkla ilgili- sorunların ya da kişilerin duruşmada bizzat bulunmasını zorunlu kılacak olayların var olmadığı, taraflara iddialarını yazılı olarak sunma ve aleyhindeki delillere itiraz etme imkânının tanındığı hâllerde kişilerin duruşmada bizzat bulunması gerekli görülmeyebilir (Emrah Yayla, § 71).

44. Bilindiği üzere SEGBİS; Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nde (UYAP) ses ve görüntünün aynı anda elektronik ortamda iletildiği, kaydedildiği ve saklandığı ses ve görüntü bilişim sistemi olarak tanımlanmaktadır (Erdal Korkmaz ve diğerleri, B. No: 2013/2653, 18/11/2015, § 99). Esasen SEGBİS'in suç isnadına ilişkin uyuşmazlıklar ile medeni hak ve yükümlülüklere -ve bu bağlamda cezaların infazına- ilişkin uyuşmazlıklarda uygulanması kategorik olarak Anayasa'ya aykırı bir durum değildir. Bununla birlikte SEGBİS'in kullanılması yoluyla duruşmaya katılmanın duruşmada bizzat hazır bulunmaya göre kişilere kendilerini yargı makamları önünde sözlü olarak ifade etme ve yargılama sürecine aktif olarak katılım sağlama yönünden daha sınırlı bir menfaat sağladığı da gözardı edilmemelidir. Bu durumda kişinin duruşmada bizzat hazır bulunma hakkına belirli ölçüde sınırlama getiren bir uygulama olan SEGBİS vasıtasıyla duruşmaya katılımının neden

gerekli olduğu derece mahkemelerince gösterilmelidir (Emrah Yayla, §§ 72, 73; suç isnadı altındaki kişiler yönünden benzer bir değerlendirme için bkz. Şehrivan Çoban, §§ 92, 93).

45. Müdahalenin gerekli olduğunun ortaya konulduğu hâllerde ise başvurucunun duruşmada hazır bulunmamasının yargılamanın adilliğine bir bütün hâlinde zarar verip vermediği ölçülülük ilkesinin diğer bir unsuru olan orantılılık açısından gözönüne alınmalıdır. Bu kapsamda duruşmada bizzat hazır bulundurulmayan tarafın diğer tarafça ileri sürülen görüş ve kanıtlar hakkında bilgi sahibi olup olamadığı veya bunlarla ilgili yorum yapıp yapamadığı, dezavantajlı duruma düşürülmeksizin davaya etkili katılımının sağlanmasında makul bir fırsata sahip olup olmadığı hususları detaylı bir incelemeye tabi tutulmalıdır. Orantılılık açısından yapılacak değerlendirmede, yokluğunda gerçekleştirilen işlemin ilgili tarafın duruşmada fiziken hazır bulunmasını gerektiren (esaslı) nitelikte bir işlem olup olmadığına da bakılmalıdır (Emrah Yayla, § 74; suç isnadı altındaki kişiler yönünden benzer bir değerlendirme için bkz. Şehrivan Çoban, § 94).

46. Diğer taraftan duruşmada hazır bulunma hakkından açıkça veya örtülü şekilde feragat edilmesi mümkündür. Her iki durumda da feragatin tereddüde yer vermeyecek şekilde açık olması ve aynı zamanda kamu yararına aykırılık taşımaması gerekir. Duruşmada hazır bulunma hakkından feragat, ilgili tarafa bu haktan vazgeçmesiyle orantılı asgari güvenceler sağlanmadıkça kamu yararına uygunluk taşımayabilir. Ayrıca örtülü feragatin geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması gerekmektedir. Dolayısıyla yetkili yargı organlarının bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamaları gerekir(Emrah Yayla, § 75).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

47. Başvuru konusu olayda Hâkimlik, ilgili mevzuat hükümleri gereğince başvurucunun savunmasının alınması ve delillerinin sorulması amacıyla duruşmalı inceleme yapmaya karar vermiştir. Salgın nedeniyle önce duruşma ertelenmiş sonra başvurucunun Ceza İnfaz Kurumundaki SEGBİS odasında hazır edilerek duruşmaya video konferans bağlantısı üzerinden katılması istenmiştir. Başvurucunun anılan yöntemle savunma yapmak istemediğini bildirmesi üzerine başvurucunun ifade vermek istemediği takdirde susma hakkını kullanmış sayılacağından, beyanı alınmaksızın karar verileceği hususu ihtar olunarak yargılamaya son verilmiştir. Hâkimlik, dosyadaki mevcut bilgi ve belgeleri değerlendirerek ve COVID-19 salgınının devam ettiği süre içerisinde olunduğunu belirterek kararını vermiştir.

48. Ölçülülük ilkesi açısından ilk olarak müdahalenin elverişli olup olmadığı incelenmelidir. Somut olayda ceza infaz kurumunda hükümlü bulunan başvurucunun SEGBİS yoluyla duruşmaya katılımının sağlanmak istenmesinin amacının salgın şartlarının ağırlaştığı dönemde virüsün yayılımının engellenmesi ve yüz yüze duruşma şartlarının oluşmasının zaman alacağı gözetilerek oluşabilecek gecikmelerin azaltılması ve yargılamanın hızlandırılmasıdır. Hâkimlik, SEGBİS yöntemiyle sorgunun yapılmasının yasal bir imkân olduğu ve somut olayda duruşma salonuna transfere ihtiyaç bulunmadığı inancındadır. Buna göre yargılamanın uzun sürmemesi gibi meşru bir amaca ağırlık verilerek duruşmada hazır bulunma hakkına sınırlama getirilmesi anlaşılabilir bir durumdur. Başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin makul sürede yargılama yapılması amacına ulaşılması bakımından elverişli bir araç olduğu söylenebilir.

49. İkinci olarak müdahalenin gerekli olup olmadığı incelenmelidir. Somut olayda başvurucuya hücreye koyma cezası verilmiş olup başvurucu, Hâkimlik önünde bu cezayı

şikâyet etmiştir. Başvuruya konu uyuşmazlığın -klasik idari veya hukuk yargılamalarından farklı olsa bile- medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin olduğu ve bu tür uyuşmazlıklarda duruşmada hazır bulunma hakkının daha esnek uygulanabileceği tartışmasızdır.

50. Somut olayda başvurucunun disiplin cezasına konu eylemi, başvurucunun bulunduğu yerde kasten yangın çıkarmasıdır. Başvurucu ne şikâyet dilekçesinde ne de başvuru formunda duruşmada tanıklarını sorgulatmak istediğinden ya da yangını kendisinin çıkartmadığından söz etmektedir. Başvurucu soyut olarak duruşmaya bizzat katılmak istediğini ve bu talebinin kabul görmediğini beyan ederek duruşmada hazır bulunma hakkının kullandırılmadığından hareket etmektedir. Bu bağlamda yargılamanın karmaşık bir niteliğinin olduğu ve şeklî bir incelemeden ibaret olmadığı yönünde bir iddia söz konusu değildir. Bunun yanında yargılama konusu uyuşmazlığın medeni hak ve yükümlüklere ilişkin uyuşmazlık kapsamında olduğu ve yargılamada delil ve ifadelerin sözlü olarak sunulmasını veya tanıkların sorgulanmasını gerektirecek -inandırıcılıkla ilgili- ya da başvurucunun SEGBİS odasında iddialarını özgürce anlatamayacağı gibi bir iddia da dile getirilmemiştir.

51. Başvurucunun duruşmada hazır bulunmasının gerekli görülmemesinin sebepleri HSK'nın uyguladığı tedbirlere atfen gerek duruşma aralarında gerekse duruşmada gösterilmiştir. Salgının belirginleştiği, henüz aşının bulanamamış olduğu bir dönemde ayrıca HSK tedbirlerine göre evden çalışmanın özendirildiği döneme denk gelen yargılama sürecinde duruşmanın SEGBİS üzerinden yapılmasına ilişkin tercih, salgının yaygın olduğu söz konusu somut olaydaki yargılama döneminde duruşmada hazır bulunma hakkına müdahale için en uygun aracın seçildiğini göstermektedir. Öte yandan Hâkimlik, şikâyete konu disiplin yaptırımının dayanağını oluşturan olayla ilgili olarak başvurucunun savunmasını almaya çalışmak haricinde herhangi bir esaslı işlem yapmamıştır. Tüm bu nedenlerle somut olayda duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin gerekli olmadığının söylenemeyeceği sonucuna varılmıştır.

52. Son olarak başvurucunun duruşmada hazır bulunmamasının yargılamanın adilliğine bir bütün hâlinde zarar verip vermediğinin ölçülülük ilkesinin diğer bir unsuru olan orantılılık açısından değerlendirilmesi gerekir. Hâkimlik tarafından öncelikle duruşmada hazır edilme şartlarının zorlandığı, salgın nedeniyle ve HSK tarafından uygulanan tedbirler kapsamında duruşmada hazır etmenin sağlık yönünden sorunlu olduğunun tespiti nedeniyle SEGBİS yoluyla duruşma yapılmıştır. Bu noktada somut olay değerlendirildiğinde duruşmada bizzat hazır bulundurulmayan başvurucunun yargılamanın diğer tarafını oluşturan Ceza İnfaz Kurumunun disiplin cezası kararından ve bu karara ilişkin bilgi ve belgelerden haberdar olduğu açıkça görülmektedir. Nitekim başvurucu, herhangi bir şekilde diğer tarafa göre dezavantajlı duruma düşürüldüğü yönünde bir iddiada bulunmamış resen de bu yönde bir husus tespit edilememiştir. Bundan başka yargılama sürecinde başvurucunun yokluğunda herhangi bir esaslı işlemin yapıldığı da tespit edilmemiştir. Sonuç olarak somut olayda duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin orantılı olduğu değerlendirilmiştir.

53. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHARREM ERDOĞAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/38419 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/38419

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHARREM ERDOĞAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/38419)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucular : Muharrem ERDOĞAN ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekilleri : Ekli listenin (E) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, pasaport iptali/tahdit konulması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyalar, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/38419 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş, diğer başvuru dosyaları kapatılmış ve inceleme 2020/38419 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

3. Bir kısım başvuruculara ait pasaportlar 23/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) (5) numaralı maddesi kapsamında iptal edilmiştir. Diğer başvuruculara pasaportlarına yurtdışına çıkışlarının yasaklanmasına ilişkin tahdit kaydı konulmuştur.

4. Anılan işlemin iptali talebiyle açılan davalarda başvurucular dava ve istinaf dilekçelerinde, yargı yerleri tarafından haklarında verilmiş yurt dışına çıkış yasağının bulunmadığını, 15/7/1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nun 22. maddesinde yer

alan pasaport veya seyahat vesikası verilmeyecek kişiler arasında yer almadıklarını, pasaportlarının iptal edilmesinin maddi ve hukuki dayanaktan yoksun olduğunu ileri sürmüştür. Gitmek istedikleri ülkelerle kişisel ve mesleki bağlarının olduğunu ve pasaportlarının iptal edilmesi nedeniyle seyahat hürriyetlerinin ihlal edildiğini vurgulayan başvurucular, yurt dışına çıkışlarının genel güvenlik bakımından mahzurlu bir durum olmadığını belirtmiştir.

5. Derece mahkemelerince davaların reddine karar verilmiştir. Kararların gerekçelerinde; 667 sayılı KHK'da yer alan hüküm uyarınca, ilgili idareye başvurucular hakkındaki soruşturma veya kovuşturmaya konu eylemin niteliği hakkında değerlendirme yapma yetkisi tanınmadığı, bu konuda idarelerin bağlı yetkisinin olduğu vurgulanarak bu hususta ki bildirim üzerine başvuruculara pasaportlarının iptal edilmesinde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

6. Başvurular, süresi içinde yapılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

7. Ekli tablonun (D) sütunundaki ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

8. Başvurucular, yurt dışında kişisel ve mesleki bağlarının olduğunu, pasaport verilmemesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ve diğer bazı anayasal haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, süreçte verilen kararların gerekçelerine ve ilgili mevzuat ile içtihada yer verilerek başvurucunun özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.Bakanlık görüşüne karşı başvurucular, önceki beyanlarını tekrar etmiştir.

9. Anayasa Mahkemesi, seyahat özgürlüğü bağlamında yurt dışına çıkışı engelleyen tedbirlere ilişkin yapılan bireysel başvuruların, özellikle kişinin gitmek istediği ülke ile güçlü kişisel, ailevi, ekonomik ve mesleki bağlarının olduğu durumlarda özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında değerlendirilebileceğine karar vermiştir. Ancak bu şekilde inceleme yapılabilmesi için bireysel başvuru formunda başvurucuların şikâyet edilen tedbirin özel ve aile hayatları üzerindeki olumsuz sonuçlarını somut verilere dayalı olarak uygun şekilde ortaya koymaları gerekmektedir (Onur Can Taştan [GK], B. No: 2018/32475, 27/10/2021, §§ 47-50; Yağmur Erşan [GK], B. No: 2018/36451, 27/10/2021, §§ 47-50; Şengül Tükel, B. No: 2018/12456, 12/1/2022, §§ 40, 41).

10. Başvuruculların gitmek istedikleri ülkelerle kişisel, ailevi ve mesleki bağlarının olduğunu somut dayanakları ile ortaya koydukları ve pasaportlarının iptal edilmesinin başvuruculların özel hayatını etkilediği görülmüştür. Bu nedenle başvurular özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Kişilerin yurda giriş ve çıkışlarının sınırlandırılmasına ilişkin idari tedbirler hakkındaki genel ilkeler Anayasa Mahkemesinin Onur Can Taştan kararında açıklanmıştır. Bu bağlamda, başvuruculların pasaport talebinin reddedilmesine ilişkin müdahalenin kanuni

dayanağı ve millî güvenliğin sağlanması meşru amacı bulunmaktadır. Bunun yanında kişilerin yurda giriş ve çıkışlarını sınırlandıran tedbirlerin geçici olması, temel hak ve hürriyetleri tamamen ortadan kaldıracak şekilde uygulanmaması, tedbirin gerekçelerinin tedbire maruz kalan kişinin somut durumuyla ilişkilendirerek ortaya konulması ve tedbirden beklenen kamusal yarar ile bireyin çıkarları arasında makul bir dengeleme yapılması gerekmektedir. Ayrıca tedbirin belirli bir süre ile sınırlandırılarak tedbire neden olan koşulların devam edip etmediği hususunda değerlendirme yapılmasına imkân tanınmalıdır. Bu itibarla özel hayata saygı hakkına ilişkin sınırlandırmanın belirsiz bir süre uzaması hâlinde öngörülen sınırlandırmanın özel hayata etkilerinin zamanla ağırlaşacağı ve her hâlde gözetilmesi gereken kamusal yarar ile bireyin kişisel yararı arasındaki dengenin bozulacağı da unutulmamalıdır (Onur Can Taştan, § 65).

13. Somut olaylarda başvuruculara ait pasaportların 667 sayılı sayılı KHK'nın (5) numaralı maddesi kapsamında iptal edildiği ve başvurucular hakkında ceza soruşturması kapsamında pasaport iptali ya da başka bir tedbir kararı alınmadığı gibi yurt dışı çıkış yasağı öngören bir mahkeme kararının da bulunmadığı anlaşılmıştır.

14. Başvuruculara özel hayatına ilişkin sınırlamanın kaynağının sadece bir idari işlem olduğu, idarenin pasaportların iptaline ilişkin bilgilendirme yapmadığı, yargılama aşamasında da anılan idari işlemlerin gerekçelerinin ve uygulanması zorunlu bir tedbir olduğunun başvurucularla ilişkilendirmek suretiyle ortaya konulmadığı anlaşılmaktadır.

15. Öte yandan Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen (İptal hükümlerinin kararın Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir.) 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 2. maddesiyle 5682 sayılı Kanun'a eklenen ek 7. maddesinde öngörülen yeniden değerlendirmenin, pasaport verilmesi konusunda idarenin takdir yetkisinin korunduğu, pasaporta uzun süre el konulması ve yeni bir pasaport verilmemesinden kaynaklanabilecek mağduriyetin giderimine ilişkin bir düzenleme yapılmadığı dikkate alındığında mağduriyeti gidermede etkili bir yol olmadığı anlaşılmaktadır (Onur Can Taştan, § 69).

16. Bu durumda başvurucular hakkında açılmış bir ceza kovuşturmasının ya da yurt dışına engel oluşturacak bir mahkeme kararının olmadığı gözetildiğinde tedbirlerin bir idari işleme dayanılarak uzun süre uygulandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu süreçte yurt dışına çıkışı engelleyen tedbirin dayanağı olan şartların devam edip etmediği hususunda idare ve yargı makamları tarafından bir araştırma ve değerlendirme yapılmadığı, dolayısıyla bu şekilde geçici olması öngörülen bir tedbirin uzun süre devam ettirilmesine sebep olunduğu anlaşılmıştır. Bu hâlde hakkında yurt dışına çıkışa engel oluşturacak yargı kararı olmayan başvurucular hakkındaki sadece bir idari işleme dayanan tedbirin -başvuruculara gitmek istediği ülke ile olan sıkı mesleki bağları da gözetildiğinde- uzun süre uygulanmasının demokratik bir toplumda alınması zorunlu ve ölçülü bir tedbir olduğu söylenemez.

17. Açıklanan gerekçelerle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

18. Başvurucular; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve tazminat ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

19. Başvurularda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

20. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alındığında başvuruculara net 29.700 TL manevi tazminatın ayrı ayrı ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Talepte bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (Ç) sütununda gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculara net 29.700 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

G. Ekli listenin (D) sütunundaki harçların ve (F) sütunundaki vekâlet ücretlerinin ekli listede gösterildiği şekilde başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

H. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEYSİ ANUK VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/9237 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/9237

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEYSİ ANUK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/9237)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Aydın DEMİREL

Başvurucular : Veysi ANUK ve diğerleri [bkz. ekli listenin (C) sütunu]

Vekilleri : bkz. ekli listenin (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; beraat veya kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonuçlanan ceza yargılaması süreçlerinde haklarında uygulanan gözaltı ve/veya tutuklama gibi koruma tedbirleri nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi kapsamında tazminat davası açan başvuruculaların söz konusu davalarda yetersiz tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular, nihai kararları öğrendikten sonra süresi içinde muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

3. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyalar konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle Bölüm tarafından 2021/9237 numaralı bireysel başvuru dosyasıyla birleştirilmiş ve inceleme bu dosya üzerinden yürütülmüştür.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

5. Ekli listenin (E) sütununda adli yardım talebinde bulunduğu belirtilen başvuruculara başvuru giderlerini karşılayabilecek ölçüde mal varlığının bulunmadığı ve taleplerinin dayanaktan yoksun olmadığı anlaşılmış olup adli yardım taleplerinin kabulüne ve yargılama giderini ödemekten muaf tutulmalarına karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucular özetle haklarındaki ceza muhakemesi sürecinde uygulanan gözaltı ve/veya tutuklama şeklindeki haksız koruma tedbirleri nedeniyle açtıkları tazminat davalarında mahkemelerce hükmedilen tazminat miktarlarının yetersiz olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin birer örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvuruculardan bir kısmı, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuş, başvuru formundaki iddiaları tekrarlamıştır.

7. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla içtihat değişikliğine gitmiş, haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

8. Anayasa Mahkemesinin Gülseren Çıtak kararındaki ilkeler gözetildiğinde başvuru yollarının tüketildiği sonucuna varılan ve açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

9. Somut başvuruda da ekli listenin (D) sütununda belirtilen mahkemeler tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar manevi tazminata hükmedilmiş olmakla başvuruda yapılacak inceleme hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

10. Bu bağlamda derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın koşullarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından belirli ölçüde düşük olması -tek başına- Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal

edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

11. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen Mahkemelerce başvurucular hakkında uygulanan tedbirler nedeniyle hükmedilen manevi tazminat miktarlarının Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesini kararlaştırdığı tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır (M.Ş.T., B. No: 2018/17073, 26/2/2020; U.Ç., B. No: 2018/17068, 7/11/2019 kararlarında 1 gün ve 7 gün gözaltı süreleri için 5.000 TL tazminata hükmedilmiştir.). Mahkemelerce hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın koşullarında ödenmesine hükmedilen miktarların tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır. Buna göre başvuruculara ödenmesine hükmedilen tazminatların, Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan esaslara aykırı bir durum söz konusu olmakla birlikte, başvuruculara manevi zararlarını karşılamaktan uzak olduğu sonucuna varılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. İfade Özgürlüğü ile Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Bazı başvurucular ayrıca ifade özgürlüğü kapsamındaki eylemleri ile barışçıl bir etkinliğe katılmaları nedenleriyle haklarında koruma tedbiri işlemi gerçekleştirilmesinin söz konusu anayasal haklarını da ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

14. Söz konusu başvurucular hakkında uygulanan koruma tedbirinin sonucu itibarıyla haksız veya hukuka aykırı olduğu derece mahkemesince kabul edilmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, somut olayda hukuka aykırı koruma tedbiri nedeniyle takdir edilen tazminat miktarının ihlalin sonuçlarını ortadan kaldırmaya yeterli giderim olmadığı sonucuna varmış; başvuruculara kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu kapsamda ihlalin sonuçlarını ortadan kaldırılmak için yeniden yargılama yapacak olan derece mahkemesi, koruma tedbirinin başvuruculara ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü haklarına da bir müdahale niteliğinde olduğu değerlendirmesi halinde, takdir edilecek tazminat miktarında bu hususu da gözetebilecektir (bir hakkın ihlal edildiğinin derece mahkemesince tespit edilmiş sayılabilmesi için söz konusu anayasal hakkının ihlal edildiğini derece mahkemesinin kararında açıkça söylemesine gerek olmadığına ilişkin değerlendirme için bkz. Kıvanç Ersoy ve diğerleri, B. No: 2016/7095, 12/1/2021, § 57; Fuat Akman, B. No: 2021/10545, 18/10/2022, § 34). Bu nedenle somut olayın koşullarında, ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakları yönünden ayrıca inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

D. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

15. Başvuruculardan bir kısmı, yukarıda belirtilen hakların yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculara iddiaları Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini

karşılamadığı anlaşılmıştır. Açıklanan gerekçeyle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

16. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuşlardır.

17. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

18. Kararın ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddi ile yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen Mahkemelere gönderilmesi gerekmektedir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Adli yardım talebinde bulunan ekli listenin (E) sütununda belirtilen başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. İfade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Vekille temsil edilen başvuruculara ekli listenin (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretleri ile ekli listenin (E) sütununda belirtilen harçların bu tabloda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE,

H. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSHAK BEKİROĞLU

B. No: 2021/10035 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/10035

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSHAK BEKİROĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/10035)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : İshak BEKİROĞLU

Vekili : Av. Rıffat ULUŞAHİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, iş sözleşmesi feshedilen başvurucunun açtığı alacak davasının sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek reddedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1964 doğumlu olup 1992 yılından iş sözleşmesinin feshedildiği tarihe kadar Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğünde (ÇAYKUR/ işveren) önce mevsimlik işçi, akabinde de kadrolu işçi olarak çalışmıştır. Başvurucu, iş sözleşmesinin feshedildiği sırada ÇAYKUR Zihniderin Çay Fabrikası Müdürlüğünde çalışmaktadır.

3. 18/8/2016 tarihinde işveren tarafından başvurucuya gönderilen "sosyal medya hesabı üzerinden işvereni karalayıcı, itibar ve kişilik haklarını zedeleyici paylaşımlarda bulunarak doğruluk ve bağlılığa uymayan davranışlar sergilediğinizden....iş akdiniz 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25/2-e bendi uyarınca ihbarsız ve tazminatsız olarak feshedilmiştir." şeklindeki yazılı bildirim ile başvurucunun iş sözleşmesi feshedilmiştir.

4. Başvurucu, fesih işleminin haksız olduğunu belirterek işveren aleyhine kıdem ve ihbar

tazminatı ile yıllık izin alacağı talepli dava açmıştır.

5. Davanın görüldüğü Rize İş Mahkemesi (İş Mahkemesi) 12/10/2017 tarihinde kıdem ve ihbar tazminatı yönünden davanın reddine, yıllık izin alacağı yönünden kabulüne karar vermiştir. Gerekçeli kararında İş Mahkemesi; davacının sosyal medya hesabı üzerinden yaptığı paylaşımlar ile ÇAYKUR Genel Müdürü İ.S.ye hakaret etmesi nedeniyle Rize 2. Asliye Ceza Mahkemesinde hakaret suçundan yargılanarak ceza aldığı ve hükmün açıklanmasının geri bırakıldığı tespitinde bulunmuştur. Devamında İş Mahkemesi, söz konusu ceza yargılaması da gözönüne alındığında başvurucunun sosyal medya paylaşımları ile işverenin şeref ve namusuna dokunacak sözler sarf ettiği ve bu davranışı ile 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25/2-b maddesine aykırı davrandığı kanaatine varmıştır. Neticeten Mahkeme; feshin haklı olduğu gerekçesiyle başvurucunun kıdem ve ihbar tazminatı taleplerinin reddine karar vermiştir.

6. İş Mahkemesinin gerekçesine dayanak aldığı Rize 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 2016/495 Esas sayılı kararı incelendiğinde başvurucunun 3/7/2016 tarihinde sosyal medya hesabında paylaştığı "Bu yalancı müdür'e 8 temmuzda tekmeyi basacak kaç kişiyiz... Paylas beğen başbakan sayı görsün... Paylaş rizeli tepkini göster !! Çay'a su karışınca haram kendisinin kibirliliğine diyecek yok kendi şahsına özel asansör yaptırınca helal öyle mi? Çaykur Genel Müdürlüğünün İçinde 3 Ayrı Asansör Olmasına Rağmen Kendini Personelden Ayırıp 300 Bin Lira Harcayıp Kendisine Özel Şifreli Asansör Yaptıran Çaykur Genel Müdürü 'İmdat Sütlüoğlu'....Gir çaylığa kes taşı sat... Bu Millet Ne Eziyet Çekiyor Bi Anla Sonra Uygulamalarına Başla, Senin Keyfine Yaptırdığın Asansörün Parasını Milletten Çıkartmaya Çalışma Peçetenide Kantarınıda Şimdi Diyeceğimde Yeri Değil, Kimse Senin Şeyine Keyfine Göre Hareket Edemez, Şerefsizliğin Yavşaklığın Luzümü Yok.." şeklindeki ifadeler nedeniyle hakaret suçundan cezalandırılarak hükmün açıklanmasının geri bırakıldığı görülmüştür.

7. Kararın istinaf edilmesi üzerine dosyayı inceleyen Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 1/6/2018 tarihinde benzer gerekçelerle kıdem ve ihbar tazminatı yönünden davanın reddine karar vermiştir. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 13/1/2021 tarihinde hükmün onanmasına karar vermiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 12/2/2021 tarihinde öğrendikten sonra 19/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; işveren tarafından kişisel sosyal medya hesabına izinsiz olarak giriş yapıldığını, sosyal medya hesabındaki verilerin soruşturmaya eklendiğini, bu hâliyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Devamında başvurucu; söz konusu paylaşımları kendisinin yapmadığını, farklı sitelerde yer alan haberleri paylaştığını, bu paylaşımların ifade özgürlüğü kapsamında olduğunu iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca işçilik alacaklarından mahrum edildiği için mülkiyet hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiştir.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; mevcut başvuruda başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında; önceki beyanlarını tekrarla Bakanlık görüşünü kabul

etmediğini belirtmiştir.

12. Başvuru, ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir.

13. Temel hak ve özgürlüklere yönelik pozitif yükümlülükler temel hak ve özgürlüklerin korunmasını ve bireyler arası ilişkiler alanında olsa da temel hak ve özgürlüklerin güvencelerini sağlamaya yönelik olaya özgü tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32; Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, § 46; Ayhan Deniz ve diğerleri [GK], B. No: 2019/10975, 14/6/2023, § 35).

14. Pozitif yükümlülükler; özel hukuk kişilerinin birbirleriyle olan uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulmasını, uyuşmazlıkların adil yargılama gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenmesini ve bu yargılamalarda temel haklara ilişkin anayasal güvencelerin gözetilip gözetilmediğinin denetlenmesini de gerektirir (Ömür Kara ve Onursal Özbek, §§ 47-49; Ayhan Deniz ve diğerleri, § 36).

15. Bu doğrultuda özel hukuk iş ilişkisi kapsamında çalışan bireylerin Anayasa ile güvence altına alınan haklarına işverence gerçekleştirilen müdahaleye ilişkin iddiayı içeren uyuşmazlıkların karara bağlandığı davalarda derece mahkemelerince söz konusu güvenceler gözardı edilmemeli, işveren ve çalışanlar arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde dengelenmeli, ulaşılan sonuç hakkında hüküm kurulurken ilgili ve yeterli gerekçeler sunulmalıdır (Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 50; Kasım Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2019/33243, 4/7/2022, § 32; Ayhan Deniz ve diğerleri, § 37).

16. Somut olayda başvurucunun sosyal medya paylaşımları, işveren açısından şeref ve namusuna dokunacak davranışlar niteliğinde görülmüş ve başvurucunun iş sözleşmesi haklı fesih kapsamında feshedilmiştir.

17. 4857 sayılı Kanun'un 25. maddesi ile işveren tarafından iş sözleşmesinin haklı sebeple feshedilmesi hâlleri düzenlenmiştir. İş sözleşmesinin haklı sebeplerle feshi dürüstlük kuralı gereği iş ilişkisinin sürdürülmesinin beklenemeyeceği durumlarda iş sözleşmesini derhâl sona erdirme imkânı veren bir haktır. İş sözleşmesinde ortaya çıkan bir durum nedeniyle iş ilişkisine devam edilmesi çekilmez hâle gelmişse haklı sebeple derhâl fesih hakkı ortaya çıkar. Haklı fesih sebeplerinin neler olduğu Kanun metninde bentler hâlinde sayılmıştır. Buna göre işçinin ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan davranışları haklı sebeple fesih nedenidir. Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan hâllerden birisi de işçinin işveren veya işverenin aile üyelerinden birinin şeref ve namusuna dokunacak sözler sarf etmesidir. Bu hâl ancak işveren veya onun aile üyelerinden birisine (veya işveren vekiline) eleştiri sınırını aşan ve hakaret boyutunda olan sözlerin sarf edilmesi ile ortaya çıkmaktadır.

18. Bununla birlikte Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğünden herkes gibi işçiler de yararlanır. İfade özgürlüğünün sağladığı güvence, yerine getirilen görevle bağlantılı bir şekilde genel olarak işçilerin işverenleri hakkındaki beyanlarını da kapsamaktadır (bazı farklılıklarla birlikte bkz. İlter Nur, B. No: 2013/6829, 14/4/2016, § 26). Ancak işverene karşı sadakat yükümlülüğü içinde bulunan işçi, ahlak ve iyi niyet kurallarına uygun hareket etmelidir. Bu kapsamda somut olayda başvurucunun ifade özgürlüğüyle işverenin şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir dengenin gözetilip gözetilmediğinin değerlendirilmesi gerekir.

19. Somut olayda başvurucunun sosyal medya hesabındaki paylaşımları incelendiğinde

işverenin ismini açıkça belirterek kullandığı ifadelerle (bkz. § 6) işverenin şeref ve saygınlığına yönelik saldırıda bulunduğu görülmüştür. Söz konusu ifadeler bir bütün olarak ele alındığında başvurucunun paylaşımının eleştirinin ötesine geçen, işverenden buna katlanması ve hoşgörü göstermesi gerektiğini söylemeyi zorlaştıran, "abartılı eleştiri" olarak nitelendirilmesi mümkün olmayan ve hakaret niteliğinde olan aşağılayıcı ifadeler olduğu kanaatine varılmıştır. Derece mahkemeleri de söz konusu paylaşımların eleştiri sınırlarını aşarak işverenin şeref ve namusuna dokunacak sözler kapsamında kaldığı değerlendirmesinde bulunmuştur.

20. Bu şartlarda, yukarıdaki değerlendirmelerin tamamı ve yargı mercilerinin çatışan hakları dengelerken sahip oldukları takdir payları da dikkate alındığında özel hukuk iş ilişkilerinden doğan uyuşmazlıkları karara bağlayan derece mahkemelerince ilgili ve yeterli gerekçeler oluşturulduğu ve tarafların haklarının değerlendirilmesinde açık bir dengesizlik saptanmadığı anlaşılmıştır.

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda bir ihlal bulunmadığı açık olan başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

22. Açıklanan gerekçelerle başvuru konusu olayda ifade özgürlüğünün ihlal edilmediği açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜRSEL GÜNGÖR

B. No: 2021/28893 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/28893

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜRSEL GÜNGÖR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/28893)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Gürsel GÜNGÖR

Vekili : Av. Reis ÇEVİK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; haksız yakalama ve gözaltı tedbiri nedeniyle açılan tazminat davasında yetersiz manevi tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, haksız adli kontrol tedbiri nedenine dayalı tazminat talebi hakkında karar verilmemesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının, yargılama süresinin uzunluğu nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunu işlediği iddiasıyla hakkında Erzurum Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) yürütülen soruşturma kapsamında 21/2/2017-24/2/2017 tarihleri arasında gözaltında tutulmuştur. Başsavcılığın talebi üzerine Erzurum 2. Sulh Ceza Hâkimliği 24/2/2017 tarihinde, başvurucunun yurt dışına çıkamamaya ve hâkim tarafından belirlenen yerlere belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmaya ilişkin yükümlülüklere tabi tutularak adli kontrol altına alınmasına karar vermiştir. Başvurucunun hâkim tarafından belirlenen yerlere belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmaya ilişkin yükümlülüğünü 2/11/2017 tarihinde, yurt dışına çıkamama yükümlülüğünü ise 3/4/2019 tarihinde resen kaldıran Başsavcılık 3/4/2019

tarihinde başvurucu hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir.

3. Başvurucu 3/5/2019 tarihinde, hakkında uygulanan haksız gözaltı ve adli kontrol tedbiri nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. vd. maddeleri kapsamında tazminat davası açmış ve 1.000 TL maddi tazminat ile 4.000 TL manevi tazminat talep etmiştir. Van 3. Ağır Ceza Mahkemesince (Ceza Mahkemesi) yürütülen yargılama sonunda haksız gözaltı nedeniyle başvurucuya 150,42 TL maddi tazminat ile 250 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Başvurucunun anılan karara karşı istinaf başvurusu, adli kontrol tedbirine dayanan tazminat talebi hakkında delil toplanmadığı ve kararda bu konunun tartışılmadığı gerekçesiyle Van Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesince (Ceza Dairesi) kabul edilmiştir. Sonrasında yapılan yargılamanın nihayetinde haksız gözaltı ve adli kontrol tedbiri nedeniyle başvurucu lehine 400 TL manevi tazminata hükmedilmiştir. Başvurucunun hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğuna ilişkin istinaf başvurusu Ceza Dairesince 16/6/2021 tarihinde esastan reddedilmiştir.

4. Başvurucu, nihai kararı 23/6/2021 tarihinde öğrendikten sonra 2/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucu, lekelenmeme hakkına ilişkin ihlali giderecek ölçüde manevi tazminat belirlenmemesinden ve ibraz ettiği Anayasa Mahkemesi kararının derece mahkemelerince dikkate alınmamasından yakınarak kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, ihlal iddiasının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının ve gözaltı tedbirinin hukukiliğine ilişkin iddianın bireysel başvuru öncesinde 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında açıkça ileri sürüp sürmediğinin, bu bağlamda başvuru yollarının usulüne uygun olarak tüketilip tüketilmediğinin değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

7. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B.No:2020/1554, 27/4/2023) kararıyla haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilen başvuruculuların yakalama, gözaltı veyatutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurular yönünden içtihat değişikliğine gitmiştir. Buna göre bu tür başvuruların hukuk sisteminde mevcut başvuru yolları tüketildikten sonra yapıldığının kabul edilebilmesi için başvuruculuların 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında tazminat davası açıp bu yolu usulüne uygun olarak tüketmeleri yeterlidir zira sözü edilen hukuki düzenleme ile yakalama, gözaltı ya da tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiği kabul edilmektedir. Şu hâlde 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca kişilere tazminat ödenmesine karar verilmesi durumunda Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapacağı inceleme, hükmedilen tazminat miktarının yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlıdır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

8. Somut olayda Ceza Mahkemesi, hakkında yürütülen soruşturma sonunda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi nedeniyle başvurucu lehine bir miktar manevi tazminata

hükmetmiştir. Bu durumda ihlal iddiası Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası kapsamında değerlendirilmelidir.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ihlal iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Haksız gözaltı veya tutma nedeniyle açılan tazminat davasını inceleyen yargı mercileri, sözü edilen koruma tedbirlerinin uygulandığı soruşturmaların kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla veya davacılar hakkındaki kovuşturmaların beraat kararıyla sonuçlandığını tespit ederse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına uygun olarak uğranılan zararların devlet tarafından tazminat hukukunun genel prensiplerine göre ödenmesine karar vermelidir. Hükmedilen tazminat ihlalle orantılı olmayacak ölçüde önemsizse ya da Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle hükmettiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşükse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası ihlal edilmiş olur. Bununla birlikte tazminat miktarının Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle hükmettiği tazminattan düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasını ihlal etmez zira tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı somut olayın kendine özgü şartlarına bağlıdır (benzer değerlendirmeler için bkz. M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 48).

11. Somut olayda başvurucuya 400 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Bu miktar Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle ödenmesine karar verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olduğu gibi tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar da azdır. Anayasa Mahkemesi başvuruya konu olaya benzer nitelikte olayları incelediği M.E. ve M.Ş.T. (B. No: 2018/17073, 26/2/2020) başvurularında başvuruculara 5.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

12. Açıklanan gerekçelerle hukuka aykırılığı kanunla tespit edilmiş gözaltı tedbiri dolayısıyla hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenindokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu; manevi tazminata hükmedilirken hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin haksızlığının ve süresinin dikkate alınmamasından, haksız adli kontrol tedbirine dayalı talebinin derece mahkemelerince değerlendirilmemesinden şikâyet ederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde, ihlal iddiasının Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetkisi kapsamına girip girmediğinin değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

14. İhlal iddiası, adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden gerekçeli karar hakkı yönünden değerlendirilmiştir.

15. Yahya Çevik (B. No.: B. No: 2018/15454, 17/11/2021, §§ 30-43) kararında; hâkim tarafından belirlenen yerlere belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurma yükümlülüğünü içeren adli kontrol tedbirine dayalı tazminat talebinin değerlendirilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia da değerlendirilmiştir. Sözü edilen kararda 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde başvurucunun imza atmak suretiyle

adli kontrol altında kalması nedeniyle oluştuğu iddia edilen zararlara karşılık açık bir yasal dayanağın bulunmadığına ve yargısal uygulamaların da söz konusu taleplere ilişkin olarak savunulabilir nitelikte bir hakkın kabul edilmesine imkân verecek düzeyde olmadığına işaret edilerek adli kontrol tedbirine dayalı tazminat talebinin dava konusu edilebilir medeni nitelikte bir hakkın varlığına vücut vermediği sonucuna varılmıştır. Bu tespitlerden ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmamaktadır.

16. Açıklanan gerekçelerle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Başvurucu, haksız koruma tedbirleri nedeniyle açılan tazminat davasının makul bir sürede sonuçlandırılmadığını belirterek makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

18. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'la değişik geçici 2. maddesine göre ceza hukuku kapsamındaki soruşturma ve kovuşturmalar ile özel hukuk ve idare hukuku kapsamındaki yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı şikâyetiyle yapılan ve 9/3/2023 tarihi itibarıyla derdest olan bireysel başvurular, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine tazminat talebi hakkında karar vermek için görevli Komisyon tarafından incelenir. Sözü edilen değişiklik, 5/4/2023 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

19. Anayasa Mahkemesi Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023, §§ 46-51) kararında; ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesinin yanı sıra lehine 100.000 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

22. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda hukuka aykırılığı kanunla tespit edilmiş gözaltı tedbiri nedeniyle hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmiştir. Tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı merciince yapılması gereken iş, yenidenyargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2),

B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1.Haksız yakalama ve gözaltı tedbiri dolayısıyla açılan tazminat davasında yetersiz manevi tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Van 3. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/152, K.2021/30) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Van Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesine (E.2021/634, K.2021/976) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ONUR HAMZAOĞLU

B. No: 2021/33897 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/33897

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ONUR HAMZAOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/33897)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Onur HAMZAOĞLU

Vekili : Av. Elvan OLKUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız yakalama ve gözaltı tedbiri nedeniyle açılan tazminat davasında yetersiz manevi tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkindir.

2. Başvurucu, terör örgütü propagandası yapma suçunu işlediği iddiasıyla kollukça yakalanıp Cumhuriyet savcısınca verilen karara dayanılarak 15/1/2016 tarihinde gözaltında tutulmuş ve aynı gün Cumhuriyet savcısınca ifadesinin alınması sonrasında serbest bırakılmıştır. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) başvurucu hakkında açılan kamu davasının yargılamasını yapan İstanbul 25. Ağır Ceza Mahkemesi, isnat edilen suçun oluşmadığı gerekçesiyle başvurucunun beraatine karar vermiş ve bu karar aleyhine kanun yoluna başvurulmaması nedeniyle 14/10/2019 tarihindekarar kesinleşmiştir.

3. Başvurucu, hakkında uygulanan haksız koruma tedbirleri nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 141. vd. maddeleri kapsamında tazminat davası açmış ve 20.000 TL manevi tazminat talep etmiştir. Yargılamayı yürüten İstanbul Anadolu 7.

Ağır Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) haksız gözaltı nedeniyle başvurucuya 300 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Başvurucu, başka hususlara ek olarak hükmedilen tazminat miktarının tazminat hakkını ortadan kaldıracak ölçüde düşük olduğu ve tazminat miktarının belirlenmesinde gözaltı işlemiyle ifade özgürlüğüne müdahalede bulunulduğu hususunun dikkate alınmadığı iddiasıyla istinaf başvurusu yapmıştır. Bu başvuru İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesince 12/3/2021 tarihinde esastan reddedilmiştir.

4. Başvurucu nihai kararı 17/7/2021 tarihinde öğrendikten sonra 19/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurucunun ifade özgürlüğünün kabul edilemez olduğuna karar veren Komisyonca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu; hakkında uygulanan koruma tedbirlerinin hukuka aykırı olduğunu, Ceza Mahkemesince hükmedilen manevi tazminatın hem somut olayın şartlarıyla hem Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle hükmettiği tazminat miktarıyla uyumlu olmadığını ve 5271 sayılı Kanun'un 141. vd. maddelerinde düzenlenen tazminat yolunun etkili olmadığını ya da etkili işletilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvuruya konu tazminat davasının gözaltının hukuka aykırılığı iddiasına dayandırılmadığı, başvurucunun gözaltına alınmasının amacının bu suç şüphesine ilişkin soruşturma işlemlerinin yürütülmesini ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını temin etmek olduğu, dolayısıyla başvurucunun gözaltına alınmasının anayasal açıdan meşru bir amaca dayandığı belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında ihlal iddialarını yineleyip tazminat davasını aynı zamanda hakkında uygulanan koruma tedbirlerinin haksızlığına da dayandırdığını ifade etmiştir.

7. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B.No:2020/1554, 27/4/2023) kararıyla haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilen başvurucuların yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurular yönünden içtihat değişikliğine gitmiştir. Buna göre bu tür başvuruların hukuk sisteminde mevcut başvuru yolları tüketildikten sonra yapıldığının kabul edilebilmesi için başvurucuların 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında tazminat davası açıp bu yolu usulüne uygun olarak tüketmeleri yeterlidir zira sözü edilen hukuki düzenleme ile yakalama, gözaltı ya da tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiği kabul edilmektedir. Şu hâlde 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca kişilere tazminat ödenmesine karar verilmesi durumunda Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapacağı inceleme, hükmedilen tazminat miktarının yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlıdır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

8. Somut olayda Ceza Mahkemesi, hakkında yürütülen yargılama sonunda beraat kararı verilmesi nedeniyle başvurucu lehine bir miktar manevi tazminata hükmetmiştir. Bu durumda ihlal iddiası Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası kapsamında değerlendirilmelidir.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ihlal iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Haksız gözaltı veya tutma nedeniyle açılan tazminat davasını inceleyen yargı mercileri, sözü edilen koruma tedbirlerinin uygulandığı soruşturmaların kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla veya davacılar hakkındaki kovuşturmaların beraat kararıyla sonuçlandığını tespit ederse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına uygun olarak, uğranılan zararların devlet tarafından tazminat hukukunun genel prensiplerine göre ödenmesine karar vermelidir. Hükmedilen tazminat ihlalle orantılı olmayacak ölçüde önemsizse ya da Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle hükmettiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşükse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası ihlal edilmiş olur. Bununla birlikte tazminat miktarının Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle hükmettiği tazminattan düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasını ihlal etmez zira tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı somut olayın kendine özgü şartlarına bağlıdır (benzer değerlendirmeler için bkz. M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 48).

11. Somut olayda başvurucuya 300 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Bu miktar Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle ödenmesine karar verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olduğu gibi tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar da azdır. Anayasa Mahkemesi başvuruya konu olaya benzer nitelikte olayları incelediği M.E. ve M.Ş.T. (B. No: 2018/17073, 26/2/2020) başvurularında başvuruculara 5.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

12. Açıklanan gerekçelerle hukuka aykırılığı kanunla tespit edilmiş gözaltı tedbiri nedeniyle hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

13. Başvurucu, ihlalin tespiti yanında 20.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

14. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda hukuka aykırılığı kanunla tespit edilmiş gözaltı tedbiri nedeniyle hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmiştir. Tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı merciince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

15. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Haksız yakalama ve gözaltı tedbiri nedeniyle açılan tazminat davasında yetersiz manevi tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 7. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/181, K.2020/186) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesine (E.2020/3889, K.2021/812) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

REBER MAZLUM SAFRAN

B. No: 2021/37474 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/37474

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

REBER MAZLUM SAFRAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/37474)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa İlhan ÖZTÜRK

Başvurucu : Reber Mazlum SAFRAN

Vekili : Av. Necdet CEYHAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucunun sosyal medya hesabından yaptığı bir paylaşım nedeniyle terörle mücadelede görev almış kişileri hedef gösterme suçundan cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/5/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, "vankolektif" isimli bir Twitter hesabının sahibidir. Van İl Jandarma Komutanlığı tarafından yapılan araştırmada başvurucunun iki ayrı paylaşımda bulunduğu ve "işkenceraporu" isimli başka bir Twitter hesabı üzerinden yapılan bir paylaşımı 2/11/2020 tarihinde retweet ettiği yani kendi hesabından tekrar paylaştığı tespit edilmiştir. Anılan paylaşımlar şöyledir:

"Van'da askerler tarafından helikopterden atılarak öldürülen [S.T.] ve hafızasını yitiren [O.Ş.nin] sesi olan Mezopotamya ajansı emekçileri ... gözaltına alındı. Halka yaptığımız zulmü duyurmak suç değil."

"Van'da 55-60 yaşında hiçbir suçu yokken iki köylüyü nefret ettikleri için helikopterden atan ölmemişler diye yüz kişiyle döven memurlar tutuklanmadı! Bu zulmün haberini yapan gazeteciler tutuklandı!"

6. Başvurucunun retweet ettiği paylaşım ise şöyledir:

"Van'da askerler tarafından helikopterden atılarak öldürülen [S.T.] ve [O.Ş.] vakasıyla ilgili olarak, Vali [M.E.B.], Başsavcı [O.D], savcı [İ.K.], Van İl Jandarma Komutanı Tuğgeneral [Y.Y.] işkence şüphelileri olarak sitemize kayıt edilmişlerdir #işkenceraporu''.

7. Retweet edilen son paylaşımın incelenmesi neticesinde kamu görevlilerinin "şüpheliler" adı altında, liste şeklinde tek tek isimlerinin, fotoğraflarının ve yapmakta oldukları kamu görevlerinin belirtildiği ve "şüpheli no" şeklinde bir ibareyle paylaşımda bulunulduğu görülmüştür.

8. Paylaşımların tespit edilmesi üzerine Van Cumhuriyet Başsavcılığının başlattığı soruşturma sonucunda başvurucu hakkında kamu görevlisine hakaret ve terörle mücadelede görev almış kişileri hedef gösterme suçlarından kamu davası açılmıştır. Yargılamayı yapan Van 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) başvurucunun kamu görevlisine hakaret suçundan beraatine, terörle mücadelede görev almış kişileri hedef gösterme suçundan 2 yıl 6 ay hapis cezasına karar vermiştir.

9. Mahkeme, mahkûmiyete esas olarak başvurucu tarafından retweet edilen bahse konu paylaşımı almıştır (bkz. § 6). Mahkeme, karar gerekçesinde paylaşımda adı geçen Cumhuriyet Savcısı İ.K.nın Başsavcılık tarafından yapılan iş bölümüne göre terör suçlarına bakmakla görevli olduğunu, bu iş bölümünün yalnızca Başsavcılık tarafından bilindiğini, bu nedenle kamuya açık bir bilgi olmadığını vurgulamıştır. Mahkeme, kararında Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde düzenlenen ifade özgürlüğüne atıf yapmış ve başvurucunun üzerine atılı suçla ifade özgürlüğü arasındaki ilişkiyi değerlendirerek şu gerekçelere yer vermiştir:

"Sanığın yöneticisi ve kullanıcısı olduğu 'vankolektif' isimli twitter sayfasında katılanların fotoğraflarını, isimlerini, görev yerlerini açıkça, Van C. Başsavcılığınca yürütülen bir soruşturmadan kaynaklanan iş ve işlemleri nedeniyle '#işkenceşüphelileri' olarak herkese açık olan sayfasında terör örgütlerine hedef olarak gösterdiği, bu paylaşımın haber verme niteliğinde bir düşünce açıklaması kapsamında olmadığı, ifade özgürlüğü sınırlarına aşacak şekilde katılanların güvenliklerini tehlikeye düşürecek nitelikte olduğu, kişilerin güvenliklerinin tehlikeye düşüren durumlarda ifade özgürlüğünün ortadan kalkacağı, katılanların görevleri gereği tüm terör örgütlerine karşı mücadelede aktif olarak görev aldıkları, gerek adli soruşturmaların yürütülmesi, gerek idari yönden asayişin sağlanması bakımından terör örgütlerine karşı verilen mücadelede bulunan katılanların açık kimlik bilgilerini, fotoğraflarını ve görev yerlerini paylaşarak terör örgütlerine hedef olarak

gösterdiği, paylaşımın 'retweet' olarak yapılmasının sorumluluğu ortadan kaldırmayacağı anlaşılmakla sanığın cezalandırılmasına ... karar vermek gerekmiştir."

10. Başvurucunun istinaf talebinde bulunması üzerine kararı inceleyen Van Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi 20/4/2021 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

11. Başvurucu, süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

12. 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun "Açıklama ve yayınlama" kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkra şu şekildedir:

"İsim ve kimlik belirterek veya belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak surette kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

B. Uluslararası Hukuk

13. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sürek/Türkiye (No.1) (B. No: 26682/95, 8/7/1999, §§ 61, 62) kararında haftalık bir dergide yayımlanan ve Türkiye'nin güneydoğusunda devlet tarafından gerçekleştirilen askerî operasyonları eleştiren iki okuyucunun mektubu nedeniyle mahkûmiyetine karar verilen dergi sahibinin ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasıyla yaptığı başvuruda, anılan mektuplarda yer alan ifadelerin şiddeti meşrulaştırdığı değerlendirmesi yanında bazı şahısların isminin açıkça verilmesinin onlara karşı nefreti teşvik edici olduğunu ve bu şahısları muhtemel bir fiziksel şiddet tehlikesi altında bıraktığını vurgulayarak başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar vermiştir. AİHM, karara ilişkin değerlendirmesinde bölgedeki şiddet iklimine vurgu yapmış; bölgenin kendine özgü koşulları nedeniyle sorumluluğu olduğu iddia edilen kişilere karşı köklü ve mantık dışı bir nefret uyandırarak bölgede daha fazla şiddete sebebiyet verebilecek ifadelerin ifade özgürlüğü korumasından yaralanamayacağını belirtmiştir.

14. AİHM Sürek/Türkiye (No.2) (B. No: 24122/94, 8/7/1999, § 50) kararında, bir haber makalesinde kolluk görevlilerinin isminin açıkça verilmesi nedeniyle ceza verilmesinin basının kamu yararına olan konularda açık tartışmaya katkısını yıldırabilecek nitelikte olduğu kanaatine varmıştır. Bu kararda AİHM, başvuruya konu haber makalesinde ifşa edilen bilgilerin başka gazetelerde yayımlanıp yayımlanmadığı meselesini de ele almıştır. Habere dayanak teşkil eden basın açıklamasının başka gazetelerde yayımlanması nedeniyle ifşa olarak kabul edilen bilginin daha önce alenileştirilmesinin ilgili yetkililerin kimliklerinin korunmasına ilişkin amacı önemli ölçüde ortadan kaldırdığına ve sınırlamayla engellenmesi amaçlanan zararın vuku bulduğuna dair tespitlerde bulunmuştur.

15. Saygılı ve Falakoğlu/Türkiye (B. No: 39457/03, 21/10/2008) kararında AİHM, Yeni Evrensel isimli gazetede yer alan bir haber nedeniyle verilen mahkûmiyet kararını incelemiştir. Gazetenin 22/2/2001 tarihli nüshasında yayımlanan "Kaçırma olayları arttı" başlıklı haberde HADEP Cizre İlçe Başkanı M.D.nin jandarma komutanlığı tarafından tehdit edildiği, gerekçe gösterilmeden gözaltına alındığı belirtilmiş; olayların sorumlusu olarak

Şırnak Jandarma Alay Komutanı Albay L.E. gösterilmiştir. Yargılamayı yapan mahkeme, haberin Albay L.E.nin silahlı terör örgütlerine hedef gösterilmesi amacıyla kaleme alındığına karar vererek gazetenin sahibi ve yazı işleri müdürünün cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararı inceleyen AİHM, demokratik bir toplumda basının rolü ve önemi üzerine tespitlerde bulunduktan sonra yerel mahkemenin konumu itibarıyla en azından kendi bölgesinde iyi tanınacak bir albayın kimliğinin gizlenmesi ile isminin kamu yararına ifşa edilmesi arasında bir menfaat dengesi gözetmediğini belirtmiştir. Bu bağlamda AİHM, hakaret içeren bazı kısımlar haricinde makale bir bütün olarak ele alındığında makalenin bir kamu görevlisine karşı şiddete teşvik ettiği, dolayısıyla albayı önemli bir şiddet tehlikesiyle karşı karşıya bıraktığı şeklinde yorumlanamayacağı, dolayısıyla ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

16. AİHM, Ergin ve Keskin/Türkiye (B. No: 63926/00, 16/6/2005) kararında yine terörle mücadelede görev almış kişileri hedef gösterme suçundan verilen bir mahkûmiyet kararını incelemiştir. Somut olayda başvuruculaların sahibi olduğu Günlük Emek isimli gazetede yayımlanan "Karadeniz'de kontra planı" ve "V.K. kimdir?" başlıklı makaleler nedeniyle gazetenin toplatılması ile yayınlarının durdurulmasına karar verilmiş, ayrıca başvurucular cezalandırılmıştır. AİHM, makalenin Karadeniz Bölgesi'ne yeni atanan jandarma komutanının aldığı yeni kararların eleştirisine dayalı olduğunu tespit ettikten sonra terörle mücadelede yaşanan güçlükleri gözönünde bulundurduğunu, makalede yer alan bazı bölümlerin Türk Hükûmetinin olumsuz yönlerini eleştirdiğini ancak şiddetin teşvik edilmediğini, kin ve nefret içerikli bir beyanın dile getirilmediğini belirtmiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 9/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu; sosyal medya hesabını toplumsal sorunlara dikkat çekmek için kullandığını, paylaşımda adı geçen kişileri hedef göstermediğini, bu kişilerin toplum tarafından bilindiğini iddia etmiştir. Başvurucu, paylaşımın eleştiri olarak kabul edilmesi gerekirken cezalandırılmasına karar verilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; başvurucunun sosyal medya hesabından Van Valisi, Cumhuriyet Başsavcısı ve terör savcısının fotoğraflarını, isimlerini, görev yerlerini, herkese açık olan sayfasında, Van Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen bir soruşturmadan kaynaklanan iş ve işlemler nedeniyle "işkence şüphelileri" olarak terör örgütleri nezdinde hedef gösterdiğinin açık olduğu belirtilmiştir. Bakanlık, bu paylaşımın haber verme niteliğinde bir düşünce açıklaması olmadığını, ifade özgürlüğü sınırlarını aşacak ve ilgili kamu görevlilerinin güvenliğini tehlikeye düşürecek nitelikte olduğu değerlendirilmesinde bulunmuştur. Bakanlık sonuç olarak Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararları ile yukarıda ileri sürülen düşünceler çerçevesinde ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğine karar verilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine

ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

20. Sosyal medya paylaşımı nedeniyle terörle mücadelede görev almış kişileri hedef gösterme suçundan 2 yıl 6 ay hapis cezası alması nedeniyle başvurucunun ifade özgürlüğüne müdahale edildiği konusunda şüphe bulunmamaktadır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

21. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

i. Kanunilik

22. Başvuru konusu müdahalenin 3713 sayılı Kanun'un 6. maddesi uyarınca gerçekleştirildiği ve kanunilik ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiştir.

ii. Meşru Amaç

23. Müdahalenin millî güvenlik, kamu düzeninin korunması ve suçların önlenmesine yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(1) Genel İlkeler

24. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007).

25. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Bekir Coşkun, § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 77; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 58). Orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında adil bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Bekir Coşkun, § 57; Tansel Çölaşan, §§ 46, 49, 50; Hakan Yiğit, B. No: 2015/3378, 5/7/2017, § 59; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 132).

26. Anayasa Mahkemesi her zaman ifade özgürlüğünün demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olduğunu, toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturduğunu ifade etmiştir (Bekir Coşkun, §§ 34-36; Mehmet Ali Aydın, § 69). Nitekim Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrası, ifade özgürlüğüne içerik bakımından bir sınırlama getirmemekte; siyasi, sanatsal, bilimsel, akademik veya ticari düşünce ve kanaat açıklamaları gibi her türlü ifadeyi kapsamına almaktadır (Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 37; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, §

40). Bu bağlamda ifade özgürlüğünün siyasi ve toplumsal meseleler ile ilgili bilgileri ve fikirleri araştırmayı, edinmeyi ve paylaşmayı da içerdiği açıktır.

27. Bununla birlikte ifade özgürlüğü mutlak bir hak olmayıp Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerin sınırlama rejimine tabidir (Abdullah Öcalan [GK], B. No: 2013/409, 25/6/2014, § 70). Devletler, bu hakkı toplumun meşru çıkarlarını korumak için kısıtlayabilir. Millî güvenliğinin ve kamu düzeninin korunması, suçların önlenmesi de bu çıkarlardan bazılarıdır. Ancak bunlar gerekçe gösterilerek yapılacak kısıtlamalar, siyasi ve toplumsal meselelere ilişkin rahatsız edici görüşlerin dile getirilmesini ya da kurumların faaliyetleri hakkında bilgi edinmeyi engellemeye matuf ise meşruluğundan bahsedilemeyecek ve ifade özgürlüğünün ihlali sonucunu doğuracaktır.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

28. Türkiye'de uzun yıllardır devam eden bir terör sorunu bulunmaktadır. Cumhuriyet tarihinin önemli bir bölümü devletin örgütlü ve silahlı şiddet hareketlerini bastırma çabalarıyla geçmiştir. Son kırk yılda ağırlıklı olarak PKK ile mücadele edilmekle birlikte diğer bir kısım terör örgütünün (DHKP/C, TKP/ML, El Kaide, DAEŞ, Hizbullah gibi) saldırılarına maruz kalınmış ve bu örgütlere karşı da mücadele verilmiştir.

29. Terörle mücadele gibi hassas bir konuda kamu görevlilerinin faaliyet yürütürken can güvenliği bakımından tehlikede olmamaları ve görevlerini hukuk kuralları çerçevesinde gereği gibi yapabilmeleri, devletin terörle mücadelede başarılı olabilmesi için çok önemlidir. Terör eylemlerinin yoğun olarak baş gösterdiği bölgelerde daha önce terör örgütlerince yargı mensuplarının şehit edilmesiyle yaşanan acı tecrübeler, terörle mücadelede görev alan kamu görevlilerinin terör örgütlerinin ilk hedefi olduklarını açık şekilde göstermektedir. Bu nedenle bu kişileri korumak ve görevlerini gereği gibi yapmalarını sağlamakla mükellef olan devletin bu hususta pozitif yükümlülükleri bulunmaktadır.

30. Somut olayda başvurucu, Twitter isimli sosyal medya hesabından Van'da yaşandığı iddia edilen bir olayın sorumlusu olarak gördüğü kişilerle ilgili paylaşımda bulunmuştur. Paylaşımda dikkat çeken husus Vali, Başsavcı, Terör Savcısı ve İl Jandarma Komutanı'nın "işkence şüphelileri" adı altında, liste şeklinde tek tek isimlerinin, fotoğraflarının ve yapmakta oldukları kamu görevlerinin verilip "şüpheli no" şeklinde bir ibareyle paylaşılmasıdır.

31. AİHM'in içtihatlarından açıkça anlaşıldığı üzere başvurucunun ifade özgürlüğü ile kamu görevlilerinin can güvenliği arasında dengeleme yapılırken paylaşımda geçen ifadelerin şiddete teşvik edip etmediği, ifadelerin toplumda kin ve nefret uyandırarak muhataplarının can güvenliğini riske atıp atmadığını, kamu görevlilerinin isimlerinin açıklanmasının ifşa olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği, taraflardan birinin basın olup olmadığı hususları önem arz etmektedir. Dolayısıyla derece mahkemelerinin yapması gereken, söz konusu bilgilerin gizliliğini korumaya yönelik menfaatler ile toplumun söz konusu bilgilerden haberdar olma menfaati arasında bir dengeleme yapmaktır. Bu nedenle eldeki dosyanın çözüme bağlanması için bahsi geçen hususlar ayrı ayrı değerlendirilecektir.

32. Öncelikle paylaşımda suç faili olarak gösterilen kişiler yargı mensupları, bürokrat ve üst düzey askerî görevlidir. Diğer kamu görevlileri gibi kamunun güvenine sahip olması gereken bu kişilerin eleştiriye tahammül etme yükümlülükleri siyasetçiler kadar geniş değildir ve devletin onları asılsız suçlamalardan koruması gerekir (İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 83). Hiç şüphesiz kamu görevlilerinin de kamuyu ilgilendiren icraatlarının

kamuya duyurulması ve eleştirilmesi demokratik bir toplumun gereğidir. Bu bakımdan suç işleyen, hakkında birtakım ciddi suç isnatları bulunan kamu görevlileri hakkında haber yapmak ya da paylaşımlarda bulunmak anlaşılabilir. Elbette bir vatandaş olarak terörle mücadele gibi en hassas devlet politikalarında dahi eleştiride bulunulabilir.

33. Bununla birlikte başvurucunun herkese açık sosyal medya hesabından fotoğraflar ve isimlere liste hâlinde yer verip bunları olgusal temeli olmadan ilişkilendirerek kişileri işkence şüphelisi şeklinde yaftalaması ve muhataplarının suç faili olduklarına dair iddialarda bulunması, bu kişiler hakkında toplum nezdinde derin bir kin ve düşmanlığın oluşmasına hizmet etmekte; kişileri somut ve ciddi bir şiddet riski altında bırakmaktadır. İşkence iddiaları özellikle paylaşımın muhatabı olan kamu görevlilerinin görev yaptığı bölgede çok hassas bir konu olması sebebiyle adı geçen kişiler, olayla ilgisi olup olmadıkları sorgulanmadan zarar verici eylemler ile karşılaşabilir. Daha önce de ifade edildiği üzere terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin terör örgütleri tarafından şehit edilmesi bu gerçeği göstermektedir. Bu bakımdan anılan kamu görevlilerinin şiddet riski altında bırakıldıkları konusunda şüphe bulunmamaktadır.

34. Üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise anılan kamu görevlilerinin isimlerinin açıklanmasının ifşa olarak kabul edilip edilemeyeceği hususudur. İfşa etmek; gizli herhangi bir şeyi ortaya dökmek, açığa vurmak, yaymak anlamlarına gelmektedir. Bir haber ya da bilginin içeriğinin ilk kez açığa vurulmasının ve yayılmasının ceza hukuku anlamında ifşa olarak kabul edilmesi kolay olmakla birlikte daha önce yayımlanmış veya kamuoyunun bildiği bir içeriğin yeniden açığa çıkarılması veya yayılması hâlinde eylemin ifşa olarak kabul edilip edilmeyeceği tartışmalı bir meseledir. Dolayısıyla bir bilginin ilk kez ifşa edilmesiyle daha önce ifşa edilen bir bilginin paylaşılması arasında dikkatli bir ayrım yapılmalıdır (benzer değerlendirmelerin yapıldığı kararlar için bkz. Hakan Yiğit, §§ 55, 56; Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. (2) [GK], B. No: 2016/12313, 26/12/2019, §§ 48, 49; Güneş Basım Yayım Organizasyon ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2018/24677, 28/1/2021, § 40).

35. Somut olayda başvurucu, diğer kamu görevlileri ile birlikte daha önce herhangi bir yerde adı ve görevi paylaşılmamış olan Terör Savcısı İ.K.nın da isim, fotoğraf ve görevini belirtilerek paylaşmıştır. Başvurucu, kamu görevlilerinin toplum tarafından tanındıklarını iddia etse de özellikle terör suçlarına bakmakla görevli olan Cumhuriyet Savcısı İ.K.nın Başsavcılığın yaptığı iş bölümü ile görevlendirildiği, bu iş bölümünü yalnızca Başsavcılığın bildiği ve bu nedenle kamuya açık bir bilgi olmadığı Mahkeme tarafından tespit edilmiş ve gerekçeli kararda bu husus vurgulanmıştır (bkz. § 9). Bu hâliyle paylaşımdaki bilgilerin açık kaynaklarda yer alan, daha önce aleni hâle gelmiş, gizlilik vasfı olmayan bilgiler olduğu söylenemez. Bu nedenle bilgilerin gizli olduğu ve paylaşımın da ifşa niteliğini taşıdığı değerlendirilmiştir.

36. Başvurucunun paylaştığı iddiaların temel olarak kendisine ait olmadığı, başka bir hesapta ileri sürülen iddiaları sosyal medya hesabı üzerinden tekrar paylaştığı görülmüştür. İnternetin modern demokrasilerde başta ifade özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin kullanılması bakımından önemli bir değeri olmasında sosyal medyanın önemi yadsınamaz. Sosyal medya; medya içeriğini oluşturmak, yayımlamak ve yorumlamak şeklinde bireysel katılıma imkân veren, iletişim kurulan şeffaf bir platformdur. Daha önce de internetin sağladığı sosyal medya zemininin kişilerin bilgi ve düşüncelerini açıklamak, paylaşmak ve yaymak için vazgeçilmez niteliğine vurgu yapan Anayasa Mahkemesi sadece düşünceyi açıklamanın değil aynı zamanda bilginin elde edilmesi açısından günümüzde en

etkili ve yaygın yöntemlerden biri hâline gelen sosyal medya araçları konusunda yapılacak düzenleme ve uygulamalarda devletin ve idari makamların çok hassas davranmaları gerektiğini ifade etmiştir (Youtube Llc Corporatıon Servıce Company ve diğerleri [GK], B. No: 2014/4705, 29/5/2014, § 52).

37. İfade özgürlüğü üzerindeki önemine karşın internet ve sosyal medya ortamında üretilen içeriklerin bir kısmının birey, millet ve devlet hayatı için ciddi riskler barındırdığı, kendine has özellikleri nedeniyle internetin aynı zamanda ciddi biçimde suistimal edildiği de açıktır. Sosyal hayatı zenginleştiren, bilgi edinme süreçlerini kolaylaştıran, yeni iş fırsatları doğuran internet; aynı zamanda bazı bireylerin başta kişilik hakları olmak üzere temel haklarına ağır saldırıların gerçekleştirildiği, yanlış bilgilerin yayılması, siber zorbalık, sanal dolandırıcılık, pornografi, çocuk istismarı, fuhuş, kumar, şiddetin, nefretin ve ırkçılığın yayılması, terörizmin desteklenmesi ve yaygınlaştırılması gibi topluma ve devlete yönelik gerçek güvenlik risklerinin ve zararlarının oluşmasına neden olan bir ortam hâline de gelebilmektedir (Wıkımedıa Foundatıon Inc. ve diğerleri [GK], B. No: 2017/22355, 26/12/2019, § 70).

38. Sosyal medyanın hızlı ve sonsuz bilgi akışı içinde kullanıcılar doğru ve yanlış pek çok bilgiye maruz kalmakta, hızlı bilgi akışı bilginin doğruluğunun teyidini de güçleştirmektedir. Sosyal medyanın doğası bir yönüyle beğeni almak ya da dikkat çekmek amacıyla paylaşım yapma üzerine kurulu olması sebebiyle kullanıcıların ilgisini çeken ve merak uyandıran bilgi ve içerikler doğruluğu teyit edilmeden yayımlanmaktadır. Kısa sürede çok fazla kişiye ulaşma imkânı sağlayan sosyal medya hesapları takipçilerin muhakeme gücünü azaltan, yaftalamaya olanak tanıyan, linç kültürünü besleyen yapısıyla paylaşımın muhatabı olan kişilerin hedef olma riskini artırmaktadır. Bu sebeplerle günümüzde devletler çocuğun cinsel istismarı, nefret söylemi, terörizm gibi demokratik toplum düzenini tehdit eden suçları barındıran içeriklerle mücadele etmekte; bu tür içeriklerin internet ortamında yayılmasını önlemek için çeşitli yasal düzenlemeler yapmakta ve suç teşkil eden içeriklerle mücadelede uluslararası iş birliğine gitmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Wıkımedıa Foundatıon Inc. ve diğerleri, § 71).

39. Anayasa Mahkemesine göre bölgede şiddet hareketlerinin sürmekte olduğu gözetildiğinde başvurucunun paylaşım ve retweetlerinde bazı şahısların ismini açıkça vermesi onlara karşı nefreti teşvik edici niteliktedir ve bu şahısları muhtemel bir fiziksel şiddet tehlikesi altında bırakmaktadır. Bu nedenle terörle mücadelede sorumluluğu olduğu düşünülen kimselerin isim ve fotoğrafları ile hedef gösteren açıklamaların başvurucu tarafından retweet edilmesinin yani herhangi bir denetleme yapmadan tekrar paylaşarak yayılmasına katkıda bulunmasının başvurucuyu sorumluluktan kurtarmadığı değerlendirilmiştir. Kaldı ki başvurucunun bir basın mensubu olmadığı da dikkate alındığında böyle bir konuyu kamuya duyururken basın fonksiyonunu icra etmediği, bu nedenle basına bahşedilen korumadan aynı derecede yararlanamayacağı da gözardı edilmemelidir.

40. Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde eldeki başvuruda yargı mercilerinin sahip oldukları takdir yetkileri çerçevesinde farklı menfaatleri dengeleyebildikleri ve yarışan değerler arasında adil bir denge kurulması yönünden ilgili ve yeterli bir gerekçe de ortaya koydukları görülmüştür. İlk derece mahkemesi, kamu görevlilerinin, özellikle terör suçlarına bakmakla görevli Cumhuriyet savcısının kimliğinin gizlenmesi ile isminin kamu yararına ifşa edilmesi arasında bir menfaat dengesi gözetmiş; somut olayda başvurucunun devletin terörle mücadele yöntemini eleştirmesini değil terörle mücadele eden kamu görevlilerini toplum

önünde kin ve nefret odağı hâline getirerek şiddet riskinin ortaya çıkması şeklindeki eylemin cezalandırıldığını gerekçeleriyle ortaya koymuştur. Başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin zorunlu sosyal bir ihtiyacı karşıladığı ve orantılı olduğu anlaşıldığından demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

41. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERTUĞRUL BİLİR

B. No: 2021/40309 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/40309

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERTUĞRUL BİLİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/40309)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Ertuğrul BİLİR

Vekili : Av. Atilla BAHÇIVAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; haksız yakalama ve gözaltı tedbiri nedeniyle açılan tazminat davasında yetersiz manevi tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçu ile görevi yaptırmamak için direnme suçunu işlediği iddiasıyla kollukça yakalanıp Cumhuriyet savcısınca verilen karara dayanılarak gözaltında tutulmuş ve ifadesinin alınması sonrasında serbest bırakılmıştır. İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) başvurucu hakkında açılan kamu davasının yargılamasını yapan İstanbul Anadolu 32. Asliye Ceza Mahkemesi, isnat edilen suçların oluşmadığı gerekçesiyle başvurucunun beraatine karar vermiş ve bu karar aleyhine kanun yoluna başvurulmaması nedeniyle 1/7/2020 tarihinde karar kesinleşmiştir.

3. Başvurucu, hakkında uygulanan haksız koruma tedbiri nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. vd. maddeleri kapsamında tazminat davası

açmış ve 5.000 TL manevi tazminat talep etmiştir. Yargılamayı yürüten İstanbul 17. Ağır Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) 29/12/2020 tarihinde, haksız gözaltı nedeniyle başvurucuya 1.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Başvurucu, hükmedilen tazminat miktarının tazminat hakkını ortadan kaldıracak ölçüde düşük olduğu; davalı Hazine ise davanın reddedilmesi gerektiği ve hükmedilen tazminat miktarının fazla olduğu iddiasıyla istinaf başvurusu yapmıştır. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesi (Ceza Dairesi), manevi tazminat miktarını 300 TL olarak düzeltmek suretiyle istinaf başvurularını esastan reddetmiştir.

4. Başvurucu, nihai kararı 9/7/2021 tarihinde öğrendikten sonra 30/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu, tazminat hakkının özünü tamamen yok edecek şekilde tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Bakanlık görüşünde, başvuruya konu tazminat davasının gözaltının hukuka aykırılığı iddiasına dayandırıldığına dair bir bilginin bulunmadığı ve başvurucunun iddiasının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığı hususunun dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

7. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilen başvuruculların yakalama, gözaltı veyatutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurular yönünden içtihat değişikliğine gitmiştir. Buna göre bu tür başvuruların hukuk sisteminde mevcut başvuru yolları tüketildikten sonra yapıldığının kabul edilebilmesi için başvuruculların 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında tazminat davası açıp bu yolu usulüne uygun olarak tüketmeleri yeterlidir zira sözü edilen hukuki düzenleme ile yakalama, gözaltı ya da tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiği kabul edilmektedir. Şu hâlde 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca kişilere tazminat ödenmesine karar verilmesi durumunda Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapacağı inceleme, hükmedilen tazminat miktarının yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlıdır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

8. Somut olayda Ceza Mahkemesi, hakkında yürütülen yargılama sonunda beraat kararı verilmesi nedeniyle başvurucu lehine bir miktar manevi tazminata hükmetmiştir. Bu durumda ihlal iddiası Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası kapsamında değerlendirilmelidir.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ihlal iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Haksız gözaltı veya tutma nedeniyle açılan tazminat davasını inceleyen yargı mercileri, sözü edilen koruma tedbirlerinin uygulandığı soruşturmaların kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla veya davacılar hakkındaki kovuşturmaların beraat kararıyla sonuçlandığını tespit ederse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına uygun olarak uğranılan

zararların devlet tarafından tazminat hukukunun genel prensiplerine göre ödenmesine karar vermelidir. Hükmedilen tazminat ihlalle orantılı olmayacak ölçüde önemsizse ya da Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle hükmettiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşükse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası ihlal edilmiş olur. Bununla birlikte tazminat miktarının Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle hükmettiği tazminattan düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasını ihlal etmez zira tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı somut olayın kendine özgü şartlarına bağlıdır (benzer değerlendirmeler için bkz. M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 48).

11. Somut olayda başvurucuya 300 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Bu miktar Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle ödenmesine karar verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olduğu gibi tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar da azdır. Anayasa Mahkemesi başvuruya konu olaya benzer nitelikte olayları incelediği M.E. ve M.Ş.T. (B. No: 2018/17073, 26/2/2020) başvurularında başvuruculara 5.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

12. Açıklanan gerekçelerle hukuka aykırılığı kanunla tespit edilmiş gözaltı tedbiri dolayısıyla hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenindokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

13. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesinin yanı sıra maddi ve manevi zararlarınıngiderilmesini talep etmiştir.

14. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda hukuka aykırılığı kanunla tespit edilmiş gözaltı tedbiri dolayısıyla hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmiştir. Tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı merciince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

15. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Haksız yakalama ve gözaltı tedbiri dolayısıyla açılan tazminat davasında yetersiz manevi tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 17. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/91, K.2020/160) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesine (E.2021/715, K.2021/2391) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YENER KAYA VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/52529 | Karar tarihi: 09.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/52529

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YENER KAYA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/52529)

Karar Tarihi: 9/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucular : 1. Fırat AVINCA

2. Halit KAYA

3. Yener KAYA

Vekilleri : Av. Sertaç ÇELİKKALELİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne katıldıkları gerekçesiyle başvuruculara iş sözleşmelerinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuruculardan Yener Kaya olayların meydana geldiği tarihte Kars Belediye Başkanlığının iktisadi teşebbüsü olan Kars Beltaş Teknik Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi (işveren) Temizlik İşleri Müdürlüğünde, Halit Kaya aynı Şirkette şoför kadrosunda ve Fırat Avınca da başkan koruması olarak belirsiz süreli iş sözleşmesiyle çalışmaktadır.

3. Başvurucular hakkında Kars Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) 2020/5683 sayılı soruşturma dosyası ile "6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri

Kanununa Muhalefet" suçundan soruşturma başlatılmıştır. Soruşturmanın işverene bildirilmesi üzerine başvurucuların iş sözleşmesi 11/11/2020 tarihinde feshedilmiştir. Fesih bildirimde yalnızca iş sözleşmesinin 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25/2-e maddesi gereğince feshedildiği belirtilmiştir.

4. Başvurucular, fesih işleminin haksız ve geçersiz olduğunu belirterek işe iade talebiyle tespit davası açmıştır. Davaların görüldüğü Kars İş Mahkemesi (İş Mahkemesi) farklı tarih ve esas sayılı kararlarıyla davaların reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararlarında İş Mahkemesi; kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılmaları nedeniyle başvurucular hakkında soruşturma başlatıldığını, her ne kadar başvurucular hakkında terör örgütleriyle irtibatlı olduklarına dair kesinleşmiş bir yargı kararı mevcut değilse de katıldıkları toplantının içeriği dikkate alındığında işverende başvuruculların terörle irtibatlı olduğuna dair şüphe oluştuğunu ve feshin geçerli olduğunu belirtmiştir.

5. Kararların istinaf edilmesi üzerine dosyaları inceleyen Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 2/9/2021 tarihli ve farklı esas sayılı kararlarıyla istinaf taleplerinin reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararlarında Bölge Adliye Mahkemesi; başvurucular hakkında bir ceza soruşturması bulunduğunu, bu dosyada yer alan delilleri, işveren açısından işverenin kamu kurumu olmasını ve verilen hizmetin millî güvenlik açısından önemini dikkate alarak feshin geçerli olduğunu belirtmiştir.

6. Başvurucular, nihai kararları 11/10/2021 tarihinde öğrendikten sonra 10/11/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurucular hakkında iş sözleşmesinin feshine konu olan Başsavcılığın 16/3/2021 tarihli ve 2020/484 Esas sayılı iddianamesinin ilgili kısmı şöyledir:

"25. 09.2020 günü Ankara Merkezli 7 ilde başlatılan Kobani olayları ile ilgili PKK/KCK operasyonu kapsamında gözaltına alınan Kars Belediye Başkanı ...'e destek olmak amacıyla 25.09.2020 günü Kars iline gelen... HDP Van Milletvekili ... HDP Ağrı Milletvekili ... HDP Muş Milletvekilleri ... ve ... 26.09.2020 günü saat 10:50 sıralarında konakladıkları otelden ayrılarak Merkez Mahallesi Bakırcılar Caddesi Eski Belediye İş Hanı Kat: 3 sayılı adreste bulunan HDP Kars İl Başkanlığına geldikleri, Kars HDP İl Başkanlığı organizesinde Kars Belediye Başkan Yardımcıları ..., .. ve HDP Kars İl Başkanı ..'nin de aralarında bulunduğu yaklaşık 30 kişilik grup ile birlikte esnaf ziyareti yapmak amacıyla saat 11:00 sıralarında HDP İl Başkanlığı binasından çıktıkları, Halitpaşa Caddesi üzerinde bulunan esnafları ziyaret eden grup Kazımpaşa Caddesi Harakani Camii yakınında bulunan çay ocağı önüne geldikleri esnada burada HDP Van Milletvekili ... tarafından guruba ve çay ocağında bulunan şahıslara hitaben özetle '[A.B.]'in hukuksuz bir şekilde siyasi olarak gözaltına alındığı, Kars halkının [A.B.]'i siyasi iradesi olarak seçtiği, AKP iktidarı tarafından hiç olmayacak gerekçelerle Kars halkının iradesine el koymaya çalışıyor' şeklinde 2 dakika 27 saniyelik konuşma gerçekleştirildiği ve konuşma kolluk görevlilerince kayıt altına alındığı, akabinde grup Kazımpaşa Caddesinde kaldırım üzerinden yürümek suretiyle esnafları ziyaret ederek Faikbey Caddesine geçildiği ve esnaf ziyaretlerine devam eden grup, saat: 11:20 sıralarında Faikbey Caddesi üzerinde bulunduğu esnada grup içerisinde bulunan Kars HDP İl Başkanı ... aniden '[A.B.] yalnız değildir' şeklinde slogan attığı ve grup içerisinde bulunan diğer şahıslarında bu sloganı tekrar etmek suretiyle defaten söyledikleri, kolluk görevlilerince tekrar kamera ile kayıt alma işlemi başlatıldığı, grup devam eden yürüyüş ve esnaf ziyaretleri sırasında zaman zaman trafiği engelleyecek şekilde yolu kapatmak suretiyle eylemlerine devam ettikleri, ... önderliğinde sırasıyla GAMP Caddesi, Metin Sözen

ve Bakırcılar Caddesi üzerinden geçerken 'Kars seninle gurur duyuyor, Merhaba değerli Kars halkımız, [A.] Başkan yalnız değildir, [A.] Başkan Kars halkının iradesidir, Kars halkı iradesine sahip çıkıyor, Merhaba değerli Kars halkımız Vekillerimiz Belediye eşbaşkanlanmız sizi selamlıyor, HDP halktır halk burada' sloganlarını bir çok kez tekrarladıklarının görüldüğü, grubun Metin Sözen Caddesi üzerinden Bakırcılar Caddesine giriş yaptığı esnada takviye olarak Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü görevlilerinin gelmesi üzerine Kars HDP İl Başkanını ..'ye kolluk görevlilerince yapmış oldukları eylemin esnaf ziyareti olmaktan çıktığının, izinsiz toplantı ve gösteri yürüyüşü kapsamına girdiğinin, haklarında 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalefet suçundan yasal işlem yapılacağı ikazının yapıldığı ve grubun saat 11:45 sıralarında HDP İl Başkanlığı Binasına girerek eylemlerini sona erdirdiği olay ile ilgili toplantıyı takip eden güvenlik görevlilerince baştan sona kamera ve fotoğraf çekimleri yapılmış, kimlikleri tespit edilen 21 şüphelinin kamera kayıtları ve fotoğrafları basılarak Cumhuriyet Başsavcılığımıza 2911 sayılı yasaya muhalefet suçundan suç duyurusunda bulunulduğu ve Cumhuriyet Başsavcılığımızca soruşturma işlemlerine başlanıldığı,

...

Dosya arasında bulunan tüm deliller incelendiğinde belirtilen toplantının Valilik makamına bildirim yapılmadan yapıldığının anlaşıldığı, 2911 Sayılı Yasanın 28/1. maddesinde kanuna aykırı toplantı düzenleyen, yönetenler ile bunların hareketlerine katılanların cezalandırılacağının belirtildiği, açık kaynaklardan temin edilen fotoğrafların çözümü ve buna ilişkin düzenlenen çözüm tutanakları da dikkate alındığında şüphelilerin olay tarihinde izinsiz yapılan toplantıya bilerek katıldıklarının anlaşıldığı, şüphelilerin alınan beyanlarında izinsiz toplantı ve gösteri yürüyüşüne katıldıklarını ikrar ettikleri, belirtilen şekilde şüphelilerin izin almadan toplantı yaparak ve bu toplantıya bilerek katılarak üzerlerine atılı suçu işledikleri anlaşılmakla;.."

8. Kars 1. Asliye Ceza Mahkemesi yaptığı yargılama sonucunda 15/3/2022 tarihinde -bireysel başvuru tarihi sonrası- tüm sanıklar yönünden suçun unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle beraat kararı vermiştir.

9. Konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2021/52543 ve 2021/52789 bireysel başvuru numaralı dosyaların 2021/52529 bireysel başvuru numaralı dosya ile birleştirilmesine Komisyonca karar verilmiştir. Başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

11. Başvurucular; iş sözleşmelerinin kötü niyetle, haksız ve geçersiz olarak feshedildiğini, fesih bildiriminde feshin hangi sebebe dayandığının açık bir şekilde belirtilmediğini, haklarında açılan soruşturmanın 2911 sayılı Kanun kapsamında yürütüldüğünü ve bunun terör örgütü üyeliğiyle herhangi bir ilgisi bulunmadığını, haklarında terör şüphesi oluşturularak masumiyet karinesinin ihlal edildiğini, şüphe feshinin şartlarının oluşmadığını belirtmişlerdir. Başvurucular ayrıca katıldıkları esnaf ziyaretine dönemin belediye başkan yardımcıları ve belediyeyi kazanan partinin milletvekillerinin de katıldığını, hakkında slogan

atılan A.B.nin olayın gerçekleştiği dönemde Kars belediye başkanlığı görevini yürüttüğünü, işverenleri konumundaki kişiye destek vermeleri nedeniyle güven ilişkisinin zedelenmesinin mümkün olmadığını, diğer yandan Anayasa gereği toplantı ve gösteri yürüyüşleri için önceden izin alma şartı bulunmadığını, demokratik haklarını kullandıklarını, tüm bu sebeplerle adil yargılanma ve çalışma hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; mevcut başvuruda başvurucuların ihlal iddiaları konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucular Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

13. Başvurucuların iddialarının, bir toplantıya katılmaları nedeniyle terör örgütleri ile irtibatlı oldukları sonucuna varılarak iş sözleşmelerinin feshedilmesine ve açtıkları işe iade davalarının reddedilmesine ilişkin işlemlere yönelik olduğu görülmektedir. Anayasa Mahkemesi C.A. (3) kararında meselenin özel hayata saygı hakkı kapsamında ele alınmasını gerekli kılacak ölçüde ciddi ve asgari bir ağırlık düzeyinde olduğunun ortaya konulması gerektiğini ifade etmiş ve bazı ölçütler belirlemiştir (ölçütler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 93-95). Başvuruya konu olayda feshin gerekçesi olan şüphenin dayanağını başvurucuların terör örgütüyle irtibatlı ya da iltisaklı olduğu iddiası oluşturmaktadır. Bir kimsenin terör örgütü ile irtibatlı veya iltisaklı olduğunun iddia edilmesinin onun başkaları ile ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânının önemli ölçüde zayıflamasına, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar ortaya çıkarmasına yol açacağı, dolayısıyla da bu durumun özel hayatına önemli şekilde yansıyacağı ve özel hayatını etkileyeceği muhakkaktır. Kaldı ki bundan başka başvurucular tazminatsız şekilde işten uzaklaştırılmış, aldıkları ücretlere tümüyle son verilmiştir. Mevcut durum itibarıyla başvurucuların duydukları üzüntü ile endişenin iç ve dış dünyalarında meydana getirdiği etkinin ciddi ve asgari ağırlık düzeyine ulaştığı konusundaki iddialarının kabul edilmemesi için bir neden bulunmamaktadır.

14. Öte yandan başvurucuların iş sözleşmelerinin işverence feshedilmesi bir toplantıya katılmalarına dayanmaktadır. Anayasa'nın 34. maddesi; fikirlerin silahsız ve saldırısız, başka bir ifade ile barışçıl bir şekilde ortaya konulabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına almıştır (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 117, 118; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 47;Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, §§ 67, 68; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 80; Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 37; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 54). Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı hem kamu otoritelerinin hem de üçüncü kişilerin müdahalesi olmaksızın bir araya gelebilme serbestîsini korumaktadır (AYM, E.2014/101, K.2017/142, 28/9/2017, § 21). Dolayısıyla devletten, koruma yükümlülüğü olarak adlandırılabilecek olan pozitif yükümlülüğü kapsamında, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullanmak isteyenlerin yalnızca üçüncü kişiler tarafından herhangi bir saldırıya uğrama endişesi taşımadan bu hakkı kullanmalarını temin etmesi değil (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 122) aynı zamanda iş sözleşmelerinin feshi gibi yapılabilecek her türlü müdahalelere karşı da önlem alması beklenir. Anayasa Mahkemesinin yapması gereken inceleme de devletin toplantı hakkına yönelik söz konusu pozitif yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğine yönelik olacaktır.

15. Netice olarak somut başvuruların Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ve Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Temel hak ve özgürlüklere -somut olayda özel hayata saygı hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına- yönelik negatif ve pozitif yükümlülükler arasındaki sınırların kesin biçimde tanımlanması ve birbirinden ayrılması her durumda mümkün değildir. Devlet için öngörülen negatif yükümlülükler, her durumda temel hak ve özgürlüklere keyfî surette müdahaleden kaçınmayı gerekli kılar. Pozitif yükümlülükler de temel hak ve özgürlüklerin korunmasını ve bireyler arası ilişkiler alanında olsa da temel hak ve özgürlüklerin güvencelerini sağlamaya yönelik olaya özgü tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32; Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, § 46).

18. Pozitif yükümlülükler; özel hukuk kişilerinin birbirleriyle olan uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulmasını, söz konusu uyuşmazlıkların adil yargılama gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenmesini ve bu yargılamalarda temel haklara ilişkin anayasal güvencelerin gözetilip gözetilmediğinin denetlenmesini de gerektirir. Kamu gücünü kullanan aktörler dışında kalan kişiler arasındaki özel hukuk ilişkilerinde kamusal makamların yükümlülükleri; bireylerin temel hak ve özgürlüklerine üçüncü kişilerin müdahale etmesini engellemek için gerekli önlemleri almak ve mahkemelerce korunma sağlanmasını temin etmektir. Kamusal makamlar, gerekli yapısal önlemleri almış olsa da uyuşmazlık konusu davayı yürüten mahkemelerce verilen kararlarda üçüncü kişilerin müdahalelerine karşı bireylere korunma imkânı sağlanmadığı durumlarda bu yükümlülükleri gereği gibi yerine getirmemiş olacaktır. Bu, kamusal makam olan mahkemeler aracılığıyla bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunmasız bırakıldığı anlamına gelecektir (Ömür Kara ve Onursal Özbek, §§ 47-49; Ayhan Deniz ve diğerleri [GK], B. No: 2019/10975, 14/6/2023, § 36).

19. Bu doğrultuda özel hukuk iş ilişkisi kapsamında çalışan bireylerin Anayasa ile güvence altına alınan haklarına işverence müdahale yapıldığı iddiası içeren uyuşmazlıkların karara bağlandığı davalarda derece mahkemelerince söz konusu güvenceler gözardı edilmemeli, işveren ve çalışanlar arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde dengelenmeli, ulaşılan sonuç hakkında hüküm kurulurken ilgili ve yeterli gerekçeler sunulmalıdır (Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 50; Kasım Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2019/33243, 4/7/2022, § 32; Ayhan Deniz ve diğerleri, § 37).

20. Derece mahkemelerince, tarafların çıkarları dengelenirken iş sözleşmelerinde kısıtlayıcı ve zorlayıcı düzenlemelerin ne şekilde belirlendiği, çalışanların temel haklarına yönelik müdahalede bulunulmasına neden olan çıkarın üstün olup olmadığı, sözleşmenin feshinin çalışanların eylem ya da eylemsizlikleri karşısında makul ve orantılı bir işlem olup olmadığı somut olayın şartlarına göre ele alınmalıdır. Ayrıca yargılamalar sırasında gerçekleştirilen işlemlerin ve neticede verilen kararın gerekçesinin bizatihi temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir müdahale oluşturmaması için derece mahkemelerince gereken özen gösterilmelidir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 51; Kasım Çiftçi ve diğerleri, § 33; Ayhan Deniz ve diğerleri, § 38).

21. Somut olayda işveren, başvuruculaların iş sözleşmelerini 4857 sayılı Kanun'un haklı nedenle feshi düzenleyen hükümleri gereğince feshetmiştir. Derece mahkemeleri ise başvuruculaların kanuna aykırı bir toplantı ve gösteri yürüyüşüne katıldıklarını, haklarında soruşturma dosyası bulunduğunu ve toplantının içeriği gereği haklarında terörle irtibatlı olduklarına dair şüphe bulunduğunu belirterek feshin geçerli olduğu kanaatine varmıştır. O hâlde nihai olarak başvuruculaların iş sözleşmesi, katıldıkları toplantının işveren ile aralarındaki güven ilişkisini bozduğu gerekçesine dayanılarak şüphe feshi kapsamında feshedilmiştir.

22. Konu hakkındaki yargısal içtihada göre iş sözleşmelerinde tarafların birbirlerine olan güveni, özellikle de işverenin işçiye olan güveni, iş ilişkisinin kurulmasında ve devamında oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Bu güven gereği; işçinin iş sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini ihlal etmesi veya işverene ya da işyerine karşı suç niteliğinde bir eylemi olması işverenin iş sözleşmesini devam ettirmesinin kendisinden beklenemeyeceği sonucunu doğurur. Ancak bu durumların ispatı her zaman ve her şartta mümkün değildir. Bazı hâllerde somut olayda işçinin eylemi ispatlanamamakla birlikte işveren tarafından, karşı tarafça giderilemeyen bir şüphe ortaya konabilir. Böyle açık ve giderilemeyen bir şüphe mevcut ise iş ilişkisinin güven temeli sarsılacak ve iş sözleşmesinin bu nedenle feshi gündeme gelmektedir.

23. Feshin gerekçesi gözönüne alındığında bu tür durumlarda başvurulabilecek tedbirlerden olan iş sözleşmesinin feshedilmesi konusunda Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı, iş ilişkisinin tek taraflı bir irade beyanıyla sonlandırılmasını yasaklamamaktadır. Ancak işveren tarafından hayata geçirilen iş ilişkisinin sona erdirilmesine ilişkin tedbirin zorunlu ve başvurulabilecek en son çare olarak nitelendirilebilmesi için yukarıda anılan hususların somut şekilde ortaya konması ve bunun sonucunda işçinin işverenin menfaatine ve beklentilerine aykırı davrandığının belirlenmesi gerekir. Başka bir deyişle işverenin menfaatine zarar vermeyen nedenlerin zorunlu ve son çare olarak başvurulmuş tedbirler olarak kabul edilmesi mümkün değildir (C.A. (3), § 124).

24. Somut olayda, başvurucular yaşadıkları ilde daha önce hizmet vermiş bir siyasetçinin haksız yere gözaltına alınması üzerine terör örgütleriyle irtibatı olamayacağına inanarak kendisine destek vermek istemişlerdir. Başsavcılık ise söz konusu eylemin 2911 sayılı Kanun kapsamında izinsiz düzenlendiği gerekçesiyle soruşturma başlatmıştır. Bu noktada Anayasa Mahkemesi, toplantı hakkının bildirim usulüne bağlanabileceğine daha önce karar vermiştir. Söz konusu bildirimin amacı toplantı, yürüyüş veya diğer gösterilerin düzgün bir şekilde yapılmasını güvence altına almak için yetkililere makul ve uygun tedbir alma imkânı sağlamak olduğu sürece genel olarak hakkın özüne dokunmaz. Bildirim usulünün uygulanmasının amacı, toplantı hakkının etkin şekilde kullanılması imkânını sağlamaktır (Dilan Ögüz Canan, § 39; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 122; Osman Erbil, § 52). Anayasa Mahkemesinin daha önce ifade ettiği üzere bildirim usulüne uyulmaması hâlinde bu yükümlülüğü yerine getirmekle mükellef olanlara ölçülü bir yaptırım uygulanabilmesi mümkünse de bir toplantı barışçıl ise veya herhangi bir şiddet tehlikesi bulunmuyorsa yalnızca bildirim yükümlülüğüne uyulmadığı gerekçesiyle toplantıya katılanlar cezalandırılmamalıdır (Selma Elma, B. No: 2017/24902, 4/7/2019, §§ 44-47).

25. Diğer yandan ise somut olayda, katıldıkları toplantı nedeniyle terör örgütleri ile irtibatlı görülen başvuruculaların iş sözleşmeleri feshedilmiştir. Hiç şüphesiz terör örgütleri, görüşlerinin toplum içinde yayılmasını ve fikirlerinin kökleşmesini hedefleyerek bu amacın gerçekleşmesine yönelik her türlü vasıtaya başvurabilmektedir. Terörün veya terör

örgütlerinin propagandasının da söz konusu vasıtalardan biri olduğunda kuşku yoktur. Terör, başta ifade özgürlüğü olmak üzere demokratik toplumun tüm değerlerine düşmandır. Bu nedenle terörizmi, terörü ve şiddeti meşrulaştıran, öven ya da bunlara teşvik eden sözler, davranışlar ve eylemler toplantı hakkı kapsamında görülemez (Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, § 43; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 79; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 61). Bu bağlamda bir işverenden de terörü öven, destekleyen veya terör örgütü ile irtibatı bulunan bir çalışanı ile birlikte çalışması beklenemez.

26. Bununla birlikte bildirim yapılmaması sebebiyle bir toplantının kanuna aykırı hâle gelmesi, o toplantıya katılarak barışçıl bir şekilde toplantı hakkını kullananları otomatik olarak terör örgütü ile ilişkili kişiler olarak nitelendirmeyi mümkün kılmaz. Önemle belirtilmelidir ki kolektif bir şekilde kullanılan ve düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı veren toplantı hakkı; çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde zorunlu olan farklı düşüncelerin ortaya çıkmasını, korunmasını ve yayılmasını güvence altına almaktadır. Öte yandan toplantının veya gösteri yürüyüşünün hangi amaçla yapıldığının bir önemi de yoktur. Dolayısıyla ifade özgürlüğünde olduğu gibi kamu yararını ilgilendiren ve siyasi meseleler söz konusu olduğunda toplantı hakkına yapılan müdahaleler daha dar yorumlanmalı; mevcut düzene itiraz edilen ve barışçıl yöntemlerle gerçekleştirilmesi savunulan siyasi fikirlerin toplantı ve diğer yasal araçlarla ifade edilebilmesi imkânı sağlanmalı, bu tür toplantılara katılanlara yönelik üçüncü kişilerden gelebilecek her tür müdahale de önlenmelidir (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, §§ 79, 80; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 115-118; Gülşah Öztürk ve diğerleri, §§ 67, 68).

27. Bu kapsamda mevcut olayda gerek işveren gerekse derece mahkemeleri, başvuruculaların henüz hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı bulunmayan ve daha sonra da hakkında beraat kararı verilen eski bir belediye başkanına destek amacıyla yapılan barışçıl bir eyleme sadece katılmalarının terör örgütü ile irtibatlı olduklarını ne şekilde gösterdiğini ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya koyamamıştır. Nitekim derece mahkemeleri toplantının içeriği itibarıyla soyut bir değerlendirmede bulunmakla yetinmiş ve izinsiz bir toplantıya katılmayı terör örgütüyle irtibata yönelik bağlantı kabul etmiştir. Kaldı ki başvurucular -bireysel başvurusu sonrası- yargılandıkları ceza davasından suçun unsurlarının oluşmaması nedeniyle beraat etmişlerdir.

28. Yukarıda yapılan açıklamalara karşın iş ilişkisinden doğan uyuşmazlıkları karara bağlayan derece mahkemelerince özel hayata saygı hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin olarak Anayasa'da belirtilen güvencelerin gözetildiği özenli bir yargılama yapılmadığı, dolayısıyla da anayasal güvencelerin korunması açısından devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getiremediği anlaşılmıştır. Neticeten başvuruculaların Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ile Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi ile 100.000 TL manevi ve miktar belirtmeksizin maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

30. Başvurularda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği

yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. Ayrıca özel hayata saygı hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının birlikte ihlal edilmiş olması dikkate alınarak başvuruculara ayrı ayrı net 38.500 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucular, maddi zararlarına ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. 1. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kars İş Mahkemesine (E.2020/750, K.2021/92; E.2021/11, K.2021/99 ve E.2021/12, K.2021/102 sayılı dosyaları) GÖNDERİLMESİNE,

E. 38.500 TL manevi tazminatın başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.S. VE DİĞERLERİ

B. No: 2015/18814 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/18814

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.S. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2015/18814)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucular : 1. A.S.

2. K.R.

3. T.R.

Vekili : Av. Abdulhalim YILMAZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; idari gözetim altında tutulmanın hukuki olmaması ve idari gözetim merkezindeki tutulma şartları nedeniyle kötü muamele yasağının, bu yasakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Adana Valiliği 17/4/2015 tarihinde başvuruculların sınır dışı edilmesine ve idari gözetim altına alınmasına karar vermiştir.

3. Başvurucular 11/9/2015 tarihinde sulh ceza hâkimliğine başvurmuş; idari gözetim kararının hukuka aykırı olduğunu, tutuldukları geri gönderme merkezinin şartlarının da insan haysiyetiyle bağdaşmayacak kadar kötü olduğunu belirterek idari gözetim kararının

kaldırılmasını talep etmiştir.

4. Adana 3. Sulh Ceza Hâkimliği 2/10/2015 tarihinde talebin reddine kesin olarak karar vermiştir.

5. Başvurucular, nihai kararı 20/10/2015 tarihinde öğrendiklerini belirterekmahkemeler aracılığıyla bireysel başvuru yapmıştır. Yerel mahkeme bireysel başvurunun 9/12/2015 tarihinde yapıldığı bilgisiyle başvuru dilekçesi ve eklerini Anayasa Mahkemesine göndermiştir.

6. Komisyon, başvuruya konu nihai kararın başvuruculara 20/10/2015 tarihinde tebliğ edildiği, başvuruların bireysel başvuru süresini geçirdikten sonra 9/12/2015 tarihinde başvuru yaptıkları gerekçesiyle idari yönden ret kararı vermiştir.

7. Başvurucular bireysel başvurunun 20/11/2015 tarihinde mahkeme aracılığıyla yapıldığını, gecikmenin mahkemeden kaynaklı olduğunu belirtmiş ve bu durumu kanıtlayacak belgeleri ekleyerek idari ret kararına itiraz etmiştir.

8. İdari ret kararına yapılan itiraz 6/11/2017 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kararda ayrıca başvuruculara gizlilik talebinin kabulüne, kimlik bilgilerinin kamuya açık belgelerde gizli tutulmasına, başvuruculara adli yardım taleplerinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucular, hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutulduklarını, tutulma şartlarının insan haysiyetiyle bağdaşmayacak ölçüde kötü olduğunu, bu şartlara karşı makul sürede sonuç alabilecekleri etkili bir başvuru yolunun bulunmadığını, aile olmalarına rağmen yedi aydır aynı geri gönderme merkezinin farklı odalarında tutularak birbirleriyle görüştürülmediklerini ve telefonla haberleşme imkânı tanınmadığını belirterek kötü muamele yasağının, bu yasakla bağlantılı olarak da etkili başvuru hakkının, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

10. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de başvuru süresidir. Süre, başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul hükmüdür (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

11. Somut olayda başvuruculara başvuru formundaki beyanlarından ve nihai kararın tebliğine ilişkin sundukları belgeden başvuruya konu edilen kararı 20/10/2015 tarihinde öğrendikleri görülmüştür. Buna göre başvuruların en geç 19/11/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmaları gerekirken bu tarih geçtikten sonra 20/11/2015 tarihinde bireysel başvuru yaptıkları anlaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Başvuruculaların kamuya açık belgelerde kimliklerinin gizli tutulması taleplerinin KABULÜNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvuruculaların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ADEM YILMAZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/15230 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/15230

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ADEM YILMAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/15230)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucular : 1. Adil PONÇAKLI

Vekili : Av. Yaşar KILIÇ

2. Çağlayan YILMAZ

Vekili : Av. Murat BOZ

3. Sezayi EĞE

Vekili : Av. Murat BOZ

4. Hasan ÇELİK

Vekili : Av. Yasemin Müşerref BOZKURT ALEV

5. Adem YILMAZ

6. Adnan KARACA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kanun hükmünde kararnameyle kapatılan eğitim kurumundan yapılan taşınmaz alış işleminin muvazaalı olduğu tespit edilerek taşınmazın mülkiyetinin Hazineye geçirilmesi

nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 2016/34228, 2016/56484, 2016/74276, 2018/8578, 2018/20840 başvuru numaralı dosyalar konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2016/15230 başvuru numaralı dosyayla birleştirilmiştir.

3. Başvurucular taşınmazlarının mülkiyetinin kamuya geçirilmesi işlemine karşı doğrudan bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

5. Başvurucular, terör örgütü ile iltisakı tespit edilerek kapatılan eğitim kurumları ile hiçbir bağlantıları bulunmadığı hâlde taşınmazların devrinin muvazaalı kabul edilerek tapusunun iptal edilmesinin mülkiyet haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucular olağan başvuru yollarından netice elde edemeyecekleri açık olduğundan doğrudan Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunduklarını açıklamıştır.

6. Adalet Bakanlığı görüşünde; başvuruların öncelikle olağan başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulunarak reddedilmesi gerektiği, kanun hükmünde kararnamenin verdiği yetkiye dayanılarak idarece tesis edilen işleme ilişkin olarak idare mahkemeleri nezdinde iptal davası açılmadan doğrudan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapıldığını, olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapılması nedeniyle derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin söz konusu olmadığını, bu nedenle mülkiyet hakkının esasına ilişkin ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek olmadığı ifade edilmiştir.

7. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluna başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16). Bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun bu niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

8. 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (675 sayılı KHK) 12. maddesinde, olağanüstü hâl kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonlarının faaliyetlerinin sürdürüldüğü dönemde üzerilerinde bulunduğu, mülkiyeti kapatılanların sahibi gerçek veya tüzel kişilere ait olan taşınmazlardan 1/1/2014 tarihi ile bahse konu yerlerin kapatılma tarihleri arasında üçüncü kişilere devri yapılmış olan ve üzerinde kapatılanlar tarafından aynı faaliyete kapatılma tarihi itibarıyla devam edilen taşınmazların devir işlemlerinin muvazaalı kabul edileceği ve tapuda ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari

olarak resen tescil edileceği düzenlenmiştir.

9. 29/4/2017 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 689 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 5. maddesi ile 675 sayılı KHK'nın 12. maddesine şu fıkralar eklenmiştir:

"(2) Birinci fıkrada belirtilen taşınmazların devredildiği üçüncü kişilerin terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti, iltisakı veya irtibatı olması halinde, taşınmaz üzerinde aynı faaliyete devam edildiğine bakılmaksızın devir işlemleri muvazaalı kabul edilir ve tapuda ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak resen tescil edilir.

(3) Bu madde kapsamında görülmekte olan davalarda konusuz kalma nedeniyle davanın esası ve yargılama giderleri hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilir."

10. 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi 6/2/2018 tarihli ve 7082 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşmıştır.

11. Anayasa Mahkemesi 7082 sayılı Kanun'un 12. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkralarının iptali talebini incelemiş; 31/5/2023 tarihli ve E.2018/77, K.2023/105 sayılı kararıyla anılan fıkraları iptal etmiştir. Söz konusu kararla, dava konusu (1) ve (2) numaralı fıkraların iptali nedeniyle (3) numaralı fıkranın uygulanma imkânı kalmadığından (3) numaralı fıkra yönünden Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılmasına gerek görülmemiştir.

12. Bu durumda kanun hükmünde kararnameyle kapatılan eğitim kurumundan yapılan taşınmaz satımına ilişkin işlemin muvazaalı olduğu tespit edilerek taşınmazın mülkiyetinin Hazineye geçirilmesi işleminin yargısal olarak denetlenmesine engel olduğu iddia edilen 675 sayılı KHK'nın 12. maddesinin kanunlaştıktan sonra norm denetimi yoluyla iptal edildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda Anayasa Mahkemesinin iptal kararındaki gerekçeler de dikkate alındığında oluşan yeni hukuki durum çerçevesinde başvurucunun iddialarına yönelik olarak başarı şansı sunan, etkili bir hukuk yolunun mevcut olduğu değerlendirilmiştir. Öte yandan belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesi çeşitli kararlarında bir hukuk yolunun sonradan oluşması durumunda da etkili kabul edilebileceğini, aksine bir sonuca varılmasının bireysel başvurunun ikincilliği ilkesiyle bağdaşmayacağını vurgulamıştır (bkz. Ferat Yüksel, B. No: 2014/13828, 12/9/2018; Murat Emrah Emre, B. No: 2018/1275, 30/10/2018). Somut başvuruda da bu ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmayıp başvurucunun da doğrudan Anayasa Mahkemesine başvurduğu (bkz. § 3) dikkate alındığında başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varılması gerekir.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SAMİM ÇİFTÇİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/30042 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/30042

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SAMİM ÇİFTÇİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/30042)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucular : 1. Samim ÇİFTÇİ

2. Satvet ÇİFTÇİ

3. Serdar ÇİFTÇİ

4. Sernur ÇİFTÇİ

Başvurucular Vekili : Av. Hayel ÖZENÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, imar planında kamu kreş alanı olarak ayrılan taşınmazın plan notunda değişiklik yapılarak özel kreş yapılmasına izin verilmesi yönündeki talebin reddi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculara murisleri S.Ç.'den intikal eden başvuruya konu İstanbul ili Beşiktaş ilçesi Rumeli Hisarı Mahallesi 1.396 ada 2 parsel numaralı taşınmaz 20/12/1976 onanlı 1/500 ölçekli mevzii imar planının geçerli olduğu alanda avan proje ile kreş alanında bırakılmıştır. Taşınmaz 1/1.000 ölçekli uygulama imar planıyla 1993 yılında kreş alanı vasfıyla kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Söz konusu taşınmazın 6/5/1984, 25/1/1994 ve 7/10/1999 tarihli imar durumlarında kreş olarak tahsis edildiği belirtilmiş, taşınmaz imar programlarına dâhil edilmemiştir.

9. Murisin özel kreş yapılmasına izin verilmesine dair 13/4/2001 tarihli talebi Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunca kabul edilerek özel kreş binası izni verilmiş ise de ilgili Belediye tarafından izin verilmemiştir. Belediye, söz konusu taşınmaz üzerinde kreşin ancak kamu eliyle yapılabileceği ve bu alanda özel kreş yapılmasının mümkün olmadığı gerekçesiyle 6/8/2002 tarihinde müracaatı reddetmiştir.

10. Muris, bunun üzerine söz konusu işlemin ve dayanağı plan notunun iptali talebiyle dava açmıştır. Davada, mevcut planda taşınmazın yerinin kreş olarak sosyal kamu hizmeti faaliyetine özgülendiği ancak bu doğrultuda bir faaliyetin gerçekleşmediği, bu durumun mülkiyet haklarının özünü ortadan kaldırdığı iddia edilmiş ve plan notundaki "söz konusu kreş alanı kamu eliyle yapılacaktır, özel kreş olarak yapılamaz" ifadesinin iptalini istemiştir.

11. İstanbul 5. İdare Mahkemesi 30/1/2004 tarihli kararı ile davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, kreşin imar mevzuatında umumi hizmetlere ayrılan alanlar arasında sayılmış olması nedeniyle plandaki amacına uygun olarak kamu eliyle yapılmasının kamu hizmetinin faydalananlara eşit paylaştırılması sonucunu doğuracağı ifade edilmiştir.

12. Temyiz üzerine Danıştay Altıncı Dairesi (Daire) 8/11/2006 tarihinde ilk derece mahkemesi kararını bozmuş ise de Daire 10/7/2008 tarihli kararıyla bu defa Belediyenin karar düzeltme talebini kabul ederek mahkeme kararını onamış ve karar kesinleşmiştir.

13. Muris, özel kreş yapılabilmesine imkân sağlanması amacıyla plan notunun değiştirilmesi için yaptığı başvurunun ve bunun üzerine açtığı iptal davasının reddedilmesi ve kararın kesinleşmesi üzerine özel kreş inşa edilememesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden bahisle 24/11/2008 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvuru yapmıştır. Başvuru 58220/08 numarasını almıştır.

14. Muris S.Ç. 27/4/2010 tarihinde vefat etmiştir. Akabinde mirasçı olan başvurucular, söz konusu taşınmazı 4/5/2012 tarihinde satmıştır.

15. AİHM 6/10/2016 tarihinde başvurunun kabul edilemez bulunduğuna karar vermiştir. Kararda, mülkiyet hakkı çerçevesinde 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair

Kanun'la kurulan Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığına (Tazminat Komisyonu) başvurulması gerektiği ve diğer şikâyetlerin ise muhtelif gerekçelerle kabul edilemez olduğu belirtilmiştir.

16. AİHM'in kararı doğrultusunda başvurucular 18/11/2016 tarihinde Tazminat Komisyonuna başvurarak -AİHM başvuru formuna atıfla- aynı taleplerinin 6384 sayılı Kanun hükümlerine göre sonuçlandırılmasını ve kendilerine 14.942.309,74 TL tazminat ödenmesini istemiştir.

17. Tazminat Komisyonu, 4/8/2017 tarihli kararı ile başvurunun reddine karar vermiştir. Komisyon, somut olayda taşınmazın kullanılamaması nedeniyle mülkiyet sahibinde meydana gelen mağduriyetin giderilmesi amacıyla yapılan başvuruda, tazminata hükmedilebilmesi için mülkiyet bağının başvurunun devamı sırasında da olması gerektiği, fakat taşınmazın satılmış bulunması nedeniyle talebin reddedilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Tazminat Komisyonu, sonuç olarak açıkça temelden yoksun olduğu sonucuna vardığı başvurunun reddine karar vermiştir.

18. Başvurucular, bu karara karşı Ankara Bölge İdare Mahkemesine (Bölge İdare Mahkemesi) itiraz etmiş ve AİHM'e yaptıkları başvurudaki taleplerini yinelemiştir.

19. Bölge İdare Mahkemesinin 28/6/2018 tarihli kararı ile itirazın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucuların mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürdükleri taşınmazı satmak suretiyle taşınmazla mülkiyet bağlarını kopardıkları hususunda bir ihtilafın söz konusu olmadığı, dolayısıyla Tazminat Komisyonunca başvurunun reddedilmesinde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

20. Nihai karar 24/7/2018 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucular 17/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

22. İlgili hukuk için bkz. Hüseyin Ünal (B. No: 2017/24715, 20/9/2018, §§ 17-23).

2. Bireysel Başvuru Kararları

23. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Ünal, kararında bir taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasıyla ilgili şikâyeti incelemiştir. Anılan karara konu olayda imar planında kamu hizmeti alanına ayrılan taşınmazın rayiç bedelinin ödenmesi talebiyle açılan tam yargı davasının reddi üzerine yapılan bireysel başvuruda ölçülülük yönünden yapılan değerlendirmede uygulama imar planının onaylanmasından itibaren beş yıldan fazla süre geçmesine rağmen imar planında kamu hizmetine ayrılan taşınmazın kamulaştırılmamasının ve herhangi bir tazminat ödenmemesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği kanaatine ulaşmıştır. Bu sebeple başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğunu ve müdahalenin ölçülü olmadığını kabul etmiştir (Hüseyin Ünal, §§ 51-62).

24. Anayasa Mahkemesi benzeri bir şikâyeti İbrahim Sözer ve diğerleri (B. No: 2016/10425, 4/4/2019) kararında da incelemiştir. Anılan karara konu olayda imar planında ilköğretim tesis alanı olarak ayrılan taşınmazın kullanılamamasından dolayı uğranılan zararın tazmini

istemiyle açılan tam yargı davasının reddi üzerine yapılan bireysel başvuru mülkiyet hakkı yönünden incelemiştir. Sözü edilen davada idare mahkemesi taşınmazın kamu hizmetine ayrılmasına ilişkin imar planının değiştirilmesi talebinin reddine ilişkin idari işlemin iptal edildiğine, dolayısıyla taşınmazın kamulaştırılması ihtiyacının ortadan kalktığına vurgu yaparak tazminat istemini reddetmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi; imar planı değişikliği talebinin reddine ilişkin işlem iptal edilmiş olsa bile belediyenin yeni bir plan yapmadığını, bu itibarla kısıtlamaların hâlen devam ettiğini belirtmiş, ayrıca başvurucuların sadece kamulaştırma bedelini değil bugüne kadar taşınmazı kullanamamaktan dolayı uğradıklarını öne sürdüğü zararın da karşılanmasını talep ettiğine vurgu yapmış, müdahalenin ölçülü olabilmesi için başvurucular yönünden anılan kısıtlamaların yol açtığı zararların da tazmin edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Anayasa Mahkemesi sonuç olarak herhangi bir tazminat ödenmemesinin başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediğine işaret ederek mülkiyet hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir (İbrahim Sözer ve diğerleri, §§ 48-52).

25. Nazan Eryiğit (2) (B. No: 2019/18639, 3/3/2022) başvurusunda ise tasarruf hakkının kısıtlanması sebebiyle kamulaştırılan taşınmazın kamulaştırmadan önceki dönemde maruz kaldığı kısıtlamalar için tazminat ödenmesi istemiyle açılan tam yargı davasının reddi üzerine yapılan bireysel başvuru mülkiyet hakkı yönünden incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi, başvuruya konu davanın özellikle, taşınmazın kullanılamaması sebebiyle doğduğu ileri sürülen zararların tazminine yönelik olduğuna dikkat çekmiş ve taşınmazın değeri kamulaştırma bedelinin tespiti davasında belirlendiğinden inşaat yasağından kaynaklanan değer düşüklüğüne yönelik şikâyetlerin ancak anılan kamulaştırmaya dair davada ileri sürülmesinin mümkün olduğunu ve olaydaki taşınmazın niteliği -göl mutlak koruma alanında bulunması- hesaba katıldığında güncel kamulaştırma bedelinin ödenmesinin malikin zararını telafi etmeye yeterli görüleceği ifade edilmiştir.

26. Diğer taraftan Ayşe Bulut (B. No: 2018/28925, 11/3/2021) kararında, taşınmaza komşu parselde bulunan ve manzarayı kapatan ruhsata aykırı yapıyı idarenin yıkmamasından dolayı taşınmazın rayiç bedelinin altında satılması nedeniyle zarara uğranıldığı iddiasını incelenmiştir. Olayda rayiç değerin altında satış nedeniyle uğranılan zararın tazmini talebiyle açılan tam yargı davasının reddi üzerine yapılan başvuruda Anayasa Mahkemesi, başvurucunun mağdur sıfatının olduğunu -zımnen- kabul ederek mülkiyet hakkının ihlali iddiasını esastan incelemiştir. Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerinin başvurucunun bir zarara uğrayıp uğramadığını tespit etmek için gerekeni yapmadığından mülkiyet hakkının korunmasında usule ilişkin güvencelerin yerine getirilmediği sonucuna varmıştır.

B. Uluslararası Hukuk

27. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), imar planında taşınmazın kamu hizmetine ayrılmasının ve bu çerçevede kamu makamlarının süre sınırlaması olmaksızın herhangi bir zamanda taşınmazı kamulaştırmaya yetkili olmalarının mülkiyet hakkının kullanımını belirsiz ve kullanılamaz hâle getireceğini vurgulamıştır (Sporrong ve Lönnroth/İsveç [GK], B. No: 7151/75-7152/75, 23/9/1982, § 60; Hakan Arı/Türkiye, B. No: 13331/07, 11/1/2011, § 35).

28. Sporrong ve Lönnroth/İsveç kararına konu olayda başvurucuların taşınmazlarının imar planı çerçevesinde kamulaştırılması öngörülerek taşınmazlar için on iki ve yirmi beş yıl süren inşaat yasakları uygulanmıştır. AİHM, bu taşınmazlar henüz kamulaştırılmadığından mülkten yoksun bırakmanın söz konusu olmadığını belirtmiştir. AİHM, gerçek anlamda bir kamulaştırmanın olmadığı ve dolayısıyla mülkiyetin devredilmediği bu gibi durumlarda

görünenin arkasına bakılması ve şikâyet edilen hususta gerçek durumun ne olduğunun araştırılması gerektiğini ifade etmiştir. AİHM, bu bağlamda getirilen kamulaştırma tedbirlerinin taşınmazlar üzerindeki sınırlandırıcı etkilerinden söz etmiş ve bu tedbirlerin taşınmazların değerinde olumsuz etkiye yol açtığını, başvurucuların taşınmazlarından dilediği gibi yararlanmalarının veya taşınmazları kullanmalarının önemli ölçüde kısıtlandığını vurgulamıştır. AİHM bu gibi kamulaştırma izinlerinin genel kamulaştırma sürecinin ilk aşaması olması nedeniyle kontrol amacı da gütmediğini belirterek müdahaleyi, mülkiyetten barışçıl yararlanma ilkesine ilişkin birinci kural çerçevesinde incelemiştir. AİHM sonuç olarak kamulaştırma tedbirlerinin uygulandığı sürenin uzunluğu ve bu süre içinde getirilen kısıtlamalar nedeniyle başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklendiği kanaatiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varmıştır (Sporrong ve Lönnroth/İsveç, §§ 56-75). AİHM kararda, İsveç hukukunda başvurucular için bir tazminat yolunun öngörülmediğine de dikkat çekmiştir (Sporrong ve Lönnroth/İsveç, §§ 71, 73).

29. Hakan Arı/Türkiye kararına konu olayda, başvurucunun taşınmazı 2002 yılında yapılan uygulama imar planında okul alanı olarak ayrılmıştır. Başvurucu, taşınmazın imar durumunun değiştirilmesi istemiyle Mersin Belediyesine başvurmuştur. Belediye; taşınmazın kamu hizmetine ayrıldığını ve kamulaştırılmasına dair karar alındığını, imar durumunun değiştirilmesinin mümkün olmadığını belirterek talebin reddine karar vermiştir. Başvurucu, bunun üzerine mülkiyet hakkından dilediği gibi yararlanamaması nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararlarının tazmini amacıyla 2003 yılında tazminat davası açmıştır. Derece mahkemeleri, taşınmaz okul alanı olarak ayrılmışsa da dava tarihi itibarıyla taşınmaz üzerinde idarenin fiilî müdahalesi bulunmadığından tazminat ödenmesinin hukuken mümkün olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir (Hakan Arı/Türkiye, §§ 6-24).

30. Söz konusu başvuruda hükümet, başvuranın idari mahkemeler önünde iptal davası açması gerektiğini ileri sürmüş ise de AİHM başvurucunun, uğradığı zararın giderilmesi bakımından iç hukuktaki mahkemelerde açtığı maddi ve manevi tazminat davası ile iç hukuk yollarını tüketmiş sayılacağını belirterek söz konusu itirazı reddetmiştir. AİHM, öncelikle taşınmazın imar planında okul alanı olarak ayrılmış olmasının hem getirdiği inşaat yasağına hem de taşınmazdan dilenildiği gibi yararlanılmasına engel olacak nitelikteki sınırlamalara dikkat çekerek somut olayda mülkiyet hakkına müdahale edilmiş olduğunu kabul etmiştir. AİHM, söz konusu müdahalenin taşınmazın satış imkânını azalttığını, sonucu itibarıyla taşınmazın değerini hatırı sayılır ölçüde düşürdüğünü ve başvurucunun uğradığı kaybın tazminatla giderilmemiş olduğunu vurgulamış ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Hakan Arı/Türkiye, §§ 41-47).

31. Diğer taraftan benzeri şekilde imar planında yeşil alan olarak ayrılan taşınmazı kullanmaması ve taşınmazın kamulaştırılmaması nedeniyle yapılan bireysel başvuruda AİHM başvurucunun idari mahkemeler önünde tam yargı davası yolunu tüketmeden başvuru yaptığı gerekçesiyle başvuruyu kabul edilemez bulmuştur (Bozkurt/Türkiye, B. No. 38045/05, 2/3/2010). AİHM anılan kararda aynı konuya ilişkin tam yargı davası açılmadan başvuru yapılması nedeniyle kabul edilemez bulduğu Pınar Güngör/Türkiye, (B. No: 46745/99, 6/3/2007) ve Gülizar Öz/Türkiye (B. No: 40687/98, 1/7/2004) kararlarını hatırlatmıştır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 10/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

33. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

34. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

36. Başvurucular, taşınmazlarının imar planında kreş alanına ayrılmasına rağmen -taşınmazlarını sattıkları 2012 yılına kadar- yaklaşık otuz altı yıldır özgülendiği amaç doğrultusunda kullanılmayıp ayrıca özel kreş yapılması için kendilerine izin verilmemesinden şikâyetçidir. Başvurucular ayrıca taşınmazı söz konusu plan nedeniyle rayiç bedelinin altında satmak durumunda kaldıklarını ileri sürmüştür. Sonuç olarak taşınmazın imar planında kamu hizmeti alanına ayrılması ve plan notunda özel kreş yapılması yönünde değişiklik yapılmaması nedeniyle mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ifade etmişlerdir.

37. Bakanlık görüş yazısında başvurunun, öncelikle mağdur sıfatı yönünden incelenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bakanlık, başvuruculların satış ile söz konusu taşınmazla mülkiyet bağlarının koptuğunu, taşınmazın artık tapu kütüğünde üçüncü kişiler adına kayıtlı olduğunu, dolayısıyla başvuruculların mağdur sıfatlarının olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bakanlık bu bağlamda hâlihazırda sahibi olmadıkları mülkiyete dayanan başvuruculların iddialarının Anayasa'yla korunan mülkiyet kavramı içinde olmadığını ve başvurunun kabul edilemez bulunması gerektiğini değerlendirmiştir. Bunun yanında Bakanlık, başvuruya konu kararda bariz takdir hatası ve açık bir keyfîlik bulunmadığını, ayrıca başvuruculların delillerini ve iddialarını sunma fırsatı bulamadıklarına ve yargılamaya etkin olarak katılma imkânlarının ellerinden alındığına dair bir bulgunun da olmadığını belirtmiştir.

38. Başvurucular; Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında, tapuyu devretmişlerse de tapuda malik oldukları döneme ilişkin olarak taşınmazın kullanılamaması dolayısıyla tazminat istediklerini belirterek otuz altı yıl boyunca mülklerini kullanmalarının idarece engellenmesinin hiç değerlendirmeye alınmamasının bir hukuk devletinde vatandaşların haklarının hiçbir garantisinin olmadığı ve korunmadığı anlamına geldiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

39. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

40. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir" denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda başvurucular 2012 yılında söz konusu taşınmazı satmışlarsa da Anayasa Mahkemesi, Ayşe Bulut başvurusunda taşınmazın objektif değerinin altında satmak durumunda kalındığı iddiasını taşınmazın satışından sonra incelemiştir. Diğer taraftan aşağıda yapılan açıklamalar ve varılan sonuç gözetildiğinde mülkün varlığı ve mağdur sıfatı bağlamında daha öte bir tartışma gerekli görülmemiştir.

41. Anayasa Mahkemesi bir taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılması dolayısıyla malikin tasarrufunun kısıtlanmasına dair pek çok başvuruyu incelemiştir (örneğin bkz. §§ 23-26). Mahkeme bu başvurularda taşınmazın kamulaştırılmadığı süreçte müdahalenin yol açtığı kısıtlamaları gözeterek müdahaleyi mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelemiştir (örneğin bkz. Hüseyin Ünal, § 41). Somut olayda da başvurunun müdahalenin mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

42. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62).

43. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt, kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Somut olayda 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun ilgili hükümleri kapsamında yapılan imar uygulaması sonucunda başvurucuya ait taşınmaz kamu kreşi alanı olarak ayrılmıştır. Mülkiyet hakkı

üzerinde oluşan müdahalenin temeli bu kanuni düzenlemeye dayanmaktadır.

44. Somut olayda derece mahkemeleri, kreşin kamu eliyle yapılmasında kamu yararı bulunduğunu tespit etmişlerdir (bkz.§§ 11,12). Gerçekten de plandaki amacına uygun olarak kreş hizmetinin kamu eli ile yapılmasının kamu hizmetlerinden faydalananlara eşit paylaştırılması sonucunu doğuracağı değerlendirildiğinde müdahalenin meşru bir amacının bulunduğu kabul edilmiştir.

45. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

46. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Ünal kararında ölçülülük yönünden yapılan değerlendirmede uygulama imar planının onaylanmasından itibaren beş yıldan fazla süre geçmesine rağmen imar planında kamu hizmetine ayrılan taşınmazın kamulaştırılmamasının ve herhangi bir tazminat da ödenmemesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği kanaatine ulaşmıştır. Bu sebeple başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğunu ve müdahalenin ölçülü olmadığını kabul etmiştir (Hüseyin Ünal, §§ 51-62).

47. Anayasa Mahkemesi İbrahim Sözer ve diğerleri kararında ise imar planında eğitim tesisi olarak tahsis edilen taşınmazın malikinin kamulaştırma bedeline kavuşacağı tarihteki belirsizliğe ek olarak imar planının değiştirilip değiştirilmeyeceği hususunda da belirsizliğe maruz kalacağından bunun tazmin edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Diğer bir ifadeyle başvuruculların sadece kamulaştırma bedelinin değil taşınmazı kullanamamaktan dolayı uğradıklarını öne sürdüğü zararın da karşılanmasını talep ettiği durumlarda müdahalenin ölçülü olabilmesi için başvurucular yönünden anılan kısıtlamaların yol açtığı zararların da tazmin edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde -herhangi bir tazminat ödenmemesi- başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklenmiş olur (İbrahim Sözer ve diğerleri, §§ 48-52).

48. Diğer taraftan Nazan Eryiğit (2), kararında ise taşınmazı göl mutlak koruma alanında kalan malikin bu taşınmazı üzerinde konut veya işyeri inşa etme umudu bulunmadığından düçar olacağı belirsizlik hangi tarihte kamulaştırma bedeline kavuşacağıyla sınırlı olduğundan taşınmazın niteliği hesaba katıldığında güncel kamulaştırma bedelinin ödenmesinin malikin zararını telafi etmeye yeterli görüleceği ifade edilmiştir.

49. Taşınmazın imar planında kamu hizmetine ayrılması suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalelere ilişkin yukarıda alıntılanan Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararları incelendiğinde, müdahalenin ölçülülüğünün temini için ilke olarak gerek taşınmazın kullanılamamasından gerekse öngörülen yasal sürede kamulaştırılmamasından kaynaklanan zararın telafi edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Söz konusu zararın telafisi için ise başvuruculların bireysel başvurudan önce hukuk sisteminde mevcut hukuk yolunu tüketmeleri gerekmektedir.

50. Anılan kararlardan söz konusu zararların telafi edilmesi için etkili hukuk yolunun

tazminat davası yolu olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim ilgili hukukta yer verilen Anayasa Mahkemesinin ve AİHM'in ihlal kararlarına konu başvuruların tazminat davası açtıktan sonra yapılan bireysel başvurulara ilişkin olduğu görülmektedir. Keza benzeri şekilde imar planında kamu hizmetlerine ayrılan taşınmazı kullanamaması ve taşınmazın kamulaştırılmamasına ilişkin doğrudan iptal davası yolu tüketilerek yapılan bireysel başvurularda AİHM'in başvuruculaların idari mahkemeler önünde tam yargı davası yolunu tüketmeden başvuru yaptığı gerekçesiyle başvuruları kabul edilemez bulduğu görülmektedir (bkz. §31). Bunun yanında AİHM'in Adalet Bakanlığı Tazminat Komisyonunu işaret ederek kabul edilemez bulduğu ve eldeki başvuruda da atıf yaptığı Maksut Paksoy ve diğerleri/Türkiye (B. No: 19474/10, 7/6/2016) kararına konu olayda da tazminat davası yolu tüketilerek AİHM'e başvurulduğu görülmektedir.

51. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluna başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16). Bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun bu niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

52. Bu açıklamalar çerçevesinde somut olay incelendiğinde, öncelikle başvuruculaların murisinin imar planında kreş alanı olarak ayrılan taşınmaza özel kreş yapılması için hukuki süreci yürüttüğü açıkça anlaşılmaktadır. Muris, özel kreş yapılmasına imkân sağlayacak plan notu değişikliği için idareye başvurmuş, talebi reddedilince iptal davası açmıştır. Söz konusu davada murisin tazminat talep etmediği anlaşılmaktadır. Plan notu değişikliğine dair iptal davasının reddedilmesinin ardından muris AİHM'e başvurmuş, başvurusu devam ederken vefat etmiştir. Her ne kadar AİHM başvuruyu Adalet Bakanlığı Tazminat Komisyonunu işaret ederek kabul edilemez bulmuş ise de AİHM'e başvurudan önce de mevcut olan tam yargı davası açma imkânı kullanılmadığından başvuru yollarının usulüne uygun tüketildiğinden bahsedilemez.

53. Sözü edilen hususlar dikkate alındığında murisin AİHM'den önce idari mahkemeler önünde tazminat talep etmemesi nedeniyle anılan kısıtlamadan kaynaklanan zararının telafi edilmesi için etkili hukuk yoluna başvurmadığı sonucuna varılmaktadır. Bu durumda söz konusu mülkiyetin el değiştirmesinden kaynaklı hususular yönünden daha öte bir değerlendirme yapılması gerekli görülmemiştir.

54. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının

tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞENGÜL AÇIKGÖZ

B. No: 2018/37889 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37889

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞENGÜL AÇIKGÖZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37889)

Karar Tarihi: 10/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 31/5/2024-32562

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucu : Şengül AÇIKGÖZ

Vekili : Av. Sevil ARACI BEK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kaçak elektrik kullanımı iddiasıyla ilgili olarak tahakkuk ettirilen borca ilişkin menfi tespit davasında aboneliğin sonlandırılması yönünden aboneye ölçüsüz külfet yüklenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle başvurucu 2/1/2003-24/5/2004 tarihleri arasında emlakçılık yaptığı adreste kiracı olarak bulunmuş ve 15/1/2003 tarihinde işyeri elektrik aboneliğini gerçekleştirmiştir. Başvurucu, söz konusu işi bırakarak işyerinden 24/5/2004 tarihinde ayrılmıştır. Başvurucu, işyerinden ayrılırken elektrik aboneliğini iptal ettirmeyi unuttuğunu belirterek daha sonra vekili (aynı zamanda damadı) olan Ö.E.nin 6/7/2005 tarihinde, üstünde "Abone Fesih Kâğıdı" yazan ve "Toroslar Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi Adana Müssesesi ... Şefliğine" hitaben hazırlanan matbu dilekçe şeklindeki belgeyi imzalamıştır. Sayacın numarasının ve son endeksinin yazılı olduğu belgede şirket çalışanı T.S.nin de imzası bulunmakta ve imza tarihi olarak 8/7/2005 yazmaktadır. Söz

konusu işyerinde ilki 14/12/2005 tarihli olmak üzere kaçak kullanıma ilişkin tutanaklar tutulmuştur. Yaklaşık iki yıl sonra Toroslar Elektrik Dağıtım A.Ş. (Şirket) tarafından kaçak elektrik kullanımına ilişkin borcu bulunduğu gerekçesiyle başvurucu adına icra takibi başlatılmıştır. Bunun üzerine başvurucu, böyle bir borcu olmadığının tespitine ve haksız takipte bulunan davalının alacağın en az %40'ı oranında icra inkâr tazminatı ödemesine karar verilmesi talebiyle Adana 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde 13/3/2008 tarihinde dava açmıştır. Dava değeri 22.663,46 TL olup daha sonra ıslah edilmiştir.

3. Başvurucu; davada kendisinden sonra aynı yerde faaliyette bulunan diğer kişilerin zaman zaman kaçak elektrik kullandıklarını ve bundan dolayı kendisinin takibe alındığını, takip yapılmaması için menfi tespit davası açtığını ifade etmiştir. Davalı Şirket ise abonenin usulüne uygun olarak kesilmiş enerjiyi yükümlülüklerini yerine getirmeden kullandığını tespit ettiğini, yedi adet Kaçak Elektrik Kullanma Tespit Tutanağı düzenlediği, kaçak elektrik kullanımından doğan borçtan kullanan ile birlikte abonenin de müştereken ve müteselsilen sorumlu olduğunu, başvurucunun kendileriyle yaptığı sözleşmeyi ihmali neticesinde feshetmediğini, sonuçlarına katlanması gerektiğini belirterek davanın reddine karar verilmesi gerektiğini savunmuştur.

4. Adana 3. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) kaçak elektrik kullanımından veya normal tüketimden elektrik abonesinin kullananlarla birlikte müştereken ve müteselsilen sorumlu olacağına dair Yargıtay kararlarına atıfla başvurucunun devam eden aboneliği üzerinden yapılan kaçak kullanımın ve tüketimin bedelinden elektriği kullanan kişiler ile müştereken ve müteselsilen sorumlu olduğu gerekçesiyle 25/9/2008 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, başvurucu vekilinin temyiz dilekçesi ekinde müvekkilinin aboneliğe konu işyerinde elektriği kestirdiğine dair abone fesih belgesini ibraz ettiğini belirterek öncelikle belgenin geçerli olup olmadığının tespitine karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle 18/11/2009 tarihinde hükmü bozmuştur.

5. Mahkeme; bozma kararına uyarak davalıdan söz konusu aboneliğin sona erdirildiğine dair tutanağın aslının gönderilmesini istemiş ve davalı, aboneliğin sona erdiğine dair bir belgenin mevcut olmadığını Mahkemeye bildirmiştir. Bunun ardından Mahkeme, bozma ilamına göre başvurucunun abone fesih belgesinin geçerli olmadığının anlaşıldığı gerekçesiyle 9/11/2010 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Yargıtay 19. Hukuk Dairesi 1/6/2011 tarihinde kararı ikinci defa bozmuştur. Gerekçede; ilk bozma gereklerinin tam olarak yerine getirilmediğini zira davalı tarafından gönderilen cevapta çelişki bulunduğunu, başvurucunun sorumlu olup olmadığının saptanabilmesi için 6/7/2005 tarihli abone fesih kâğıdının davalı idarenin kayıtlarına işlenip işlenmediği hususunda araştırma ve inceleme yapılıp anılan belgeyi imzalayan görevli T.S.nin tanık olarak ifadesine de gerektiğinde başvurulmak suretiyle davalı idarenin cevap yazısındaki çelişki giderildikten sonra tüm deliller birlikte değerlendirilerek bir karar verilmesinin lüzumlu olduğunu belirtmiştir.

6. Mahkeme, bozma kararına uyarak abone fesih kâğıdında imzası bulunan T.S.yi 11/6/2013 tarihinde tanık sıfatıyla dinlemiştir. T.S. "...belgedeki imza bana aittir, abone Tedaş'a taşınacağına dair beyanda bulunuyor, bunun üzerine Tedaş tarafından abonelik elektriğinin kesilmesi için o gün ben görevlendirilmişim, ben gidip elektriği kesip son endeksi abone fesih kağıdına yazdım ve imzaladım, imza benimdir, benim yaptığım bu işlem doğrudur, ben son endeksi aldım, bu kağıda yazdım, ondan sonra abonenin elektriği kestim..." şeklinde beyanda bulunmuştur. Mahkeme; T.S.nin ifadesiyle de teyit ettiği 8/7/2005 tarihli abone fesih kâğıdına bizzat kendisinin son endeksi yazdığının anlaşıldığı, icra takip tarihleri

itibarıyla son endeks ve tahakkuk dönemlerinin elektriğin kesildiği ve abone fesih tarihinden sonraki dönemi ihtiva ettiği, diğer tanık ifadelerinden de başvurucunun 2005 yılında işyerini kapattığının ve dükkânı boşalttığının anlaşıldığı, icra dosyalarında kaçak elektrik kullanıldığı belirtilen dönemlerde başvurucunun taşınmazla fiilen ilgisini kesmiş olduğu gerekçesiyle davanın kabulüne, başvurucunun borçlu olmadığının tespitine karar vermiştir. Kararın temyiz incelemesi, bu kez Yargıtay 3. Hukuk Dairesi tarafından yapılmış ve 9/4/2014 tarihinde karar bozulmuştur. Bozma kararında; abone fesih kâğıdını imzalayan ve davalı Şirketin görevlisi olan tanık T.S. başvurucunun aboneliğini feshettirmek için Şirkete başvurduğunu, kendisinin davaya konu işyerinde elektriği keserek bu belgeyi düzenlediğini ifade etmiş olsa da davalının cevabi yazısıyla, anılan abone fesih belgesinin Şirket arşivlerinde olmadığı ve başvurucunun aboneliğinin devam ettiğinin anlaşıldığı belirtilmiştir. Uyuşmazlığın fiilî kullanıcının eyleminden doğan kaçak kullanım bedelinden aboneliğini iptal ettirmeyen abonenin de fiilen kullananla birlikte müteselsilen sorumlu olup olmayacağı noktasında toplandığına dikkati çeken Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 27/4/2011 tarihli ve E.2011/19-104 K.2011/239 sayılı ilamına atıfla kaçak kullanımdan abone ile fiilî kullanıcının müteselsilen sorumlu olduğunu ifade etmiştir. Daire sonuç olarak aboneliğini iptal ettirmeyen abonenin fiilî kullanıcının eyleminden doğan kaçak elektrik bedelinden müteselsilen sorumlu olacağı gözetilmeden karar verildiğini belirtmiştir.

7. Mahkeme, yeniden bozma kararına uymuş ve 9/2/2015 tarihli kararıyla davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme gerekçesinde aboneliğini iptal ettirilmedikçe fiilî kullanıcının eyleminden doğan kaçak elektrik bedelinden başvurucunun da kullananla birlikte müteselsil sorumlu olması nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Karar, Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 27/9/2017 tarihli kararıyla onanmış ve karar düzeltme talebinin 20/9/2018 tarihinde reddiyle de kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, nihai hükmü 28/11/2018 tarihinde öğrendikten sonra 28/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

11. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez

olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu, T.S.nin ilgili dönemde Şirket bünyesinde çalıştığını ve Mahkeme huzurunda alınan beyanında abonelik feshi kâğıdındaki imzanın kendisine ait olup içeriğinin de doğru olduğunu kabul ettiği hâlde davalı Şirketin bu belgeye göre işlem yapmayıp sorumluluğu aboneye atmasının hukuken kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir. Başvurucu söz konusu abonelik fesih kâğıdının sahte olduğu ileri sürülmediğine göre davalıda aslının bulunmamasının tüm külfetinin kendisi üzerinde bırakılması nedeniyle hem adil yargılanma hakkının hem de mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca söz konusu kaçak kullanım nedeniyle çıkarılan borcun cezalandırma amacı taşıdığını, kaçak kullanımın söz konusu işyerini tahliye ettikten sonrasına ait olduğu açıkça görüldüğü hâlde kendi adına borç çıkarılmasının başkasının fiilinden dolayı cezalandırılma sonucunu doğurduğunu belirterek bu durumun Anayasa'nın 38. maddesine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

13. Başvurucunun şikâyetlerinin esas itibarıyla mülkiyet hakkını ilgilendirdiği anlaşıldığından bütün şikâyetlerin mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

14. Somut olayda davalı Şirket tarafından başvurucu adına borç çıkarılması suretiyle mülkiyet hakkına müdahale edilmiş olup kamu makamlarınca doğrudan yapılan bir müdahale mevcut değildir. Her ne kadar başvuruya konu menfi tespit davasındaki davalı Şirket söz konusu dönemde kamuya ait ise de dava özel hukuk davasıdır. Dolayısıyla başvuruda, devletin mülkiyet hakkına ilişkin pozitif yükümlülükleri yönünden inceleme yapılmıştır.

15. Mülkiyet hakkının korunmasının devlete birtakım pozitif yükümlülükler yüklediği hususu Anayasa'nın 35. maddesinin lafzında açık bir biçimde düzenlenmemiş ise de bu güvencenin sadece devlete atfedilebilen müdahalelere yönelik sınırlamalar getirdiği, bireyi üçüncü kişilerin müdahalelerine karşı korumasız bıraktığı düşünülemez. Pozitif yükümlülüklerin ortaya çıkmasının nedeni gerçek anlamda koruma sağlanmasıdır. Buna göre anılan maddede bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkının gerçekten ve etkili şekilde korunabilmesi yalnızca devletin müdahaleden kaçınmasına bağlı değildir. Gerçek anlamda koruma sağlanması için devletin negatif yükümlülükleri dışında pozitif yükümlülüklerinin de olması gerekir. Dolayısıyla Anayasa'nın 5. ve 35. maddeleri uyarınca devletin mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin pozitif yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu bağlamda söz konusu pozitif yükümlülükler, kimi durumlarda özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere mülkiyet hakkının korunması için belirli tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir (Türkiye Emekliler Derneği, B. No: 2012/1035, 17/7/2014, §§ 34-38; Eyyüp Boynukara, B. No: 2013/7842, 17/2/2016, §§ 39-41; Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Limited Şirketi, B. No: 2014/8649, 15/2/2017, § 43).

16. Devletin pozitif yükümlülükleri, mülkiyet hakkına yapılan müdahalelere karşı usule ilişkin güvenceleri sunan yargısal yolları da içeren etkili hukuksal bir çerçeve oluşturmak, oluşturulan bu hukuksal çerçeve kapsamında yargısal ve idari makamların bireylerin özel kişilerle olan uyuşmazlıklarında etkili ve adil bir karar vermesini temin etmek sorumluluklarını da içermektedir (Selahattin Turan, B. No: 2014/11410, 22/6/2017, § 41).

17. Özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklarda olayda tarafların birbirleriyle çatışan menfaatleri bulunmaktadır. Dolayısıyla tarafların karşı karşıya gelen menfaatleri çerçevesinde mülkiyet hakkını korumakla yükümlü bulunan devletin maddi ve usule ilişkin pozitif yükümlülüklerini yerine getirip getirmediği dikkate alınarak sonuca varılmalıdır. Bu bağlamda ilk olarak belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir bir kanun hükmünün mevcut olup olmadığı irdelenmelidir (Hüseyin Ak, B. No: 2016/77854, 1/7/2020, § 53).

18. İkinci olarak başvuruculara mülkiyet hakkına yapılan müdahaleye etkin bir biçimde itiraz edebilme, savunma ve iddialarını yetkili makamlar önünde ortaya koyabilme imkânının tanınıp tanınmadığı incelenmelidir. Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmemektedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde, Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme imkânının tanınması güvencesini kapsamaktadır. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (Züliye Öztürk, B. No: 2014/1734, 14/9/2017, § 36; Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71).

19. Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri hem özel kişiler arasındaki mülkiyet uyuşmazlıklarında hem de taraflardan birinin kamu gücü olduğu durumlarda geçerlidir. Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konuyla ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etkili esasa ilişkin temel iddia ve itirazların yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanması gerekmektedir (Kamil Darbaz ve GMO Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 52).

20. Son olarak ise başvuruculara mülkiyet haklarını koruyacak ve yeterli güvenceler sağlayacak hukuksal mekanizmaların oluşturulup oluşturulmadığı incelenmelidir. Özel kişilerin mülkiyet haklarının çatıştığı bu gibi durumlarda bunlardan hangisine üstünlük tanınacağının takdiri, kanun koyucuya ve somut olayın şartları gözönünde bulundurularak derece mahkemelerine ait bir yetkidir. Bununla birlikte her iki tarafın menfaatlerinin mümkün olduğunca dengelenmesi ve sürecin taraflardan biri aleyhine ölçüsüz bir sonuca da yol açmaması gerekir. Menfaatler dengesinin kurulmasında taraflardan biri aleyhine bireysel olarak aşırı ve olağan dışı bir külfetin yüklenmesi, pozitif yükümlülüklerin ihlali sonucunu doğurabilir. Olayın bütün şartları ve taraflara tanınan tüm imkânlar ile tarafların tutum ve davranışları gözönünde bulundurularak menfaatlerin adil bir şekilde dengelenip dengelenmediği değerlendirilmelidir (Faik Tari ve Sultan Tari, B. No: 2014/12321, 20/7/2017, § 52).

21. Somut başvuruda başvurucu, aboneliğini sonlandırdıktan sonraki kaçak kullanımdan kaçak kullananlarla birlikte mütselsilen sorumlu tutulması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu özellikle abonelik fesih kâğıdının sıhhatine dair bir şüphe olmamasına ve davalı adına kâğıdı imzalayan çalışanın beyanına rağmen Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin son bozma kararında, salt davalı kayıtlarında hâlâ abone olarak görünüyor olmasına dayanılarak kaçak elektrik kullanımından sorumlu tutulmasından şikâyet etmektedir.

22. Somut olayda ulaşılabilir ve öngörülebilir bir kanun hükmünün mevcudiyetiyle ilgili bir tartışma bulunmadığından diğer ölçütler incelenecektir. Bu bağlamda öncelikle başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleye etkin bir biçimde itiraz edebilme, savunma ve iddialarını yetkili makamlar önünde ortaya koyabilme imkânının tanınıp tanınmadığı incelenmelidir. Mülkiyet hakkının ihlali iddiasına konu edilen yargılama sürecinin bütününe bakıldığında başvurucunun kendisini vekil ile temsil ettirdiği, başvurucuya itiraz ve savunmalarını ortaya koyabilme ve delillerini sunabilme imkânının tanındığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesinin delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına yönelik şikâyetler bakımından görevi, bireysel başvurunun ikincil doğası gereği sınırlıdır. Derece mahkemeleri önünde hukukun ne şekilde yorumlanacağına ve uygulanacağına dair bir uyuşmazlık olduğunda ve bu bağlamda başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların derece mahkemelerince reddedildiği durumlarda açık bir keyfîlik olmadığı veya bariz bir takdir hatası içermediği sürece Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin takdirine müdahale etmesi mümkün değildir.

23. Diğer taraftan somut olayda derece mahkemelerinin kararlarında konuyla ilgili ve yeterli gerekçe bulunup bulunmadığı incelenmelidir. Olayda ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararın Yargıtay Dairesince üç defa bozulduğu görülmüştür. İlk iki bozma kararında Yargıtay Dairesinin söz konusu abonelik fesih kâğıdına önem atfettiği ve bozmanın özellikle bu delilden kaynaklandığı görülmektedir. Özellikle ikinci bozma kararında abone fesih kâğıdının davalı idarenin kayıtlarına işlenip işlenmediği hususunda araştırma ve inceleme yapılıp anılan belgeyi imzalayan görevli T.S.nin de tanık olarak ifadesine icap ettiğinde başvurulmak suretiyle tüm deliller birlikte değerlendirilerek bir karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Nitekim Mahkeme, bozma kararına uyarak T.S.yi tanık sıfatıyla dinlemiş ve T.S. Mahkeme huzurunda alınan yeminli beyanında belgedeki imzanın kendisine ait olduğunu, Şirket tarafından abonelik elektriğinin kesilmesi için görevlendirildiğini, elektriği kesip son endeksi abone fesih kâğıdına yazdığını ifade etmiştir. Mahkeme diğer tanıkları da dinledikten sonra başvurucunun kaçak elektrik kullanıldığı belirtilen dönemlerde taşınmazla fiilen ilgisini kesmiş olduğu gerekçesiyle davanın kabulüne karar vermiştir. Bu karardan sonra Yargıtay Dairesi, abone fesih belgesinin Şirket arşivlerinde olmadığına ve başvurucunun aboneliğinin devam ettiğine dikkati çekerek başvurucunun aboneliğini iptal ettirmediği sonucuna varmıştır. Bu durumda derece mahkemelerinin kararlarında konuyla ilgili ve yeterli gerekçe bulunmadığı söylenemez.

24. Son olarak olayda başvurucu ile davalı arasındaki menfaatler dengesinin adil şekilde kurulup kurulmadığına bakılmalıdır. Zira menfaatler dengesinin kurulmasında taraflardan biri aleyhine bireysel olarak aşırı ve olağan dışı bir külfetin yüklenmesi, pozitif yükümlülüklerin ihlali sonucunu doğurabilir. Somut olayda Yargıtay Dairesinin son bozma kararında davalının tanık delili ve anılan abone fesih kâğıdı delili yerine davalının söz konusu kâğıdın Şirket kayıtlarında bulunmadığına ve dolayısıyla başvurucunun aboneliğinin devam ettiğine dair itirazına itibar ettiği anlaşılmıştır. Bu durumda olayda açıklığa kavuşturulması gereken meselenin özü, aboneliğin iptal edilmesi için başvurucunun kendisine düşen yükümlülüğü yerine getirip getirmediğidir. Bir başka deyişle olaydaki öncelikli mesele, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun anılan içtihadına konu kaçak elektrik kullanımından abone ile fiilî kullanıcının müteselsilen sorumlu olup olmaması değildir. Bu mesele daha sonra gelmektedir. Somut olaydaki öncelikli mesele, aboneliğin iptali hususunda başvurucunun gecikmeyle de olsa yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğine ilişkindir. Yargıtay Dairesi, söz konusu belgenin gerçekliğine dair eleştiri getirmemiş fakat

söz konusu kâğıdın davalı kayıtlarında bulunmamasına, dolayısıyla aboneliğin devam etmesi olgusuna üstünlük tanımıştır.

25. Somut olayda Dairenin yorumu, kişilere anılan abonelik fesih belgesi Şirket yetkilisi tarafından doldurulup imzalandıktan sonra belgenin Şirket kayıtlarına girip girmediğini takip etme yükümlülüğü yüklemektedir. Şirkete ait kayıtların doğru ve düzgün tutulması Şirkete ait bir yükümlülük olup bu kayıtların tutulmasında herhangi bir etkisi bulunmayan başvurucuya bu yönde bir sorumluluk yüklenmesi aşırı bir külfet oluşturmaktadır. Kaldı ki Yargıtay 3. Hukuk Dairesi bu sonucu doğuran yorumuyla ilgili kararda dayanak gösteremediği gibi başvurucu tarafından ibraz edilen belgenin sahteliğine, doğruyu yansıtıp yansıtmadığına, belgede imzası bulunan ve ilgili dönemde davalı şirkette çalışan kişinin duruşmada tanık olarak alınan beyanlarına neden itibar edilmediğine dair bir açıklama getirmemiştir. Sonuç olarak abonelere ölçüsüz bir külfet getirdiği değerlendirilen bu yorum, her iki tarafın menfaatlerinin mümkün olduğunca dengelenmesi ve sürecin taraflardan biri aleyhine ölçüsüz bir sonuca yol açmaması ilkesine aykırı düşmüştür.

26. Açıklanan gerekçelerle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına, maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

28. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019,§§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

29. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Adana 2. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/745, K.2015/78) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.094,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KEMAL ŞENER

B. No: 2019/9065 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9065

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KEMAL ŞENER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/9065)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : Kemal ŞENER

Vekili : Av. Erhan AYTEKİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ilgili mevzuat uyarınca hak sahibi olarak tespit edilen depremzedeye kalıcı konut tahsis edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu nihai hükmü 29/1/2019 tarihinde öğrendikten sonra 18/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Fikret Güney (B. No: 2013/1936, 18/9/2013) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruda bulunmak için hükmün kesinleşmesi şartının başvuru yollarının tüketilmesi anlamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.Ancak başvurucular etkili yol olarak görmedikleri karar düzeltme yoluna başvurmamışlarsa temyiz

onama kararıyla başvuru yollarını tükettikleri için başvurucuların onama kararını öğrenmelerinden itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunmaları gerektiğini ifade etmiştir. Somut olayda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede ilk derece mahkemesince 19/2/2019 tarihli kesinleşme şerhinin düzenlendiği tespit edilmiştir. Kesinleşme şerhinde, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 17/10/2018 tarihli onama kararının 29/1/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edildiği ancak taraflar on beş günlük yasal süre içinde karar düzeltme talebinde bulunmadığından kararın 19/2/2019 tarihinde kesinleştiği ifade edilmiştir. Bu durumda yukarıda yer verilen ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Başvurucunun onama kararını tebliğ aldığı 29/1/2019 tarihinden itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunması gerekirken bu süreden sonra 18/3/2019 tarihinde başvuru yaptığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 10/1/2024tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NURŞEN MIZRAK

B. No: 2019/16630 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/16630

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NURŞEN MIZRAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/16630)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Nurşen MIZRAK

Vekili : Av. Baver MIZRAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle hemşirelik görevine başlatılmama işlemine karşı açılan iptal davasında davanın sonucuna etkili iddianın karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. 1/7/1993 doğumlu olan başvurucu 23/6/2017 tarihinde girdiği Kamu Personeli Seçme Sınavı sonucuna göre Diyarbakır Gazi Yaşargil Eğitim ve Araştırma Hastanesine hemşire olarak yerleştirilmiştir.

7. 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (676 sayılı KHK) 74. maddesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bent uyarınca başvurucu hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun göreve ataması gerçekleştirilmemiştir.

8. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali talebiyle 12/3/2018 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde, hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmamasına rağmen haksız şekilde güvenlik soruşturmasının olumsuz değerlendirildiği ve bu şekilde masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüş; güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlanacağı herhangi bir durum olmadığını belirtmiştir.

9. Ankara 10. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 27/11/2018 davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Olayda; dosyadaki bilgi ve belgeler incelendiğinde, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 28.09.2017 tarih ve 152504 sayılı yazısında, davacının kendisinin 2010 yılında PKK/KCK Terör Örgütü mensupları ile irtibatlı olduğunun değerlendirildiği, Abisinin 2010-2011 yılları arasında PKK/KCK Terör Örgütünün üniversite gençlik yapılanması (DÜÖÖDER) müzahir şahıslarca düzenlenen eylem ve etkinliklere katılan şahıslar arasında olduğu 2010-2011 yılları arasında PKK/KCK Terör Örgütünün siyasi uzantısı olan parti tarafından etkinliğe katıldığı, Ablasının 2010-2011 yılları arasında PKK/KCK Terör Örgütünün gençlik yapılanması (DYGM) müzahir şahıslarca düzenlenen eylem ve etkinliklere katılan şahıslar arasında olduğu bilgisine yer verildiği, her ne kadar bu bilgi tek başına davacının atanmamasına gerekçe teşkil edemeyecek olsa da, hizmetin görülmesinde beklenen verimin alınması hususunda tereddüt oluştuğu kanaatiyle, görev yapacağı kurumun nitelik, önem ile hassasiyeti ve daha uygun personel tercih edilebileceği hususu da gözetildiğinde bu haliyle davalı kurumda görev almasının olumlu bulunmadığı sonucuna varıldığından atamasının yapılmaması takdirine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmemiştir."

10. Başvurucu karara karşı 21/12/2018 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, örgüt üyeliğine dayanak olarak 2010 yılının gösterildiğini ancak bunun nasıl tespit edildiğine ilişkin herhangi bir bilgi olmadığını ifade etmiş; değerlendirmenin hangi ölçütlerle yapıldığı konusunda da herhangi bir açıklama yapılmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca söz konusu değerlendirmenin yapıldığı 2010 yılında 16 yaşında olduğunu, bu nedenle örgütle irtibatının bulunmasının imkânsız olduğunu belirtmiştir. Ablası ve ağabeyi hakkında da nasıl bir bağlantı tespit edildiğinin belirtilmediği gibi suçta ve cezada şahsilik ilkesine aykırı olarak üçüncü kişinin fiilinden sorumlu tutulmasından şikâyet etmiştir. Bunlar dışında dava dilekçesinde belirttiği hususları yinelemiştir.

11. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 20/2/2019 tarihinde istinaf talebini kesin olarak reddetmiştir.

12. Nihai karar başvurucuya 3/4/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 26/4/2019

tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesi şöyledir:

"Devlet memurluğuna alınacaklarda aşağıdaki genel ve özel şartlar aranır.

A) Genel şartlar:

1. Türk Vatandaşı olmak,

2. Bu Kanunun 40 ncı maddesindeki yaş şartlarını taşımak,

3. Bu Kanunun 41 nci maddesindeki öğrenim şartlarını taşımak,

4. Kamu haklarından mahrum bulunmamak,

5. Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, (…) zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak.

6. Askerlik durumu itibariyle;

a) Askerlikle ilgisi bulunmamak,

b) Askerlik çağına gelmemiş bulunmak,

c) Askerlik çağına gelmiş ise muvazzaf askerlik hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya

yedek sınıfa geçirilmiş olmak,

7. 53 üncü madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel

olabilecek (…) akıl hastalığı (…) bulunmamak.

8. [Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.:2018/73; K.:2019/65 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir]

B) Özel şartlar:

1. Hizmet göreceği sınıf için 36 ve 41 nci maddelerde belirtilen öğretim ve eğitim kurumlarının birinden diploma almış olmak,

2. Kurumların özel kanun veya diğer mevzuatında aranan şartları taşımak."

14. 676 sayılı KHK'nın 74. maddesiyle 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen ve Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla iptal edilen (8) numaralı alt bent şöyledir:

"Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 10/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu, mahkeme kararında örgütle irtibat tarihinin 2010 yılı olarak gösterildiğini ancak bunun nasıl tespit edildiğine dair herhangi bir açıklama ya da değerlendirme yapılmadığını belirtmiştir. 2010 yılında 16 yaşında olduğunu vurgulayarak çocuk sayılabilecek yaşta terör örgütüyle nasıl irtibatlı kabul edildiğini mahkeme kararından anlayamadığını ifade etmiştir. Mahkeme kararının gerekçesinin yeterli olmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Bakanlık görüşünde; başvurucunun yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına konu iddialardan ve üzerine atılı eylemlerden haberdar olduğu, işleme karşı iptal davası açarak anılan işleme yönelik bilgi ve kanıtlar ile iddia ve savunmalarını yargı mercilerine sunma fırsatı elde ettiği, derece mahkemelerinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında elde edilen delilleri ilgili mevzuat çerçevesinde değerlendirmek suretiyle sonuca ulaştığı belirtilmiştir. Başvurucunun çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerine aykırı bir uygulamaya maruz kalmadığı, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunun olumsuz olmasına neden olabilecek durum hakkındaki dayanaklarını, idare tarafından bilgilendirilmemişse dahi iddia ve delillerini ileri sürebilecek kadar bilgi sahibi olduğu ifade edilmiştir. Bireysel başvuru kapsamında yapılacak incelemede aktarılan hususların dikkate alınması gerektiği açıklanmıştır.

B. Değerlendirme

18. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

19. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun temel şikâyeti mahkeme kararının gerekçesine yöneliktir. Bu nedenle başvurucunun adil yargılanma hakkına ilişkin ihlal iddiasının adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan gerekçeli karar hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

21. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

22. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve

özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

23. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açıkça bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

24. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden, hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıktaki bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

25. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

26. Somut olayda hemşire olarak yerleştirmesi yapılan başvurucu hakkındaki güvenlik soruşturmasının olumsuz neticelenmesi nedeniyle başvurucunun ataması gerçekleştirilmemiştir. Başvurucunun işleme karşı açtığı dava reddedilmiştir. Mahkeme kararında, başvurucunun 2010 yılında PKK terör örgütü ile irtibatlı olduğuna ilişkin değerlendirmeye dayanılmış; bunun yanı sıra başvurucunun ağabeyi ve ablasının PKK tarafından düzenlenen etkinliklere katıldığı bilgisine yer verilmiştir.

27. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen "Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak" biçimindeki alt bendin başvurucunun yerleştirildiği kadro da dâhil olmak üzere tüm devlet memurluğu kadrolarına atanabilmek için güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması şartı getirdiği açıktır. Bu sebeple hemşire kadrosuna yerleştirilen başvurucunun güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına tabi tutulacağının öngörülebilir olduğundan kuşku duymayı gerektirecek bir neden bulunmamaktadır. Bireysel başvuruya konu kararın gerekçesinden Mahkemenin 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen alt bentteki şartı güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması biçiminde yorumladığı anlaşılmıştır.

28. Anılan kuralın Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı

kararıyla iptal edilmesi de bu neticeyi değiştirmemektedir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararında özel hayata saygı hakkıyla sınırlı bir inceleme yapıldığı dikkatten kaçmamalıdır. Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucu bireylerin kişisel verilerinin toplanmasının, işlenmesinin ve kullanılmasının kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilerek bu müdahaleye dayanak oluşturan kanunun hukuk devleti ilkesinin gerektirdiği kriterleri karşılayıp karşılamadığı irdelenmiştir. Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması neticesinde devlet memurluğuna atanmada esas alınacak kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına ve işlenmesine yönelik güvenceler ve temel ilkeler kanunla belirlenmeksizin bunların alınmasına ve kullanılmasına izin verilmesinin Anayasa'nın 13., 20. ve 128. maddeleriyle bağdaşmadığı sonucuna ulaşmıştır (Sebiha Kaya [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 45).

29. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece mahkemelerine ait olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu derece mahkemelerininkinin yerine koyması söz konusu olamaz. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevindedir. Bu bakımdan bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede derece mahkemelerinin söz konusu fıkranın güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanmasını gerektirdiği biçimindeki yorumu veri kabul edilecektir (Sebiha Kaya, § 48).

30. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması şartının aranmasının kuralı belli ölçüde muğlaklaştırdığı söylenebilir. Zira güvenlik soruşturmasının olumlu neticelenip neticelenmediği konusunda ulaşılacak sonucun atamaya yetkili konumda olan kişi veya kişilere bağlı olarak değişmesi riski söz konusudur. Bu da keyfî ve ayrımcı uygulamaların gelişmesine, dolayısıyla bireylerin devlete olan güvenlerinin zedelenmesine sebep olabilir (Sebiha Kaya, § 49).

31. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç konumundadır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

32. İdari yargı mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de mahkemelerin gerekçe gösterme noktasında yükümlülüğünün somut davanın şartlarına göre farklılık arz edebileceğini, her davanın özelinde ayrıca incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte AİHM, özellikle ilgili mevzuat ya da uygulamadan kaynaklanan ve muğlak/yoruma açık ifadeler içeren kavramların detaylı şekilde somutlaştırılması gerekliliğine vurgu yapmıştır. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir; aynı

zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

33. Bu nedenle güvenlik soruşturmasının olumsuz olmasına bağlı olarak atanmamaya dair tesis edilen işleme karşı açılan bir davada davacının güvenlik soruşturmasının hangi sebeple olumsuz sonuçlandığının ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin yapacağı görevi neden olumsuz etkilediğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda mahkemelerden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi, söz konusu bilgiyi davacının yerleştirildiği kurumu ve alacağı görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir. Burada önemli olan husus, güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına neden olan tespitlerin davacının şahsından kaynaklanması ya da davacının şahsıyla güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı şekilde gerekçelendirilmesi keyfiliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

34. Mahkeme kararında başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz kabul edilme nedenlerinden biri başvurucunun 2010 yılında terör örgütü ile irtibatlı olduğunun değerlendirilmesidir. Ancak bu değerlendirmeye nasıl varıldığına ilişkin herhangi bir bilgi mahkeme kararında yer almamıştır. Başvurucunun 2010 yılında 16 yaşında olduğu ve anılan iddiaya ilişkin olarak başvurucu hakkında soruşturma veya kovuşturma bulunduğunun da belirtilmediği dikkate alındığında hangi tespite göre terör örgütü ile irtibatlı olduğu sonucuna varıldığının kararda yer alması gerekmektedir. Bunun yanı sıra kararda güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilginin başvurucunun yapacağı görevi hangi nedenle olumsuz etkilediği de ortaya konulmamıştır.

35. Başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz kabul edilmesinin ikinci nedeni ise başvurucunun ağabeyi ve ablasının terör örgütü tarafından düzenlenen etkinliklere katılmasıdır. Mahkeme, başvurucunun ağabeyi ve ablası hakkındaki tespitin başvurucunun mesleği yönünden ne gibi bir tehdit oluşturduğuna dair açıklama yapmamış; başvurucunun yapacağı göreve olan olumsuz etkisini göstermemiştir. Ayrıca bir kişinin akrabalarının davranışlarından sorumlu tutulamayacağı hususu hukuk devleti ilkesinin evrensel prensiplerindendir. Başkasının yaptıklarından dolayı sorumlu tutmak, insanı hür ve irade sahibi bir varlık olarak kabul etmemek demektir. Hukuk devletinde bir kimsenin başkalarının fiillerinden sorumlu tutulması -kanunda öngörülen- çok istisnai hâller dışında kabul edilemez. Çağdaş hukuk sistemleri bireyin özerkliğini esas alarak ona haklar bahşetmekte ve sorumluluklar yüklemektedir. Bir kimsenin hukuken ve fiilen davranışlarını kontrol etme gücü ve yükümlülüğünü haiz olmadığı başka bir bireyin fiillerden dolayı kamu otoritelerinin yaptırımına maruz kalması bireysel özerklik düşüncesiyle bağdaşmamaktadır (Sebiha Kaya, § 54).

36. Kural olarak ilk derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvuruculaın ileri sürdüğü esaslı itirazların istinaf mercii tarafından gerekçeli şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının ilk derece mahkemesince kararda tartışılmamasına ve gerekçe oluşturulmamasına rağmen başvurucu

tarafından ileri sürülen esaslı iddiaların Bölge İdare Mahkemesince karşılanmadığı görülmüştür.

37. Sonuç olarak istihbari bilgilerin idari işlemi neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer almadığı anlaşılmıştır. Mahkemelerce başvurucu hakkında elde edilen bilgileri herhangi bir şekilde değerlendirilmemiş, bilginin tesis edilen işleme ulaşmadaki hukuki etkisi ve boyutları ortaya konulmamıştır. Diğer bir ifadeyle başvurucunun güvenlik soruşturmasının sonucuna ilişkin iddiaları yeterli şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

38. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

39. Başvurucu, hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmamasına rağmen haksız şekilde görevine başlatılmaması nedeniyle suçta ve cezada şahsilik ilkesinin, masumiyet karinesinin ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden suçta ve cezada şahsilik ilkesinin, masumiyet karinesinin ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiaları hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

40. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 100.000 TL maddi tazminat ve 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

41. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

42. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

43. Diğer yandan bu ihlal kararının başvurucunun açtığı davanın esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Zira gerekçeli karar hakkı, taraflara yargılama sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmelerine imkân sağlayan bir hak olup yargılama sonucuna yönelik bir teminat sağlamaz. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu iddialarla ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek yargılama mercilerinin takdirindedir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 10. İdare Mahkemesine (E.2018/573) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN HÜSEYİN ALANTOR VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/21977 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/21977

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN HÜSEYİN ALANTOR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/21977)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucular : Hasan Hüseyin ALANTOR ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının olmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

3. Talepte bulunan ve ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir. Ekli tabloda belirtilen başvuruların 2019/21977 başvuru numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkına İlişkin İddia

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları

Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvurularda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

5. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

6. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini de ileri sürmüştür. Başvuruculaın iddiaları Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamadığı anlaşılmıştır. Açıklanan gerekçeyle başvuruların bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaın adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvuruculaın yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMALARINA,

E. Diğer başvurucular tarafından yapılan yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA, 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

LALE ÖĞRETMENOĞLU VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/29282 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/29282

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

LALE ÖĞRETMENOĞLU VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/29282)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucular : Lale ÖĞRETMENOĞLUve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekilleri : bkz. ekli tablonun (D) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Talepte bulunan ve ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir. Ekli tabloda belirtilen başvuruların 2019/29282 başvuru numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile

yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvurularda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

4. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

5. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini de ileri sürmüştür. Başvuruculaın iddiaları Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamadığı anlaşılmıştır. Açıklanan gerekçeyle başvuruların bu kısımlarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaın adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvuruculaın yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMALARINA,

E. Diğer başvurucular tarafından yapılan yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

UTKU ÖNER

B. No: 2019/34103 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/34103

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

UTKU ÖNER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/34103)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Utku ÖNER

Vekili : Av. Ertan MANTAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; arabuluculuk görüşmeleri sonunda anlaşmaya varılamamasına ilişkin arabuluculuk son tutanağında kanun yolu ve süresinin gösterilmemesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/10/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu iş akdinin feshedilmesi üzerine dava şartı olan zorunlu arabuluculuğa başvurmuş, görüşmeler sonunda "anlaşamama" ile sonuçlanan 16/10/2018 tarihli hukuk uyuşmazlıklarında dava şartı olan arabuluculuk tutanağı başvurucu vekili ve işveren vekili tarafından imzalanmıştır. Başvurucu 1/11/2018 tarihinde İstanbul 2. İş Mahkemesinde (Mahkeme) işe iade davası açmış, Mahkeme 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 20. maddesi uyarınca anlaşamamaya ilişkin son tutanağın düzenlendiği tarihten itibaren iki haftalık süre içinde işe iade davası açılmadığından hak düşürücü süre nedeniyle davanın reddine karar vermiştir.

8. Başvurucu 16/10/2018 tarihli Hukuk Uyuşmazlıklarında Dava Şartı Arabuluculuk Son Tutanağında kanun yolları ve başvuru sürelerinin gösterilmediğini, bu hususun mahkemece dikkate alınmadan karar verildiğini belirterek istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

9. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 28. Daire Başkanlığı 19/7/2019 tarihli kararı ile başvurucunun istinaf talebinin esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

10. Bu karar 9/9/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir. Başvurucu vekili 7/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

11. 7/6/2012 tarihli ve 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun "Dava şartı olarak arabuluculuk" kenar başlıklı 18/A maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) İlgili kanunlarda arabulucuya başvurulmuş olması dava şartı olarak kabul edilmiş ise arabuluculuk sürecine aşağıdaki hükümler uygulanır.

(2) Davacı, arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılamadığına ilişkin son tutanağın aslını veya arabulucu tarafından onaylanmış bir örneğini dava dilekçesine eklemek zorundadır. Bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde mahkemece davacıya, son tutanağın bir haftalık kesin süre içinde mahkemeye sunulması gerektiği, aksi takdirde davanın usulden reddedileceği ihtarını içeren davetiye gönderilir. İhtarın gereği yerine getirilmez ise dava dilekçesi karşı tarafa tebliğe çıkarılmaksızın davanın usulden reddine karar verilir. Arabulucuya başvurulmadan dava açıldığının anlaşılması hâlinde herhangi bir işlem yapılmaksızın davanın, dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddine karar verilir.

...

(10) Arabulucu; taraflara ulaşılamaması veya taraflar katılmadığı için görüşme yapılamaması ya da tarafların anlaşması yahut tarafların anlaşamaması hâllerinde arabuluculuk faaliyetini sona erdirir ve son tutanağı düzenleyerek durumu derhâl arabuluculuk bürosuna bildirir.

..."

12. 4857 sayılı Kanun'un "Fesih bildirimine itiraz ve usulü" kenar başlıklı 20. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İş sözleşmesi feshedilen işçi, fesih bildiriminde sebep gösterilmediği veya gösterilen sebebin geçerli bir sebep olmadığı iddiası ile fesih bildiriminin tebliği tarihinden itibaren bir ay içinde işe iade talebiyle, İş Mahkemeleri Kanunu hükümleri uyarınca arabulucuya başvurmak zorundadır. Arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılamaması hâlinde,

son tutanağın düzenlendiği tarihten itibaren, iki hafta içinde iş mahkemesinde dava açılabilir. Taraflar anlaşırlarsa uyuşmazlık aynı sürede iş mahkemesi yerine özel hakeme de götürülebilir. Arabulucuya başvurmaksızın doğrudan dava açılması sebebiyle davanın usulden reddi hâlinde ret kararı taraflara resen tebliğ edilir. Kesinleşen ret kararının da resen tebliğinden itibaren iki hafta içinde arabulucuya başvurulabilir.

..."

13. 12/10/2017 tarihli ve 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun "Dava şartı olarak arabuluculuk" kenar başlıklı 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" (1) Kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır.

...

(8) Taraflara ait iletişim bilgileri, görevlendirilen arabulucuya büro tarafından verilir. Arabulucu bu iletişim bilgilerini esas alır, ihtiyaç duyduğunda kendiliğinden araştırma da yapabilir. Elindeki bilgiler itibarıyla her türlü iletişim vasıtasını kullanarak görevlendirme konusunda tarafları bilgilendirir ve ilk toplantıya davet eder. Bilgilendirme ve davete ilişkin işlemlerini belgeye bağlar.

...

(11) Arabulucu, taraflara ulaşılamaması, taraflar katılmadığı için görüşme yapılamaması yahut yapılan görüşmeler sonucunda anlaşmaya varılması veya varılamaması hâllerinde arabuluculuk faaliyetini sona erdirir ve son tutanağı düzenleyerek durumu derhâl arabuluculuk bürosuna bildirir.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 10/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, arabuluculuk bürolarının adliyede bulunduğunu, faaliyetin kamusal yargı faaliyeti olduğunu, bu nedenle anlaşmazlık tutanağında kanun yolu ve başvuru süresinin gösterilmesi gerektiğini, mahkemenin bu hususları dikkate almadan arabuluculuk tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren iki haftalık süre içinde dava açılmadığından süre aşımı nedeniyle işe iade davasını reddetmesinin mahkemeye erişimhakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

16. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

17. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özünün arabuluculuk son tutanağında

kanun yolu ve süresinin gösterilmemesi nedeniyle dava açma süresinin kaçırılması ve mahkemenin süre aşımı gerekçesiyle davanın reddine karar vermesine yönelik olması sebebiyle başvuru, adil yargılanma hakkının güvenceleri arasında yer alan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

19. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34)

20. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

21. Somut olayda işe iade davasında zorunlu arabuluculuk görüşmeleri sonunda anlaşmaya varılamamasına ilişkin arabuluculuk son tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren iki haftalık süre içinde dava açılmadığından süre aşımı nedeniyle işe iade davasının reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkına bir müdahale teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

22. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

23. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

24. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, meşru bir amaç taşıma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

25. Mahkemenin işe iade davasını, zorunlu arabuluculuk görüşmeleri sonunda anlaşmaya

varılamamasına ilişkin arabuluculuk son tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren iki haftalık süre içinde açılmadığından süre aşımı nedeniyle reddetmesinin4857 sayılı Kanun'un 20. maddesine dayalı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda somut olayda başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

ii. Meşru Amaç

26. Anayasa'nın 13. maddesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasını, ilgili hak ve özgürlüğe ilişkin Anayasa maddesinde gösterilen özel sınırlandırma sebeplerinin bulunmasına bağlı kılmıştır. Anayasa’nın 36. maddesinde özel sınırlama nedeni düzenlenmemiştir. Anayasa’nın 36. maddesinde, adil yargılanma hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu düşünülemez. Anayasa Mahkemesi kararlarında, Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevlerin özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebileceği kabul edilmektedir (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014; AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015).

27. Adil yargılanma hakkı niteliği gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bir haktır. Zira bu hakkın Anayasa'da zikredilmiş olması kendi başına bir anlam ifade etmemekte, bireylerin bu haktan yararlanabilmesi için devletin en azından yargı teşkilatını kurması ve yargılama usullerini belirlemesi gerekmektedir. Devletin düzenleme yetkisini haiz olduğu alanlarda belli ölçüde takdir yetkisine sahip olduğunun kabulü gerekir. Bu sebeple adil yargılanma hakkına yönelik sınırlamalar getirilirken kanun koyucuyu bağlayan belli bir meşru amaçlar listesi bulunmamaktadır. Ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisinin Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olduğu açıktır (İsmail Avcı, B. No: 2019/12190, 22/2/2022, §55)

28. Hukuki işlem ve kuralların sürekli dava tehdidi altında olması hukuk devletinin unsurları olan hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmaz. Bu nedenle mahkemeye erişim hakkı ile hukuki güvenlik ve istikrar gerekleri arasında makul bir denge gözetilmelidir (AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015). Dava açılmasının belli bir süre koşuluna bağlanmasının hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda dava açmanın bir süreye bağlanmasının en genel ifadeyle hukuki istikrarın sağlanması şeklinde bir meşru amacının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

29. Anayasa Mahkemesi; bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

30. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul

bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

31. Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrasında devletin işlemlerinde ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını, başvuru sürelerini belirtmek zorunda olduğu ifade edilmiştir. Kanun koyucu; devlet organlarının tesis ettiği işlemlere karşı kanun yolları, hangi mercilere başvurulacağı ve başvuru süresi bakımından tarafların doğru bilgi sahibi olmalarını sağlayarak dağınık mevzuat karşısında hangi yola müracaat edeceğini bilmeyen yahut tereddüt eden bireylerin hak arama özgürlüğünü etkin ve sağlıklı bir şekilde kullanmalarını amaçlamıştır (Kommersan Kombassan Mermer Maden İşletmeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri, B. No: 2013/7114, 20/1/2016, § 50).

32. Usul hükümlerine göre mahkeme kararlarının hüküm kısmında kanun yolu ve süresinin belirtilmesi zorunluluğu, tarafların karara karşı öngörülen kanun yolunu etkili ve işlevsel bir şekilde kullanmaları açısından önem arz etmektedir (Cemile Akyıldız, B. No: 2014/1382, 22/9/2016, § 40).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

33. 6325 sayılı Kanun'un 2. maddesinde "arabuluculuk" sistematik teknikler uygulayarak görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, tarafların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmelerini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretemediklerinin ortaya çıkması hâlinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak tanımlanmıştır.

34. Kural olarak arabuluculuğa başvurma "ihtiyari" olmakla birlikte kanun koyucu bazı uyuşmazlıkların niteliğini ve yargılama sürelerini de gözeterek "zorunlu arabuluculuk" diğer bir ifadeyle "dava şartı olan arabuluculuk" müessesesini öngörmüştür. Bu bağlamda 7036 sayılı Kanun'un 3. maddesinde "Kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır." denilmek suretiyle zorunlu arabuluculuk kabul edilmiştir. Dolayısıyla kanundan, bireysel veya toplu iş sözleşmesinden kaynaklanan işçi veye işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade davalarında dava açmadan önce arabuluculuğa başvurmak zorunludur.

35. Zorunlu veya ihtiyari arabuluculuk faaliyetleri sonunda tarafların anlaştıkları, anlaşamadıkları veya arabuluculuk faaliyetinin nasıl sonuçlandığı bir tutanak ile belgelendirilmekte, arabulucu tarafından düzenlenecek bu belge arabulucu, taraflar, kanuni temsilcileri veya avukatlarınca imzalanmaktadır.

36. 6325 sayılı Kanun'un 18. maddesine göre taraflar arabuluculuk faaliyeti sonunda bir anlaşmaya varırlarsa, bu anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep edebilirler. Dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulmuşsa, anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, arabulucunun görev yaptığı yer sulh hukuk mahkemesinden talep edilebilir. Davanın görülmesi sırasında arabuluculuğa başvurulması durumunda ise anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, davanın görüldüğü mahkemeden talep edilebilir. Bu şerhi içeren anlaşma, ilam niteliğinde belge sayılır.

37. 6325 sayılı Kanun'un 18. maddesinde belirtilen icra edilebilirlik şerhi verilebilen ve bu

nedenle ilam niteliğinde olduğu kabul edilen tutanak tarafların anlaşması ile sona eren tutanaktır. Diğer taraftan tarafların arabuluculuk görüşmeleri anlaşamama ile sonuçlanmış ise bu durumda icra edilebilecek bir tutanak olmadığı gibi bu tutanağa icra edilebilirlik şerhi verilmesi de mümkün değildir. Bu bağlamda "anlaşamama" ile sonuçlanan bu tutanak ilam niteliğinde olmamakla birlikte durumu tespit eder niteliktedir.

38. Somut olayda; iş akdi feshedilen başvurucunun vekili, kanuna uygun olarak arabuluculuğa başvurmuş, işveren vekili ile başvurucu vekili arasında yapılan arabuluculuk görüşmeleri anlaşamama ile sonuçlanmış ve buna ilişkin 16/10/2018 tarihli arabuluculuk son tutanağı düzenlenmiştir. Başvurucu vekili 16/10/2018 tarihli son tutanağın düzenlendiği tarihten itibaren iki haftalık süre geçtikten sonra 1/11/2018 tarihinde iş mahkemesinde işe iade davası açmıştır. Mahkeme arabuluculuk son tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren iki haftalık süre içinde dava açılmadığından hak düşürücü süre nedeniyle davanın reddine karar vermiştir. Başvurucu vekili arabuluculuk son tutanağında başvurulacak kanun yolunun ve süresinin gösterilmemesinden yakınmaktadır.

39. 6325 sayılı Kanun'un 11. maddesi uyarınca arabulucu, arabuluculuk faaliyetinin başında, tarafları arabuluculuğun esasları, süreci ve sonuçları hakkında gerektiği gibi aydınlatmakla yükümlü olup bu kapsamda arabulucu, gerekli bilgilendirmeyi yaparak bilgilendirme tutanağı düzenlemekte ve söz konusu bu tutanak taraflarca imzalanmaktadır. Somut olayda arabuluculuk görüşmelerine başvurucunun vekili bizzat katılmış olup arabuluculuk süreci ve sonuçları ile ilgili bilgilendirme yapılmadığı iddiasında bulunmamıştır.

40. Bu itibarla arabuluculuk görüşmelerine bizzat katılan vekilin 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesi gereğince son tutanağın düzenlendiği tarihten itibaren iki haftalık süre içinde dava açılması gerektiği hususunda bilgi sahibi olmadığından söz edilemez. Öte yandan başvurucu tarafından iki haftalık süre içinde dava açılmamasına ilişkin herhangi bir mazeret de sunulmamıştır.

41. Bu bakımdan mahkeme ilamı niteliği bulunmayan taraflar arasındaki arabuluculuk görüşmelerinin anlaşamama ile sonuçlandığını gösteren arabuluculuk son tutanağında başvurulacak kanun yolu ve süresinin gösterilmesinin zorunlu olduğu söylenemez. Diğer taraftan 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesinde öngörülen süre koşulunun başvurucunun dava açmasını imkânsız hâle getirmediği, aşırı derece zorlaştırmadığı ya da süreye ilişkin kuralların Mahkemece katı (aşırı şekilci) yorumlanmadığı anlaşılmaktadır. Arabuluculuk anlaşamama tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren iki hafta içinde iş mahkemesinde dava açılması gerektiği hususunun 4857 sayılı Kanun'da açıkça düzenlendiği, bu konudaki mevzuatın karışık ve dağınık olmadığı görülmektedir. Bu itibarla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki

mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAMAZAN İLTER

B. No: 2019/34523 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/34523

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN İLTER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/34523)

Karar Tarihi:10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Hasan SARAÇ

Başvurucu : Ramazan İLTER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumu idaresinin işlemine karşı yapılan şikâyetin, uyuşmazlık teşkil eden konu hakkında yargı makamlarınca değerlendirme yapılmaksızın reddedilmesi nedeniyle karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) silahlı terör örgütüne üye olma suçundan İzmir 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin 25/1/2017 tarihli kararı ile tutuklanmış ve Menemen T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu/Kurum) 25/1/2017-18/12/2020 tarihleri arasında tutuklu olarak bulunmuştur.

3. İnfaz Kurumu Eğitim Kurulu (Eğitim Kurulu/Kurul) 3/9/2018 tarihli ve 2018/261 sayılı Kurumda Uygulanacak Eğitim ve İyileştirme Kararı ileİnfaz Kurumuna kitap kabulüne ve hükümlü/tutuklulara teslimine ilişkin kuralları belirlemiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün dışarıdan gönderilen hediyeleri kabul etme hakkı başlıklı 92. Maddesinin a bendinde; ".. Hükümlü hediye olarak ancak kitap veya giyim eşyası kabul edebilir," hükmü yer almış ayrıca;

T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün.... Sayılı yazısı; gereğince odalarda fazla miktarda kitap, gazete, eşya gibi yanıcı maddelerin bulundurulmamasına, var ise mevzuat uyarınca işlem yapılarak yeterli sayıda tutulması hükme bağlanmıştır. Buna istinaden özellikle odalarda kitapların biriktirilmemesi ve yeterli sayıda bulundurulmasının ısrarla belirtilmesine dayanarak;

1)Kurumumuza kitap kabulünün sadece kargo yoluyla yapılmasına;

2) Hükümlü/tutuklu ziyaretçileri tarafından getirilen kitapların kuruma kabul edilmemesine;

3) Kurumumuzda barındırılan her bir hükümlü/tutuklunun üzerindeki kayıtlı yayın sayısının (Kutsal kitaplar, Kuran-ı Kerim, Kuran-ı Kerim Meali, İncil, Tevra [t], Zebur, ders kitapları ve TCK, CMK, ANAYASA kitapları hariç olmak üzere) 5 yayın (dergi dahil) ile sınırlandırılmasına;

4) Yıpranmış, işaretli, renklendirilmiş, not tutulmuş, deforme olmuş, cildi ile oynanmış, fotokopi olarak çoğaltılmış, spirallenmiş veya matbaada ciltlendirilmiş kitapların hükümlü/tutuklulara teslim edilmemesine;

5) Hükümlü/tutukluların üzerinde kayıtlı kitapları, kargo yoluyla veya ziyaretçilerine teslim ederek göndermeden, kuruma gelen kitapların hükümlü/tutuklulara tesliminin yapılmamasına; hükümlü/tutuklular tarafından kitap gönderimi yapılmaması durumunda kargo yolu ile gelen kitapların depoda daha fazla tutulmadan kargo yoluyla veya ziyaretçilerine teslim edilerek resen gönderimlerinin yapılacağına;

6) Hükümlü/tutukluların tahliye, sevk vb. Kurumdan ayrılışlarında kendilerine kayıtlı kitapları koğuştan çıkarmaları gerektiğine;

7) Kargo yoluyla gelen kitapların kurum kütüphanesinde olmaması koşuluyla hükümlü/tutukluya teslimine;

8) Diyanet İşleri Başkanlığınca onaylanmamış olan Kur'an-ı Kerim'lerin hükümlü/tutukluya teslim edilmemesine; ...''

4. Başvurucu 18/7/2019 tarihinde İnfaz Kurumuna başvurmuş ve söz konusu Kurul kararından tarafına bir suret/fotokopi verilmesini talep etmiştir. Kurum idaresince söz konusu talebinin reddedilmesi üzerine 19/7/2019 tarihli dilekçeyle Karşıyaka 1. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) itiraz eden başvurucu; gerekirse fotokopi ücretini karşılayabileceğini de ifade ederek 3/9/2018 tarihli Kurul kararının bir örneğinin tarafına verilmesini istediği hâlde bu talebinin kabul görmediğini belirtmiş, anayasal bazı hak ve ilkeleri de dayanak göstererek İnfaz Hâkimliğinden söz konusu kararın bir suretinin tarafına verilmesi yönünde karar almasını talep etmiştir.

5. İnfaz Hâkimliği 2/8/2019 tarihli kararıyla itiraza konu 3/9/2018 tarihli Eğitim Kurulu kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle başvurucunun itirazını reddetmiştir.

6. İnfaz Hâkimliğinin kararına karşı başvurucu, 22/8/2019 tarihinde Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesine (Ağır Ceza Mahkemesi) itirazda bulunmuştur. Başvurucu itiraz dilekçesinde; henüz Eğitim Kurulunun 3/9/2018 tarihli kararına itiraz etmediğini, yalnızca bu kararın bir örneğini idareden talep ettiğini, kararın içeriğine dair bir hususa değinmediğini, ancak İnfaz Hâkimliğinin bu talebi değerlendirmeksizin gerekçesiz bir karar verdiğini, bu durumda Kurul kararının içeriğine de itiraz etme zorunluluğunun oluştuğunu belirtmiş; buna istinaden Kurul kararına yönelik hukuka aykırılık iddialarına da yer vererek anılan karardan

bir suretin tarafına verilmesi gerektiği yönündeki talebini de yinelemiştir.

7. Ağır Ceza Mahkemesi 5/9/2019 tarihli kararıyla itirazı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Kurum dışından gelen kitaplarda gizli haberleşmeye yönelik olarak şifreli yazılar olabileceği, ışığa ya da ısıya tutulmasıyla yazıların ortaya çıkacağı veya görünmez kalemle yazılan yazıların olabileceği, bu yazıyla kurumda aynı kitapta varsa öncelikle kurumdan temini gerektiği aksi halde güvenlik zaafiyeti ve örgütsel haberleşmenin önlenemeyeceği, verilen karar ve alınanın önlemin orantılı olduğu anlaşıldığından, itirazın reddine..''

8. Anılan kararın 5/9/2019 tarihinde tebliğ edilmesi üzerine başvurucu 2/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon, oybirliği sağlanamaması nedeniyle başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

10. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

11. Bakanlığın görüş yazısı ekinde gönderilen Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 11/2/2021 tarihli yazısından başvurucunun, İnfaz Hâkimliğince itirazının reddedilmesinden sonra İnfaz Kurumundan tekrar talepte bulunması üzerine söz konusu Eğitim Kurulu kararının 19/12/2019 tarihinde -bireysel başvuru yapıldıktan sonra-kendisine tebliğ edildiği anlaşılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

12. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

13. Başvurucu, İnfaz Kurumundan talebinin ilgili Kurul kararının fotokopisinin verilmesi olmasına rağmen İnfaz Hâkimliği ile itiraz merciinin bu yönden değerlendirme yapmadığını, söz konusu Kurul kararının içeriğine vâkıf olamadan itiraz etmek durumunda kaldığını belirterek silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin, gerekçeli karar hakkı ile etkili başvuru hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Bakanlık görüşünde, Ceza İnfaz Kurumu tarafından bahse konu Eğitim Kurulu kararının bir örneğinin hükümlüleri bilgilendirmek amacıyla koğuşlarda ve odalarda bulunan panolara asılarak dağıtımının sağlandığını, başvurucunun kararın bir örneğinin kendisine bizzat tebliğ edilmiş olması hâlinde hangi hususları dile getireceğine ilişkin somut bir açıklamada bulunmadığını belirtmiştir. Bakanlık, Anayasa Mahkemesinin içtihatlarına atfen adil yargılanma hakkının yargılamanın sonucunun adil olmasını garanti etmediğini, yargılama sürecinin hakkaniyete uygun bir biçimde yürütülmesini güvence altına aldığını ifade etmiştir. Somut başvuruda İnfaz Hâkimliği ile Ağır Ceza Mahkemesinin, başvurucunun iddialarını Cumhuriyet Başsavcılığı görüşünü aldıktan ve İnfaz Kurumu ile yazışma yaptıktan sonra değerlendirdiğini, Eğitim Kurulu Kararını usul ve yasaya uygun bularak başvurucunun itirazının reddine karar verdiğini, başvurucunun tüm yasal yollara süresi içerisinde hiçbir kısıtlamaya tabi tutulmadan başvurabildiğini ifade etmiştir.

15. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu, Eğitim Kurulu kararının bir örneğinin ücreti mukabilinde kendisine tebliğ edilmesi talebine ilişkin dilekçesinin kurum kayıtlarına

girmeksizin yok edildiğini, dilekçesinin gönderilmediğini, başka bir ceza infaz kurumunda on altı kitap alabildiği hâlde kalmakta olduğu ceza infaz kurumunda sadece beş kitap verildiğini, aynı mevzuata dayanan farklı uygulamalar olduğunu ileri sürmüştür.

16. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

17. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiasının özü davaya konu şikâyeti hakkında bir inceleme ve değerlendirme yapılmamasına yönelik olduğundan başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

19. Anayasa'nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında, hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı, kişilere davanın görüldüğü mahkemeden uyuşmazlığa ilişkin bir karar verilmesini isteme güvencesini de sağlar. Öte yandan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkeme hakkı şeklinde genel bir hakkı düzenlediğini kabul etmekte ve bu hakkın karar hakkını da içerdiğini ifade etmektedir (İbrahim Demiroğlu [GK], B. No: 2017/15698, 26/7/2019 § 54).

20. Demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası hakkını içerir. Karar hakkı genel itibarıyla mahkeme önüne getirilen uyuşmazlığın karara bağlanmasını isteme hakkını ifade eder. Zira dava hakkını kullanan bireyin asıl amacı uyuşmazlık konusu ettiği talebinin esasıyla ilgili olarak davanın sonunda bir karar elde edebilmektir. Bir başka ifadeyle dava sonucunda şayet bir karar elde edilemiyorsa dava açmanın da bir anlamı kalmayacaktır. Öte yandan karar hakkı bireylerin sadece yargılama sonucunda şeklî anlamda bir karar elde etmelerini güvence altına almaz. Bu hak aynı zamanda dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı taleplerin yargı merciince bir sonuca bağlanmasını da gerektirir (bazı farklarla birlikte bkz. İbrahim Demiroğlu, § 55).

21. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür. Ayrıca adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemektedir. Anılan hak yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil

yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Emin Arda Büyük [GK], B. No: 2017/28079, 2/7/2020, §§52, 55).

22. 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun infaz hâkimliklerinin görevini düzenleyen 4. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde; hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri, yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları, giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemenin ve karara bağlamanın infaz hâkimliklerinin görevleri arasında olduğu belirtilmiştir. Kanun koyucunun anılan konularda gerçekleştirilen eylem ya da işlemlere yönelik şikâyetlerin ceza infaz kurumu idaresince hızlı bir şekilde incelenerek karara bağlanmasının ve bu şikâyetlerin incelenmesi aşamasında infaza ilişkin özel gerekliliklerin dikkate alınmasının temin edilmesi amacıyla söz konusu eylem ve işlemlerin yargısal denetim yerinin infaz hâkimlikleri olmasını tercih ettiği öngörülmüştür (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Ziya Özden, B. No: 2016/67737, 19/11/2019, § 56).

23. Somut olayda başvurucu İnfaz Hâkimliğine Ceza İnfaz Kurumunun bir tasarrufundan şikâyet etmiş, bu kapsamda Eğitim Kurulu kararının bir örneğinin kendisine verilmesi talebinin reddedildiğini belirterek kararın kendisine verilmesi yönünde karar alınması talebinde bulunmuştur.

24. İnfaz Hâkimliğince verilen2/8/2019 tarihli kararda başvurucunun şikâyet konusu ettiği talebine rağmen 3/9/2018 tarihli Kurul kararından bir suretin tarafına verilmediği hususuna yönelik herhangi bir değerlendirme yapılmadığı, 19/7/2019 tarihli dilekçede başvurucu tarafından ayrıca şikâyet konusu edilmediği hâlde anılan Kurul kararının içeriğine yönelik bir değerlendirme yapılmak suretiyle bu kararın hukuka uygun olduğunun belirtilmesiyle yetinildiği görülmektedir. Diğer yandan başvurucu İnfaz Hâkimliği kararına karşı Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde yaptığı itirazda İnfaz Hâkimliğine başvururken Eğitim Kurulu kararının içeriğine yönelik bir hususa değinmediğini belirterek şikâyet ettiği asıl husus hakkında bir inceleme yapılmadan karar verildiğini dile getirmesine rağmen itiraz mercii de başvurucunun şikâyet ettiği bu konuda herhangi bir değerlendirme yapmamış, Kurul kararının neden hukuka aykırı olmadığına dair gerekçelere yer vererek itirazı reddetmiştir.

25. Bu itibarla somut olayda yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevinin ilgili mahkemelerce yerine getirilmediği, bu bağlamda başvurucunun şikâyet konusu ettiği hususların kabulüne ya da reddine ilişkin olarak herhangi bir karar verilmediği anlaşıldığından başvurucunun karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

27. Başvurucu, bulundurabileceği kitap sayısının beş ile sınırlandırılması ve yalnız PTT kargo ile yapılan gönderilerin kabul edilmesi nedeniyle eğitim hakkı ile maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de karar hakkı yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvurucunun bu iddialarının ayrıca incelenmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucu 3.000.000 TL manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

29. Başvuru konusu Eğitim Kurulu kararının 19/12/2019 tarihinde -bireysel başvuru yapıldıktan sonra- başvurucuya tebliğ edildiği anlaşıldığından yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

30. Öte yandan tazminat talep ettiği ve ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya 10.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya 10.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Karşıyaka 1. İnfaz Hâkimliğine (E.2019/3349, K.2019/3409) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA FELHAN

B. No: 2019/34998 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/34998

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA FELHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/34998)

Karar Tarihi: 10/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 31/5/2024-32562

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucu : Mustafa FELHAN

Vekili : Av. Mahmut FELHAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yakalamada kötü muameleye maruz kalındığına ilişkin şikâyet hakkında işleme konulmama kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/10/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu 25/7/2017 tarihinde saat 12.05 sıralarında Şanlıurfa İl Göç İdaresi Müdürlüğü

(Göç İdaresi) önünde meydana gelen olayda kasten yaralama, görevi yaptırmamak için direnme ve mala zarar verme suçunu işlediği iddiasıyla yakalanmıştır.

6. Başvurucu 25/7/2017 tarihinde saat 14.11'de Şanlıurfa Mehmet Akif İnan Eğitim ve Araştırma Hastanesine yatırılmış ve akabinde ameliyat edilmiştir. Düzenlenen ameliyat raporunda ameliyatın saat 18.00'de başladığı, ulna insizyon yapıldığı, parçalı kırık 2 adet basssis kanullu vida konulduğu, plaklı osteosentez yapıldığı ve ameliyatın saat 19.30'da bittiği belirtilmiştir. Şanlıurfa Adli Tıp Şube Müdürlüğünce düzenlenen raporda; mevcut yaralanmanın basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif olmadığı, tespit edilen kırığın hayat fonksiyonlarını orta (2) derecede etkileyecek nitelikte olduğu bildirilmiştir.

7. Başvurucunun hastaneden taburcu edildiği 27/7/2017 tarihinde kollukta şüpheli sıfatıyla ifadesi alınmıştır. Başvurucu; ifadesinde olay saatinde Göç İdaresinin 50 metre ilerisindeki işyerinde olduğunu, kalabalığın orada toplandığını görünce işyerindekilerle başka vatandaşların orada sürekli kavga ettiğini bildiği ve olay günü de kavga olduğunu düşündüğü için oraya gittiğini belirtmiştir. Göç İdaresi önünde arbede olduğunu, kimin kime vurduğunun belli olmadığını, kendisinin kavgayı ayırmaya çalıştığını, sonrasında sivil kıyafetli kişilerin A.D.yi Göç İdaresinin içine götürdüğünü ve başka bir sivil kıyafetli kişinin de kendisini içeri çağırması üzerine direnmeden birlikte içeri girdiklerini beyan etmiştir. Başvurucu; kendisinin ve A.D.nin bodrum kata indirildiğini, burada yaklaşık yarım saat darbedildiklerini, bir süre sonra görevlilere kolunun kırıldığını söylediğini ancak görevlilerin vurmaya devam ettiğini, Yunus Polisi olarak bildiği polislerin geldiğini gördüğünü, polisin başını kaldırmasını söylemesi üzerine kolunun kırık olduğunu ve acıdan kaldıramayacağını söylediğini ifade etmiştir. Başvurucu, polisin "Hangi kol?" diye sorduğunu, kolunu göstererek omzunu ve bileğini tutup büktüğünü, devamında polis merkezine götürüldüğünü ancak araçtan indirilmeden iki saat bekletildikten sonra tedavi için hastaneye götürüldüğünü, hiçbir kamu görevlisine direnmediğini, saldırmadığını, hiçbirini yaralamadığını ve kuruma zarar vermediğini belirtmiştir. Başvurucuya kendisiyle birlikte hareket ettiği değerlendirilen bir kişinin yere tabanca düşürdüğü ve başvurucunun da tabancayı alıp olay yerinden uzaklaştığının görüldüğünün sorulması üzerine başvurucu; tabancayı düşürenin kardeşi olduğunu, tabancanın arbede esnasında kaybolmaması için alıp beline koyduğunu, olay yerinden uzaklaştıktan sonra başkasına teslim ettiğini açıklamıştır.

8. Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) 27/7/2017 tarihinde başvurucunun görevi yaptırmamak için direnme suçundan tutuklanmasını talep etmiştir. Şanlıurfa 1. Sulh Ceza Hâkimliği aynı gün talebin reddine ve başvurucunun tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmasına karar vermiştir. Soruşturma sonucunda bazı suçlar yönünden kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Diğer suçlar yönünden ise yargılama yapılmış ve başvurucunun yaralama suçundan adli para cezasıyla cezalandırılmasına, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan ise beraatine karar verilmiştir.

9. Başsavcılık, başvurucu aleyhine başlattığı soruşturmada başvurucunun olay tarihinde ve olay yerinde kolunun kırılmasından sonra faili meçhul polis memurunun kolunu büktüğü iddiasında bulunduğu ve iş bölümü gereği söz konusu suçtan soruşturmayı Memur Suçları Soruşturma Bürosunun yapması gerektiği gerekçesiyle 9/2/2018 tarihinde tefrik kararı vermiştir. Görevi kötüye kullanma suçu yönünden soruşturma 2018/5414 numarasına kaydedilmiştir.

10. Başsavcılık 19/2/2018 tarihinde 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un 4. maddesinin son fıkrası uyarınca

şikâyetin işleme konulmamasına karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Şikayetçi bir suç nedeniyle kendisini yakalayan kolluk personelinin gereksiz yere kolunu büktüğünü belirterek şikayetçi olmuşsa da

Dosyaya yansıyan belgelere göre olayın kolluğun yasal anlamda zorunlu yakalama görevini icra sırasında ve bu amaçla yapıldığı anlaşıldığından kolluğun yasal zorunlu kamu görevini yerine getirdiği bir suç işlemediği anlaşıldığından

4483 Sayılı Kanunun 4/Son maddesi uyarınca işleme konulmamasına,

Durumun müştekiye bildirilmesine,

..."

11. Başvurucu; atıf yapılan hükmün şartlarının oluşmadığını, dosyadaki belgelerden şikâyetçinin belli olduğunu, şikâyet konusu eylemin somut olduğunu, kişi ve olay belirttiğini, iddialarını ciddi bulgu ve belgelere dayandırdığının hastane kayıtları ve kamera görüntüleriyle sabit olduğunu ancak Başsavcılığın olay gününde ve saatinde olaya müdahale eden kolluk güçlerinin isimlerini emniyet müdürlüğünden sormadığını, olay sonrası gözaltına alındığı anı gösteren kamera kayıtlarının istenerek kendisini gözaltına alan kolluk kuvvetlerinin isimlerinin tespit edilmediğini, itiraz merciinin ve itiraz süresinin belirtilmediğini ileri sürerek karara itiraz etmiştir. Başvurucu; Başsavcılık kararının ortadan kaldırılmasını, soruşturmaya devam edilmesini, olay sonrasında aktif ve pasif direnmesi olmadığı hâlde orantısız güç kullanarak kolunu kıran polislerin kasten yaralama suçundan cezalandırılmasını talep etmiştir.

12. İtirazı inceleyen Şanlıurfa 2. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 19/3/2018 tarihinde soruşturmanın genişletilmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"...

Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığının ... kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı dosya kapsamı ve itiraz dilekçesi doğrultusunda incelendiğinde; soruşturmaya konu olay ile ilgili olarak olay yerinde gerekli yazışma ve incelemenin yapılmadığı, KVYO dair kararda somut gerekçelerin belirtilmediği anlaşılmakla, bu haliyle takipsizlik kararı verilmesi usul ve yasaya aykırı bulunduğundan, 5271 Sayılı CMK' nın 173/3 maddesi gereğince Hakimliğimizce soruşturmanın genişletilmesine..."

13. Karar üzerine Başsavcılık, ilk hazırlanan fezlekedeki eksikliklerin tamamlanması yönünde 7/5/2018 tarihinde Sarayönü Polis Merkezi Amirliğine hitaben bir müzekkere düzenlemiştir.

14. Başvurucu 27/7/2018 tarihinde Başsavcılığa sunduğu dilekçede gözaltına alındığı ve bodrum kata indirildiği anlara ilişkin kamera görüntülerinin istenmesini, kendisini gözaltına alan ve kolunu kıran polislerin kimlik tespiti ve teşhisi işlemlerinin ivedi olarak yapılmasını talep etmiştir. Başsavcılık, Sarayönü Polis Merkezi Amirliğine hitaben aynı gün hazırladığı müzekkereyle başvurucunun dilekçesinde belirttiği hususların araştırılmasını, ilgili kamera görüntülerinin ve tahkikat evrakının Başsavcılığa sunulmasını istemiştir. Emniyet 8/8/2018 tarihinde Göç İdaresine ait kamera kayıtlarını içeren bir DVD göndermiştir.

15. Başvurucu 26/9/2018 tarihinde Başsavcılığa başvurarak gönderilen DVD'nin bir örneğinin kendisine verilmesini, bir örneğinin de çözümü ve CD İzleme Tutanağı oluşturulması için bilirkişiye gönderilmesini, olaya müdahale eden ekipte yer alanların

belirlenmesini ve teşhis yaptırılmasını, Göç İdaresi Müdürü ve Göç İdaresinde görevli personelin ifadelerinin alınmasını ve kolluk görevlileri aleyhine soruşturma yapılmasını talep etmiştir. Başsavcılığın başvuru üzerine aynı gün Şanlıurfa Asayiş Şube Müdürlüğüne gönderdiği yazıda 25/7/2017 tarihinde meydana gelen olayla ilgili olarak şu talepler yer almıştır: olaylara müdahale eden görevli polis memurlarının açık kimlik ve adres bilgilerinin tespit edilmesi, müşteki vekilinin işkence ve kasten yaralama iddialarına ilişkin olarak Göç İdaresi Müdürü H.E. nin ve idaresinde görevli personelin tanık sıfatıyla beyanlarının alınması, Göç İdaresinin bodrum katına inişi ve bodrum katını gösteren 25/7/2017 tarihli kamera kayıtlarının temin edilmesi, bu olaylara ve iddialara ilişkin idari tahkikat yapılıp yapılmadığının araştırılması, yapılmışsa ilgili evrakın bir suretinin Başsavcılığa gönderilmesi.

16. İlgili emniyet biriminden 15/10/2018 tarihinde gönderilen cevap yazısında; olaya müdahale eden polis memurlarının açık kimlik ve adres bilgilerinin yer aldığı tutanağın sunulduğu, olaylara ve iddialara ilişkin olarak idari tahkikat yapılmadığının tespit edildiği, Göç İdaresi Müdürü ve Göç İdaresinde görevli personelin işkence ve kasten yaralama iddialarına ilişkin olarak tanık sıfatıyla 4/10/2018 tarihinde ifadelerinin alındığı ve Göç İdaresinin bodrum katına inişi ve bodrum katı gösteren kameraların kayıtlarının bulunmadığı bildirilmiştir.

17. Başsavcılık 13/9/2019 tarihinde eksik soruşturma işlemlerinin tamamlandığını belirterek soruşturma dosyasının itiraz hakkında karar verilmek üzere Hâkimliğe göndermiştir. Hâkimlik 17/9/2019 tarihinde itirazın reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"...

Şanlıurfa C.Başsavcılığının yukarıda değinilen [19/2/2018 tarihli] kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı, itiraz dilekçesi ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde Şanlıurfa C.Başsavcılığınca ulaşılan sonuç dosya ve deliller kapsamı ile uyumlu olduğu bu itibar ile usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmadığı..."

18. Başsavcılık 26/9/2019 tarihinde "dosyaya yansıyan belgelere göre olayın kolluğun yasal anlamda zorunlu yakalama görevini icra sırasında ve bu amaçla yapıldığı anlaşıldığından kolluğun yasal zorunlu kamu görevini yerine getirdiği bir suç işlemediği anlaşıldığından, 4483 sayılı Kanun'un 4/Son maddesi uyarınca işleme konulmamasına, Hakimliğin 17/9/2019 tarihli kesin karar ile itirazının reddine karar verildiğinden kararın tebliğine yer olmadığına" karar vermiştir.

19. Nihai kararı 1/10/2019 tarihinde öğrenen başvurucu 17/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. İlgili ulusal hukuk için bkz. Mehmet Ali Oğuz, B. No: 2017/36977, 8/6/2021, § 25; Hidayet Enmek ve Eyüpsabri Tinaş, B. No: 2013/7907, 21/4/2016, §§ 52, 53; Serhat Ölğen, B. No: 2016/3389, 20/11/2019, § 29.

21. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Ahmet Aşık, B. No: 2017/27330, 26/5/2021, §§ 38-42.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 10/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip

gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu; görevi yaptırmamak için direndiği iddiasıyla direnmediği hâlde önce olay yerinde ve sonra Göç İdaresinin bodrum katına indirilerek kolluk kuvvetlerince darbedildiğini, kolunun sertçe bükülmesi nedeniyle kırıldığını, kolunun kırıldığını söylediği farklı bir polis memuru tarafından aynı kolunun tekrar büküldüğünü ve birden fazla kez kırıldığını, kemik kırığına yol açan yaralanmaya rağmen iki saat ekip arabasında bekletildiğini, hastaneye geç götürüldüğünü, buna ilişkin şikâyeti hakkında on gün içinde bir işlem yapılmadan işleme konulmama kararı verildiğini, karara yaptığı itiraz sonucunda soruşturmanın genişletilmesi kararı verildiğini ancak bir araştırma ve işlem yapılmadan, dosyaya yeni evrak eklenmeden itirazının reddedildiğini, etkili soruşturma yapılmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında olduğu değerlendirilmiş ve inceleme bu yönden yapılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

26. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

27. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

28. Anayasa'da ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (Sözleşme) kötü muamele, kişi üzerindeki etkisi gözetilerek derecelendirilmiş ve farklı kavramlarla ifade edilmiştir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 84). İşkence boyutuna varmayan fakat yine de vücutta zarar ya da yoğun fiziksel veya ruhsal ızdırap doğuran muamelelerin eziyet olarak nitelendirilmesi mümkündür (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 22).

29. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif

yükümlülüğünün usule ilişkin bir boyutu bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve karıştıkları olaylarda kamu görevlilerinin ya da kurumlarının kendi sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110).

30. Buna göre bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde -Anayasa'nın 17. maddesi "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili resmî bir soruşturmanın yapılmasını gerektirir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır. Bu mümkün olmazsa bu madde sahip olduğu öneme rağmen pratikte etkisiz hâle gelecek ve bazı hâllerde devlet görevlilerinin fiilî dokunulmazlıktan yararlanarak kontrolleri altında bulunan kişilerin haklarını istismar etmeleri mümkün olacaktır (Tahir Canan, § 25).

31. Yürütülecek ceza soruşturmaları, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olmalıdır. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edilebilmesi için soruşturma makamları resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamalı; dolayısıyla kötü muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma bağımsız bir şekilde hızlı ve derinlikli yürütülmelidir. Diğer bir ifadeyle yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalı; soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114).

32. Devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında bazen tek başına veya yeterli soruşturma yapılmamış olması da kötü muamele teşkil edebilmektedir. Dolayısıyla şartlar ne olursa olsun yetkililer, resmî şikâyet yapılır yapılmaz harekete geçmelidir. Şikâyet yapılmadığında bile işkence veya kötü muamele olduğunu gösteren yeterli, kesin belirtiler olduğunda soruşturma açılması sağlanmalıdır. Bu bağlamda soruşturmanın derhâl başlaması, bağımsız biçimde, kamu denetimine tabi olarak özenli ve süratli yürütülmesi, bir bütün olarak etkili olması gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 116).

33. Soruşturma sonucunda alınan karar, soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olmalı; bunun yanı sıra söz konusu kararın vücut bütünlüğüne yönelik müdahalenin Anayasa'nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermelidir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 99).

34. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında bir kişinin sağlıklı hâldeyken gözaltına alındığı ancak salıverildiği zaman vücudunda yaralanma tespit edildiği durumlarda söz konusu yaralanmanın nasıl oluştuğu hususunda makul bir açıklama getirme ve mağdurun bu yöndeki iddialarını şüphede bırakacak kanıtları sunma yükümlülüğünün devlete ait olduğu, özellikle ilgili iddiaların doktor raporları ile doğrulandığı hâllerde Sözleşme'nin 3. maddesi anlamında sorunların ortaya çıkacağı ifade edilmiştir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 94).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

35. Başvurucunun şikâyete konu ettiği yakalama işlemi sırasında kolunda kemik kırığı

meydana gelecek şekilde yaralandığı anlaşılmıştır.

36. Başvurucunun yakalandıktan sonra götürüldüğü hastanede yatırıldığı ve ameliyata alındığı, ameliyatın bir buçuk saat sürdüğü görülmüştür. Adli tıp raporunda da mevcut yaralanmanın basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif olmadığı, tespit edilen kırığın hayati fonksiyonlarını orta (2) derecede etkileyecek nitelikte olduğu belirtilmiştir. Tefrik kararından sonra soruşturmayı yürüten Başsavcılık ise başvurucunun kolluğun zorunlu yakalama görevini icrası sırasında ve bu amaçla yaralandığı değerlendirmesi yapmıştır.

37. Başsavcılıkça yürütülen soruşturmada başvurucunun yaralanmasının yasal kuvvet kullanımı sonucunda meydana geldiği sonucuna ulaşılmışsa da kamu görevlilerinin uyguladığı kuvvetin kullanımının şartlarının oluşup oluşmadığı, zorunlu ve orantılı olup olmadığı yönünde bir değerlendirme yapılmamıştır. Hâl böyle olunca kolda kemik kırığı meydana gelecek şekilde kuvvet uygulanmasının yalnızca hukuka uygun kuvvet kullanımıyla açıklanması mümkün görünmemektedir. Öte yandan soruşturma dosyasında başvurucunun yakalamaya direndiğine ilişkin delil olmadığı gibi Başsavcılık kararında da böyle bir olgudan bahsedilmemiştir. Sonuç olarak başvurucunun kamu makamlarının gözetiminde tutulduğu süre içinde oluşan yaralanmanın nasıl meydana geldiğine ilişkin ikna edici bir açıklamada bulunulmaması nedeniyle kuvvet kullanımında yetkinin aşıldığı ve devletin Anayasa'nın 17. maddesi kapsamındaki negatif yükümlülüğüne aykırı davranıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Meydana gelen yaralanmanın ağırlığı değerlendirildiğinde başvurucunun maruz kaldığı eylemin eziyet olarak nitelendirilmesi mümkündür.

38. Bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiası olması hâlinde sorumluların belirlenmesini ve gerekirse cezalandırılmasını sağlamaya elverişli, etkili bir soruşturmanın yapılması gerekir. Kötü muamele iddialarına ilişkin soruşturmaların etkili olduğunun kabul edilebilmesi için savunulabilir nitelikteki kötü muamele iddiaları, kamu makamları tarafından öğrenilir öğrenilmez soruşturma başlatılması için ilgili mercilere bildirilmelidir hatta mağdurların şikâyetleri olmadığı hâllerde dahi bu nitelikte bir muamelenin mevcudiyetine ilişkin ciddi delil veya emareler bulunduğunun farkına varıldığı bir durumda resen harekete geçme yükümlülüğü devam etmektedir.

39. Şikâyete konu olayda başvurucu; hastaneden taburcu olduktan sonra kollukta şüpheli olarak alınan ifadesinde kendisini kimlerin nerede ve ne şekilde darbettiğine dair detaylı açıklamalar yapmış ve yakalama işlemi esnasında kötü muameleye uğradığına dair adli raporlar olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, taburcu olduktan hemen sonra verdiği ifadede kötü muamele iddiasını dile getirmesine rağmen ancak yedi ay sonra görevi kötüye kullanma suçu yönünden tefrik kararı verilmiştir. Başvurucunun olaydan sonra hastaneye götürülmesine, kemik kırığının tespit edilmesine, ameliyata alınmasına ilişkin tutanak ve raporun bir örneğinin hemen Başsavcılığa gönderilmesi konusunda özenli davranılmadığı tespit edilmiştir.

40. Olayla ilgili olarak başlatılan soruşturma kapsamında başvurucunun ve kimlikleri tespit edilmesine rağmen yakalama işlemini yapan kolluk kuvvetinin ifadeleri Başsavcılıkça alınmamış, kamera görüntüleri toplanamamıştır. Nitekim anılan soruşturma, olayın kolluğun yasal anlamda zorunlu yakalama görevini icra ettiği sırada ve bu amaçla meydana geldiği anlaşıldığından kolluğun yasal zorunlu kamu görevini yerine getirdiği, bir suç işlemediği

gerekçesine dayanılarak 4483 sayılı Kanun'un 4. maddesinin son fıkrası uyarınca işleme konulmama kararıyla neticelenmiştir.

41. Kamu görevlilerinin görevlerini devlet adına ifa etmeleri ve görevlerini ifa ettikleri sırada ortaya çıkan birtakım durumlarla bağlantılı olarak sık sık şikâyet edilme ve soruşturma tehdidi altında olma riski ile karşı karşıya olmaları nedeniyle haklarında adli soruşturma yürütülmesinin belirli bir makamın iznine bağlanması hukuk devletinde makul görülebilir. Nitekim Anayasa'nın 129. maddesinin altıncı fıkrasında, memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılmasının -kanunla belirlenen istisnalar dışında- kanunun gösterdiği idari mercinin iznine bağlı olduğu düzenlenmiştir (Erdal Sarıkaya [GK], B. No: 2017/37237, 17/3/2021, § 111; Hidayet Enmek ve Eyüpsabri Tinaş, §§ 106, 107).

42. Şikâyete konu eylemin 4483 sayılı Kanun kapsamında kalan suçlar arasında olmadığının tespit edilmesi soruşturma yapma yetkisinin doğrudan Cumhuriyet savcısında olduğu anlamına gelecek ve derhâl soruşturma işlemlerine başlanarak delillerin toplanması yönünde önem arz edecektir. 4483 sayılı Kanun kapsamına girmeyen bir suç ya da kişi yönünden anılan Kanun'un işletilmesi etkili soruşturma yükümlülüğü yönünden sorun teşkil edecektir. Bu nedenle şikâyete konu fiil ve failin 4483 sayılı Kanun kapsamında kalıp kalmadığı titizlikle incelenmelidir (Ümmühan Seçil Sucu, B. No: 2017/15128, 19/11/2020, § 74; Erdal Sarıkaya, § 124).

43. Kolluk görevlileri hakkında yürütülen kötü muamele iddiasının 4483 sayılı Kanun'un 2. maddesinin beşinci fıkrasına göre izin şartına bağlı olmadığı gözardı edilerek dilekçenin işleme konulmamasına karar verilmiştir. Bu durum kamu görevlilerinin ceza soruşturmasından muaf tutulduğu izlenimine yol açabilir.

44. Somut olayın tespit edilen meydana geliş şartları kapsamında, kamu görevlilerinin kuvvet kullanması, bunun karşısında başvurucuda meydana gelen bir yaralanma söz konusudur. Başvurucunun yaralanmasıyla neticelenen olayda kolluk kuvvetlerinin zor kullanma yetkisini aşmadıkları gerekçesiyle soruşturma makamları, işleme konulmama kararı vermiştir. Başsavcılıkça yapılan inceleme; kamu görevlileri tarafından uygulanan kuvvet kullanımının şartlarının oluşup oluşmadığı, kuvvet kullanımının orantılılığı, zorunlu olup olmadığı yönünde bir değerlendirme içermemektedir. Yürütülen soruşturmada olayın gerçekleşme şartlarının tespit edilmesine yarayacak her türlü delilin toplanması ve soruşturma sonucunda verilen kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların analizine dayanması gerekliliğinin yerine getirilmediği, aceleci davranılarak temelden yoksun olarak sonuca ulaşıldığı görülmüştür. Başvurucunun kötü muamele iddiasının makul şüphe uyandıracak düzeyde olduğunu gösteren doktor raporları vardır ve başvurucu olayın nerede geçtiğini, ne kadar sürdüğünü anlatmış, tanık vb. birçok delil göstermiştir. Buna rağmen esaslı işlemlerin kolluğa yaptırılmasının, kolluk tarafından düzenlenen evrak doğrultusunda karara varılmasının bağımsızlık görüntüsü vermediği anlaşılmıştır. Neticede başvurucunun iddialarının soyut ve genel nitelikte görülerek dilekçenin işleme konulmamasının ve delillerin toplanmamasının sorumluların ve olayın gerçekleşme şartlarının ortaya çıkarılmasını olanaksız hâle getirdiği ve etkili bir ceza soruşturması yürütülmesi önünde engel teşkil ettiği değerlendirilmiştir.

45. Somut olayda eziyet oluşturan eylemlere yönelik olarak sorumluların belirlenmesi ve gerekiyorsa cezalandırılması yönünde etkili bir ceza soruşturması yürütülmediği sonucuna ulaşılmıştır.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan eziyet yasağının maddi boyutunun (negatif yükümlülük) ve usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

VI. GİDERİM

47. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 200.000 TL maddi ve 200.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

48. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma mercilerince yapılması gereken iş yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

49. Öte yandan somut olayda eziyet yasağının ihlal edildiğinin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için eziyet yasağının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya talebine bağlı kalınarak net 200.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

50. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmaması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan eziyet yasağının maddi ve usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin eziyet yasağının usule ilişkin boyutunun ihlalinin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 200.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FERMAN SOLMAZ

B. No: 2019/42794 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/42794

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FERMAN SOLMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/42794)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Ferman SOLMAZ

Vekili : Av. Mehmet Ali DEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle dış kaynaktan subay temini sınavından başarısız sayılma işlemine karşı açılan iptal davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/12/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 2017 yılında Millî Savunma Bakanlığı tarafından açılan dış kaynaktan subay temini sınavına katılmış ve başarılı olmuştur.

7. 12/4/2000 tarihli ve 24018 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren mülga Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nin (Mülga Yönetmelik) 12. maddesi uyarınca başvurucu hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Mülga Yönetmelik'in 15. maddesi uyarınca yapılan değerlendirme sonucunda başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğu sonucuna varılmış ve başvurucu, başarısız kabul edilmiştir.

8. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali talebiyle 22/2/2018 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde subaylık için gerekli tüm şartları taşıdığını, hakkında açılan herhangi bir soruşturma ya da kovuşturmanın bulunmadığını, sınavdan neden başarısız sayıldığının sebeplerini bilmediğini belirtmiş; mülakatın usule uygun yapılmadığını ileri sürmüştür.

9. Ankara 13. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 5/12/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Olayda, davalı idarece davacının güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanmasına neden olan ve davaya konu işleme dayanak alınan hususun, davacının babası M.S. nin 2000 yılında H...p tarafından organize edilen etkinliğe katıldığı, abisi S.S. nin ise 2008-2010 yılları arasında PKK/KCK terör örgütü gençlik yapılanması YDG-H tarafından organize edilen etkinliklere katıldığı şeklinde istihbari bilgiler elde edinilmesi olarak gösterilmesi karşısında, Mahkememizin 07/11/2018 tarihli ara kararı ile Emniyet Genel Müdürlüğü'nden davacı, babası ve abisi hakkında terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğuna ilişkin herhangi bir tespit, adli/idari işleme dair belge, kayıt, bilgi vb. olup olmadığı sorulmuş, ara kararımıza istinaden gönderilen belgede; davacının babasının Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları isimli örgüt adına faaliyet gösterdiği gerekçesiyle 07/01/1981 tarihinde yakalanarak gözaltına alındığı, Sıkıyönetim Askeri Savcılığının 24/08/1981 tarih ve 1980/196 sayılı iddianamesi ile sevk edildiği Diyarbakır 1 Nolu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinin 1981/377 Esas, 1985/93 karar sayısıyla 'Devlet Hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya matuf bir fiil işlemek', 'Bu amaçla kurulmuş bir cemiyette özel görev almak veya silahlı çeteye girmek', 'Milli duyguları yok etmek veya zayıflatmak için propaganda yapmak', 'İzinsiz toplantı ve gösteri yürüyüşleri yapmak', 'Silahlı gasp', 'Adam kaldırma', 'Silahlı olarak güvenlik kuvvetlerine mukavemet, silahla müessir fiil, adam öldürmeye teşebbüs', 'Adam öldürmek', 'Ruhsatsız Silah taşımak veya bulundurmak' suçları gerekçesiyle hazırlanan dosya kapsamında 12/03/1981 tarihinde tutuklandığı, 30/03/1982 tarihinde beraat ettiği, ağabeyi hakkında, 08/12/2007 tarihinde Batman İl Emniyet Müdürlüğüne yapılan bir ihbarın değerlendirilmesi neticesinde ... adresinde faaliyet gösteren GÖÇ-DER isimli dernekte liseli öğrencilere PKK/KCK terör örgütünün propagandasını yaptığı ve örgütsel dersler verdiği tespit edilen ve yakalanarak gözaltına alınıp tutuklanan şahısların olduğu ve davacının ağabeyinin aynı tarihte dernek içerisinde bulunması nedeniyle Batman İl Emniyet Müdürlüğünce olayla ilgili bilgisine başvurulduğu hususlarına yer verildiği görülmüştür.

Bu doğrultuda, gerek Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği gereğince davalı idarece yetkili kurumlardan davacı hakkında istenilen bilgilere istinaden gönderilen

istihbari bilgilere, gerekse Mahkememizin 07/11/2018 tarihli ara kararına istinaden Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından Mahkememize gönderilen bilgi ve belgelere bakıldığında, davacının içinde bulunduğu ortam bakımından elde edilen söz konusu hususların varlığının yürüteceği hizmet ile bağdaşmayacağı açık olup, bu haliyle güvenlik soruşturması sonucu olumsuz kabul edilmek suretiyle başarısız sayılarak adaylık işlemlerinin iptaline ilişkin tesis edilen dava konusu işlemde bu sebeple hukuka aykırılık bulunmamıştır."

10. Başvurucu, karara karşı 7/2/2019 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde mahkeme kararında yer alan bilgilerin eksik ve hatalı olduğunu ifade etmiştir. Ağabeyinin 2008-2010 yıllarında Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sarıgöl Meslek Yüksek Okulunda öğrenci olduğu ve anılan tarihler arasında Manisa'nın Sarıgöl ilçesi belediye lojmanlarında ikamet ettiği bilgisini vermiştir. Ağabeyinin okulu derece ile bitirdiğini, yasa dışı hiçbir faaliyete katılmadığını dile getirmiştir. Ayrıca ağabeyi hakkında herhangi bir ceza yargılaması ve verilen ceza bulunmadığını dile getirmiştir. Ağabeyinin belirtilen yıllarda Batman'da değil Manisa'da ikamet ettiğinin altını çizmiştir. Öte yandan babası hakkında verilen yargılama bilgisinin yanlış olduğunu, babasının ne tutuklandığını ne de yargılandığını belirtmiştir. Öte yandan babasının tutuklandığının söylendiği dönemde askerlik görevini yerine getirmesi nedeniyle bu bilginin yanlış olduğunu aktarmıştır. İstihbari bilginin yasal işleme dayanak alınamayacağını, başkası hakkında elde edilen ve doğru olmayan bilgiler nedeniyle güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandırılmasının masumiyet karinesini ihlal ettiğini iddia etmiştir.

11. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 24/10/2019 tarihinde istinaf başvurusunu oyçokluğu ile reddetmiştir. Karşıoyda, başvurucunun ağabeyi hakkında yapılan tespit nedeniyle güvenlik soruşturmasının olumsuz kabul edilmesinin ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine aykırı olduğu belirtilmiştir.

12. Nihai karar başvurucuya 8/12/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 24/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. Dava konusu işlemin dayanağı olan Mülga Yönetmelik'in "Amaç" başlıklı 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Yönetmeliğin amacı; ... Türk Silahlı Kuvvetlerinde, ... çalışacak personel ... hakkında yapılacak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasını düzenlemektir."

14. Mülga Yönetmelik'in "Kapsam" başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Yönetmelik; ... Türk Silahlı Kuvvetlerinde, ... çalışacak personeli, ... için yapılacak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının esas ve usullerini, bunu yapacak mercileri, hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılacak gizlilik dereceli yerlerde çalışan kamu personeli ile meslek grupları ve üst kademe yöneticilerini kapsar."

15. Mülga Yönetmelik'in "Yöntem" başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"Bu Yönetmelik kapsamına giren kamu kurum ve kuruluşlarınca yaptırılacak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasında aşağıdaki yöntem izlenir :

a) 9 / A ve 9 / B maddeleri kapsamındaki talepler doğrudan Cumhurbaşkanlığına iletilir.

b) Emniyet Genel Müdürlüğü ve/veya mahalli mülki idare amirliklerince (a) bendi kapsamındaki talepleri hariç yapılması öngörülen güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması

ilgili bakanlık veya kamu kurumu ve kuruluşlarının talebi üzerine gerçekleştirilir. İllerden gelen talepler valilikler aracılığı ile yapılır.

c) Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılması taleplerinin ilgili makama ulaşmasından itibaren arşiv araştırması sonuçları en geç 30 iş günü, güvenlik soruşturması sonuçları en geç 60 iş günü içinde cevaplandırılır. Soruşturma ve araştırma sonucu içeren bilgi ve belgeler ilgilinin işlemini yapan makamlardaki dosyasında asgari ‘‘gizli’’ gizlilik derecesinde aidiyet konusuna göre fiziki ve / veya elektronik ortamda muhafaza edilir .

ç) Güvenlik soruşturmasını ve arşiv araştırmasını isteyen makama, kişi hakkında karar vermeye yeterli bilgiler aktarılır.

d) Güvenlik soruşturmasını ve arşiv araştırmasını nasıl ve ne şekilde yapılacağı, soruşturma ve araştırma yapmaya yetkili makamların görev ve talimatları ile belirlenir.

e) Mahalli mülki idari amirliklerince yapılmış olan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasında durumu saptananların evrakının bir örneği dosya açılmak üzere Emniyet Genel Müdürlüğüne gönderilir.

f) Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması taleplerine, ilgili kişinin adı, soyadı ve kimlik numarası bilgilerini içeren liste dijital ortama kaydedilerek eklenir. Ancak Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığına iletilmek üzere gönderilen güvenlik soruşturması talep yazılarına, söz konusu liste yerine bu Yönetmeliğin ekinde yer alan güvenlik soruşturması formu dijital ortama kaydedilerek eklenir."

16. Mülga Yönetmelik'in "Değerlendirme" başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Yaptırılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesi amacıyla gerektiğinde kişinin gizlilik dereceli birim, kısım ve gizlilik dereceli yerler ile askeri, emniyet ve istihbarat teşkilatları, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde çalıştırılıp çalıştırılmamaları, yer değiştirerek bu görevlere devam edip etmemeleri ile 657 sayılı Kanunun 48 inci maddesi kapsamında belirtilen şartları taşıyıp taşımadığı gibi hususları incelemek ve sonucunu sorumlu amirin takdirine sunmak üzere; bakanlıklarda görevlendirilecek bakan yardımcısının, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında en üst amirin, üniversitelerde rektörün, illerde valinin başkanlığında, personel birim amiri, hukuk müşaviri ve varsa güvenlik işlerinden sorumlu birim amirinden oluşan değerlendirme komisyonu kurulur. Cumhurbaşkanlığında kurulacak Değerlendirme Komisyonu İdari İşler Başkanının görevlendireceği bir üst kademe yöneticisinin başkanlığında belirlenecek genel müdürlerin katılımıyla oluşur. Türk Silahlı Kuvvetlerinde ise bu Komisyonun oluşumu kendi yönergeleri ile belirlenir. Değerlendirme Komisyonunun çalışma tutanakları ve kararları gizlidir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 10/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu, güvenlik soruşturmasının idare tarafından olumsuz kabul edilmesinin nedeninin şahsından kaynaklanmadığını, ağabeyi ve babası hakkındaki veriler nedeniyle güvenlik soruşturmasının olumsuz kabul edilerek başarısız sayılmasının haksız ve hukuka aykırı olduğunu ifade ederek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması neticesinde başvurucuya bir suç isnadında bulunulmadığı, işe başlatmamanın bir disiplin cezası olmayıp kamu hizmetine girmenin genel şartlarından birini taşımamaktan kaynaklandığı gözönüne alındığında başvurunun konu bakımından yetki kapsamında olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.Bölge İdare Mahkemesinin dava konusu maddi olay ve olgular ile delilleri değerlendirmesini, hukuk kurallarını yorumlamasını ve uygulamasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini gerekçelendirdiği ve mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir husus bulunmadığı aktarılmıştır. Yargılamada başvurucuya ceza yargılaması anlamında suç isnat eden ya da başvurucunun suçlu olduğunu ifade veya ima eden bir anlam bulunmadığından başvurucunun masumiyet karinesinin sağladığı güvenceden yararlanamayacağı belirtilmiştir.

20. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında ağabeyi ve babası hakkındaki tespitlerin doğru olmadığını ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

21. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen verilerin derece mahkemelerince değerlendirilmediğine yöneliktir. Bu nedenle başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Öte yandan başvuruya konu yargılamanın medeni hak ve yükümlülük kapsamında olması nedeniyle Bakanlığın konu bakımında yetki itirazı yerinde görülmemiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

24. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

25. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili

güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

26. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açıkça bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

27. Makul gerekçe davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

28. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

29. Somut olayda dış kaynaktan subay temini sınavına giren başvurucu, sınavda başarılı olmasına rağmen hakkında yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz kabul edilmesine bağlı olarak başarısız sayılmıştır. Başvurucu işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. Mahkeme başvurucunun ağabeyi ve babası hakkında yapılan tespitleri başvurucunun yapacağı görevi gözönüne alarak değerlendirdiğini ve işlemin hukuka uygun olduğunu ifade etmiştir.

30. Mülga Yönetmelik'in amaç ve kapsamından anlaşıldığı üzere Türk Silahlı Kuvvetlerinde çalıştırılacak personel hakkında güvenlik soruşturması yapılması gerekmektedir. Güvenlik soruşturmasında araştırılacak hususlar hakkında belirtilen yönteme göre araştırma yaptırıldıktan sonra elde edilen veriler değerlendirilecek ve güvenlik soruşturmasının sonucunun olumlu olması şartı aranacaktır.

31. Bireysel başvuruya konu yargılama kapsamında yargı mercilerinin de Yönetmelik hükümlerini güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması biçiminde yorumladığı anlaşılmıştır.

32. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece mahkemelerine ait olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu derece mahkemelerininkinin yerine koyması söz konusu olamaz. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip

çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevindedir. Bu bakımdan bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede derece mahkemelerinin söz konusu fıkranın güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanmasını gerektirdiği biçimindeki yorumu veri kabul edilecektir (Sebiha Kaya [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 48).

33. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması şartının aranmasının kuralı belli ölçüde muğlaklaştırdığı söylenebilir. Zira güvenlik soruşturmasının olumlu neticelenip neticelenmediği konusunda ulaşılacak sonucun atamaya yetkili konumdaki kişi veya kişilere bağlı olarak değişmesi riski bulunmaktadır. Bu da keyfî ve ayrımcı uygulamaların gelişmesine, dolayısıyla bireylerin devlete olan güvenlerinin zedelenmesine sebep olabilecektir (Sebiha Kaya, § 49).

34. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkının hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

35. Mahkemelerce yapılan araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde, somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

36. Bu nedenle güvenlik soruşturmasının olumsuz olmasına bağlı olarak atanmamaya dair tesis edilen işleme karşı açılan bir davada davacının hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığının ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin yapacağı görevi neden olumsuz olarak etkilediğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi ve söz konusu bilgiyi, davacının yerleştirildiği kurumu ve alacağı görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir. Burada önemli olan husus, güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını doğuran tespitlerin davacının şahsından kaynaklanması ya da davacının şahsıyla güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

37. Mahkeme başvurucunun güvenlik soruşturmasını olumsuz olarak kabul ederken başvurucunun ağabeyi ve babası hakkında elde edilen tespitlere dayanmıştır. Güvenlik soruşturmasının olumsuz kabul edilmesi başvurucunun şahsına bağlı tespitten

kaynaklanmamaktadır.

38. Bir kişinin akrabalarının davranışlarından sorumlu tutulamayacağı hususu hukuk devleti ilkesinin evrensel prensiplerindendir. Başkasının yaptıklarından dolayı sorumlu tutulmak, insanı hür ve irade sahibi bir varlık olarak kabul etmemek demektir. Hukuk devletinde bir kimsenin başkalarının fiillerinden sorumlu tutulması kanunda öngörülen çok istisnai hâller dışında kabul edilemez. Çağdaş hukuk sistemleri bireyin özerkliğini esas alarak ona haklar bahşetmekte ve sorumluluklar yüklemektedir. Bir kimsenin hukuken ve fiilen davranışlarını kontrol etme gücünü ve yükümlülüğünü haiz olmadığı başka bir bireyin fiillerden dolayı kamu otoritelerinin yaptırımına maruz kalması bireysel özerklik düşüncesiyle bağdaşmamaktadır (Sebiha Kaya, § 54).

39. Başvuruya konu görevin ve kurumun milli savunma bakımından son derece kritik bir önemi haiz olduğu şüphesizdir. Dolayısıyla çalışacak personelin seçiminde daha hassas davranılması makul olduğu gibi idareye bu açıdan geniş bir takdir yetkisi de tanınmalıdır. Bu çerçevede söz konusu takdir yetkisi kapsamında kritik kurum ve görevler yönünden -istisnai olarak- başvurucunun yakınları ile ilgili bilgilerin de değerlendirmeye alındığı görülmektedir. Ancak idarenin bu hususstaki takdir yetkisi sınırsız olmayıp keyfi de olarak da kullanılmamalıdır. Bu bağlamda idari işlemi denetleyen yargı mercilerinin adil yargılanma hakkı kapsamında keyfiliği önleyecek şekilde usul güvencelerini sağlayıp denetim yaparak konu ile ilgili ve yeterli gerekçeler ortaya koyması gerekir.

40. Bu ilke ışığında somut olaya dönüldüğünde Mahkemenin öncelikle başvurucunun babasının 1981 yılında tutuklanmasıyla başlayan ve 1982 yılında beraat ile sonuçlanan yargılamaya dayandığı görülmektedir. Söz konusu yargılamanın kırk yıl önceye dayandığı gibi beraat ile sonuçlandığı gözönünde bulundurulmalıdır. Öte yandan başvurucu, istinaf aşamasında söz konusu tarihlerde babasının askerlik görevini yerine getirdiğini, bu nedenle tutuklama ile başlayıp beraat ile sonuçlanan yargılamanın babası ile ilgisi olmadığını zira askerlik görevini yerine getirdiğinden babasının adli bir suça karışamayacağını ileri sürmesine karşın Bölge İdare Mahkemesince bu husus hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunulmamıştır.

41. Mahkeme ikinci olarak başvurucunun ağabeyi hakkında dernekte liseli öğrencilere PKK/KCK terör örgütünün propagandası yaptığı tespitini gerekçesine esas almıştır. Başvurucu ise ağabeyinin o tarihlerde Manisa'da üniversite eğitimi aldığını ve Manisa'da ikamet ettiğini, Batman'da herhangi bir şekilde bulunmadığını ileri sürmüştür. Yine ağabeyi hakkında terör örgütü ile alakalı herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma yapılmadığını da vurgulamıştır. Başvurucunun söz konusu iddialarının uyuşmazlığın sonucu ile doğrudan ilgili olduğu dikkate alındığında bu iddiaların derece mahkemeleri tarafından değerlendirilmesi ve yeterli bir gerekçe ile karşılanması gerekmektedir.

42. Kural olarak ilk derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvurucular tarafından ileri sürülen esaslı itirazların istinaf mercii tarafından gerekçeli bir şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının ilk derece mahkemesince kararda tartışılmadığı ve buna gerekçe oluşturulmadığı gibi Bölge İdare Mahkemesince de karşılanmadığı görülmüştür.

43. Sonuç olarak başvurucunun uyuşmazlığın sonucuna etkili iddia ve itirazlarının ilgili ve yeterli bir gerekçe içermediği anlaşıldığından yargılama süreci bir bütün olarak

değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

45. Başvurucu, haksız bir şekilde başarısız sayılması nedeniyle masumiyet karinesinin ve kamu hizmetine girme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de başvuruda gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden masumiyet karinesinin ve kamu hizmetine girme hakkının ihlal edildiğine yönelik iddialar hakkında inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

46. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 250.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

47. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

48. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

49. Diğer yandan bu ihlal kararının başvurucunun açtığı davanın esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Zira gerekçeli karar hakkı, taraflara yargılama sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmelerine imkân sağlayan bir hak olup yargılama sonucuna yönelik bir teminat sağlamaz. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu iddialarla ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek yargılama mercilerinin takdirindedir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 13. İdare Mahkemesine (E.2018/456) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAHİME AKTAŞ

B. No: 2020/22431 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22431

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAHİME AKTAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/22431)

Karar Tarihi: 10/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 31/5/2024-32562

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucu : Rahime AKTAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idari para cezasına karşı açılan davada usule ilişkin güvencelerden yararlandırılmama nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Ankara'nın Çankaya ilçesinde "B... Kuruyemiş" isimli bir işyeri işletmektedir. Başvurucuya ait işyerinde Çankaya İlçe Emniyet Müdürlüğü görevlileri tarafından 4/8/2019 tarihinde saat 22.25 civarında yapılan denetimde içki satışı yapıldığı tespit edilmiş ve durum tutanak altına alınmıştır.

3. Kolluk görevlileri tarafından tutulan tutanakta, bir kadın ve bir erkek şahsınbaşvurucuya ait işyerinden çıkarak 06F... plakalı araca binerken işyeri çalışanının elinde siyah bir poşetle gelerek aracın sağ ön kapısından poşeti verip ayrıldığının ve işyerine döndüğünün görüldüğü belirtilmiştir. Tutanakta, polisin kimlik kartlarını göstererek sürücü İ.Ç. ye poşette ne olduğunu sorduğu ve şahsın poşetin içindekileri gösterdiği, içinde 500 ml C. marka üç kutu ve 500 ml C. marka iki şişe bira ve W. marka sigara bulunduğu belirtilmiş; şahsın 87 TL ödeme yaptığını ve B... Kuruyemiştenayrıldığını beyan ettiğinin, böylece B...

Kuruyemişte kanunda belirtilen saatler dışında alkol satışı yapıldığının tespit edildiğine yer verilmiştir. Tutanak İ.Ç. tarafından da imzalanmıştır. Aynı saatte Bilgi Alma Tutanağı düzenlenmiş ve bu tutanakta İ.Ç.nin iletişim ve kimlik bilgilerine yer verilmiştir. Tutanakta işyeri yetkilisinin ya da çalışanının isim veya imzasına yer verilmemiştir. Tutanak imza saati 22.50 olarak gösterilmiştir.

4. Çankaya İlçe Emniyet Müdürlüğü, söz konusu tutanağı 27/8/2019 tarihinde Ankara Tarım Orman Müdürlüğüne bildirmiştir. İl Müdürlüğü konuyu Tarım ve Orman Bakanlığına iletilmiştir. Tarım Orman Bakanlığı Tütün ve Alkol Dairesi Başkanlığı (İdare) 19/12/2019 tarihli işlemle başvurucudan otuz gün içinde konuyla ilgili savunmasını vermesini istemiş, başvurucu savunmasını vermiştir.

5. Başvurucuya İdare tarafından 27/1/2020 tarihli işlemle 8/6/1942 tarihli ve 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanunu'nun 6. maddesinin beşinci fıkrasının son cümlesinde yer alan "Alkollü içkiler, 22.00 ila 06.00 saatleri arasında perakende olarak satılamaz." hükmünün ihlal edildiği gerekçesiyle aynı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca 52.060 TL idari para cezası uygulamıştır.

6. Başvurucu, idari para cezasına karşı Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) başvurmuştur. Dilekçesinde başvurucu özetle tutanakta belirtilen saatte, bir akrabasının düğünü nedeniyle dükkânı kapattığını, nitekim bu durumun gün sonu raporundan anlaşılabileceğini belirtmiştir. Tutanakta ismi geçen İ.Ç.nin verdiği ek dilekçesinde de birayı daha erken saatte aldığını, polislerin söz konusu tutanağı saat 22.00'den sonra tuttuğunu beyan ettiğini belirtmiştir. İtiraz dilekçesinde tanık deliline de dayanılmıştır.

7. İtiraz dilekçesine eklenen İ.Ç. tarafından hazırlanıp imzalanan dilekçede İ.Ç. özetle anılan tarihte saat 21.40 civarında alışveriş yaptıktan sonra aracıyla hareket hâlinde iken polislerce durdurulduğunu, tutanak işlemlerinin uzun sürmesi sonucu saatin 22.00'yi geçmiş olduğunu, dolayısıyla 22.00'den sonra içki almadığını, ayrıca tutanağı polislerden korkması nedeniyle okumadan imzaladığını ifade etmiştir.

8. İtiraza cevap veren Tarım ve Orman Bakanlığı; alkol satış vakıasının alkol satın alan kişi nezdinde tutulan tutanakla ispatlandığını, itiraz edenin iddialarının temelinin olmadığını belirtmiştir.

9. Hâkimlik 27/5/2020 tarihli kararla itirazı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, tüm dosya içeriğinden idari yaptırım kararının dayanağını oluşturan kamu görevlilerince yapılan tespitlerin aksini ispata yarar bilgi ve belgenin muteriz tarafından sunulmadığı, bu itibarla muteriz tarafından ileri sürülen gerekçelerin idari yaptırımdan kurtulmaya yönelik olduğu, idarece uygulanan yaptırımın hukuka uygun olduğu kanaatine varıldığı belirtilmiştir.

10. Başvurucu, bu karara karşı Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğinde itiraz etmiştir. İtirazında, işyerinde tutanak tutulmadığına ve tutanakta imzası bulunan İ.Ç.nin verdiği dilekçede baskı altında söz konusu gerçeğe aykırı tutanağı imzaladığını beyan ettiğine dikkat çekmiştir. Başvurucu ayrıca Mahkemece İ.Ç.nin ifadesine başvurulmadan karar verilmesinin kabul edilemez olduğunu dile getirmiştir. Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliği 15/6/2020 tarihli kararla Hâkimlik kararının kanuna uygun olduğu, kararda herhangi bir isabetsizlik görülmediği gerekçesiyle itirazı kesin olarak reddetmiştir.

11. Nihai karar 9/7/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 10/8/2020 Pazartesi günü bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Komisyon, başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, diğer ihlal iddialarının kabul edilemez bulunduğuna karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu; gıyabında tutulan tutanağın gerçeğe aykırı olduğunu, tutanakta imzası bulunan İ.Ç.nin aksi yöndeki beyanına ve tanık deliline dayanılmasına rağmen İ.Ç.nin Mahkemece dinlenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca idari para cezasına karşı açtığı davada adil yargılanma hakkının güvencelerinin ihlal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiştir.

14. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Somut olayda İdare tarafından başvurucu, saat 22.00'den sonra içki satışı kabahatinden dolayı 52.060 TL tutarında idari para cezası ile cezalandırılmıştır. İdari para cezası ile cezalandırma neticesinde başvurucudan tahsili istenen paranın başvurucunun mal varlığına dâhil olduğu ve verilen idari para cezasıyla mal varlığında eksilmeye yol açıldığı kuşkusuz olduğuna göre bu paranın başvurucu açısından mülk teşkil ettiği açıktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Elif Dursun Doğan, B. No: 2017/26141, 10/12/2019, § 34).

17. Başvurucuya saat 22.00'den sonra içki satışı nedeniyle idari para cezası verilmiştir. Buna göre müdahaleyle içki satışının belirli şartlar dâhilinde düzenlenerek kontrol edilmesi amaçlanmaktadır. Bu durumda başvuru konusu olayda başvurucunun idari para cezası ile cezalandırılması yoluyla yapılan müdahalenin sonuçları yanında özellikle amacı dikkate alındığında başvurunun mülkün kamu yararına kullanılmasının kontrol edilmesine ilişkin kural çerçevesinde incelenmesi gerekir (Elif Dursun Doğan, § 35).

18. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkelerin düzenlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde de hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır (Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

19. Başvuruya konu idari para cezası 4250 sayılı Kanun'un 6. maddesinin beşinci fıkrası, 7. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi ve 3/1/2002 tarihli ve 4733 sayılı Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkol Piyasasının Düzenlenmesine Dair Kanun'un 8. maddesinin ikinci fıkrasının (k) bendi hükümlerine göre verilmiş olup söz konusu Kanun hükümlerinin açık, ulaşılabilir ve öngörülebilir mahiyette olduğu dikkate alındığında başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuna dayandığı kuşkusuzdur.

20. Başvuruya konu idari para cezasını gerektiren kabahat düzenlemesiyle içki satışı yapılması gece vakti belirli saatler dâhilinde yasaklanmış ve belirlenen yeni hükümler

çerçevesinde cezai müeyyideler tayin edilmiştir. Nitekim Anayasa'nın 58. maddesinin ikinci fıkrasında devletin gençleri alkol düşkünlüğü ve benzeri kötü alışkanlıklardan korumak için gerekli tedbirleri alacağı hüküm altına alınmıştır. Kanun koyucunun da bu anayasal ödev çerçevesinde alkol kullanımının sınırlandırılması için alınan tedbirler çerçevesinde söz konusu düzenlemeyi yaptığı anlaşılmaktadır. Kanunla yapılan düzenlemelerin etkili bir şekilde hayata geçirilebilmesi bakımından, öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesini sağlamak ve yasaklanan fiillerin işlenmesini önlemek çerçevesinde kamu makamlarının belirli bir takdir yetkisi olup somut olayda da müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının olduğu kabul edilmelidir (Elif Dursun Doğan, § 39).

21. Son olarak kamu makamlarınca başvuruculaların mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olup olmadığı değerlendirilmelidir.

22. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

23. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Anayasa Mahkemesi; müdahalenin orantılılığını değerlendirirken bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

24. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu yararı amacı ile bireyin mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengenin sağlanabilmesi için öncelikle malike; uygulanan tedbirlere karşı savunma ve itirazlarını etkin biçimde ortaya koyabilme imkânının tanınması, söz konusu iddia ve savunmaların makul biçimde karşılanması gerekmektedir (başvurucuya diğer unsurlar yanında ayrıca etkin bir savunma hakkı tanındığından müdahalenin ölçülü görüldüğü kararlar için bkz. Eyyüp Baran, B. No: 2014/8060, 29/9/2016, §§ 75-95; Fatma Çavuşoğlu ve Bilal Çavuşoğlu, B. No: 2014/5167, 28/9/2016, §§ 74-89; buna karşılık aynı güvencenin yargılama sürecinde sağlanmaması nedeniyle müdahalenin ölçüsüz görüldüğü kararlar için bkz. Mahmut Üçüncü, B. No: 2014/1017, 13/7/2016, §§ 79-102; Arif Güven, §§ 57-72).

25. Somut olayda başvurucunun işlettiği büfenin olay günü saat 22.00'den sonra içki satışı yaptığı kolluk görevlilerince tespit edilmiş, bu tespit üzerine başvurucuya 4250 Kanun ve 4733 sayılı Kanun hükümleri uyarınca 52.060 TL tutarında idari para cezası verilmiştir.

26. İdari para cezasının uygulanması suretiyle başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin yukarıda değinilen kamu yararı amacını gerçekleştirmek bakımından elverişli olduğunda kuşku bulunmamaktadır. Başvurucuya adli bir ceza verilmediği, elkoyma veya müsadere benzeri bir yaptırımın uygulanmadığı, kamu makamlarının idari para cezalarının belirlenmesi ile uygulanması alanında belirli bir takdir yetkilerinin de olduğu ve

müdahalenin gerekliliğini sorgulamayı zorunlu kılan bir durumun söz konusu olmadığı değerlendirilmiştir (Elif Dursun Doğan, § 46).

27. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan ölçüt orantılılıktır. Öngörülen tedbirin maliki olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez. Bu durumda uygulanan tedbirle başvuruculara aşırı ve orantısız bir yük yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir (Elif Dursun Doğan, § 47).

28. Bu doğrultuda ilk olarak başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleye karşı savunma yapamadığına veya itirazını etkin bir biçimde ortaya koyamadığına dair bir şikâyeti olmadığı görülmüştür. Nitekim başvurucu, gerek idari süreçte gerekse de yargı sürecinde iki aşamalı bir biçimde iddia ve itirazlarını öne sürebilme imkânı bulabilmiştir.

29. Başvurucu, söz konusu kabahatin işlendiğine dair yeterli delil bulunmadığı hâlde idari para cezası uygulandığından yakınmıştır. Ancak delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanması kural olarak ilk elden bu delillere ulaşma imkânı bulunan derece mahkemelerinin takdirindedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkına müdahaleye yol açan tedbirlerin keyfî veya öngörülemez biçimde uygulanmaması gerekir. Aksi takdirde mülkiyet hakkının etkin bir biçimde korunması mümkün olmaz. Bu nedenle kamu makamlarınca başvurucunun eylemi ile yaptırıma yol açan kanuna aykırılık arasında bağlantı olduğunu gösterir makul bir değerlendirme yapılmalıdır (Elif Dursun Doğan, § 50).

30. Olayda idari ve yargısal makamlar özellikle resmî bir belge niteliğinde olan ve kolluk görevlilerince düzenlenen tutanağı esas alarak başvurucunun söz konusu kabahati işlediği kanaatine varmıştır. Bu tutanakta iki kişinin gece vakti içki satın aldığının görüldüğü tespitine yer verilmiş olup tutanak bu kişilerden İ.Ç. tarafından imzalanmıştır. Olayda başvurucu; İ.Ç.nin söz konusu tutanağı baskı altında korkarak imzaladığını, alkollü içeceği saat 22.00'den önce aldığını ancak tutanak işlemlerinin uzaması sonucu saatin 22.00'yi geçtiğini beyan ettiği dilekçesini Mahkemeye sunmuştur. Başvurucu, itiraz dilekçesinde tanık deliline de dayanmış; tanığın dinlenmediği yönündeki iddiasını Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğine itiraz dilekçesinde açıkça dile getirmiştir.

31. Başvuruya konu uyuşmazlıkta temel mesele söz konusu satışın 22.00'den önce mi, sonra mı olduğu noktasındadır. Başvurucu, işyerini bir düğüne gitmek için 22.00'den önce kapattığını, nitekim yazarkasa gün sonu fişini bu saatten önce aldığını ileri sürmüştür. Başvurucu, tutanakta imzası olan İ.Ç.nin verdiği dilekçede de 22.00'den sonra alışveriş olmadığını belirttiğini vurgulamıştır.

32. Hâkimlik ise kamu görevlilerince yapılan tespitlerin aksini ispata yarar bilgi ve belgeyi başvurucunun sunmadığını, bu itibarla ileri sürdüğü iddiaların idari yaptırımdan kurtulmaya yönelik olduğunu, İdarece uygulanan yaptırımın hukuka uygun olduğunu belirtmiş ancak başvurucunun itiraz dilekçesinde belirttiği iddialarla ilgili olarak açık bir değerlendirme yapmamıştır. Bu bağlamda tanık İ.Ç.nin beyanlarının uyuşmazlığın çözümünde çok önemli olduğu, İ.Ç.nin Hâkimlikçe ve itiraz merciince dinlenmediği ve dinlenmesi için de çabaya girilmediği görülmüştür. Başka bir deyişle Hâkimliğin olayın gerçekleştiği şartlarla ilgili olarak ortaya çıkan şüpheleri dağıtmak için İ.Ç.yi dinlemesi oldukça etkili olacakken bu yönde bir adım atmadığı anlaşılmıştır.

33. Mahkemelerin tarafların her türlü iddialarını karşılama yükümlülükleri olmadığı kabul edilmelidir. Ancak uyuşmazlığın esasının karara bağlanmasında etkili olabilecek iddiaların

ilgili ve yeterli bir gerekçeyle cevaplanmaması, idarenin tezlerinin peşinen doğru kabul edilmesi yargı yoluna başvurulmasını anlamsız hâle getirebilir. Mahkemelerin başvurucunun yargı yerine denetlettirmek istediği ve uyuşmazlığın esasını oluşturan meseleyi ciddiyetle ele alarak inceleme yapmaları ve kararlarında bu hususu gerektiği gibi tartışmaları beklenir. Bu bağlamda idari organlarca tesis edilen işlemlere karşı açılan davalarda idarece yapılan tespitlerin peşinen doğru kabul edilmesi başvuruculaın savunma hakkını önemli ölçüde kısıtlar. İdari işlemler hukuka uygunluk karinesinden yararlansa da bu karine idari işlemin hukukiliğini inceleyen yargı mercii yönünden geçerli kabul edilemez. Aksi takdirde idari organlara görece üstün bir statü tanınmış olur ki bu durum söz konusu işleme karşı dava açılmasını beyhude bir çabaya dönüştürür (benzer değerlendirmeler için bkz. Ö. Ltd. Şti., B. No: 2018/18975, 15/9/2021, §§ 68, 69).

34. Başvurucunun iddia ve savunmalarını sunma imkânı elde etmesi müdahalenin orantılılığı bakımından önem taşımakla birlikte bu imkânın sağlanması tek başına müdahaleyi orantılı yapmamaktadır. Mahkemenin iddialara ciddiyetle yaklaştığını ve yargılamayı hassasiyet içinde yürüttüğünü göstermesi de gerekir. Buna göre Mahkemeden, başvurucunun iddia ve itirazlarını dikkate alması, bunları ilgili ve yeterli gerekçeyle karşılaması, bu iddialara da yeterli ölçüde şans tanıdığını ortaya koyması beklenmektedir. Somut olayda Hâkimliğin başvurucunun iddialarını yeteri kadar değerlendirmeye aldığına dair bir işaret tespit edilememiştir. Dolayısıyla başvurucunun idari para cezasına karşı açılan davada usule ilişkin güvencelerden tam olarak yararlandırılmadığı sonucuna varılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

36. Başvurucu, ihlalin tespiti ile giderilmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

37. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğine (2020/1908 D. İş) GÖNDERİLMESİNE,

D. 664,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin

sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÜNİVERSAL GAYRİMENKUL A.Ş.

B. No: 2020/29168 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/29168

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÜNİVERSAL GAYRİMENKUL A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/29168)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Heysem KOCAÇİNAR

Başvurucu : Üniversal Gayrimenkul A.Ş.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, haksız ihtiyati tedbir nedeniyle aleyhe hükmedilen maddi tazminatın belirlenmesinde taşınmaz malikinin elde etmiş olduğu menfaatin dikkate alınmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/8/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu İstanbul Ticaret Sicil Müdürlüğünde tescilli bulunan ve gayrimenkul alanında faaliyet gösteren bir şirkettir.

A. Arka Plan Bilgisi

10. İstanbul ili, Beyoğlu ilçesi Asmalımescid Mahallesi'nde bulunan arsa vasfındaki 303 ada 58 parsel sayılı taşınmaz 2/5/2002 tarihinde Türkiye Halk Bankası A.Ş. (Banka) adına tapuya tescil edilmiştir.

11. Banka adına kayıtlı taşınmazın satışı için 6/12/2005 tarihinde ihale düzenlemiştir. Başvurucu şirket ihaleye iştirak ile 13.050.000 TL bedel teklif etmiştir.

12. Banka Yönetim Kurulu 23/12/2005 tarihinde Bankanın 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu kapsamında bulunmadığı ve Banka İhale Yönetmeliği'ne göre ihaleyi onaylamak hususunda takdir yetkisi bulunduğunu belirterek taşınmazın başvurucu şirkete satılmasına onay vermemiştir.

13. Başvurucu şirket, taşınmazın kendisine satışına onay vermeyen yönetim kurulu kararının iptali için idari yargıda dava yoluna gitmiştir. İstanbul 2. İdare Mahkemesi taşınmazın yeniden ihale edilmesinde kamu malının satışından daha yüksek gelir elde edileceği gerekçesine dayanan yönetim kurulu kararının hukuka uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

14. Banka 9/8/2006 tarihinde taşınmazı ikinci kez ihaleye çıkarmış olup Ç.T. Tic.ve San A.Ş. 19.275.000 TL fiyat teklifinde bulunmuştur. Banka Yönetim Kurulu aynı tarihli karar ile satışın Ç.T. Tic.ve San. A.Ş.ye yapılmasına onay vermiştir.

15. Başvurucu ayrıca ihalenin onaylanmamasına ilişkin yönetim kurulu kararının iptali talebiyle açılan davanın devamı sürecinde taşınmazın Banka tarafından ikinci kez ihaleye çıkarılması üzerine, ilk dava sonuçlanmadan ikinci ihalenin yapılamayacağı iddiası ile ikinci ihaleye karşı idari yargıda iptal davası açmıştır. İstanbul 2. İdare Mahkemesi bu talep üzerine yapmış olduğu yargılama sonucunda, ihalenin onaylanmamasına ilişkin yönetim kurulu kararına yönelik davanın ret ile sonuçlanmasını esas alarak bu davanın da reddine karar vermiştir.

16. Başvurucu, yapılan ikinci ihale sonrasında taşınmazın ihale alıcısına satışının engellenmesi hususunda ihtiyati tedbir talebinde bulunmuştur. Beyoğlu 2. Asliye Hukuk Mahkemesi 18/8/2006 tarihli kararı ile taşınmazın üçüncü kişilere satış ve devrinin engellenmesi yönünde tedbire hükmetmiştir. Başvurucu bu tedbir kararını aldıktan sonra 6/12/2005 tarihli ihaleye dayalı olarak taşınmazın tapusunun iptali ve adına tescili talebiyle dava açmıştır. Beyoğlu 1. Asliye Ticaret Mahkemesi yapmış olduğu yargılamada 25/12/2008 tarihli kararı ile davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme anılan kararında ihalenin onaylanıp onaylanmaması hususunda yönetim kurulunun takdir yetkisini haiz olup bu yetkisini kullanarak onay vermemesi nedeniyle başvurucu şirketin en yüksek teklifi sunduğu 6/12/2005 tarihli ihalenin kesinleştiğinden söz edilemeyeceğine işaret etmiştir. Hüküm temyiz edilmeden kesinleşmiş olup ihtiyati tedbir kararı da bu hükme dayalı olarak 8/1/2009 tarihinde terkin edilmiştir.

B. Somut Başvuruya İlişkin Olay ve Olgular

17. Banka 30/4/2009 tarihli dava dilekçesi ile ihaleye konu 303 ada 58 parsele ilişkin olarak başvurucu tarafından açılan tapu iptali ve tescil davasının reddedildiğini ve bu karar ile birlikte taşınmaz üzerindeki tedbirin de haksızlığının ortaya çıktığını belirterek ihtiyati tedbir nedeniyle uğramış olduğu zararın tazminine karar verilmesini talep etmiştir. Bankaya göre ihtiyati tedbirin haksızlığının tespiti sonrasında bu tedbir nedeniyle uğramış olduğu bütün zararların ödenmesi zorunludur. Banka, bu kapsamda 9/8/2006 tarihli ihalede teklif edilen 19.275.000 TL'yi ihtiyati tedbir nedeniyle alamayıp tedbir süresince bu parayı kullanma olanağı da elde edemediğinden zararının tespit edilerek başvurucu tarafından karşılanması gerektiğini iddia etmektedir.

18. Başvurucu şirket ise ihalenin onaylanmamasına ilişkin işlemin iptali talebiyle açmış olduğu davanın yargılaması sürerken Bankanın taşınmazı ikinci defa satışa çıkarmasının iyi niyet kurallarına aykırı olduğunu ve idarenin art niyetli bu davranışı nedeniyle tedbir istemek zorunda kaldığını ileri sürmüştür. Başvurucu şirket ayrıca, satışın engellenmesi yönünde ihtiyati tedbirin uygulanmış olmasının tek başına bir tazmin nedeni olmayıp bu tedbir nedeniyle meydana gelen zarar bulunması gerektiğini, gayrimenkulün zaman içinde değerinin artması nedeniyle de bir zarardan da söz edilmeyeceğini ileri sürmüş ve davanın reddine karar verilmesini talep etmiştir.

19. İstanbul 40. Asliye Ticaret Mahkemesi (Mahkeme) tarafların iddia ve savunmalarını destekleyen delillerin sunulmasından sonra davacı Bankanın ihtiyati tedbirden kaynaklanan bir zararının bulunup bulunmadığının tespiti için dosyayı bilirkişi heyetine tevdi etmiştir. 9/2/2011 havale tarihli bilirkişi raporunda, taşınmazın bulunduğu yer, çevre oluşumları, alt yapı ve ulaşım imkânları, parselin geometrik şekli, üzerinde bulunan inşaatın niteliği, çevredeki taşınmazlar ile rağbet derecesi gibi hususlar ışığında taşınmazın davanın açıldığı 30/4/2009 tarihinde 22.223.550 TL, ihalenin yapıldığı 6/12/2005 ve tedbirin konulduğu 18/8/2006 tarihinde 19.054.002 TL değerinde olduğu belirtilmiştir. Bilirkişi heyeti bu tespitlerden sonra yaptığı değerlendirmede tedbir süresi içinde meydana gelen fiyat artışı nedeniyle fiilî bir zarar söz konusu olmamakla birlikte taşınmazın satılamamasından kaynaklanan bir zarar olduğunu, bu zararın, tedbirin konulduğu tarihteki değeri üzerinden hesaplanacak faizden bu süre içinde meydana gelen değer artışının düşülmesi ile belirlenebileceğini rapor etmiş ancak bu hususun kendi uzmanlık alanlarında bulunmadığına işaret etmiştir.

20. Mahkeme bu kez 9/2/2011 tarihli bilirkişi raporundaki tespitlerden hareketle tedbir süresi içinde işleyen faiz ile taşınmazda meydana gelen değer artışının tespiti ve buna bağlı olarak bir zarar meydana gelip gelmediğinin belirlenmesi için bankacı ve hukukçu bilirkişiden oluşan bir heyetten rapor alma yoluna gitmiştir. Bu ikinci heyet sunmuş oldukları 12/9/2011 tarihli raporda, dosya kapsamındaki bilgilere göre Bankanın 7.515.982 TL zararının mevcut olduğu ancak taşınmazın 19/8/2011 tarihinde yeniden ihale edilmiş olmasının bu sonucu etkileyebileceği yönünde görüş bildirmiştir.

21. Mahkeme bu gelişmeler üzerine taşınmazın akit tablosunu tapu sicil müdürlüğünden getirtmiş ve ikinci heyetten ek rapor istemiştir. Heyet, 15/3/2012 havale tarihli raporunda Bankanın taşınmazı 19/4/2011 tarihinde iştiraki olan yatırım ortaklığına 25.000.000 TL bedelle devrettiğini ve yatırım ortaklığının da 8/9/2011 tarihinde 30.000.000 Amerikan Doları (satış tarihi karşılığı 44.800.000 TL) bedelle P.H. A.Ş. ye sattığını, yatırım ortaklığının ortaklık yapısı ve bu son satım bedeli esas alındığında tedbirden kaynaklanan bir zarar

bulunmadığını bildirmiştir.

22. Mahkeme 8/5/2012 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme gerekçesinde özetle 15/3/2012 havale tarihli ek rapordaki tespitlerden hareketle davacı Bankanın ihtiyati tedbirden kaynaklanan bir zararı bulunmadığı sonucuna varmıştır.

23. Hüküm davacı Banka tarafından temyiz edilmiştir. Temyiz incelemesini yapan Yargıtay 7. Hukuk Dairesi 19/12/2013 tarihli kararı ile hükmü bozmuştur. Yargıtay bozma kararında uyuşmazlığın haksız eylemden kaynaklandığı ve buna göre zararın haksız fiilin meydana geldiği tarih olan tedbirin kalktığı tarih esas alınarak belirlenmesi gerektiğine işaret etmiştir.

24. Mahkeme bozma kararına uymuş ve karara uygun olarak zararın varlığı hususunda yeni bir bilirkişi incelemesi yapmıştır. Kadastro uzmanı bilirkişi, gayrimenkul değerleme uzmanı ve mali müşavirden oluşan bilirkişi heyeti 21/3/2016 tarihli raporunda özetle, ihtiyati tedbir süresi içinde uyuşmazlığa konu taşınmazda meydana gelen değer artışı ile ikinci ihalede teklif edilen miktara işleyecek faizi esas alarak Bankanın bu süre içinde 11.828.301,02 TL kaybı bulunduğunu bildirmiştir. Aynı heyet ek raporunda ilk tespite ek olarak raporun düzenlendiği tarihe kadar geçen sürede meydana gelen faiz kaybına ilişkin beyanda bulunmuştur.

25. Mahkeme 3/5/2016 tarihinde davanın kabulü ile bilirkişi raporunda zarar olarak tespit edilen 11.828.301,02 TL'nin davalı başvurucudan tahsiline karar vermiştir.

26. Hüküm, başvurucu tarafından temyiz edilmekle, Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 30/5/2017 tarihli kararı ile bozulmuştur. Bozma kararının gerekçesinde önceki bozma kararının gereğinin tam olarak yerine getirilmediği bildirilmiştir. Buna göre tedbir tarihindeki değer (19.054.001 TL) ile tedbirin kalktığı tarihteki değer (22.223.550 TL) arasındaki farkın değer artışı olarak kabul edilmesi ve bu miktarın yoksun kalınan faizden düşülerek bir sonuca gidilmesi gerekirken mahrum kalınan faiz gelirinin tamamına karar verilmesi doğru değildir.

27. Mahkemece ikinci bozma ilamına da uyulmuş ve bozma ilamı gereğince tedbir tarihindeki değer ile tedbirin kalktığı tarihteki değer arasındaki değer artış miktarı tedbir süresi içinde mahrum kalınan faiz miktarından düşülerek başvurucunun 8.625.680,17 TL ödemesine karar verilmiştir. Karar Yargıtay denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

28. Başvurucu 17/9/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

29. İhtiyati tedbir tarihinde yürürlükte bulunan 22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu’nun 41. maddesi şöyledir:

“Gerek kasten gerek ihmal ve teseyyüp yahut tedbirsizlik ile haksız bir surette diğer kimseye bir zarar ika eden şahıs, o zararın tazminine mecburdur.

Ahlaka mugayir bir fiil ile başka bir kimsenin zarara uğramasına bilerek sebebiyet veren şahıs, kezalik o zararı tazmine mecburdur.”

30. Mülga 818 sayılı Kanun’un "Zararın tayini" kenar başlıklı 42. maddesi şöyledir:

“Zararı ispat etmek müddeiye düşer, zararın hakiki miktarını ispat etmek mümkün olmadığı takdirde hakim, halin mutat cereyanını ve mutazarrır olan tarafın yaptığı tedbirleri nazara

alarak onu adalete tevfikan tayin eder."

31. Karar tarihinde yürürlükte bulunan 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesi şöyledir:

"Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.

Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür."

32. 6098 sayılı Kanun'un "Zararın ve kusurun ispatı" kenar başlıklı 50. maddesi şöyledir:

" Zarar gören, zararını ve zarar verenin kusurunu ispat yükü altındadır. Uğranılan zararın miktarı tam olarak ispat edilemiyorsa hâkim, olayların olağan akışını ve zarar görenin aldığı önlemleri göz önünde tutarak, zararın miktarını hakkaniyete uygun olarak belirler."

33. Dava tarihinde yürürlükte bulunan mülga 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 101. maddesi şöyledir:

"Hakim iki taraftan birinin talebiyle davanın ikamesinden evvel veya sonra aşağıda gösterilen hal ve şekillerde ihtiyati tedbirler ittihazına karar verebilir:

1–Menkul ve gayrimenkul malların ayni münazaalı ise bunun haciz veya yeddiadle tevdiine,

2–Münazaalı şeyin muhafazası için lazım gelen her türlü tedbirlerin ittihazına,

3 – Kanunu Medeni ile muayyen hallerde nafaka alınmasına,

4– Ayrılık veya boşanma davası üzerine Kanunu Medeni mucibince icap eden muvakkat tedbirlerin ittihazına."

34. Karar tarihinde yürürlükte bulunan 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 399. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" (1) Lehine ihtiyati tedbir kararı verilen taraf, ihtiyati tedbir talebinde bulunduğu anda haksız olduğu anlaşılır yahut tedbir kararı kendiliğinden kalkar ya da itiraz üzerine kaldırılır ise haksız ihtiyati tedbir nedeniyle uğranılan zararı tazminle yükümlüdür."

B. Yargısal Kararlar

35. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 25/11/2021 tarihli ve E.2017/4-1441, K.2021/1501 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"13. Dava sırasında davalının dava konusunu başkasını devretmesi mümkün olduğundan, davacının davayı kazanması hâlinde dava konusu şeye (mala) kavuşması tehlikeye girebilir. İşte, davacının davayı kazanması hâlinde dava konusuna kavuşmasını, dava sırasında (hatta davadan bile önce) güvence altına almaya yarayan geçici hukukî korumaya ihtiyati tedbir adı verilir (Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder: Medeni Usul Hukuku, Ankara 2011, s. 582).

14. Başka bir deyişle ihtiyati tedbir, kesin hükme kadar devam eden yargılama boyunca, davacı veya davalının dava konusu ile ilgili olarak hukukî durumunda meydana gelebilecek zararlara karşı öngörülmüş, geçici nitelikte, geniş veya sınırlı olabilen hukukî korumadır. (Pekcanıtez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özekes, Muhammet: Medenî Usûl Hukuku, Ankara 2011, s. 661).

15. İhtiyati tedbir, dava konusu tedbirlerin konulduğu tarihte yürürlükte bulunan 1086 sayılı

Hukuk Usulü Muhakemeler Kanunu'nun (HUMK) 101., yargılama devam ederken yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ise (HMK) 389. maddelerinde düzenlenmiştir.

16. Hukuk Usulü Muhakemeler Kanunu'nun 101. maddesinde;

"Hakim iki taraftan birinin talebiyle davanın ikamesinden evvel veya sonra aşağıda gösterilen hal ve şekillerde ihtiyati tedbirler ittihazına karar verebilir:

1- Menkul ve gayrimenkul malların ayni münazaalı ise bunun haciz veya yeddiadle tevdiine,

2- Münazaalı şeyin muhafazası için lazım gelen her türlü tedbirlerin ittihazına,

3- Kanunu Medeni ile muayyen hallerde nafaka alınmasına,

4- Ayrılık veya boşanma davası üzerine Kanunu Medeni mucibince icap eden muvakkat tedbirlerin ittihazına" şeklindedir.

17. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 389. maddesinde ise;

"Mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi hâllerinde, uyuşmazlık konusu hakkında ihtiyati tedbir kararı verilebilir" düzenlemesi mevcuttur.

18. Görüldüğü üzere 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeler Kanunu'nda ihtiyati tedbir müessesinin tanımına ve şartlarına yer verilmemişken, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunda ihtiyati tedbir kavramının tanımı ve şartları açıkça ortaya konulmuştur.

19. Bununla birlikte, tedbirin uygulanması sonucu karşı tarafın veya üçüncü kişilerin zarar görmesi mümkündür. Nitekim bu sebeple tedbire karar verilirken talepte bulunandan teminat alınması öngörülmüştür (HUMK m. 110, HMK m. 392).

20. Tedbir talep eden tarafın bu talebinde haksız olduğu anlaşılırsa, bu tedbirden zarar görenler talepte bulunana karşı tazminat davası açabilirler. Buradaki sorumluluk kusursuz sorumluluk olmakla birlikte, fedakârlığın denkleştirilmesi çerçevesinde değerlendirilmelidir. Kusursuz sorumluluk olması sebebiyle tedbir talep edenin dava sonucu haksız çıkması ve tedbirden dolayı bir zararın olması yeterlidir (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 672).

21. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda haksız ihtiyati tedbirden dolayı açılacak tazminat davası açıkça düzenlenmediğinden, haksız fiil hakkındaki hükümlere göre dava açılmakta idi. Haksız olarak ihtiyati tedbir koydurmuş olan tarafın sorumluluğu haksız fiil sorumluluğuna çok benzediği için tazminat davasının şartları haksız fiil hükümlerine tâbidir (Pekcanıtez/Atalay/Özekes,s. 672, Kuru/Arslan,/Yılmaz,s 589).

22. Bununla birlikte yargılama sırasında yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Tazminat" başlıklı 399. maddesinde ise ;

"(1) Lehine ihtiyati tedbir kararı verilen taraf, ihtiyati tedbir talebinde bulunduğu anda haksız olduğu anlaşılır yahut tedbir kararı kendiliğinden kalkar ya da itiraz üzerine kaldırılır ise haksız ihtiyati tedbir nedeniyle uğranılan zararı tazminle yükümlüdür.

(2) Haksız ihtiyati tedbirden kaynaklanan tazminat davası, esas hakkındaki davanın karara bağlandığı mahkemede açılır.

(3) Tazminat davası açma hakkı, hükmün kesinleşmesinden veya ihtiyati tedbir kararının

kalkmasından itibaren, bir yıl geçmesiyle zamanaşımına uğrar.” hükümleri yer almaktadır.

23. Bu açıklamalar göre haksız ihtiyati tedbirden dolayı maddi tazminat davası açılabilmesinin şartları; icra edilmiş bir tedbir kararının bulunması, bu tedbirin haksız olması, tedbir sebebiyle zarar meydana gelmesi ve haksız ihtiyati tedbirle ortaya çıkan zarar arasında uygun illiyet bağının bulunmasıdır. Maddi tazminat isteklerinde, manevi tazminat isteklerinden farklı olarak haksız ihtiyati tedbirden dolayı ihtiyati tedbir koyduran tarafın kusursuz sorumluluğu kabul edilmiştir. Yani icra edilmiş olan ihtiyati tedbirin haksız olması ve bir zarara neden olmuş olması sorumluluk için yeterlidir (Pekcanıtez/Atalay/Özekes, s. 672-673).

24. Diğer yandan, haksız ihtiyati tedbir sebebiyle tazmini gereken zarar gerçek zarardır. Gerçek zarar, zarar verici eylem olmasaydı zarar görenin mal varlığı ne durumda olacak idi ise o durumun yeniden tesisi için gerekli olan miktar kadardır. Zarar verici eylem gerçekleşmemiş olsaydı da oluşabilecek zararlar gerçek zarar kapsamında değerlendirilemez ve bu sebeple tazminleri istenemez. Çünkü anılan zararlar ile zararlandırıcı eylem arasında kanunun aradığı anlamda bir illiyet bağı mevcut değildir.

25. Tüm bu açıklamalar ve yasal düzenlemeler kapsamında somut olay incelendiğinde; davacılar vekili tarafından dava dilekçesinde ve aşamalarda sunulan dilekçeler ile davalı Hazine tarafından açılan dava sırasında müvekkili şirketlere ait tüm mal varlıkları ve özellikle araçları ile banka kayıtları üzerine ihtiyati tedbir konulması nedeniyle şirketlerin stoklarında bulunan yüksek maliyetli kum malzemesinin satılamadığı, ticarî işlemlerini banka ve özel finans kurumları aracılığıyla yapması gereken şirketlerin ticarî faaliyetlerinin durduğu, stoklarda uzun süre bekletilen kum malzemesinin ise tabiat şartları nedeniyle kullanılamaz duruma geldiği ileri sürülerek, haksız ihtiyati tedbir sonucu oluşan zararın giderilmesi talep edilmiştir. Davacı tanıkları da istifleme sahası içerisindeki malzemenin zaman içerisinde zeminde telef olduğunu beyan etmişlerdir.

26. Mahkemece yapılan keşif sonucunda şirketlere ait depo yerlerinde 2006 yılı itibariyle toplamda yaklaşık 813.000 metreküp malzeme olacağı sonucuna varılarak, tedbir tarihi ile keşif tarihi arasında geçen zaman içinde doğa şartları nedeniyle ince kumun kaybolduğu, keşif tarihinde zeminde ekonomik değeri bulunmayan iri taneli tüvenan malzemenin kaldığı tespit edilerek, bilirkişi heyeti tarafından her iki şirkete ait kum malzemesinin toplam tutarı tüm giderler düşüldükten sonra 23.250.772,19TL olarak hesaplanmıştır. Yerel mahkeme tarafından da Hazinenin açtığı dava ve buna bağlı olarak şirketlerin banka hesapları üzerine konulan tedbir ve uygulama sonucunda mevcut kum tüvenan malzemenin satılamadığı, doğa şartları nedeniyle heba olduğu, doğan zarar ile ihtiyati tedbir arasında illiyet bağı kurulduğu gerekçesiyle maddi tazminat isteminin kısmen kabulüne karar verilmiştir.

27. Her ne kadar mahkemece davacı şirketlerin banka hesapları üzerine işlenen ihtiyati tedbir kararı nedeniyle zararın oluştuğu kabul edilmiş ise de Hazine tarafında açılan dava sırasında sadece davacı şirketlere ait bir kısım araçların trafik kayıtları üzerine üçüncü kişilere devir ve temliklerinin önlenmesi bakımından tedbir konulmuş olup, banka kayıtları bakımından verilen bir tedbir kararı bulunmamaktadır. Trafik kayıtları üzerine konulan ihtiyati tedbirin ise araçların davacı şirketler tarafından kullanılmasına engel teşkil edecek nitelikte olmadığı açıktır. Banka kayıtları bakımından verilen bir ihtiyati tedbir kararı olmadığından şirketlerin banka ya da özel finans kuruluşları aracılığıyla ticarî işlemleri yapmasına engel bir durum olduğu söylenemez. Kaldı ki, davacı şirketlerin stoklarında bulunan kum tüvenan malzemenin satışını engelleyecek bir ihtiyati tedbir kararının varlığı

da söz konusu değildir.

28. Açıklanan bu duruma göre davacı şirketler, ihtiyati tedbir sebebiyle gerçek bir zarara uğradıklarını kanıtlayamamıştır. Eş söyleyişle; davacı şirketlerin, kumların telef olması sebebiyle uğradıklarını iddia ettikleri zarar ile mevcut ihtiyati tedbir kararı arasında kanunun aradığı manada uygun illiyet bağının bulunmadığı kanaatine varılmıştır.”

V. İNCELEME VE GEREKÇE

36. Anayasa Mahkemesinin 10/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

37. Başvurucu, Banka tarafından düzenlenen ihalede en yüksek teklifi sunarak ihaleyi kazanmasından sonra ihalenin keyfî olarak iptal edilmesi nedeniyle iptal işlemini idari yargıda dava konusu yapmasına rağmen bankanın taşınmazı yeni bir ihaleyle satmak istemesi üzerine tedbir koydurmak zorunda kaldığını bildirmiştir. Başvurucuya göre, ihalenin iptalinin dava konusu olması nedeniyle taşınmazın satışının durdurulmasında haklı nedenleri bulunduğu gibi bankanın tedbir nedeniyle uğradığını ileri sürdüğü zarar da farazi olup tedbirden kaynaklanan somut bir zarar bulunmamaktadır. Bu kapsamda başvurucu, taşınmaz üzerindeki tedbir belli bir süre devam etmiş ise de taşınmaz bu süre içinde değer kazandığı ve davacı banka tarafından ilk ihalede teklif edilen bedelin çok üzerinde bir bedel ile üçüncü kişiye satıldığından bir zarar bulunmamaktadır. Başvurucu bu nedene dayalı olarak da bankanın zarara uğramak yerine önemli miktarda kâr sağladığı somut olayda mahkemece aleyhine hükmedilen 8.625.680 TL nedeniyle mülkiyet hakkı, adil yargılanma hakkı ile hukuki belirlilik ve güvenlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

38. Bakanlık görüşünde, Bankanın ihale yönetmeliğine göre yapılan ihalenin onaylanıp onaylanmamasının banka yönetim kurulunun takdirinde bulunduğunu, nitekim başvurucunun en yüksek teklifi vermiş olduğu ihalenin de ihale bedelinin taşınmazın gerçek değerine ulaşmaması nedeniyle iptal edildiğini ve sonrasında taşınmazın satışı için düzenlenen 9/8/2006 tarihli ihalede 19.275.000 TL teklif edilmesi üzerine taşınmazın en yüksek teklifi veren alıcıya satılmasına karar verildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık, başvurucunun ilk ihaleye dayalı tapu iptali ve tescil istekli dava da talep etmiş olduğu ihtiyati tedbir nedeniyle bu davanın yargılaması bitene ve tedbir ortadan kalkana kadar Bankanın taşınmazı bedeli karşılığında devretmek imkânından yoksun kalarak teklif edilen 19.275.000 TL bedelinden yararlanmaktan mahrum kalması nedeniyle uğramış olduğu zararın karşılanması talebinin haklı olduğunu ve Mahkemenin bilirkişi incelemesine dayalı tazminat kararının hukuka uygun olup mülkiyet hakkını ihlal etmediğini ileri sürmüştür.

39. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında esas itibarıyla başvuru formundaki iddialarla aynı doğrultuda Bankanın ihtiyati tedbirden kaynaklanan herhangi bir zararının bulunmadığını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

40. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

41. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, mahkeme kararı uyarınca ödemek zorunda kaldığı tazminat nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkindir. Başvurucunun hukuki güvenlik ve belirlilik ilkesi ile adil yargılanma hakkı çerçevesinde ileri sürdüğü iddiaların mülkiyet hakkının usul güvenceleri kapsamında incelenmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

42. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

43. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 5/11/2015, §§ 49-54). Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir." denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

44. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma hakkı -kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- Anayasa'yla korunan mülkiyet kavramı içinde değildir. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir. Meşru beklenti, makul bir şekilde ortaya konmuş icra edilebilir bir alacağın doğurduğu, ulusal mevzuatta belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma ihtimalinin yüksek olduğunu gösteren yerleşik bir yargı içtihadına dayanan, yeterli somutluğu olan beklentidir. Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece mülkiyet hakkı kapsamında ileri sürülebilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37).

45. İhtiyati tedbir veya hacizler de dahil olmak üzere genel olarak alacağın tahsili ile ilgili özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar Anayasa Mahkemesince daha önce Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında mülkiyet hakkının pozitif yükümlülükleri çerçevesinde incelenmiştir (Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018; AYM, E.2019/11, K.2019/86, 14/11/2019; AYM, E.2019/59,

K.2020/61, 22/10/2020). Somut olayda da başvurucunun adli yargıda açmış olduğu davaya konu taşınmazın üçüncü kişilere devrini önleyen tedbir konulmuş ne var ki asıl dava ile birlikte tedbir de reddedilmiştir. Bu itibarla tedbirin haksızlığının mahkemesince tespit edilmesinden sonra Banka başvurucu aleyhine bu tedbirden kaynaklanan zararının ödenmesi için dava açmış ve yapılan yargılama sonucunda başvurucunun 8.625.680,17 TL ödemesine karar verilmiştir. Dolayısıyla Mahkeme kararı gereğince başvurucunun malvarlığında somut bir azalma meydana geldiğinden ve ek olarak mülkiyet hakkının korunması çerçevesinde talep edilen ihtiyati tedbir sebebiyle tazminata hükmedildiğinden başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında korunması gereken bir menfaatinin olduğu sonucuna varılmıştır.

ii. Genel İlkeler

46. Mülkiyet hakkının korunmasının devlete birtakım pozitif yükümlülükler yüklediği hususu Anayasa'nın 35. maddesinin lafzında açık bir biçimde düzenlenmemiş ise de bu güvencenin sadece devlete atfedilebilen müdahalelere yönelik sınırlamalar getirdiği, bireyi üçüncü kişilerin müdahalelerine karşı korumasız bıraktığı düşünülemez. Pozitif yükümlülüklerin ortaya çıkmasının nedeni gerçek anlamda koruma sağlanmasıdır. Buna göre anılan maddede bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkının gerçekten ve etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin müdahaleden kaçınmasına bağlı değildir. Gerçek anlamda koruma sağlanması için devletin negatif yükümlülükleri dışında pozitif yükümlülüklerinin de olması gerekir. Dolayısıyla Anayasa'nın 5. ve 35. maddeleri uyarınca devletin mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin pozitif yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu bağlamda söz konusu pozitif yükümlülükler, kimi durumlarda özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere mülkiyet hakkının korunması için belirli tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir (Türkiye Emekliler Derneği, B. No: 2012/1035, 17/7/2014, §§ 34-38; Eyyüp Boynukara, B. No: 2013/7842, 17/2/2016, §§ 39-41; Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Limitet Şirketi, B. No: 2014/8649, 15/2/2017, § 43).

47. Devletin pozitif yükümlülükleri, mülkiyet hakkına yapılan müdahalelere karşı usule ilişkin güvenceleri sunan yargısal yolları da içeren etkili hukuksal bir çerçeve oluşturma, oluşturulan bu hukuksal çerçeve kapsamında yargısal ve idari makamların bireylerin özel kişilerle olan uyuşmazlıklarında etkili ve adil bir karar vermesini temin etme sorumluluklarını da içermektedir (Selahattin Turan, B. No: 2014/11410, 22/6/2017, § 41).

48. Özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklarda tarafların birbirleriyle çatışan menfaatleri bulunmaktadır. Dolayısıyla tarafların karşı karşıya gelen menfaatleri çerçevesinde mülkiyet hakkını korumakla yükümlü bulunan devletin maddi ve usule ilişkin pozitif yükümlülüklerini yerine getirip getirmediği dikkate alınarak sonuca varılmalıdır. Bu bağlamda ilk olarak belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir bir kanun hükmünün mevcut olup olmadığı irdelenmelidir (Hüseyin Ak, B. No: 2016/77854, 1/7/2020, § 53).

49. İkinci olarak başvuruculara mülkiyet hakkına yapılan müdahaleye etkin bir biçimde itiraz edebilme, savunma ve iddialarını yetkili makamlar önünde ortaya koyabilme olanağının tanınıp tanınmadığı incelenmelidir. Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmemektedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde, Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir

biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesini kapsamaktadır. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (Züliye Öztürk, B. No: 2014/1734, 14/9/2017, § 36; Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71).

50. Son olarak ise başvurucunun mülkiyet hakkını koruyacak ve yeterli güvenceler sağlayacak hukuksal mekanizmaların oluşturulup oluşturulmadığı incelenmelidir. Özel kişilerin mülkiyet haklarının çatıştığı bu gibi durumlarda bunlardan hangisine üstünlük tanınacağının takdiri, kanun koyucuya ve somut olayın koşulları gözönünde bulundurularak derece mahkemelerine ait bir yetkidir. Bununla birlikte her iki tarafın menfaatlerinin mümkün olduğunca dengelenmesi ve sürecin taraflardan biri aleyhine ölçüsüz bir sonuca yol açmaması gerekir. Menfaatler dengesinin kurulmasında taraflardan biri aleyhine bireysel olarak aşırı ve olağan dışı bir külfetin yüklenmesi pozitif yükümlülüklerin ihlali sonucunu doğurabilir. Olayın bütün koşulları ve taraflara tanınan tüm imkânlar ile tarafların tutum ve davranışları gözönünde bulundurularak menfaatlerin adil bir şekilde dengelenip dengelenmediği değerlendirilmelidir (Faik Tari ve Sultan Tari, B. No: 2014/12321, 20/7/2017, § 52).

iii. İlkelerin Olaya Uygulanması

51. Pozitif yükümlülükler yönünden incelenmesi gereken ilk mesele mülkiyet hakkına yapılan müdahaleye ilişkin olarak başvurucuya etkin bir biçimde itiraz edebilme, savunma ve iddialarını yetkili makamlar önünde ortaya koyabilme olanağının tanınıp tanınmadığıdır. Başvurucunun iddia ve itirazlarını derece mahkemelerinde ileri sürme hususunda hiçbir engelle karşılaşmadığı, kendisini avukatla temsil ettirebildiği görülmektedir.

52. Ancak başvurucunun iddialarını ileri sürme imkânını elde etmesi yeterli olmayıp derece mahkemelerinin başvurucunun uyuşmazlığın esasını etkileyen iddia ve itirazlarını ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılaması gerekmektedir. Ayrıca yukarıda değinildiği gibi her iki tarafın menfaatlerinin mümkün olduğunca dengelenmesi ve sürecin taraflardan biri aleyhine ölçüsüz bir sonuca yol açmaması gerekir.

53. Başvurucu mülkiyet hakkının ihlaline neden olarak davacı Bankanın ihtiyati tedbirden kaynaklanan bir zararı bulunmadığı hâlde tedbirin haksız olduğu gerekçesi ile aleyhine tazminata karar verilmesini ileri sürmüştür.

54. İhtiyati tedbir müessesesi ilgili Yargıtay içtihadında belirtildiği üzere gerek 1086 sayılı Kanun gerekse de 1/10/2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Kanun'da düzenlenmiş bir müessese olup tedbirin haksız olduğunun tespiti hâlinde her iki hâlde de tedbir talep eden kişinin belirli koşullar altında bir tazminat ödemesi gerektiği açıktır. Yukarıda zikredilen Yargıtay içtihadında belirtildiği üzere doktrinde 1086 sayılı Kanun'un yürürlükte bulunduğu dönemde haksız ihtiyati tedbirin haksız fiil benzeri bir tazminat nedeni olduğu kabul edilmekte iken 6100 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi ile birlikte haksız tedbirden doğan sorumluluğun kendine has kusursuz bir sorumluluk hâli olduğu kabul edilmektedir. Somut olayda başvurucunun ihtiyati tedbir talebi 1086 sayılı Kanun'un yürürlükte bulunduğu tarihte uygulanıp aynı dönem içinde terkin edilmiş, haksız tedbire dayalı tazminat davası ise 1086 sayılı Kanun döneminde açılmış ancak yargılama 6100 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra nihayete ermiştir.

55. Bu aşamada belirtmek gerekir ki ihtiyati tedbir kararı başvurucu tarafından talep edilmiş ise de tedbirin dayanağını teşkil eden mülga 1086 sayılı Kanunu'nun 101. maddesi, maddede sayılan şartların varlığı halinde hâkim tarafından tedbire karar verilebileceği

hükmünü içermekte olup tedbir hâkimin takdirinde olan bir usul işlemidir. Üstelik davanın ve dolayısıyla tedbir süresinin uzaması da büyük ölçüde yargısal makamların sorumluluğundadır. Dolayısıyla tedbir tarihinde hukuka uygun olduğu varsayılan tedbir talebinin davanın reddiyle birlikte haksızlığının ortaya çıkması üzerine bu tedbirden kaynaklanan zararın tespiti davasında oluştuğu kabul edilen zararın belirlenmesi sırasında bu usul işleminin tüm sonuçlarının tedbir isteyen üzerinde bırakılması sonucunun doğması başlı başına ağır bir külfete yol açmaktadır.

56. Somut olayda başvurucu en yüksek teklifi verdiği ihalenin Banka tarafından iptal edilmesinden sonra bu işlemin iptali için açmış olduğu idari dava henüz sonuçlanmadan taşınmazın ikinci bir ihaleye konu edilmesi üzerine taşınmazın ihale alacaklısına devrini engelleyecek şekilde tedbir koydurmuştur. Başvurucunun tapu iptali ve tescil isteğinin reddi ile birlikte tedbir de kaldırılmış ve bu aşamadan sonra davalı Banka tarafından toplam 2 yıl 4 ay 20 gün süren tedbirden kaynaklanan zararının tazmini için başvurucu aleyhine dava açılmıştır. Mahkeme sonuç olarak ikinci ihalede teklif edilen 19.275.000 TL bedelin tahsil edilememesi nedeniyle tedbirin kalktığı tarihe kadar bu bedele işleyecek faiz toplamı 11.828.301,02 TL'yi oluşan maddi zarar olarak kabul etmiş, bu miktardan taşınmazın tedbir tarihindeki değeri (19.054.001 TL) ile tedbirin kaldırıldığı tarihteki değeri (22.223.550 TL) arasındaki fark olan 3.169.549 TL'yi de mahsup ederek sonuç olarak 8.625.680,17 TL'nin ödenmesine karar vermiştir. Hâl böyle iken dosyadaki belge ve bilgilere göre taşınmazın 19/4/2011 tarihinde Bankanın iştiraki olan yatırım ortaklığına 25.000.000 TL bedelle devredildiği ve yatırım ortaklığının da 8/9/2011 tarihinde 30.000.000 Amerikan doları (satış tarihi karşılığı 44.800.000 TL) bedelle bu taşınmazı üçüncü kişiye devrettiği anlaşılmaktadır. Başvurucu da gerçekleşen bu devir nedeniyle bankanın ihtiyati tedbirden kaynaklanan bir zararının bulunmadığını yargılama aşamasında ileri sürmüştür.

57. Bireysel başvuruya konu uyuşmazlıkta başvurucunun talebi ile gerçekleşen ihtiyati tedbir süresince Banka taşınmazı elinde bulundurmaya devam etmiş, her ne kadar taşınmaz için teklif edilen bedeli tahsil etme imkânından yoksun kalmış ise de süreç sonunda taşınmazı üçüncü kişiye satarak ihtiyati tedbire konu olan değerden önemli derecede fazla bir miktarı elde etmiştir. Başvurucunun iddiasına göre mahkeme kararının sonucunda ihtiyati tedbire konu taşınmaz ikinci ihale ile elden çıkmış ancak bedeli başvurucunun davranışları sonucunda elde edilememiş izlenimi oluşacak şekilde tedbir süresi içinde işleyecek farazi faiz miktarı maddi zarar olarak kabul edilmiştir. Yine başvurucuya göre bu kabul sonucunda Banka hem taşınmazı gelişen piyasa koşullarına göre satmayı kararlaştırdığı bedelden daha yüksek bir bedelle devretmiş hem de taşınmaz elinden çıkmış gibi teklif edilen ihale bedeline işleyecek yasal faizi de tahsil etme imkânına kavuşmuş böylece Bankanın mal varlığında uğramış olduğu zarardan daha fazla bir artış gerçekleşmiştir. Bu itibarla başvurucu esas itibarıyla tedbirin haksızlığının ortaya çıktığı tarihteki koşulların taraflar arasındaki ilişkinin dinamiklerinden kopuk olarak değerlendirilmesi ve Bankanın ikinci ihale ile elde etmeyi umduğu bedele işleyecek faizin bu şekilde zarar olarak kabul edilmesinin başvurucunun menfaati ile Bankanın menfaati arasında kurulması gereken adil dengeyi kendi aleyhine bozduğunu öne sürmektedir. Başvurucunun bu iddiaları mülkiyet hakkı kapsamındaki uyuşmazlığın sonucunu doğrudan etkileyen ve karşılanması gereken hususlara ilişkindir. Mahkeme ve sonrasında temyiz incelemesinde bu iddia ve itirazların bütünüyle karşılanmadığı anlaşılmaktadır. Üstelik böyle bir incelemenin yapılmayıp gerçek zararın mevcut olup olmadığı tartışılmadığı gibi hesaplanan zarar üzerinden zarar miktarı belirlenirken aleyhine tedbir istenenin bu malvarlığından yararlanabilme ve kullanma imkânının olduğunun da dikkate alınmaması her

iki tarafın menfaatlerinin mümkün olduğunca dengelenmesi ve sürecin taraflardan biri aleyhine ölçüsüz bir sonuca yol açılmaması yönündeki kurala da aykırılık teşkil etmektedir.

58. Bu durumda başvurucunun mülkiyet hakkı kapsamındaki uyuşmazlığa ilişkin sonuca etkili iddia ve itirazları ilgili ve yeterli bir gerekçeyle karşılanmadığı ve sürecin sonunda başvurucuya aşırı bir külfet yüklendiği kanaatine varıldığından Anayasa'nın 35. maddesinin öngörülen pozitif yükümlülüklerinin olayın koşulları altında yerine getirilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

59. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

60. Başvurucu, yargılamaların makul süre içinde tamamlanmaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

61. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

62. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

63. Başvurucu; ihlalin tespiti ile davanın reddine karar verilmesini ve mülkiyet hakkının ihlali nedeniyle 500.000 TL manevi tazminat, makul sürede yargılanma hakkının ihlali nedeniyle 200.000 TL maddi ve 200.000 TL manevi tazminatın ödenmesine hükmedilmesini talep etmiştir.

64. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

65. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 6. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2018/389, K.2018/1015) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL başvuru harcından oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FARUK YILMAZ

B. No: 2020/30472 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/30472

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FARUK YILMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/30472)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucu : Faruk YILMAZ

Vekili : Av. Serpil GÜLER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, lehe sonuçlanan yargı kararı üzerine açılan tazminat davasında hakkaniyete uygun karar verilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Niğde Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktayken meslekten çıkarma disiplin cezası ile cezalandırılmıştır.

3. Başvurucu, verilen disiplin cezasının iptali talebiyle açtığı davanın lehe sonuçlanması üzerine uğradığı zararın tazmini amacıyla Aksaray İdare Mahkemesinde (Mahkeme) tam yargı davası açmıştır. Mahkeme 22/1/2014 tarihli karar ile davanın reddine hükmetmiştir.

4. Başvurucunun temyiz talebi üzerine Danıştay Sekizinci Dairesi (Daire) 9/4/2018 tarihli karar ile mahkeme hükmünü onamış, aynı Dairenin 9/3/2020 tarihli kararıyla karar düzeltme talebinin reddedilmesiyle de anılan hüküm kesinleşmiştir.

5. Nihai kararın başvurucu vekiline 8/7/2020 tarihinde tebliği üzerine 29/9/2020 tarihinde

bireysel başvuruda bulunulmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca, başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuru yapılması gerekir.

8. 19/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 11. maddesinde yer alan kural uyarınca vekil vasıtasıyla takip edilen işlerde tebligat vekile yapılır ve tebliğ edilen evrakın içeriğine göre bir kanun yoluna başvurulması söz konusu ise kanunda öngörülen süreler bu tarih itibarıyla işlemeye başlar (Yasin Yaman, B. No: 2012/1075, 12/2/2013, § 24).

9. Bireysel başvuruda sürenin başlangıcı yukarıda belirtildiği gibi tebligatla değil başvuru yolları tüketildikten sonra veya başvuru yolu öngörülmemişse ne şekilde olduğu gözetilmeksizin ihlalin öğrenilmesiyle başlamaktadır. Vekille takip edilen işlerde de öğrenmenin asıl veya vekil tarafından gerçekleşmesinde sürenin başlangıcı açısından herhangi bir fark söz konusu değildir. Bu bağlamda başvuru süresinin başlangıcı hak ihlaline maruz kaldığını iddia eden kişinin bu durumu bizzat veya vekili tarafından öğrenme tarihi kabul edilmektedir. Başka bir ifade ile bireysel başvuruda başvuru süresinin başlangıcı başvurucu ve/veya vekili olması fark etmeksizin hangisi tarafından öğrenilirse öğrenilsin ilk öğrenilme tarihinden itibaren başlamaktadır (Kadir Turgut, B. No: 2014/4985, 6/7/2017, § 25).

10. Somut olayda, başvuruya konu davaya ilişkin nihai kararın (Danıştay Sekizinci Dairesinin 9/3/2020 tarihli karar düzeltme talebinin reddi kararı) 8/7/2020 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edildiği, bu tarihten itibaren otuz günlük başvuru süresi içinde ve en geç 7/8/2020 tarihine kadar başvuruda bulunulması gerekirken bu süre geçtikten sonra 29/9/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmıştır.

11. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜNAY KUBİLAY

B. No: 2020/35078 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/35078

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜNAY KUBİLAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/35078)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Günay KUBİLAY

Vekilleri : Av. Günizi SATAR

Av. Kenan MAÇOĞLU

Av. Maviş AYDIN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; yakalama, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması, gözaltı süresinin makul olmaması ve soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/11/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. 6-7 Ekim Olaylarına İlişkin Genel Bilgiler

5. PKK'nın terör örgütü olduğu ulusal ve uluslararası makamlar tarafından kabul edilmiş tartışmasız bir olgudur. Anılan örgütün gerçekleştirdiği terörist şiddet, bölücü amaçları dolayısıyla anayasal düzene, millî güvenliğe, kamu düzenine, kişilerin can ve mal emniyetine yönelik ağır tehdit oluşturmaktadır. Bu yönüyle ülkenin toprak bütünlüğünü hedef alan PKK kaynaklı terör, onlarca yıldır Türkiye'nin en hayati sorunu hâline gelmiştir (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, §§ 7-18).

6. Bununla birlikte kamuoyunda "demokratik açılım süreci", "çözüm süreci" ve "Millî Birlik ve Kardeşlik Projesi" gibi farklı isimlerle ifade edilen süreç içinde 2012 yılının son döneminden itibaren PKK tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları önemli ölçüde azalmıştır. Ancak Suriye'de son yıllarda yaşanan iç savaşın Türkiye'nin güvenliği üzerinde etkileri olmuş, PKK ve DAEŞ kaynaklı terör olayları yeniden artmaya başlamıştır.

7. Bu bağlamda Suriye'nin Türkiye sınırında bulunan Ayn el-Arap (Kobani) kentinde -PKK'nın Suriye kolu olduğu kabul edilen- PYD ile DAEŞ arasındaki çatışmalar, 2014 yılının Eylül ayı sonunda ve Ekim ayı başında yoğunlaşmıştır. Bu sırada PKK'nın üst düzey yöneticilerinden Murat Karayılan'ın sosyal medya hesabından 5/10/2014 tarihinde saat 00.07'de "Gençleri kadınları 7 den 70 e herkesi Kobane'ye sahip çıkmaya onurumuzu namusumuzu korumaya metropolleri işgal etmeye çağırıyoruz." şeklinde bir açıklamada bulunulmuştur.

8. PKK güdümünde yayın yaptığı belirtilen bir internet haber sitesinde 6/10/2014 tarihinde "Komalen Ciwan Koordinasyonu" (PKK'nın gençlik yapılanması) adına bir açıklama yayımlanmıştır. Açıklamada "Bilindiği üzere 23 gündür Kobani merkezli DAİŞ (DAEŞ) faşizmi son barbarlığıyla devam etmektedir. ... tüm kürt gençliği şehit Jiyan, şehit Gerilla ve şehit Militan yoldaşların ruhuyla zafere kadar Arin Mirkan (Kobani'deki çatışmalar sırasında düzenlediği intihar saldırısında ölen YPG mensubu) çizgisinde yürümeye çağırıyoruz. Kobani ile başlayan devrim dalgası tüm Kürdistan'a yayılmalı ve bu temelde Kürdistan gençliğini ayaklanması çağrısında bulunuyoruz." ifadelerine yer verilmiştir. Aynı sitede yer alan ve "Kürdistan Kurumlar" adına yapıldığı belirtilen bir açıklamada ise "Kobani'ye yönelik saldırılar bir katliam eşiğine gelmiş bulunmaktadır. Bütün dünya ve insanlık bu katliama kulaklarını kapamış gözlerini yummuştur. Kürdistan halkı olarak bu durumu kabul etmemiz mümkün değil. Bu nedenle bütün halkımız Suruç'a gidebilecekler hemen bir saniye zaman kaybetmeden gitmeli ve Kürdistan'ın her karış toprağı Kobani için ayağa kalkmalıdır. Kobani tüm dünyanın gözleri önünde bir katliam tehlikesi altında iken bizim yerimizde oturmamız, uyumamız, günlük yaşantımızı sürdürmemiz mümkün değildir. Tüm halkımızı yediden yetmişebulunduğu her yerde yaşamı IŞİD ve işbirlikçisi AKP'ye dar etmeye ve serhildanı en üst düzeyde genişleterek bu katliamcı çetelere karşı durmaya çağırıyoruz." denilmiştir.

9.6/10/2014 tarihinde Halkların Demokratik Partisi (HDP) Merkez Yürütme Kurulu (MYK) da aynı olaylara ilişkin bir toplantı yapmıştır. Toplantı sırasında HDP'nin sosyal medya hesabından "HALKLARIMIZA ACİL ÇAĞRI! ŞUANDA TOPLANTI HALİNDE OLAN HDP MYK'DAN HALKLARIMIZA ACİL ÇAĞRI! Kobané'de durum son derece kritiktir. IŞİD (DAEŞ) saldırılarını ve AKP iktidarının Kobané'ye ambargo tutumunu protesto etmek üzere

halklarımızı sokağa çıkmaya ve sokağa çıkmış olanlara destek vermeye çağırıyoruz", "Kobané'de yaşanan katliam girişimine karşı 7 den 70 e bütün halklarımızı sokağa, alan tutmaya ve harekete geçmeye çağırıyoruz" ve "Bundan böyle her yer Kobane'dir. Kobane'deki kuşatma ve vahşi saldırganlık son bulana kadar SÜRESİZ DİRENİŞE çağırıyoruz." şeklinde açıklama ve çağrılar yapılmıştır.

10. Yukarıda belirtilen internet haber sitesinin 7/10/2014 tarihindeki yayınında "KCK (PKK'nın üst yapılanması) Yürütme Konseyi Eş Başkanlığı: DAİŞ vahşetine karşı milyonları sokağa çağırarak, 'Kuzey halkımız IŞİD çetelerine, uzantılarına hiçbir yerde yaşam şansı tanımamalıdır.' dedi. KCK, tüm sokakları Kobani sokaklarına dönüştürmeye çağırdı. KCK Yürütme Konseyi Eş Başkanlığı yaptığı yazılı açıklamada; 'Çirkin ve sinsi katliam' karşısında kürt halkından mücadeleyi her yere, her zamana taşıyarak süreklileştirmesini isterken çetelere ve uzantılarına hiçbir yerde yaşam şansı tanınma[ma]sı gerektiğini kaydetti. KCK, özellikle 'bu saatten itibaren milyonlar sokaklara akmalı, sınır insan seline dönüşmelidir. Türk Devletinin ve kanlı çete IŞİD'in ortaklığı sonucu sınır hattı boşaltılarak Kobani direnişi desteksiz bırakılmak istenmektedir. Halkımız bu çirkin ve sinsi katliam karşısında başlattığı mücadeleyi her yere, her zamana taşıyarak süreklileştirmelidir. Kuzey halkımız IŞİD çetelerine, uzantılarına ve destekçilerine hiçbir yerde yaşam şansı tanımamalıdır. Tüm sokaklar Kobani sokaklarına dönüştürülmeli, tarihin bu eşsiz direnişine denk bir direniş gücü ve örgütlüğü geliştirilmelidir. Bu saatten itibaren milyonlar sokaklara akmalı, sınır insan seline dönüşmelidir. Her Kürt ve onurlu her insan, dostlar, duyarlı kesimler bu andan itibaren eyleme geçmelidir. An direniş eylemini geliştirme ve büyütme anıdır. Bu temelde tüm halkımızı, duyarlı kesimleri, dostlarımızı Kobani direnişini sahiplenerek yürütmeye, başta kürt gençleri olmak üzere tüm gençlerin Kobani'de özgürlük saflarına katılarak, direnişi yükseltmeye çağırıyoruz' [dedi.]" şeklinde açıklamalar yer almıştır.

11. Aynı sitenin 8/10/2014 tarihli yayınında ise "KCK: Milyonlar sokaklardan ve mücadele alanlarından çekilmemeli" başlıklı açıklamaya yer verilmiştir. Yazıda "Halkımız bulunduğu her yerde direniş mücadelesini büyüterek süreklileştirmelidir. Halkımız haklı ve meşru mücadelesini zafere kadar yüksek bir kararlılıkla sürdürmelidir. Milyonlar sokaklardan ve mücadele alanından çekilmemelidir. Halkımız; mücadeleden atılacak her geri adımın önümüzdeki günler, aylar ve zamanlarda daha büyük bedellere mal olacağı bilinciyle hareket ederek, mücadelesini kesintisiz yükseltmelidir. Ve kendi öz savunmasını güçlendirerek 'her yer Kobani, her yer direniş-serhildan' anlayışı ile direnişini zafere taşımalıdır." şeklinde ifadeler bulunmaktadır. Ayrıca sitede yer alan "Komalen Ciwan: Kürdistan'da devlet namına bir şey kalmamalı" başlıklı yazıda "Kürt gençlik hareketi Komalen Ciwan devrim halk savaşını her alanda güçlü yürütme çağrısında bulunarak, Devletin Kürdistan'da hiçbir meşruiyeti kalmamıştır, kalmamalıdır da, yasaklarla Kürdistan'ı zindana çevirmeye çalışan kararlarına karşı Kürdistan'ı onlar için zindana çevirmeli, mezar etmeli. Kürdistan'da devlet namına bir şey kalmamalıdır."; "Kürdistan Halk İnsiyatifi; sokağa çıkma yasağına uymayın" başlıklı yazıda ise "Kürdistan Halk İnsiyatifi yayınladığı bir açıklamayla Kürt halkı ve dostlarına Türkiye'nin Kuzey Kürdistan'da ilan ettiği sokağa çıkma yasağına uymamaları ve Kobani'deki saldırılara karşı Rojava ile dayanışma eylemlerini ve serhildanlarını sürdürmesini istedi." şeklinde açıklamalar bulunmaktadır.

12. Bu çağrılar üzerine Suriye'deki çatışmalar dolayısıyla tepkilerini dile getirdiğini ileri süren gruplar 6/10/2014 tarihinden itibaren Türkiye'nin birçok yerinde günlerce devam eden ve kamuoyunda "6-7 Ekim olayları" olarak adlandırılan şiddet eylemlerini gerçekleştirmiştir. Bu eylemler sırasında ülkenin pek çok yerinde kamu binalarına, banka

şubelerine, işyerlerine, araçlara, güvenlik güçlerine ve sivillere taş, sopa, molotof kokteyli ve silahlarla saldırıda bulunulmuştur. Bu sırada kamu makamlarınca güvenliğin sağlanması için birçok şehirde eğitime ara verilmiş ve sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.

13. Kamu makamlarının ve soruşturma mercilerinin tespitlerine göre -aralarında İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Mersin, Şanlıurfa, Van, Erzurum, Diyarbakır ve Gaziantep gibi büyük kentlerin de olduğu- otuz altı ayrı ilde gerçekleştirilen şiddet eylemleri sonucunda (2'si güvenlik görevlisi) 45 kişi hayatını kaybederken (331'i güvenlik görevlisi) 769 kişi yaralanmıştır. Ayrıca çatışmalar sırasında 5 örgüt mensubunun hayatını kaybettiği, 3 örgüt mensubunun ise yaralandığı belirtilmiştir. Öte yandan ülke genelinde gerçekleştirilen 2.389 şiddet eylemine 121.899 kişinin katıldığı, olaylarda (737'si güvenlik güçlerine ait olmak üzere) 1.881 aracın zarar gördüğü, (27'si kaymakamlık, 52'si emniyet, 283'ü okul, 73'ü siyasi parti, 12'si belediye binası olmak üzere) 2.558 binaya saldırıda bulunulduğu ve zarar verildiği tespit edilmiştir. Olaylara ilişkin olarak 4.291 şüpheli gözaltına alınmış, bunlardan 1.105'i hakkında tutuklama tedbiri uygulanmıştır.

B. Başvurucunun Tutuklanmasına İlişkin Süreç

14. Başvurucu 2014-2020 yılları arasında HDP MYK üyeliği yapmıştır.

15. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından 6-7/10/2014 tarihlerinde başlayıp sonraki günlerde birçok şehre yayılan ve çok sayıda kişinin hayatını kaybettiği veya yaralandığı şiddet olayları(bkz. §§ 12, 13) dolayısıyla 9/10/2014 tarihinde bir (2014/146757 sayılı) soruşturma başlatılmıştır.

16. Soruşturma sürecine ilişkin aşamalar -soruşturma evrakı üzerinden tespit edildiği ölçüde- temel olarak şöyle gerçekleşmiştir:

-Başsavcılık 15/4/2015 tarihinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığından 10/10/2014 tarihi itibarıyla HDP MYK üyesi olan kişilerin açık kimlik ve adres bilgilerini talep etmiştir.

- 6-7 Ekim olayları ile ilgili olarak bazı HDP'li milletvekillerinin beyanlarını ve HDP’nin resmî sosyal medya hesabından yapılan açıklamaları içeren 20/9/2014 tarihli tutanak soruşturma dosyasına 1/10/2015 tarihinde eklenmiştir.

- Başsavcılık dosya kapsamında şüpheli olarak bulunan kişilerin ifadelerinin temin edilmesi amacıyla 2015-2017 yılları arasındaki süreçte ilgili kurumlarla çeşitli yazışmalar yapmıştır.

- 6-7 Ekim olayları sırasında meydana gelen ölüm ve yaralanma vakalarına ilişkin otopsi raporları, adli muayene raporları, mala zarar verme eylemlerine ilişkin olay yeri krokileri ve görgü tespit tutanakları ile tüm bu olaylara yönelik yapılan soruşturmalar kapsamında elde edilen delillerin listeleri, adli kolluk fezlekeleri, iddianameler ve karar örnekleri Başsavcılığın talebi üzerine olayların gerçekleştiği illerdeki Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından gönderilmiş ve soruşturma dosyasına girmiştir.

- PKK/KCK terör örgütü ve bağlı yapılanmaları ile HDP'nin 6/10/2014-7/10/2014 tarihlerinde gerçekleşen olaylardaki sorumluluğuna yönelik Araştırma Tutanağı ve başvurucunun da aralarında bulunduğu kişilerin PKK/KCK terör örgütüyle bağlantılarına dair İnceleme Tutanağı, ayrıca bu kişilerin olay tarihinde kullandıkları mobil telefonların HTS kayıtları Başsavcılığın talebi üzerine Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından gönderilmiş ve soruşturma dosyasına girmiştir.

-Başsavcılık 19/7/2018 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinden (TBMM) başvurucunun

da aralarında bulunduğu 25 şüphelinin milletvekili olup olmadığı, milletvekili olanların hangi tarihte milletvekili seçildikleri ve haklarında yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına ilişkin düzenlenmiş fezleke bulunup bulunmadığı hususlarına yönelik bilgi talebinde bulunmuştur.

- Başsavcılık 13/12/2018 tarihinde bazı Cumhuriyet başsavcılıklarından 6-7 Ekim olayları sırasında meydana gelen ölüm, yaralama, mala zarar verme, yağma ve diğer suçlara ilişkin müşteki ve mağdur ifadelerinin, bilirkişi raporlarının, görgü tespit tutanaklarının, olay yeri krokilerinin, adli muayene raporlarının, otopsi raporlarının ve tanık ifadeleri başta olmak üzere diğer tüm delillerin fezleke şeklinde hazırlanarak gönderilmesini talep etmiştir. Başsavcılığın bu talebi doğrultusunda farklı tarihlerde istenen bilgi ve belgeler ilgili Cumhuriyet başsavcılıklarınca gönderilerek soruşturma dosyasına dâhil edilmiştir.

- 6-7 Ekim olayları öncesinde ve olaylar sırasında HDP'li milletvekili ve parti yöneticileri tarafından yapılan çağrı ve açıklamalara ilişkin tutanakla şüphelilerin konut ve işyerlerinde yapılan aramalarda elde edilen deliller ile Muş, Antalya ve Diyarbakır'da gerçekleşen olaylara dair Tespit Tutanağı 13/12/2018 tarihinde soruşturma dosyasına girmiştir.

- Başka soruşturma kapsamında daha önceden alınan ifadelerinde HDP’nin resmî sosyal medya hesabından yapılan çağrı ve aralarında başvurucunun da bulunduğu HDP'li milletvekili ve parti yöneticilerinin açıklamaları üzerine 6-7 Ekim olaylarına katıldıklarını beyan eden şüpheliler Ş.K., B.A., M.B., N.K., N.T., N.B., M.S., S.A., A.K., A.B.nin ifadesi 7/1/2019 tarihinde, H.Y.nin ifadesi ise 27/2/2019 tarihinde soruşturma dosyasına eklenmiştir.

- 6-7 Ekim olaylarına PKK/KCK terör örgütünün baskısıyla katıldıklarını beyan eden şüpheliler Ab.K., E.P., Z.Ö., C.D., G.D., E.A. Y.E., R.D., N.Y.nin başka soruşturma kapsamında daha önceden alınan ifadeleri ise 27/2/2019 tarihinde soruşturma dosyasına dâhil edilmiştir.

17. Başsavcılık, soruşturma dosyasına ilişkin olarak "soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebileceği" gerekçesiyle dosya içeriğini incelemesinin ve belgelerden örnek almasının kısıtlanmasına karar verilmesi için Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğine başvuruda bulunmuş; bu talep yerinde görülerek 3/1/2019 tarihinde kısıtlılık kararı verilmiştir.

18. Soruşturmanın devamında 25/9/2020 tarihinde gözaltına alınan başvurucu, Başsavcılıkta verdiği ifadesinde özetle 6/10/2014 tarihinde HDP MYK toplantısına katıldığını ve toplantı sonucunda Kobani kentinde PYD ile DAEŞ arasındaki çatışmalara ilişkin bir çağrı yapılmasına karar verildiğini belirterek bu çağrının şiddete teşvik amacı taşımadığını ileri sürmüştür.

19. Başsavcılık 1/10/2020 tarihinde başvurucuyu devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürmeye azmettirme, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürmeye teşebbüse azmettirme, var olanveya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak yol kesmek suretiyle suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla gece vakti silahla birden fazla kişi ile yağmaya azmettirme ve cebir, tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılmaya azmettirme suçlarından tutuklanması istemiyle Ankara Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. Tutuklama talep yazısında başvurucunun atılı suçları işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu, müsnet suçların katalog suçlardan olduğu,

dolayısıyla başvurucu yönünden tutuklama nedenlerinin bulunduğu belirtilmiştir.

20. Başvurucunun sorgusu 2/10/2020 tarihinde Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından yapılmıştır. Sorgu sırasında başvurucunun müdafileri de sorgunun yapıldığı Hâkimlik salonunda hazır bulunmuştur. Başvurucu sorgusunda Başsavcılıkta verdiği ifadenin geçerli olduğunu ve ek bir ifade vermeyeceğini belirtmiştir.

21. Hâkimlik, sorgu sonucunda başvurucunun atılı suçlardan tutuklanmasına karar vermiştir. 2/10/2020 tarihli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheliler ...Günay Kubilay'ın üzerine atılı bulunan Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürme, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürmeye teşebbüs, var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak yol kesmek suretiyle suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla gece vakti silahla birden fazla kişi ile yağma, cebir tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma eylemlerine azmettirme suçlarına ilişkin olarak; çağrı üzerine ülkenin 32 ilinde yollara barikatlar kurmak suretiyle yolların kesildiği, uzun namlulu silah, molotof kokteyli, havai fişek, taş ve sopa kullanılmak suretiyle kamu binalarına, kamu araçlarına, vatandaşların ikametlerine, işyerlerine ve araçlarına zarar verildiği, çok sayıda vatandaşın kolluk kuvvetinin yaralandığı, bazı illerde vatandaşların ve yabancı uyruklu vatandaşların hayatlarını kaybettiğinin tespit edildiği iddia olunan olaylara ilişkin olarak şüphelilerin savunmaları, taraf beyanları, teşhis tutanakları, sosyal medya paylaşımına ilişkin inceleme tutanakları, video görüntüleri, müşteki beyanları, olay görüntülerinin içeren tutanaklar, dijital inceleme tutanakları, bir kısım şüphelilerin çağrıda bulunan oluşum içerisinde yer aldıklarına ilişkin belirleme ve bu yöndeki bir kısım kabul beyanları, arama ve el koyma tutanakları, örgütsel irtibata ilişkin e-mail içerikleri ve tüm dosya kapsamına göre atılı suçların işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu dışındaki suçların katalog suçlardan olduğu, soruşturmanın henüz tamamlanmadığı, şüphelilerin salıverilmeleri halinde dosya kapsamında ifadelerine başvurulan tarafların beyanlarına etki edilmesi ihtimalinin varlığı, atılı suçlar için kanunda öngörülen alt ve üst sınırı dikkate alındığında hayatın olağan akışına göre kaçma şüphesinin oluştuğu gibi yazılı suçlar yönünden haklarında soruşturma yürütülen şahısların yasa dışı yollardan kolaylıkla yurt dışına kaçtıkları da dikkate alındığında adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağı, tutuklama tedbirinin ise ölçülülük ilkesine uygun olduğu kanaatiyle CMK'nın 100. maddesi ile ilgili düzenlemeler ile AİHS 5. maddesindeki tutuklama şartları kapsamında isnat olunan suçlar ile orantılı olarak tedbir kapsamında şüphelilerin CMK'nın 101. maddeleri uyarınca ayrı ayrı TUTUKLANMALARINA ... [karar verildi.]"

22. Başvurucu 9/10/2020 tarihinde tutuklama kararına itiraz etmiş, Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliğince 16/10/2020 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar verilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Dosyada mevcut bilgi, belge ve araştırma tutanakları, taraf beyanları, dijital materyaller, sosyal medya paylaşım tutanakları, e-mail içerikleri ve dosyadaki diğer somut deliller uyarınca, şüpheliler yönünden kuvvetli suç şüphesinin var olduğu, soruşturmanın sürdürüldüğü, örgütsel irtibat olduğu değerlendirilen bir kısım şüphelilerin ifadelerinin henüz tamamlanmadığı ve delillerin henüz tam olarak toplanmadığı, atılı suçların CMK'nın 100/3 maddesinde öngörülen suçlardan oluşu ve bu suçlar ile tutuklama tedbirinin orantılı

bir tedbir niteliğini taşıması dikkate alınarak şüphelilerin itirazı yönünden aşağıdaki şekilde karar verilmiştir... Dayanılan nedenlere, gösterilen gerekçeye ve evrak içeriğine nazaran, Ankara 4. Sulh Ceza Hakimliği'nin 02/10/2020 gün ve 2020/1032 sorgu sayılı kararı usul ve yasaya uygun bulunduğundan, itirazların AYRI AYRI REDDİNE... [karar verildi.]"

23.Bu karar başvurucuya 16/10/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

24. Başvurucunun soruşturma dosyası hakkında verilen kısıtlama kararına da 29/9/2020 tarihinde itiraz ettiği görülmüştür.

25. Başsavcılığın -başvurucuyla birlikte 108 şüpheli ve 2.676 müşteki/mağdurun yer aldığı- 30/12/2020 tarihli iddianamesi ile başvurucunun devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürme ve öldürmeye teşebbüs etme, kasten yaralama, kamu malına zarar verme, hırsızlık, birden fazla kişi ile birlikte gece vaktinde suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla yağma, devletin egemenlik alametlerini aşağılama, çalışma hürriyetini ihlal etme ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarını işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

26. İlk olarak PKK/KCK'ya ilişkin genel açıklamaların yapıldığı iddianamede 6-7 Ekim olaylarına giden süreç ve belirtilen tarihlerde gerçekleşen olaylar kronolojik olarak anlatılmış, örgüt liderlerinin bu süreçteki talimat ve çağrılarına değinilmiş ve son olarak şüphelilerin eylemlerine yer verilmiştir. Buna göre iddianamede, başvurucuya yöneltilen suçlamalara ilişkin dayanılan temel olgular şöyle özetlenebilir:

i. Örgütle iltisakı bulunduğu belirtilen bir yayın organında örgütün kurucusu Abdullah Öcalan ve diğer yöneticilerin 6-7 Ekim olaylarına giden süreçteki talimat ve çağrılarına ilişkin olarak 18/9/2014-1/10/2014 tarihleri arasında çıkan haber metinleri şöyledir:

- [18/9/2014 tarihli haber metni]

"KARAYILAN KOBANE İÇİN 'PROFESYONEL KATILIMA' ÇAĞIRDI"

"...'ikinci bir Şengal faciasıyla [DAEŞ terör örgütü 3/8/2014 tarihinde Irak'ın Ninova vilayeti sınırları içinde bulunan ve Şengal olarak da bilinen yerleşim yeri Sincar'a saldırarak çok sayıda kişiyi öldürmüş veya kaçırmıştır. Örgüt yöneticilerinden Murat Karayılan bu olaylara atıf yapmaktadır.] karşılaşmak istenilmiyorsa derhal harekete geçilmelidir. Kim, neyi, ne kadar yapabiliyorsa yapmalıdır' dedi ... DeğerIi Kobani halkı ve gençliği şunu bilmeli: İŞİD'e karşı başarılı olabilmeleri için YPG'ye katılmaları ve eğitim temelinde profesyonel asker olmaları halinde başarılı olabilirler. Kuzey gençliğine çağrımdır; gidin bizzat savaşa savaşçı olarak katılın(...) Kobane'deki direnişin başarısı için daha nitelikli katılıma ihtiyaç vardır ..."

- [18/9/2014 tarihli haber metni]

"KOMALEN CİWAN GENÇLİĞİ ROJÂVÂ SAVUNMASINA ÇAĞIRDI"

"...Kuzey Kürdistan gençliğinin Kuzey devriminin kazanımlarını korumak kadar Rojava devriminin savunmasına da aktif katılması gerektiğini kaydeden Komalen Ciwan, '(...) Önderliğimizin başlatmış olduğu seferberliğin Kürdistan'ı kalıcı bir savunmaya kavuşturuncaya kadar devam ettiğini unutmamak gerekir. Bu nedenle Kürdistan'ın savunmasından her Kürt genci kendini sorumlu görmelidir' dedi. Komalen Ciwan gençlere, 'dönem öz savunmayı geliştirmek, bir bütün Kürdistan'da dilini, kültürünü, toprağını, halkını ve devrim değerlerini savunma dönemidir. Bu nedenle Kürdistan gençliği her zamankinden

daha fazla fedai ruhla Kürdistan savunmasına yürümelidir. Bu onurlu direnişte ön cephedeki yerini almalıdır' çağrısında bulundu ..."

- [20/9/2014 tarihli haber metni]

"KCK; SINIRLAR KALKMALI, URFA İLE KOBANE BİRLEŞMELİ"

"Kobane halkının sadece Rojava için değil, tüm Kürdistan'ın özgürlüğü için ve Ortadoğu halkları için direndiğini de ifade eden KCK Yürütme Konseyi Eşbaşkanlığı açıklamasında şunlara yer verdi: 'Bu kahramanca direnişe destek vermek sadece Kürtlerin değil, tüm Ortadoğu halklarının onur borcudur. Sadece destek vermek de yetmez, bu direnişe katılmak esas alınmalıdır. Kobane devrimi Urfa'ya taşırılmalı, Rojava Devrimiyle Kuzey Kürdistan Devrimi ortaklaştırılıp birleştirilerek İŞİD faşizmi döktüğü kanda boğulmalıdır. Urfa, Kobane ile bir bütün haline gelip İŞİD faşizmini yenilgiye uğratmalıdır. İŞİD faşizmi başta Urfa halkı olmak üzere tüm Kuzey Kürdistan halkını karşısında direnirken görmelidir' ..."

- [22/9/2014 tarihli haber metni]

"ÖCALAN SEFERBERLİK ÇAĞRISINI YİNELEDİ”

"Diğer yandan İŞİD saldırıları konusunda da tüm halkımız özellikle devam eden yüksek yoğunluklu savaşa karşı yaşamını şekillendirmesi gerekiyor. Şu an Kürdistan'da devam eden yüksek yoğunluklu savaş var. Sadece Rojava halkı değil Kuzey ve tüm parçalardaki Kürt halkı buna göre yaşamını şekillendirmesi gerekiyor. Bütün Kürt halkını topyekun bu yüksek yoğunluklu savaşa karşı direnişe geçmeye çağırıyorum ..."

- [27/9/2014 tarihli haber metni]

"YDG-H: HER YERİ KOBANE'YE DÖNÜŞTÜRELİM"

"YDG-H ile YDGK, Kobane'de 13. gününe giren DAİŞ çetelerinin saldırılarına dikkat çekerek gençleri direnişe çağıran ortak bildiri yayınladı. Bildiride, 'Tüm Kürdistan ve Türkiye gençliği savaşa katılmalı ve serhildanlara öncülük etmelidir (...) Kaybedeceğimiz tek bir anın dahi olmadığını biliyoruz. Kuzey Kürdistan Kobane olacak. Bütün gençliği bu andan itibaren SERHİLDAN yaratmaya ve devrim cephesinde gerillalaşmaya çağırıyoruz. Gün tarih yazma, sömürgeciliği Kürdistan 'dan def etme günüdür'..."

- [1/10/2014 tarihli haber metni]

"HALK İNİSİYATİFİ: PERŞEMBE GÜNÜ AMED'DE YAŞAM DURACAK!"

"Amed'de 2 Ekim 2014 Perşembe günü yaşam durmalı. Hiçbir yurtsever esnafımız kepenk, kontak açmamalı, hiçbir aile çocuğunu okula göndermemelidir. Direneceksek bugün direneceğiz, Amed halkı gençliğin ve kadınların öncülüğünde alanlara inmelidir. Halkımızı her sokakta her meydanda ateşler yakarak, barikatlar kurarak omuz omuza direnmeye çağırıyoruz."

ii. Şüphelilerin PKK/KCK'nın üst yönetimi tarafından yapılan plan dâhilinde 6-7 Ekim olaylarına giden süreçte ve olaylar sırasında açıklamalar yaptığına ve bu olayların ayaklanma amacı taşıdığına ilişkin tanık beyanları bulunmaktadır.

- 4/12/2019 tarihinde ifadesi alınan gizli tanık Mahir, olayların başlangıcından önce HDP tarafından yapılan çağrının kararlaştırıldığı HDP MYK toplantısına terör örgütü üyelerinin katıldığını belirtmiştir. Gizli tanık Mahir'in iddianamede yer alan beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"...2014 yılı Ekim ayı öncesinde Kobani'de İŞİD ve YPG arasındaki çatışmalar şiddetlenmişti. Kobani'nin İŞİD'in eline geçmesi, PKK'nin YPG üzerinden Rojava'daki tüm kazanımlarını kaybetmesi anlamına geliyordu ... Bunun bilincinde olan Kandil yönetimi Rojava'yı savunmak ve destek vermek amacıyla Türkiye'de yaşayan başta Kürt kitlesini ve Türkiye'de yer alan sol-sosyalist çevreleri Rojava'daki İŞİD ile YPG/YPJ arasında yaşanan mücadeleye destek vermeleri için harekete geçirmek istiyordu. Bu kapsamda Türkiye'deki tüm örgütsel yapılarına sık sık talimatlar gönderdi. Bu talimatların birinci dereceden muhatabı Türkiye KCK genel sözcülüğü, kadın ve gençlik sözcülüğüdür. 6-7-8 Ekim 2014 Kobani serhildanları sürecinde Türkiye KCK sözcülüğünde bulunan ve şuan isimlerini hatırlayabildiklerim; M.Ö. (KANDİL ALANINDA BULUNMAKTADIR) Y.F. (KANDİL ALANINDA BULUNMAKTADIR) E.G., (KANDİL ALANINDA BULUNMAKTADIR)C.E., (KANDİL ALANINDA BULUNMAKTADIR) R.K., (KANDİL ALANINDA BULUNMAKTADIR) F.A., (AVRUPA'DA BULUNMAKTADIR)

Eylül 2014 sonlarına doğru örgütün talimatları doğrultusunda KCK Türkiye sözcülüğü HDP Eş Genel Başkanı S.D. ile görüşerek halkın Kobani'ye güçlü şekilde sahip çıkması yönünde çağrı yapmasını istedi.

...

KCK Türkiye örgütü sokak eylemlerini (serhildan) zayıf yetersiz gördüğünden daha büyük çıkış-hamle yapma ihtiyacı duyuyordu. Mevcut sokak eylemlerini bir üst seviyeye taşımak amacıyla KCK Türkiye sözcülüğü o dönem yapılan HDP MYK toplantısına katıldı. Bu toplantıda MYK'ya karar aldırıldı. 6 Ekim 2014'de daha MYK toplantısı devam ederken acil yazılı bir çağrıda bulundu. Bu çağrı "HALKLARIMIZI SOKAGA ÇIKMAYA VE ÇIKMIŞ OLANLARA DESTEK VERMEYE ÇAĞIRIYORUZ şeklinde idi. Bu çağrıların akabinde HDP, DBP, HDK, DTK, KADIN, GENÇLİK, SERHİLDAN KOMİTESİ gibi yapılanmalar tarafından da serhildan (başkaldırı) çağrıları yapıldı.

Bu kadrolar ayrıca bir talimata gerek duymaksızın kitlesel eyleme molotoflu, taşlı, havai fişekli ve el yapımı patlayıcılı katılır, aktif olarak yer alır. Bu çağrılar sonucunda kimse normal bir basın açıklaması, yürüyüş, miting gibi eylemde bulunulmayacağını bilir. PKK'ya yeni katılmış bir aylık kadro adayı dahi örgütsel çağrıların ne anlama geldiğini bilir. PARTİ (PKK) kültürünü alan sempatizan, taraftar, çalışan, kadrolar, siyasi alanda faaliyet yürüten parti meclisi üyeleri örgüt adına yapılan çağrıların tam olarak ne anlama geldiğini bilir ve ona göre hareket ederek uygulanmasını sağlar.

KCK Türkiye sözcülüğü Kobani olayları dönemindeki tüm faaliyetlerini o dönem Diyarbakır ve Şanlıurfa ili Suruç ilçesinden yürütmekte idi.

...

Kobani Olaylarında son derece tahrik edilmiş öfkeli kalabalıkların şiddete yönelmesine öncülük eden esas güç gençlik yapılanmasıdır. Bu gençlik yapılanmasını 2014'te ilan edilmesi planlanan öz yönetim-özerklik hamlesi kapsamında hazırlayan eğiten PKK-YK üyesi ABBAS KOD DURAN KALKAN'dır..."

- 7/1/2020 tarihinde ifadesi alınan tanık K.G. 6-7 Ekim olaylarının başta Duran Kalkan adlı örgüt yöneticisi olmak üzere örgütün üst yönetimince planlandığını ve HDP MYK'nın ve HDP'li yetkililerin çağrılarının/açıklamalarının ardından serhildan olarak kabul edilmesi gereken yoğun şiddet eylemlerinin başladığını ifade etmiştir. Tanık K.G.nin iddianamede yer alan beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"...Serhildan olarak adlandırılan sokak çatışmaları, örgüt tarafından dünyadaki diğer örneklerinin (Filistin ya da İrlanda gibi ülkelerde olan) Türkiye'de kendi kitlesi içinde gerçekleştirmesini hedeflemekteydi.

KCK yapılanmasında gerçekleştirilen her Serhildan Kandil yönetimi tarafından örgütün yönlendirilmesi ve talimatlarıyla gerçekleştirilen eylemler olmaktadır, Bu eylem içerisinde çatışmalar; Molotof, Taş, Havai Fişek, El Yapımı Patlayıcıların kullanılmasıyla, gençlik ve kadın çalışma alanlarındaki örgüt mensuplarının öncülüğünde geliştirilir. Serhildan eylemlerinin temel amacı, örgüt tabanını harekete geçirmek, kitlesel bir destek arayışını geliştirmek ve tüm kamuoyuna demokratik hir hakkın engellendiği bunun karşısında da bir direniş olduğu izlenimini vermektir.

Serhildan eylemleri Kandil yönetiminin çağrısıyla geliştiği gibi özellikle KCK yapılanmasında siyasi faaliyet gösteren partilerin yetkilileri tarafından gerçekleştirilen çağrılarla da gerçekleşebilmektedir. Çoğu zaman bu iki mekanizma birbiriyle ortak hareket ederler, hedef kitlenin ve amacın ortak olmasından dolayı bu ikili hareket vazgeçilmez olmaktadır örgüt için. Serhildan eylemleri için örgüt aynı zamanda çoklu bir konsepti de esas alır. Bu çoklu konseptin içine; Siyasi Parti, Gençlik ve Silahlı örgüt mensuplarının katılımı gerçekleşir. Bu üç alan bir nevi de sokak eylemlerinin çatışmalarının oluşumu için koordinasyon şeklinde hareket ederler. Her ne kadar halk inisiyatifi ya da siyasi parti temsilcileri olarak açıklamalar yapılsa da Serhildan süreçlerinin başlangıcı Kandil yönetiminin talimatı ve Serhildan komitelerinin koordinasyonluğunda gerçekleşen örgütsel bir faaliyet olmakladır. Burada temel mantık ifade ettiğim gibi örgüt tabanını oluşturan kitlenin, örgüt militanıymış gibi çatışma ve eylem içine çekilmesi olmaktadır.

…

Bu anlamda; 6-8 Ekim olaylarının alt yapısı Örgüt üst yönetimi tarafından hazırlandı. 2011 yılı Temmuz ayında Suriye ülkesinde yaşanan gelişmeler PKK YPG unsurlarının o bölgede etkin bir güç pozisyonuna geçmeleri hem bölge gelişmelerinde, hem de Türkiye genelinde önemli bir kırılmayı da beraberinde getirdi. Suriye'de YPG unsurlarının belli bölgelerde yönetim mekanizmalarını ele geçirmeleri sonrasında Rojova devrimi denilen sürecin bir benzerinin de örgütün üst yönetiminin talimatları doğrultusunda Türkiye'de Doğu ve Güneydoğu'daki bölge illerinde de gerçekleştirilebileceği düşüncesi hakim oldu.

…

Kandil üst yönetimi özellikle Irak sınırından Afrin kentine kadar var olan koridorun savunulması ve parçalanmaması için yoğun faaliyet gösterdi. Bunun nedeni Afrin' den Kobani'ye kadar özerklik öncesi var olan kantonların korunması ve bu bölge arasında oluşturulan bağlantının kopmasını engellemekti. Benim tanık olduğum Kandil alanından 10 taburluk (yaklaşık 300 örgüt mensubu) Kobani'deki savaşa gönderildi.

Buradaki çatışmaları Kandil'den takip edebildiğimiz kadarıyla örgüt üst düzey yöneticileri tarafından kitlesel destekten mahrum kalmamak adına alt kadrolara, siyasi ve legal yapılara yönelik yoğun bir perspektif ve talimat trafiği yaşanmaktaydı. Gerek Türkiye'de gerekse Avrupa ülkelerinde, Suriye ülkesinde yaşanan çatışma ve savaşa yoğun bir destek verilmesi için örgüte bağlı tüm kurum ve kuruluşları harekete geçirmiş ve örgüt üst yönetimi tarafından özellikle Türkiye sınırları içerisinde gündem oluşturmak ve eylem yapmak amacıyla sürekli olarak örgüt güdümünde faaliyet gösteren basın yayın organları aracılığıyla talimatlar verdi.

Özellikle bu dönemde … HDP'li S.D., P.B. ve S.S.Ö. Kandil'e sürekli gidip gelmekteydiler. Örgüt üst yönetimi tarafından böylesi bir konjonktür içerisinde Kobani'de yaşanan ve örgütün var olma gerekçesi olarak gördüğü savaşa verilecek kitlesel desteğin daha çok siyasi ve legal oluşumlarla birlikte yerel örgüt kadroları tarafından organize edilerek eylemselliğin harekete geçirilmesi misyonu yüklenmişti.

…

Başta Kobani olmak üzere yaşanan gelişmelerden dolayı Kandil üst yönetimi siyasi alan çalışmalarının ve siyasi alandaki etkin aktörlerin kamuoyunda yıpratılmamalarına özen gösteriyorlardı. Kobani'deki çatışmaların bir benzerini Kandil üst yönetimi, İmralı heyeti ile birlikte gerçek anlamda Suriye-Türkiye arasındaki tüm sınırları ortadan kaldırarak Ortadoğu'da yaşanan çatışma süreçlerinin Türkiye'de de yaygın bir şekilde hayata geçirilmesini istemekteydi.

Buna mukabil olarak Suruç'tan Kobani'ye heyetlerin gönderilmesi, bu heyetlerin orada gerçekleştirdiği temaslar ve sonrasındaki açıklamalarında Kobani'de yaşanan çatışmaları gerekçe göstererek HDP tabanının ve kitlesinin bulundukları her yerde alanlara çıkarak yoğun bir SERHİLDAN (Başkaldırı) yapılması yönünde örgüt üst yönetiminin çağrıları ve talimatları oldu. Genel anlamıyla 6-8 Ekim olayları olarak bilinen süreci ortaya çıkaran temel faktör Kobani 'deki savaş ve çatışmalar gösterilse de özü itibari ile Türkiye genelinde Rojova devrimi kazanımlarının yani örgütün Suriye topraklarında oluşturmuş olduğu özerkliğin Türkiye'de de olabileceği öngörülmesiyle 6-8 Ekim olaylarının … özerklik adına ön hazırlığına başlanıldı.

…

Her ne kadar örgüt tabanının ve kitlenin Türkiye'de gerçekleştirilecek olan ÖZERKLİK ilanı amacıyla Kobani eylemlerine katılımları sağlanmış ise de örgütün hedeflediği kitlesel eylemsellikler gerçekleştirilemedi. Halkı sokağa dökmek ve eylemlere destek vermek adına özellikle ANF haber kanalı üzerinden örgüt üst yönetimi tarafından defaten SERHİLDAN çağrıları yapsalar da halkın tam anlamıyla sokaklarda eylemlere katılım yapmadığı gözlemlenmişti.

…

S.D., siyasi yapılanmaların MYK ve PM üyeleri ve STK'ların yapmış olduğu açıklamalar sonrasında SERHİLDAN olayları şiddet sokak eylemleri şeklinde yoğun bir biçimde yaşanmıştır. HDP, DBP MYK ve PM'si, DTK ve S.D. bu şekilde açıklama yapmamış olsaydı 6-8 Ekim olaylarındaki SERHİLDAN eylemlerinin şiddeti bu denli olmaz ve ölümler yaşanmayabilirdi.

Bunun ile birlikte bu çağrılar üzerine örgütün kırsal alan kadro katılımlar da örgüt tarihinde ki en üst seviyelere ulaşmıştır. Bunu bizzat bu dönemde ABBAS KOD Duran KALKAN tarafından 'TARİHİMİZDEKİ REKOR SEVİYEDE YENİ ŞERVAN (SAVAŞÇI) KATILIMINI BU SÜREÇTE GERÇEKLEŞTİRDİK'

HDP MYK'sı ve Eş başkanları SERHİLDAN çağrıları yaptıklarında her ne kadar demoratik bir tepki gibi bu çağları göstermiş olsalar da bu kitlesel eylemlilikte daha öncesinden de belirttiğim gibi Kandil üst yönetimi tarafından SERHİLDAN KOMİTESİ hazırlıkları ile gerçekleştirilecek çatışma ortamına yönelik çağrılar olmaktaydı. Bu şekilde yapılan çağrılar sonucunda örgütün Gençlik yapılanması, kadın yapılanması ve Öz savunma birimlerinin

planlanan gerçekleştirilecek olaylara bizzat katılacaklarını her örgüt mensubu gibi HDP MYK ve PM üyeleri ve Eş başkanları da bilir ve bu şekilde gerçekleştirilen olayların yakma, yıkma, öldürme, yaralama, kamu malına zarar verme gibi şiddet olaylarının başlayacağını başından beri her örgüt mensubu ve HDP, MYK, PM ve Eş başkanları bilirler. Olaylarlarda ayrıca silah, bıçak, molotof, el yapımı patlayıcılar kullanılacağını da bilirler."

- Tanık İ.B. ise 3/11/2020 tarihli beyanında o dönem HDP milletvekili olduğunu ve 6-7 Ekim olaylarının PKK/KCK tarafından planlandığını ifade etmiştir. Tanık İ.B.nin iddianamede yer alan beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"...İfademin önceki bölümünde de belirttiğim gibi 24. dönem milletvekili olmamla birlikte söz konusu heyetler içerisine HDP ve MYK'nın çağrısı üzerine katıldım.

...

Kobani olayları olarak bilinen ve ölüm olaylarının yaşandığı eylemlerin demokratik bir hak olmadığını tam aksine şiddet eylemleri olduğunu söyleyebilirim. Ben şiddetin her türlüsüne karşı duran bir kişiliğe sahibim. Yapılan Kobani olayları esnasında gerçekleştiren eylemlerin ve ölümlerin PKK örgütü tarafından organize edildiği ve Türkiye topraklarında özerklik ilan edilmesi adına gerçekleştirildiğini söyleyebilirim. Yapılan açıklamalar talimatlar ve çağrılar da bunu göstermektedir..."

iii. İddianamede DAEŞ ve PYD/YPG arasındaki çatışmaların yoğunlaşması üzerine PKK tarafından halkın sokağa çıkması yönünde çağrılar yapılırken HDP'nin sosyal medya hesabından da 6/10/2014 tarihinde eş zamanlı olarak benzer çağrıda bulunulduğu (bkz. § 9), bu çağrının HDP MYK adına yapıldığı ve başvurucunun da çağrının kararlaştırıldığı toplantıya katıldığı ifade edilmiştir.

iv. 6-7 Ekim olaylarına katılan ve haklarında soruşturma/kovuşturma yürütülen kişilerin ifadelerine yer verilmiştir. Bu ifadelerde genel olarak HDP yetkililerinin açıklamaları ve parti yetkililerinden gelen telefon ve yazılı mesajlar üzerine olaylara dâhil olunduğu vurgulanmıştır. İfadesi alınan kişilerden bazıları ise olaylara PKK/KCK terör örgütünün baskıları ve tehditleri nedeniyle katıldıklarını belirtmiştir.

- 6-7 Ekim olayları sırasında gerçekleştirdiği eylemler nedeniyle terör örgütü üyesi olmamakla beraber terör örgütü adına suç işleme, örgüt faaliyeti çerçevesinde kamu malına zarar verme ve terör örgütü propagandası yapma suçlarından hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü bulunduğu belirtilen H.Y. “...8/10/2014 günü Muş il merkezinde HDP tarafından düzenlenen yürüyüş ve basın açıklamasına katıldım. Bunu HDP'nin resmi ... isimli sosyal paylaşım sitesinden öğrendim ve katılmaya karar verdim.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- M.S. “HDP'nin almış olduğu ve yapmış olduğu eylem çağrısı üzerine parti yöneticisi olarak katıldım” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- N.T. “HDP Kepez ilçe teşkilatı üyesiyim. Kobane eylemleri olarak bilinen protesto etkinliğine partimizin almış olduğu karar doğrultusunda katıldım.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- N.B. “HDP Antalya il eş başkanıyım. Kobane eylemleri olarak bilinen protesto etkinliğine partimizin almış olduğu karar doğrultusunda katıldım.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Ş.K. “...HDP Antalya il başkanıyım. Kamuoyunda Kobane eylemleri olarak bilinen protesto

etkinliğine partimizin almış olduğu karar doğrultusunda katıldım.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- S.A. “…ben zaman zaman HDP partisine gidiyordum, orada İŞİD örgütünün Kobane'ye yaptığı saldırıları protesto için eylem yapılacağı söylenmişti, ben de bu eyleme katıldım.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- B.A. “…ben HDP il yönetim kurulu üyesiyim. Parti genel merkezimiz ve eş başkanımız tarafından Suriye'nin Kobane bölgesine İŞİD terör örgütü tarafından yapılan saldırıların protesto edilmesi için çağrıda bulunuldu ve biz genel merkezimin çağrısına uyarak protesto eylemine katıldım.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- A.K. “…HDP eş başkanın çağrısı üzerine değişik parti ve sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile Suriye'de bulunan ve kamuoyunda Kobani eylemleri olarak bilinen eyleme toplumsal duyarlılığım neden ile katıldım.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- M.B. “…Ben HDP Muratpaşa ilçe teşkilatının üyesiyim. Kobane eylemleri olarak bilinen protesto etkinliğine partimizin almış olduğu karar doğrultusunda katıldım…” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- N.K. “...HDP Antalya il örgütünün üyesiyim, yöneticiliğim yoktur. Kamuoyunda Kobane eylemleri olarak bilinen protesto eylemine Antalya'da katıldım. Partimiz eylem yapılacağını telefon mesajı ile bize bildirdi.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- A.B. “...HDP genel merkezi ve eş başkanı tarafından Suriye'nin Kobani bölgesine İŞİD terör örgütü tarafından yapılan saldırıların protesto edilmesi için bir çağrıda bulunuldu…” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- E.A. “…yaya olarak eve giderken aniden arkamda her iki kolumu iki kişinin tuttuğunu hissettim, ardından belimin sol tarafında bir metal hissettim silah olduğunu anladım... 'Sen niye mahalle komisyonuna katılmıyorsun, mitinglere katılmıyorsun, bunun devamı halinde seni getirdiğimiz gibi aileni de getirip burada öldürebiliriz' dedi…” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- E.P. “...köyümde iken Brüks isimli terör örgütü mensubu gelerek köyden evden bir kişi Malazgirt'e giderek eylem yapacak şeklinde konuşmalar yapıyordu…. Adı geçenin daha sonra ikametim olan eve geldiğinde gördüm. Burda benim evde oturduğumu görünce bana neden gitmediğim eğer gitmezsem diğer kız kardeşimi de kaçıracağını söyledi ve ben de korktuğum için Malazgirt merkeze geldim…” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- N.Y. “…7/10/2014 günü köye Brüsk olarak bilinen leşker kıyafeti ile gelen eli silahlı bir PKK/KCK terör örgütü üyesinin köyde bulunan herkesi tehdit ettiğini, 8/10/2014 günü Malazgirt merkezde yapılacak etkinliğe katılmaları yönünde tehditler savurduğunu ve gitmeyenlere ceza yazacağını duydum...” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Z.Ö. “…Etkinliklerden bir gün önce yani 06/10/2014 günü akşam saatlerinde Murat mahallesindeki ikametimizde oturduğumuz esnada kapımıza biz örgüt mensubuyuz diyen iki şahıs geldi. 'Yarın Malazgirt'te eylem var siz de katılacaksınız. Katılmazsanız size ailenize, iş yerlerinize zarar veririz' dediler...” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Y.E. “….07/10/2014 günü akşam saatlerinde köy camisinden PKK/KCK terör örgütü mensupları anons ederek bize 'köyde gözükmeyin Malazgirt Merkeze gidin, etkinliğe katılan toplum ne yapıyorsa o şekilde davranın' dediler…” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- R.D. “…7/10/2014 günü köye PKK/KCK Terör örgütü olduğunu söyleyen Brüsk olarak anılan bir şahsın geldiğini ve herkesin Malazgirt'e gidip yapılacak eyleme katılmasını istediğini ve gitmeyenlere kötü şeyler yapacağını yine köylülerden duyduğum için Malazgirt'e gitmek zorunda kaldım…” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Ab.K. “…ben 7/10/2014 tarihinde ilçede meydana gelen etkinlik hakkında bilgi sahibi değildim. 8/10/2014 günü yapılan etkinliğe ise zorla getirildim. 7/10/2014 tarihinde ikamet ettiğim Aşağıkıcık isimli köye PKK/KCK terör örgüt mensupları geldi. Köylüyü köy meydanında topladı. Benim ikametim de köy meydanına yakındı. Zaten bizim köy 14 haneden ibarettir. PKK/KCK terör örgütü mensubunun köy meydanındaki sesleri ikametime geliyordu. Örgüt mensubu köylüye hitaben 'Yarın Malazgirt'te yürüyüş var herkes katılmak zorundadır. Katılmayan olursa biz katılmayanların kim olduğu yönünde bilgi sahibi oluruz ve bunlara katılmadıklarından dolayı ağır para cezası keseceğiz, cezaya itiraz edenler ölüm cezasıyla cezalandırılacak' dedi...” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- C.D. “…Aynı günün akşamında ikametimde istirahat ettiğim esnada örgüt elemanı Brüsk diye tanınan şahıs kapıma geldi. 'Yarın Malazgirt'te eylem var hepiniz bu eyleme katılacaksınız. Katılmazsanız çocuklarının hepsini dağa götüreceğim' dedi. Ben korktuğumdan dolayı 8/10/2014 günü sabah saatlerinde köyden çocuklarım olan Rıdvan ve Gürkan ile birlikte Malazgirt'e geldim...” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- G.D. “...7/10/2014 tarihinde ikamet ettiğim Laledağ isimli köyde PKK/KCK terör örgütü mensupları evimize baskın yaparak bize Malazgirt merkezde yapılacak etkinliğe gitmemizi söylediler. Gitmezsek para cezası keseceklerini söylediler...” şeklinde beyanda bulunmuştur.

v. İddianamenin değerlendirme kısmında ise 6-7 Ekim olaylarının örgütün üst yönetimince planlanan ve "serhildan" olarak adlandırılan ayaklanma eylemi niteliğinde olduğu belirtilerek örgütün bu plana dayalı olarak Suriye'deki kazanımlarının benzerini Türkiye'de de elde etmeyi amaçladığı ifade edilmiştir. İddianameye göre başvurucu ve diğer şüphelilerin örgütten aldıkları talimatlarla olayların başlamasında rol üstlenmeleri nedeniyle olaylar sırasında işlenen suçlar ile devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçundan cezalandırılmaları gerekmektedir. İddianamede yer alan değerlendirme şöyledir:

"...06 EKİM 2014 tarihinde başlayarak ülke geneline sirayet eden ve KOBANİ olayları olarak bilinen olayların yaşanması ve terör örgütüne müzahir kitlelerin meydanlara sokaklara çıkarak terör nitelikli eylemlerin (SERHİLDAN/BAŞKALDRI) yapılması için PKK/KCK silahlı terör örgütü, örgütün ele başı Abdullah ÖCALAN, sözde örgüt yöneticileri, örgütün gençlik yapılanması ve kadın yapılanması tarafından sistematik olarak 17/09/2014 tarihinden itibaren çağrıların ve talimatların verildiği, terör örgütüne müzahir kitlenin terör eylemlerine katılımı istenen seviyede olmaması üzerine PKK/KCK silahlı terör örgütü tarafından verilen talimatlar sonrasında PKK/KCK silahlı terör örgütü güdümünde sözde siyaset yapan kurum, kuruluş parti (HDP, HDK, DTK, DBP) ve sözde siyasetçilerin devreye sokulduğu, soruşturma kapsamında bulunan şüphelilerin özellikle 06/10/2014 ve 07/10/2014 tarihlerinde şâhsi olarak ve bağlı bulundukları kuruluşlar aracılığı ile yaptıkları çağrı ve talimatlar sonucunda PKK/KCK silahlı terör örgütüne müzahir kitlelerin meydanlara, caddelere ve sokaklara çıkarak şiddet içerikli terör eylemlerinin en üst seviyeye çıkartıldığı, meydana gelen olaylar neticesinde öldürme, öldürmeye teşebbüs, yağma, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, yaralama, çocuk düşürtme, hırsızlık, işyeri ve konut dokunulmazlığını ihlal, mala zarar verme, 5816 Sayılı Yasaya muhalefet; bayrak yakma şeklinde yoğun şekilde terör olaylarının yaşandığı, olayların meydana gelmesinden HDP

MYK'sı (Halkların Demokratik Partisi Merkez Yürütme Kurulu) tarafından sokağa çıkma, sokağa çıkanlara destek verme ve direnişte bulunma çağrılarının yapılmasının etkili olduğu,

...

MYK toplantısına terör örgütünün KCK Türkiye sözcülerinin de katıldığı, terör örgütünün talimatları doğrultusunda hareket edildiği,

...

dolayısıyla örgüt elebaşısı ve sözde Kandil yönetimi ile KCK Yürütme Konseyinin talimat bütünlüğü kapsamında tüm şüphelilerin baştan beri aynı kast ve irade ile fikir ve eylem birliği içerisinde Devletin birliğini ve ülkenin bütünlüğünü hedef alarak terör amaçlı öldürücü, yıkıcı, yakıcı vb. nitelikteki şiddet içerikli yoğun sokak eylemlerinin tüm ülke genelinde gerçekleştirilmesi için KCK, KİK, Gençlik Yapılanması, HDP, DTK, HDK, DBP adına örgüt güdümünde basın açıklaması ve sosyal medya hesaplarından yapmış oldukları aynı içerikte SERHİLDAN/BAŞKALDIRI talimat, çağrı/açıklamaları ile şahsi sosyal medya hesaplarından yaptıkları/yaptırdıkları tüm açıklama, çağrı ve talimatlara ilişkin tespitlerin yapıldığı ve buna ilişkin tüm tutanakların yukarıda ayrıntıları ile mevcut olduğu ve iddianameye derç edildiği,

6-8 EKİM 2014 Kobani Olayları olarak bilinen ve ülke geneline sirayet eden olayların amacının her ne kadar terör örgütü ve örgüte müzahir yapılanmalar tarafından demokratik bir hak arayışı olarak lanse edilse de, gerçek amacının PKK/KCK silahlı terör örgütünün kuruluşundan itibaren sözde BAĞIMSIZ BİRLEŞİK KÜRDİSTAN devleti kurmak adına basamak oluşturan ÖZERKLİK ve ÖZ YÖNETİM ilanı için yapılan SERHİLDAN/BAŞKALDIRI eylemleri olduğu,

...

ülke genelinde meydana gelen tüm olaylarda toplamda ise; Adam Öldürme (37), Adam Öldürmeye teşebbüs (31), Yağma (24), Alıkoyma (38), Alıkoymaya Teşebbüs (2), Mala Zarar Verme (1750), Yakarak Mala Zarar Verme (397), Kamu Malına Zarar Verme (1060), Yakarak Kamu Malına Zarar Verme (503), İşyeri Dokunulmazlığını İhlal (53), Geceleyin İşyeri Dokunulmazlığım İhlal (294), Geceleyin Açıktan Hırsızlık (26), Açıktan Hırsızlık (20), Hırsızlık (114), Geceleyin Hırsızlık (272), Basit Yaralama (5), Silahla Basit Yaralama (43), Kamu Görevlisini Silahla Basit Yaralama (264), Kamu Görevlisini Kasten Basit Yaralama (7), Kemik Kırığı Oluşacak Şekilde Kasten Silahla Yaralama, Kamu Görevlisini Kemik Kırığı Oluşacak Şekilde Kasten Silahla Yaralama (1), Silahla Kasten Yaralama (78), Kamu Görevlisini Silahla Yaralama (51), İş ve Çalışma Hürriyetinin İhlali (3), İbadethanelere Zarar verme (4), Düşük Yapmaya Neden Olma (1), Bayrak Yakma (24), 5816 Sayılı Yasaya Muhalefet (25), Suç İşlemeye Tahrik, Devletin Birliğini Ülkenin Bütünlüğünü Bozma suçlarının işlendiği

...

Bu kapsamda, şüphelilere atılı suçların gerek işleniş şekilleri ve kullanılan araçlar itibarıyla, gerekse gerçekleşen neticeler itibarıyla vahim nitelik taşıdıkları, dolayısıyla tüm şüphelilerin suçlara konu eylemlerinin devletin birliğini ve ülkenin bütünlüğünü hedef alarak vahim sonuçlar doğuracak şekilde işlenmiş olmaları nedeniyle Türk Ceza Kanunun 302. Maddesinde düzenlenen Devletin Birliğini ve Ülkenin Bütünlüğünü Bozmak suçunun her bir şüpheli açısından ayrı ayrı oluştuğu,

Yine şüphelilerin eylemlerinin yukarıda her bir müştekiye yönelik tespitleri yapılan tüm suçlardan, Türk Ceza Kanunun 214/3, 38/1. maddesi delaletiyle sorumlu olsalar da, şüphelilerin yukarıda tüm müştekilere yönelik tespiti yapılan suçların işlenmesi yönünde eylemleri itibarıyla önemli etkide bulunmaları nedeniyle her bir şüphelinin TCK'nın 37/1.maddesi gereğince tüm suçlardan ayrı ayrı sorumlu oldukları [anlaşılmıştır.] "

27. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 7/1/2021 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2021/6 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

28. Mahkeme, aynı tarihte yaptığı tensip incelemesinde başvurucu ve diğer 26 sanığın tutukluluğunun devamına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...HDP (Halkların Demokratik Partisi) MYK (Merkez Yürütme Kurulu) üyeleri; A.K., B.Y., H.A., Y.Ö. Z.K. ve D.Ç. isimli sanıkların kaçak konumunda oldukları, dosyada çok fazla sayıda müşteki ve tanığın bulunduğu, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma ihtimalinin bulunması, dolayısıyla soruşturmalardan kaçmış olduklarının bilinmesi, bu kapsamda tutukluluk tedbiri dışındaki CMK'nun 109.maddesinde düzenlenen yurt dışına çıkış yasağı dahil sair adli kontrol tedbirlerinin soruşturmanın mahiyetine ve delil durumuna nazaran yetersiz kalacağı, Anayasanın 90.maddesi uyarınca iç hukuk bakımından bağlayıcı olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5.maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin tutukluluk tedbiri konusundaki yerleşik birçok karar ve gerekçesinde “Kişilerin kaçma riskinin bulunması, kamu düzeninin sağlanması ve yeni bir suç işlenmesinin önlenmesi” amacının tutukluluk tedbirinin uygulanabileceği haller arasında sayılmış olması, somut dava dosyasında da yukarıda açıklandığı üzere bu kaygı ve kriterlerin mevcut olması nedeniyle tutukluluk tedbirinin gerekli olduğu anlaşılmakla .... sanıklar ... veGünay Kubilay'ın üzerlerine atılı suçlardan ayrı ayrı TUTUKLULUK HALLERİNİN DEVAMINA... [karar verildi.]"

29. Başvurucu 2/4/2021 tarihli duruşmada yaptığı savunmasında özetle 6-7 Ekim olaylarında bir sorumluluğu bulunmadığını ve HDP MYK adına yapılan çağrının ifade hürriyeti kapsamında kaldığını belirtmiştir. Mahkeme duruşma sonunda -bir önceki duruşmada açıkladığı gerekçeleri tekrarlayarak- başvurucunun tutukluluğunun devamına karar vermiştir.

30. Başvurucu hakkındaki dava bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinde derdest olup başvurucunun tutukluluğu devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

31. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tutuklama nedenleri" kenar başlıklı 100. maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

3. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),

4.(Ek: 6/12/2006 – 5560/17 md.) Silahla işlenmiş kasten yaralama (madde 86, fıkra 3,

bent e) ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış kasten yaralama (madde 87),

...

8. (Ek: 6/12/2006 – 5560/17 md.) Hırsızlık (madde 141, 142) ve yağma (madde 148, 149),

11. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308),

..."

32. 5271 sayılı Kanun'un "Tutuklama kararı" kenar başlıklı 101. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususta ki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir."

33. 5271 sayılı Kanun'un "Müdafiin dosyayı inceleme yetkisi" kenar başlıklı 153. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ilgili kısmı ile (3) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir:

"(2) Müdafiin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla kısıtlanabilir. Bu karar ancak aşağıda sayılan suçlara ilişkin yürütülen soruşturmalarda verilebilir:

a) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

7. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316),

...

(3) Yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında, ikinci fıkra hükmü uygulanmaz."

(4) Müdafi, iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir; bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir."

34. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Azmettirme" kenar başlıklı 38. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Başkasını suç işlemeye azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır.”

35. 5237 sayılı Kanun’un "Kasten öldürme" kenar başlıklı 81. maddesi şöyledir:

"Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır."

36. 5237 sayılı Kanun’un "Nitelikli haller" kenar başlıklı 82. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

(1) Kasten öldürme suçunun;

...

h) Bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla,

...

İşlenmesi halinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır."

37. 5237 sayılı Kanun’un "Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma" kenar başlıklı 109. maddesi şöyledir:

"1) Bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitmek veya bir yerde kalmak hürriyetinden yoksun bırakan kişiye, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Kişi, fiili işlemek için veya işlediği sırada cebir, tehdit veya hile kullanırsa, iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

38. 5237 sayılı Kanun’un "Yağma" kenar başlıklı 148. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"1) Bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden ya da malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından bahisle tehdit ederek veya cebir kullanarak, bir malı teslime veya malın alınmasına karşı koymamaya mecbur kılan kişi, altı yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

39. 5237 sayılı Kanun’un "Nitelikli yağma" kenar başlıklı 149. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (g) ile (h) bendi şöyledir:

" (1) Yağma suçunun;

...

g) Suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla,

h) Gece vaktinde,

İşlenmesi halinde, fail hakkında on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

40. 5237 sayılı Kanun'un "Suç işlemeye tahrik" kenar başlıklı 214. maddesi şöyledir:

"1) Suç işlemek için alenen tahrikte bulunan kişi, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Halkın bir kısmını diğer bir kısmına karşı silahlandırarak, birbirini öldürmeye tahrik eden kişi, onbeş yıldan yirmidört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Tahrik konusu suçların işlenmesi halinde, tahrik eden kişi, bu suçlara azmettiren sıfatıyla cezalandırılır."

41. 5237 sayılı Kanun'un "Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak" kenar başlıklı 302. maddesi şöyledir:

"(1) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/36 md.) Devlet topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir devletin egemenliği altına koymaya veya Devletin bağımsızlığını zayıflatmaya veya birliğini bozmaya veya Devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmaya yönelik bir fiil işleyen kimse, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Bu suçun işlenmesi sırasında başka suçların işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezaya hükmolunur.

(3) Bu maddede tanımlanan suçların işlenmesi dolayısıyla tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur."

42. Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 3/2/2020 tarihli ve E.2019/5464 sayılı kararında Diyarbakır'da 6-7 Ekim olayları sırasında gerçekleştirilen şiddet eylemlerinde Y.B., A.D., H.G., R.G.nin öldürülmesi ve birçok kişinin yaralanmasına ilişkin yaptığı değerlendirmede HDP MYK adına yapılan çağrının devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, kasten öldürme ve sair suçlardan haklarında mahkûmiyet hükmü verilen sanıklar üzerinde isnat edilen suçları işlemeleri açısından etkili olduğunu belirterek devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçunun maddi şartlarının gerçekleştiği sonucuna varmıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...PKK/KCK örgütü güdümünde yayın yapan internet sitelerinde, 01 Ekim 2014 tarihinde yapılan haberde; 'Amed Halk İnisiyatifi adına yapılan açıklamada; Perşembe günü Âmed de yaşam duracak, DTK (Demokratik Toplum Kongresi) bileşenleri DBP'nin 2 ekim günü aldığı hayatı durdurma çağrısının, yerinde olduğu ve güçlü bir katılım istendiği' bu yayın sonrasında 2 Ekim tarihinde Diyarbakır'da işyeri kepenk ve kontak kapatma yapılarak hayatın durdurulması eylemlerine başlandığı, aynı sitenin 6 Ekim tarih ve saat 17:45'deki haberinde, terörist başıA bdullah Öcalan ile görüşen Mehmet Öcalan'ın basın açıklamasına yer verilerek 'IŞİD olan her yerde direniş olacağını, Kürtlerin oyalandığını, örgüt liderinin avukatları ile görüştürülmesi gerektiğini, Çözüm süreci için 15 ekime kadar süre verildiğini, bu sürecin yapay bir yapı olduğu, sürecin bitirileceği' belirtilmiştir.

19:25'de verilen haberde; Halkın Demokrasi Partisinin MYK açıklamasına yer verilerek; 'Halklarımıza açil çağrı: Kobanide durum son derece kritiktir, İŞİD saldırılarını ve AKP

iktidarının Kobane ye ambargo tutumunu pretesto etmek üzere halkımızı sokağa çıkmaya ve sokakta olanlara destek vermeye çağırıyoruz.' şeklindeki çağrıya yer verilmiştir.

Saat 23.40 da; 'Komalen Ciwan Kordinasyonu; Kobani ile başlayan devrim dalgasının tüm Kürdistana yayılmak ve bu temelde kürt gençliğinin ayaklanması çağrısında bulunuyoruz',

07.10.2014 tarihli yayında; KCK Yürütme Konseyi Eş Başkanlığı; 'Kuzey halkımız, İŞİD çetelerine, uzantılarına ve destekçilerine yaşam hakkı tanınmamalıdır.' içeriğindeki gerek PKK/KCKüst yönetimi gerekse HDP tarafından yapılan çağrılar sonucunda IŞİD terör örgütü mensuplarınca masum insanlara yönelik gerçekleştirilen bütün dünya kamuoyu tarafından nefretle karşılanan terör eylemlerinin yarattığı kaos ortamından istifade edilerek, bu örgüte yönelik tepkileri Türkiye Cumhuriyeti Devletine yöneltmek amacıyla kendisine müzahir yayın organlarında Türkiye Cumhuriyeti Devletinin IŞİD terör örgütüne destek veriyor şeklinde yaygın propaganda yaparak o bölgedeki Devlet Görevlilerini hedef almak suretiyle şiddeti meşrulaştırmaya çalıştığı, Kürdistan olarak tanımladığı bölgede yaşayan Kürt kökenli vatandaşlarda saldırgan duygular oluşturacak biçimde anlamsız bir nefret yaratarak, şiddetin doğmasına uygun bir ortamı kendi amaçları için kullanıp, bu bölgede vatandaşlar silahlı bir direniş ve isyana davet edilmiştir. Nitekim bu çağrılar sonrasında, 06.10.2014 tarihinde Diyarbakır'da şiddet olayları başlamış, PKK'nın gençlik yapılanması olan ve terör örgütü olduğuna dair hakkında karar bulunan ÖS/YDG-H mensupları tarafından, şehrin değişik bölgelerinde güvenlik güçlerine, kamu kurum ve kuruluşlarına silah ve patlayıcılar ile saldırıların başladığı, saldırıların şiddeti ve yoğunluğunun 07 Ekim'de artarak devam ettiği, bu süreçten bir kesit olarak davaya konu eylemin gerçekleştirildiği, şiddete yönelik terör olaylarının kontrol altına alınabilmesi için Diyarbakır Valiliğince saat 22.00 itibariyle sokağa çıkma yasağı ilan edildiği, olayların devam etmesini isteyen terör örgütü üst yönetimi;08.10.2014 tarihli yayının da KCK açıklaması olarak verilen haberde; 'Halkımız bulunduğu her yerde direniş mücadelesini büyüterek süreklileştirmelidir. Halkımız kendi öz savunmasını güçlendirerek direnişini zafere taşımalıdır. Sokağa çıkmama yasağına uyulmaması, Devrimci halk savaşının her alanda güçlü şekilde sürdürülmesi, Kürdistan da meşruiyeti kalmayan devletin, yasaklarla Kürdistanı zindana çeviren kararlarına karşı, Kürdistanı onlar için zindana çevrilmeli ve mezar edilmeli, Devlet namına birşey kalmamalıdır.' şeklinde isyanın sürdürülmesine yönelik çağrıyı tekrarladığı, güvenlik güçlerinin yoğun çabası sonucu olayların kısmen bastırıldığı ve il genelinde asayişe yönelik kontrolün sağlandığı anlaşılmıştır.

...

Diyarbakır ilinde genele yönelik gerçekleşen şiddet eylemlerinin asıl amacı, IŞİD terör örgütüne yönelik yöresel halkta ve genel kamuoyunda oluşan tepki ve nefretin, kendi hedefleri kapsamında fırsata çevirerek kitleleri etkilemek suretiyle, halkı IŞİD'e karşı savaşma görüntüsü altında Devlete yönelik direniş ve isyana teşvik etmektir.

Nitekim somut olayda, kurban ibadeti kapsamında et dağıtmakta olan mağdur ve maktullerden birisinin dış görüntüsünü IŞİD mensubuna benzeten örgüte müzahir grupta daha önceden körüklenen nefret duygusu ve kanlı bir intikam hissinin oluşturduğu körlük nedeniyle, sağlıklı karar verme yeterliliğinden yoksun bulunan, olay yerindeki bir kısım vatandaşların sağduyulu davranmaları yönündeki telkinlerini dikkate almayan, şiddeti meşru gören kitle psikolojisi ile canavarlaşan hislerle eziyet çektirmek suretiyle birisi çocuk yaşta bulunan olan dört maktule karşı öldürme, mağdura karşı ise öldürmeye teşebbüs suçlarının işlendiğine dair yerel mahkemenin kabulünde isabetsizlik görülmemiştir.

Sanıklar [S.Ç., M. A., U. D., A. P., M. Ş. Y., A. G., C. Y., Ü. D., R. B., A. T., H. U., B. D., A. K., C. T., E. B., M. Ç., R. S., R. Ö., Y. O., M. D., A. K., M. İ., F. G., A. S.] haklarında Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, Canavarca hisle ve eziyet çektirerek öldürme ve öldürmeye teşebbüs suçları ile sanık [R.Ö.] hakkında hırsızlık suçundan kurulan mahkumiyet hükümlerinin incelenmesinde;

Yargılama sürecindeki usuli işlemlerin kanuna uygun olarak yapıldığı, hükme esas alınan tüm delillerin hukuka uygun olarak elde edildiğinin belirlendiği aşamalarda ileri sürülen iddia ve savunmaların temyiz denetimini sağlayacak biçimde eksiksiz olarak sergilendiği, özleri değiştirmeksizin tartışıldığı, vicdani kanının kesin, tutarlı ve çelişmeyen verilere dayandırıldığı, eylemlerin doğru olarak nitelendirildiği ve kanunda öngörülen suç tipine uyduğu, yaptırımların kanuni bağlamda şahsileştirilmek suretiyle uygulandığı, hakkında beraat hükmü kurulan sanıklar yönünden; yapılan yargılamaya, mahkemenin kovuşturma sonucu toplanan delillerin mahkumiyete yeterli olmadığına ilişkin inanç ve takdirine, dosya kapsamına uygun yeterli gerekçeye göre takdirde isabetsizlik görülmemekle; sanıklar müdafilerinin ve katılan vekillerinin temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmediğinden CMK’nın 302/1. maddesi gereğince temyiz davasının esastan reddiyle mahkumiyet ve beraate ilişkin hükümlerin ONANMASINA... [karar verildi.]"

B. Uluslararası Hukuk

43. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Mehmet Osman Kavala [GK], B. No: 2018/1073, 22/5/2019, §§ 36-39; Selahattin Demirtaş [GK], B. No: 2016/25189, 21/12/2017, §§ 82-91.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

44. Anayasa Mahkemesinin 10/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Yakalama ve Gözaltı Tedbirlerinin Hukuka Aykırı Olduğuna ve Gözaltı Süresinin Makul Olmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

45. Başvurucu, şartları oluşmadığı hâlde yakalanıp gözaltına alınmasının hukuki olmadığını ve gözaltı süresinin makul olmadığını ileri sürerek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

46. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47). Öte yandan Anayasa Mahkemesi Neslihan Aksakal (B. No: 2016/42456, 26/12/2017, §§ 30-37) başvurusunda olağanüstü hâl şartları altında geçici bir süre için azami olarak otuz güne kadar uygulanan gözaltı süresinin uzunluğunun makul olup olmadığı hususunu incelemiş ve bu konuda 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır.

47. Somut olayda başvurucunun yakalama ve gözaltı tedbirinin hukuki olmadığına ve gözaltı süresinin makul olmadığına ilişkin iddialarıyla ilgili olarak anılan kararlarda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

49. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda mevcut olmadığını, tutuklama kararının ve bu karara itirazı üzerine verilen tutukluluğun devamına ilişkin kararın gerekçe içermediğini, tutuklama kararında ifade hürriyeti kapsamında değerlendirilmesi gereken olgulara dayanıldığını, isnat edilen bu olguların gerçekleştiği tarihten çok uzun süre sonra siyasi amaçlarla tutuklandığını ve bu durumun ölçülü olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ve bu hakla bağlantılı olarak ifade hürriyeti, örgütlenme hürriyeti, siyasi faaliyette bulunma hakkı ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 18. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

50. Bakanlık; başvurucunun süreç içinde elde edilen yeni delillere bağlı olarak tutuklandığını, tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğunu, tutuklama kararında atıf yapılan delillerin kuvvetli suç şüphesi oluşturduğunu, başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacı içerdiğini ve tutuklamanın ölçülü olduğunu belirtmiştir.

51. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formlarındaki açıklamalarını tekrarlayarak suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini ve uygulanan tedbirin siyasi amaç taşıdığını ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

52. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

53. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

54. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, başvuruya konu 2/10/2020 tarihli tutuklama

kararının hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini belirterek bu tedbirin siyasi saiklerle uygulandığını ifade etmiştir. Bu durumda başvurucunun anılan şikâyetlerinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında incelenmesi gerekir.

a. Genel İlkeler

55. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında, şekil ve şartları kanunda gösterilmek koşuluyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı hâlinde söz konusu olabilir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

56. Ayrıca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlerin belirlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, §§ 53, 54).

57. Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği hükme bağlanmıştır. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri uyarınca kişi hürriyetine ilişkin müdahale olarak tutuklamanın kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur (Murat Narman, § 43; Halas Aslan, § 55).

58. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişilerin ancak kaçmalarını, delilleri yok etmelerini veya değiştirmelerini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hâllerde hâkim kararıyla tutuklanabilecekleri belirtilmiştir (Halas Aslan, § 57).

59. Buna göre tutuklama ancak suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler bakımından mümkündür. Bir başka anlatımla tutuklamanın ön koşulu, kişinin suçluluğu hakkında kuvvetli belirtinin bulunmasıdır. Bunun için suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerekir. İnandırıcı delil sayılabilecek olguların niteliği büyük ölçüde somut olayın kendine özgü şartlarına bağlıdır (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 72).

60. Başlangıçtaki bir tutuklama için kuvvetli suç şüphesinin bulunduğunun tüm delilleriyle birlikte ortaya konması her zaman mümkün olmayabilir. Zira tutmanın bir amacı da kişi hakkındaki şüpheleri teyit etmek veya çürütmek suretiyle ceza soruşturmasını ve/veya kovuşturmasını ilerletmektir (Dursun Çiçek, B. No: 2012/1108, 16/7/2014, § 87; Halas Aslan, § 76). Bu nedenle yakalama veya tutuklama anında delillerin yeterli düzeyde toplanmış olması mutlaka gerekli değildir. Bu bakımdan suç isnadına ve dolayısıyla tutuklamaya esas teşkil edecek şüphelere dayanak oluşturan olgular ile ceza yargılamasının sonraki aşamalarında tartışılacak olan ve mahkûmiyete gerekçe oluşturacak olguların aynı düzeyde

değerlendirilmemesi gerekir (Mustafa Ali Balbay, § 73).

61. Bununla birlikte şüpheli veya sanığa isnat edilen eylemlerin ifade, basın ve sendika özgürlükleri ile siyasi faaliyette bulunma hakkı gibi demokratik toplum düzeni bakımından vazgeçilmez temel hak ve özgürlükler kapsamında olduğu hususunda ciddi iddiaların bulunduğu veya bu durumun somut olayın koşullarından anlaşılabildiği hâllerde tutuklamaya karar veren yargı mercilerinin kuvvetli suç şüphesini belirlerken daha özenli davranmaları gerekir. Buradaki özen yükümlülüğüne riayet edilip edilmediği Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir (bu yöndeki denetim sonucunda verilen ihlal kararı için bkz. Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, §§ 72-78; kabul edilemezlik kararları için bkz. Mustafa Ali Balbay, § 73; İzzettin Alpergin [GK], B. No: 2013/385, 14/7/2015, § 46; Mehmet Baransu (2), B. No: 2015/7231, 17/5/2016, §§ 124, 133, 142).

62. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, tutuklama kararının kaçma ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla verilebileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte Anayasa koyucu, tutuklama nedenlerine ilişkin olarak "bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hâllerde" ibaresine yer vermek suretiyle hem tutuklama nedenlerinin Anayasa'da ifade edilenlerle sınırlı olmadığını belirtmiş hem de bunların dışında bir tutuklama nedeninin ancak kanunla düzenlenmesini mümkün kılmıştır (Halas Aslan, § 58).

63. Tutuklama nedenlerinin düzenlendiği 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinde tutuklama nedenleri sayılmıştır. Buna göre şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması, şüpheli veya sanığın davranışlarının delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma hususlarında kuvvetli şüphe oluşturması hâllerinde tutuklama kararı verilebilecektir. Maddede ayrıca işlendiği konusunda kuvvetli şüphe bulunması şartıyla tutuklama nedeninin varsayılabileceği suçlara ilişkin bir listeye yer verilmiştir (Halas Aslan, § 59). Bununla birlikte başlangıçtaki bir tutuklama için Anayasa ve Kanun'da öngörülen tutuklama nedenlerinin dayandığı tüm olguların somut olarak belirtilmesi -işin doğası gereği- her zaman mümkün olmayabilir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 68).

64. Diğer taraftan Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "tutuklamayı zorunlu kılan" ibaresiyle de tutuklamanın ölçülü olması gerektiğine işaret edilmektedir (Halas Aslan, § 72).

65. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

66. Bu bağlamda dikkate alınacak hususlardan biri tutuklama tedbirinin isnat edilen suçun önemi ve uygulanacak olan yaptırımın ağırlığı karşısında ölçülü olmasıdır. Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinde işin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması hâlinde tutuklama kararı verilemeyeceği ifade edilmiştir (Halas Aslan, §

72).

67. Ayrıca tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunun söylenebilmesi için tutuklamaya alternatif diğer koruma tedbirlerinin yeterli olmaması gerekir. Bu çerçevede -tutuklamaya göre temel hak ve özgürlüklere daha hafif etkide bulunan- adli kontrol yükümlülüklerinin ulaşılmak istenen meşru amaç bakımından yeterli olması hâlinde tutuklama tedbirine başvurulmamalıdır. Nitekim bu hususa 5271 sayılı Kanun'un 101. maddesinin (1) numaralı fıkrasında işaret edilmiştir (Halas Aslan, § 79).

68. Her somut olayda tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olup olmadığının, tutuklama nedeni bulunup bulunmadığının ve tutuklama tedbirinin ölçülülüğünün takdiri öncelikle anılan tedbiri uygulayan yargı mercilerine aittir. Zira bu konuda taraflarla ve delillerle doğrudan temas hâlinde olan yargı mercileri Anayasa Mahkemesine kıyasla daha iyi konumdadır.

69. Bununla birlikte yargı mercilerinin belirtilen hususlardaki takdir aralığını aşıp aşmadığı Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir. Anayasa Mahkemesi bu denetimi, somut olayın koşullarını dikkate alarak özellikle tutuklamaya ilişkin süreç ile tutuklama kararının gerekçeleri üzerinden yapmalıdır (Erdem Gül ve Can Dündar, § 79; Selçuk Özdemir, § 76). Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 101. maddesinin (2) numaralı fıkrasında; tutuklamaya ilişkin kararlarda kuvvetli suç şüphesini, tutuklama nedenlerinin varlığını ve tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren delillerin somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterileceği belirtilmiştir (Halas Aslan, § 75; Selçuk Özdemir, § 67).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

70. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçu ile 6-7 Ekim olayları sırasında işlenen farklı suçlara azmettirme suçlarından 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

71. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

72. Başvurucunun tutuklanmasına karar veren Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 6-7 Ekim olaylarına ilişkin müşteki, tanık ve şüpheli beyanları, araştırma/tespit tutanakları ve diğer bilgi ve belgelere dayanarak devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçu ile olaylar sırasında işlenen farklı suçlara azmettirme suçları yönünden başvurucu hakkında kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu sonucuna vardığı görülmektedir (bkz. § 21).

73. Soruşturma mercileri de 6-7 Ekim olaylarına katılan ve olaylar sırasında işledikleri iddia olunan farklı suçlara bağlı olarak haklarında soruşturma/kovuşturma yürütülen kişilerin ifadelerine ve olayların ayaklanma niteliğinde olduğuna ilişkin tanık beyanlarına dayanmış, HDP MYK çağrısının ve HDP yetkililerinin diğer açıklamalarının kitlelerin katılımıyla olayların başlamasına, dolayısıyla suç niteliğindeki eylemlerin gerçekleşmesine neden olduğunu ileri sürmüştür. Anılan ifadelerde HDP MYK çağrısı ve parti yetkililerinin açıklamaları ile parti yetkililerinden gelen telefon ve yazılı mesajlar üzerine olaylara dâhil olunduğu belirtilmektedir. İfadesi alınan kişilerden bazıları ise olaylara PKK/KCK terör örgütünün baskıları nedeniyle katıldıklarını söylemiştir (bkz. § 26). Tanık beyanlarında ise serhildan niteliğindeki çağrıların normal bir protesto/yürüyüş yapılmasını değil şiddet içeren

eylemleri amaçladığının terör örgütüyle iltisaklı kişiler ile HDP yetkililerince bilindiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda;

- 4/12/2019 tarihinde ifadesi alınan gizli tanık Mahir, olayların başlangıcı öncesi HDP tarafından yapılan çağrının kararlaştırıldığı 6/10/2014 tarihli HDP MYK toplantısına terör örgütü üyelerinin de katıldığını ve serhildan niteliğindeki çağrıya ilişkin kararın bu kişilerin talimatıyla alındığını, bu nevi çağrıların normal bir protesto/yürüyüş yapılmasını değil şiddet içeren eylemleri amaçladığının terör örgütüyle iltisaklı kişiler ile HDP yetkililerince bilindiğini ve 6-7 Ekim olayları sırasında şiddet eylemlerine öncülük eden gençlik yapılanmasının örgüt tarafından ilan edilmesi düşünülen öz yönetim-özerklik planı kapsamında örgüt yöneticisi Duran Kalkan tarafından kurulduğunu belirtmiştir.

- 7/1/2020 tarihinde ifadesi alınan tanık K.G., serhildan olarak adlandırılan ayaklanma eylemlerine ilişkin genel bilgi verdikten sonra 6-7 Ekim olaylarının da birserhildan olduğunu ve başta Duran Kalkan adlı örgüt yöneticisi olmak üzere örgütün üst yönetimince planlandığını, örgütün anılan plan dâhilinde Kobani ve Suriye'deki çatışmaları Türkiye'ye yayarak ülkenin bir bölgesinde fiilî hâkimiyet kurmayı amaçladığını ifade etmiştir (bkz. § 26). Tanık K.G. -gizli tanık Mahir'in beyanlarına benzer şekilde- bu tür çağrıların normal bir protesto/yürüyüş yapılmasını değil şiddet içeren eylemleri amaçladığının terör örgütüyle iltisaklı kişiler ile HDP yetkililerince bilindiğini belirtmiş, ayrıca HDP'nin ve HDP yetkililerinin süreçteki açıklamaları/çağrıları nedeniyle terör örgütüne yüksek düzeyde katılım sağlandığını ve bu açıklamalar/çağrılar olmasaydı 6-7 Ekim olaylarında yoğun ve geniş çaplı şiddet eylemlerinin ve ölümlerin gerçekleşmeyebileceğini beyan etmiştir.

- 3/11/2020 tarihinde ifadesi alınan tanık İ.B. ise olayların yaşandığı dönemde HDP milletvekili olduğunu,6-7 Ekim olaylarının özerklik ilan edebilme amacıyla PKK/KCK tarafından planlandığını ifade etmiştir.

74. HDP'nin sosyal medya hesabından halkın sokağa çıkması ve direnişe katılması yönünde MYK adına çağrı yapıldığı ve başvurucunun çağrının kararlaştırıldığı toplantıya katıldığı hususlarında kuşku bulunmamaktadır. Başvurucunun Başsavcılıkta verdiği ifadesinde de söz konusu çağrıyı sahiplendiği görülmektedir (bkz. § 17).

75. HDP MYK adına yapılan çağrı, Suriye'de yaşanan iç savaşın Türkiye'nin ulusal güvenliği üzerinde tehdit oluşturacak boyuta geldiği bir dönemde ve -PKK'nın Suriye'deki uzantısı olan- PYD ile DAEŞ arasında Kobani'de çıkan çatışmalar üzerine yapılmıştır. Ayrıca bu çağrının çatışmaların tarafı olan PKK terör örgütünün liderlerinden birinin Kobani'de yaşanan olayları bahane ederek Türkiye'deki metropolleri işgal etmeye yönelik çağrısının hemen ertesi gününde yapıldığı vurgulanmalıdır. Söz konusu çağrının yapıldığı günde PKK güdümünde yayın yaptığı belirtilen bir internet haber sitesinde yer alan duyuruda da ayrımcı ifadeler kullanılarak ve bir siyasi parti hedef gösterilerek "yaşam şansı tanımama" ifadesine yer verilmek suretiyle ayaklanmanın en üst düzeyde genişletilmesi çağrısında bulunulmuştur (Selahattin Demirtaş, § 27).

76. Başvurucu; Suriye'de yaşanan iç savaşın Türkiye'nin ulusal güvenliği üzerinde tehdit oluşturduğunu, özellikle Kobani'de -iki terör örgütü arasında- yaşanan çatışmalar gerekçe gösterilerek bu örgütlerden biri adına yapılan ayaklanma çağrısının Türkiye'de yaygın şiddet eylemlerine neden olabileceğini ve kamu düzenini bozabileceğini konumu itibarıyla öngörebilecek durumdadır. Ayrıca söz konusu çağrı, HDP'nin kurumsal sosyal medya hesabından Partinin yürütme organı olan MYK adına yapılmış olup bu nitelikteki bir çağrının bölgedeki kitle üzerinde ciddi ölçüde etkili olacağı yadsınamaz. Nitekim şiddet eylemleri, bu

çağrıların yapıldığı gün başlamış ve giderek yaygınlaşmış, çok sayıda kişinin hayatını kaybetmesi ve yaralanmasıyla sonuçlanacak şekilde ağırlaşmış, kamu düzeni bozulmuştur. 6-7 Ekim olaylarına katılan ve olaylar sırasında işledikleri iddia olunan farklı suçlara bağlı olarak haklarında soruşturma/kovuşturma yürütülen kişilerin ve diğer tanıkların da -gizli tanık Mahir, tanık K.G, ve İ.B.- bu yönde ifadeleri mevcuttur. Dolayısıyla soruşturma makamlarının HDP MYK adına yapılan çağrı ile PKK tarafından yapılan çağrılar arasında, yine bu çağrılar ile söz konusu şiddet olayları arasında illiyet bağı kurmasının olgusal ve hukuki temellerinin olduğu söylenebilir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Selahattin Demirtaş, § 150;Figen Yüksekdağ Şenoğlu, B. No: 2016/25187, 4/4/2018, § 89; Yargıtay 16. Ceza Dairesinin Diyarbakır'da 6-7 Ekim olayları sırasında gerçekleşen şiddet eylemlerine yönelik olarak HDP MYK adına yapılan çağrının haklarında devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, kasten öldürme ve sair suçlardan mahkûmiyet hükmü verilen sanıklar üzerinde isnat edilen suçları işlemeleri açısından etkili olduğuna ve devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçunun oluştuğuna ilişkin 3/2/2020 tarihli ve E.2019/5464 sayılı kararı, bkz. § 42). Sonuç olarak belirtilen tüm bu hususların tutuklama tedbirinin uygulanmasında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemeyecektir.

77. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

78. Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken, işlendiği iddia olunan devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçu ile 6-7 Ekim olayları sırasında işlenen kasten öldürme, yağma gibi farklı bir kısım suça azmettirme suçlarına-5237 sayılı Kanun'un 38. maddesinin (1) numaralı fıkrasının yollamasıyla- ilişkin olarak 5237 sayılı Kanun'da öngörülen yaptırımın ağırlığına değinilerek suçların bir kısmının 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan katalog suçlar arasında olmasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 21).

79. Başvurucunun tutuklandığı suçlar arasında bulunan devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçu ile kasten öldürme ve yağma suçlarına azmettirme suçları -5237 sayılı Kanun'un 38. maddesinin (1) numaralı fıkrasının yollamasıyla- Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleridir (bkz. §§ 35, 38, 41). İsnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61). Ayrıca mezkûr suçlar, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (bkz. § 31).

80. Dolayısıyla somut olayın özel koşulları ile Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden dayanılan tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

81. Son olarak başvurucunun tutuklama kararında isnat edilen olguların gerçekleştiği tarihten çok uzun süre sonra tutuklandığı iddiasıyla bağlantılı olarak tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2), § 151).

82. Anayasa Mahkemesi benzer durumdaki (suç tarihi ile tutuklama tarihi arasında önemli zaman diliminin bulunduğu) bazı olaylara ilişkin başvurularda tutuklamanın gerekliliğine

dair incelemede bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi Erdem Gül ve Can Dündar (aynı kararda bkz. §§ 79-81) kararında, başvurucular hakkında soruşturma başlatıldığının kamuoyuna duyurulmasından sonra tutuklama tedbirinin uygulandığı tarihe kadar geçen yaklaşık altı aylık sürede soruşturma makamlarının suça konu edilen haberler dışında hangi delile ulaştıklarının ve dolayısıyla tutuklama tedbirinin uygulanmasının neden gerekli olduğunun somut olayın özelliklerinden ve tutuklama kararının gerekçelerinden anlaşılmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Buna karşın Anayasa Mahkemesi Mehmet Baransu (2) (aynı kararda bkz. §§ 141-143) ve Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri (B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 228-232) kararlarında suçun işlendiği tarih ile tutuklama tedbirinin uygulandığı tarih arasında uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen bu süre içinde soruşturma işlemlerinin devam ettiğini ve soruşturma makamlarının hareketsiz kalmadığını dikkate alarak uygulanan tutuklama tedbirlerinin ölçülü olduğunu tespit etmiştir.

83. Anayasa Mahkemesi Anayasa değişikliğiyle yasama dokunulmazlığına istisna getirilen bazı davalarda milletvekilleri hakkında uygulanan tutuklama tedbirleri bakımından da aynı yönde tespitte bulunmuştur. Bu kapsamda yapılan incelemelerde Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesi üzerine fezlekelerin Cumhuriyet başsavcılıklarına iade edilmesi sonrasında soruşturma mercilerince yapılan işlemlere değinilerek süreç bakımından tutuklama tedbirinin gerekli olmadığının söylenemeyeceği sonucuna varmıştır. Bu bağlamda genel olarak Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesinden yaklaşık beş ay sonra tutuklanan başvurucular hakkındaki soruşturma dosyalarında bu süreç içinde farklı Cumhuriyet başsavcılıklarına gönderilen dosyalarla ilgili fezleke düzenlenmesi, dosyaların yetkili Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesi, birleştirilmesi ve başvuruculara ifadelerinin alınması için istinabe talebinde bulunulması veya çağrı kâğıdı çıkarılması gibi usule ilişkin işlemlerin yapıldığına ve soruşturma mercilerinin hareketsiz kalmadığına vurgu yapmıştır (diğerleri arasından bkz. Gülser Yıldırım (2), §§ 160, 161; Selahattin Demirtaş, §§ 173, 174). Burada önemli olan temel nokta soruşturma mercilerinin süreç içinde tutuklamayı gerekli hatta zorunlu kılan yeni olgulara ulaşıp ulaşmadığı ve soruşturma sürecinde hareketsiz kalınıp kalınmadığıdır.

84. Somut olayda Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 9/10/2014 tarihinde başlattığı soruşturma kapsamında farklı tarihlerde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığından, TBMM'den,6-7 Ekim olaylarının gerçekleştiği illerdeki Cumhuriyet Başsavcılıklarından ve diğer resmî kurumlardan bilgi/belge talebinde bulunmuştur. Bu şekilde 6-7 Ekim olayları sırasında meydana gelen ölüm ve yaralanma vakalarına ilişkin otopsi raporları, müşteki ve mağdur ifadeleri, bilirkişi raporları, adli muayene raporları, mala zarar verme eylemlerine ilişkin olay yeri krokileri ve görgü tespit tutanakları ile tüm bu olaylara yönelik yapılan soruşturmalar kapsamında elde edilen delillerin listeleri, adli kolluk fezlekeleri, iddianameler ve karar örnekleri soruşturma dosyasına dâhil edilmiştir (bkz. § 16). Soruşturmanın devamında HDP'nin resmî sosyal medya hesabından yapılan çağrı ve HDP'li milletvekili/parti yöneticilerinin açıklamaları üzerine 6-7 Ekim olaylarına katıldıklarını belirten ve olaylar sırasında işledikleri iddia olunan farklı suçlara bağlı olarak haklarında soruşturma/kovuşturma yürütülen Ş.K., B.A., M.B., N.K., N.T., N.B., M.S., S.A., A.K., A.B.nin ifadeleri 7/1/2019 tarihinde ve H.Y.nin ifadesi 27/2/2019 tarihinde soruşturma dosyasına dâhil edilmiş; 6-7 Ekim olaylarına PKK/KCK terör örgütünün baskısıyla katıldıklarını ifade eden Ab.K., E.P., Z.Ö., C.D., G.D., E.A. Y.E., R.D., N.Y.nin beyanları ise 27/2/2019 tarihinde soruşturma dosyasına eklenmiştir. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı gizli tanık Mahir ile tanık K.G.nin, 6-7 Ekim olaylarının serhildan olarak örgüt üst yönetimince planlandığına ve

HDP MYK toplantısı sonucu yapılan çağrı ile HDP yetkililerinin bu çağrıyla aynı yöndeki çağrılarının normal bir protesto/yürüyüş yapılmasını değil şiddet içeren eylemleri amaçladığının terör örgütüyle iltisaklı kişilerce bilindiğine yönelik ifadelerini 4/12/2019 ve 7/1/2020 tarihlerinde almış; tüm bu soruşturma sürecinin neticesinde, 2/10/2020 tarihinde tutuklanan başvurucuyla birlikte 108 şüpheli ve 2.676 müşteki/mağdurun yer aldığı 30/12/2020 tarihli iddianameyi düzenlemiştir.

85. Başvurucuya isnat edilen ve tutuklamaya konu olan suçların soruşturulmasının kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakan bir niteliğe sahip olduğunu da vurgulamak gerekir. Zira suçlamaların dayanağı olan 6-7 Ekim olayları 36 ayrı ilde gerçekleşmiş, 121.899 kişinin katıldığı bu olaylarda 2.389 şiddet eylemi vuku bulmuş, 45 kişi hayatını kaybederken 769 kişi yaralanmıştır. Olaylara ilişkin olarak 4.291 şüpheli gözaltına alınmış, bunlardan 1.105'i hakkında ise tutuklama tedbiri uygulanmıştır (bkz. § 13). Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, bu olaylar sırasında işlenen suçlara ilişkin bilgi ve belge toplamanın yanı sıra esasen şüphelilerin olayların başlamasında sorumlu olup olmadıklarına yönelik araştırma yapmış ve soruşturma sürecinin neticesinde başvurucuyla birlikte çok sayıda şüphelinin/müştekinin/mağdurun yer aldığı iddianame düzenleyerek kamu davası açmıştır.

86. Buna göre Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının başvurucu dâhil çok sayıda şüpheli ile eylemlerini içeren ve soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakacak nitelikteki suçlamaları konu alan bu soruşturma sürecinde usule ilişkin birçok işlem yaptığı, yaklaşık altı yıllık süreçte hareketsiz kalmadığı değerlendirilmektedir. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı diğer bilgilerde/belgelerle 6-7 Ekim olaylarına katıldıklarını belirten ve olaylar sırasında işledikleri iddia olunan farklı suçlara bağlı olarak haklarında soruşturma/kovuşturma yürütülen kişilerin ifadelerini 7/1/2019, 27/2/2019 ve 27/2/2019 tarihlerinde soruşturma dosyasına dâhil etmiş ve -iddianame öncesi son aşamaya geldiği görülen soruşturmada- yeni delil durumuna dayanarak başvurucunun da tutuklanmasını talep etmiştir. Böylelikle başvurucu, Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 2/10/2020 tarihli kararıyla tutuklanmıştır. Sonuç olarak başvurucuya isnat edilen suçlamaların gerçekleştiği tarih ile tutuklama tedbirinin uygulandığı tarih arasında uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen belirtilen tüm bu hususlar ile somut olayın özellikleri, isnat edilen suçlar için öngörülen yaptırımın ağırlığı ve işin niteliği gözetildiğinde uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu görülmektedir.

87. Yukarıda ulaşılan sonuçlar karşısında başvurucunun siyasi bir amaçla tutuklandığı ve tutuklama tedbiri nedeniyle ifade hürriyeti, örgütlenme hürriyeti ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddialarının incelenmesi gerekli görülmemiştir.

88. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

89. Başvurucu; soruşturma dosyasını inceleme talebinin kısıtlama kararı gerekçe gösterilerek kabul edilmediğini, kendisine yönelik suçlamaları ve bunların delillerini öğrenemediğini, bu nedenlerle gereği gibi savunma yapma ve itirazda bulunma imkânından yoksun bırakıldığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının

ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

90. Bakanlık görüşünde; ifadesialınırken başvurucuya erişimi kısıtlanan belgelerin içeriğine ilişkin sorular sorulduğu ve başvurucunun tutukluluk kararına yönelik itirazında bu belgelerin içeriğine atıfta bulunduğu belirtilerek başvurucunun tutukluluğa temel teşkil eden suçlamalar hakkında yeterli bilgiye sahip olduğu ve bu nedenle soruşturma dosyasına erişimin kısıtlandığına ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunabileceği ifade edilmiştir.

91. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki açıklamalarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

92. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası şöyledir:

"Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

93. Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

a. Genel İlkeler

94. Anayasa'nın 19. maddesinin dördüncü fıkrası; yakalanan veya tutuklanan kişiye yakalama veya tutuklama sebeplerinin ve haklarındaki iddiaların hemen yazılı olarak bildirilmesini, yazılı bildirimin mümkün olmaması hâlinde sözlü olarak derhâl, toplu suçlarda ise en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilmesini öngörmektedir (Günay Dağ ve diğerleri, § 168).

95. Diğer taraftan Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca, hürriyeti kısıtlanan kişi kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir. Fıkrada öngörülen bu usulde, adil yargılanma hakkının bütün güvencelerini sağlamak mümkün değilse de iddia edilen tutmanın koşullarına uygun somut güvencelerin yargısal nitelikli bir kararla sağlanması gerekir (Mehmet Haberal, B. No: 2012/849, 4/12/2013, §§ 122, 123).

96. Bu bağlamda tutukluluk hâlinin devamının veya serbest bırakılma taleplerinin incelenmesinde silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine riayet edilmelidir (Hikmet Yaygın, B. No: 2013/1279, 30/12/2014, § 30). Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usul hakları bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelmektedir. Çelişmeli yargılama ilkesi ise taraflara dava dosyası hakkında bilgi sahibi olma ve yorum yapma hakkının tanınmasını, bu nedenle tarafların yargılamanın bütününe aktif olarak katılmasını gerektirmektedir (Bülent Karataş, B. No: 2013/6428, 26/6/2014, §§ 70, 71).

97. Özellikle üçüncü kişilerin temel haklarını korumak, kamu menfaatini gözetmek veya adli makamların soruşturma yaparken başvurdukları yöntemleri güvence altına almak gibi amaçlarla soruşturma aşamasında bazı delillere erişim yönünden kısıtlama getirilmesi gerekebilir. Bu nedenle soruşturma evresinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla

müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasının demokratik toplum düzeni bakımından gerekli olmadığı söylenemez. Ancak dosyaya erişim hakkına getirilecek kısıtlamanın kısıtlama kararıyla ulaşılmak istenen amaç ile orantılı olması, savunma hakkının yeterince kullanılmasını engelleyecek nitelikte bulunmaması gerekmektedir (AYM, E.2014/195, K.2015/116, 23/12/2015, § 107).

98. Yakalanan bir kişiye yakalanmasının temel maddi ve hukuki sebepleri teknik olmayan ve anlayabileceği basit bir dilde açıklanmalı; böylece kişi, uygun görürse hürriyetinden yoksun bırakılmasının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası kapsamında kanuna uygunluğuna itiraz etmek üzere mahkemeye başvurma imkânına sahip olabilmelidir. Bununla birlikte Anayasa'nın 19. maddesinin dördüncü fıkrası, yakalama veya tutuklama sırasında verilen bilgilerin yakalanan veya tutuklanan kişiye isnat edilen suçların tam bir listesini içermesini, bir başka deyişle hakkındaki suçlamalara esas tüm delillerin bildirilmesini ya da açıklanmasını gerektirmemektedir (Günay Dağ ve diğerleri, § 175).

99. İfadesi ya da savunması alınırken başvurucuya erişimi kısıtlanan belgelerin içeriğine ilişkin sorular sorulmuş veya başvurucunun tutukluluk kararına yönelik itirazında bu belgelerin içeriğine atıfta bulunmuş olması durumunda başvurucunun tutukluluğa temel teşkil eden belgelere erişiminin olduğunun, içerikleri hakkında yeterli bilgiye sahip bulunduğunun ve bu nedenle de tutukluluk hâlinin gerekçelerine yeterli biçimde itiraz etme imkânını elde ettiğinin kabulü gerekmektedir. Böyle bir durumda kişi, tutukluluğa temel teşkil eden belgelerin içeriği hakkında yeterli bilgiye sahiptir (Hidayet Karaca, § 107).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

100. Somut olayda başvurucu hakkındaki soruşturma dosyasına ilişkin olarak kısıtlılık kararı verilmiştir. Başvurucu kısıtlama kararına 29/9/2020 tarihinde itiraz etmiştir.

101. Kısıtlama kararının daha sonra kaldırılıp kaldırılmadığı hususunda herhangi bir belge veya bilgi bulunmamakla birlikte Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesince iddianamenin kabul edildiği 7/1/2021 tarihi itibarıyla kısıtlılık, 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca kendiliğinden sona ermiş bulunmaktadır (bkz. § 33).

102. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tutuklama talep yazısı incelendiğinde başvurucuya isnat edilen suçlamalara ilişkin ayrıntılı bir şekilde açıklamada bulunulduğu görülmektedir (bkz. § 19). Bu bağlamda suça konu edilen olaylarla ilgili bilgi ve delillere yer verilmiş, bu eylemlerin hukuki niteliğine yönelik olarak da değerlendirmelerde bulunulmuştur. Anılan talep yazısı sorgu işlemi öncesinde Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından da başvurucuya okunmuş, ayrıca Sorgu Tutanağı'nda başvurucuya isnat edilen suçların okunup anlatıldığı belirtilmiştir. Hâkimlik, tutuklama kararında da tutuklamaya konu edilen suçlamalarla (eylemlerle) ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur (bkz. § 21). Ayrıca başvurucunun tutukluluğuna yönelik verilen itiraz dilekçesinde de usul ve esasa ilişkin ayrıntılı bir biçimde savunmada bulunulmuştur. Dolayısıyla başvurucunun ve müdafilerinin isnat edilen suçlamalara ve tutukluluğa temel teşkil eden bilgilere gerek sorgu öncesinde gerekse sorgu sonrasında erişimlerinin olduğu anlaşılmaktadır.

103. Sonuç olarak suç işlendiği şüphesine bağlı olarak özgürlükten yoksun bırakılmanın ilk aşamasında yapılan yargısal denetimin kapsamı ile suçlamalara dayanak olan temel unsurların başvurucuya veya müdafiine bildirildiği, başvurucuya bunlara itiraz etme imkânı verildiği ve tutuklamaya temel oluşturan delillerin nitelikleri dikkate alındığında salt kısıtlılık kararı nedeniyle soruşturma dosyasına erişim imkânından yoksun bırakıldığı

iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğu görülmüştür.

104. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun kısıtlama kararı nedeniyle soruşturma dosyasına erişim imkânı verilmediğine ilişkin iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yakalama ve gözaltı tedbirlerinin hukuka aykırı olması ve gözaltı süresinin makul olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FERRUH DAL

B. No: 2020/38027 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/38027

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FERRUH DAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/38027)

Karar Tarihi: 10/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 20/5/2024-32551

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Ferruh DAL

Vekili : Av. Gönül ÇELEBİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, aylıktan kesme cezasına ilişkin iptal davasında hakkındaki ceza yargılamasında verilen beraat kararının dikkate alınmaması ve suç işlediği izlenimi oluşturacak şekilde karar verilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, İzmir İl Emniyet Müdürlüğünde polis memuru olarak görev yapmaktayken hakkında yürütülen disiplin soruşturması neticesinde aylığının 1/4 oranında kesilmesi cezası ile cezalandırılmıştır.

3. Başvurucu, bu işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. İzmir 2. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 12/2/2020 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Mahkemenin gerekçesi şöyledir:

"...davacı hakkında disiplin soruşturmasına konu iddia ile ilgili olarak cezai kovuşturma başlatıldığı ve İzmir 3.Ağır Ceza Mahkemesince yürütülen yargılama sonucunda davacının beraatine karar verilmiş ise de davacı hakkında yürütülen disiplin soruşturması sonucunda,

davacının R.B.isimli şahsa cinsel istismarda bulunmuş olması nedeniyle cezalandırılma yoluna gidilmemiş, aksine yaşanan olayda davacının tutumu ve mesleki tecrübesi de dikkate alınarak duruma müdahale etme noktasında hatalı davranarak cinsel istismar ile yargılanması yolunu açan sürecin başlamasına neden olduğu ve disiplin cezası ile cezalandırılması yoluna gidilmesinde bu hususların dikkate alındığı görülmüş olup, dava konusu disiplin cezasına yönelik olarak davacının hakkında yürütülen yargılama sonucunda beraat etmiş olmasının yargılama konusu fiil ile disiplin cezasına konu isnadın farklı olması nedeniyle disiplin cezasına bir etkisi olmayacağı sonucuna varılmıştır.

Bu durumda davacının 23 yıllık mesleki tecrübesi ve yürüttüğü kamu görevinin niteliği dikkate alındığında, küçük yaştaki bir çocukla ilgilenen bir polis memurunun görevini yürütürken daha dikkatli olması gerektiği, çocuğun uygun olmayan davranışlarının bertarafı noktasına gereken inisiyatifi alarak mesleki tecrübesine uygun olarak hareket etmesi gerekirken, disiplin soruşturması kapsamında ifadesine başvurulanların da belirttiği üzere bu hususta davacının gerekeni yapmadığı ve hakkında cezai yargılama açılmasına giden yolun açıldığı, dikkate alındığında davacıya isnat edilen 'Hizmet içinde resmi sıfatının gerektirdiği saygınlığı ve güven duygusunu sarsacak eylem ve davranışlarda bulunmak.' eyleminin sübuta ermiş olması nedeniyle 'Brüt Aylığından 1/4 Oranında Kesilmesi' cezası ile cezalandırılmasına yönelik dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır."

4. Başvurucunun mahkeme kararına karşı yaptığı istinaf başvurusu, İzmir Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesinin 1/10/2020 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 26/10/2020 tarihinde öğrenmiş ve 25/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvurucu hakkında çocuğun cinsel istismarı suçundan ceza davası açılmıştır. İzmir 3. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 21/3/2019 tarihli ve E.2018/95, K.2019/94 sayılı kararla başvurucunun mahkûmiyetine yeterli, inandırıcı ve kesin delil elde edilemediği ve atılı suçun başvurucu tarafından işlendiğinin sabit olmadığı gerekçesiyle başvurucunun beraatine karar vermiştir. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 20. Ceza Dairesi 8/6/2021 tarihli ve E.2019/1654, K.2021/1026 sayılı kararıyla Ağır Ceza Mahkemesi kararını kaldırarak mağdur R.B.ye sarkıntılık yapmak suretiyle çocuğun cinsel istismarı suçunu işlediği gerekçesiyle başvurucunun neticeten 3 yıl 9 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararın başvurucu tarafından temyiz edildiği ve kesinleşmediği anlaşılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; mahkeme kararının gerekçesinin hatalı olduğunu, 23 yıllık polislik tecrübesi gereğince psikolojik rahatsızlıkları olan küçük kıza fiziksel müdahalede bulunmadığını, aksi hâlde cinsel istismar suçundan mahkûm olabileceğini, ceza davasında aldığı beraat kararı dikkate alınmadan karar verildiğini, Anayasa Mahkemesi kararları gereğince beraat kararına rağmen uygulanan disiplin cezalarının hak ihlali olduğunu, aksinin düşünülmesi hâlinde beraat kararının anlamsız hâle geleceğini, mahkeme kararının suç işlediği izlenimi oluşturduğunu, masumiyetine gölge düşürüldüğünü, suçu işleyip işlemediğiyle ilgili çelişkili kararlar ortaya çıktığını ileri sürerek masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvuruya ilişkin süreç özetlendikten sonra yapılacak incelemede Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının

da dikkate alınmasının faydalı olacağı değerlendirmesine yer verilmiştir. Ayrıca başvurucu hakkında yürütülen ceza yargılamasında verilen beraat kararının Bölge Adliye Mahkemesince kaldırılarak mağdur R.B.ye sarkıntılık yapmak suretiyle çocuğun cinsel istismarı suçunu işlediği gerekçesiyle başvurucunun 3 yıl 9 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verildiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevap vermemiştir.

10. Başvurucunun bu iddiaları masumiyet karinesi kapsamında incelenmiştir.

11. Masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

12. Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır. Güvencenin ilk yönü kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen, bir başka ifadeyle kişinin ceza gerektiren bir suçla itham edildiği (suç isnadı altında olduğu) sürece ilişkin olup suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar. Güvencenin bu yönünün kapsamı sadece ceza yargılamasını yürüten mahkemeyle sınırlı değildir. Güvence aynı zamanda diğer tüm idari ve adli makamların da işlem ve kararlarında, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kişinin suçlu olduğu yönünde ima ya da açıklamalarda bulunmamasını gerekli kılar. Dolayısıyla sadece suç isnadına konu ceza yargılaması kapsamında değil ceza yargılaması ile eş zamanlı olarak yürütülen diğer hukuki süreç ve yargılamalarda da (idari, hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesinin ihlali söz konusu olabilir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 39).

13. Güvencenin ikinci yönü ise ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda devreye girer ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasını gerektirir (Galip Şahin, § 40).

14. Ceza muhakemesiyle eş zamanlı olarak yürütülen, bir başka ifadeyle kişinin henüz suç isnadı altında olduğu, ceza makamları tarafından hakkında herhangi bir hüküm kurulmadığı süreçte devam eden idari süreç veya yargılamalarda masumiyet karinesi bakımından önemli olan husus kamu makamlarının işlem ya da kararlarında belirttikleri gerekçeler veya kullandıkları dil nedeniyle bireye cezai sorumluluk yüklememeleri, ceza mahkemeleri tarafından henüz suçlu bulunmamış bireyin masumiyeti üzerine gölge düşürülmesine sebebiyet vermemeleridir (Galip Şahin, § 47). Bununla birlikte ceza yargılamasına konu maddi olay ve olguların diğer kamu makamlarınca (idari/adli) ayrıca değerlendirilmesi ve bu değerlendirme sonucunda ulaşılacak kanaate göre işlem/karar tesis edilmesi mümkündür. Ancak adli ve idari makamların kendi görev sınırlarını aşarak kişiyi suçlu ilan etmesi veya bu bağlamda birtakım çıkarımlarda bulunması masumiyet karinesinin ihlaline yol açabilir. Masumiyet karinesi kapsamındaki güvencelerin sağlanıp sağlanmadığının tespiti yapılırken ise kararın gerekçesinin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekir (Galip Şahin, § 48).

15. Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında suçluluğa yönelik bir ithamın bulunmadığı, suç vasfının ve mahiyetinin tartışılmadığı, yalnızca somut olayın işlem tarihindeki şartları dikkate alınarak mevzuat bağlamında idari yönden değerlendirildiği durumlarda masumiyet karinesine yönelik bir müdahalenin bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır (M.A.B., B. No: 2015/288, 19/11/2020, § 39). Anayasa Mahkemesi, Galip Şahin kararında ise ceza yargılamasında kişinin isnat edilen eylemleri işlediği ve suçlu olduğu yönünde bir çıkarımda bulunulmadığı, kararlarda geçen ifadelerin gerek kullanılan dil gerekse bağlamı itibarıyla ceza hukuku anlamında ve teknik unsurlarıyla yargılamaya konu suça ya da bu suçun işlendiğine işaret etmediğini belirterek kullanılan dil ve gerekçenin masumiyet karinesine yönelik bir ihlal teşkil etmediği sonucuna ulaşmıştır (Galip Şahin, §§ 52, 53).

16. Somut olayda bireysel başvuru yapılmadan önce başvurucu hakkında verilen beraat kararının Bölge Adliye Mahkemesince kaldırıldığı ve mahkûmiyet hükmü kurulduğu, bu kararın kesinleşmediği anlaşılmıştır (bkz. § 7).

17. Bireysel başvuruya konu olayda, başvurucuya cinsel istismar suçundan yargılanması yolunu açan sürecin başlamasına neden olduğu gerekçesiyle disiplin cezası verilmiş ve başvurucu hakkında ceza davası açılmıştır. Başvurucu hakkındaki ceza yargısı ve idari yargı süreçlerinin eş zamanlı olarak yürütüldüğü ancak disiplin işlemine karşı açılan idari davanın ceza yargılaması devam ederken sonuçlandığı, başka bir ifadeyle idare mahkemesi kararının verildiği tarihte başvurucunun suçluluğunun hükmen sabit olmadığı görülmektedir.

18. Bireysel başvuruya konu olan yargılamada ise başvurucu hakkındaki ceza yargılaması sürecine ve sebeplerine dair hukuki irdeleme yapılmamıştır. Mahkeme kararında suça konu bir eylemin gerçekleşip gerçekleşmediği yönünde bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Suçun varlığına yönelik bir kabul ile de hareket edilmemiştir. Aksine Mahkeme, Ağır Ceza Mahkemesinin beraat kararını nihai karar gibi değerlendirerek, başvurucu hakkında yürütülen ceza yargılamasına konu fiil ile disiplin cezasına konu isnadın farklı olduğunu, bu sebeple beraat etmiş olmasının disiplin cezasına etkisinin olmayacağını belirtmiştir. Somut olayda mezkûr Anayasa Mahkemesi kararlarında (bkz. § 15) ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

19. Açıklanan gerekçelerle masumiyet karinesine yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

PELİN AKBAŞ YEŞİL

B. No: 2021/3178 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/3178

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

PELİN AKBAŞ YEŞİL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/3178)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Pelin AKBAŞ YEŞİL

Vekili : Av. Oğuzhan TOPALKARA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. DHKP/C silahlı terör örgütüne yönelik bir operasyon kapsamında -"İdil Kültür Merkezi" olarak isimlendirilen bir binada yapılan aramada- ele geçirilen materyaldeki bilgilere istinaden Hatay'da öğretmen olarak görev yapan başvurucunun anılan örgütün hiyerarşik yapılanmasında yer aldığı iddiasıyla İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucu hakkında soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 28/10/2020 tarihinde gözaltına alınmıştır.

3. Başvurucu tutuklamaya sevk edilmiştir. Tutuklama sevk yazısında; binada yapılan aramada ele geçirilen materyalde örgütün planlamalarına ilişkin şifreli kayıtların yer aldığı, bu kayıtlarda Hatay'daki sendikal bağlantıların örgütün lehine kullanılması için ismi "PLN" olarak kısaltılmış kişinin görevlendirildiğinin görüldüğü, başvurucunun da Hatay'da yaşadığı, bir sendikanın yönetiminde bulunduğu ve dolayısıyla adı kısaltılan örgüt üyesinin

başvurucu olduğu ileri sürülmüştür.

4. İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliği 2/11/2020 tarihli kararıyla tutuklama talebini reddetmiş, başvurucuyu konutu terk etmeme ve yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki adli kontrol tedbirleri altına alarak serbest bırakmıştır.

5. Başvurucu, anılan karara 8/11/2020 tarihinde itiraz etmiş; itiraz hakkında karar verilmemesi üzerine başvurucu 5/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 11/11/2020 tarihinde yetkisizlik kararı vererek dosyayı Hatay Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) göndermiştir.

7. Başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri 19/1/2021 tarihinde kaldırılmış, yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki adli kontrol tedbirinin ise devamına karar verilmiştir.

8. Başsavcılık 31/8/2021 tarihli iddianame ile başvurucu hakkında kamu davası açmıştır.

9. İddianamede, başvurucunun DHKP/C'nin sendikalardaki yapılanmasıyla bağlantılı olduğu ve bu yönde faaliyette bulunduğu iddia edilmiştir. İddianamede suçlamalara esas alınan temel olgular ile değerlendirmeler özetle şöyledir:

i. DHKP/C silahlı terör örgütüne yönelik başka bir soruşturma kapsamında -"İdil Kültür Merkezi" olarak isimlendirilen- bir binada yapılan aramada ele geçirilen dijital materyalde şifrelenmiş dokümanların bulunduğu, şifresi çözülen bu doküman içeriklerinden örgütün faaliyet alanlarının “İşçiler, Memurlar, Üniversiteler, Liseler, Mahalleler, Tutsak Aileleri, Anadolu, Mühendis Mimarlar, Sanatçılar, Avukatlar, Sağlık, Dergi” şeklinde sınıflandırıldığının ve sayılan alanlardan sorumlu olan örgüt üyelerinin örgütün üst yönetimine rapor verdiğinin görüldüğü vurgulanmıştır. Bahsi geçen kayıtlardan Hatay'daki sendikal bağlantılarını örgüt lehine kullanması için "PLN" olarak ismi kısaltılmış bir kişinin görevlendirildiği, ayrıca bu kişinin ve ismi "ÜNL" şeklinde kısaltılmış örgüt mensubunun 1/7/2020-2/7/2020 tarihlerinde İstanbul'a gelerek örgüt komite toplantısına katılacakları tespit edilmiştir. Başsavcılık, Hatay'da yaşayan ve bir sendikanın yönetiminde yer alan başvurucunun 1/7/2020-2/7/2020 tarihlerinde İstanbul'da olacağını belgeleyen hava yolu uçuş kayıtlarının bulunduğu, anılan tarihlerde Ünal K. adlı şüphelinin de başka bir ilden İstanbul'a geldiği, başvurucuyla mobil telefon görüşmeleri ve mesajlaşmalarının tespit edildiğini belirterek ismi "PLN" şeklinde kısaltılan örgüt üyesinin başvurucu olduğunu iddia etmiştir.

ii. Başvurucunun kendisine ait sosyal medya hesabından yaptığı (Twitter) paylaşımlarının örgüt üyelerine destek amaçlı olduğu ileri sürülmüştür. Başvurucunun sosyal medya paylaşımlarının bir kısmı ve Başsavcılığın değerlendirmeleri şöyledir:

- 2/5/2020 tarihinde üst kısmına "talepleri karşıla İbrahim yaşasın" yazmak suretiyle "Grup Yorum ve İbrahim Gökçek'in talepleri: konser yasakları kaldırılsın, İdil Kültür Merkezine yapılan baskınlara son verilsin, grup yorum üyeleri hakkında açılan davalar düşürülsün, grup yorum üyeleri arananlar listesinden çıkarılsın, tutuklu müzisyenler serbest bırakılsın" şeklinde ifadelerin bulunduğu bir görseli paylaşmıştır.

- 8/5/2020 tarihli paylaşımında başvurucunun bir bahçede çiçek diktiği anların bulunduğu videoya yer verdiği ve “İbrahim, Helin ve Mustafa için 3 çiçek diktim. Onlar bahçemizde yaşayacak” cümlesini yazdığı, bahsi geçen kişilerin DHKP/C silahlı terör örgütü üyesi oldukları iddiasıyla tutuklu bulundukları ceza infaz kurumunda ölüm orucu eylemi sonucu

ölen kişiler olduğu ifade edilmiştir.

- 31/5/2020 tarihli görüntülü paylaşımında başvurucunun “Halkın avukatları adil yargılanmak içinölüm orucundalar. Halkın avukatlarının taleplerinin karşılanmasını istiyorum. Bir günlük destek açlık grevindeyim. Savunmaya özgürlük” şeklinde konuşma yaptığı, bahsi geçen kişilerin DHKP/C silahlı terör örgütü üyesi oldukları iddiasıyla tutuklu bulunan ve ceza infaz kurumunda ölüm orucu eylemi gerçekleştiren E.T. ve A.Ü. olduğu ifade edilmiştir.

10. Hatay 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) iddianameyi kabul etmiş ve E.2021/262 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşamasına başlamıştır. Mahkeme 20/1/2022 tarihinde, başvurucunun silahlı terör örgütü propagandası yapma suçundan 1 yıl 6 ay 22 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Başvurucu ve Başsavcılık bu karara karşı istinaf yoluna başvurmuş olup bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla yargılama istinaf aşamasında derdesttir.

11. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu, şartları oluşmadığı hâlde konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirine karar verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Bakanlık, somut olayda soruşturma makamlarının başvurucunun atılı suçu işlediğine yönelik kuvvetli belirti bulunduğu şeklindeki tespitlerinin temelsiz olmadığını ve başvurucunun özgürlüğünü tutuklamadan çok daha az sınırlayan adli kontrol tedbirine karar verilmesinin keyfî, temelsiz ve ölçüsüz olduğunun söylenemeyeceğini belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

14. Başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Somut olayda inceleme yöntemine ilişkin olarak Anayasa Mahkemesinin Esra Özkan Özakça ([GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020) kararındaki ilkeleruygulanacaktır.

16. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. maddesi uyarınca adli kontrol tedbirine tabi tutulmuştur. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır. Öte yandan bu adli kontrol tedbirinin icrası niteliğindeki elektronik kelepçe uygulamasının da kanuni bir dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi M.S. (B. No: 2018/25505, 25/2/2021) kararında 3/7/2015 tarihli ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu'nun 15/A maddesinin ve bu Kanun uyarınca çıkarılan Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 57. maddesinin (5) numaralı fıkrasının adli kontrol tedbirinin infazında elektronik kelepçe uygulanmasının kanuni dayanağı olduğunu tespit etmiştir (M.S., § 72).

17. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan adli kontrol tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce ön koşul olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

18. Soruşturma makamları, DHKP/C silahlı terör örgütüne yönelik başka bir soruşturma

kapsamında -"İdil Kültür Merkezi" olarak isimlendirilen- bir binada yapılan aramada ele geçirilen dijital materyaldeki şifrelenmiş dokümanlardan Hatay'daki sendikal bağlantılarını örgüt lehine kullanması için "PLN" olarak ismi kısaltılmış bir kişinin görevlendirildiğini ve "PLN" ile ismi "ÜNL" şeklinde kısaltılmış örgüt mensubunun 1/7/2020-2/7/2020 tarihlerinde İstanbul'a gelerek örgüt komite toplantısına katılacaklarını tespit etmiştir (bkz. § 9). Buna göre Hatay'da yaşayan ve bir sendikanın yönetiminde yer alan başvurucunun 1/7/2020-2/7/2020 tarihlerinde İstanbul'da olacağını belgeleyen hava yolu uçuş kayıtlarının bulunması ve başvurucuyla mobil telefon görüşme ve mesajlaşma kayıtları olan Ünal K. adlı şüphelinin de anılan tarihlerde başka bir ilden İstanbul'a geldiği gözetildiğinde belirtilen tüm bu hususların adli kontrol tedbirinin uygulanmasında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemeyecektir (tutuklama tedbiri yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Adnan Erol, B. No: 2020/27934, 15/3/2022, §§ 52-53; Ulvi Kün, B. No: 2016/72052, 10/12/2019, §40).

19. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin ve bu tedbirin elektronik kelepçe takılmak suretiyle yerine getirilmesinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

20. Terörle bağlantılı suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi ve özellikle kişilerin kaçmalarının engellenmesinde tutuklama tedbiri ile konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalabileceği akılda tutulmalıdır. Öte yandan başvurucunun konutu terk etmeme suretiyle adli kontrol altına alınmasına karar verilen silahlı terör örgütüne üye olma suçu Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırım öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen -bu nedenle evleviyetle adli kontrole hükmedilebilecek- suçlar arasındadır.

21. Dolayısıyla somut olayın özel koşulları gözetildiğinde kaçma şüphesine yönelikolgusal temellerin bulunduğu sonucuna varılmıştır. Somut olayda konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin başvurucunun kaçmasının önlenmesi meşru amacı yönünden işlevsel bir niteliği bulunmaktadır. Elektronik kelepçe kişinin konutundan ayrılıp ayrılmadığının takip edilmesini ve dolayısıyla adli kontrol tedbirinin icrasını sağladığından adli kontrol tedbiri için geçerli olan meşru amacın elektronik kelepçe yönünden de geçerli olduğu açıktır.

22. Son olarak başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Tedbirin -Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında- ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır.

23. Terör suçlarının soruşturulması/kovuşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214).

24. Konutu terk etmeme tedbirinin tutuklamaya göre temel hak ve özgürlükler üzerinde daha hafif bir etki oluşturduğunun kabul edilmesi gerekir. Zira konutta kesintisiz olarak bulunmak zorunlu olsa da kişilerin konutta yaşayan ya da konuta gelen diğer kişilerle sosyal

hayatını devam ettirmesinde veya her türlü bireysel ya da kitlesel iletişim araçlarını kullanmasında bir engel bulunmamaktadır. Ayrıca tedavi olma vb. kimi durumlarda kişilerin izinli sayılarak konutunu terk etmesine izin verilebilmektedir. Söz konusu tedbirin bu niteliği ölçülülük bakımından dikkate alınmalıdır.

25. Buna göre somut olayın yukarıda belirtilen özellikleri de dikkate alındığında İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliğinin -başvurucunun özgürlüğünü tutuklamadan daha az sınırlayıcı nitelikteki- konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirine karar vermesinin ve bu tedbirin elektronik kelepçe takılmak suretiyle yerine getirilmesinin ölçülü olduğu tespit edilmiştir.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA ÇEVLİK

B. No: 2021/4261 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/4261

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA ÇEVLİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/4261)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Mustafa ÇEVLİK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklu olan başvurucuya gelen veya başvurucu tarafından gönderilen mektupların Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'ne kaydedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 7/1/2021 tarihinde öğrendikten sonra 15/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ümit Karaduman (B. No: 2020/20874, 2/2/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede mahpusun mahrem bilgileri ile kişisel verilerinin kayıt, muhafaza ve kullanımını içeren tedbirlerin kapsamını, uygulanmasını, idarenin takdir yetkisinin sınırlarını düzenleyen ve keyfiliğe karşı güvenceler içeren kuralların mevcut olmadığı

gerekçesiyle özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvurucu her ne kadar 23/2/2022 tarihinde tahliye edilmiş olsa da başvuru formunda mevcut mektup kayıtlarının silinmesi talebi bulunduğu anlaşıldığından; başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Elâzığ İnfaz Hâkimliğine (E.2020/3190, K.2020/3278) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DENİZ KARTEPE

B. No: 2021/4328 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/4328

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DENİZ KARTEPE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/4328)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Deniz KARTEPE

Vekili : Av. Dilruba Begüm KARTEPE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında sanığın hazır bulunma talebinin reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan yargılanmıştır. Diyarbakır 8. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülen yargılama on dört celsede tamamlanmıştır. Yargılamada 18/10/2017 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda duruşmanın 22/12/2017 tarihinde yapılmasına ve başvurucunun duruşma tarihinde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile duruşmada hazır bulundurulmasına karar verilmiştir.

3. Başvurucu, yargılamanın birinci ve ikinci celselerinde duruşmada hazır bulunmuştur. Mahkeme, bir sonraki celseye başvurucunun SEGBİS aracılığıyla katılmasına, duruşmaya ara vererek sonraki celsenin 4/4/2018 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvurucu, duruşmanın üçüncü ila on dördüncü celselerine SEGBİS aracılığıyla katılarak

aleyhindeki delillere yönelik savunma yapmıştır.

5. Yargılamanın 26/12/2018 tarihli onuncu celsesinde Cumhuriyet savcısı celse arasında vermiş olduğu esas hakkındaki mütalaasını aynen tekrar etmiştir. Başvurucu esas hakkındaki mütalaaya karşı savunmasını SEGBİS üzerinden değil duruşmada bizzat hazır bulunarak verme yönündeki talebini Mahkemeye iletmiştir. Duruşma Tutanağı'na göre Mahkeme "SEGBİS ile bağlantı sağlamanın doğrudan doğruyalığa aykırılık teşkil etmediği" gerekçesiyle duruşmada bizzat hazır bulunma talebinin reddine, başvurucu ve müdafiine -talepleri üzerine- esas hakkındaki mütalaaya karşı savunma yapmaları içinsüre verilmesine karar vermiştir.

6. Yargılamanın 15/2/2019 tarihli on birinci, 16/2/2019 tarihli on ikinci ve 17/2/2019 tarihli on üçüncü celselerinde başvurucu SEGBİS aracılığı ile hazır edilmiş ve başvurucu ile birlikte diğer sanıkların esas hakkındaki savunmaları alınmıştır. Başvurucunun SEGBİS aracılığı ile katıldığı duruşmanın 20/2/2019 tarihli son celsesinde hüküm açıklanmıştır. Mahkeme, başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan müebbet hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

7. Başvurucu, istinaf ve gerekçeli temyiz dilekçelerinde diğerlerinin yanı sıra duruşmalara bizzat katılamaması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını belirterek hükmün bozulmasını talep etmiştir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, nihai hükmü 1/2/2021 tarihinde öğrendikten sonra 5/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon duruşmada hazır bulunma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; duruşmalara katılımının SEGBİS vasıtasıyla sağlandığını, bizzat katılmasına imkân tanınmadığını, bu suretle de savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun müdafi yardımından yararlanmak suretiyle herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadan ve teknik bir bağlantı sorunu yaşamadan etkili bir şekilde savunma yapma imkânı bulduğu ifade edilmiştir.

12. Başvurucu, Bakanlık görüşüne ilişkin beyanında genel olarak bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

13. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkı kapsamında incelenmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa Mahkemesi Şehrivan Çoban ve Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020) kararlarında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararlarda öncelikle kişilerin talebine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmasının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir. Bu müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza

Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı, müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104; Emrah Yayla, §§ 58-86).

16. Anılan kararlarda ölçülülük yönünden yapılan incelemede ise başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayanılarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

17. Öte yandan Anayasa Mahkemesi daha önce adil yargılanma hakkı güvencelerinden açık veya örtülü şekilde feragat edilmesinin mümkün olduğunu belirterek feragatin Anayasa'ya uygun kabul edilebilmesi için feragat iradesinin açık olmasının ve sonuçlarının kişi yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının gerektiğini belirtmiştir. Buna ek olarak asgari usul güvencelerinin sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının da bulunmaması gerekmektedir (Nurettin Balta, B. No: 2016/10023, 28/12/2021, § 45). Örtülü feragatin hangi durumlarda Anayasa'ya uygun kabul edileceğine ilişkin ilkeler genel olarak Ansar Onat (B. No: 2019/14515, 15/6/2022) kararında belirtilmiştir. Buna göre örtülü feragatin geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması gerekir. Dolayısıyla yetkili yargı organları bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamalıdır (duruşmada hazır bulunma hakkı bakımından yapılan benzer değerlendirmeler için bkz. Emrah Yayla, § 75). Bununla birlikte adil yargılanma hakkı güvencelerinden feragat iradesi, bunu gösteren olguların bulunmasından veya suç isnadı altındaki kişinin tutum ve davranışlarından anlaşılabilir (Ansar Onat, § 21).

18. Başvuru konusu olayda on dört celsede tamamlanan yargılamanın birinci ve ikinci celselerine duruşma salonunda bizzat bulunarak katılan başvurucu, diğer celselere SEGBİS aracılığı ile katılmıştır. Başvurucu onuncu celseye de SEGBİS aracılığı ile katılmış ancak bu celsede başvurucu müdafii, bir sonraki celsede başvurucunun duruşma salonunda bizzat hazır bulundurulmasını talep etmiştir. Mahkeme ise SEGBİS ile bağlantı sağlamanın doğrudan doğruyalığa aykırılık teşkil etmediği gerekçesiyle talebi reddetmiş ve başvurucunun SEGBİS aracılığı ile katıldığı son celsede hükmü açıklamıştır (bkz. §§ 4-6). Diğer bir ifadeyle Mahkeme esas hakkındaki mütalaanın okunduğu, esas hakkında mütalaaya karşı savunmaların alındığı ve başvurucu hakkında hüküm verildiği yani esaslı işlemlerin yapıldığı oturumlara başvurucunun katılma taleplerini reddetmiştir.

19. Her ne kadar başvurucu, birinci ve ikinci celselerde bizzat duruşmada hazır bulunmuş; diğer celselere SEGBİS bağlantısı üzerinden katılmış ise de 26/12/2018 tarihli onuncu celsede başvurucunun esas hakkındaki mütalaaya karşı savunmasını SEGBİS üzerinden değil duruşmada bizzat hazır bulunarak verme yönündeki talebini Mahkemeye ilettiği dikkate alındığında başvurucunun açık bir şekilde duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir.

20. Öte yandan suç tipi için kanunda belirlenen cezanın ağırlığı arttıkça duruşmada hazır bulunarak savunma yapmanın da öneminin artacağı hususunda tartışma bulunmamaktadır. Buna göre başvurucunun müebbet hapis cezasıyla cezalandırıldığı dikkate alındığında bizzat duruşmada hazır bulunmak suretiyle savunma yapma yönündeki talebinin önem arz ettiği vurgulanmalıdır (Mehmet Ergün [GK], B. No: 2019/34180, 25/7/2023, § 41).

21. Bu durumda başvurucunun talep etmesine rağmen esaslı bir işlemin yapıldığı

duruşmaya SEGBİS aracılığıyla katılmak zorunda kaldığı somut olayda da yukarıda anılan kararlarda yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu; ihlalin tespiti, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. Bu konuda önemle belirtilmelidir ki bireylerin suçlu olup olmadığına karar vermek veya verilen cezanın daha hafif ya da ağır olması gerekip gerekmediğini belirlemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Ruhşen Mahmutoğlu, B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 67). Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçunu işleyip işlemediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede mahkemenin mevcut belgelerle birlikte delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

26. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından da manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin duruşmada hazır bulunma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 8. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/717, K.2019/137) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABUZER KILINÇ

B. No: 2021/9286 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/9286

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABUZER KILINÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/9286)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Abuzer KILINÇ

Vekili : Av. Türkan ASLAN AĞAÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız yakalama ve gözaltı tedbiri dolayısıyla ödenen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. İzmir İl Emniyet Müdürlüğünce düzenlenen Sosyal Medya Tespit Tutanağı'nda başvurucunun Facebook isimli internet sitesindeki profilinden PKK/KCK terör örgütü lehinde paylaşımlar yaptığının bildirilmesi üzerine başvurucu hakkında soruşturma başlatılmıştır. Anılan soruşturma kapsamında 20/12/2018 tarihinde gözaltına alınan başvurucu; soruşturmada alınan ifadesinde, ilgili sosyal medya hesabının kendisine ait olduğunu ancak paylaşımları kendisinin yapmadığını ve atılı suçu kabul etmediğini beyan etmiştir. Başvurucunun evinde yapılan aramada suç unsuru taşıyan bir delil tespit edilmemiştir.

3. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucu hakkında adli kontrol uygulanması istemiyle İzmir 4. Sulh Ceza Hâkimliğinden (Hâkimlik) talepte bulunmuş, Hâkimliğin 21/12/2018 tarihli kararı ile başvurucu hakkında yurt dışına çıkışının yasaklanması şeklinde

adli kontrol uygulanmasına ve başvurucunun serbest bırakılmasına karar verilmiştir.

4. Başsavcılık 17/6/2019 tarihinde başvurucunun terör örgütünün propagandasını yapma suçundan cezalandırılması istemiyle hakkında iddianame düzenlemiştir. İzmir 21. Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan yargılama sonucunda başvurucunun üzerine atılı eylemin kanunda suç olarak düzenlenmemesi nedeniyle beraatine karar verilmiştir. Anılan karar istinaf yoluna başvurulmadan 5/12/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

5. Başvurucu 11/12/2019 tarihinde İzmir 12. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) hukuka aykırı arama ve gözaltı tedbiri dolayısıyla tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde; hiçbir hukuki neden olmadan uygulanan arama ve gözaltı tedbirleri nedeniyle 1.000 TL maddi, 15.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

6. Mahkeme 9/9/2020 tarihinde davanın kısmen kabulü ile başvurucuya 106,86 TL maddi, 5.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 14. Ceza Dairesince yapılan istinaf incelemesi sonucunda Mahkemenin hükmünde yer alan "5.000,00 TL" ibaresinin hükümden çıkarılmasına ve bu kısma "300,00 TL" eklenmesi suretiyle istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar verilmiştir.

7. Nihai karar başvurucunun vekilince 29/1/2021 tarihinde öğrenilmiştir. Başvurucu 8/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu, hukuka aykırı gözaltı tedbiri nedeniyle açtığı tazminat davasında hükmedilen tazminat miktarlarının düşük olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Bakanlık görüşünde; Mahkemece başvurucunun bir gün süre ile gözaltında kalması nedeniyle belirlenen maddi ve manevi tazminatın ödenmesine karar verildiği belirtilerek Anayasa Mahkemesinin benzer konulardaki kararlarına yer verilmiş ve somut olayın kendine özgü koşulları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel hatlarıyla başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

11. Başvurucunun şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü, beşinci ve dokuzuncu fıkraları kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden incelenmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B.No:2020/1554, 27/4/2023) kararıyla içtihat değişikliğine gitmiş, haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hale geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık

kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-38).

13. Derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın koşullarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerekir (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 48).

14. Bu ilkeler ışığında somut olaya bakıldığında başvurucunun beraat ettikten sonra 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında açtığı tazminat davasında başvurucuya bir miktar tazminat ödendiği görülmektedir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Somut olayda başvurucuya 300 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesini kararlaştırdığı tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır (Bkz. Ayşe Arslan (B. No: 2019/34517, 13/9/2022) kararında 3 gün gözaltı için derece mahkemesince hükmedilen 500 TL de gözetilerek 4.500 TL; M.E. (B. No: 2018/696, 9/5/2019) ve M.Ş.T. (B. No: 2018/17073, 26/2/2020) kararlarında başvuruculaların çocuk olması da gözetilerek 1 günlük gözaltı için 5.000 TL). Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte tazminat miktarının somut olayın koşullarında tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

16. Başvurucu, yeniden yargılama yapılması ve manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

17. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

18. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Yakalama ve gözaltı tedbirinin hukuka aykırı olması dolayısıyla hükmedilen tazminatın yetersizliği nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 12. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/515, K.2020/173) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MELEK İDRİS YÜCE

B. No: 2021/13103 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/13103

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MELEK İDRİS YÜCE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/13103)

Karar Tarihi: 10/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 20/5/2024-32551

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Melek İdris YÜCE

Vekili : Av. Ercüment Şamil MESCİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; nüfus kaydında yer alan anne adının mahkeme kararıyla silinmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurucu, nihai kararı 9/2/2021 tarihinde öğrendikten sonra başvuruyu 1/3/2021 tarihinde yapmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. 1976 yılında dünyaya gelen başvurucu, F.S.Y.nin çocuğu olarak 1981 yılında nüfusa kaydedilmiştir. Başvurucunun ve F.S.Y.nin nüfus kayıtları incelendiğinde aralarında mahkeme kararıyla evlatlık ilişkisi kurulmadığı ve beyana dayalı olarak nüfusa kayıt işlemi yapıldığı tespit edilmiştir.

6. Başvurucunun nüfus kaydında annesi olarak kayıtlı olan F.S.Y. başvurucuya karşı 22/1/2007 tarihinde Kartal 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) nüfus kaydının düzeltilmesi davası açmıştır. F.S.Y. dava dilekçesinde; başvurucuyu iki yaşındayken evlatlık olarak yanına alıp ona baktığını, sonra onu kendisi doğurmuş gibi nüfusuna tescil ettirdiğini ileri sürerek başvurucunun nüfus kaydından silinmesini talep etmiştir. Başvurucu; F.S.Y.nin kendisini evlat edindiğini, tek eksiğin kanunun öngördüğü şekil şartlarına uyulmaması olduğunu, dava açılmasının ise dürüstlük kuralına aykırı olduğunu belirterek davanın reddine karar verilmesini istemiştir. Yargılama sırasında F.S.Y.nin doğum yapıp yapmadığının tespiti için Adli Tıp Kurumundan (ATK) rapor düzenlenmesi talep edilmiştir. ATK 6. İhtisas Kurulunun 7/12/2009 tarihli raporunda F.S.Y.nin yapılan muayenesi sonucunda doğum yaptığına delalet edebilecek herhangi bir tıbbi bulguya rastlanmadığı tespit edilmiştir.

7. Mahkemece 24/6/2010 tarihinde verilen kararda; F.S.Y. ile başvurucunun uzun süredir bir arada evlat edinen-evlatlık ilişkisi içinde yaşadıkları, evlatlık sözleşmesinde şekil şartlarının eksik olmasının bu ilişkiyi zedelemeyeceği, aksinin ileri sürülmesinin hakkın kötüye kullanımı sayılacağı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiştir. Bu kararın F.S.Y. tarafından temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 2. Hukuk Dairesince bozma kararı verilmiştir. Karar gerekçesinde; davanın nüfusta anne adına yanlış beyanla oluşan kaydın iptali davası olarak görülmesi ve başvurucunun gerçek annesi olarak bildirilen M.M.nin mirasçılarının da davaya katılımlarının sağlanarak yargılamaya devam edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bozma kararında ayrıca Mahkemenin kabulüne göre evlatlık ilişkisinin iptali (kaldırılması) davasının 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitabında yer alan davalardan olması sebebiyle aile mahkemesince görülmesi gerekirken asliye hukuk mahkemesinde görülerek davanın esası hakkında karar verilmesinin usul ve kanuna aykırılık taşıdığı ifade edilmiştir.

8. Bozma kararı sonrasında Mahkemece 17/1/2017 tarihli kararla davanın kabulüne, başvurucunun F.S.Y.nin çocuğu olmadığının tespiti ile buna ilişkin nüfus kaydının iptaline, başvurucunun M.M.nin çocuğu olarak nüfusa tescili suretiyle nüfus kaydının düzeltilmesine karar verilmiştir. Karar gerekçesinde; taraflar arasında resmî şekilde kurulmuş bir evlatlık ilişkisi olmadığı, F.S.Y.nin küçük yaşta öksüz kalan başvurucuyu şefkat duygusuyla kendisi doğurmadığı hâlde beyana dayanarak nüfusuna tescil ettirdiği, bu suretle nüfus kaydının yanlış oluştuğu belirtilmiştir.

9. Başvurucunun temyiz yoluna başvurması üzerine Yargıtay 8. Hukuk Dairesince (Daire) nüfus kayıtlarında düzeltme talebine ilişkin davalarda mahkemelerin hiçbir kuşku ve duraksamaya neden olmaksızın doğru sicil oluşturmak zorunluluğu olduğu, somut olayda Mahkemece salt tarafların ve tanıkların beyanları ile yetinilmeyip gerçek annenin M.M. olduğu iddiası ile ilgili olarak DNA testi yaptırılıp alınacak rapor da gözetilerek karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle bozma kararı verilmiştir.

10. Başvurucu, davanın aile mahkemesinde görülmesi gerektiği yönünden inceleme yapılması için karar düzeltme talebinde bulunmuştur. Bu talep üzerine yapılan incelemede

başvurucunun gerçek annesinin tespiti ve nüfusa tescili talebi olmadığı gibi bu hususun tespit edilmesinde F.S.Y.nin aktif husumet ehliyeti ile hukuki yararının da olmadığı vurgulanarak Mahkemece başvurucunun F.S.Y.nin çocuğu olmadığının tespiti ve buna dair nüfus kaydının iptali ile yetinilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanında başvurucunun gerçek annesinin M.M. olduğunun tespiti ile bu şekilde nüfusa tesciline karar verilmesinin doğru olmadığı ifade edilmiştir. Daire ayrıca F.S.Y.nin adının karar başlığında hatalı olarak gösterilmesine ve başvurucunun gerçek annesinin tespiti ile nüfusa tesciline karar verilmesine değinerek yeniden yargılama yapılmasına gerek görülmemesi nedeniyle hükmün anılan kısımlarının düzeltilerek onanmasına karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

11. 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 35. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamını ve taşıdığı bilgileri değiştirecek şerhler konulamaz. Ancak olayların aile kütüklerine tescili esnasında yapılan maddî hatalar nüfus müdürlüğünce dayanak belgesine uygun olarak düzeltilir."

12. 5490 sayılı Kanun'un 36. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Mahkeme kararı ile yapılan kayıt düzeltmelerinde aşağıdaki usûllere uyulur:

a) Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmî dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır. Kayıt düzeltme davaları (..) nüfus müdürü veya görevlendireceği nüfus memuru huzuru ile görülür ve karara bağlanır..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Anayasa Mahkemesinin 10/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

14. Başvurucu; nüfus kaydının düzeltilmesi davasında DNA testi yapılmaksızın nüfus kaydında yer alan anne adının silinmesi sonucunda özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Bakanlık görüşünde; başvurucu tarafından ileri sürülen ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının belirlenmesinin ve başvuruya konu olan kararın incelenmesinde Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasının dikkate alınmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Ayrıca mevcut başvuruda başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

2. Değerlendirme

16. Anayasa'nın iddiaların değerlendirilmesine dayanak alınacak 20. maddesinin ilgili kısmı

şöyledir:

"Herkes, ... aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. ... aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

17. Anayasa'nın 41. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Aile, Türk toplumunun temelidir ...

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile ... çocukların korunması ...nı sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır."

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). F.S.Y. başvurucu aleyhine nüfus kayıt düzeltilmesi davası açmıştır. Bu dava, gerçeğe aykırı beyanla çocuğu olarak nüfusuna kaydedilen başvurucunun ve F.S.Y.nin nüfus kaydında düzeltme yapılması amacına yöneliktir. Dolayısıyla başvurucunun aile hayatı ile anne kaydının düzeltilmesi ve anılan dava arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bu nedenle başvurucunun şikâyetleri Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

20. Aile hayatına saygı hakkı, Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Madde gerekçesi de dikkate alındığında resmî makamların özel hayata ve aile hayatına müdahale edememesi ile kişinin ferdî ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesi gereğine işaret edildiği görülmekte olup söz konusu düzenleme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 8. maddesi çerçevesinde korunan aile hayatına saygı hakkının Anayasa'daki karşılığını oluşturmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın 41. maddesinin -Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği- özellikle aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında dikkate alınması gerektiği açıktır (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 36).

21. Aile hayatına saygı hakkı kapsamında devlet için söz konusu olan yükümlülük, sadece belirtilen hakka keyfî surette müdahaleden kaçınmakla sınırlı olmayıp aile hayatına saygının etkili bir biçimde sağlanması bağlamında pozitif yükümlülükleri de içermektedir. Söz konusu pozitif yükümlülükler, bireyler arası ilişkiler alanında olsa da aile hayatına saygıyı sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (Murat Atılgan, § 26). Ebeveyn ile çocukların birlikte yaşama istekleri aile hayatının vazgeçilmez bir unsuru olup ortak yaşamın kurulamaması veya hukuken ya da fiilen sona ermesi aile hayatını ortadan

kaldırmaz. Anne, baba ve çocuğun aile hayatlarına saygı hakkı kamusal makamlar tarafından ailenin yeniden birleştirilmesine yönelik tedbirleri de içermektedir (Murat Atılgan, § 25).

22. Devletin pozitif yükümlülükleri söz konusu olduğunda saygı kavramının çok kesin bir tanımı olmadığını, karşılaşılan durumlar ve izlenen uygulamalardaki farklılıklar dikkate alındığında bu kavramın gereklerinin olaydan olaya önemli ölçüde değiştiğini belirtmek gerekir (Murat Demir [GK], B. No: 2015/7216, 27/3/2019, § 84).

23. Devletin söz konusu pozitif yükümlülüğü müdahalelere karşı etkili mekanizmalar kurmak, bu kapsamda gerekli usule ilişkin güvenceleri sunan yargısal prosedürleri sağlamak, bu suretle yargısal ve idari makamların bireylerin idareyle ve özel kişilerle olan uyuşmazlıklarında etkili, ilgili ve yeterli gerekçeler içeren adil bir karar vermesini temin etmek sorumluluğunu içermektedir (Hüdayi Ercoşkun, B. No: 2013/6235, 10/3/2016, § 94).

24. Aile hayatının korunması konusunda devlete düşen pozitif yükümlülüklerden biri de hukuk kurallarını belirlemek ve yasal düzenlemeleri hayata geçirmektir. Düzenleyici çerçeve aile ilişkilerinin hukuken kurulmasını sağlamaya elverişli, yeterli düzeyde açık, öngörülebilir ve ulaşılabilir olmalıdır. Devletin aile birlikteliğinin sağlanmasına, ailenin huzur ve refah içinde yaşamasına yönelik atması gereken adımlar ile çocuğun üstün yararının korunması gerektiğine ilişkin temel ilke birlikte değerlendirildiğinde ailenin hukuken ve kimi zaman da fiilen kurulabilmesi adına gerekli olan kurumlardan olan evlat edinmeye ilişkin kuralların da söz konusu yükümlülüklere uygun şekilde oluşturulması ve uygulanması gerekir. Gerçekten de çocukların ruh ve beden sağlığının korunması ve sağlıklı bireyler olmaları; çocukların duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimleriyle ilgili önlemlerin alınmasını sağlayan, çocukların aile ve toplum içindeki yerini belirleyen ve düzenleyen hukuk kurallarının varlığıyla doğrudan ilişkilidir. Bu bakımdan devlet, sahip olduğu geniş takdir alanı içinde çocukla aile bağı olan kişiler arasındaki ilişkinin geliştirilmesini sağlayacak biçimde hareket etmeli ve mümkün olan en kısa sürede çocuğun ailesiyle gerek fiilen gerek hukuken bütünleşmesini sağlayacak yasal güvenceleri içeren düzenlemeleri herkesi kapsayacak şekilde hayata geçirmelidir (Yıldız Ceylan Var [GK], B. No: 2020/10490, 25/7/2023, § 42, 43).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

25. Somut başvuruya konu davadaki karar düzeltme kararında başvurucunun gerçek annesinin tespit edilmesine ilişkin bir dava olmadığı, F.S.Y.nin nüfus kaydının gerçeği yansıtmadığı ve başvurucunun nüfus kaydından silinmesi yönündeki talebi bakımından ise hukuki yararı bulunduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte başvurucunun gerçek annesinin tespit edilerek anılan kişinin nüfus hanesine tescili yönünden F.S.Y.nin aktif husumet ehliyeti olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kararda, nüfus kaydına yanlış yazılım nedeniyle hukukları etkilenecek olan kişilerin her zaman dava açmalarının mümkün olduğu vurgulanmıştır. Başvurucunun gerçek annesinin tespiti ve yaşanan süreçten kaynaklanan zararlarının giderilmesiyle ilgili mevcut hukuksal yollara başvurduğuna dair bilgi ve belge sunulmadığı gibi başvurucunun böyle bir talebinin olduğuna dair açıklaması da bulunmamaktadır. Somut olayda F.S.Y.nin açtığı dava, derece mahkemeleri tarafından nüfus kayıt düzeltim davası şeklinde nitelendirilmiştir. Bireysel başvuru kapsamında da yapılan bu nitelendirmeye göre inceleme yapılmıştır.

26. Mahkemece F.S.Y.nin ATK'ya sevk edilerek hakkında rapor alındığı, anılan raporda davacının doğum yaptığına dair tıbbi bulguların tespit edilmediği görülmüştür. Ayrıca dinlenen tanık beyanlarında F.S.Y.nin başvurucunun biyolojik annesi olmadığının beyan

edildiği görülmüştür. Nitekim kararda, taraflar arasında resmî şekilde kurulmuş bir evlatlık ilişkisinin bulunmadığı, davacının küçük yaşında öksüz kalan başvurucuyu şefkat duygusuyla kendisi doğurmuş gibi çocuğu olarak beyana dayalı şekilde kendi nüfusuna tescil ettirdiği, bu suretle nüfus kaydının yanlış oluştuğu gerekçesine dayanılmıştır. Dairenin düzelterek onama kararı vermesi sonucunda başvurucunun F.S.Y.nin çocuğu olmadığının tespitine, buna ilişkin nüfus kaydının iptaline karar verilmiştir. F.S.Y.nin amacı nüfus kaydında çocuğu olarak görünen başvurucunun kendisinden olmadığını ispat etmek ve nüfus kaydının düzeltilmesini sağlamaktır. Daire başvuruya konu davada toplanan delilleri değerlendirerek F.S.Y.nin doğum yapmadığına dair ATK raporunu ve bu rapordaki kanaati destekleyen tanık beyanlarını yeterli görmüştür. Ayrıca Daire; F.S.Y.nin açtığı nüfus kayıt düzeltim davasında Mahkemenin DNA testi yaptırmak suretiyle gerçek annenin tespitine ilişkin yükümlülüğünün bulunmadığını, toplanan tüm delillerle F.S.Y.nin başvurucunun annesi olmadığı sonucuna ulaşılabileceğini değerlendirmiştir. Böylelikle davanın esasına etkili olan delillerin toplandığı, dava niteliğine uygun yeterli araştırmanın yapıldığı, ilgili ve yeterli gerekçe ile karar verildiği görülmüştür.

27. Bu itibarla Mahkemece ATK raporu ve bu rapor ile uyum arz eden tanık beyanları dikkate alınarak F.S.Y.nin doğum yapmadığı, başka bir deyişle başvurucunun F.S.Y.nin çocuğu olmadığı belirlenmiştir. Öte yandan başvurucunun gerçek annesinin tespit edilmesine ilişkin bir talebinin olmadığı gibi Mahkemenin gerçek annenin tespiti hususunda ayrıca bir araştırma yapmasının gerekliliği de ortaya konulamamıştır. Sonuç olarak somut olay bakımından kamu makamlarınca pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği söylenemeyeceğinden aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Basri BAĞCI ve Kenan YAŞAR ihlal edilmediği sonucuna ek gerekçe ile katılmıştır.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

29. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

30. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

31. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EK GEREKÇE

1. Başvurucu 1981 yılında iki yaşındayken F.S.Y. tarafından kendi çocuğuymuş gibi nüfusa kaydedilmiştir. 26 yıl sonra F.S.Y. açtığı bir dava ile başvurucunun kendi çocuğu olmadığını belirterek kendisini başvurucunun annesi olarak gösteren nüfus kaydının düzeltilmesini talep etmiştir. Muhakeme süreci sonunda F.S.Y. ile başvurucuyu anne-oğul olarak gösteren nüfus kaydının terkinine karar verilmiştir.

2. Başvurucu ile F.S.Y. arasında 1981 yılında kurulan hukuki ilişki bir evlat edinme işlemi olmayıp, doğrudan anne-oğul ilişkisidir. Bu ilişkinin kurulması, Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 2010/21149 esas 2012/2202 sayılı kararında geçtiği gibi, bir yanlışlık eseri de olmuş değildir.

3. Bu hukuki ilişkinin kurulmasında en öncelikli etken F.S.Y.nin bilinçli bir şekilde kendinden olmayan bir çocuğun annesiymiş gibi beyanda bulunmasıdır. Diğer taraftan asıl görevi nüfus kayıtlarını gerçeğe uygun olarak tutmak olan nüfus idaresinin de ortaya çıkan tablodan sorumlu olduğu aşikardır.

4. Gerçeğe aykırı da olsa anne-oğul ilişkisi Devletin resmi kayıtlarında oluşturulmuş olup, bu durum 30 yıla yakın bir süre devam ettirilmiştir. Bu noktada başvurucunun medeni bir hakkının bulunduğu barizdir.

5. Bireysel başvuru öncesi açılan nüfus kaydının düzeltilmesi davası mahiyeti gereği gerçek durumun tespiti ve anne-oğul ilişkisinin sona erdirilmesi ile son bulmuştur.

6. Hukuki sürecin başvurucunun aleyhine sonuçlanmış olması uğradığı bir mağduriyet olmadığı anlamına gelmemektedir. Kendi dahli olmaksızın oluşturulan ve resmi kayıtlara geçen bir soy bağı ilişkisi yine kendi iradesi dışında sona erdirilmiş bulunmakta olup, burada söz konusu kayıtları gerçek duruma göre tutmakla mükellef olan idarenin de ciddi bir ihmali söz konusudur.

7. Başvurucunun muhakeme sürecinde; oluşan mağduriyetinin belirlenmesi ve bunun giderilmesine yönelik iddialarda bulunmaması nedeniyle mevcut başvurunun bu haliyle ihlal oluşturmadığını düşünmekteyiz. Çoğunluğun aynı yöndeki görüşüne yukarda izah edilen gerekçelerle iştirak edilmiştir.

Üye Basri BAĞCI Üye Kenan YAŞAR

Ö.R.Ş.

B. No: 2021/13247 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/13247

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Ö.R.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/13247)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Ö.R.Ş.

Vekili : Av. Ahmet Tuğfan AYDERE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; haksız yakalama ve gözaltı tedbirleri dolayısıyla ödenen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, hukuka aykırı ve ölçüsüz arama işleminden kaynaklı zararın tazmin edilmemesi sebebiyle etkili başvuru hakkının, el konulan eşyaların iade edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının, adli kontrol kararı nedeniyle yerleşme ve seyahat özgürlüğü ile çalışma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) soruşturmaları kapsamında beyanı alınan tanıkların başvurucu hakkındaki beyanlarında; Kayseri Polis Meslek Eğitim Merkezinde bulunan mescitte FETÖ'ye ait kitaplar bulundurduğu, bu kitapların bazılarını kaldırmasına rağmen örgüte ait yayınevlerine ilişkin kitapları bulundurmaya devam ettiği, Fetullah Gülen'i kastederek "hocamızdan izinsiz hiçbir iş yapmayız, bana imamlığı bırak dese hemen bırakırım" şeklinde söylemlerde bulunduğuna dair bilgiler verilmesi nedeniyle Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma başlatılmıştır.

3. Bu soruşturma kapsamında başvurucunun evinde arama yapılmış ve herhangi bir suç unsuruna rastlanmamıştır. Ayrıca başvurucunun cep telefonu ve sim kartına el konularak 21/9/2018 tarihinde bir gün süre ile gözaltı tedbiri uygulanmıştır. Başvurucu soruşturmada alınan ifadesinde; atılı suçlamayı ve tanık beyanlarını kabul etmediğini, örgüt üyesi olmadığını ifade etmiştir. Başvurucu adli kontrol altına alınması talebi ile Kayseri 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk edilmiştir.

4. Hâkimlik 30/1/2018 tarihinde başvurucunun yurt dışına çıkışının yasaklanması şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanarak serbest bırakılmasına karar vermiştir. Başsavcılık 20/2/2018 tarihinde başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle iddianame düzenlemiştir.

5. Kayseri 2. Ağır Ceza Mahkemesi 5/4/2018 tarihinde başvurucunun üzerine atılı suçu işlediğinin sabit olmaması nedeniyle beraatine karar vermiştir. Gerekçede; tanık beyanlarının soyut ve çelişkili olması nedeniyle başvurucunun atılı suçtan cezalandırılmasına yeterli herhangi bir delil elde edilmediği ifade edilmiştir. Anılan karar istinaf yoluna başvurulmadan 13/4/2018 tarihinde kesinleşmiştir.

6. Başvurucu 13/7/2018 tarihinde Kayseri 1. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) hukuka aykırı gözaltı tedbiri dolayısıyla tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde; somut bir delil bulunmadan uygulanan gözaltı tedbiri nedeniyle 22.000 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talep edilmiştir.

7. Mahkeme 13/7/2018 tarihinde davanın kısmen kabulü ile başvurucuya 53,45 TL maddi, 100 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Başvurucu, istinaf talebinde bulunmuştur. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 12. Ceza Dairesi (Daire) 6/1/2021 tarihinde, Mahkemenin kararında usule ve esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmadığını belirterek istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

8. Nihâi karar başvurucunun vekilince 16/2/2021 tarihinde öğrenilmiştir. Başvurucu 12/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu, hukuka aykırı yakalama ve gözaltı tedbirleri nedeniyle açtığı tazminat davasında hükmedilen tazminat miktarlarının düşük olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Bakanlık görüşünde; Mahkemece başvurucunun bir gün süre ile gözaltında kalması nedeniyle belirlenen maddi ve manevi tazminatın ödenmesine karar verildiği belirtilerek Anayasa Mahkemesinin benzer konulardaki kararlarına yer verilmiş ve somut olayın kendine özgü şartları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Başvurucunun şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak dokuzuncu fıkrası kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden incelenmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararında

haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hale geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmişitir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-38).

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 48).

16. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu, B. No: 2018/11489, 11/1/2024 kararındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların incelendiği başlık altındaki açıklamalar).

17. Başvurucunun maddi tazminat talebiyle ilgili olarak Mahkeme ilgili yıl asgari ücreti uyarınca yapılan hesaplama sonucu başvurucunun hukuka aykırı gözaltı tedbiri nedeniyle mahrum kaldığı miktar olarak hesaplanan miktarda maddi tazminata hükmetmiştir. Bu veriler ışığında belirlenen maddi tazminat miktarının davanın koşullarında orantısız olduğu söylenemeyecektir.

18. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi başvurucunun yakalanıp bir gün süreyle gözaltında tutulması nedeniyle 100 TL manevi tazminat

ödenmesine hükmetmiştir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarına nazaran yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Hükmedilen 100 TL manevi tazminat miktarının, somut olayın koşullarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde; -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır (Anayasa Mahkemesinin gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için hükmettiği tazminat miktarı derece mahkemesinin karar tarihi olan 2018 yılı için asgari 400 TL, 2024 yılı için ise 2.970 TL'dir). Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı ve Konut Dokunulmazlığı Hakları ile Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucu; evinde yapılan arama işleminde kendisinin bulunmamasının hukuka aykırı olduğunu ayrıca komşularının duyacağı şekilde aleni olarak arama yapıldığını belirterek özel hayata saygı hakkı ile konut dokunulmazlığının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Başvurucunun hukuka aykırı arama işleminden kaynaklı zararlarının tazmin edilmesi talebiyle açtığı davanın reddedildiğine ilişkin şikâyetleri, Anayasa'nın 20. ve 21. maddeleriyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmiştir. Etkili başvuru hakkı bakımından yapılacak incelemenin sonucuna göre bu aşamada özel hayata saygı ile konut dokunulmazlığı hakkı bakımından ayrıca bir inceleme yapılmayacaktır (aynı yönde değerlendirmeler için bkz. Murat Haliç, § 40; İlhan Gökhan, B. No: 2017/27957, 9/9/2020, § 40; Özgür Açıkgöz, B. No: 2018/30692, 19/10/2021, § 26).

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı hakları ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

23. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

24. Öte yandan şikâyetlerin esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının olması ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanmasının bir gereğidir. Buna göre kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla öngörülen yargı yollarının mevzuatta yer alması yalnız başına yeterli olmayıp bu yolun aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunması gerekir. Söz konusu yola başvurulabilmesi için öngörülen koşullar somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden

kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddiaların bu doğrultuda geniş şekilde değerlendirilmesi, koşulların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durumun yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir (İlhan Gökhan, B. No: 2017/27957, 9/9/2020, §§ 47, 49).

25. Kişilerin etkili başvuru hakkı açısından sahip oldukları güvencenin kapsamı, ihlal iddiasına konu edilen hakkın niteliğine göre değişmektedir. Fakat genel olarak ifade edilmelidir ki Anayasa'nın 40. maddesi uyarınca sağlanması gereken başvuru yolunun hem teoride hem de uygulamada ileri sürülen ihlali önleme, ihlal devam etmekte ise sonlandırma veya gerçekleşip sona ermiş ihlallere yönelik olarak da makul bir tazmin imkânı sunma açısından etkili olması gerekmektedir (K.A. [GK], B. No: 2014/13044, 11/11/2015, § 71). Bu nitelikte bir başvuru yolu yoksa etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılacaktır.

26. Anayasa'nın 40. maddesinin amaçları bakımından herhangi bir iç hukuk yolunun etkililiğinin değerlendirilmesi başvurucunun şikâyetinin mahiyetine bağlıdır. Arama kararının hukukiliğine ilişkin şikâyetler yönünden iki tür telafinin mümkün olabileceği görülmektedir. Bunlardan ilki, arama kararından kaynaklanan ve devam eden ihlalin sonlandırılması; ikincisi ise gerçekleşip sona ermiş ihlallere yönelik olarak makul bir tazmin imkânı sunulmasıdır.

27. Somut olayda başvurucu yalnızca bir tazminat elde etmek istediğinden arama tedbirinden kaynaklı olarak Anayasa'da öngörülmüş güvencelere aykırılık nedeniyle söz konusu hakların ihlal edildiğini özü itibarıyla tespit etme ve yeterli giderim sağlama imkânı sunan bir yolun bulunup bulunmadığı ve bu yolun aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunup sunmadığının incelenmesi gerekir. Hakkın ihlal edildiğinin özü itibarıyla tespit edilmesi öncelikle arama kararının hukuka uygun olup olmadığının denetlenmesini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla arama kararının hukuka uygun olup olmadığı yönünde mahkemeye bir denetim yetkisi vermeyen herhangi bir dava yolunun özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarına yönelik ihlali tespit etme kapasitesini haiz olduğu söylenemez.

28. Somut olayda başvurucunun arama kararının hukuka aykırı olduğu iddiasıyla açtığı tazminat davası derece mahkemesince hiçbir değerlendirme yapılmadan reddedilmiştir. İstinaf mahkemesi de bu kararı onamıştır.

29. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (i) bendinde, hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen kişilerin maddi ve manevi her türlü zararlarını devletten isteyebilecekleri öngörülmüştür. Bu konudaki güncel Yargıtay uygulaması, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (i) bendinde arama tedbiri yönünden öngörülen tazminat başvuru yolunun yalnızca aramanın ölçüsüz uygulanması hâllerinde işletilmesi şeklindedir. Arama kararlarının hukuka aykırılığına ilişkin şikâyetler yönünden anılan yolda bir değerlendirme yapılmamaktadır (Yargıtay kararları için bkz. § 26, benzer yöndeki tespitler için bkz. Hasan Akboğa [GK], B. No: 2016/10380, 27/3/2019, § 90).

30. Arama kararının ölçüsüz bir biçimde gerçekleştirilmesi arama kararının uygulandığı yer, zaman ve icra ediliş şekli bakımından her somut olay için ayrıca değerlendirilmesi gereken bir husustur. Bu durum çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Arama işleminin başvurucunun tüm komşularının duyacağı şekilde aleni yapılması gibi hâllerde arama kararının ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirildiği söylenebilecektir. Başvurucu tazminat davası açarken arama kararının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüş olmasının yanı sıra tüm komşularının duyabileceği şekilde aleni olarak arama yapıldığını da belirtmiş ve esasında arama kararının

ölçüsüzlüğüne ilişkin de bir şikâyet dile getirmiştir.

31. Ancak yargısal makamların süreçte verdiği kararlara bakıldığında başvurucunun arama tedbirine ilişkin talepleriyle bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir. Derece mahkemesi başvurucunun iddialarının arama kararının hukuk aykırılığına veya ölçülülüğüne ilişkin olup olmadığına yönelik lehte yada aleyhte bir herhangi değerlendirme yapmamış, başvurucunun talebiyle ilgili bir karar vermemiştir. Başvurucunun arama tedbirine ilişkin iddiaları açısından bir değerlendirme yapılmamasının ve bunun bir sonucu olarak söz konusu talep yönünden hüküm kurulmamasının başvurucunun iddialarının incelenmesine ve uygun bir telafi şansı sunmaya elverişli olmadığı, temel hak ve hürriyetlerin ihlal edildiğine yönelik şikâyetin etkili bir şekilde incelenmesine imkân sağlamadığı açıktır. Neticede somut olayın koşullarında özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı hakları bağlamında oluşan zararlarının tazmini konusunda başvurucuya asgari güvenceleri içerecek şekilde etkili bir hukuk yolu sunulmadığı sonucuna varılmaktadır.

32. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. ve 21. maddeleriyle bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

33. Başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Mehmet Ali Aslan, (B. No: 2013/2429, 30/3/2016) kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle; yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlandığına ilişkin iddiasının (Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014) kararı doğrultusunda konu bakımından yetkisizlik nedeniyle; çalışma hakkının engellendiği iddiasının (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013) kararı doğrultusunda konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

34. Başvurucu, maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

35. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

36. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gözaltı tedbirinin hukuka aykırı olması dolayısıyla ödenen tazminatın yetersizliği nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Özel hayata saygı ile konut dokunulmazlığı haklarıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi ve konu bakımından yetkisizlik nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 1. Gözaltı tedbirinin hukuka aykırı olması dolayısıyla ödenen tazminatın yetersizliği nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa’nın 20. ve 21. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata saygı ile konut dokunulmazlığı haklarıyla bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kayseri 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/446, K.2018/532) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CİHAN DENİZ TARAK

B. No: 2021/13268 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/13268

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CİHAN DENİZ TARAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/13268)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Cihan Deniz TARAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumu eğitim kurulu kararına karşı yapılan şikâyette infaz hâkimliği kararına karşı Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan itirazdan başvurucunun haberdar edilmemesi ve itiraz mercii kararının esaslı iddiaları karşılamaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Edirne F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) anayasal düzeni zorla değiştirmeye kalkışmak suçundan hükümlü olarak bulunmaktadır. Başvurucuya posta/kargo yolu ile gönderilen Marksist Teori ve Kızılbeşir adlı dergiler hakkında Ceza İnfaz Kurumu Eğitim Kurulu tarafından yapılan inceleme ve değerlendirme sonucunda 16/12/2020 tarihinde söz konusu dergilerin hediye kapsamında olmaması gerekçesiyle başvurucuya teslim edilmemesine karar verilmiştir.

3. Başvurucu, söz konusu karara karşı 29/12/2020 tarihli dilekçesiyle Edirne 2. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyet başvurusunda bulunmuş, İnfaz Hâkimliğinin 7/1/2021 tarihli kararıyla başvurucunun şikâyetinin kabulüne karar verilmiştir.

4. İnfaz Hâkimliği gerekçeli kararında 15/4/2020 tarihli ve 31100 sayılı Resmî Gazete'de

yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 7242 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler ile 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Süreli veya süresiz yayınlardan yararlanma hakkı" kenar başlıklı 62. maddesinde "(1) Hükümlü, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir." hükmünün yer aldığını vurgulamıştır. İnfaz Hâkimliği; Ceza İnfaz Kurumu Eğitim Kurulunun somut olayda 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesi kapsamında inceleme yapması ve dergilerin aynı maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen sakıncaları içermediği takdirde başvurucuya teslim edilmesine karar vermesi gerektiğini, dolayısıyla somut olayda dergilerin hediye kapsamında olup olmadığına ilişkin değerlendirme yapılmasının yerinde olmadığını belirterek Eğitim Kurulu kararını kaldırmıştır.

5. Cumhuriyet savcısı, Eğitim Kurulu kararının hukuka uygun olduğunu belirterek İnfaz Hâkimliğinin iptal kararına karşı itiraz yoluna başvurmuştur. İtiraz dilekçesi başvurucuya tebliğ edilmemiştir.

6. Edirne 1. Ağır Ceza Mahkemesi 11/2/2021 tarihli kararıyla Cumhuriyet savcısının itirazının usul ve yasaya uygun olduğunu belirterek kabulüne ve Eğitim Kurulu kararı yönünde işlem tesisine karar vermiştir.

7. Başvurucu nihai hükmü 20/2/2021 tarihinde öğrendikten sonra 1/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkelerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu; Cumhuriyet savcısının itirazına dair diyecekleri sorulmadan karar verildiğini, hangi tarihte ve hangi gerekçeyle İnfaz Hâkimliği kararına itiraz edildiğini öğrenemediğini, silahların eşitliği ilkesi gereğince Cumhuriyet savcısının mütalaa ve itirazlarının bildirilmesi gerektiğini, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Bakanlık görüşünde, çeşitli Anayasa Mahkemesi kararlarına ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına vurgu yapılarak bu kararlara göre somut olayın kendine özgü koşulları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği bildirilmiştir.

11. Bakanlık görüşüne karşı cevap veren başvurucu, bireysel başvuru dilekçesindeki iddialarını tekrarlamış, ek beyan dilekçesiyle deyine adına posta yoluyla gelen dergilerin ceza infaz kurumu idaresince teslim edilmediğini İnfaz Hâkimliğinin şikâyeti kabul ettiğini belirterek Edirne 1. Ağır Ceza Mahkemesinin de savcının itirazını reddettiğine ilişkin karar örneği sunmuştur.

12. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri yönünden incelenmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumu disiplin kurulu kararına karşı yapılan şikâyet ile ilgili benzer iddialarla yapılan bir başvuruyu İnan Gök ((B. No: 2018/1936, 28/1/2021) kararında değerlendirmiştir. Söz konusu kararda, başvurucu lehine verilen infaz hâkimliği kararına karşı Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan itirazda, savcının itiraz dilekçesinin hükümlüye tebliğ edilmeyip hükümlünün itiraza karşı beyanları alınmadan disiplin cezasının

iptaline ilişkin infaz hâkimliği kararının kaldırılması nedeniyle başvurucunun iddia makamına karşı önemli ölçüde dezavantajlı duruma düşürüldüğü, bu durumun yargılamayı bir bütün hâlinde adil olmaktan çıkardığı belirtilerek silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (İnan Gök, §§ 49-53). Somut olayda da anılan kararda belirtilen ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır.

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Başvurucu; itiraz merciinin kararında bir gerekçe olmadığını, yasal zorunluluk olmasına rağmen hiçbir gerekçe belirtilmemesinin hak ihlali olduğunu belirtmiştir.

16. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

17. Anayasa Mahkemesi, benzer iddialarla yapılan bir başvuruyu yine İnan Gök kararında değerlendirmiştir. Söz konusu kararda, hücre cezasının kaldırılmasına ilişkin infaz hâkimliği kararını inceleyen itiraz merciinin, Cumhuriyet savcısının itirazını kabul ederek başvurucunun şikâyetini kesin olarak reddederken gerekçe gösterme yükümlülüğünden muaf olmadığı vurgulanarak merci kararında şikâyetin kabul edilmesine ilişkin infaz hâkimliği kararında yer alan gerekçelerin neden hukuka uygun olmadığının açıklanmadığı, dolayısıyla infaz hâkimliği kararı karşısında hükme ulaşmayı sağlayan sebepler ve sonuca götüren nedensellik kurgusu değerlendirmelerinin yeterli açıklıkta yapılmadığı, bu nedenle gerek hükmün dayanağını oluşturan gerekçeli kararın gerekse dosyanın incelenmesinde anılan kabul gerekçesinin adalet gereksinimini giderecek ölçü ve nitelikte, yeterli ve ilgili olduğunun söylenemeyeceği belirtilerek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (İnan Gök, §§ 64-66). Somut olayda da anılan kararlarda yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

19. Başvurucu; verilen karar nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile 5.000 TL maddi, manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

21. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan GK, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019,§§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) GK, B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

22. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talepleri kabul edilmemiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

C. 1. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ile gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapacak olan Edirne 1. Ağır Ceza Mahkemesine (D.İş 2021/10) iletilmek üzere Edirne 2. İnfaz Hâkimliğine (E.2021/19, K.2021/27) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABUBEKİR AKKILIÇ

B. No: 2021/13827 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/13827

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABUBEKİR AKKILIÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/13827)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Abubekir AKKILIÇ

Vekili : Av. Murat SADAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) evrak işlem kütüğünde yapılan inceleme sonucunda, nihai kararın başvurucu vekilince 9/3/2021 tarihinde görüldükten sonra 17/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu tespit edilmiştir. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin

olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET BARANSU (4)

B. No: 2021/22874 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/22874

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET BARANSU BAŞVURUSU (4)

(Başvuru Numarası: 2021/22874)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Mehmet BARANSU

Vekili : Av. Dilara YILMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci ve sekizinci fıkrasındaki güvencelerin sağlanmaması nedeniyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının, gazetecilik faaliyeti ve ifade özgürlüğü kapsamındaki eylemlerin tutuklamaya konu edilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/10/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formuyla eklerine, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla temin

edilen belgelere ve Mehmet Baransu (3) (B. No: 2016/11380, 26/12/2018) kararına göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) yürüttüğü bir soruşturma (Sor. No: 2014/116320) kapsamında sulh ceza hâkimliğinden başvurucunun konutunda ve eklentilerinde, kullandığı araçlarında ve üzerinde arama yapılmasına karar verilmesini istemiştir. Talebi değerlendiren İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliği 27/2/2015 tarihinde, "[başvurucu tarafından] teslim edilen 19 kopya CD ve 4 adet DVD içerisinde devletin güvenliği ve askeri yararları açısından Egemen Harekat Planı ile ilgili 'çok gizli' gizlilik derecesine haiz olduğu tespit edilen belgeleri 1. Ordu Komutanlığından izinsiz dışarıya çıkaran kişilerin şüpheli Mehmet Baransu ile eylem birliği içinde suç örgütü faaliyeti kapsamında hareket ettikleri, şüphelinin devletin güvenliğine ilişkin belgeleri temin ettiği, çok gizli belgeler olduğunu bilmesine rağmen bu belgeleri yetkili makamlara iade etmeyerek kendisine suret aldığı ve orijinallerini beyanına göre imha ettiği, devletin güvenliği ve siyasal yararlarına ilişkin bilgileri açıkladığı ..." gerekçesiyle talebin kabulüne karar vermiştir. Yapılan aramada çok sayıda CD, DVD ve askerî olanlar da dâhil olmak üzere resmî yazışmalar ile olayla ilgili olabilecek nitelikte "Plan Çalışması 27-28 Ocak 2003, Bilgi Destek Planı, İrtica Eylem Planı, 3. Kolordu Komutanlığının 1. No'lu Harekât Planı, 1. Ordu Plan Semineri, 1. Ordu Plan Semineri 2003" isimli askerî belgeler bulunmuştur.

6. Başvurucu, anılan soruşturma kapsamında 1/3/2015 tarihinde gözaltına alınmıştır.

7. Başvurucu 2/3/2015 tarihinde, İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde (Terör Şubesi) müdafiinin refakatinde ifade vermiştir. İfade alma işlemi sırasında başvurucuya suçlandığı olayların açıklandığı, Genelkurmay Başkanlığı ile yapılan yazışmaların içeriği hakkında bilgi verildiği görülmüştür. İfade alma işlemi kapsamında başvurucuya yirmi sekiz soru yöneltilmiştir. Başvurucuya genel olarak Taraf gazetesinde yayımlanan habere konu bir kısım belgenin Başsavcılığa teslim edilmesine ilişkin tutanaklarda yer alan imza ve beyanların kendisine ait olup olmadığı, haberlere dair belge ve dijital verileri nasıl ve/veya kimden temin ettiği sorulmuştur. Başvurucu; anılan sorulara, söz konusu tutanaklardaki imza ve beyanların kendisine ait olduğu, haberlere ilişkin belge ve dijital verilerin kendisine emekli asker olduğunu söyleyen bir kişi tarafından iki ayrı tarihte teslim edildiği, kendisinin bu belgeleri Başsavcılığa teslim ettiği şeklinde cevaplar vermiştir. İfade sırasında başvurucuya devletin güvenliği ya da iç veya dış siyasal yararları bakımından gizli kalması gereken ve ifşası hâlinde devletin savaş hazırlıklarını, savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye sokabilecek nitelikteki çok gizli belgeleri gazetede kimlerle birlikte incelediği, bu nitelikteki hangi belgelerin çıktısını kimlerle birlikte aldığı, tarama işlemini kimlerle birlikte yaptığı, anılan belgeleri neden imha ettiği, belgeleri temin edince doğrudan yetkili makamlara neden teslim etmediği de sorulmuştur. Başvurucu; bu belgeleri aynı gazetede birlikte çalıştığı gazeteciler A.A., Y.Ç., Y.O., K.T. ve ismini hatırlamadığı bir gazeteci ile birlikte incelediğini, belgelerin çıktısını almadıklarını ve tarama işlemi yapmadıklarını, darbe planı haricindeki hiçbir belgeyi yayımlamadıklarını, kendisine teslim edilen belgeler arasında savaş planlarının da bulunduğunu, tüm belgeleri Başsavcılığa teslim ettiğini, inceledikleri orijinal belgeleri imha etmediklerini ve devlet yetkililerine teslim ettiklerini, haber amaçlı aldıkları CD'lerin kopyalarını sonradan imha ettiklerini, yayımlanan haberlere konu kopya belgeleri gazete yönetimiyle birlikte incelediğini, sonradan kendisine verilen orijinal belgeleri ise kimseyle paylaşmadan devlet kurumlarına teslim ettiğini, yargılama dosyasındaki bazı belgelerin örneğinin kendisinde de bulunduğunu, kendisine verilen tüm ses kasetlerini de devlet kurumlarına teslim ettiğini,

yayımladığı “Karargâh” isimli kitabında bu kayıtların bazı kopyalarındaki belgelere yer verdiğini, yine bu kopyaların bazı gazetelere de verildiğini, bu ses kayıtlarının çok daha fazlasının başka kişilerce televizyonlarda ve internette yayımlandığını beyan etmiştir.

8. Başsavcılık 2/3/2015 tarihinde; başvurucunun suç örgütü faaliyeti çerçevesinde eylem birliği içinde hareket ettiğini, kimlik bilgileri bu aşamada tespit edilemeyen şüphelilerden devletin güvenliğine ilişkin belgeleri temin ettiğini, devletin güvenliği ve askerî yararları bakımından çok gizli suça konu belgeleri -belgelerin önemini ve çok gizli niteliğini bilmesine rağmen- yetkili makamlara iade etmeyip bu belgelerden kendisine suret aldığını, ifadesine göre orijinallerini imha ettiğini, devletin güvenliği ve siyasal yararlarına ilişkin bilgileri açıkladığını belirterek suç işlemek amacıyla örgüt kurma, devletin güvenliğine ilişkin belgeleri tahrip etme, amacı dışında kullanma, hile ile alma, çalma, devletin güvenliğine ilişkin gizli belgeleri temin etme, devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin gizli kalması gereken bilgileri açıklama suçlarından tutuklanmasını talep etmiştir.

9. İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 2/3/2015 tarihinde başvurucunun sorgusu yapılmıştır. Başvurucu, sorgusunda genel olarak Terör Şubesinde verdiği ifadesi doğrultusunda beyanda bulunmuştur.

10. İstanbul 5. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin gizli kalması gereken bilgileri açıklama ve suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçlarından tutuklanması talebini reddetse de devletin güvenliğine ilişkin belgeleri tahrip etme, amacı dışında kullanma, hile ile alma, çalma ve devletin güvenliğine ilişkin gizli belgeleri temin etme suçlarından tutuklanmasına karar vermiştir. Başvurucu hakkında verilen tutuklama kararının ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin Güvenliğine İlişkin Belgeleri Tahrip Etme Amacı Dışında Kullanma Hile İle Alma Çalma ve Devletin Güvenliğine İlişkin Gizli Belgeleri Temin Etme suçlarından tutuklanmasının talep edildiği, dosya kapsamında mevcut delillere göre; şüphelinin eylemine konu olayın balyoz darbe planı olarak bilinen plan ve bu plana ilişkin DVD, CD ve belgeler olduğu, bu belgeler ile birlikte Egemen Harekât Planının da şüphelinin temin ettiğinin anlaşıldığı, Egemen Harekât Planının ‘ÇOK GİZLİ’ gizlilik derecesine ait olduğu, bu plandaki bilgilerin devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararlar bakımından gizli kalması gereken nitelikte olduğunun anlaşıldığı, yine bu CD’lerdeki 118 adet gizli belgenin de çalındığının anlaşıldığı, şüphelinin bir şekilde ele geçirdiği belgelerin kopyası olsa dahi ilgili mercilere teslim etmek yerine kendisi tarafından imha edildiğinin ifade edildiği, ancak imha edilip edilmediğinin henüz bilinmediği, bulunamayan gizli belgelerin halen nerede olduğu, kimin elinde bulunduğu ve ne amaç ile kullanılacağının bilinmediği, şüphelinin belgeleri aldığını söylediği emekli asker olduğunu bildirdiği kişinin kim olduğu hususunda henüz bir tespitin yapılamadığı, bu kişi ile birlikte hareket eden başka kişiler bulunup bulunmadığının da henüz tespit edilemediği, şüphelinin eylemleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde isnat edilen Devletin Güvenliğine İlişkin Belgeleri Tahrip Etme Amacı Dışında Kullanma Hile İle Alma Çalma, Devletin Güvenliğine İlişkin Gizli Belgeleri Temin Etme suçlarını işlediği hususunda kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut deliller bulunduğu, bu suçların yasada öngörülen cezalarının alt ve üst sınırı nazara alınarak; CMK’ nun 100. ve devamı maddelerinde belirtilen tutuklama yasağı veya yargılama engeli gibi halin bulunmadığı, atılı suç yönünden şüphelinin alabileceği ceza miktarı göz önüne bulundurulduğunda kaçabileceği yönünde şüphe bulunduğu, soruşturmanın henüz tamamlanmadığı, çok kapsamlı bir şekilde ve çok yönlü olarak soruşturmanın devam ettiği, atılı suçlar yönünden beklenen ceza veya güvenlik önlemi değerlendirildiğinde ‘ölçülük’ ilkesi uyarınca daha hafif

koruma önlemi olan adli kontrol tedbiri uygulanmasının bu aşamada yetersiz kalacağı, kanaatine varıl[mıştır].”

11. Başvurucunun anılan karara yönelik itirazı İstanbul 6. Sulh Ceza Hâkimliğince 16/3/2015 tarihinde reddedilmiştir. Başvurucunun 18/3/2015 tarihli talebi ile bu talebin reddine dair karara yaptığı itiraz da ilgili hâkimliklerce reddedilmiştir.

12. Başvurucu; gazetecilik faaliyeti kapsamında yayımlanan bir habere konu belgelerin temin edildiğinden bahisle suç işlenmediği ve tutuklama nedeni bulunmadığı hâlde tutuklama kararı verildiğini, tutukluluğa ilişkin karar veren sulh ceza hâkimliklerinin kanuni hâkim ilkesine aykırı olup tarafsız ve bağımsız mahkeme güvencesini sağlamadıklarını, kısıtlılık kararı verildiğinden soruşturma dosyasının incelenememesi ve ayrıca kapalı devre itiraz sistemi bulunması nedeniyle tutukluluğa itiraz hakkını etkili bir şekilde kullanamadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddialarıyla Anayasa Mahkemesine 20/4/2015 tarihinde bireysel başvuru (B. No: 2015/7231) yapmıştır.

13. Anayasa Mahkemesi 17/5/2016 tarihinde 2015/7231 sayılı başvuruyu karara bağlamıştır. Verilen karara göre kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında sulh ceza hâkimliklerinin doğal hâkim, bağımsız ve tarafsız hâkim ilkelerine aykırı olduğuna ilişkin iddia ile aynı hak kapsamında itiraz hakkının etkin olarak kullanılamadığına ilişkin iddia açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemezdir, tutuklamanın hukuki olmadığına ilişkin iddia ile ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddia ise kabul edilebilir niteliktedir. Bununla birlikte Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlükleri ihlal edilmemiştir.

14. Başsavcılık 7/6/2016 tarihinde; silahlı terör örgütüne üye olma, devletin güvenliğine ilişkin belgeleri tahrip etme, amacı dışında kullanma, hile ile çalma, devletin güvenliğine ilişkin gizli belgeleri temin etme, devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin gizli kalması gereken bilgileri açıklama suçlarından cezalandırılması istemiyle kamu davası açmıştır.

15. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) 16/6/2016 tarihinde yaptığı duruşmaya hazırlık incelemesi sonunda başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

16. Başvurucu 20/6/2016 tarihinde bir bireysel başvuru daha yapmıştır (B. No: 2016/11380). Bu başvuruda başvurucu; tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının, gazetecilik faaliyeti ve ifade özgürlüğü kapsamındaki eylemlerin tutuklamaya konu edilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

17. Ceza Mahkemesi 2/9/2016, 23/11/2016, 15/2/2017, 10/5/2014, 20/11/2017, 13/9/2017, 4/12/2017, 31/1/2018, 4/5/2018 ve 7/8/2018 tarihli duruşmalarda başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

18. Anayasa Mahkemesi 2016/11380 sayılı başvuru ile ilgili kararını 26/12/2018 tarihinde vermiştir. Anayasa Mahkemesi, 2015/7231 sayılı başvuruda incelendiği için gazetecilik faaliyeti ve ifade özgürlüğü kapsamındaki eylemlerin tutuklamaya konu edilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın incelenmesine gerek görmemiş ancak kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında tutukluluğun makul süreyi aştığına

ilişkin iddiayı kabul edilebilir bulsa da Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

19. Ceza Mahkemesi başvurucunun tutukluluk durumunu; duruşmanın 4/2/2019, 25/3/2019, 12/7/2019, 29/8/2019, 12/12/2019, 24/3/2020, 1/6/2020, 12/8/2020, 13/10/2020, 9/12/2020, 4/3/2021, 2/6/2021 ve 18/10/2021 tarihli oturumlarında ve birçoğunda başvurucu ve/veya müdafiinin hazır bulunmadığı 18/1/2019, 4/3/2019, 24/4/2019, 24/5/2019, 21/6/2019, 9/8/2019, 26/9/2019, 24/10/2019, 21/11/2019, 10/1/2020, 7/2/2020, 5/3/2020, 22/4/2020, 15/5/2020, 30/6/2020, 29/7/2020, 11/9/2020, 9/10/2020, 12/11/2020, 7/1/2021, 5/2/2021, 2/4/2021, 30/4/2021, 28/5/2021, 1/7/2021, 30/7/2021, 27/8/2021 ve 24/9/2021 tarihli tutukluluk incelemelerinde değerlendirmiştir.

20. Başvurucunun 27/8/2021 tarihli karara yönelik itirazı İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesince 21/9/2021 tarihinde reddedilmiştir. Başvurucu 28/10/2021 tarihinde bu başvuruyu yapmıştır.

21. Ceza Mahkemesi bireysel başvuru tarihinden sonra duruşmayı üç oturum sürdürüp yargılamayı4/3/2022 tarihinde sonlandırmıştır. Devletin güvenliğine ya da iç veya dış siyasal yararlarına ilişkin belge ya da vesikaların kısmen veya tamamen yok edilmesi, tahrip edilmesi ya da bunlar üzerinde sahtecilik yapılması veya geçici de olsa bunların tahsis olundukları yerden başka bir yerde kullanılması, hileyle alınması ya da çalınması suçundan başvurucunun beraatine karar veren Ceza Mahkemesi; başvurucunun devletin güvenliğine ilişkin belgeleri temin etme suçu nedeniyle 6 yıl, devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin bilgileri açıklama suçundan 7 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Ceza Mahkemesi ayrıca başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

22. Anılan karara karşı başvurucunun istinaf başvurusunu inceleyen İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 27. Ceza Dairesi 10/10/2022 tarihinde, başvurucunun isnat edilen suçlamalar nedeniyle başka mahkemelerde de yargılandığına işaret ederek suçların zincirleme suç kapsamında kalıp kalmadığı ve suç işleme kastının yenilenip yenilenmediğinin tespit edilmesi gerektiği gerekçesiyle Ceza Mahkemesince verilen hükmü bozup delil durumunu, tutuklulukta geçirilen süreyi ve azami tutukluluk süresini dikkate alarak başvurucunun tahliyesine ve adli kontrol tedbiri kapsamında yurt dışına çıkamama yükümlülüğüne tabi tutulmasına karar vermiştir.

23. Başvurucu, hakkında yürütülen başka yargılamalar kapsamında verilen kararlar nedeniyle hâlâ ceza infaz kurumunda tutulmaktadır.

24. Başvuruya konu edilen yargılama, henüz nihayete ermemiştir. Yargılama sürecinin başından itibaren inceleme tarihine kadar geçen sürede üç kişilik Ceza Mahkemesi Heyetinde birçok hâkim görev almıştır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 10/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu öncelikle suç işlediği yönünde kuvvetli belirti olmamasına ve meşru bir amacı bulunmamasına rağmen yetersiz gerekçelerle ve ölçüsüz bir şekilde tutukluluk hâlinin

devam ettirildiğini, tutukluluk süresinin makul olmadığını ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca tutukluluk hâlinin devamına ilişkin kararlara etkili bir şekilde itiraz etmesine engel olunduğunu iddia etmiştir. Bu iddiası kapsamında başvurucu; dava dosyasındaki bazı delillerin örneklerinin kendisine verilmediğini, tutukluluğun devamına ilişkin kararlarda lehine olan hususların dikkate alınmadığını, delillerin toplanmasına yönelik birtakım taleplerinin reddedildiğini, bazı delillerin yargılamada tartışılmasına izin verilmediğini, "devletin güvenliğine ya da iç veya dış siyasal yararlarına ilişkin belge ya da vesikaların kısmen veya tamamen yok edilmesi, tahrip edilmesi ya da bunlar üzerinde sahtecilik yapılması veya geçici de olsa bunların tahsis olundukları yerden başka bir yerde kullanılması, hileyle alınması ya da çalınması" suçunun ne şekilde işlendiğinin kendisine açıklanmadığını, Egemen Harekât Planı nedeniyle yargılanmasına rağmen kamuoyunda Balyoz davası olarak bilinen davada sanık olan kişilerin katılma taleplerinin kabul edildiğini, yargılama heyetinde görevli hâkimlerin yirmi beş kez değiştiğini, yeni oluşan heyetlerin sözlü olarak yapılması gereken işlemlerin tekrar edilmesine yönelik talepleri reddettiğini ve yargılama kapsamında haberdar oldukları suçları yetkili soruşturma makamlarına iletmediklerini, bu nedenle hâkimlerin bağımsız ve tarafsız olmadığını, soruşturma aşamasındaki kısıtlılık kararı nedeniyle soruşturma dosyasına erişemediğini ve darbe teşebbüsü sonrasında müdafi desteğinden kısıtlı bir şekilde yararlandığını öne sürmüştür. Başvurucuya göre kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ihlal edilmiştir.

27. Bakanlık görüşünde, bireysel başvuru tarihinden sonra başvurucunun mahkûmiyetine karar verildiğine işaret edilerek başvurucunun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. vd. maddeleri gereğince tazminat davası açtığına dair bir bilginin başvuru dosyasında bulunmadığı belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde ayrıca başvuruya konu yargısal sürece ve konuyla ilgili Anayasa Mahkemesi kararları ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına yer verilmiştir.

28. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında ihlal iddialarını yineleyip azami tutukluluk süresinin aşıldığını, isnat edilen suçların oluşmadığını, resmî askerî belgelere göre Egemen Harekât Planı 2008 yılında imha edildiğinden söz konusu planı 2010 yılında elde etmesinin mümkün olmadığını ve yargılamada adil yargılanma hakkına ait bazı güvencelerin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

29. Başvurucu, başvuru formundaki bütün iddialarını olgusal ve hukuksal açıdan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı bağlamında dile getirmiş; başvuruyu da tutukluluk hâlinin devamına ilişkin karara yaptığı itirazın reddedilmesi üzerine yapmıştır (bkz. § 22). Bu nedenle ilk kez Bakanlık görüşüne karşı beyanda ortaya atılan ve Bakanlık görüşünde belirtilen hususlara cevap vermenin ötesine geçen, başvurucu hakkındaki yargılamada adil yargılanma hakkına ait bazı güvencelerin de ihlal edildiğine yönelik iddiaların bu başvuruda incelenmesi mümkün görülmemiştir. Kaldı ki başvurucu hakkındaki yargılama derdesttir. Dolayısıyla başvurucunun tüm iddiaları Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci ve sekizinci fıkraları kapsamında incelenecektir.

30. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci, üçüncü, yedinci ve sekizinci fıkralarının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir...

...

Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.”

a. İncelemenin Kapsamı Yönünden

31. Başvurucunun dava dosyasındaki bazı delillere ulaşamaması, soruşturma aşamasındaki kısıtlılık kararı nedeniyle soruşturma dosyasına erişememesi ve darbe teşebbüsü sonrasında müdafi desteğinden kısıtlı bir şekilde yararlanması nedeniyle tutukluluk hâlinin devamına ilişkin kararlara etkili bir şekilde itiraz edemediğine dair iddialarının Anayasa’nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası, diğer şikâyetlerinin ise aynı maddenin yedinci fıkrası kapsamında incelenmesi gerekir. Bununla birlikte başvurucu, müdafi desteğinden neden ve nasıl kısıtlı bir şekilde yararlandığı konusunda hiçbir açıklama yapmamıştır. Bu durumda başvurucunun müdafi desteğinden tam olarak yararlanamadığına ilişkin iddiasıyla ilgili bir değerlendirme yapılamayacaktır.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

i. Anayasa’nın 19. Maddesinin Yedinci Fıkrasının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

32. Anayasa Mahkemesi suç soruşturması ve kovuşturması sırasında uygulanan koruma tedbirleriyle bağlantılı olarak kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvurularda birçok şikâyet türü bakımından 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesinde yer alan tazminat davası açma imkânının bireysel başvuru öncesinde tüketilmesi gereken etkili bir başvuru yolu olduğunu ifade etmiştir. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi; tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi aştığı veya tutukluluk süresinin makul olmadığı iddiaları bakımından başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucunun suç isnadına bağlı olarak tutulmasının sona erip ermediğinin önem taşıdığı sonucuna ulaşmıştır. Başvurucunun tahliyesine karar verilmesi ya da ilk derece mahkemesince mahkûmiyet hükmü verilerek tutulmanın niteliğinin değişmesi (hükme bağlı hâle gelmesi) durumunda anılan tazminat davası yolu, Anayasa Mahkemesine göre bireysel başvuru öncesinde tüketilmesi gereken bir yoldur (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, §§ 24-27; Ekrem Atıcı, B. No: 2014/15609, 8/3/2018, §§ 27-30).

33. Başvurucu; inceleme tarihinden önce, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 27. Ceza Dairesinin 10/10/2022 tarihli tahliye kararı üzerine bu başvuruya konu edilen tutuklama kararının dayanağı suçlardan tahliye edilmiştir. Bu durumda başvurucunun tutukluluk süresinin makul olmaması, tutukluluk hâlinin devamına ilişkin kararlardaki gerekçelerin somut olayın özelliklerine göre ilgili ve yeterli olmaması ve yargılama makamlarının kovuşturma süreçlerinin makul bir hızla sonuçlandırılması konusunda gerekli özeni

göstermemesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiği iddiası yönünden 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca tazminat davası açması ve şayet ihlalin tespit edilmemesi veya ihlal tespit edilmekle birlikte ihlalden doğan zararların yeterli ölçüde tazmin edilmemesi hâlinde bireysel başvuru yapması gerekmektedir.

34. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası yönünden ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Anayasa'nın 19. Maddesinin Sekizinci Fıkrasının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

(1) Soruşturma Aşamasındaki Kısıtlılık Kararı Nedeniyle Soruşturma Dosyasına Erişilememesiyle İlgili İddia Yönünden

35. Başvurucu, soruşturma aşamasındaki kısıtlılık kararı nedeniyle soruşturma dosyasına erişemediğine ve bu nedenle etkili itiraz hakkını kullanamadığına ilişkin iddiasını 2015/7231 sayılı başvuruda dile getirmiştir (bkz. § 12). Anayasa Mahkemesi sözü edilen başvuruda iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (bkz. § 13). Bu bakımdan başvurucu, soruşturma aşamasındaki kısıtlılık kararı nedeniyle soruşturma dosyasına erişemediği için etkili itiraz hakkını kullanamadığına ilişkin iddia yönünden mükerrer başvuru yapmıştır.

36. Açıklanan gerekçelerle soruşturma aşamasındaki kısıtlılık kararı nedeniyle soruşturma dosyasına erişilemediği için Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun mükerrer başvuru niteliğinde olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

(2) Dava Dosyasındaki Bazı Delillere Ulaşılamamasıyla İlgili İddia Yönünden

37. Anayasa Mahkemesi; tutukluluğa itirazın geç değerlendirilmesi ya da sürüncemede bırakılması, tahliye taleplerinin veya tutukluluğun devamı yönündeki kararlara yönelik itirazların değerlendirilmemesi ya da geç değerlendirilmesi, anılan hususlarla ilgili kararların tebliğ edilmemesi veya geç tebliğ edilmesi ya da tahliye kararlarının geciktirilerek infaz edilmesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının ihlal edildiğine yönelik şikâyetler hakkında verdiği birçok kararda bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla tahliyesine karar verilmiş veya ilk derece mahkemesince mahkûmiyet hükmü verilerek suç isnadına bağlı tutulması sona ermiş başvurucular yönünden 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde yer verilen tazminat yolunun bireysel başvuru yolu öncesinde tüketilmesi gereken bir yol olduğunu açıklamıştır (Cafer Yıldız, B. No: 2014/9308, 9/1/2018, §§ 37-40; Yaşar Saçlı, B. No: 2014/9311, 24/1/2018, §§ 37-40; Özgür Arıbaş, B. No: 2015/2394, 31/10/2018, §§ 57-60; Ali Efendi Peksak (2), B. No: 2017/37727, 12/9/2019, §§ 56-67; Mehmet Takımsu, B. No: 2016/63712, 15/11/2018, §§ 65-69; Abdurrahim Özkan, B. No: 2017/25586, 18/4/2018, §§ 80-86; Mehmet Aslan, B. No: 2018/14190, 8/9/2020, § 36; Mehmet Tuncay, B. No: 2017/8528, 29/9/2020, § 116; Serkan Başer, B. No: 2017/15410, 30/9/2020, §§ 81, 82; F.A. (2), B. No: 2018/2521, 10/10/2019, §§ 63-65; F.A., B. No: 2017/38209, 11/9/2019, §§ 74, 75; Resul Darama, B. No: 2018/251, 18/7/2019, §§ 83, 84; A.A., B. No: 2016/59578, 12/2/2020, §§ 36-40).

38. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendinde yakalama veya tutuklama işlemine karşı aynı Kanun'da öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan kişilerin maddi ve manevi her türlü zararlarını devletten isteyebileceği belirtildiğine ve tutukluluğun devamı yönündeki kararlara yönelik itirazları hiç

değerlendirilmeyen kişilerin bile anılan düzenlemeye dayanarak tazminat isteme hakkı bulunduğuna göre dava dosyasındaki bazı delillere ulaşamaması nedeniyle tutukluluğun devamına ilişkin kararlara etkili bir şekilde itiraz edemeyen kişiler de zararlarının tazmini için tazminat davası açabilir. Şu hâlde bireysel başvurunun incelenmesinden önce başvuruya konu edilen tutuklama kararının dayanağı suçlardan tahliye edilen başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca tazminat davası açması ve şayet ihlalin tespit edilmemesi veya ihlal tespit edilmekle birlikte ihlalden doğan zararların yeterli ölçüde tazmin edilmemesi hâlinde bireysel başvuru yapması gerekmektedir.

39. Açıklanan gerekçelerle dava dosyasındaki bazı delillere ulaşılamaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası yönünden ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. İfade ve Basın Özgürlüklerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

40. Başvurucu; kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin bir kısım iddiasını yineleyip tutuklanmasının asıl sebebinin yaptığı gazetecilik faaliyetleri olduğunu öne sürerek ifade ve basın özgürlükleri ile temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılamaması yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

41. İhlal iddiası, ifade ve basın özgürlükleri kapsamında değerlendirilmiştir.

42. Başvurucu söz konusu iddiasını 2015/7231 ve2016/11380 sayılı başvurulara konu etmiştir (bkz. § 12, 16). Anayasa Mahkemesi 2015/7231 sayılı başvuruda, ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna ancak Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edilmediğine karar vermiştir (bkz. § 13). 2016/11380 saylı başvuruda ise daha önce incelediği için ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın incelenmesine gerek görmemiştir (bkz. § 18). Bu bakımdan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiası yönünden mükerrer başvuru yapıldığı kanaatine varılmıştır.

43. Açıklanan gerekçelerle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun mükerrer başvuru niteliğinde olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Soruşturma aşamasındaki kısıtlılık kararı nedeniyle soruşturma dosyasına erişilemediği için Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun mükerrer başvuru niteliğinde olması nedeniyle REDDİNE,

3. Dava dosyasındaki bazı delillere ulaşılamaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası yönünden ihlal edildiğine ilişkin

iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. İfade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun mükerrer başvuru niteliğinde olması nedeniyle REDDİNE,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 10/1/2024tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ BOZAN

B. No: 2021/27262 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/27262

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ BOZAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/27262)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : Ali BOZAN

Vekili : Av. Mehdi Zana AKKAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idarenin yasaklama kararı bulunduğu gerekçesiyle yapılmak istenen bir etkinliğe izin verilmemesinin başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/5/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Olayın Arka Planı

5. Halkların Demokratik Partisi (HDP) Mersin İl Başkanlığı 19/8/2019 tarihinde Mersin'de

bulunan bir parkta "Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediyelerine hukuksuz bir şekilde atanan kayyımlar" konulu bir basın açıklaması yapmak için Mersin Valiliğine (Valilik) bildirimde bulunmuştur.

6. Mersin Valiliği Hukuk İşleri Şube Müdürlüğü (Hukuk İşleri Şube Müdürlüğü) 19/8/2019 tarihli ve 19504 sayılı yazısıyla Mersin İl Emniyet Müdürlüğünden (Emniyet Müdürlüğü) konuyla ilgili görüş bildirmesini talep etmiştir. Emniyet Müdürlüğü aynı tarihli görüş yazısında; planlanan basın açıklamasının yapılması hâlinde terör örgütü propagandası yapılarak suç işlenmesinin kuvvetle muhtemel olduğunu, halkı kin ve düşmanlığa sevk edebileceğini, infiale ve fiziki saldırılara sebep olabileceğini, bu durumun huzur ortamı ile millî güvenlik ve kamu düzeninin bozulmasına neden olabileceğini değerlendirmiştir. Bu nedenle bildirimde bulunulan etkinliğin yapılmasının uygun olmadığını Hukuk İşleri Şube Müdürlüğüne bildirmiştir.

7. Hukuk İşleri Şube Müdürlüğü 19/8/2019 tarihli ve 19505 sayılı yazıyla basın açıklaması yapılmasına dair talebin uygun olmadığına karar vermiştir. Kararda uygun bulmama gerekçesine ilişkin herhangi bir açıklamada bulunmamıştır.

8. Valilik 20/8/2019 tarihinde, il genelinde "PKK/KCK terör örgütü ile iltisaklı faaliyetleri nedeniyle Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediye Başkanlarının görevden alınması sebebiyle ... gerçekleştirilebilecek ve belirtilen konuların devamı niteliğindeki" tüm etkinlikleri on gün gün süre ile yasakladığını resmî internet sitesinden duyurmuştur. Duyuruda yer alan yasaklama kararı şöyledir:

"İçişleri Bakanlığınca PKK/KCK terör örgütü ile iltisaklı-irtibatlı faaliyetleri ve terör örgütüne destek verdikleri yönünde tespit ve deliller bulunan Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediye Başkanları Anayasa[n]ın 127. Maddesi ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 47. Maddesine istinaden görevden uzaklaştırılmış, yerlerine Belediye Kanunu'nun 45. Maddesi uyarınca belediye başkan vekilleri görevlendirilmiştir.

Alınan istihbarat ve terör örgütüne müzahir basın yayın organlarının/sosyal medya paylaşımlarından edinilen bilgiler doğrultusunda Mardin, Diyarbakır ve Van illerine Büyükşehir Belediye Başkan Vekili atanmasına tepki göstermek, sözde demokratik haklarını savunmak amacıyla toplanma çağrıları yapıldığı ve müzahir kitle tarafından çeşitli legal-illegal eylem ve etkinlikler ile birlikte ülke genelinde sokak olayları çıkarma ve kaos ortamı yaratmaya çalışarak kamu düzeninin bozulmasına sebep olunacağı tespit edilmiştir.

Bu kapsamda milli güvenliğin sağlanması, kamu düzeninin ve güvenliğinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, temel hak ve özgürlükler ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin ve genel asayişin korunması, genel trafik ve yolcu güvenliğinin sağlanması, şiddet olaylarının meydana gelmemesi, yaygınlaşmasının önlenmesi ve yaşanabilecek her türlü olumsuz bir durumun önüne geçilebilmesi amacıyla 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 7. ve 17. Maddeleri ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu Madde 11/Ave 11/C hükümleri doğrultusunda;

Söz konusu 'PKK/KCK terör örgütü ile ittisaklı faaliyetleri nedeniyle Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediye Başkanlarının görevden alınması sebebiyle' ilimiz genelinde gerçekleştirilebilecek ve belirtilen konuların devamı niteliğindeki, açık ve kapalı yer toplantıları, yürüyüş, basın açıklaması, açlık grevi, oturma eylemi, stant açma, çadır kurma, bildiri dağıtma, protesto eylemi vb. her türlü eylem/etkinlikler 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11/A ve 11/C maddeleri ve ayrıca 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri

Kanununun 7. ve 17. Maddeleri hükmü gereğince 20.08.2019 tarihinden itibaren (10) gün boyunca YASAKLANDIĞI hususu;

Kamuoyuna önemle duyurulur."

9. Hukuk İşleri Şube Müdürlüğü, HDP Mersin İl Başkanlığınca gerçekleştirilmek istenen basın açıklamasına 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 17. maddesi ve 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesinin (C) fıkrası ve 66. maddeleri uyarınca izin verilmemesi yönündeki 19/8/2019 tarihli ve 19504 sayılı yazısını Valilik oluruna sunmuştur. Valilik 23/8/2019 tarihinde anılan yazıya olur vermiştir.

B. Somut Olaya İlişkin Bilgiler

10. Olay tarihinde Mersin Barosuna kayıtlı avukat olan başvurucu, kendisinin de aralarında olduğu bir grubun HDP'ye mensup bazı büyükşehir belediye başkanlarının görevlerinden alınarak yerlerine kayyım atanmasını protesto etmek istediklerini belirtmiştir. Ancak Valiliğin 20/8/2019 tarihli yasaklama kararı nedeniyle, 21/8/2019 tarihinde Mersin'de bulunan Forum AVM Havuzbaşı'nda gerçekleştirmeyi planladığı protesto faaliyetini gerçekleştiremediğini ifade etmiştir.

11. Başvurucu 22/8/2019 tarihinde, Valiliğin söz konusu işlemin yürütmesinin durdurulması ve iptali talebiyle Mersin 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Başvurucu; idarenin somut olgulara dayanmayan bazı varsayımlar üzerine toplantı hakkının kullanılmasını yasaklayamayacağını belirterek güvenlik riski mevcut ise gerekli güvenlik tedbirlerini almasının devletin görevi olduğunu, bu nedenle idari işlemin sebep unsurunun bulunmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca idarenin tüm toplantılar için genel bir yasak kararı veremeyeceğini belirterek idari işlemin şekil bakımından da hukuka aykırı olduğunu, ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğini vurgulamıştır.

12. İdare Mahkemesi 26/9/2019 tarihinde yürütmenin durdurulması talebini, 26/12/2019 tarihinde de işlemin iptaline ilişkin davayı reddetmiştir. Başvuruya konu olan kararda, 2911 sayılı Kanun’un 17. maddesi ile 5442 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (C) fıkrasına (ilgili kanuni düzenlemeler için bkz. §§ 14, 15) yer vermiştir. İdare Mahkemesi talebin reddine ilişkin kararda dava konusu idari işlemin anılan kanuni düzenlemelerdeki yetkiler kapsamında olduğu ve anılan yasaklama kararının "meydana gelebilecek terör ve şiddet olaylarını önleme, kamu güvenliği ve kamu düzenini sağlama, Cumhuriyetin temel nitelikleri, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması" amacıyla verildiğini belirtilerek dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır.

13. Başvurucu, davanın reddine ilişkin karara karşı istinaf başvurusunda bulunmuştur. Adana Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi 19/3/2021 tarihinde, başvuruya konu mahkeme kararının kaldırılmasına ilişkin bir neden bulunmadığından bahisle istinaf istemini kesin olarak reddetmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

14. 2911 sayılı Kanun'un 17. maddesi şöyledir:

"Bölge valisi, vali veya kaymakam, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi,

genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla belirli bir toplantıyı bir ayı aşmamak üzere erteleyebilir veya suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması hâlinde yasaklayabilir."

.

15. 5442 sayılı Kanun'un11. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"A) Vali, il sınırları içinde bulunan genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir. Suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenini korumak için gereken tedbirleri alır. Bu maksatla Devletin genel ve özel kolluk kuvvetlerini istihdam eder, bu teşkilat amir ve memurları vali tarafından verilen emirleri derhal yerine getirmekle yükümlüdür.

....

C) İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteaallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindendir.(Ek cümle: 25/7/2018-7145/1 md.) Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır.

(Ek paragraf: 25/7/2018-7145/1 md.)Vali, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin taşınması ve naklini yasaklayabilir."

B. Uluslararası Hukuk

16. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Lashmankin ve diğerleri/Rusya (B. No: 57818/09 ve diğer başvurular, 7/2/2017) kararında; kamu otoritelerinin somut olayın koşullarına göre belirli yerleri veya güzergâhları yasaklaması ve değiştirmesi toplanma hakkına yönelik açık müdahale olmakla birlikte tek başına hakkın ihlâli olmadığını belirtmiştir. Kararda, somut olayın koşulları açısından, toplantının amacı, zamanı, süresi ve yöntemi gibi, toplanma yerinin yasaklanmasının, ulaşılmak istenen meşru amaçlar için gerekli ve orantılı bir tedbir olup olmadığını değerlendirmiştir. Bu doğrultuda kamu otoritelerinin gerçek bir tehdidin varlığını ve bu tehdidin toplanma hakkını daha az sınırlayan bir tedbir alarak önlenmesi imkânının olmadığını ortaya koyması gerektiğini açıklamıştır (Lashmankin ve diğerleri/Rusya, §§ 433, 434).

17. AHİM birçok kararında, kamu otoritelerinin yalnızca barışçıl toplanma hakkını korumakla kalmayıp aynı zamanda bu hakka makul olmayan dolaylı kısıtlamaları uygulamaktan da kaçınması gerektiğini ifade etmiştir. Toplanma özgürlüğünün temel doğası ve demokrasi ile yakın ilişkisi gözönüne alarak bu hakka bir müdahale için haklı, ikna edici ve zorlayıcı nedenler bulunmasının zorunlu olduğunu vurgulamıştır (Ouranio Toxo/Yunanistan, B. No: 74989/01, 20/10/2005, § 36; Adalı/Türkiye, B. No: 38187/97, § 267;Emin Huseynov/Azerbaycan, B. No: 59135/09, 7/1/2015, § 97).

18. AİHM Gün ve diğerleri (B. No: 8029/07, 18/6/2013) kararında, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ve bu hak kapsamında ifade özgürlüğünün demokratik toplumun en temel değerleri arasında olduğunu ve demokrasinin özünde açık bir tartışma ortamıyla sorunları çözebilme gücünün yer aldığını belirtmiştir. Kararda gösterilerin genel anlamda

yasaklanması ancak gösterilerin diğer daha az sert tedbirlerle önlenemeyecek nitelikte karışıklıklara yol açabileceği konusunda gerçek bir tehlikenin mevcut olması hâlinde haklı olacağını vurgulamıştır. Yalnızca benzer yürüyüşlerin yasaklanması nedeniyle oluşan engelin bu yasaklamayı haklı gösteren güvenlik sebepleriyle açıkça aşılması ve aynı zamanda bu yasaklamanın -kapsamı yer ve süre uygulaması bakımından sıkıca sınırlandırılan- istenmeyen yan etkilerinden sakınma imkânının bulunmaması hâlinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 11. maddesinin ikinci fıkrası anlamında söz konusu yasaklamanın gerekli olduğunun kabul edilebileceğini açıklamıştır (Gün ve diğerleri/Türkiye, §§ 50, 70).

19. AİHM Güneri ve diğerleri/Türkiye (B. No: 42853/98, 43609/98, 44291/98, 12/7/2005) kararında kamu otoritelerinin Demokrasi ve Barış Partisinin (DBP) organize ettiği toplantıyı herhangi bir gerekçe göstermeden yasaklamasının toplanma hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir. Nitekim yasaklama kararında katılımcıların şiddete çağrıya veya demokrasiyi ortadan kaldırmaya yönelik herhangi bir tutumları olduğuna dair hiçbir hususa değinilmediğini ifade etmiştir (Güneri ve diğerleri/Türkiye, § 76). Benzer nitelikte bir diğer kararında AİHM, yerel otoritelerin terörist saldırı tehdidi nedeniyle yapılması planlanan bir gösteriyi yasaklarken tehdide ilişkin herhangi bir somut gerekçe göstermemesini toplanma hakkının ihlali olarak değerlendirilmiştir (Makhmudov/Rusya, B. No: 35082/04, 26/7/2007, § 71-72).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 10/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu; idarenin varsayıma dayalı soyut gerekçelerle etkinliklerin yasaklanmasına karar verdiğini, gerekli güvenlik tedbirleri alarak toplantının gerçekleştirilmesine yönelik yükümlülüklerini yerine getirmediğini,ifade özgürlüğünün kısıtlandığını belirterek toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

22. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

24. Başvurucunun idarenin yasaklama kararı nedeniyle yapmayı planladığı toplantının engellendiği somut olayda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahalede bulunulduğu kabul edilmelidir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

25. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

26. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

27. 5442 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (C) fıkrası ile 2911 sayılı Kanun'un 17. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

28. Başvuruya konu etkinliğin yasaklanmasına ilişkin idari kararın Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(1) Genel İlkeler

29. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer almakta olup bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Kolektif bir şekilde kullanılan ve düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı veren bu hak çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde zorunlu olan farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına almaktadır (Dilan Ögüz Canan, B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 36; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 115; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 79; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 45).

30. Toplantı hakkının amacı, şiddete başvurmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. Demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle mevcut düzenin değiştirilmesi gerektiğini savunanlara dahi toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla bu fikirlerini ifade edebilme imkânı sunulmalıdır (Dilan Ögüz Canan, § 37; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 117, 118; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 80; Osman Erbil, § 47; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, §§ 67, 68; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 54).

31. Hükûmetin politikaları ile ilgili olarak bireylerin tepkilerini barışçıl yöntemlerle ortaya koymaları çoğulcu demokrasilerin karakteristik özelliğidir. Bu kapsamda siyasi konulardaki fikir ayrılıklarında azınlık veya muhalif düşüncelerin ifade edilebilmesine fırsat verilmesi demokratik devletin yükümlülüğüdür. Devletin barışçıl amaçlarla yapılan toplantı düzenleme ve toplantıya katılma özgürlüğünü korumakla kalmaması, ayrıca bu hakkın kullanımını engelleyen, makul olmayan dolaylı sınırlamalar koymaması da gerekmektedir (Mehmet Mutlu, B. No: 2014/18240, 18/4/2018, § 87).

32. Bununla birlikte toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı devlete, hakkın korunması ve kamu düzeninin korunması amacıyla pozitif yükümlülükler de yüklemektedir. Devlete yüklenen pozitif yükümlülüklerin zorunlu kıldığı tedbirler kapsamında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemesini belli koşulların varlığı halinde yasaklayabilir veya farklı tedbirler alabilir (farklı bir bağlamda benzer değerlendirmeler için bkz. AYM, E.2014/101, K.2017/142, 28/9/2017, § 34). Anayasa Mahkemesi toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklanan kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde yetkili makamların bu tehditleri bertaraf edecek tedbirleri alabileceğini daha önce ifade etmiştir (Dilan Ögüz Canan, § 40; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 81). Ancak güvence altına alınan toplantı hakkını kullanırken kamu otoritelerinin keyfî müdahalelerine karşı da bireyin korunması gerekir (Dilan Ögüz Canan, § 42; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 82; Gülşah Öztürk ve diğerleri, § 76).

33. Bu nedenlerle keyfî uygulamalardan ve usulsüz sınırlandırmalardan kaçınılması için barışçıl bir toplantıya tedbir almak suretiyle yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğunun derece mahkemelerince ilgili ve yeterli gerekçe ile ortaya konulması, kamu düzeni ya da diğer meşru amaçlar ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanımı arasında adil bir denge kurulması gerekmektedir (Dilan Ögüz Canan, § 53; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 83; Ömer Faruk Akyüz, § 61). Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan bir müdahale zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa (Dilan Ögüz Canan, § 32) ya da zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamakla birlikte orantılı değilse (Dilan Ögüz Canan, §§ 33, 56) demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale olarak değerlendirilemez.

34. Başvuruya konu olayda Anayasa Mahkemesinin rolü, idare ve mahkemelerce yapılan değerlendirmelerin ve varılan sonuçların kanuna uygunluğunu denetlemek değildir. Nitekim toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına getirilen kısıtlamaların zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığının değerlendirilmesi hususunda da kamu gücünü kullanan organlar ile mahkemelerin belirli bir takdir yetkisi vardır. Bununla birlikte idari mercilerin veya derece mahkemelerinin kabulleri ile gerekçelerinin nihai denetim yetkisi Anayasa Mahkemesine ait olup, bu değerlendirmeyi müdahalelerin gerekçelerine bakarak yapacaktır (Ahmet Korkmaz ve diğerleri, B. No: 2014/10265, 10/1/2018, § 45; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, B. No: 2015/10676, 26/12/2018, § 47; toplantı hakkına yapılan müdahalelerde adil denge sağlanması ve ilgili ve yeterli gerekçe gösterilmesi gerekliliği için bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, §§ 74, 89, 92, 93;farklı bağlamlarda benzer değerlendirmeler için bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 56). Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesinin görevi ilgili kamu otoritelerinin takdir yetkisini Anayasa'nın 34. maddesine uygun olara kmakul, dikkatli ve iyi niyet çerçevesinde kullanıp kullanmadığını, müdahalenin meşru amacı gerçekleştirilmesi için orantılı ve müdahale gerekçelerinin ilgili ve yeterli olup olmadığını değerlendirmektir.

(2) Somut Olayın Değerlendirilmesi

35. Somut olayda Valilik; İl Emniyet Müdürlüğünden gelen istihbari bilgi doğrultusunda on günlük bir süre boyunca il genelinde, bazı büyükşehir belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılmalarını protesto edilmesine yönelik her türlü etkinliğin yasaklanmasına karar vermiştir. Valiliğin söz konusu kararı almasında HDP Mersin İl Başkanlığının yasaklama kararından iki gün önce anılan konuda bir basın açıklaması yapmak istemesinin de etkili olduğu anlaşılmıştır (bkz. §§ 5, 8). Valilik yasaklama kararına gerekçe olarak terör örgütüne müzahir basın yayın organları ve sosyal medya platformlarında, bazı belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılmalarına tepki göstermek amacıyla toplanma çağrısı yapıldığı ve terör örgütüne müzahir kitlenin yapacağı eylem ve etkinlikler esnasında kaos yaratmaya çalışarak kamu düzeninin bozulmasına sebep olacağı istihbari bilgisine dayanmıştır (bkz. § 8).

36. Anayasa Mahkemesi değerlendirmelerinde idarenin dayandığı ve yasaklama kararının gerekçesini oluşturan güvenlik mülahazalarını dikkate alacaktır. Nitekim planlanan herhangi bir toplantı veya gösteride, kamu düzeni ile başkalarının hakkının korunmasına veya güvenliğinin sağlanmasına yönelik yasal ve fiilî tedbirlerin alınması, yetkili makamlar için bir yükümlülüktür. Dolayısıyla idari makamların anılan amaçları gerçekleştirmeye yönelik geniş bir takdir yetkisine sahip oldukları konusunda da herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte kamu makamları, barışçıl toplanma hakkını korumak amacıyla alacakları diğer tedbirlerin yanı sıra söz konusu anayasal hakkın kullanılmasını engelleyecek makul olmayan sınırlamalardan da kaçınmalıdır (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Disk) ve diğerleri [GK], B. No: 2016/14517, 12/10/2023, §§ 71-72).

37. Somut bir toplantı veya gösterinin yasaklanması ancak aşağıdaki koşulların varlığı hâlinde meşru görülebilir. Bu koşullar şunlardır:

- Toplantı ve gösterinin kamu düzenini bozacak nitelikte, somut bir tehlike ve gerçek bir tehdide neden olması,

- Ortaya konan söz konusu somut tehlike ve tehditlerin daha az katı tedbirlerle engellenememesi ve tedbirin zorunlu olması,

- Bir toplantı ve gösteriye yapılan müdahale için öne sürülen -söz gelimi kamu düzeninin sağlanması gibi- mülahazalar toplantının yasaklanmasının oluşturduğu dezavantajdan açıkça daha ağır nitelikte olması,

- Hakkın korunması ve keyfîliğin önlenmesi açısından bu koşulların yargısal denetime açık olacak şekilde gösterilmesi halinde mümkün olacaktır.

38. Başvuruya konu müdahalenin zorunlu sosyal ihtiyaçtan kaynaklandığının ortaya konulması ve bunun ispatı kural olarak müdahale eden Valilik ve müdahaleyi denetleyen idari yargıya düşmektedir. Bu doğrultuda kamu gücünü kullanan organlar anayasal haklara, somut olayda olduğu gibi temel hakkı tamamen yasaklamak şeklinde bir müdahalede bulunduklarında şu değerlendirmeleri yapmalıdır (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Disk) ve diğerleri, § 72) :

i. Düzenlenecek toplantı ve gösterinin kamu düzenini bozacak nitelikte somut bir tehlike veya açık ve yakın bir tehdit oluşturup oluşturmadığını irdelemelidir.

ii. Kamu otoriteleri hakkın sınırlanmasına ihtiyaç duyduğunda bunu gerektiği oranda yapmalı, durumun gerektirdiğinden ağır olan veya somut olayın şartlarında gerekmeyen

tedbirlere başvurmamalıdır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının etkin kullanımına yönelik olarak idarenin pozitif yükümlülükleri bulunduğunu da gözetmelidir. Bu doğrultuda ortaya konan tehlike ve tehditlerin daha az katı tedbirlerle engellenip engellenemeyeceğini, dolayısıyla somut olayın şartlarında tedbirin zorunlu olup olmadığını değerlendirmelidir.

iii. Sınırlayıcı veya yasaklayıcı şartların varlığı ile somut tehlike veya açık ve yakın tehdit arz eden bu şartların tüm tedbirlere rağmen engellenemeyecek nitelikte olduğunu somut delillere dayalı, ikna edici ve yargısal denetime açık olacak şekilde göstermelidir (benzer nitelikte değerlendirmeler için bkz. İsmail Sarıkabadayı ve diğerleri, B. No: 2016/23696, 8/6/2021, § 47).

iv. Bir toplantı veya gösteriye yapılacak müdahalelerin kamu düzeninin sağlanması için gerekli olduğunun veya katılımcıların bu anayasal haklarını kullanırlarken sahip oldukları hak ve özgürlüklerin gerektirdiği ödev ve sorumluluklara uygun davranmadıkları yetkili mercilerce (polis raporlarında, iddianamelerde veya derece mahkemelerinin gerekçelerinde) ortaya konmalıdır (Dilan Ögüz Canan, § 53).

v. Son olarak alınacak tedbirin haklılığı ancak başvuruculların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkıyla kamu düzeni, güvenliği ve başkalarının hak ve özgürlükleri arasında adil bir denge kurulmasıyla mümkündür. Bu nedenle idare ve derece mahkemeleri, bu konuda adil bir denge kurulduğunu ilgili ve yeterli bir gerekçeyle göstermelidir (İsmail Sarıkabadayı ve diğerleri, § 45).

39. Başvurucunun yasaklama kararına karşı açtığı davada İdare Mahkemesi, işlemin kamu düzeni ve güvenliği, Cumhuriyet'in temel nitelikleri, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunmasını sağlamaya matuf olarak oluşturulduğunu açıklamış (bkz. § 12), başvuruya konu işlemde bir hukuka aykırılık olmadığına karar vermiştir. Somut olayda idare ve yargı mercileri, kamu düzeninin bozulabileceğine dair açık ve yakın bir tehlikenin veya tehdidin varlığını ortaya koyacak somut olguları açıklamamış; yasaklama kararı verilmesine dayanak gösterilen güvenlik risklerini ortaya koymamış, katılımcıların anılan haktan tam anlamıyla yararlanabilmeleri için alınması mümkün önlemler bulunup bulunmadığını değerlendirmemiş, otomatik olarak yasaklama yoluna gitmiştir. Ayrıca başvuruya konu olayda alınabilecek her tür tedbire rağmen mevcut olduğu iddia edilen tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesinin mümkün olmadığını ikna edici biçimde göstermemiştir.

40. Sonuç olarak somut olayda, başvuruya konu etkinliğin yasaklanmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığına ve yarışan haklar arasında adil bir denge kurulduğuna ilişkin ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulamadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla müdahalenin demokratik toplum gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

41. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

42. Diğer yandan somut olayda yalnızca bazı belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılmasını protesto etmeye yönelik etkinliklerin yasaklandığı, diğer toplantı ve gösterilere müdahale edilmemesi yoluna gidildiğine göre idarenin genel olarak toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerini yerine getirebilecek durumda olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla kamu düzeni ve güvenliği yönünden meydana gelebileceği belirtilen tehlikenin başvuruya konu yasaklama kararı için haklı ve ikna edici

bir gerekçe oluşturduğu söylenemez.

VI. GİDERİM

43. Başvurucu, anayasal haklarının ihlal edildiğinin tespiti ile 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

44. Başvuruda tespit edilen hak ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Bununla birlikte kararın bir örneğinin yeni ihlallerin önlenmesi için Mersin Valiliğine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

45. İhlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, diğer tazminat taleplerinin REDDİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Mersin 1. İdare Mahkemesine (E.2019/940, K.2019/1382) GÖNDERİLMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Mersin Valiliğine ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SUAT DURUKAN

B. No: 2021/31982 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/31982

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SUAT DURUKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/31982)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ekin ÇANKAL

Başvurucu : Suat DURUKAN

Vekili : Av. Fatma DEMİRER

I. BAŞVURUNUN ÖZET

1. Başvuru, sabaha karşı evinde arama yapan kolluk güçlerine sarf ettiği sözler sebebiyle kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret suçunu işlediğinden bahisle hapis cezasıyla mahkûmiyetine karar verilmesinin başvurucunun ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. 10/10/2015 tarihinde Ankara'da yapılmak istenen "Savaşa İnat Barış Hemen Şimdi" mitingine, mitingin toplanma yeri olan Altındağ ilçesi Ulus semtindeki Ankara Garı kavşağında saldırı düzenlenmiş; peş peşe patlatılan iki bomba sonucunda yüz üç kişi hayatını kaybetmiş, yüzlerce kişi yaralanmıştır.

3. 1995 doğumlu olan başvurucu 11/10/2015 tarihinde Ankara Garı saldırısını protesto amacıyla İzmir'in Menemen ilçesinde düzenlenen gösteri yürüyüşüne katılmıştır. Gösteride alınan kamera görüntülerine dayanılarak başvurucu; terör örgütüne üye olmak, terör örgütü propagandası yapmak, 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet, kamu malına zarar verme suçlarını işlediği iddiasıyla 20/1/2016

tarihinde gözaltına alınmıştır.

4. Menemen Sulh Ceza Hakimliğinin 19/1/2016 tarihli 2016/45 D. İş sayılıarama elkoyma kararı gereği başvurucunun evinde arama yapıldığı esnada başvurucu, ağlamakta olan babasına söylediği sözler sebebiyle anılan suçlara ilaveten, görevi yaptırmamak için direnme ve kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret suçlarını da işlediği iddiasıyla 21/1/2016 tarihinde tutuklanmıştır.

5. Karşıyaka 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme), başvurucunun terör örgütü üyesi olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemek, terör örgütü prapogandası yapmak, 2911 sayılı Kanun'a muhalefet, birden fazla kişi ile birlikte silahla görev yaptırmamak için etkin direnme, kamu malına zarar verme ve kamu görevlisine görevinden dolayı zincirleme hakaret suçlarını işlediği kanaatine vararak her bir suç yönünden ayrı ayrı hapis cezası verilmesine 11/7/2017 tarihinde karar vermiştir. Söz konusu kararda başvurucunun kamu görevlisine görevinden dolayı zincirleme hakaret suçunu işlediği kanaatiyle 1 yıl 6 ay 22 gün hapis cezası verilmiştir.

6. Kararın istinaf edilmesi üzerine İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesitarafından başvurucunun istinaf talebi kabul edilmiş ve dosya mahkemeye gönderilmiştir. Bunun üzerine mahkeme tarafından yapılan incelemede, diğer suçlar yönünden hükmedilen hapis cezalarına ilaveten başvurucunun kamu görevlisine görevinden dolayı zincirleme hakaret suçunu da işlediği kanaatine varıldığından 1 yıl 6 ay 22 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına 25/12/2018 tarihinde karar verilmiştir.

7. Karar yeniden istinaf edilmiş olup İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesince yapılan incelemede mahkeme kararı esas ve usul yönünden hukuka uygun bulunmuş, kamu görevlisine görevinden dolayı zincirleme hakaret suçu için verilen cezaya dair istinaf isteminin reddine temyiz yolu açık olmak üzere 16/3/2021 tarihinde karar verilmiştir.

8. Başvurucu 14/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Anayasa'nın 148. maddesinin (3) numaralı fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

10. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

11. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403,

26/3/2013, § 16).

12. Başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği, ilke olarak Anayasa Mahkemesine başvurunun yapıldığı tarihteki duruma bakılarak değerlendirilir. Ancak Anayasa Mahkemesi bazı durumlarda bireysel başvuru yapıldıktan sonra oluşturulan yeni başvuru yollarının tüketilmesi gerektiğine de karar verebilir. Özellikle belli konulardaki sorunlara çözüm bulmak amacıyla sonradan oluşturulmuş bir yol söz konusu ise ikincillik ilkesi, o konudaki temel hak ve özgürlüklerin ihlali iddialarının -bu yol vasıtasıyla- öncelikle idari ve yargısal makamlarca değerlendirilmesine imkân tanınmasını gerekli kılabilir (bazı değişikliklerle bkz. Sait Orçan, B. No: 2016/29085, 19/7/2017, § 35).

13. Somut olayda 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un 29. maddesi ile 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 286. maddesine eklenen (3) numaralı fıkra kapsamındaki suçlarla ilgili olarak daha önce bölge adliye mahkemeleri ceza dairelerince verilen kesin nitelikteki kararlar bakımından sonradan temyiz kanun yolu açılmıştır. Bu doğrultuda İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin 16/3/2021 tarihinde verdiği kararda, başvurucuya kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret suçunu işlediğinden bahisle verilen hapis cezasına karşı temyiz yolunun açık olduğu açıkça belirtilmiştir.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATMA DENİZ UZUNCUKOĞLU

B. No: 2021/59520 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/59520

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATMA DENİZ UZUNCUKOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/59520)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mücahit AYDIN

Başvurucu : Fatma Deniz UZUNCUKOĞLU

Vekili : Av. Ali YILMAZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, babası engelli olan başvurucunun farklı bir bölgeye atanması nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, şef unvanıyla görev yapan devlet memurudur. 7/7/2012 tarih ve 28346 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan ve başvuru tarihinde yürürlükte olan Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yer Değiştirme Yönetmeliği (Yönetmelik) uyarınca zorunlu atamaya tabi olan başvurucu 1. bölge kapsamında olan İzmir'de zorunlu çalışma süresini doldurmuştur. Başvurucu; babasının %86 oranında engelli olduğunu ve kendini idareden aciz olması nedeniyle babasına vasi tayin edildiğini belirterek Yönetmelik'in 12. maddesi gereği atama döneminde yerinde bırakılmasını, bu uygun görülmezse 2. bölge hizmet süresinin boş olduğu dikkate alınarak gidiş geliş yapabileceği yakın çevredeki gümrük idarelerinden birine atanmasını talep etmiştir. Talebi kabul görmeyen başvurucunun ataması Ağrı ili Gürbulak Gümrük ve Dış Ticaret Bölge Müdürlüğüne yapılmıştır.

3. Başvurucu, babasının engelli olması nedeniyle başkasının güç ve yardımı olmadan

hayatını sürdürmesinin mümkün olmadığını, kendisinin babasına vasi tayin edildiğini, kalmak istediği görev yerinde beş kişilik kadro açılmasına rağmen talebinin karşılanmadığını belirterek atama işlemine karşı dava açmıştır. İdare mahkemesi; Anayasa'nın 10. maddesinde engellilere pozitif ayrımcılık öngörüldüğünü, 19/4/1983 tarihli ve 83/6525 sayılı Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelik'in ek 3. maddesi ile Yönetmelik'in 12. ve 13/A maddelerinde ise ağır engelli raporlu bakmakla yükümlü olduğu birinci derece kan hısımları bulunan memurların engellilik durumundan kaynaklanan gerekçelere dayalı olarak yer değiştirme talebinde bulunabileceğinin, bu kapsamdaki taleplerinkısıtlayıcı hükümlere tabi olmaksızın kadro imkânları ve hizmet ihtiyacı dikkate alınarak karşılanacağının düzenlendiğini belirtmiştir. Bu hükümler uyarınca başvurucunun bakmakla yükümlü olduğu babasının tam bağımlı ve süresiz olarak engelli olmasına ilişkin mazeretinin kabul edilmemesinin kamu yararı ve hizmet gereklerine uygun olmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemi iptal etmiştir.

4. Davalı idare; hizmet süresini dolduran personelin başka bölgelere atanmasının zorunlu olduğunu, başvurucunun sürekli aynı bölgede çalışmasının rotasyona tabi memurlar bakımından haksızlık teşkil edeceğini, başvurucunun ibraz ettiği sağlık raporunda görev yeri değişikliği durumunda babasının sağlığının tehlikeye gireceğine ilişkin bir saptama yer almadığını belirterek istinaf talebinde bulunmuştur. Bölge idare mahkemesi başvurucunun görev yerinin değişmesi hâlinde babasının tedavisinin yapılamayacağı ya da sağlık durumunun tehlikeye gireceği yönünde bir gerekçe ileri sürmemesi nedeniyle talebinin Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelik'in ek 3. maddesi çerçevesinde değerlendirilemeyeceğini ve engellilere pozitif ayrımcılığa ilişkin düzenlemeler kapsamında olmadığını belirterek istinaf konusu kararın kaldırılmasına ve davanın reddine karar vermiştir.

5. Başvurucu nihai hükmü 23/11/2021 tarihinde öğrendikten sonra 10/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu ağır engelli raporu olan babasının bakımı için görev yerinde kalma veya yakın yerlere atanma talebinin dikkate alınmadığını, görev yerinde benzer mazeretleri olanların taleplerinin kabul edildiğini, çok uzak bir yere atanmasının babasıyla ilgilenmesini imkânsız hâle getirdiğini belirterek ailenin korunması hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Başvuru, aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Aile hayatına saygı hakkı, Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Anayasa’nın 41. maddesinin ise Anayasa’nın bütünselliği ilkesi gereği, aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında gözönünde bulundurulması gerekmektedir (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 36).

11. Kişinin kamu görevlisi olması, kendisine sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında birtakım külfet ve sorumluluklara katlanmayı, diğer kişilerin tabi olmadığı birtakım sınırlamalara tabi olmayı gerektirmektedir. Kişi, kamu görevine kendi isteği ile girmekle bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılmakta olup kamu hizmetinin kendine has özellikleri, bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kılmaktadır (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38).

12. Kamu hizmetlerinin sürekliliğini ve aksamadan yürütülmesini temin etmek idarenin anayasal yükümlülüklerindendir. İdarenin bu yükümlülüğünü ifa etmek amacıyla kamu görevlilerinin çalıştığı yer ve alanların değiştirilmesine ilişkin tasarruflarda bulunması tabiidir. Bu açıdan -kamu hizmetleri yürütülürken- bazı alanlarda ve yerlerde ortaya çıkan personel ihtiyacının giderilmesi veya hizmetin daha iyi yürütülmesinin sağlanması amacıyla kamu görevlilerinin görev yerinin değiştirilmesi hususunda idarenin takdir yetkisinin bulunduğu kabul edilmelidir. Bununla birlikte kamu görevlilerinin görev yerlerinin değiştirilmesindeki takdir yetkisi kullanılırken Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülükler de dikkate alınmalı, görev yeri değişikliğine tabi tutulan kamu görevlisinin menfaatleri ile idarenin ihtiyaçları arasında makul bir denge gözetilmelidir. Bu dengenin kurulup kurulmadığının denetiminde derece mahkemelerinin ortaya koyduğu gerekçeler büyük önem taşımaktadır (Nurbani Fikri, B. No: 2014/2502, 11/10/2018, § 53).

13. Somut olayda başvurucu çalıştığı bölgede hizmet süresini doldurmasına karşın babasının ağır engelli olması nedeniyle aynı yerde kalmayı ya da hizmet süresini henüz doldurmadığı yakın bölgelere atanmayı talep etmiştir. İdare ise sağlık raporunda görev yeri değişikliği durumunda başvurucunun babasının sağlığının tehlikeye gireceğine dair bir saptama olmadığı gerekçesiyle talebi reddetmiştir. İdare mahkemesi başvurucunun bakmakla yükümlü olduğu babasının ağır engellilik durumundan kaynaklanan talebinin reddinin kamu yararı ve hizmet gereklerine uygun olmadığı yönünde karar vermişse de istinaf mahkemesi yer değişikliği durumunda tedaviye devam edilemeyeceği yönünde bir saptama olmadığı gerekçesiyle bu kararı kaldırmıştır.

14. Uyuşmazlık tarihinde yürürlükte olan yönetmeliklerin ilgili hükümlerinde memurların ağır engelli birinci derece yakınlarının durumundan kaynaklanan gerekçelerle yer değiştirme talebinde bulunabileceği ve bu taleplerin kısıtlayıcı hükümlere tabi olmaksızın kadro imkânları ve hizmet ihtiyacı dikkate alınarak karşılanacağı belirtilmiştir. Başvurucunun, babasının ağır engellilik durumu nedeniyle görev yerinde bırakılmayı ya da yakın çevredeki gümrük idarelerine atanmayı talep ettiği açıktır. Buna karşın idare tarafından ilgili mevzuat çerçevesinde mevcut görev yeri ya da çevre idarelerdeki kadro imkânları ve hizmet ihtiyacına ilişkin bir değerlendirme yapılmamış, başvurucunun talebinin hizmet gerekleri çerçevesinde neden reddedildiği ortaya koyulmamıştır. İdari işlemin hukuka uygun bulunmasına dair istinaf kararında da hizmet gerekleri doğrultusunda başvurucunun engelli babasından kaynaklanan talebiyle ilgili bir tartışma yapılmamıştır.

15. Başvurucu ikna edici gerekçeler ortaya konmadan babasının yaşadığı görev yerinden çok uzak bir bölgeye atanmıştır. Bu şekilde mevzuat çerçevesindeki talebi değerlendirilmeksizin başvurucuya aşırı bir külfet yüklenmiştir. İstinaf mahkemesi karar gerekçesinin atama işlemiyle güdülen kamu yararı ile başvurucunun aile hayatına saygı hakkı arasında adil denge kurulmasına yönelik ilgili ve yeterli unsurlara sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla uyuşmazlık konusu olayda aile hayatına saygı hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin kamu makamlarınca yerine getirilmediği sonucuna

ulaşılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Nurbani Fikri, § 57; Süleyman Baran, B. No: 2015/11941, 9/10/2019, § 46).

16. Açıklanan gerekçelerle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

18. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin aile hayatına saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesine (E.2021/820) iletilmesi için İzmir 4. İdare Mahkemesine (E.2020/1107) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

B.G.

B. No: 2022/5022 | Karar tarihi: 10.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/5022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

B.G. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/5022)

Karar Tarihi: 10/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : B.G.

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvurucunun baro levhasına yazılmasına ilişkin olarak verilen kararın mahkemece iptal edilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Bireysel Başvuru Süreci

2. Başvurucu, Sungurlu hâkimi olarak görev yaparken Fetullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile irtibat ya da iltisak içinde olduğu gerekçesiyle 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal (OHAL) Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'ye (667 sayılı KHK) dayanılarak Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından meslekten çıkarılmıştır.

3. Kamu görevinden çıkarılmasının ardından başvurucu, baro levhasına avukat olarak yazılma talebiyle 16/12/2020 tarihinde Ankara Barosuna (Baro) başvurmuştur. Başvurucunun talebi Baro Yönetim Kurulu'nun 20/1/2021 tarihli kararıyla kabul edilmiştir. Kararda; başvurucunun hâkimlik mesleğinden çıkarıldığı, bu hususta davanın devam

ettiği, başvurucu hakkında ayrıca bir ceza davasının derdest olduğu, başvurucunun avukatlıkla birleşmeyen bir işle uğraşmadığı ve manevi niteliklerinin yerinde olduğu belirtilmiştir. Baro kararı Türkiye Barolar Birliğinin (TBB) incelemesine sunulmuştur. TBB Yönetim Kurulu 28/1/2021 tarihinde baronun kararını uygun bularak onaylanmak üzere gönderilmesine karar vermiştir.

4. Söz konusu karar, Adalet Bakanlığı (Bakanlık) tarafından bir daha görüşülmek üzere TBB'ye geri gönderilmiştir. Geri gönderme kararının gerekçesinde; başvurucu hakkında FETÖ/PDY üyeliği suçundan kovuşturmanın devam ettiği, 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca başvurucunun baro levhasına yazılma talebi hakkında kovuşturma sonuna kadar bekletilmesine karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

5. Bakanlığın geri gönderme yazısı gereğince değerlendirme yapan TBB Yönetim Kurulu 25/2/2021 tarihinde önceki kararında ısrar ederek başvurucunun baro levhasına yazılmasına karar vermiştir. Kararda; başvurucu hakkında FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne üye olma suçundan kovuşturmanın devam ettiği, bir tedbir mahiyetinde olan bekletme kararı verilmesini zorlayan bir değerlendirme yapılmasının mümkün olmadığı vurgulanmıştır.

6. Bakanlık tarafından anılan kararın kesinleşmesi üzerine Ankara 10. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davası açılmıştır. Mahkeme 7/5/2021 tarihinde dava konusu işlemin yürütülmesinin durdurulmasına karar vermiş olup Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) tarafından anılan karara karşı itirazın reddine 1/7/2021 tarihinde kesin olarak karar verilmiştir.

7. Mahkeme 27/9/2021 tarihinde dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; ilgili mevzuata yer verildikten sonra başvurucu hakkında FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne üyelik suçundan kovuşturmanın devam ettiği, isnat edilen fiilin niteliği, baro levhasına yazılması durumunda yürütülecek kamu hizmetinin önemi ve özelliği dikkate alındığında, ceza yargılaması sonucunun beklenilmesinin yerinde olacağı belirtilmiştir. Söz konusu karara karşı başvurucunun yürütmenin durdurulması talebi Bölge İdare Mahkemesi tarafından 22/12/2021 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

8. Başvurucu, Bölge İdare Mahkemesinin 22/12/2021 tarihli, Mahkemenin esasa ilişkin kararına yönelik yürütmenin durdurulması talebinin reddine dair nihai kararı sonrasında 17/1/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

B. Bireysel Başvuru Sonrası Süreç

10. Mahkemenin iptal kararına karşı başvurucu tarafından yapılan istinaf talebinin Bölge İdare Mahkemesi tarafından 9/2/2022 tarihinde reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; Mahkemece verilen kararın usule ve hukuka uygun olduğu, kaldırılmasını gerektiren bir neden bulunmadığı belirtilmiş ve karara karşı Danıştaya temyiz yolunun açık olduğu vurgulanmıştır.

11. Başvurucu ve TBB Başkanlığı, Bölge İdare Mahkemesinin istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararına karşı temyiz başvurusunda bulunmuş olup, dosya temyiz incelemesinde hâlen derdest durumdadır.

II. DEĞERLENDİRME

12. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

13. Başvurucu; yalnızca yargılanıyor olması sebebiyle avukatlık yapamadığını, mesleki faaliyetini yürütme imkânına sahip olmadığını, bu nedenle sivil ölüme, toplumsal tecrite, kendisi ve ailesinin hayatını idame ettirememesine maruz bırakıldığını ileri sürerek özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Mahkemenin yerindelik denetimi yapacak şekilde karar veremeyeceğini, kendisi hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü bulunmadan karar verildiğinden dolayı masumiyet karinesinin ve kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca müdahillik talebi hakkında geç karar verildiğinden dolayı mahkemeye erişim hakkının, mahkemeye beyanlarını sunma imkânı verilmediği için hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiğini ifade etmiştir. Başvurucu yürütmenin durdurulması kararının gerekçesiz ve haksız olarak verildiğini, anılan karar nedeniyle silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini vurgulamıştır. Başvurucu son olarak baro levhasına yazılma kararı sonrasında çok sayıda masraf yaptığını, Adalet Bakanlığı tarafından dava açılarak bu harcama ve faaliyetlerinin boşa gittiğini, mesleğinin yapmasının engellendiğini, hukuki güvenlik ilkesinin, mülkiyet hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Bakanlık görüşünde; başvurucunun baro levhasına kaydedilme amacıyla Baroya başvurduğu tarih itibarıyla hakkında kovuşturmanın derdest bulunduğu vurgulanarak başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda görüşte yer verilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşulları dikkate alınarak bir inceleme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı cevabında; hakkındaki ceza davasının hâlen devam ettiğini, hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararının bulunmadığını, avukatlık ruhsatının kendisine verilmesi nedeniyle birçok masraf yaptığını ifade etmiştir.

15. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasında; bireysel başvuruda bulunulmadan önce ihlal iddiasının dayanağı olan işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş olan idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerektiği belirtilmiştir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının uyması gereken bir ilke olup bu ilkeye uygun davranılmadığı takdirde, ortaya çıkan ihlale karşı öncelikle yetkili idari mercilere ve derece mahkemelerine başvurulmalıdır (Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, §§ 16, 17).

16. Somut olayda başvurucu, Mahkeme tarafından verilen iptal kararının yürütmesinin durdurulması amacıyla Bölge İdare Mahkemesine başvurusu üzerine verilen 21/12/2021 tarihli karar sonrasında bireysel başvuruda bulunmuştur. Öte yandan Mahkeme 7/5/2021 tarihinde dava konusu işlemin yürütmesinin durdurulmasına karar vermiş olup Bölge İdare Mahkemesi tarafından anılan karara karşı itirazın reddine 1/7/2021 tarihinde kesin olarak karar verilmiştir. Bununla birlikte başvurucu hakkında tesis edilen baro levhasına yazılma talebinin kabulüne ilişkin işlemin iptali amacıyla açılan davanın Danıştayda temyiz incelemesinde derdest olduğu anlaşılmaktadır (bkz. §§ 6-10).

17. Başvuru formu ve eklerinin incelenmesinden başvurucunun, idari işlemin yürütmesinin durdurulmasına ilişkin Bölge İdare Mahkemesinin 1/7/2021 tarihli nihai kararının, idari işlemin iptaline yönelik 27/9/2021 tarihli mahkeme kararının ve son olarak anılan iptal kararının yürütmesinin durdurulmasına ilişkin Bölge Adliye Mahkemesinin 21/12/2021

tarihli nihai kararının hukuka aykırı olduğunu ve bu nedenlerle anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürdüğü anlaşılmaktadır.

18. Bu bilgiler çerçevesinde söz konusu davada esas hakkında verilen kararın henüz kesinleşmediği, geçici tedbir mahiyetinde olan yürütmenin durdurulması hakkında verilen karar ile Mahkeme tarafından verilen iptal kararı üzerine doğrudan bireysel başvuru yoluna gelindiği, dolayısıyla idari ve yargısal başvuru yolları usulüne uygun olarak tüketilmeden bireysel başvuru yolunun kullanıldığı anlaşılmaktadır. Öte yandan yürütmenin durdurulması kararına yönelik somut olayın özellikleri açısından idari ve yargısal başvuru yollarının tüketilmesi beklenmeden bireysel başvurunun incelenmesini gerektirecek herhangi bir durumun da bulunmadığı anlaşıldığından, başvuru yolları tüketilmeksizin yapılan başvurunun kabul edilmesi mümkün değildir.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 10/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İYİ HABER YAYIN ORGANİZASYON TİCARET A.Ş. VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/10782 | Karar tarihi: 11.01.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/10782

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

İYİ HABER YAYIN ORGANİZASYON TİCARET A.Ş. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/10782)

Karar Tarihi: 11/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 17/4/2024-32520

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Derya ATAKUL

Başvurucular : 1. İyi Haber Yayın Organizasyon Ticaret A.Ş.

2. Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam San. ve Tic. A.Ş.

Başvurucular Vekili : Av. İsmail YEŞİLOVA

3. Metro FM Radyo A.Ş.

4. Emin Radyo ve Televizyon Yayıncılığı A.Ş.

5. Süper FM Radyo A.Ş.

Başvurucular Vekili : Av. Raife Güzin ŞENGÜN

6. Kılıçaslan FM İletişim Reklam Organizasyon Pazarlama ve Ticaret A.Ş.

Başvurucu Vekili : Av. Altan BALANTEKİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/4/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. 2018/15503 numaralı başvuru incelenen başvuruyla birleştirilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

5. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

6. 2018/5146, 2018/5835, 2018/7089, 2018/10838, 2018/11774, 2018/12352, 2018/15837, 2018/34932, 2018/37054, 2019/1846 ve 2021/33173 numaralı başvurular, incelenen başvuruyla birleştirilmiştir. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvuruya Konu Olaylara İlişkin Arka Plan Bilgisi

8. Türkiye'de özel radyo yayıncılığı anayasal ve kanuni engellere rağmen 1989 yılında başlamış, daha sonra 1993 yılında Anayasa'nın 133. maddesinin birinci fıkrasında yapılan değişiklik ve 13/4/1994 tarihli ve 3984 sayılı mülga Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesi ile radyo yayıncılığına hukuki bir zemin sağlanmıştır.

9. 3984 sayılı mülga Kanun'dan önce çok sayıda radyo kuruluşu, frekans kullanımı ve yayın içeriği yönünden denetimsiz olarak yayınlarını sürdürmektedir. 3984 sayılı mülga Kanun ile radyo ve televizyon yayınlarının düzenlenmesine, Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun (RTÜK) kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin esas ve usuller belirlenmiştir. Bunlara ilave olarak geçici maddelerde Kanun'un yürürlüğünden önceki durum da dikkate alınmış, Kanun yürürlüğe girmeden önce fiilen radyo ve televizyon yayıncılığına başlamış olan özel kuruluşların yeni hukuki duruma intibakına ve yeni uygulamaya ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Kanun'un geçici 5. maddesinde Üst Kurulun oluşumunu takip eden en geç dört ay içinde öncelikle ihtiyaç duyduğu kanal ve frekans bantları planlamasını yaptıracağı belirtilmiştir (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. [GK], B. No: 2014/11028, 18/10/2017, § 15). Frekansların tahsisleri yapılıncaya kadar geçecek sürede

RTÜK ile radyo ve televizyon kuruluşlarının harekât tarzını belirlemek için 3984 sayılı Kanun'a eklenen geçici 6. madde şu şekildedir:

"Üst Kurul, kendi oluşumu ile yayın izni ve lisansı vermeye başlayacağı tarihe kadar geçecek süre zarfındaki radyo ve televizyon yayınları rejimini ayrıca ve öncelikle düzenler.

Bu süre zarfında kullanılmakta olan kanal ve frekanslar, kullananlar için herhangi bir suretle müktesep hak teşkil etmezler. Ancak, Üst Kurul yayın izni verip kendilerine kanal ve frekans bandı tahsis edilen Radyo ve televizyonlara; yayına geçmeleri için kendilerine verilen süre sonuna kadar 29 uncu maddenin son fıkrasının son cümlesi tatbik edilmez."

10. 10/3/1995 tarihli ve 22223 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Radyo ve Televizyon Kuruluşlarına Kanal veya Frekans Tahsisi Şartları ve Bunlara İlişkin İhale Usulleri ile Yayın Lisansı ve İzni Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) geçici 1. maddesinde Yönetmelik'in yürürlüğe girdiği tarihte yayında bulunan radyo ve televizyon istasyonlarının yeri, kullandığı frekans kanalı, en yüksek yayın gücü ve yayın saatlerinin bir ay içinde Üst Kurula bildirileceği belirtilmiş; geçici 3. maddesinde ise yayın kuruluşlarının Üst Kurul tarafından lisans başvurusu yapılmasına ilişkin genel duyuruyu izleyen bir ay içinde bu Yönetmelik'in ilgili hükümlerine uygun olarak lisans için başvurmak zorunda oldukları, bu süre içinde başvuruda bulunmayan kuruluşların istasyonlarının derhâl kapatılması esası getirilmiştir.

11. 3984 sayılı mülga Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra ulusal radyo ve televizyon frekans planı hazırlanmış, yönetmelikler çerçevesinde yayın lisansı ve yayın izni verilmek üzere başvurular alınmıştır. Neticede Kanun'un öngördüğü şartlara uygun olarak 1.186 radyo kuruluşunun lisans başvuruları kabul edilmiş, bunların dışındaki radyo ve televizyonlar yayından men edilmiştir. Lisans başvurusu kabul edilen radyolar bu tarihten itibaren RTÜK'ün sıralama ihalesi yapmasını ve karasal yayın lisanslarının verilmesini beklemeye başlamıştır (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., § 17).

12. 1994 yılından itibaren uygulanan 3984 sayılı Kanun, 15/2/2011 tarihli ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesi ile ilga edilmiştir. Yeni Kanun'da, karasal sayısal yayın ile ilgili net ve kesin bir yol haritasına yer verilmiştir. 6112 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesine göre RTÜK'ün radyo ve televizyon alanında frekans planlamalarını Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapması gerekmektedir. Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten dört yıl sonra yani 3/3/2015'te analog karasal yayınların sona erdirileceği belirtilmiştir. Karasal radyo yayınları için sıralama ihalesi ise analog televizyon yayınlarının kapatılmasının ardından altı ay içinde yapılacaktır. Başka bir deyişle karasal radyo yayınlarının sıralama ihalesi için son tarih 3/9/2015 olarak belirlenmiştir. 6112 sayılı Kanun'un "Kanal ve frekanslarla ilgili geçiş hükümleri" kenar başlıklı yukarıda zikredilen geçici 4. maddesi şöyledir:

"(1) Üst Kurulca sıralama ihalesi yapılıp, karasal yayın lisansları verilene kadar geçecek süre içerisinde, sadece 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun geçici 6 ncı maddesi uyarınca karasal ortamda yayında olan radyo ve televizyon kuruluşları, Üst Kurulca yayın yapmalarına müsaade edilmiş olan yerleşim yerleri ile sınırlı olmak kaydıyla, yayınlarına devam ederler..."

13. Anayasa Mahkemesi Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. kararında, 3984 sayılı mülga Kanun'un ve bu Kanun yerine getirilen 6112 sayılı Kanun'un emredici hükümlerine rağmen idarece bir sıralama ihalesi yapılmadığını tespit etmiştir. Dolayısıyla

Türkiye'de hâlen karasal yayın yapan radyolar, 1995 öncesi yayına başlayan radyolarla bu tarihten sonra idari kararlar veya mahkeme kararları ile yayına başlayan radyolardan oluşmaktadır. Başka bir deyişle 1995 yılından itibaren mevzuata uygun olarak gerçekleştirilmiş sıralama ihalesi ile kanal ve frekans tahsisi yapılmış bir radyo yayına başlamamıştır. Bu sebeple ilk kez veya yayınına ara verip yeniden yayın yapmak isteyen yayıncı kuruluşlar sıralama ihalesi yapılmadığı için yaklaşık yirmi sekiz yılı aşkın süredir beklemektedir (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., §§ 59, 60).

14. Anayasa Mahkemesi Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. kararında, radyo yayını gerçekleştirmek amacıyla yapılan başvuruların RTÜK tarafından frekans tahsisine ilişkin sıralama ihalesi yapılamadığı gerekçesiyle reddedilmesinin ve frekans tahsisi için gerekenlerin yapılmamasının düşüncenin iletilmesini ve dolaşımını gerçekleştiren yayın hakkını olumsuz olarak etkileyen yapısal bir sorun olduğunu tespit etmiştir (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., § 65). Kararda, ilgili Kanun'da emredici hükümler bulunmasına rağmen geçici rejimin sonlandırılmamasının, fiilî olarak yayınlarına devam eden yayın kuruluşları ile yayın yapmak isteyen kuruluşlar arasında eşitsiz uygulamaların doğmasına neden olduğu ve bu durumun devam ettiği ifade edilmiştir (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., § 61). Anayasa Mahkemesi bahsi geçen kararda ayrıca ilgili kanun ve yönetmelik hükümlerinin, idari kararların ve mahkeme kararlarının, başvurucunun yayına başlaması için kendisine ne zaman radyo frekansı verileceğini yeterli derecede öngörmesine imkân vermediğine ve bir bütün olarak öngörülebilirlik şartını yerine getirmediğine de vurgu yapmıştır (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., § 62). Son olarak frekans tahsisinin yapılamaması nedeniyle yeni kuruluşlara yayın izni verilmemesinin özellikle radyoculuk sektöründe rekabeti düşürme etkisine işaret edilmiş; bu kadar uzun bir zaman diliminde ulusal medyanın çeşitliliğinin korunması yönünde tedbirlerin alınmamış olmasının bu alandaki rekabeti engellediği ve demokratik bir toplumda yaşamsal önemdeki ifade ve basın özgürlüklerine zarar verdiği kabul edilmiştir (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., § 64).

15. Bu bağlamda devletin medyada etkili çoğulculuğu sağlamak ve medya organlarının basın ve haber verme özgürlüğünü güvence altına almak için gerekli yasal ve idari düzenleme yapma, var olan mevzuatı etkili bir şekilde işletme pozitif yükümlülüğünü yerine getirmediğini ifade eden Anayasa Mahkemesi, ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., §§ 66-68).

B. 2018/10782 ve 2018/15503 Numaralı Bireysel Başvurularla İlgili Olaylar

16. Birinci başvurucu İstanbul'a, ikinci başvurucu Akdeniz Bölgesi'ne yönelik bölgesel karasal radyo yayın lisansı ile 1995 yılından bu yana kesintisiz radyo yayını yapmaktadır. Başvurucular 30/5/2011 tarihli dilekçeleri ile RTÜK'ten yerel radyo yayın lisanslarının ulusal radyo yayın lisansına dönüştürülmesi talebinde bulunmuş, RTÜK tarafından cevap verilmemesi üzerine zımni ret işleminin iptali talebiyle dava açmıştır.

17. Ankara 11. İdare Mahkemesi 3/7/2012 tarihinde birinci başvurucunun Ankara 10. İdare Mahkemesi de 1/2/2012 tarihinde ikinci başvurucunun talebini idari işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Başvuruculların temyiz ve karar düzeltme talepleri de Danıştay Onüçüncü Dairesince reddedilmiş; başvurucular bunun üzerine sırasıyla 25/8/2014, 24/2/2015 tarihlerinde ulusal radyo yayın lisansı talebinin idare tarafından reddedilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Anayasa Mahkemesi birinci başvurucunun ihlal iddiasına yönelik olarak 10/1/2018 tarihinde verdiği kararda başvurucunun ihlal iddialarının temelinin idare tarafından sıralama ihalesi yapılmamasına dayandığını belirterek Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. kararında sıralama ihalesi yapılmamasının yapısal bir sorun oluşturduğuna karar verildiğini hatırlatmıştır. Mahkeme anılan kararında, karasal radyo yayıncılığının organize edilerek sınırlı bir sayısı olan kanal ve frekansların şartlarını yerine getiren kişiler arasında yayın yapmalarına imkân sağlayacak biçimde ve hakkaniyete uygun olarak tahsislerinin sağlanması suretiyle düzen kurulmadığı takdirde sorunun devam edeceğinin, bu durumun Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde korunan ifade ve basın özgürlüklerinin devamlı olarak ihlali anlamına geleceğinin kabul edildiğini belirtmiştir. Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. kararından sonra idare tarafından söz konusu yapısal sorunun giderilmesine yönelik olarak herhangi bir işlem yapılmadığını ve sorunun devam ettiğini tespit eden Anayasa Mahkemesi, birinci başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir (İyi Haber Yayın Organizasyon Tic. A.Ş., B. No: 2014/13819, 10/1/2018, § 24).

19. Anayasa Mahkemesi ikinci başvurucunun ihlal iddiasına yönelik olarak Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi (2) (B. No: 2015/3369, 8/2/2018) kararında da önceki içtihadını sürdürmüş, idare tarafından söz konusu yapısal sorunun giderilmesi için herhangi bir işlem yapılmadığını ve sorunun devam ettiğini gözeterek başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi aynı yöndeki kararını Medya İzmir Basın Yayın Rek. San. ve Tic. A. Ş. (B. No: 2015/7019, 8/2/2018) ve Ömür Radyo Televizyon Ticaret Anonim Şirketi (B. No: 2015/14943, 21/2/2018) başvurularında da tekrarlamıştır.

C. İhlal Kararlarının Ardından Yaşanan Gelişmeler

20. Anayasa Mahkemesi; ifade ve basın özgürlüklerinin ihlali, karasal radyo yayını için frekans tahsis edilmemesi şeklinde yapısal bir sorundan kaynaklandığından ve derece mahkemelerince idari işlem niteliğinde karar verilemeyeceğinden ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaması nedeniyle kararların birer örneğini ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için sırasıyla 31/1/2018 ve 22/3/2018 tarihlerinde RTÜK'e göndermiştir.

21. Öte yandan başvurucular, ihlal kararlarının kendilerine tebliği üzerine Türkiye genelinde yayın yapılabilecek frekansların tespiti amacıyla karasal radyo frekans FM ve TV yayınları karasal altyapı kurulumu ve işletmesi konusunda hizmet veren özel bir şirkete başvurmuştur. Yapılan teknik çalışma sonucunda Türkiye genelinde yayın yapılabilecek frekanslar tespit edilmiştir. Birinci başvurucu 19/2/2018 tarihinde, ikinci başvurucu 4/4/2018 tarihinde bahsi geçen frekans tespit listesi ile RTÜK'e başvurarak tüm şehirlerde yapılacak karasal radyo yayınına ilişkin frekansları ayrıntılı biçimde belirtmiş; ulusal radyo yayını yapmalarında teknik bir imkânsızlık olmadığını ileri sürerek FM ihalesi yapılıncaya kadar Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının uygulanması doğrultusunda tespit edilen frekanslarda yayın yapma izni talep etmiştir.

22. Başvurularından itibaren geçen altmış günlük sürede idare tarafından kendilerine herhangi bir cevap verilmemesi üzerine birinci başvurucu 24/4/2018 tarihinde, ikinci başvurucu 5/6/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

23. RTÜK 4/6/2020 tarihinde 11 sayılı kararı ile ikinci başvurucunun yeni yerleşim yerlerinde yayına başlama talebini kabul etmiş ve başvurucunun bölgesel radyo (R2) olan

yayın hakkını kayıtlarında ulusal radyo (R1) olarak güncellemiştir. Birinci başvurucu ise Üst Kurula sonradan verdiği dilekçe ile aynı yöndeki başvurusunun işleme alınmamasını talep ettiğinden birinci başvurucu hakkında frekans tahsisine yönelik herhangi bir işlem tesis edilmemiştir. İkinci başvurucu 1/9/2021 tarihli dilekçesiyle bireysel başvurusundan feragat ettiğini bildirmiştir.

24. RTÜK benzer şekilde daha önce yapısal sorunun devam etmesi nedeniyle Anayasa Mahkemesince verilen ifade ve basın özgürlüklerinin ihlali kararı üzerine Medya İzmir Basın Yayın Rek. San. ve Tic. A.Ş.nin yayın hakkını da (R2)'den (R1)'e yükseltmiştir. Bunun üzerine Medya İzmir Basın Yayın Rek. San. ve Tic. A.Ş. de Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine yaptığı başvurudan feragat etmiş, Anayasa Mahkemesi 2/3/2022 tarihinde başvurunun feragat nedeniyle düşmesine karar vermiştir (Medya İzmir Basın Yayın Rek. San. ve Tic. A. Ş. (2), B. No: 2018/15504, 2/3/2022).

D. Üçüncü Başvurucu Tarafından Yapılan 2018/5146, 2018/5835, 2018/7089, 2018/11774, 2018/37054, 2021/33173; Dördüncü Başvurucu Tarafından Yapılan2018/10838, 2018/15837, 2019/1846 ve Beşinci Başvurucu Tarafından Yapılan 2018/12352 Numaralı Bireysel Başvurularla İlgili Olaylar

25. 22/6/1995 tarihli 22321 sayılı Resmî Gazete'de RTÜK tarafından gönderilen, yurt içine yönelik olarak ulusal, bölgesel ve yerel radyo yayını yapmak amacı ile yayın izni ve lisans almak üzere başvuruda bulunacak anonim şirketlere ilişkin "Lisans ve Yayın İzni Almak İsteyen Radyo Yayın Kuruluşlarına Genel Duyuru" başlıklı ilan yayımlanmıştır. İlanın 7. maddesinde bu duyuruya ek "Radyo Yayın Hizmeti Vermek İsteyen Yerleşim Birimleri" çizelgesi ve çizelge örneği verildiği belirtilerek bu çizelgede, bir adet verici istasyonuyla hizmet verilmesi düşünülen yerleşim birimi veya birimlerinin örneğe uygun şekilde yazılması gerektiği bildirilmiştir. Üçüncü, dördüncü ve beşinci başvurucular; bu ilan üzerine ulusal düzeyde (R1) yayın lisansı başvurusunda bulunarak radyo lisans başvurusuna ek Çizelge ile de radyo yayın hizmeti vermek istediği yerleşim birimlerini ilanda verilen tabloyu kullanarak RTÜK'e bildirmiştir.

26. RTÜK, 2012 ile 2015 yılları arasında muhtelif zamanlarda bazı yerleşim yerlerindeki yayınlara yönelik kararları ile Üst Kurul kayıtlarında medya hizmet sağlayıcı kuruluş olarak yer alan ancak 6112 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi kapsamında yayın yapma hakkı olmamasına rağmen izinsiz yayın yaptığı tespit edilen başvuruculara 6112 sayılı Kanun'un 33. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca yapmakta oldukları izinsiz radyo yayınlarını durdurmaları ve neticeden on beş gün içinde RTÜK'e bilgi vermeleri gerektiğini bildirmiştir.

27. Anılan kararlar üzerine başvurucular, idari işlemin iptaline karar verilmesi talebiyle dava açmıştır. Söz konusu yargılama aşamalarında başvurucular dava ve savunmaya cevap dilekçelerinde özetle; hâlihazırda tüm yayıncı radyo ve televizyon kuruluşlarının bugün sürdürmekte oldukları yayınlarını 3984 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesi ile getirdiği rejim ve bu rejimin 6112 sayılı Kanun'da da korunması suretiyle bildirim usulüne dayanarak yaptıklarını, kendilerinin de bu kapsamda Üst Kurula karasal ortamdan ulusal (R1) yayın lisans müracaatlarının olduğunu ve bildirimde bulundukları lokasyonlarda yayın yapma hakkına sahip olduklarını ileri sürmüştür.

28. Başvuruculara yargılama aşamalarındaki iddialarına karşılık RTÜK derece mahkemeleri önündeki savunmalarında özetle yayın yapabilmek için sadece bildirimde bulunmanın yeterli olmadığını, ayrıca Üst Kurulca da yayın izni verilmiş olması gerektiğini, başvuruculara ise

ihtilaf konusu yerlerde yayın yapma izinlerinin olmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte RTÜK derece mahkemelerine, başvuruculaların hangi illerde yayın yapma hakkının olduğunu gösteren Üst Kurul tarafından verilmiş bir izin belgesi sunmadığı gibi başvuruculaların 1995 yılındaki bildirimlerinde yer aldığı hâlde izinsiz yayın yaptığı gerekçesiyle yayının durdurulmasına karar verdiği illere ilişkin olarak daha önce yayın yapma izni vermediğini gösteren bir belgeyi de savunmasının ekine eklememiştir. RTÜK başvuruculaların yayın izinlerinin bulunmadığının kanıtı olarak başvurucular adına 2000'li yıllardan itibaren çeşitli tarihlerde tahakkuk ettirilmiş kanal/frekans yıllık geçici kullanım bedellerini gösteren belgeler ile verici bildirim formları sunmuştur.

29. İlk derece mahkemeleri başvuruculaların taleplerini reddetmiştir. Mahkemeler gerekçelerinde; başvuruculaların ihtilaf konusu yerleşim birimlerinde ulusal radyo yayını (R1) yapmak için 1995 yılında yaptığı müracaatlarının uygun bulunduğuna ve izin verildiğine ilişkin olarak herhangi bir bilgi ve belge bulunmadığına, kanal/frekans yıllık geçici kullanım bedellerini gösteren belgeler ile verici bildirim formlarına dayanarak idari işlemleri hukuka uygun bulmuştur. Anılan kararlar muhtelif tarihlerde Danıştay Onüçüncü Dairesi tarafından onanmıştır.

E. 2018/34932 Numaralı Bireysel Başvuruyla İlgili Olaylar

30. Altıncı başvurucu Kılıçaslan FM İletişim Reklam Organizasyon Pazarlama ve Ticaret Anonim Şirketi R3 (yerel radyo) lisans tipinin R1 (ulusal radyo) lisans tipine çevrilmesi talebiyle 26/4/2014 tarihinde RTÜK'e başvurmuş, RTÜK 8/7/2014 tarihli ve 2014/38 sayılı toplantısında alınan 3 No.lu karar ile başvurucunun talebini reddetmiştir.

31. Anılan karar üzerine altıncı başvurucu idari işlemin iptaline karar verilmesi talebiyle dava açmış, yargılamayı yürüten Ankara 8. İdare Mahkemesince 20/1/2015 tarihinde geçici rejimin devam etmekte olduğu gerekçe gösterilerek başvurucunun talebi reddedilmiştir. Bu karar, Danıştay Onüçüncü Dairesinin 28/3/2018 tarihli ilamı ile onanmıştır. Başvurucunun karar düzeltme talebi de 4/10/2018 tarihinde reddedilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

32. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk kurallarının yer aldığı karar için bkz. Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., §§ 34-40; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 43-48, 53 kararları.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Anayasa Mahkemesinin 11/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

34. Birinci ve ikinci başvurucu, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının sonuçlarının ortadan kaldırılması için idarenin hiçbir işlem tesis etmediğini belirterek ifade ve basın özgürlüklerinin süregelen şekilde ihlaline sebebiyet verdiğini iddia etmiş; Anayasa Mahkemesi kararlarını açıkça yok hükmünde saydığını ifade etmiştir.

35. Bakanlık görüşünde; RTÜK'ün birinci başvurucunun talebini 30/5/2018 tarihli toplantısında görüştüğü ve "Anayasa Mahkemesinin 10.01.2018 tarihli kararının 29'uncu maddesinde yer alan '...Anayasa Mahkemesinin bu kararı yapısal bir ihlalin tespiti mahiyetinde ve ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması yönünde olduğundan münhasıran

başvurucuya ulusal yayın için frekans tahsis edilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz.' açıklaması da dikkate alınarak; İyi Haber Yayın Organizasyon Tic. A.Ş. unvanlı kuruluşa, karasal ortamdan yayın hakkı verilip kanal/frekans tahsisi yapılmasının Anayasa Mahkemesi kararının uygulanması kapsamında değerlendirilemeyeceği, bu nedenle karasal ortamdan 6112 sayılı Kanun'un ilgili hükümleri kapsamında Üst Kurulca sıralama ihalesi yapılıp karasal yayın lisansları verilinceye kadar geçecek süre içerisinde sadece Üst Kurulca yayın yapmalarına müsaade edilmiş olan yerleşim yerlerinden yayın yapmaya devam edebileceği hususlarının kuruluşa bildirilmesine (...)" yönünde karar aldığı, bununla birlikte başvurucunun 15/5/2020 tarihli yazısı ile söz konusu taleplerinin işleme alınmaması hususunu RTÜK'e bildirdiği, başvurucunun yerleşim yerlerine yönelik frekans tahsisi talebinden vazgeçmesi üzerine RTÜK'ün frekans tahsisine yönelik herhangi bir işlem tesis etmediği belirtilmiştir. Bakanlık görüşüne ek RTÜK Hukuk Müşavirliğinin bilatarihli yazısında, ikinci başvurucunun yeni yerleşim yerlerinde yayına başlama talebinin Üst Kurulun 4/6/2020 tarihli kararı ile kabul edilerek bölgesel radyo (R2) olan yayın hakkının ulusal radyo (R1) olarak Üst Kurul kayıtlarında güncellendiği bildirilmiştir.

36. Birinci başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, RTÜK'e hitaben yazılan yazıların hiçbirinde yayın izni/frekans tahsisi taleplerinden vazgeçmediğini, dilekçelerin RTÜK tarafından yine reddedileceğine dair güçlü kanaati nedeniyle gelecekteki bir tarihte tekrar başvuru yapabilmesi amacıyla dilekçelerin işleme alınmaması yönünde bir talepte bulunduğunu ifade etmiştir.

37. Birinci ve ikinci başvurucu dışındaki diğer başvurucular;

- Kanunun aradığı gerekli idari, mali ve teknik şartları yerine getirerek ulusal düzeyde yayın yapma hakkı veren (R1) tipi yayın lisansını almak üzere 1995 yılında RTÜK'e başvurmalarına rağmen başvuru tarihinde bildirdikleri lokasyonlardaki yayınları hakkında 2012 yılı ve devamında verilen kapatma kararları ile ulusal düzeyde yayın yapmalarının engellendiğini ileri sürmüştür.

- RTÜK'ün kanal/frekans yıllık geçici kullanım bedeline ilişkin listeler ile yayın haklarının bulunmadığını ispat etmeye çalıştığını, derece mahkemelerinin de verdiği kararlar ile bu listelere bir tür izin niteliği kazandırdıklarını, bu listelerin ne şekilde, hangi veri ve bildirimler esas alınarak hazırlandığı ve onaylandığı belli olmayan idarenin tek taraflı tasarrufu ile ortaya çıkmış tahakkuk belgesi olduğunu ve izin mahiyetinde bir belge olmadığını, mevzuatta da bu belgeye izin fonksiyonu yüklenmediğini iddia etmiştir.

- RTÜK'ün 3984 sayılı mülga Kanun ile oluşumundan bugüne kadar geçen sürede usulüne uygun bir sıralama ihalesi yapmamasının geçici rejime dayanarak yayınlarına devam eden yayın kuruluşları ile ilk kez veya yeniden yayın yapmak isteyen ya da mevcut yayın alanlarını genişletmek isteyen yayın kuruluşları arasında eşitsizliğe yol açtığını ve geçici olan rejimin sürekli ve kalıcı hâle gelmesine neden olduğunu ifade etmiştir.

- Türkiye'deki radyo yayıncılığının 3984 sayılı mülga Kanun ile getirilen geçici rejime dayanılarak sürdürüldüğünü, RTÜK'ün gerekli idari düzenlemeleri yapmayarak 6112 sayılı Kanun'u etkin bir şekilde işletme yükümlülüğünü yerine getirmediğini, geçici rejime dayalı mevzuat açık ve belirgin olmadığından yayıncı kuruluşların akıbetlerini öngöremediklerini, idare mahkemelerine yapılan başvurulardan sonuç alınamadığını, bu nedenle derece mahkemelerinin radyo yayını yapmak isteyen kuruluşlara 6112 sayılı Kanun'un uygulanmaması dolayısıyla ortaya çıkan keyfîlik bakımından yeterli güvence sağlayamadığını belirterek ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

38. Bakanlık görüşünde, başvurucuların ihlal iddiasına ilişkin delillerini sunma ve bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğine ilişkin açıklamalarda bulunma yönündeki yükümlülüklerini yerine getirip getirmediği, dolayısıyla ileri sürdükleri iddialarını temellendirip temellendiremedikleri hususunun dikkate alınması gerektiği belirtilmiş; başvuruya ilişkin olarak RTÜK'ten temin edilen bilgi ve belgeler ekte gönderilmiştir.

39. Anılan belgelerin incelenmesinden Anayasa Mahkemesinin 18/10/2017 tarihli Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. kararı üzerine Üst Kurul tarafından belirlenen şartları yerine getiren kuruluşlara karasal ortamdan FM radyo yayını yapmak üzere lisans verilmesi ve ihale üzerinde kalan kuruluşlara frekans tahsisi yapılması amacıyla yapılacak sıralama ihalesi şartnamesini hazırlamak ve mevzuat kapsamında ihale hazırlık çalışmalarını yürütmek üzere İhale Hazırlık Komisyonu oluşturulması hususunda Üst Kurulun 18/1/2018 tarihli ve 3 No.lu kararıyla Başkanlık makamına yetki verilmesine karar verildiği ve Başkanlık makamının 24/1/2018 tarihli oluru ile anılan Komisyonun oluşturulduğu anlaşılmıştır. Komisyonun 31/1/2018 tarihinde sıralama ihalesi çalışmalarında kullanılmak üzere yerleşim yerlerinin güncel nüfus bilgileri ile ülkemizdeki iller itibarıyla güncel gelişmişlik endeksini gösteren istatistiki verileri ilgili kurumlardan talep ettiği ve anılan verileri on gün içerisinde temin ettiği görülmektedir. Komisyon tarafından 24/12/2019 tarihinde iller itibarıyla güncel gelişmişlik endeksi verileri tekrar talep edilmiş, bu talep, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğünce 9/1/2020 tarihinde karşılanmıştır. Komisyon 10/1/2020 tarihinde de yerleşim yerlerinin güncel nüfus bilgilerini tekrar talep etmiştir.

40. Bundan başka RTÜK; Karasal FM Radyo Ulusal Frekans Planı'nda İstanbul için azami frekans sayısının elde edilebilmesine yönelik hazırlanan plan revizyonunun 31/10/2018 tarihinde Üst Kurul tarafından kabul edildiğini, İzin ve Tahsisler Dairesi Başkanlığı teknik personelince mevcut FM planının revizyon çalışmalarının tamamlanarak Üst Kurul kararı alınmasını teminen Başkanlık makamına sunulduğunu ifade etmiştir. RTÜK, ilerleyen süreçte COVID-19 önlemleri kapsamında İhale Komisyonunun uzunca bir süre yüz yüze toplantı yapamadığını, sonrasında ise Komisyonun belirlemeleri neticesinde "Karasal FM Radyo Ulusal Yayın Lisansı (R1) Sıralama İhalesi Şartnamesi" taslak metninin tamamlanarak konuya ilişkin karar alınmasını teminen Üst Kurulun onayına sunulduğunu açıklamıştır. RTÜK, taslak metnin hangi tarihte Üst Kurulun onayına sunulduğuna ve Bakanlığın yazısına cevap verdiği 3/1/2022 tarihindeki güncel durumuna ilişkin herhangi bir bilgi vermemiştir. Son olarak RTÜK, Başkanlık makamının 23/2/2021 tarihli oluru ile İhale Hazırlık Komisyonunun güncellendiği bilgisini vermiştir.

41. Bakanlığın görüşüne cevaben başvurucular önceki iddialarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

1. İkinci Başvurucu Yönünden

42. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un “Kararlar” kenar başlıklı 50. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Davadan feragat hâlinde, düşme kararı verilir.”

43. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün “Düşme kararı” kenar başlıklı 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı ve (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Bölümler ya da komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hallerde düşme kararı verilebilir:

a) Başvurucunun davadan açıkça feragat etmesi

…

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir.”

44. İkinci başvurucu, Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvurudan feragat ettiğini belirtmiştir. Somut olayda başvurudan feragat edilmesine rağmen başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden de bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin feragat nedeniyle düşmesine karar verilmesi gerekir.

2. İkinci Başvurucu Dışındaki Başvurucular Yönünden

45. Anayasa’nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak 26. maddesinin birinci ve dördüncü fıkraları şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellememek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.”

46. Anayasa’nın 28. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinin ilgili kısmı ve üçüncü fıkrası şöyledir:

"Basın hürdür ...

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.”

47. Anayasa’nın 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

48. Üçüncü, dördüncü ve beşinci başvuruculara ait yayın hakları bulunduğu hâlde süregelen yayınlarının makul bir gerekçeye dayanmadan sonlandırıldığından usulüne uygun bir sıralama ihalesi yapılmaması nedeniyle sürekli ve kalıcı hâle gelen, açık ve belirgin kurallara dayanmayan geçici rejimin idarenin haksız ve keyfî uygulamalarına karşı kendilerini korumamasından şikâyet ettikleri anlaşılmıştır. Yukarıda ayrıntılı olarak yer verilen şikâyetleri gözönünde bulundurulduğunda,

başvurucuların ifade ve basın özgürlüklerinin hangi nedenle ihlal edildiğine ilişkin açıklamada bulunma yönündeki yükümlülüklerini yerine getirmedikleri söylenemez.

49. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

50. Kitlesel medyanın ifade özgürlüğü Anayasa'nın 26. maddesinde, basın özgürlüğü Anayasa'nın 28. ve 32. maddelerinde tam olarak korunmaktadır. İfade özgürlüğü yalnızca düşünce ve kanaatlerin içeriğini değil iletilme biçimlerini de koruma altına almaktadır. Nitekim Anayasa'nın 26. maddesinde ifade özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar "söz, yazı, resim veya başka yollar" olarak ifade edilmiş ve "başka yollar" ifadesiyle her türlü ifade aracının anayasal koruma altında olduğu gösterilmiştir (Fatih Taş [GK], B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 58). 26. maddenin birinci fıkrasının son cümlesinde ifade özgürlüğünün radyo, televizyon ve benzeri yollarla yapılan yayınların izin sistemine bağlanmasına engel olmadığı ifade edilerek radyo ve televizyon yayınlarının da 26. maddenin koruması altında olduğu belirtilmiştir. Radyo ve televizyon yayınlarının ifade özgürlüğünün ayrılmaz bir parçası olduğu konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır (R.V.Y. A.Ş., B. No: 2013/1429, 14/10/2015, § 28; Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., § 50).

51. Radyo ve televizyon gibi işitsel ve görsel kitle iletişim araçları basılı eserlerden çok daha hızlı ve güçlü bir etkiye sahiptir. Zira ilk olarak bu araçlar haber ve fikirleri ses ve görüntü ile iletir ve bu, kişiler üzerinde çok daha etkindir. İkinci olarak bireyler kitle iletişim araçlarına basılı eserlere göre çok daha kolay erişebilmektedir. Son olarak basılı eserlerin dağıtımı sınırlıdır. Buna karşılık kitle iletişim araçları toplumun tümüne doğrudan ulaşabilmekte ve etki edebilmektedir (R.V.Y. A.Ş., § 31). Bu bağlamda radyo ve televizyon gibi işitsel ve görsel kitle iletişim araçları demokrasinin işleyişi için çok önemli bir rol oynamaktadır (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., § 55).

52. İfade ve basın özgürlükleri alanında devletin pozitif sorumluluğunun bulunduğu inkâr edilemez bir gerçektir (ifade özgürlüğü alanında devletin pozitif yükümlülüğüne işaret eden kararlar için bkz. Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 32; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 48; basın özgürlüğü alanında devletin pozitif yükümlülüğüne işaret eden bir karar için bkz. Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 32, 46). Demokrasinin işlemesinin ön şartlarından biri olan ifade ve basın özgürlüklerinin etkin bir şekilde kullanılması sadece devletin müdahale etmeme görevine dayanmamaktadır. Bu özgürlükler, devletin bireyler arasındaki ilişkilerde bile hukuk alanında ve uygulamada koruma tedbirleri almasını gerektirebilmektir. İfade ve basın özgürlüklerinin önemi gözönüne alındığında devletin bu özgürlüklere en yüksek güvenceyi sağlaması gerekmektedir. Nitekim bu gerekliliğin bir ifadesi olarak Anayasa'nın 5. maddesinde demokrasiyi korumak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak devletin temel amaç ve görevleri olarak sayılmıştır. Daha özel olarak da Anayasa'nın 28. maddesinin üçüncü fıkrasında devlete, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alma yükümlülüğü yüklenmiştir. Bu bağlamda son olarak Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinde yer alan "yayımların izin sistemine bağlanması" ve aynı maddenin

dördüncü fıkrasında yer alan "haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler" ibareleri devlete -işin başta teknik boyutu olmak üzere- egemenlik alanındaki basın ve yayıncılığı organize etmesine ve ruhsat sistemi ile denetlemesine cevaz verdiği gibi bu alanda düzeni sağlayarak ifade ve basın özgürlüklerinin kullanılmasını zorlaştıran, imkânsız hâle getiren mâniaları da bertaraf etme yükümlülüğü getirir (Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş., § 56).

53. Birinci başvurucu hakkında Anayasa Mahkemesi 2018 yılında bir ihlal kararı (bkz. § 18) vermiş, ihlal kararının gereği yerine getirilmediği için başvurucu bir kez daha bireysel başvuruda bulunmuştur. Diğer başvurucular ise Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. kararından sonra farklı tarihlerde karasal radyo yayını yapma taleplerinin kamu gücü kullanan organlar tarafından reddedilmesi üzerine Anayasa Mahkemesine ilk defa bireysel başvuruda bulunmuşlardır. Bir başvurucu hakkında Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir ihlal kararının gereklerinin yerine getirilerek başvurucunun mağduriyetinin giderilmemesi daha önce verilen ihlalin devam ettiği anlamına gelir. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, önündeki bir meselede yapısal sorundan kaynaklanan sebeplerle Anayasa'nın ihlal edildiğine karar vermiş ancak yapısal sorunun ortadan kaldırılması için yapılması gerekenler Devlet tarafından yerine getirilmemişse ihlal kararından sonra yapısal sorun nedeniyle anayasal hakları haleldar olanlar yönünden de daha önce verilen ihlalin devam ettiğini kabul etmek gerekir. Bu bakımdan ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmediğine ilişkin iddiaları incelemek de bireysel başvuruları incelemeye yetkili olan Anayasa Mahkemesinin görev alanına girer (Şahin Alpay (3), B. No: 2018/10327, 3/12/2020, § 39; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, § 52; Kadri Enis Berberoğlu (3), § 73).

54. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin yapısal sorun tespit eden ihlal kararından sonra ister daha önce hakkında ihlal kararı verilmiş kimseler ihlal kararının gereğinin yerine getirilmediği gerekçesiyle tekrar bireysel başvuruda bulunsunlar isterse yapısal sorunun giderilmemesi nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiğini iddia edenler ilk kez bireysel başvuruda bulunsunlar Anayasa Mahkemesince yapılacak inceleme, olayların baştan itibaren yeniden değerlendirilmesi değil daha önce verilen ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediğinin ve bu kapsamda başvurucuların anayasal haklarının ihlal edilip edilmediğinin tespitiyle sınırlı olacaktır (hakkında daha önce Anayasa mahkemesince ihlal kararı verilenler yönünden yapılan inceleme usulüne ilişkin bkz. Sıddıka Dülek ve diğerleri, B. No: 2013/2750, 17/2/2016, § 70; Mehmet Ali Ayhan (2), B. No: 2016/7967, 22/7/2020, § 54; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), § 52; Kadri Enis Berberoğlu (3), § 74).

55. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu 18/10/2017 tarihli Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. kararında, radyo yayını yapmak amacıyla idareye yapılan başvuruların sıralama ihalesi yapılamadığı için reddedilmesinin düşüncenin iletilmesini ve dolaşımını gerçekleştiren yayın hakkını olumsuz olarak etkileyen yapısal bir sorun oluşturduğu kanaatiyle başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir (bkz. §§ 14-15).

56. Anayasa Mahkemesi daha sonra birinci başvurucunun bireysel başvurusunun da aralarında olduğu başvurulara yönelik aynı yönde verdiği muhtelif kararlarda Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. kararında ortaya koyduğu ilkeleri yinelemiş, yerel karasal radyo yayıncılığının organize edilerek hakkaniyete uygun olarak tahsislerinin sağlanması suretiyle düzen kurulmadığı takdirde yapısal sorunun devam edeceğini her defasında hatırlatmıştır (Ömür Radyo Televizyon Ticaret Anonim Şirketi, B: No: 2015/14943,

21/2/2018, § 24; Medya İzmir Basın Yayın Rek. San. Ve Tic. A. Ş., § 24).

57. Buna karşılık RTÜK tarafından 2019 yılının Ekim ayında yayımlanan, 2019-2023 yıllarına yönelik olan stratejik planın "4. Amaçlar, Hedefler ve Proje/faaliyetlerin Gerçekleşme Takvimi " kısmında "çoğulcu ve rekabetçi ortamın geliştirilmesi" hedefine yönelik "karasal radyo yayıncılığı sıralama ihalelerini gerçekleştirmek" olarak belirlenen projenin gerçekleşme zamanı 2020 yılı olarak gösterilmiştir. RTÜK'ün 2018-2022 yıllarına ait faaliyet raporları incelendiğinde ise;

- 2018 yılına ilişkin faaliyet raporuna göre Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Karasal Yayın Lisansı ve Sıralama İhalesi Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile ilgili değişikliklerin tamamlandığı ve bu Yönetmelik'in 23/12/2018 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdiği,

- 2019 yılına ilişkin faaliyet raporuna göre sıralama ihalesinin hazırlık çalışmalarını sürdürmek ve ihale şartnamesini hazırlamak üzere oluşturulan "İhale Hazırlık Komisyonu"nun çalışmalarını sürdürdüğü (Bahsi geçen çalışmalarla ilgili bilgi verilmemiştir.), ayrıca Karasal FM Radyo Ulusal Frekans Planı'ndaki revizyon çalışmalarının tamamlandığı,

- 2020 yılına ilişkin faaliyet raporuna göre İhale Hazırlık Komisyonunun çalışmalarını sürdürdüğü (Bahsi geçen çalışmalarla ilgili bilgi verilmemiştir.),

- 2021 yılına ilişkin faaliyet raporunda Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Karasal Yayın Lisansı ve Sıralama İhalesi Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 18/5/2021 tarihli ve 31485 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- 2022 yılına ait faaliyet raporunda ise yapısal sorunun çözümüne yönelik bir çalışma yürütüldüğüne ilişkin herhangi bir açıklamaya rastlanmamıştır.

58. RTÜK'ün 2019-2023 yıllarına yönelik stratejik planında karasal radyo yayıncılığı sıralama ihalelerini gerçekleştirmek için öngördüğü takvime uyulmadığı ortadadır. Dahası 2018-2022 yıllarına ait faaliyet raporlarında yapıldığı belirtilen mevzuat değişikliği ile frekans planında yapılan revizyondan ibaret çalışmaları, Anayasa Mahkemesinin yapısal sorunun varlığını tespit ettiği 18/10/2017 tarihli ilk kararından bu yana geçen altı yılı aşkın sürede yapısal sorunun çözümüne yönelik kararlı bir irade ortaya konulduğunu gösteren ciddi gelişmeler olarak değerlendirmek güçtür.

59. Bakanlığa gönderilen bilgi ve belgelerden de bahsi geçen süre zarfında RTÜK'ün yapısal sorunun çözümüne yönelik yaptığını belirttiği faaliyetlerin başlangıç seviyesinden öteye geçecek kapsamlı bir çalışmaya tekabül ettiğini söylemek zordur. Altı yılı aşkın süredeki yegâne kayda değer gelişme RTÜK'ün Karasal FM Radyo Ulusal Yayın Lisansı (R1) Sıralama İhalesi Şartnamesinin taslak metnini hazırlayabilmiş olmasıdır. Bununla birlikte taslak metnin akıbeti de belirsizdir (bkz. §§ 39, 40).

60. Öte yandan Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararları üzerine, ihlal kararlarında ifade özgürlüğü ihlal edilen yayıncı kuruluşlar için frekans tahsisi yapılması yönünde bir ibare yer almamasına hatta kararların yapısal bir ihlalin tespiti mahiyetinde ve ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması yönünde olduğundan münhasıran yayıncı kuruluşlara ulusal yayın için frekans tahsis edilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamayacağı açıkça belirtilmiş olmasına rağmen RTÜK'ün ikinci başvurucu ile Medya İzmir Basın Yayın Rek.

San. ve Tic. A. Ş.nin FM ihalesi yapılıncaya kadar tespit edilen uygun frekanslarda yayın yapma izni taleplerini kabul ettiği görülmüştür. Nitekim bunun üzerine her iki yayıncı kuruluş da Anayasa Mahkemesinin yapısal sorunun çözümüne yönelik ihlal kararının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine yaptığı ikinci başvurulardan feragat etmiştir.

61. Şüphesiz yargı yoluna başvuran yayıncı kuruluşlara münhasıran tanınan geçici ve müstakil izinler ile Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararının gereklerinin yerine getirildiğinden söz edilemez. Yapısal sorun sadece Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuş yayıncı kuruluşları etkileyen bir olgu değildir. İlk kez veya mevcut başvuruda olduğu gibi yeniden yayın yapmak isteyen yayıncı kuruluşlar, sıralama ihalesi yapılmadığı için beklemeye devam ettiği gibi geçici rejim sürerken idari ve yargısal kararlar üzerine yapılan münhasır frekans tahsisleri, frekans tahsisi yönünde idari ve yargısal bir karar edinemeyen diğer yayıncı kuruluşlar aleyhine sistemdeki sorunun daha da derinleşmesine neden olmaktadır. Nitekim altıncı başvurucu, işbu başvuruyu geçici rejimin devam etmesi gerekçe gösterilerek yerel radyo yayın lisansının ulusal radyo yayın lisansına dönüştürülmesi talebinin reddedilmesi üzerine yapmıştır. Geçici rejim bir türlü sonlandırılmadığı için başvurucu, ulusal radyo yayını yapmaya talip olamamaktadır.

62. Üçüncü, dördüncü ve beşinci başvuruculara ise süregelen yayınlarının RTÜK tarafından durdurulması üzerine ifade ve basın özgürlüklerini ihlal ettiği iddiasıyla bireysel başvuru yaptıkları görülmüştür. Başvurucular, derece mahkemeleri önünde hâlihazırda tüm yayıncı radyo ve televizyon kuruluşlarının bugün sürdürdükleri yayınlarını 3984 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesi ile getirilen rejim ve bu rejimin 6112 sayılı Kanun'da da korunması suretiyle bildirim usulüne dayanarak yaptıklarını, kendilerinin de bu kapsamda Üst Kurula karasal ortamdan ulusal (R1) yayın lisans müracaatı olduğunu ve bildirimde bulundukları lokasyonlarda yayın yapma hakkına sahip olduklarını ileri sürmüştür. Buna karşılık RTÜK, yayın yapabilmek için sadece bildirimde bulunmanın yeterli olmadığını, ayrıca Üst Kurulca da yayın izni verilmesi gerektiğini, başvuruculara ise ihtilaf konusu yerlerde yayın yapma izinlerinin olmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte RTÜK; derece mahkemelerine, başvuruculara hangi illerde yayın yapma hakkının olduğunu gösteren Üst Kurul tarafından verilmiş bir izin belgesi sunmadığı gibi başvuruculara 1995 yılındaki bildirimlerinde yer aldığı hâlde izinsiz yayın yaptığı gerekçesiyle yayının durdurulmasına karar verdiği illere ilişkin daha önce yayın yapma izni vermediğini gösteren bir belgeyi de savunmasının ekine eklememiştir. Yayın izinlerinin bulunmadığının kanıtı olarak RTÜK tarafından derece mahkemelerine, başvurucular adına 2000'li yıllardan itibaren çeşitli tarihlerde tahakkuk ettirilmiş kanal/frekans yıllık geçici kullanım bedellerini gösteren belgeler ile verici bildirim formlarının sunulduğu anlaşılmaktadır. Derece mahkemeleri Üst Kurulca başvuruculara ihtilaf konusu yerleşim birimlerinde ulusal radyo yayını (R1) yapmak için 1995 yılında yaptığı müracaatlarının uygun bulunduğu ve izin verildiğine ilişkin olarak dava dosyasında herhangi bir bilgi ve belge bulunmadığını belirterek, kanal/frekans yıllık geçici kullanım bedellerini gösteren belgeler ile verici bildirim formlarına dayanarak başvuruculara davalarını reddetmiştir.

63. 1995 yılında RTÜK'e yaptıkları başvurularının başvuruculara yayın yapma hakkı verip vermediği meselesi Anayasa Mahkemesinin ilgi alanı dışındadır. Somut olayda başvuruculara 1995 yılındaki başvurularına istinaden yayın hakkı olup olmadığından ya da RTÜK'e göre yayın izni bulunup bulunmadığından bağımsız olarak mevcut şartların ifade ve basın özgürlüklerinin ihlaline yol açıp açmadığına odaklanmak gerekir. Başvuruculara

uyuşmazlık konusu yerleşim yerlerinde 1995 yılından beri yayıncılık faaliyeti yürütüp yürütmediği kanıtlanamamakla birlikte RTÜK'ün yayıncı kuruluşlar açısından öngörülebilir olduğu söylenemeyecek, izin belgesi niteliği taşıdığı geçici rejime ilişkin mevzuat hükümlerine göre de belirli olmayan birtakım idari belgelere dayanarak izinlerinin bulunmadığı gerekçesiyle başvuruculların yayınlarını sonlandırdığı anlaşılmıştır.

64. Anayasa Mahkemesi Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. kararında, karasal radyo yayıncılığı alanındaki mevzuatın açık ve belirgin olmaktan yoksun olduğunu, 1993 yılından itibaren kanal ve frekans tahsisine ilişkin pek çok kanun ve yönetmelik değişikliği yapıldığını, bazı yönetmelik maddelerinin idare mahkemelerinde dava konusu olduğunu ve iptal edildiğini belirtmiştir (aynı kararda bkz. §§ 16-21, 27). Anayasa Mahkemesi 1995 yılından itibaren yeni bir kuruluşun karasal radyo yayınına başlamasına hukuken imkân bulunmadığı, bu yöndeki talepler idare ve mahkemelerce reddedildiği hâlde hukuksal belirsizliğin bir sonucu olarak bazı kuruluşların anılan tarihten sonra yayına başladığını tespit etmiştir (aynı karada bkz. § 62). Söz konusu belirsizlik ve öngörülemezlik, devletin ifade özgürlüğünün sağlanmasına ilişkin yükümlülüğünün bir parçası olarak kabul edilmesi gereken frekansların düzenlenmesine ilişkin yükümlülüğünü ne zaman yerine getireceği konusundaki belirsizlikten de beslenmektedir. Dolayısıyla gerek ilgili kanun ve yönetmelik hükümleri gerekse idare ve mahkeme kararları bir bütün olarak öngörülebilirlik şartını yerine getirmemektedir. Üstelik mevcut şartlarda radyo yayını yapmak isteyen kuruluşlar için 6112 sayılı Kanun'un uygulanmaması dolayısıyla ortaya çıkan keyfîlik bakımından demokratik bir toplumda hukukun üstünlüğünün gerektirdiği ölçüde yeterli bir koruma imkânı bulunmamaktadır (aynı kararda bkz. §§ 62, 63).

65. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu Kadri Enis Berberoğlu (3) kararında, önceki kararlarına (bkz. diğerleri arasında Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018; Aligül Alkaya ve diğerleri (2); Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. [GK]; Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, B. No: 2013/711, 3/4/2014) da atıfla Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki görev ve yetkisinin anayasal ve yasal dayanaklarını açık bir biçimde bir kez daha hatırlatarak Anayasa Mahkemesi kararlarının icra edilmemesinin anayasal sonuçlarını tek tek açıklamıştır (bkz. aynı kararda §§ 82-112).

66. Anayasa kurallarının ve kanunların emredici hükümlerine rağmen karasal radyo yayıncılığı organize edilerek bu alanda frekansların hakkaniyete uygun bir yöntemle tahsislerinin sağlanması suretiyle bir düzen kurulmadığı için yapısal sorunun hâlen devam ettiği ortadadır. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun 18/10/2017 tarihli Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. kararından (bkz. §§ 14, 15) sonra devlet bugüne kadar medyada etkili çoğulculuğu sağlamak ve medya organlarının basın ve haber verme özgürlüğünü güvence altına almak için gerekli yasal ve idari düzenleme yapma ve var olan mevzuatı etkili bir şekilde işletme yükümlülüğünü yerine getirmediğinden daha önce tespit edilen ihlal hâlen devam etmektedir.

67. Açıklanan gerekçelerle Anayasa kurallarının ve kanunların emredici hükümlerine rağmen karasal radyo yayıncılığının organize edilerek bu alanda frekansların hakkaniyete uygun bir yöntemle tahsislerinin sağlanması suretiyle düzen kurulmamasından mütevellit yapısal sorun nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği şeklindeki Anayasa Mahkemesi kararlarına rağmen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmamış olması Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde yer alan güvencelere aykırıdır.

68. Sonuç olarak mahkemeye erişim hakkının sağladığı güvencelerle de bağdaşmayacak

şekilde Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının uygulanmaması nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

69. Birinci başvurucu, ihlalin tespiti ile ulusal radyo yayın lisansından mahrum kalınan süre için ulusal radyo yayını yapan bir radyonun ortalama reklam gelirini karşılayacak miktarda maddi ve idarece ihlal kararlarının yerine getirilmemesi nedeniyle manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Diğer başvurucular, ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

70. İfade ve basın özgürlükleri yönünden Anayasa Mahkemesinin Bizim FM Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş. ve İyi Haber Yayın Organizasyon Tic. A.Ş. kararlarında tespit edilen tüm ihlallerin sonuçlarının ortadan kaldırılması ve bahsi geçen ihlal kararlarının gereğinin yerine getirilmesi zorunludur. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi tarafından hükmedilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için kararın bir örneğinin ilgili kuruluş olan RTÜK'e gönderilmesi kararı uyarınca anılan idare tarafından yapısal sorunun çözümüne yönelik işlemlerin yerine getirilmeye başlanması mecburiyeti bulunmaktadır. Bu amaçla işbu kararın gereği için RTÜK'e gönderilmesi gerekir.

71. Öte yandan 15/2/2011 tarihinde yürürlüğe giren 6112 sayılı Kanun'un emredici hükümlerine rağmen ön şartları yerine getirmiş müracaatçı kuruluşlara yayın izni ve lisans vermekle görevlendirilen RTÜK'ün belirlenen zaman zarfında usulüne uygun bir sıralama ihalesi gerçekleştirerek kanal veya frekans tahsisi yapamadığı dikkate alındığında, ihlalin ve sonuçlarının giderilebilmesi ve benzeri yeni ihlallerin önüne geçilebilmesi için karasal radyo yayıncılığı alanındaki hukuki belirsizliğin giderilmesi de yapısal sorunun çözümüne katkı sunabilir. Bu sebeple kararın bir örneğinin bilgi için Türkiye Büyük Millet Meclisine de gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

72. Bu kararda somut başvurulara özgü olaylar değerlendirilmemiş, daha önce verilen ihlal kararlarının gereklerinin yerine getirilmemesinden mütevellit yapısal sorun devam ettiğinden başvurucuların ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Mahkemelerce idari işlem niteliğinde karar verilemeyeceğinden ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

73. Bununla birlikte ihlalin sonuçlarının bütünüyle giderildiğinden söz edebilmek için başvurucu İyi Haber Yayın Organizasyon Tic. A.Ş.ye net 135.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucu Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Tic. A.Ş.nin başvurusunun feragat nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Diğer başvurucular yönünden ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin ifade ve basın özgürlüklerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan

kaldırılması için Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna GÖNDERİLMESİNE,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Türkiye Büyük Millet Meclisine GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucu İyi Haber Yayın Organizasyon Tic. A.Ş.ye net 135.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

G. 294,70 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.094,70 TL yargılama giderinin başvurucular İyi Haber Yayın Organizasyon Tic. A.Ş. ve Kılıçaslan FM İletişim Reklam Organizasyon Pazarlama ve Ticaret Anonim Şirketine AYRI AYRI ÖDENMESİNE; 1.961,10 TL harcın başvurucu Metro FM Radyo Anonim Şirketine, 954 TL harcın başvurucu Emin Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Anonim Şirketine, 294,70 TL harcın başvurucu Süper FM Radyo Anonim Şirketine AYRI AYRI ÖDENMESİNE; 18.800 TL vekâlet ücretinin başvurucular Metro FM Radyo Anonim Şirketi, Emin Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Anonim Şirketi ile Süper FM Radyo Anonim Şirketine MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, başvurucu Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Tic. A.Ş tarafından yapılan yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

H. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SİYAMİ HIDIROĞLU

B. No: 2018/11489 | Karar tarihi: 11.01.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/11489

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

SİYAMİ HIDIROĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/11489)

Karar Tarihi: 11/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 14/3/2024-32489

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Siyami HIDIROĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; haksız yakalama ve gözaltına alma koruma tedbirlerine karar verilmesi nedeniyle açılan davada hükmedilen tazminatın yetersiz olması dolayısıyla kişi hürriyeti ve

güvenliği hakkının, hukuka aykırı elkoyma kararından dolayı açılan tazminat talebinin incelenmemesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/5/2018 tarihinde yapılmıştır. Komisyon tarafından bu kararda incelenen şikâyetler haricindeki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, bu şikâyetler yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

4. İkinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Olay tarihinde BOTAŞ (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi) proje müdür vekili ve ihale komisyonu üyesi olan başvurucu hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca soruşturma başlatılmıştır. Başvurucunun suç işlemek amacıyla kurulan bir örgütle iş birliği içinde olan firmalar tarafından verilen ihale fiyat tekliflerinin muhammen bedellerin çok üzerinde olduğunu bilmesine rağmen ihale sonrasında hazırlanan yeni muayyen bedel raporları doğrultusunda ihalelerin onaylanmasını sağladığı, bu konuda adli ve idari mercileri harekete geçirmediği ileri sürülmüştür.

7. Başsavcılığın talimatıyla yakalanması istenen başvurucunun ikamet adresi bilinmediğinden aynı soruşturma kapsamında daha önce yakalanan ve başvurucuyu tanıyan şüpheli üzerinden başvurucu telefonla aranmış, hakkında yakalama talimatı olduğu söylenerek başvurucudan teslim olması istenmiştir. Başvurucu, gelip teslim olmuştur. Başvurucu 19/10/2007 ile 22/10/2007 tarihleri arasında gözaltında kalmıştır.

8. Soruşturma kapsamında Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğince 19/10/2007 tarihinde verilen arama ve elkoyma kararı doğrultusunda başvurucunun ev ve işyerindeki bilgisayarlarına, ayrıca yakalandığı tarihte yapılan üst aramasında da iki cep telefonuna ve telefonların içindeki SIM kartlara el konulmuştur.

9. Başvurucu hakkında suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına ihaleye fesat karıştırma suçundan kamu davası açılmıştır.

10. Yapılan yargılama sonucunda telefon tape içerikleri dikkate alınarak başvurucunun ihaleye ne şekilde fesat karıştırdığına ilişkin yeterli, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediği gerekçesiyle 22/11/2013 tarihinde beraatine karar verilmiştir. Beraat kararı 29/11/2013 tarihinde kesinleşmiştir. El konulan telefonlar ve bilgisayarlar başvurucuya iade edilmiştir.

11. Beraat kararının kesinleşmesi üzerine başvurucu, tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde yakalama, gözaltı ve elkoyma kararlarının hukuka aykırı olduğunu, evinde ve işyerindeki bilgisayara el konulduğunu, kopya çıkarılmakla yetinilmek yerine kanuna aykırı olarak elkoymanın tercih edildiğini, elkoyma işlemi sırasında kolluk görevlilerinin nezaret etmesi nedeniyle komşuları ve iş arkadaşları nezdinde rencide edildiğini, elkoyma tedbirinin soruşturmaya hiçbir katkısının olmadığını, bilgisayarına ve telefonuna el konulmak suretiyle özel hayatına ilişkin bilgilerin öğrenildiğini, özel hayatının alenileştiğini, soruşturma

sırasında telefon tapelerine de yer verildiğini, bu nedenle telefonla görüşme yapmaktan çekinir hâle geldiğini, haberleşme özgürlüğünün etkilendiğini ileri sürmüştür. Ayrıca soruşturma, kovuşturma sürecinde yazılı ve görsel medyada ismi ile görüntülerinin yayımlandığını, bu yayınlar nedeniyle sosyal yaşantısının önemli ölçüde etkilendiğini, yargılandığı bu dava dolayısıyla evliliğinin ve kariyerinin bittiğini belirtmiş; bu süreçte yaşadıklarından ötürü 300.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

12. Maddi tazminat açısından ise başvurucu; yargılandığı davada avukatına 13.570 TL vekâlet ücreti ödediğini, el konulan iki telefonunun adli emanette tutulması nedeniyle ekonomik değerini kaybettiğini, bu kaybının 450 TL olduğunu, telefonlarına takılı hatların kapanmaması için toplam 1.260 TL ödediğini, tüm bu ödemelerin de maddi tazminata dâhil edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

13. Tazminat davasını inceleyen Mahkeme, bilirkişi raporu aldırılmasına karar vermiştir. Bilirkişi raporunda; başvurucunun yargılandığı davada 13.570 TL vekâlet ücreti ödediği, bu miktarın maddi tazminat kapsamında olduğu, başvurucunun el konulan cep telefonlarını kullanamamasından kaynaklanan zararının 448,83 TL olduğu, toplam 14.018,83 TL'nin başvurucuya ödenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu rapora göre telefonlara takılan hatların kapanmaması için ödenen faturalar ise bu hatların kontörlü hatta çevrilip açık kalmasının sağlanabileceği ve kullanılmaya devam edilebileceği gerekçesiyle tazminat hesabına dâhil edilmemiştir.

14. Tazminat talebini inceleyen Ankara 12. Ağır Ceza Mahkemesi 26/3/2015 tarihinde başvurucuya haksız gözaltı ve elkoyma nedeniyle 448,83TL maddi, haksız gözaltı nedeniyle 1.000 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Ankara (Kapatılan) 11. Ağır Ceza Mahkemesine açılan kamu davası sonucunda 22.11.2013 tarihinde verilen 2008/113 Esas, 2013/157 sayılı beraat kararının 29.11.2013 tarihinde kesinleştiği ... kendilerini müdafii ile temsil ettiren ve haklarında beraat kararı verilen sanıklar için 2.640 TL vekalet ücretinin hazineden alınarak her bir beraat eden sanığa verilmesine karar verildiği anlaşılmış; davacının (sanığın) soruşturma aşamasında 19/10/2007 (saat 06.30) - 22/10/2007 (saat 05.41) tarihleri arasında gözlem altında kaldığı, 2 adet cep telefonuna el konulması nedeniyle bilirkişi raporuna göre uğradığı maddi zararın 448,83 TL olduğu, ceza dosyasında avukat tutarak ücret ödemesine ilişkin serbest meslek makbuzunun ve banka dekontunun karar tarihinden sonrasında düzenlendikleri nazara alınarak maddi tazminat miktarına dahil edilmemesi gerektiğinden; davacının haksız göz altı ve el koyma nedeniyle maddi tazminat talebinin 448,83 TL'lik kısmının kabulü ile gözlem altında kaldığı süre, sosyal ve ekonomik durumu, manevi zararının boyutu ile tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, manevi tazminat talebinin 1.000 TL'lik kısmının kabulü ile gözlem altına alındığı 19/10/2007 tarihinden itibaren yasal faiz işletilmesine karar... [verilmiştir.]"

15. Başvurucu, bu kararı temyiz etmiştir. Temyiz dilekçesinde maddi zararına ilişkin taleplerinden sadece birinin kabul edildiğini, avukatına vekâlet ücreti ödediğinin sabit olduğunu, böyle bir ödeme yapmadığı düşünülüyorsa bunun araştırılması gerektiğini, hiçbir araştırma yapılmadan talebinin reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu, el konulan telefonlar ve SIM kartlar nedeniyle maddi kayba uğramaması için lüzumlu tedbirlerin alınması gerektiğini, bilirkişi raporundaki tespitlerin hatalı olduğunu, olayın oluş biçimi, üzerine atılı suçun niteliği, sosyal ve ekonomik durumu, koruma tedbirlerinin üzerinde

bıraktığı etkiler açısından hükmedilen manevi tazminatın oldukça yetersiz olduğunu, yakalamanın, gözaltında kalmanın, medya ve diğer iletişim araçlarıyla lekelenmenin, arama, elkoyma gibi tedbirlere muhatap olmasının karşılığının böyle bir miktar olamayacağını ileri sürmüştür.

16. Yargıtay 12. Ceza Dairesi 27/11/2017 tarihinde ilk derece mahkemesi kararını onamıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Nesnel bir ölçüt olmamakla birlikte, hükmedilecek manevi tazminatın davacının sosyal ve ekonomik durumu, üzerine atılı suçun niteliği, tutuklanmasına neden olan olayın cereyan tarzı, tutuklu kaldığı süre ve benzeri hususlar ile tazminat davasının kesinleşeceği tarihe kadar davacının elde edeceği parasal değer dikkate alınıp, hak ve nesafet ilkelerine uygun makul bir miktar olarak tayin ve tespiti gerekirken, davacı lehine belirlenen ölçütlere uymayacak miktarda fazla manevi tazminata hükmolunması, temyiz edenin sıfatına göre bozma nedeni yapılmamıştır.

Yapılan incelemeye, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin kovuşturma sonuçlarına uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya kapsamına göre davacının tazminat miktarına ve sair nedenlere ilişkin temyiz itirazlarının reddiyle hükmün, isteme uygun olarak onanmasına... [karar verildi.]"

17. Başvurucu 2/5/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

18. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma" kenar başlıklı 134. maddesi şöyledir:

"(1) Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması halinde, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine karar verilir. (Ek üç cümle: 25/7/2018-7145/16 md.) Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararlar yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulur. Hâkim kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi hâlinde çıkarılan kopyalar ve çözümü yapılan metinler derhâl imha edilir.

(2) Bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine şifrenin çözülememesinden dolayı girilememesi veya gizlenmiş bilgilere ulaşılamaması ya da işlemin uzun sürecek olması halinde çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için, bu araç ve gereçlere el konulabilir Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması halinde, el konulan cihazlar gecikme olmaksızın iade edilir.

(3) Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoyma işlemi sırasında, sistemdeki bütün verilerin yedeklemesi yapılır.

(4) Üçüncü fıkraya göre alınan yedekten bir kopya çıkarılarak şüpheliye veya vekiline verilir ve bu husus tutanağa geçirilerek imza altına alınır.

(5) Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoymaksızın da, sistemdeki verilerin tamamının

veya bir kısmının kopyası alınabilir. Kopyası alınan veriler kâğıda yazdırılarak, bu husus tutanağa kaydedilir ve ilgililer tarafından imza altına alınır."

19. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

...

e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,

...

j) Eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

B. Yargıtay Kararları

20. Yargıtay 12. Ceza Dairesi koruma tedbiri nedeniyle açılan tazminat davalarında manevi tazminatın tespitinde davacının sosyal ve ekonomik durumunun, üzerine atılı suçun niteliğinin, koruma tedbirine neden olan olayın oluş biçiminin, uygulanan koruma tedbirinin süresinin ve benzeri hususlar ile tazminat davasının kesinleşeceği tarihe kadar yasal faizi ile birlikte kişinin elde edeceği parasal değerin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir (birçok karar arasından bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin13/6/2016 tarihli ve E.2016/5161, K. 2016/9967; 25/4/2017 tarihli ve 2016/1098, K.2017/3361; 18/6/2018 tarihli ve E.2018/2302, K. 2018/6813; 8/4/2019 tarihli ve E.2019/1577, K.2019/4696; 21/12/2020 tarihli ve E.2019/13621 K.2020/7321; 31/5/2021 tarihli ve E.2019/10926 K.2021/4357; 5/12/2022 tarihli ve E.2022/7730, K.2022/9466 sayılı kararları).

21. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 21/3/2019 tarihli ve E.2017/12-770,K.2019/232 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Maddi tazminat ile davacının malvarlığında meydana gelen somut bir azalma ya da kazanç kaybı, ödediği avukatlık ücreti gibi masrafların karşılanması amaçlanırken, manevi tazminat kişinin sosyal çevresinde itibarının sarsılması, özgürlüğünden mahrum kalması nedeniyle duyduğu elem, keder, ızdırap ve ruhsal sıkıntıların bir ölçüde de olsa giderilmesi amacına yöneliktir. Bu aşamada uyuşmazlık konusuyla ilgisi nedeniyle manevi tazminatın belirlenme yöntemi üzerinde de durulması gerekmektedir.

Manevi zararın tümüyle giderilmesi imkânsız ise de, belirlenecek manevi tazminat kişinin acı ve ızdıraplarının dindirilmesinde, sıkıntılarının azaltılmasında etken olacaktır. Bu nedenle manevi tazminata hükmedilirken kişinin ceza infaz kurumunda kaldığı süre, sosyal ve ekonomik durumu, toplumsal konumu, atılı suçun niteliği, tutuklamanın şahıs üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler dikkate alınarak, adalet ve hakkaniyet ilkeleriyle bağdaşır bir miktar olmasına özen gösterilmelidir."

22. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 5/6/2012 tarihli ve E.2011/9804; K.2012/14120 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"5271 sayılı CMK'nın 141/1-j bendinde eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan kişilerin, maddi ve manevi her türlü zararlarını, Devletten isteyebilecekleri, aynı Kanunun 142. maddesinde de tazminat ve miktarının hesaplanmasında tazminat hukukunun genel prensiplerinin dikkate alınacağı belirtilmiş, Anayasanın 19/son maddesinde de benzer düzenlemeye yer verilmiştir. 141. maddedeki 'maddi ve manevi zarar' ifadesinden hareketle tazminatı gerektiren her durumda manevi tazminatın da verilmesi gerektiği kabul edilemeyeceği gibi, koşulları oluşmadığı halde malvarlığı değerlerine el konulanın hiçbir şartta manevi tazminat isteyemeyeceğinin kabulü de mümkün olmayıp, manevi tazminat şartları her somut olayda ayrı ayrı değerlendirilmeli, yapılan işlem nedeniyle elem ve acı duyulduğu veya kişilik haklarının zedelendiğinin ispatlanması halinde bu üzüntünün giderilmesi amacıyla manevi tazminata hükmedilmelidir."

23. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 4/7/2013 tarihli ve E.2013/8830, K.2013/18335 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının davasının dayanağını teşkil eden...Cumhuriyet Başsavcılığının... soruşturma sayılı ek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile neticelendirilen hazırlık soruşturması sırasında davacıya ait araca ve araçta bulunan çayasuç konusu olduğu iddiasıyla31/12/2007tarihinde el konulduğu, bilahare 1/2/2008 tarihinde aracın davacıya iade edildiği ve davacı hakkında 10/4/2008 tarihinde ek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği, aracın üzerinde bulunan çaylarla ilgili soruşturmanın sürdürülerek çayın sahipleri olan ... ve ...hakkında müsadere talebiyle ... Asliye Ceza Mahkemesine ceza davasının açıldığı, davacının el konulan aracıyla suç konusu olduğu iddia edilen çaylar arasındaki hukuki bağın bu suretle ilişkilendirilemediği, davacının haksız yere el konulan aracıyla ilgili tazminat davası açabileceği ve CMK'nın 141/1-j maddesindeki tazminatın yasal şartların oluştuğukabul edildiğinden tebliğnamedeki görüşe iştirak edilmemiştir."

24. Yine Yargıtayın anılan Dairesinin 23/9/2013 tarihli ve E.2013/14435, K.2013/21106 sayılı kararı şöyledir:

"Davacıların yargılandığı .... Asliye Ceza Mahkemesinde müdafiliklerini yapan ... tarafından, elkonulan ... plakalı aracın kasko değerinin yarısı olan 36.000 TL teminatın 29/9/2005 tarihinde yatırılması üzerine aracın iadesinin sağlandığı ve bu teminatın aynı şekilde Av. .... tarafından 10/11/2010 tarihinde iade alındığı anlaşılmakla, tazminat istemine dayanak 5271 sayılı [Kanun'un] 141/1-j maddesinde 'eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veyazamanındageriverilmeyenkişilerinmaddîvemanevîhertürlüzararlarınıDevletten isteyebilecekleri' hükmü dikkate alındığında, davacılar hakkında .... Asliye Ceza Mahkemesinin ... ceza dava dosyasında yapılan yargılama sonunda sanıkların (davacıların) beraatine hükmedilerek elkonulan araç ve teminatın iadesine karar verildiği ve temyiz üzerine hükmün Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 28/6/2010 tarihli ilamı ile onanarak kesinleşme tarihine kadar, elkonulan ... plakalı aracın iadesi için 29/9/2005 tarihinde yatırılan ve 10/11/2010 tarihinde sanıkların (davacılar) müdafileri aracılığı ile geri alınan 36.000 TL teminat bedelinin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede iadesinin sağlanamamış olması karşısında, koruma tedbirleri nedeniyle tazminat verilmesine ilişkin 5271 sayılı Kanun'un 141/1-j ve devamı maddelerinde belirtilen koşulların davacılar yönünden gerçekleştiğinin kabulü gerektiği, bu nedenle bu yöne ilişkin olarak uğranıldığı iddia edilen maddi zararla ilgili olarak, teminatın davacılardan hangisinin nam ve hesabına

yatırılıp (ödendiği) ve iade alındığı tespit edilerek bu kişiye (davacıya) teminatın yatırıldığı tarihten iade edildiği (geri ödendiği) tarihe kadar sadece işlemiş olan yasal faizin ödenmesine karar verilmesi yerine, yazılı gerekçe ile davanın yatırılan teminata ilişkin olarak talep edilen yasal faiz bedeli yönünden de reddine karar verilmesi Kanun'a aykırı olup, .. hükmün ... bozulmasına ... karar verildi."

25. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 9/4/2018 tarihli ve E.2017/10055, K.2018/4118 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"5271 sayılı CMK'nun taşınmazlara, hak ve alacaklara el konulmasını düzenleyen 128. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca kara, deniz ve hava ulaşım araçları hakkında verilen el koyma kararlarının sicile şerh verilmek suretiyle icra olunacağı hükme bağlanmış olup, ulaşım araçlarına fiilen el konulacağına yani alıkoymaya ilişkin ise herhangi bir atıf yapılmamış olmakla birlikte 5607 sayılı Kanun kapsamında kara, deniz ve hava ulaşım araçları hakkında alıkoymaya ilişkin bir takım istisnalar bulunmaktadır. Adli olaylarda mülkiyet hakkına müdahale edilirken Anayasa'nın 35. maddesi başta olmak üzere yukarıda zikredilen kanun maddeleri de gözönünde bulundurularak orantılı bir karara varılması elzemdir. AİHM bu kapsamda el koyma ile kanuna aykırı eylem arasındaki illiyet bağının kamu makamlarınca makul bir şekilde değerlendirilmesini de başka bir güvence ölçütü olarak kabul etmektedir. El koyma ve müsaderenin muhakkak uygulanması gerektiği kabul edildiği takdirde özellikle iyiniyetli üçüncü kişiler yönünden eşyanın belirli koşullar dahilinde iadesi veya bu mümkün olamıyorsa eşya sahibinin zararının tazmini gerektiği hususu da kararlarda sıkça zikredilmektedir. Müsadere veya geçici el koyma yoluyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerin bireyin menfaatleri ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengeyi bozmaması için öncelikle suça konu eşyanın malikinin davranışı ile suç arasında uygun bir illiyet bağının olması, iyi niyetli eşya malikine eşyanın iade edilmesi veya iyi niyetli malikin bu nedenle oluşan zararının tazmin edilmesi gerekmektedir Somut olayda, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma ve sağlama suçu kapsamında el konulan kamyon iyi niyetli üçüncü kişi konumundaki davacıya ait olduğu anlaşıldıktan sonra dahi el koyma tedbirinin fiili olarak uygulanmasına devam edilmiştir. El konulan aracın fiilen alıkonulması yerine trafik siciline şerh konulmasının niçin yetersiz kaldığı, 5271 sayılı CMK'nun 128. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca kara, deniz ve hava ulaşım araçları hakkında verilen el koyma kararlarının sicile şerh verilmek suretiyle icra olunacağı düzenlendiği halde, hangi gerekçe ile araca fiilen el konulduğu mahkeme kararından anlaşılamamaktadır. Araca el konulmasına neden olan eylemle ilgili olarak davacı hakkında herhangi bir suç isnadında bulunulmamıştır. Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianamede, aracı kullanan davacının kardeşi hakkında cezalandırma talebinde bulunulmuş, mahkeme de davacı, katılan sıfatıyla yargılamaya dahil edilmiş ve yargılama neticesinde davacının kardeşi hakkında mahkumiyetine karar vermiştir. Mahkeme davacıyı somut olay bakımından iyi niyetli üçüncü kişi konumunda olduğunu kabul ederek aracın kendisine iadesine karar vermiştir. Buna rağmen davacının aracının 4 yıl gibi bir süre alıkonularak davacının ticari amaçla taşıma işlerinde kullandığını beyan ettiği aracından elde edeceği gelirden mahrum kalmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin 20/9/2017 tarih ve 2014/14195 başvuru numaralı kararında da belirtiği üzere suçta kullanılan veya suça konu eşyalara el konulması; bu eşyaların yeniden suçta kullanılmalarının önüne geçilmesi, caydırıcılığın sağlanması ve muhtemel bir müsaderenin sonuçsuz kalmasını önlemek gibi amaçlar taşımaktadır. Bununla birlikte kamu makamlarının söz konusu tedbirleri alırken kişilerin mülkiyet haklarının korunmasını da gözetmeleri gerekmektedir. Fiilen el koyma tedbirinin uygulanması, kişilerin geçici süreyle de olsa mülkünden yoksun bırakılması gibi

ağır bir sonuca yol açmaktadır. El konulan aracın müsadere edilemeyeceğinin anlaşılmasına ve davacının aracının sicil kaydına şerh konulmak suretiyle daha az zarara yol açabilecek bir yolun da varlığına rağmen yargılama sonuna kadar kamyona fiilen el konulması şeklindeki müdahalenin 5271 sayılı CMK'nun 128. maddesinin dördüncü fıkrasına aykırı olduğu gibi ölçülülük ilkesi ile de bağdaşmadığı anlaşılmaktadır. Tüm bu açıklamalar ışığında, davacının tazminat talebi doğrultusunda zararını karşılayacak uygun bir maddi tazminata karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi... [kanuna aykırıdır.]"

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 11/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu, haksız yakalama ve gözaltına alma tedbirleri nedeniyle açtığı tazminat davasında hükmedilen tazminatın yetersiz olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu; tazminat davasında soruşturma ve kovuşturma konusu suç isnadının niteliğinin, soruşturmanın kamunun gündeminde bir dosya olması nedeniyle isminin ve fotoğraflarının medyada yer almasının, iş hayatının, kariyerinin, sosyal hayatının etkilenmesinin, sosyal ve ekonomik durumunun dikkate alınmadığını, maddi ve manevi tazminat miktarlarının keyfî bir şekilde belirlendiğini, temyizde maddi ve manevi zararlarını dile getirmesine rağmen Yargıtayın gerekçesiz şekilde ilk derece mahkemesi kararını onadığını, maddi tazminatla ilgili hiçbir gerekçe ortaya koymadığını ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetinin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve dokuzuncu fıkraları kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden incelenmesi gerekir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Anayasa Mahkemesinin mevcut içtihadına göre tazminat davasına konu yakalama, gözaltı veya tutuklama tedbirleri uygulandığı tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin dışında ise bu tedbirlerin hukukiliğinin incelenmesi mümkün olmadığından anılan tedbir dolayısıyla açılan tazminat davalarının da incelenmesi mümkün değildir. Bu bağlamda 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunun Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurularda zaman bakımından yetkisinin başladığı tarihten sonra tüketilmiş olmasının bir önemi bulunmamaktadır(Aziz Yıldırım (4), B. No: 2014/4476, 16/4/2015, § 34; Safkan Aydoğdu, B. No: 2014/7498, 5/4/2017, § 46).

30. Ancak zaman içinde bu yöntemin bazı mahzurlarının ortaya çıkması karşısında içtihadın geliştirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Öncelikle bu içtihat sadece kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile sınırlı olarak uygulanmıştır. Diğer haklara müdahale eden koruma tedbirleri, işlemler veya eylemler nedeniyle açılan tazminat davalarında tazminata konu tedbir, işlem veya eylem Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin dışında olsa bile bu durum, tazminat davasının tüketilmesi üzerine yapılan başvurunun zaman bakımından yetkisizlikle neticelenmesi sonucunu ortaya çıkarmamaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile ilgili mevcut içtihadın Anayasa Mahkemesinin diğer haklarla ilgili verdiği

kararlardaki içtihatla uyumluluk arz etmediği görülmektedir. Bu bağlamda içtihadın Anayasa Mahkemesinin bu konudaki genel yaklaşımıyla uyumlu hâle getirilmesi için koruma tedbiri nedeniyle açılan tazminat davasında tazminat davasına konu tedbir zaman bakımından yetkiden önce uygulansa bile bu yol tüketildikten sonra yapılan başvurularda zaman bakımından yetkisizlik kararı verilmemesi gerektiği değerlendirilmiştir.

31. Somut olayda başvurucu tazminat yolunu Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başladığı tarihten sonra tükettiği için zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmemesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle diğer kabul edilemezlik kriterleri yönünden bir değerlendirme yapılması gerekir.

32. Somut olayda başvurucu, yargılandığı davada beraat etmesi nedeniyle haksız gözaltına alındığını ileri sürerek tazminat davası açmıştır. Dolayısıyla başvurucunun gözaltının hukuka aykırılığı bakımından başvuru yollarını tükettiğinin kabul edilmesi gerekir. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

33. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararında haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 saylı Kanun’un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

34. Derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 48).

35. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması

nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken Yargıtay kararlarında da (bkz. §§ 20, 21) belirtildiği üzere kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın oluş biçimi, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır.

36. Bu kriterler ışığında somut olaya bakıldığında başvurucunun beraat ettikten sonra 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında açtığı tazminat davasında başvurucuya haksız gözaltına alma tedbiri nedeniyle 1.000 TL tazminat ödendiği görülmüştür. Dolayısıyla yapılacak inceleme, bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarına nazaran yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Hükmedilen miktar, somut olayın şartlarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verebileceği tazminat miktarına göre yeterli kabul edilebilecektir (Anayasa Mahkemesinin gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için hükmettiği tazminat miktarı derece mahkemesinin karar tarihi olan 2015 yılı için asgari 270 TL'dir.).

37. Öte yandan maddi tazminat miktarının yeterli olup olmadığının da incelenmesi gerekir.Başvurucu, beraat ettiği davada avukatına ödediği vekâlet ücretinin maddi tazminat kapsamında karşılanması gerektiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun beraat ettiği davada avukatına verdiği vekâlet ücretinin maddi tazminat kapsamında kendisine ödenmesi gerektiği yönündeki talebi, bu vekâlet ücretine ilişkin serbest meslek makbuzunun ve banka dekontunun karar tarihinden sonra düzenlendiği, ayrıca başvurucuya 2.640 TL maktu vekâlet ücreti ödendiği gerekçesiyle reddedilmiştir.

38. Başvurucunun beraat ettiği davada avukatla temsil edildiği açıktır. 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 164. maddesinde avukatlık asgari ücret tarifesi altında vekâlet ücreti kararlaştırılamayacağı, ücretsiz dava alınması hâlinde durumun baro yönetim kuruluna bildirileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla avukatlık ücretinin ödenmesinin kural olduğu, istisna olarak bunun ücretsiz olabileceği ve bu durumun da baroya bildirilmesi gerektiği görülmektedir. Nitekim başvurucu, beraat ettiği davada avukatına ücret ödediğini söylemiş; ödediği vekâlet ücretine ilişkin serbest meslek makbuzu ve banka dekontunu Mahkemeye sunmuştur. Mahkeme maddi tazminat talebini başvurucunun tazminat talep etme hakkının bulunmadığı temelinde reddetmemiştir. Derece mahkemesi, tazminat talebini reddederken sadece bu dekontun ve serbest meslek makbuzunun karar tarihinden sonra düzenlendiğini belirtmekle yetinmiştir. 5271 sayılı Kanun'un 142. maddesinin (6) numaralı fıkrasında tazminat talebi ile ispat belgelerinin değerlendirilmesinde ve tazminat hukukunun genel prensiplerine göre verilecek tazminat miktarının saptanmasında mahkemenin gerekli gördüğü her türlü araştırmayı yapmaya veya hâkimlerinden birine yaptırmaya yetkili olduğu belirtilmesine rağmen bu vekâlet ücretinin başvurucu tarafından gerçekten ödenip ödenmediği, vekâlet ücretinin ödendiği iddia edilen avukatın bu ücreti alıp almadığı, bu dekontun ve serbest meslek makbuzunun sahte veya usulüne aykırı düzenlenip düzenlenmediğiyle ilgili bir araştırma yapılmamıştır.

39. Mahkeme ayrıca beraat kararı ile birlikte başvurucu lehine maktu vekâlet ücretine hükmedildiği gerekçesine dayanmıştır. 1136 sayılı Kanun’un 164. maddesinin beşinci fıkrasının birinci cümlesinde, dava sonunda kararla tarifeye dayanılarak karşı tarafa yüklenecek vekâlet ücretinin avukata ait olduğu belirtilmektedir. Anayasa Mahkemesinin

anılan hükmün iptali talebiyle açılan davada verdiği 10/4/2019 tarihli ve E.2017/154, K.2019/18 sayılı kararında da ifade ettiği üzere anılan hüküm emredici değil tamamlayıcı nitelikte bir hukuk kuralı olduğundan kişilerin özgür iradeleriyle düzenleyecekleri avukatlık sözleşmelerinde ücreti kararlaştırırken dava sonunda karşı tarafa yüklenecek vekâlet ücretinin avukatlık ücretine dâhil edilip edilmeyeceği hususunu gözeterek düzenleme yapmaları mümkündür (AYM, E.2017/154, K.2019/18, 10/4/2019, § 16). Diğer bir deyişle bu vekâlet ücreti hukuki yardım alanla avukat arasındaki vekâlet ücretine ilişkin sözleşmede aksi kararlaştırılmadığı sürece avukata aittir. Dolayısıyla beraat ettiği davada başvurucu lehine maktu vekâlet ücretine hükmedilmesi başvurucunun maddi zararının karşılandığı anlamına gelmeyebilir. Bu noktada derece mahkemesinin başvurucu ile avukatı arasındaki vekâlet sözleşmesinde başvurucu ve avukatının ücreti kararlaştırırken maktu vekâlet ücretini avukatlık ücretine dâhil edip etmediklerini araştırması gerekir. Öte yandan bu maktu vekâlet ücretinin başvurucuya ödendiği kabul edilse bile bu miktarı aşan kısmın neden maddi zarar kapsamında değerlendirilmeyeceği, haksız gözaltı tedbiriyle arasında illiyet bağı olup olmadığı, illiyet bağı varsa talep edilen bu ücretin gerekli ve makul olup olmadığı kararda açıklanmamıştır.

40. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkı ve Haberleşme Hürriyetiyle Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

41. Başvurucu; soruşturma kapsamında verilen arama kararı doğrultusunda bilgisayarlarına ve cep telefonlarına el konularak özel hayatı ile mahremiyetinin ihlal edildiğini, bilgisayarlarına 5271 sayılı Kanun'un 134. maddesine aykırı olarak el konulduğunu, Kanun'a göre kopya alınmasıyla yetinilmesi gerekirken elkoyma kararı verilmesinin hukuka aykırı olduğunu belirterek özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca bu kapsamdaki tazminat talebinin incelenmemesi nedeniyle zararlarının tazmin edilemediğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

42. Başvurucunun elkoyma işleminden kaynaklanan, özel hayata saygı hakkının ve haberleşme hürriyetinin ihlal edilmesi suretiyle oluşan zararlarının tazmin edilmesi talebiyle açtığı davanın etkili bir çözüm imkânı sunmadığına ilişkin şikâyetleri, Anayasa'nın 20. ve 22. maddesiyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmiştir. Etkili başvuru hakkı bakımından yapılacak incelemenin sonucuna göre bu aşamada özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti bakımından ayrıca bir inceleme yapılmayacaktır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 40; İlhan Gökhan, B. No: 2017/27957, 9/9/2020, § 40).

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

43. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

44. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (j) bendinde, eşyasına veya diğer mal varlığı değerlerine şartları oluşmadığı hâlde el konulan veya bunların korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer mal varlığı değerleri amaç dışı kullanılan ya da zamanında geri verilmeyen kişilere tazminat talebinde bulunabilme imkânı tanınmaktadır.

45. Anayasa Mahkemesi ceza soruşturması veya kovuşturması sırasında yargı organlarınca şüphelilerin eşyasına ya da mal varlığı değerlerine ilişkin olarak elkoyma tedbirinin uygulandığı durumlarda bunun hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Nuray Işık, B. No: 2014/7561, 28/9/2016,§§ 60-67; Sinan Aydın Aygün (2), B. No: 2014/922, 16/6/2016, §§ 61-69, Yargıtay kararları için bkz. §§ 22-25).

46. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde düzenlenen bu yol, bir yandan başvurucunun maruz kaldığı elkoyma işleminin hukuka aykırılığının tespitini, diğer yandan da uğradığı zararın tazmini imkânını sağlamaktadır. Bu nedenle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi ile öngörülen hukuk yolu başvurucunun şikâyetleri açısından erişilebilir ve elverişli bir çözüm imkânı ve makul ölçüde bir başarı imkânı sunmaktadır.

47. Başvurucu da bu kapsamda elkoyma tedbirinin kanunda öngörülen şartlara uyulmadan, hukuka aykırı bir şekilde uygulandığı iddiasıyla 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında tazminat davası açmıştır. Ancak yargısal makamların süreçte verdiği kararlara bakıldığında başvurucunun bu talebine ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı görülmüştür. Derece mahkemesi cep telefonlarına el konulması nedeniyle değer kaybından kaynaklı olarak başvurucuya maddi tazminat ödenmesine karar vermiş ise de başvurucunun cep telefonlarına ve bilgisayarlarına el konulmasının kanunda öngörülen şartlara uygun olup olmadığıyla ilgili herhangi bir değerlendirme yapmamış, başvurucunun bu esaslı talebiyle ilgili bir karar vermemiştir. Başvurucunun elkoyma tedbirinin hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddiası açısından bir değerlendirme yapılmamasının ve bunun bir sonucu olarak söz konusu talep yönünden hüküm kurulmamasının başvurucunun iddialarının incelenmesine ve uygun bir telafi şansı sunmaya elverişli olmadığı, temel hak ve hürriyetlerin ihlal edildiğine yönelik şikâyetin etkili bir şekilde incelenmesine imkân sağlamadığı açıktır. Neticede somut olayın şartlarında özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti bağlamında oluşan zararlarının tazmini konusunda başvurucuya asgari güvenceleri içerecek şekilde etkili bir hukuk yolu sunulmadığı sonucuna varılmıştır.

48. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. ve 22. maddeleriyle bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

49. Başvurucu, yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesini ve tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

50. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve

Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

51. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Yakalama ve gözaltına alma tedbirlerinin hukuka aykırı olmasından dolayı hükmedilen tazminatın yetersizliği nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa’nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak Anayasa’nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 12. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2014/115, K.2015/75) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞEYHMUS YILMA

B. No: 2018/37995 | Karar tarihi: 11.01.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37995

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ŞEYHMUS YILMA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37995)

Karar Tarihi: 11/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 29/5/2024-32560

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : Şeyhmus YILMA

Vekili : Av. Büteyra DEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; meslekten çıkarma kararı verilmesi ile yeniden inceleme talebinin

reddedilmesine ilişkin dönem arasındaki maaşın ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının, üzerinde bırakılan yargılama gideri ile vekâlet ücreti nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/12/2018 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilemez olduğu hususunda oybirliği sağlanamaması nedeniyle kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği, bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

4. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

6. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Darbe teşebbüsüne karşı koyan güvenlik görevlileri ile bu teşebbüse tepki göstermek üzere sokaklara çıkan sivillere uçaklar, helikopterler, tanklar, diğer zırhlı araçlar ve silahlarla saldırılmış; bu saldırılar sonucunda toplam 251 kişi hayatını kaybetmiş, binlerce kişi de yaralanmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç ile FETÖ/PDY'nin yapısına ilişkin detaylı açıklamalar, Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-46) kararında yer almaktadır.

7. 15 Temmuz darbe teşebbüsü öncesinde Millî Güvenlik Kurulu (MGK) söz konusu yapılanmayı 2014 yılı başından itibaren sırasıyla "halkımızın huzurunu ve ulusal güvenliğimizi tehdit eden yapılanma, devlet içindeki illegal yapılanma, kamu düzenini bozan iç ve dış legal görünüm altında illegal faaliyet yürüten paralel yapılanma, paralel devlet yapılanması, terör örgütleriyle iş birliği içinde hareket eden paralel devlet yapılanması ve bir terör örgütü" olarak kabul etmiştir. Söz konusu MGK kararlarının her biri basın duyuruları aracılığıyla kamuyla paylaşılmıştır. Yine FETÖ/PDY 2014 yılında Millî Güvenlik Siyaset Belgesi'nde "Legal Görünümlü İllegal Yapılar" başlığı altında "Paralel Devlet Yapılanması" adıyla yer almıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, §§ 28, 33).

8. Yargı organları, birçok kararında FETÖ/PDY'nin devletin anayasal kurumlarını ele geçirmeyi, sonrasında devleti, toplumu ve fertleri kendi ideolojisi doğrultusunda yeniden şekillendirmeyi ve oligarşik özellikler taşıyan bir zümre eliyle ekonomiyi, toplumsal ve siyasal gücü yönetmeyi amaçlayan, bu doğrultuda mevcut idari sisteme paralel şekilde örgütlenen bir terör örgütü olduğunu ve bu örgütün 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğunu kabul etmiştir (ilgili kararların bir kısmı için bkz. Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 20, 21; Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 10).

9. Yargı kararlarında ayrıca FETÖ/PDY'nin gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda

örgütlenmiş olma, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi birçok özelliği olduğu, bu örgütün diğerlerine nazaran çok daha zor ve karmaşık bir yapı olduğu ortaya konulmuştur. FETÖ/PDY'nin şeffaflık ve açıklık yerine büyük bir gizlilik içinde, bir istihbarat örgütü gibi kod isimler, özel haberleşme kanalları, kaynağı bilinmeyen paralar kullanıp böyle bir örgütlenmenin olmadığına herkesi inandırmaya çalıştığı ve bunda başarılı olduğu ölçüde büyüyüp güçlendiği tespitlerine yer verilmiştir (bu konuda bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararı; M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 14).

10. Darbe teşebbüsünün bastırılmasının akabinde ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. Üçer aylık sürelerle uzatılan OHAL 19/8/2018 tarihinde sona ermiştir. OHAL ilanı, OHAL döneminin gerektirdiği tedbirlere ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri (aynı kararda bkz. §§ 47-66) kararında yer almaktadır.

B. Başvurucuya İlişkin Süreç

1. Ceza Yargılaması Süreci

11. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlarını işlediği gerekçesiyle soruşturma başlatıldığı görülmüştür. Başvurucunun tutuklanması talebi Tekirdağ 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 20/7/2016 tarihinde kabul edilmiş ve başvurucu tutuklanmıştır.

12. Başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan açılan dava sonucunda Erzurum 2. Ağır Ceza Mahkemesi, suçun sabit olduğu gerekçesiyle 25/10/2018 tarihinde başvurucunun 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Yapılan istinaf kanun yolu başvurusunun henüz incelenmediği ve kararın kesinleşmediği görülmüştür.

13. Başvurucunun ceza yargılaması sürecine ilişkin ihlal iddiaları Anayasa Mahkemesi tarafından 2017/9944 sayılı bireysel başvuru dosyasında incelenmiş ve kabul edilemez bulunmuştur.

2. Meslekten Çıkarma Kararı ve Bireysel Başvuru Süreci

14. Başvurucu, Tekirdağ Vergi Mahkemesinde üye hâkim olarak görev yapmaktayken Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) Genel Kurulunun 24/8/2016 tarihli ve 2016/426 sayılı kararı ile 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca meslekten çıkarılmıştır.

15. Başvurucu, bu karar üzerine 11/12/2010 tarihli ve 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu'nun 33. maddesi uyarınca yeniden inceleme talebiyle itirazda bulunmuştur.

16. Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğünce (Maliye Bakanlığı) yapılan 2/9/2016 tarihli duyuruda, HSYK'nın 24/8/2016 tarihli kararı ile ekli listede adı bulunan hâkim ve savcıların 667 sayılı KHK gereğince meslekten çıkarılmalarına karar verildiği, bu durumda olan personelin bir kısmının eylül ayı maaşının hesaplanmaması gerekirken hesaplandığı, bir kısım personelin maaş bilgi giriş ekranında maaş işlem kodunun "işten ayrılma" olarak seçilmesi gerekirken seçilmeyerek yanlış kodların seçildiği belirtilmiş; gerekli düzeltme işlemlerinden sonra maaş hesaplamalarının yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

17. Maliye Bakanlığınca yapılan 6/9/2016 tarihli duyuruda ise HSYK kararında 6087 sayılı Kanun'un 33. maddesi uyarınca kararın tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde HSYK nezdinde yeniden inceleme talebinde bulunabileceğine oybirliği ile karar verildiği hususu gözönünde bulundurularak kesinleşmiş HSYK kararları üzerine sistemde işlem yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

18. HSYK tarafından Bakanlığa yazılan 7/9/2016 tarihli yazıda özetle;

i. 24/8/2016 tarihli meslekten çıkarma kararları sonrasında eylül ayı maaşlarının ödenmemesi gerektiğine ilişkin olarak Maliye Bakanlığınca 2/9/2016 tarihinde duyuru yapıldığı ancak bu kişilerin itiraz süreleri nedeniyle ihraç kararları kesinleşmediğinden tereddüt hasıl olduğu belirtilerek Cumhuriyet başsavcılıklarınca görüş talebinde bulunulduğu belirtilmiştir.

ii. HSYK İkinci Dairesince 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 77. maddesi ile 78. maddesinin birinci fıkrası gereğince üç ay süreyle tedbiren görevden uzaklaştırılmasına karar verilen hâkim ve Cumhuriyet savcıları hakkında 2802 sayılı Kanun'un 78. maddesi uyarınca işlem yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

iii. HSYK tarafından667 sayılı KHK uyarınca meslekten çıkarılmalarına karar verilen hâkim ve Cumhuriyet savcıları hakkındaki kararların 6087 sayılı Kanun'un 33. maddesi uyarınca yeniden inceleme aşamasında olduğu ve kesinleşmediği vurgulanmıştır.

iv. Bu nedenle meslekten çıkarılmalarına karar verilen hâkim ve Cumhuriyet savcıları hakkında HSYK İkinci Dairesince daha evvel verilen görevden uzaklaştırma kararının bulunması hâlinde 2802 sayılı Kanun'un 78. maddesi gereğince işlem yapılması, görevden uzaklaştırma kararının bulunmaması durumunda ise meslekten çıkarma kararlarının kesinleşmediği de dikkate alınarak ilgililerin maaş işlemlerinin buna göre yapılması gerektiği belirtilmiştir.

19. Bakanlık tarafından Cumhuriyet Başsavcılıklarına, Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılıklarına, Bölge İdare Mahkemesi Başkanlıklarına ve İdare Mahkemesi Başkanlıklarına hitaben yazılan 30/9/2016 tarihli yazıda; 667 sayılı KHK gereğince meslekten çıkarılmalarına karar verilen hâkim ve Cumhuriyet savcıları hakkında uzaklaştırma, gözaltına alma, tutuklama veya meslekten çıkarma tedbirlerinin uygulanması hâlinde HSYK'nın 7/9/2016 tarihli ve Maliye Bakanlığının 6/9/2016 tarihli duyurusuna göre maaş işlemlerinin yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

20. Başvurucunun yeniden inceleme talebi HSYK tarafından 29/11/2016 tarihinde reddedilmiş ve bu karar başvurucuya 6/12/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucu, 2802 sayılı Kanun'un 74. maddesi uyarınca görevden uzaklaştırıldığı dönem olan 2016 yılı Ekim ve Kasım aylarına ilişkin maaşlarının yarısının yasal faizi ile birlikte tarafına ödenmesi talebiyle 15/12/2016 tarihinde Bakanlık aleyhine Tekirdağ İdare Mahkemesinde dava açmıştır. Tekirdağ İdare Mahkemesi 18/12/2016 tarihinde davanın yetki yönünden reddine ve dava dosyasının yetkili İzmir İdare Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

22. Davaya devam eden İzmir 4. İdare Mahkemesi (Mahkeme) yetkisizlik kararı verilmiş, dosyanın gönderildiği idare mahkemelerince de yetkisizlik kararı verilmesi üzerineyetkili mahkemenin tespiti için dosyanın Danıştay Başkanlığına gönderilmesine karar verilmiştir.

23. Danıştay Beşinci Dairesi (Danıştay Dairesi) 5/7/2017 tarihinde, dosyanın davanın görüm

ve çözümünde yetkili olduğu belirlenen Mahkemeye gönderilmesine karar vermiştir.

24. Mahkeme, davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde özetle;

i. Başvurucunun 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca, HSYK'nın 24/8/2016 tarihli kararıyla "FETÖ/PDY örgütü ile iltisak ve irtibatlarının olduğu sabit görüldüğü" gerekçesiyle meslekte kalmasının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmasına karar verildiği belirtilmiştir. 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinde öngörülen meslekten çıkarmanın adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen diğer yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan, geçici olmayan ve nihai sonuç doğuran olağanüstü tedbir niteliğinde olduğu ifade edilmiştir.

ii. İdari işlemlerin hukuka uygunluk karinesine göre tesis edildiğinde kesinleşmesi için kanunda özel bir hükümle düzenleme yapılmadığı sürece etkilerini derhâl doğuracağına, 667 sayılı KHK uyarınca özel olarak alınacak idari tedbir niteliğindeki idari işlemlerin ise sonuç doğurması için kesinleşmesinin bekleneceğine dair bir düzenlemeye yer verilmediğine işaret edilmiştir.

iii. Ayrıca 17/8/2016 tarihli ve 29804 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (670 sayılı KHK) 4. maddesinde, 667 sayılı KHK'nın 3. ve 4. maddeleri kapsamında kamu görevinden çıkarılanların uhdelerinde taşıdıkları büyükelçi, vali gibi ünvanları, yüksek mahkeme başkan ve üyeliği, müsteşar, hâkim, savcı, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacaklarının, bu ünvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacaklarının açıkça düzenlendiği belirtilmiştir. Meslekten çıkarılmasına karar verilen hâkim ve savcıların haklarındaki kararın kesinleşmesine kadar geçecek süre içinde kendilerine ödenecek aylık ve ödeneklerin de sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan olduğu, bu hakların ilgililerine ödenmeyeceği hususunun kanun niteliğinde bir düzenleyici işlem olan kanun hükmünde kararname ile kurala bağlandığı vurgulanmıştır.

iv. 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun ile kanunlaşan 667 sayılı KHK'nın 3. maddesi uyarınca verilen hâkim ve savcıların meslekten çıkarılmalarına ilişkin kararların idari nitelikte olduğu ve 2802 sayılı Kanun uyarınca verilmiş disiplin cezası niteliğinde olmadığından anılan Kanun'un 74. ve 78. maddelerinin uygulanma olanağı bulunmadığı belirtilmiştir.

v. 667 sayılı KHK'nın 3. maddesi uyarınca meslekten çıkarılan başvurucuya, meslek ünvanına bağlı haklarının sağlanmaması konusunda idareye herhangi bir değerlendirme yapma ya da başka yönde işlem tesis etme olanağı tanınmadığına işaret edilmiştir.

25. Karara karşı yapılan istinaf kanun yolu başvurusu, İzmir Bölge İdare Mahkemesi İkinci İdari Dava Dairesince 17/10/2018 tarihinde reddedilmiştir.

26. Nihai karar başvurucuya 26/11/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

3. Bireysel Başvuru Sonrası Süreç

27. Başvurucunun 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca FETÖ ile iltisak ve irtibatının olduğu gerekçesiyle meslekte kalmasının uygun olmadığına ve HSYK Genel Kurulunun meslekten çıkarılmasına ilişkin 24/8/2016 tarihli kararına karşı yaptığı

yeniden inceleme talebinin reddine ilişkin 29/11/2016 tarihli kararın iptali ile yoksun kaldığı parasal ve özlük haklarının yasal faiziyle birlikte iadesine karar verilmesi talebiyle Danıştay Dairesinde açtığı dava 25/3/2021 tarihinde reddedilmiştir. Başvurucunun temyiz talebi Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu tarafından 30/12/2021 tarihinde reddedilmiştir.

28. Başvurucu, bu karara karşı Anayasa Mahkemesine 2022/41544 sayılı bireysel başvuruda bulunmuş; başvuru henüz sonuçlanmamıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

29. 2802 sayılı Kanun'un "Amaç" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

“ Bu Kanunun amacı;

a) Adli ve idari yargı hakim ve savcılarının niteliklerini, atanmalarını, hak ve ödevlerini, aylık ve ödeneklerini, meslekte ilerlemelerini, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesini, haklarında disiplin kovuşturması açılmasını ve disiplin cezası verilmesini, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri veya kişisel suçlarından dolayı soruşturma yapılmasını ve yargılamalarına karar verilmesini, meslekten çıkarılmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik hallerini, meslek içi eğitimlerini ve diğer özlük işlerini,

b) (…), Yargıtay ve Danıştay Başkan ve üyelerinin aylık ve ödenekleri ile diğer mali, sosyal hak ve yardımlarını,

Düzenlemektir..''

30. 2802 sayılı Kanun'un "Hakimlik ve savcılık görevlerinin sona ermesi" kenar başlıklı 53. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Hakim ve savcıların:

a)Bu Kanun hükümlerine göre meslekten çıkarılmaları veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilmesi,

...

Hallerinde görevleri sona erer.''

31. 2802 sayılı Kanun'un "Meslekten çıkarma cezası" kenar başlıklı 69. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Meslekten çıkarma: Bir daha mesleğe alınmamak üzere göreve son verilmesidir.

...''

32. 2802 sayılı Kanun'un "Görevden uzaklaştırılanların hakları" kenar başlıklı 78. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Görevden uzaklaştırılanlara aylık ve ödeneklerinin üçte ikisi; görevi ile ilgili olsun veya olmasın herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlara bu süreler içinde aylık ve ödeneklerinin yarısı verilir. Bunlar, bu Kanunda yer alan diğer sosyal hak ve yardımlardan yararlanmaya devam ederler.''

33. 2802 sayılı Kanun'un "Yeniden inceleme ve itiraz " kenar başlıklı 73. maddesi şöyledir:

“Hakimler ve savcılar hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin kararın tebliğinden itibaren on gün içinde Adalet Bakanı veya ilgililer kararın bir defa daha incelenmesini isteyebilir.

Bu halde Kurul, gerekli incelemeyi yaparak kararını verir.

Kurulca yeniden incelenerek verilen karara karşı ilgililer tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde itirazda bulunabilirler.

İtiraz; İtirazları İnceleme Kurulunca incelenerek sonuçlandırılır.

İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir. Bu kararlar hakkında başka bir idari veya kazai mercie başvurulamaz.

Hakkında meslekten çıkarma cezası istenilen hakim ve savcılar İtirazları İnceleme Kurulunda sözlü veya yazılı olarak kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma hakkına sahiptir.''

34. 2802 sayılı Kanun'un "Uygulama" kenar başlıklı 74. maddesi şöyledir:

“ Disiplin cezaları kesinleştiği tarihte hüküm ifade eder ve Adalet Bakanlığı tarafından derhal uygulanır.

(Ek fıkra: 22/12/2005 - 5435/28 md.) Ancak meslekten çıkarma cezası verilenler hakkında, cezanın kesinleşmesine kadar görevden uzaklaştırma tedbiri uygulanır. Görevden uzaklaştırılan hâkim ve savcılara bu süre içinde aylık ve ödeneklerinin yarısı ödenir. Görevden uzaklaştırma tedbiri kaldırılan hâkim ve savcılar hakkında 78 inci maddenin ikinci fıkrasındaki hükümler uygulanır.''

35. 6087 sayılı Kanun'un ''Yeniden inceleme, itiraz ve yargı yolu'' kenar başlıklı 33. maddesi şöyledir:

“(1) Genel Kurulun ilk defa aldığı kararlara karşı, Başkan veya ilgililer, tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde, Genel Kuruldan yeniden inceleme talebinde bulunabilir; yeniden inceleme talebi üzerine verilen kararlar kesindir.

(2) Dairelerin kararlarına karşı, Başkan veya ilgililer, tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde, kararı veren daireden yeniden inceleme talebinde bulunabilir.

(3) Dairelerin yeniden inceleme talebi üzerine verdiği kararlara karşı, Başkan veya

ilgililer tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde, Genel Kurula itiraz edebilir. İtiraz üzerine

verilen kararlar kesindir.

(4) Disipline ilişkin kararlara karşı şikâyetçilerin de yeniden inceleme ve itiraz hakları

vardır.

(5) Genel Kurulun veya dairelerin, meslekten çıkarma cezasına ilişkin kesinleşmiş kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulabilir; diğer kararları yargı denetimi dışındadır. Meslekten çıkarma kararlarına karşı açılan iptal davaları ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda görülür. Bu davalar, acele işlerden sayılır. ''

36. 667 sayılı KHK'nın "Yargı mensupları ile bu meslekten sayılanlara ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“(1) Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun salt çoğunluğunca; Yargıtay daire başkanı ve üyeleri hakkında Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulunca; Danıştay daire başkanı ve üyeleri hakkında Danıştay Başkanlık Kurulunca; hâkim ve savcılar hakkında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Kurulunca ve Sayıştay meslek mensupları hakkında Sayıştay Başkanının başkanlığında, başkan yardımcıları ile Sayıştay Başkanı tarafından belirlenecek bir daire başkanı ve bir üyeden oluşan komisyonca meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verilir. Görevlerine son verilenlerin silah ruhsatları ve hususi damgalı pasaportları iptal edilir ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir.”

37. 670 sayılı KHK'nın "Bazı unvanların kullanımı" kenar başlıklı 4. maddesi şöyledir:

“(1)667 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamında kamu görevinden çıkarılanlar, uhdelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve yüksek mahkeme başkan ve üyeliği, müsteşar, hâkim, savcı, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar.''

38. 23/1/2017 tarihli ve 29957 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (685 sayılı KHK) "Yargı denetimi" kenar başlıklı 11. maddesi şöyledir:

''1) Komisyon kararlarına karşı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenecek Ankara idare mahkemelerinde iptal davası açılabilir.

(2) 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin 3 üncü maddesinin birinci fıkrası ile 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrası kapsamında meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verilenler, kararın kesinleşmesinden itibaren altmış gün içinde ilk derece mahkemesi olarak Danıştaya dava açabilir.''

39. 685 sayılı KHK'nın "Geçiş Hükümleri" başlıklı geçici 1. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

''Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yayımlandığı tarihten önce 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 3 üncü maddesinin birinci fıkrası ile 6749 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrası kapsamında meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verilenler, bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yayımlandığı tarihten itibaren altmış gün içinde 11 inci maddenin ikinci fıkrasında yer alan hükümlere göre dava açabilir. Bu kapsamda idare mahkemelerinde derdest olan davalar Danıştaya gönderilir. Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yayımlandığı tarihten önce açılmış olup da karar verilen dosyalarda da bu fıkra hükümleri uygulanır.''

2. Yargı İçtihatları

40. Danıştay Beşinci Dairesinin 4/10/2016 tarihli ve E.2016/8196, K.2016/4066 sayılı kararı ile 19/12/2016 tarihli ve E.2016/37309, K.2016/11306 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Davacı hakkında da, söz konusu hükme dayanılarak, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu

Genel Kurulu'nun 24.8.2016 tarih ve 2016/426 sayılı kararıyla, 'FETÖ/PDY örgütü ile iltisak ve irtibatlarının olduğu sabit görüldüğü' gerekçesiyle 'MESLEKTE KALMASININ UYGUN OLMADIĞINA' ve 'MESLEKTEN ÇIKARILMASINA' karar verilmiştir.

Olağanüstü hâli gerekli kılan konu, 667 sayılı KHK'nın amacı ile 3. ve 4. maddelerinde düzenlenen tedbirlerin kapsamı ve mahiyeti birlikte dikkate alındığında, anılan tedbirler vasıtasıyla başta FETÖ/PDY olmak üzere terör örgütlerine veya MGK'ca devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kişilerin kamu kurum ve kuruluşlarından çıkarılarak Anayasa ile kurulan demokrasi düzeninin korunmak istendiği anlaşılmaktadır.

Buna göre KHK'nın 3. ve 4. maddelerinde öngörülen meslekten veya kamu görevinden çıkarma; adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile milli güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen diğer yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan, geçici olmayan ve nihai sonuç doğuran "olağanüstü tedbir" niteliğindedir.

Bu durumda, davacı hakkındaki, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Kurulu'nun 24.8.2016 tarih ve 2016/426 sayılı kararının disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan ve yargı denetimine tabi bir disiplin cezası olan meslekten çıkarma cezası niteliğinde olmadığı dikkate alındığında, 6087 sayılı Kanunun yukarıda yer verilen 33. maddesi'nde yer alan hüküm uyarınca, ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülebilecek bir uyuşmazlık bulunmadığından, çözümünde idari yargıda genel görevli yargı yeri olan idare mahkemelerinin görevli olduğu sonucuna varılmıştır.

...''

41. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesinin 6/2/2019 tarihli ve E.2018/1078, K.2019/270 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

''...

Buna göre, 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin üçüncü maddesinde öngörülen meslekten veya kamu görevinden çıkarmanın, adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile milli güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen diğer yapıların kamu kurum ve kuruşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan, geçici olmayan ve nihai sonuç doğuran 'olağanüstü tedbir' niteliğinde olduğu, 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin üçüncü maddesi uyarınca verilen hakim ve savcıların meslekten çıkarılmalarına ilişkin kararların göreve son verme mahiyetindeki idari işlemler olduğu ve ortada 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'na göre verilmiş bir disiplin cezası yaptırımı olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Bu nedenle, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilmek suretiyle önce görevden uzaklaştırılan ardından 24/08/2016 tarihinde meslekten ihraç edilen davacının, meslekten ihraç tarihi ile ihracın kesinleşmesi arasında kalan döneme/aylara ilişkin maaş ödemesi yapılması istemine dair talebin reddine ilişkin davalı idarece tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

...''

B. Uluslararası Hukuk

42. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez."

43. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarında mülkiyet hakkının kapsamı konusunda mevzuat hükümlerinden ve derece mahkemelerinin bunlara ilişkin yorumundan bağımsız olarak özerk bir yorumu esas almaktadır (Depalle/Fransa [BD], B. No: 34044/02, 29/3/2010 § 62; Anheuser-Busch Inc./Portekiz [BD], B. No: 73049/01, 11/1/2007, § 63; Öneryıldız/Türkiye [BD], B. No: 48939/99, 30/11/2004, § 124; Broniowski/Polonya [BD], B. No: 31443/96, 22/6/2004, § 129).

44. AİHM, Sözleşme'ye ek (1) numaralı Protokol'ün 1. maddesinin mülkiyeti elde etme hakkını koruma altına almadığını kabul etmektedir (Van der Mussele/Belçika [GK], B. No: 8919/80, 23/11/1983, § 48; Slivenko ve diğerleri/Letonya [BD] (k.k.), B. No: 48321/99, 23/1/2002, § 121; Fener Rum Erkek Lisesi Vakfı/Türkiye, B. No: 34478/97, 9/1/2007, § 52).

45. AİHM, mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının ancak müdahalenin Sözleşme'ye ek (1) numaralı Protokol'ün 1. maddesinin anlamı kapsamında bir mülk ile ilişkili olması durumunda ileri sürülebileceğini belirtmektedir. Buna göre alacak haklarını da içeren mevcut mülk veya mal varlığı yanında mülkiyet hakkının elde edilebileceği yönündeki en azından bir meşru beklenti de mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilebilir (Kopecký/Slovakya [BD], No: 44912/98, 28/9/2004, § 35; Lihtenştayn Prensi Hans-Adam II/Almanya [BD], B. No: 42527/98, 12/7/2001, § 83; meşru beklenti kavramının ilk defa geliştirildiği kararlar için bkz. Pine Valley Developments Ltd ve diğerleri/İrlanda, B. No: 12742/87, 29/11/1991, § 51; Stretch/Birleşik Krallık, B. No: 44277/98, 24/6/2003, § 35; Pressos Compañía Naviera S.A. ve diğerleri/Belçika, B. No: 17849/91, 20/11/1995, § 31).

46. Bununla birlikte AİHM içtihatlarına göre temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece ulusal hukukta mülkiyet hakkı kapsamında savunulabilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (Kopecký/Slovakya, § 35; Gratzinger ve Gratzingerova/Çek Cumhuriyeti [BD] (k.k.), B. No: 39794/98, 10/7/2002, § 69). İç hukukun ne şekilde yorumlanacağına ve uygulanacağına dair bir uyuşmazlık olduğunda ve bu bağlamda başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların ulusal mahkemelerce kesin olarak reddedildiği durumlarda meşru bir beklentinin bulunduğu sonucuna varılamaz (Kopecký/Slovakya, §§ 50, 52; Jantner/Slovakya, B. No: 39050/97, 4/3/2003, §§ 29-33).

47. AİHM içtihatlarında sıklıkla -her ne kadar anlaşılabilir olsa da- basit beklenti ile daha somut nitelikte olması, hukuki bir düzenlemeye ya da iç hukukta yerleşik ve istikrarlı bir yargı kararına dayanması gereken meşru beklenti arasındaki fark vurgulanmaktadır (Kopecký/Slovakya, § 52; Bozcaada Kimisis Teodoku Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı/Türkiye (k.k), B. No: 22522/03, 9/12/2008).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

48. Anayasa Mahkemesinin 11/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

49. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

50. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

51. Başvurucu, 16/7/2016 tarihinde görevden uzaklaştırma süresinin dolması üzerine 14/10/2016 tarihinde iki ay daha görevden uzaklaştırma süresinin HSK tarafından uzatılmasına karar verildiğini ve idari anlamda kesinleşme tarihi olan 29/11/2016 tarihine kadar personel statüsünün sürdüğünü ifade etmiştir. Birçok ilde 29/11/2016 tarihine kadar maaşların yarısının ödendiğini belirten başvurucu; tutuklu kaldığı bu dönemde ödeme yapılmaması nedeniyle ailesinin zor duruma düştüğünü, ayrımcı bir muameleye maruz kaldığını ve ödeme yapılmamasının kanuni bir dayanağının da olmadığını ifade etmiştir. Son olarak 2802 sayılı Kanun uyarınca görevden uzaklaştırılanların maaş alma haklarını ortadan kaldıran bir düzenleme yapılmadığını, mahkeme kararlarında yeterli gerekçe bulunmadığını ileri sürerek eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı, hak arama hürriyeti, özel hayata ve aile hayatına saygı, adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

52. Bakanlık görüş yazısında;

i. HSYK'nın meslekten çıkarılanlara maaş ödemesi yapılıp yapılmayacağına ilişkin 14/10/2016 tarihli görüş yazısında 667 sayılı KHK uyarınca özel olarak alınacak idari tedbir niteliğindeki işlemlerin sonuç doğurmaları için kesinleşmesinin bekleneceğine dair bir düzenlemeye yer verilmediği, bu nedenle 667 sayılı KHK'nın 3. maddesi uyarınca verilen hâkim ve savcıların meslekten çıkarılmalarına dair kararların idari nitelikte olup 2802 sayılı Kanun'a göre verilmiş bir disiplin cezası yaptırımı olmadığından anılan Kanun'un 74. ve 78. maddelerinin ilgililer hakkında uygulanma imkânı bulunmadığının ifade edildiği,

ii. Aynı yazıda 670 sayılı KHK'nın 4. maddesinde, 667 sayılı KHK'nın 3. ve 4. maddeleri kapsamında kamu görevinden çıkarılanların uhdelerinde taşıdıkları büyükelçi, vali gibi ünvanları, yüksek mahkeme başkan ve üyeliği, müsteşar, hâkim, savcı, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacaklarının, bu ünvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacaklarının hüküm atına alındığı, bu düzenlemede sözü edilen hak kapsamına parasal hakların da (maaş vb.) girdiğinin açık olduğunun ifade edildiği,

iii. Maliye Bakanlığının 14/10/2016 tarihli, Bakanlığın 21/10/2016 tarihli yazılarında HSYK'nın 14/10/2016 tarihli yazısına istinaden işlem yapılması gerektiğinin ifade edildiği,

iv. 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinde öngörülen meslekten çıkarmanın adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile millî

güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen diğer yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan, geçici olmayan ve nihai sonuç doğuran olağanüstü tedbir niteliğinde olduğu,

v. Başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı kapsamında bir mülkünün veya somut ve yeterli bir hukuki temele dayalı olarak mülkiyeti elde etme yönünde meşru bir beklentisinin olmaması nedeniyle başvurunun mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği,

vi. 667 sayılı KHK uyarınca meslekten ihraç edilen hâkim ve savcılara ihraç kararları kesinleşinceye kadarki dönem için maaş ve ödenek verilmemesinin asıl olduğu, başvurucuya özgü farklı bir muamele yapılmadığı,

vii. Tesis edilen işlemin olağanüstü hâl döneminde kabul edilen kanun hükmünde kararnamelerle getirilen düzenlemeye bağlı olarak yapıldığı, Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri kararında olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirttiği, bu nedenle değerlendirmenin temelinde başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisakı, irtibatı ve bu örgüte mensubiyetinin tespit edilerek kamu görevinden çıkarılmasının dayanağının 670 sayılı KHK'nın 4. maddesi olduğu, bu nedenle incelemenin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

2. Değerlendirme

53. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

54. Başvurucu; gerekçeli karar hakkı, mülkiyet hakkı ile birlikte eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı, hak arama hürriyeti, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun maaşının ödenmesi talebinin reddedilmesine ilişkin şikâyeti esas itibarıyla mülkiyet hakkını ilgilendirdiğinden bütün şikâyetlerin mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

55. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 5/11/2015, § 54). Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

56. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441,

1/2/2017, § 60).

57. Mülkiyet hakkının özel hukukta veya idari yargıda kabul edilen mülkiyet hakkı kavramlarından farklı bir anlamı ve kapsamı olup bu alanlarda kabul edilen mülkiyet hakkı, yasal düzenlemeler ile yargı içtihatlarından bağımsız olarak özerk bir yorumla ele alınmalıdır (Hüseyin Remzi Polge, B. No: 2013/2166, 25/6/2015, § 31; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, § 51).

58. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma hakkı -kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- Anayasa'yla korunan mülkiyet kavramı içinde değildir. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Anayasa'nın 35. maddesi soyut bir temele dayalı olarak mülkiyete erişmeyi ve mülkiyeti edinmeyi değil mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37; Mehmet Şentürk [GK], B. No: 2014/13478, 25/7/2017, §§ 41, 53; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, §§ 52-54).

59. Meşru beklenti objektif temelden uzak bir beklenti olmayıp belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma ihtimalinin yüksek olduğunu gösteren yerleşik bir yargı içtihadına ya da aynı menfaatle ilgili hukuki bir işleme dayanan yeterli derecede somut nitelikteki bir beklentidir (Selçuk Emiroğlu, B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 28; Mehmet Şentürk, § 42). Dolayısıyla Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma kapsamında olan meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının tespiti mevcut hukuk sisteminde iddia edilen mülkiyet iddiasının tanınmasına bağlı olup bu tespit, mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile yapılmaktadır (Üçgen Nakliyat Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/845, 20/11/2014, § 37). Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece mülkiyet hakkı kapsamında ileri sürülebilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, § 37).

60. Başvurucu, HSYK tarafından 24/8/2016 tarihinde 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca meslekten çıkarılmıştır. Başvurucunun bu karara karşı 6087 sayılı Kanun'un 33. maddesi uyarınca yeniden inceleme talebiyle yaptığı itiraz 29/11/2016 tarihinde reddedilmiştir. Meslekten çıkarma kararının iptali talebiyle başvurucunun açtığı dava reddedilmiş ve meslekten çıkarma kararının anayasal haklarını ihlal ettiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvuru ise henüz sonuçlanmamıştır.

61. Başvurucu, yeniden inceleme talebinin 29/11/2016 tarihinde reddedilmesi ile birlikte meslekten çıkarma cezası kesinleştiği hâlde 29/11/2016 tarihinden önceki dönem için ödenmesi gereken 2016 yılı Ekim ve Kasım aylarına ilişkin maaşlarının yarısının ödenmediğinden şikâyet etmiştir.

62. Anayasa'nın mahkemelerin bağımsızlığını düzenleyen 138. maddesi ile hâkimlik ve savcılık teminatını düzenleyen 139. maddesinde yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının sağlanması ile yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin genel kurallara yer verildiği, bu hükümlerle yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının sağlanmasının anayasal teminat altına alındığı görülmektedir. Anayasa'nın 140. maddesinde ise hâkim ve savcıların nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten

çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik hâlleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işlerinin mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenleneceği ifade edilmiştir. Kanun koyucu, yargı yetkisini kullanan, bağımsız ve tarafsız karar vermesi gereken hâkim ve savcılara ilişkin ayrı bir kanuni düzenleme yapılması gerekliliğine işaret etmiş; bu hususları düzenleyen 2802 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir.

63. 2802 sayılı Kanun'un 1. maddesinde; bu Kanun'un amacının adli ve idari yargı hâkim ve savcılarının niteliklerini, atanmalarını, hak ve ödevlerini, aylık ve ödeneklerini, meslekte ilerlemelerini, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesini, haklarında disiplin kovuşturması açılmasını ve disiplin cezası verilmesini, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri veya kişisel suçlarından dolayı soruşturma yapılmasını ve yargılanmalarına karar verilmesini, meslekten çıkarılmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik hâllerini, meslek içi eğitimlerini ve diğer özlük işlerini düzenlemek olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla anılan kanunun yürürlüğe girdiği 1983 yılından bu yana hâkim ve savcılara ilişkin meslekten çıkarma kararı dâhil işlemler 2802 sayılı Kanun hükümlerine uygun şekilde yerine getirilmektedir.

64. 2802 sayılı Kanun'un ''Disiplin Cezaları, Görevden Uzaklaştırma'' başlıklı kısmında disiplin cezalarının türleri, disiplin cezası gerektiren eylem ve işlemlerin ne olduğu belirlenmiş ve bunlara ilişkin hükümlere yer verilmiştir.2802 sayılı Kanun'un73. ve 74. maddeleri ile 6087 sayılı Kanun'un 33. maddesinin (1) numaralı fıkrası birlikte değerlendirildiğinde HSYK Genel Kurulunun ilk defa aldığı çıkarma kararına karşı tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde yeniden inceleme talebinde bulunabileceği, yeniden inceleme talebi üzerine verilen kararların kesin olduğu, meslekten çıkarma cezası verilenler hakkında cezanın kesinleşmesine kadar görevden uzaklaştırma tedbiri uygulanacağı ve görevden uzaklaştırılan hâkim ve savcılara bu süre içinde aylık ve ödeneklerinin yarısının ödeneceği açıktır. Ayrıca 2802 sayılı Kanun'un 74. maddesinin birinci fıkrasında disiplin cezalarının kesinleştiği tarihte hüküm ifade edeceği belirtilmiştir.

65. Somut olayda ise başvurucu, 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca meslekten çıkarılmıştır. Anılan hüküm incelendiğinde terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenler hakkında meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verileceğinin ifade edildiği görülmüştür.

66. HSYK Genel Kurulu tarafından verilen meslekten çıkarma kararında bu karara karşı yeniden inceleme talebiyle on gün içinde başvuru yapılabileceği ifade edilmekle birlikte 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında düzenlenen meslekten çıkarma kararının ne zaman kesinleşeceğine veya bu kararın hüküm ve sonuçlarını ne zaman doğuracağına ilişkin ayrı bir düzenleme bulunmamaktadır. Mahkemeler, 667 sayılı KHK’nın 3. maddesinde öngörülen meslekten çıkarmanın adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen diğer yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan, geçici olmayan ve nihai sonuç doğuran olağanüstü tedbir niteliğinde olduğunu kabul etmiştir. Danıştay Dairesi ve Bölge İdare Mahkemesinin konuya ilişkin içtihadı da benzer niteliktedir (bkz. §§ 40, 41). Bu çerçevede 685 sayılı KHK ile 667 sayılı KHK'nın 3. maddesi uyarınca meslekten çıkarılmasına karar verilen hâkim veya savcılara bu kararlara karşı 685 sayılı KHK'nın 11. maddesi uyarınca yargı yoluna başvurma imkânı bulunmakta olup 6087 sayılı Kanun’un 33. maddesi uyarınca zaten yargı yolu açık

olan meslekten çıkarma cezaları ile 667 sayılı KHK ile meslekten çıkarma tedbirinin farklı işlemler olduğu hususu bir kez daha açıklığa kavuşturulmuştur. Anayasa Mahkemesi de hâkimlik veya savcılık mesleğinden çıkarılması nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiği şikâyetini konu alan başvuruları 685 sayılı KHK'nın 11. maddesi uyarınca Danıştay yargı yolunun tüketilmesi gerektiği gerekçesiyle kabul edilemez bulmuştur (Hacı Osman Kaya, B. No: 2016/41934, 16/2/2017). Dolayısıyla mahkemelerin olağanüstü tedbir niteliğindeki bu işlemin sonuç doğurması için kesinleşmesi gerekmediğine ilişkin yorumunda açık veya bariz bir takdir hatası bulunmadığı değerlendirilmiştir.

67. Bu itibarla başvurucunun 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinde öngörülen şekilde olağanüstü tedbir niteliğindeki işlemle meslekten çıkarılmasına karar verildiğinden ve bu kararın adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak derhâl sonuç doğurduğu anlaşıldığından meslekten çıkarma kararı verilmesi ile yeniden inceleme talebinin reddedilmesine ilişkin dönem arasındaki maaşın ödenmesi yönünden Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan bir mülkünün veya mülkü elde etme yönünde yeterli hukuki temele dayalı meşru bir beklentisinin bulunmadığı anlaşılmıştır.

68. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

69. Başvurucu, üzerinde bırakılan yargılama gideri ve vekâlet ücreti toplamı olan 1.250 TL'nin ağır bir yük oluşturduğunu belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

b. Değerlendirme

70. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak 36. maddesi şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

71. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

72. Taraflardan birinin yargılamadaki başarı oranına göre kazanılan veya kaybedilen değer oranında lehine veya aleyhine mahkeme masraflarının ödenmesine hükmedilmesine yönelik düzenlemeler mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturmakta ise de abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun talepleri disipline etmeye yönelik orantılı müdahaleler meşru görülebilir (Özkan Şen, § 61).

73. 2/11/2011 sayılı ve 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli

İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname ile idarenin taraf olduğu davaların idarenin bünyesinde görev yapan kadrolu hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından takibi öngörülmüş olup davanın reddi hâlinde idare lehine avukatlık ücretine hükmedilmesi düzenleme altına alınmıştır. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hâle getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, §§ 38, 39). Dolayısıyla davayı kaybetmesi hâlinde başvurucuya yüklenecek olan yargılama giderleri ve avukatlık ücreti bu çerçevede değerlendirilmelidir.

74. Buna karşılık bir hukuki uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyan kişilerin reddedilen dava konusu miktar üzerinden hesaplanan avukatlık ücretini veya yargılama giderlerini karşı tarafa ödemeye mahkûm edilmeleri ihtimali veya olgusu, belirli dava şartları çerçevesinde mahkemeye başvurmalarını engelleme ya da mahkemeye başvurmalarını anlamsız kılma riski taşımaktadır. Bu kapsamda davanın özel şartları çerçevesinde masrafların makullüğü ve orantılılığı mahkemeye erişim hakkının asgari sınırını teşkil etmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Özkan Şen, § 54).

75. Somut olayda başvurucu, üzerinde bırakılan yargılama gideri ve vekâlet ücreti toplamı olan 1.250 TL'nin ağır bir yük oluşturduğunu iddia etmiştir. Ancak şikâyet ettiği bu bedelin dava açmayı imkânsız hâle getirecek ya da aşırı derece zorlaştıracak derecede olmadığı değerlendirilmiştir.

76. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

77. Başvurucu, davanın makul sürede sonuçlandırılmadığından şikâyet etmiştir.

b. Değerlendirme

78. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

79. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

80. Başvurucu, maaşlarının ödenmesi talebiyle 15/12/2016 tarihinde dava açmış; dava istinaf başvurusunun reddedilmesi üzerine 17/10/2018 tarihinde kesinleşmiştir. İki dereceli yargılama sisteminde toplam 1 yıl 10 ay 2 günlük yargılama süresinin makul olduğu değerlendirilmiştir.

81. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim ve makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 11/1/2024tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSA ÇETİN

B. No: 2019/2284 | Karar tarihi: 11.01.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2284

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENELKURUL

KARAR

İSA ÇETİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2284)

Karar Tarihi: 11/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 26/3/2024-32501

GENELKURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : İsa ÇETİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, mesleğe kabul kararının Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından kaldırılması işlemine karşı açılan davanın incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle

mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

7. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Adli Yargı Hâkim ve Savcı Adaylığı Yarışma Sınavına İlişkin Süreç

9. Başvurucu; Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezince (ÖSYM) 6/5/2012 tarihinde gerçekleştirilen Avukatlar İçin Adli Yargı Hâkim ve Savcı Adaylığı Yarışma Sınavı'na katılmıştır.

10. ÖSYM29/8/2012 tarihli ve 2012/24 sayılı işlemiyle söz konusu sınavın iptaline veeş değeri ile tekrarlanmasına karar vermiştir.

11. Başvurucu, bu işlemin şahsına ilişkin kısmının iptali talebiyle dava açmıştır.

12. Ankara 15. İdare Mahkemesi 24/4/2013 tarihli kararıyla dava konusu işlemi iptal etmiştir. Kararın gerekçesinde, sınavda kesin olarak kopya çekildiğinin, sınav soru ve cevap anahtarının sınav öncesinde bir kısım adaya ulaştırıldığının somut olarak belgelendirilemediği belirtilmiş; kopyaya ilişkin sınav sonrası yapılan tespitlerin çok az sayıdaki aday üzerinde birleştiği, sınava usulüne uygun şekilde başvuruda bulunarak başarılı olanların düzenli idare ve hukuki güvenlik ilkeleri uyarınca, elde ettikleri hakların korunmasını bekleme hakkına sahip oldukları vurgulanarak idarenin kusurundan kaynaklanan birtakım olumsuzluklardan usulüne uygun şekilde sınava katılıp başarılı olanların sorumlu tutulması yoluna gidilemeyeceği ifade edilmiştir.

13. Anılan karar, ÖSYM tarafından temyiz edilmiştir. Danıştay Onikinci Dairesi 8/5/2014 tarihinde kararı onamıştır. ÖSYM'nin karar düzeltme talebinin de aynı Dairece 25/12/2014 tarihinde reddedilmesi üzerine karar kesinleşmiştir.

B. Başvurucunun Mesleğe Kabul Kararının Kaldırılmasına İlişkin Süreç

14. Başvurucunun hâkimlik stajını tamamlaması sonrasında HSK tarafından 23/1/2014 tarihinde mesleğe kabulü yapılmıştır. Başvurucu, Pervari hâkimi olarak mesleğe başlamıştır.

15. Başvurucunun mesleğe kabul kararı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (Hâkimler ve Savcılar Kurulu/HSK) Üçüncü Dairesinin 11/6/2015 tarihli ve 2015/6279 sayılı kararıyla kaldırılmıştır. HSK kararında;

i. Ön mesele olarak başvurucunun da aralarında olduğu hâkim ve Cumhuriyet savcılarının

mesleğe alınmaları sırasında adaylık şartlarını taşıyıp taşımadıkları hususu değerlendirilmiştir. Bu kapsamda;

- ÖSYM Başkanlığının 28/8/2012 tarihli ve İR-2012/01 sayılı inceleme raporunda, 12/12/2012 tarihli ve 1861/46411 sayılı yazısında yer alan tespitler ile,

- Ankara Cumhuriyet Başsavcılığında yapılan soruşturma sırasında, alanında uzman bilirkişilerce genel kabul gören yazılım programlarının uygulanarak matematiksel veriler ile adaylara ait kitapçıkların incelenmesi sonucu elde edilen 10/2/2015 ve 2/3/2015 tarihli raporlarda, sınavlara ait soruları elde ettiklerine ve kullandıklarına yönelik kanaat/kuvvetli kanaat oluştuğu birlikte değerlendirilmiştir.

ii. Başvurucunun da aralarında olduğu hâkim ve Cumhuriyet savcılarının mesleğe kabul kararları 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 8. maddesinin (ı) ve (j) bentlerinin delaletiyle aynı Kanun'un 53. maddesinin (b) bendi uyarınca kaldırılmış ve görevlendirmeleri sona erdirilmiştir.

iii. Adli soruşturmanın yürütülmesi için dosyanın bir nüshasının Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmiştir.

iv. Disiplin yönünden gereğinin takdir ve ifası için kararın bir örneğinin Bakanlığa gönderildiği belirtilmiştir.

16. HSK Üçüncü Dairesinin 11/6/2015 tarihli ve 2015/6279 sayılı kararında ayrıca Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen 2014/20429 sayılı soruşturma kapsamında alınan 10/2/2015 ve 2/3/2015 tarihli uzman bilirkişi raporlarında adayların cevap örüntülerinin incelenmesinde iki farklı yazılım kullanıldığı, bu yazılımlarda hesaplanan omega indeksi ile çoktan seçmeli sınavlarda kopya çekme girişimlerinin tespit edilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir. Bu raporda başvurucunun adı "her iki yazılım tarafından da cevap örüntüleri arasında birden fazla kişi ile benzerlik olduğu tespit edilen ve rastgele doğru cevap bulma olasılığı bulması olasılığı 0,01 ve altı olan adaylar" arasında sayılmıştır.

17. Başvurucunun mesleğe kabul kararının kaldırılması kararına karşı yaptığı yeniden inceleme talebi HSK Üçüncü Dairesinin 6/9/2016 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Başvurucunun bu karara karşı 24/11/2016 tarihli dilekçeyle yaptığı itiraz HSK Genel Kurulunun 1/2/2017 tarihli ve 2017/15 sayılı kararıyla reddedilmiştir.

18. Başvurucu; HSK Üçüncü Dairesinin 11/6/2015 tarihli ve 2015/6279 sayılı işleminin iptali, maaş ve özlük haklarının iadesi talebiyle 6/3/2017 tarihinde dava açmıştır.

19. Ankara 12. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 15/3/2017 tarihinde başvurucunun hâkimlik mesleğine kabul kararının kaldırılmasına ilişkin HSK Üçüncü Dairesi kararına karşı Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrası uyarınca yargı yoluna başvurulmasının hukuken mümkün olmadığı gerekçesiyle davanın incelenmeksizin reddine karar vermiştir.

20. Başvurucunun istinaf talebi, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesinin 20/12/2018 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir.

21. Nihai karar, başvurucuya 14/1/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 18/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

C. Başvurucunun Kanun Hükmünde Kararname ile Kamu Görevinden Çıkarılmasına İlişkin Süreç

22. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmiştir. OHAL 19/7/2018 tarihinde son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları olgusal temellere dayanarak bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

23. Darbe teşebbüsü sonrasında yürürlüğe giren kanun hükmünde kararnamelerle (KHK) bazı kamu görevlileri görevlerinden uzaklaştırılmıştır. Başvurucu da bu kapsamda 2/1/2017 tarihli ve 679 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile kamu görevinden çıkarılmıştır. Söz konusu KHK'da başvurucunun ünvanına "adli yargı hâkim adayı" olarak yer verilmiştir.

24. Başvurucu, kamu görevinden çıkarılması işlemine karşı OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonuna (Komisyon) başvuru yapmıştır. Komisyon 28/2/2018 tarihli ve 2018/5652 sayılı işlemle başvurucunun talebini reddetmiştir. Başvurucunun bu işlemin iptali talebiyle açtığı dava Ankara 19. İdare Mahkemesinin 9/5/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

25. Başvurucunun istinaf talebi Ankara Bölge İdare Mahkemesi 13. İdari Dava Dairesinin 3/2/2021 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kayıtlarından başvurucunun bu karara karşı yaptığı temyiz başvurusunun Danıştay Beşinci Dairesinde derdest olduğu görülmüştür.

D. Başvurucu Aleyhine Başlatılan Ceza Soruşturmasına İlişkin Süreç

26. Ankara 15. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ağır Ceza Mahkemesi) başvurucunun da aralarında bulunduğu sanıklar hakkında silahlı terör örgütüne üye olmak, resmî belgede sahtecilik, kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçlarından dava açılmıştır. Ağır Ceza Mahkemesince 11/10/2018 tarihinde başvurucunun resmî belgede sahtecilik suçu yönünden suçun unsurlarının gerçekleşmemesi nedeniyle4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendine dayanılarak beraatine, FETÖ/PDY'ye üye olduğu anlaşıldığından bu suç yönünden 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Mahkemece ayrıca başvurucunun Avukatlar İçin Adli Yargı Hâkim ve Savcı Adaylığı Yarışma Sınavı'nın sorularını ele geçirip haksız biçimde sınavı kazandığı gerekçesiyle kamu kurum ve kuruluşlarının zararına nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediği gerekçesiyle başvurucuya 3 yıl 6 ay hapis ve 170.900 TL para cezası verilmiştir.

27. İstinaf başvurularını inceleyen Ankara Bölge Adliye Mahkemesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 22. Ceza Dairesi başvurucu hakkında verilen kararı 14/7/2020 tarihli kararla bozmuştur. Bozma kararında başvurucuya ilişkin olarak kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçu yönünden eksik ceza tayin edildiği, başvurucunun 23/10/2011 ve 13/11/2012 tarihlerindeki avukatlıktan hâkimliğe geçiş sınavlarına katılmamasına rağmen bu sınavlarda aldığı puanlarla ilgili değerlendirmenin hükme esas alındığı belirtilmiş; öte yandan kararda, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçunun tarihinin 14/2/2017 yerine 6/3/2017 yazılması gerektiği ifade edilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi kararında ayrıca diğer sanıklar yönünden de bazı usule ve esasa ilişkin bozma gerekçelerinin bulunduğu görülmektedir. Bozma üzerine başvurucunun yargılamasına Ankara 15. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2020/217 sayılı dosyası üzerinden devam edilmiştir. Anılan Mahkemenin 25/7/2023 tarihli kararıyla başvurucunun FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan 7

yıl 6 ay hapis, kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçundan 8 yıl 16 ay 15 gün hapis ve 430.200 TL para cezası ile cezalandırılmasına, unsurları oluşmadığından resmî belgede sahtecilik suçundan beraatine hükmedilmiştir. Söz konusu kararın istinaf incelemesinde olduğu tespit edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

28. 11/12/2010 tarihli ve 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu'nun "Kurulun görevleri" kenar başlıklı 4. maddesinin başvuruya ilişkin HSK kararının alındığı tarihteki hâlinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kurulun görevleri şunlardır:

...

b) Hâkim ve savcılarla ilgili olarak;

1) Mesleğe kabul etme,

2) Atama ve nakletme,

...

6) Meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme,

7) Disiplin cezası verme,

8) Görevden uzaklaştırma,

işlemlerini yapmak.

...

ç) (Değişik: 15/2/2014-6524/22 md.) Adli ve idari yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma ile hâkim ve savcılar hakkında denetim, araştırma, inceleme ve soruşturma yapılması konularına münhasır olmak üzere genelge düzenlemek.

d) Yargıtay ve Danıştaya üye seçmek.

e) Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

(2) Kanunlarda açıkça Bakanlığa verilenler dışında, hâkim ve savcıların tüm özlük işleri Kurul tarafından yerine getirilir"

29. 6087 sayılı Kanun'un 33. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Genel Kurulun veya dairelerin, meslekten çıkarma cezasına ilişkin kesinleşmiş kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulabilir; diğer kararları yargı denetimi dışındadır. Meslekten çıkarma kararlarına karşı açılan iptal davaları ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda görülür. Bu davalar, acele işlerden sayılır."

30. 2802 sayılı Kanun'un "Adayların nitelikleri" kenar başlıklı 8. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Adaylığa atanabilmek için: (...) I) Yazılı yarışma sınavı ile mülakatta başarı göstermek, j) Hakimlik ve savcılık mesleğine yakışmayacak tutum ve davranışlarda bulunmamış olmak, (...) şarttır."

31. 2802 sayılı Kanun'un "Hakimlik ve savcılık görevlerinin sona ermesi" kenar başlıklı 53. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Hakim ve savcıların: a) Bu Kanun hükümlerine göre meslekten çıkarılmaları veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilmesi, b) Haklarında soruşturma ve kovuşturma bulunması halleri hariç olmak üzere, mesleğe alınma koşullarından herhangi birini taşımadıklarının sonradan anlaşılması, c) Görevdeyken, 8 inci maddenin (a), (d) ve (g) bentlerinde yazılı niteliklerden herhangi birini kaybetmeleri, d) Meslekten çekilmeleri veya çekilmiş sayılmaları, e) İstek, yaş haddi veya malullük nedenlerinden biriyle emekliye ayrılmaları, f) Ölümleri, hallerinde görevleri sona erer."

32. 2802 sayılı Kanun'un "Meslekten çıkarma cezası" kenar başlıklı 69. maddesi şöyledir:

"Meslekten çıkarma: Bir daha mesleğe alınmamak üzere göreve son verilmesidir. 68 inci maddenin (e) bendinde yazılı hallerden dolayı hangi sınıf ve derecede olursa olsun iki defa, diğer hallerden dolayı bir derecede iki veya derece ve sınıf kaydı aranmaksızın üç defa yer değiştirme veya derece yükselmesinin durdurulması cezası almış olmak veya taksirli suçlar hariç olmak üzere, altı aydan fazla hapis veya affa uğramış olsa bile 8 inci maddenin (h) bendinde yazılı suçlardan biri ile kesin hüküm giymek meslekten çıkarılmayı gerektirir. Ancak, verilen cezanın 8 inci maddenin (h) bendinde yazılı suçlardan dolayı verilmemiş olması ve cezanın ertelenmiş, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesindeki tedbirlerden birine çevrilmiş veya yüzseksen günden fazla adlî para cezası olması halinde meslekten çıkarma cezası yerine, yer değiştirme cezası verilir. Birinci fıkra dışında kalan ceza mahkûmiyetlerinin ertelenmiş veya 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesindeki ceza veya tedbirlere çevrilmiş olup olmadığına bakılmaksızın suçun niteliğine göre 64, 65, 66, 67 veya 68 inci maddelerde sayılan disiplin cezalarından biri verilir. Hükümlülüğü gerektiren suç, mesleğin şeref ve onurunu bozan veya mesleğe olan genel saygı ve güveni gideren nitelikte görülürse, Kanunda daha alt derecede bir disiplin cezası öngörülmemiş olmak kaydıyla, cezanın miktarına ve ertelenmiş veya 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesindeki ceza veya tedbirlerden birine çevrilmiş olup olmadığına bakılmaksızın, meslekten çıkarma cezası verilir."

33. 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin “Yargı mensupları ile bu meslekten sayılanlara ilişkin tedbirler” kenar başlıklı 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"(1)Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ... hâkim ve savcılar hakkında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Kurulunca ... meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verilir..."

34. 2/1/2017 tarihli ve 685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (685 sayılı KHK) “Yargı denetimi” kenar başlıklı 11. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(2) 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin 3 üncü maddesinin birinci fıkrası ile 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrası kapsamında meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına

karar verilenler, kararın kesinleşmesinden itibaren altmış gün içinde ilk derece mahkemesi olarak Danıştaya dava açabilir."

35. 685 sayılı KHK'nın “Geçiş hükümleri” kenar başlıklı geçici 1. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

"(4) Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yayımlandığı tarihten önce 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 3 üncü maddesinin birinci fıkrası ile 6749 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrası kapsamında meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verilenler, bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yayımlandığı tarihten itibaren altmış gün içinde 11 inci maddenin ikinci fıkrasında yer alan hükümlere göre dava açabilir. Bu kapsamda idare mahkemelerinde derdest olan davalar Danıştaya gönderilir. Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yayımlandığı tarihten önce açılmış olup da karar verilen dosyalarda da bu fıkra hükümleri uygulanır."

36. 667 sayılı KHK'nın 3. maddesi doğrultusunda HSK kararı ile meslekte kalmasının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmasına karar verilen bir Cumhuriyet savcısının ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda açtığı davada Danıştay Beşinci Dairesinin verdiği 4/10/2016 tarihli ve E.2016/8196, K.2016/4066 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"T.C. Anayasasının 139. maddesinde 'Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, (...) Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, (...) veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.' hükmüne, 159. maddesinin 8. fıkrasında, 'Kurul, (...) meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; (...)' hükmüne ve10. fıkrasında ise 'Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.' hükmüne yer verilmiştir.

Görüldüğü üzere, Anayasa, hakim ve savcıların görevlerinin sona ermesi sonucunu doğuran işlemleri disiplin cezaları vemeslekte kalmalarının uygun olmadığı yolunda verilen kararlar olarak ikiye ayırmış, bunlardan sadece bir disiplin cezası olan meslekten çıkarma cezasına karşı yargı yolunu açık tutmuştur.

(...)

Buna göre KHK’nın 3. ve 4. maddelerinde öngörülen meslekten veya kamu görevinden çıkarma; adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile milli güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen diğer yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan, geçici olmayan ve nihai sonuç doğuran 'olağanüstü tedbir' niteliğindedir.

Bu durumda, davacı hakkındaki, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Kurulu'nun 24.08.2016 tarih ve 2016/426 sayılı kararının disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan ve yargı denetimine tabi bir disiplin cezası olan meslekten çıkarma cezası niteliğinde olmadığı dikkate alındığında,6087 sayılı Kanunun yukarıda yer verilen 33. maddesi'nde yer alan hüküm uyarınca, ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülebilecek bir uyuşmazlık bulunmadığından, çözümünde idari yargıda genel görevli yargı yeri olan idare mahkemelerinin görevli olduğu sonucuna varılmıştır."

37. 667 sayılı KHK uyarınca Danıştay Beşinci Dairesinin meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmasına karar verilen hâkim ve savcılar hakkında alınan söz

konusu kararların hukuki niteliğini değerlendirdiği 10/2/2022 tarihli ve E.2017/3615, K.2022/397 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Anayasa'nın 139. maddesinde hâkim ve savcıların görevlerinin sona ermesi sonucunu doğuran işlemler, disiplin cezaları ve meslekte kalmalarının uygun olmadığı yönünde verilen kararlar olarak ikiye ayrılmıştır. 24/02/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun 'Hâkimlik ve savcılık görevlerinin sona ermesi' kenar başlıklı 53. maddesinde de disiplin cezası niteliğindeki meslekten çıkarma işlemi ile hâkimlik ve savcılık görevinin sona ermesi sonucunu doğuran diğer işlemler ayrı ayrı belirtilmiştir.

Dolayısıyla 667 sayılı KHK'nın 3. maddesi uyarınca hâkim ve savcıların meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmasına ilişkin kararların, bu kişilere disiplin cezası verilmesine ilişkin kararlardan ayrı nitelikte olduğu konusunda duraksama bulunmamaktadır."

38. Danıştay Beşinci Dairesinin yargı mensuplarının mesleğe kabul kararının kaldırılmasına ilişkin işleme karşı yargı yoluna başvurulmasının mümkün olup olmadığını tartıştığı 16/11/2021 tarihli ve E.2019/1563, K.2021/3736 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...yargı mensuplarının meslekte kalmalarının uygun olmadığına vemeslekten çıkarılmasına ilişkin ve yargı yolu açık olan bir uyuşmazlıktan kaynaklanmadığı açık olup, dava konusu hakimlik mesleğine kabul kararının kaldırılmasına ve görevinin sonlandırılmasına ilişkin Kurul kararına karşı, Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrası uyarınca yargı yoluna başvurulması hukuken mümkün olmadığından, söz konusu işleme karşı açılan davanın esasını inceleme olanağı bulunmamaktadır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

39. Anayasa Mahkemesinin 11/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

40. Başvurucu; iki yıldır tutuklu olduğunu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânı olmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

41. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

42. Başvurucu; mesleğe kabul kararının kaldırılmasına ilişkin kararın amacı ve sonucu itibarıyla meslekten çıkarma cezası olduğunu, işlemin idare tarafından verilen isme göre değil sonucuna göre mahkemece vasıflandırılması gerektiğini iddia etmiştir. Başvurucu, açtığı davanın incelenmemesi nedeniyle etkili başvuru hakkı ile hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

43. Bakanlık görüşünde;

i. HSK'ya iletilen ihbar üzerine HSK başmüfettişleri tarafından inceleme başlatıldığı, söz konusu ihbarda bazı adayların yazılı yarışma sınavı sorularını önceden ele geçirerek haksız

ve hileli şekilde yazılı sınavda başarı sağladığına dair iddiaların yer aldığı, HSK tarafından gerçekleştirilen inceleme sonucunda bazı adayların soruları önceden aldığına dair bulgulara ulaşıldığı ve alınan bilirkişi raporlarının da bu durumu doğruladığı, bu nedenle başvurucunun mesleğe kabul kararının kaldırılmasına karar verildiği belirtilmiştir.

ii. UYAP kayıtlarının tetkikinden başvurucunun kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık, silahlı terör örgütüne üye olma ve resmî belgede sahtecilik suçlarından Ankara 15. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılandığı, anılan Mahkemenin 11/10/2018 tarihli kararıyla kamu kurum ve kuruluşları zararına dolandırıcılık ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından mahkûmiyetine, resmî belgede sahtecilik suçundan ise beraatine karar verildiği belirtilmiş; kararın istinaf yolunda bozulması üzerine başvurucunun yargılamasına devam edildiği ifade edilmiştir.

iii. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında hâkim ve savcılarla ilgili işlemlere yönelik iç hukukta başvuru yolu olmadığına işaret edilerek başvuruların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesi kapsamı dışında olduğunun ifade edildiği, somut bireysel başvurunun konu bakımından Anayasa Mahkemesinin yetki alanı içinde olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

iv. HSK'nın mesleğe kabul kararının geri alınması işleminin mesleğe kabul kararından önceki olaylardan kaynaklandığı ve idarenin bu işlemi gerçekleştirme iradesinin sakatlanması nedeniyle tesis edildiği, meslek içinde gerçekleşen olaylar nedeniyle alınan meslekten çıkarma kararlarından bu yönden farklılık arz ettiği ifade edilmiştir.

44. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında HSK'nın alacağı kararlar arasında mesleğe kabul kararının kaldırılması şeklinde bir kararın olmadığını, bu kararın sonucu itibarıyla meslekten çıkarma olduğunu belirtmiş; hâkimlerin mahkemeye erişim haklarının engellenmesi suretiyle meslekten çıkarılmalarının hâkimlik teminatını yok edebileceğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

45. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

46. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun yukarıda belirtilen şikâyetleri bağlamındaki ihlal iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

47. Anayasa'nın 125. maddesinin ilk cümlesi şöyledir:

"İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır."

48. Anayasa'nın "Hakimlik ve savcılık teminatı" başlıklı 139. maddesinin ilgili kısımı şöyledir:

"Hakimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.

Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır."

49. Anayasa'nın Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerini düzenleyen 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.”

50. 7/5/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik öncesinde Anayasa'nın "Hâkimler ve Savcılar Kurulu" kenar başlıklı 159. maddesinin (10) numaralı fıkrasında “Kurul kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.” hükmü yer almaktadır. Anılandeğişiklikten sonra 159. maddenin (8) ve (10) numaralı fıkraları şöyledir:

" ...

Kurul, adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir.

...

Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz."

51. 5982 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 159. maddesine ilişkin değişiklik getiren ve bu değişikliklerle HSK tarafından verilen meslekten çıkarma kararlarına karşı yargı yolunu açan 22. maddesinin gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Yürürlükteki düzenlemede, Kurul kararları tamamen yargı denetimine kapalı iken, yapılan değişiklikle meslekten çıkarma cezalarına ilişkin kararlar yargı denetimine açılmaktadır. Kurulun diğer kararları için ise etkili iç itiraz sistemi öngörülmektedir."

52. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (1) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

...

(3) Yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olamaz.”

53. HSK işlemine karşı yapılan bireysel başvurunun kabul edilebilir olması için Anayasa'nın bu işleme karşı yargı yolunu kapatmamış olması gerekir. Anayasa'nın 159. maddesine göre yargı yolu açık olan tek HSK işlemi meslekten çıkarma cezasıdır. Bu sebeple HSK'nın

mesleğe kabul kararını kaldırması işleminin meslekten çıkarma cezası mahiyetinde olup olmadığı değerlendirilmelidir.

54. Öte yandan 685 sayılı KHK'nın “Yargı denetimi” kenar başlıklı 11. maddesinin (2) numaralı fıkrasında 667sayılı KHK'nın 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un3. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamında meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verilenlerin kararın kesinleşmesinden itibaren altmış gün içinde ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda dava açabileceği düzenlenmiştir. Başvuruya konu HSK kararının OHAL ilanından önce tesis edildiği görüldüğünden başvurucunun anılan KHK kapsamında olmadığı anlaşılmıştır.

55. Başvurucunun mesleğe kabul kararının HSK tarafından kaldırılması işlemine karşı açığı dava, Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrası uyarınca anılan işleme karşı yargı yolunun kapalı olduğu gerekçesiyle incelenmeksizin reddedilmiştir.

56. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler bireysel başvurunun konusu olamayacağından, öncelikle başvuru konusu işleme karşı bireysel başvuru yapılıp yapılamayacağının incelenmesi gerekir.

57. Başvuruda başka bir kabul edilemezlik nedeni bulunmamakla birlikte uyuşmazlık konusu HSK Üçüncü Dairesi işleminin Anayasa ile yargı denetimi dışında tutulup tutulmadığının, başka bir ifadeyle başvurunun konu bakımından Anayasa Mahkemesinin yetki alanı içinde olup olmadığı (konu bakımından yetki kriteri) değerlendirilmelidir. Yapılacak bu değerlendirme, HSK'nın mesleğe kabul kararını kaldırması kararlarına karşı yargı yolunun açık olup olmadığının tespitine bağlıdır. Anılan tespit de işin esasını incelemeyi gerektirmektedir.

58. Dava konusu yapılan mesleğe kabul kararının kaldırılması işlemine karşı Anayasa ile yargı yolunun kapatılıp kapatılmadığı hususunda ulaşılacak sonuç hem başvurunun konu bakımından Anayasa Mahkemesinin yetkisi kapsamına girip girmediğini hem de mahkemeye erişim hakkının ihlal edilip edilmediğini ortaya koyacaktır. Bu sebeple konu bakımından yetki ve ve uygulanabilirlik meselelerinin esasla birlikte incelenmesi uygun görülmüştür.

b. Esas Yönünden

i. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

59. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017,§ 34).

60. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanmayı ve

bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

61. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

62. Somut olayda HSK'nın mesleğe kabul kararının kaldırılması işlemine karşı açılan davanın incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

63. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

64. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesini ihlal edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

65. Bu bakımdan öncelikle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

(1) Genel İlkeler

66. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

67. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

68. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik şartının sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna

dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

69. Bir uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının ve özellikle müdahalenin kanuni dayanağını oluşturan kanun hükümlerinin yorumlanması derece mahkemelerinin takdirindedir. Derece mahkemelerince mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağını oluşturduğu ifade edilen hükümlerle ilgili olarak geliştirilen yorumların isabetli olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının kanunun açık lafzıyla çelişki içinde olduğu veya kanun metni dikkate alındığında bireyler tarafından öngörülmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşıldığı hâllerde mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı kanaatine varılması mümkündür (Ziya Özden, B. No: 2016/67737, 19/11/2019, § 59).

70. Somut olayda HSK Üçüncü Dairesi, başvurucunun mesleğe kabul kararını kaldırmış; başvurucunun bu karara karşı yaptığı yeniden inceleme ve itiraz başvuruları reddedilmiştir. Açılan iptal davası ise işlemin Anayasa uyarınca yargı denetimine tabi olmadığı gerekçesiyle incelenmeksizin reddedilmiştir.

71. Yukarıda alıntılanan normatif düzenlemelerden (bkz. § 28) anlaşıldığı üzere HSK; hâkim ve savcıların mesleğe kabullerinden meslekten çıkarılmalarına, terfilerinden yüksek yargı üyesi seçilmelerine kadar meslek mensuplarına ilişkin kararlar alan bir anayasal kurumdur. HSK'nın meslekten çıkarma cezalarına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı yolu kapalıdır.

72. 6087 sayılı Kanun'un 33. maddesi uyarınca HSK Genel Kurulu ve dairelerinin meslekten çıkarma cezası haricindeki kararlarına karşı yargı yolu kapalıdır. Somut olayda davanın konusunu oluşturan mesleğe kabul kararının kaldırılması kararına karşı yargı yolunun açık olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun için öncelikle meslekten çıkarma cezasının ne olduğu ortaya konulmalı ve devamında başvuru konusu mesleğe kabul kararının kaldırılması kararının bu kapsamda olup olmadığı irdelenmelidir.

(2) Meslekten Çıkarma Cezası

(a) Anayasal Kavramların Yorumu

73. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması ölçütlerinden biri de Anayasa'nın sözüne uygunluktur. Anayasa Mahkemesi, somut olaya uygun düştüğü takdirde kamu gücünü kullanan organların temel hak ya da özgürlüklere yaptıkları müdahalelerin Anayasa'nın sözüne uygun olup olmadığını da değerlendirir. Böyle bir değerlendirme yapılması, Anayasa'nın 13. maddesinin emredici hükmünün bir gereğidir (Kadri Enis Berberoğlu (2) [GK], B. No: 2018/30030, 17/9/2020, § 68).

74. Mevcut olayda çözümlenmesi gereken temel mesele mesleğe kabul kararının kaldırılması kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olup olmadığıdır. Bunun için Mahkemenin mesleğe kabul kararının kaldırılmasını Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrasında yer alan meslekten çıkarma cezası kapsamında görmemesine ilişkin yorumunun Anayasa'nın sözüne uygun olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

75. Öncelikle Anayasa'nın 159. maddesinde yer alan meslekten çıkarma cezasının ne olduğunun Anayasa'nın yorumlanması yoluyla ortaya konması gerekmektedir. Nitekim norm

denetiminde olduğu gibi bireysel başvuru yolunda da Anayasa maddelerine ilişkin nihai yorum yetkisi Anayasa Mahkemesine aittir (Kadri Enis Berberoğlu (2), § 71).

76. Temel hakka müdahaleye yol açan yorumun Anayasa'nın sözüne uygun olmadığının ve Anayasa'nın 159. maddesine aykırı davranıldığının tespit edilmesi hâlinde başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğinden söz edilebilir.

77. Anayasa Mahkemesi bir Anayasa maddesini yahut Anayasa'da yer alan bir kavramı otonom olarak yorumlamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için birçok karar arasından bkz. Ömer Faruk Gergerlioğlu [GK], B. No: 2019/10634, 1/7/2021, § 82, Leyla Güven [GK], B. No: 2018/26689, 7/4/2022, § 97). Otonom yorum için Anayasa'nın bütününe bakılmalı ve buna uygun bir yorum benimsenmelidir. Bu yorum yapılırken idarelerin bu kavrama verdikleri ismin yahut kavramın kanunlarda ne şekilde tanımlandığının dikkate alınması zorunlu değildir. Öte yandan yorumlanacak kavramların Anayasa ile uyumlu ve kendi içinde tutarlı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda ilgili kanunların ve idarenin bu kavrama yüklediği anlamın da yorumda kullanılmasına bir engel bulunduğu söylenemez.

(b) 2802 sayılı Kanun'da Meslekten Çıkarma Cezası

78. 2802 sayılı Kanun'un 62. ila 76. maddelerinde hâkim ve savcılara sıfat ve görevlerinin gereklerine uymayan hâl ve hareketlerinin tespit edilmesi üzerine verilmesi öngörülen disiplin cezaları düzenlenmiştir. Kanun'un 62. maddesinde bu cezalar uyarma, aylıktan kesme, kınama, kademe ilerlemesini durdurma, derece yükselmesini durdurma, yer değiştirme ve meslekten çıkarma olarak sayılmıştır. Meslekten çıkarma cezası da bu kapsamda 2802 sayılı Kanun'un 69. maddesinde bir disiplin cezası olarak düzenlenmiştir.

79. Anayasal bir kurum olan HSK'nın oluşumu, görev ve yetkilerine ilişkin düzenlemeler Anayasa'nın 159. maddesinde yapılmıştır. Aynı maddenin onuncu fıkrasında ise HSK'nın kararlarına karşı kural olarak yargı yolunun kapalı olduğu, sadece meslekten çıkarma cezasına karşı yargı yolunun açık olduğu belirtilmiştir. Hâkim ve savcıların görevlerinin nasıl sona ereceğine ilişkin düzenlemelere ise Anayasa'nın 139. maddesinde yer verilmiştir. Bu maddede, hâkim ve savcıların -maddenin ikinci fıkrasında belirtilen- bazı istisnalar dışında azlonulamayacakları -ayrıca yaş haddinden önce emekliye sevk edilemeyecekleri ve kadrosuzluk gerekçesiyle özlük haklarından mahrum bırakılamayacakları- açıkça ifade edilmiştir.

80. Anayasa'nın 139. maddesindeki azil kavramı, hâkim ve savcıların görevlerine herhangi bir şekilde son verilmesi anlamına gelmektedir. Bu itibarla Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrasındaki "meslekten çıkarma cezası" kavramının da Anayasa'nın 139. maddesinin birinci fıkrasındaki azil kapsamında olduğu anlaşılmaktadır. Anayasa'nın 139. maddesinin ikinci fıkrasındaki "meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler" kavramı meslekten çıkarma cezalarını kapsamaktadır. 2802 sayılı Kanun'da ise bu iki durumun ayrı ayrı düzenlendiği görülmektedir. 2802 sayılı Kanun'daki düzenlemelere bakıldığında anayasal kavramlar olan meslekten çıkarma cezası ve meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler kavramlarının anayasal anlamlarından yer yer bağımsız şekilde kullanıldıkları (2802 sayılı Kanun'un ilgili maddeleri için bkz. §§ 31, 32), başka bir ifadeyle söz konusu kavramlara yüklenen anlamlarının kanun ve Anayasa'da farklılaştığı görüldüğünden 2802 sayılı Kanun yorum için kullanılmayacaktır. Sadece Anayasa'nın lafzı, sistematiği ve tarihsel durum değerlendirilerek aşağıda anayasal otonom yorum çerçevesinde değerlendirme yapılacaktır.

(c) Hâkimlik ve Savcılık Mesleği

81. Anayasa'nın "Hakimlik ve savcılık teminatı" kenar başlıklı 139. maddesinde, "Hakimlik ve savcılık mesleği" kenar başlıklı 140. maddesinde ve "Hakimler ve Savcılar Kurulu" kenar başlıklı 159. maddesinde "meslek" ve "hâkimlik ve savcılık mesleği" ifadelerinin aynı anlama gelmek üzere birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda Anayasa'nın bu maddelerinde geçen meslek ifadeleri hâkimlik ve savcılık mesleği, meslekten çıkarma da bu mesleklerden çıkarma şeklinde anlaşılmaktadır.

82. Nitekim tek başına anayasal yoruma dayanak oluşturmamakla birlikte 2802 sayılı Kanun'da "meslek" ve "hâkimlik ve savcılık mesleği" ifadelerinin aynı anlama gelmek üzere birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir.

(d) Bir Ceza Olarak Meslekten Çıkarma

83. Meslekten çıkarmada meslek ile kastedilen hâkimlik/savcılıktır. Meslekten çıkarma ise mesleğe kabulle başlayan hâkimlik/savcılık görevinin sona ermesidir.

84. Anayasa'nın 159. maddesindeki meslekten çıkarma cezasının, ceza hukuku anlamında bir ceza olmadığı açıktır. Ceza kavramı disiplin cezasını kapsamaktadır. Burada tartışılması gereken husus ceza kavramının disiplin cezasından ibaret olup olmadığıdır. Diğer bir deyişle kavramı meslekten çıkarma (disiplin) cezası olarak anlamanın yani sadece teknik anlamda disiplin cezası olduğunu ifade etmenin doğru olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

85. Bu değerlendirmeyi yapmak için Anayasa Mahkemesinin OHAL kapsamında çıkarılan KHK'lara dayanılarak yapılan meslekten çıkarmalara ilişkin kararlarına da bakılmalıdır.

86. Anayasa Mahkemesi 4/8/2016 tarihli ve E.2016/6, K.2016/12 sayılı kararında, iki üyesinin meslekten çıkarılmalarına dayanak olan667 sayılıKHK'nın 3. ve 4. maddelerine göre kamu görevinden veya meslekten çıkarma tedbirlerini değerlendirmiştir. Anayasa Mahkemesi, anılan KHK'nın 3. ve 4. maddeleri kapsamında kamu görevinden veya meslekten çıkarmanın adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütlerinin ve millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen diğer yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan, geçici olmayan ve nihai sonuç doğuran bir olağanüstü tedbir niteliğinde olduğunu, bu kapsamda yapılacak değerlendirmenin, adli suç veya disiplin suçu niteliğindeki somut bir eylemin soruşturulması mahiyetinde olmadığını, burada ulaşılacak kanaatin cezai sorumluluğun tespitinden bağımsız olduğunu belirtmiştir (AYM, E.2016/6 (D. İş), K.2016/12, 4/8/2016, §§ 79, 86, 96; Mustafa Baldır, § 69; Mustafa Özterzi, § 103).

87. Danıştay Beşinci Dairesinin hâkim ve savcıların KHK hükmü uyarınca meslekten çıkarılmasına ilişkin davalarla ilgili kararlarında, 667 sayılı KHK'nın 3. maddesi uyarınca hâkim ve savcıların meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmasına ilişkin kararların disiplin cezası verilmesine ilişkin kararlardan ayrı nitelikte olduğu hususunda duraksama bulunmadığı vurgulanmıştır (bkz. § 37).

88. 667 sayılı KHK'nın 3. maddesi doğrultusunda HSK kararı ile meslekte kalmalarının uygun olmadığına, meslekten çıkarılmalarına karar verilen hâkim ve savcıların ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda açtıkları davaları Danıştay Beşinci Dairesi görev yönünden reddetmiştir. Görevsizliğe ilişkin söz konusu kararların gerekçesinde, Anayasa'nın hâkim ve savcıların görevlerinin sona ermesi sonucunu doğuran işlemleri disiplin cezaları ve meslekte kalmalarının uygun olmadığı yolunda verilen kararlar olarak ikiye ayırdığı ve bunlardan

sadece disiplin cezası olan meslekten çıkarma cezasına karşı yargı yolunu açık tuttuğu ifade edilmiş, söz konusu işlemlerin olağanüstü tedbir niteliğinde olup disiplin suçu işlemesi karşılığında uygulanan ve yargı denetimine tabi bir disiplin cezası olan meslekten çıkarma cezası niteliğinde olmadığı, bu sebeple davanın ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda görülecek davalardan olmadığı belirtilmiştir (bkz. § 36).

89. Mezkûr nitelikteki kararlardan sonra yürürlüğe giren 685 sayılı KHK'nın 11. maddesinin(2) numaralı fıkrasında ise söz konusu - meslekte kalmalarının uygun olmadığı ve meslekten çıkarılma- HSK kararlarına karşı yargı yolunun açık olduğu ve yargı yerinin Danıştay olduğu düzenlemesi yapılmıştır. 685 sayılı KHK'nın geçici 1. maddesinin (4) numaralı fıkrası ile de bu kapsamda daha önce tesis edilen işlemler yönünden de aynı imkân tanınmıştır.

90. Yargı yolu ihdas eden bu KHK düzenlemesinin Anayasa'ya uygun olup olmadığı norm denetiminde -şekil bakımından denetlenmesine (AYM, E.2018/41, K.2018/68, 31/05/2018) rağmen- esas bakımından Anayasa Mahkemesinin önüne gelmemiştir. Bununla birlikte bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesi Murat Hikmet Çakmakçı (B. No: 2016/35094, 15/2/2017) kararında; 667 sayılı KHK uyarınca HSK tarafından hâkimlik mesleğinden çıkarılan başvurucunun başvurusunu 685 sayılı KHK'nın 11. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile geçici 1. maddesinin (4) numaralı fıkrası doğrultusunda bireysel başvurudan önce tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu değerlendirmesiyle başvuru yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez bulmuştur. Anayasa Mahkemesi 685 sayılı KHK ile belirginleştirilen dava yolunun telafi kabiliyetini haiz, etkili bir yargı yolu olduğu ve bu başvuru yolu tüketilmeden başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varmıştır (bu yöndeki değerlendirmeler için bkz. Osman Berk, B. No: 2017/12608, 11/12/2019, § 104 ; Murat Hikmet Çakmakcı, § 28; Hacı Osman Kaya, § 29). Bu durumda Anayasa Mahkemesinin olağanüstü tedbir mahiyetindeki meslekten çıkarmaları -dolaylı da olsa- Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrasındaki yargı yolu istisnası olan meslekten çıkarma cezası kapsamında gördüğü söylenebilir.

91. OHAL döneminde hâkim ve savcıların meslekten çıkarılmaları bir disiplin cezası olmamakla birlikte bu işlemlere karşı yargı yolunun tanınması ve Anayasa Mahkemesinin bu yolu etkili bir yol olarak görmesi Anayasa'nın 159. maddesindeki meslekten çıkarma cezasının disiplin cezası ile sınırlı olmadığını göstermektedir.

92. Bu değerlendirmeler ışığında meslekten çıkarma cezasındaki ceza kavramının disiplin cezasını kapsamakla birlikte sadece bundan ibaret olmadığı anlaşılmıştır. Nitekim yukarıda izah edildiği üzere kanun koyucu da Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrasındaki "meslekten çıkarma cezası"nı sadece teknik anlamda disiplin cezası ile sınırlandırmamıştır.

93. Son tahlilde ceza hukuku ve salt disiplin hukuku anlamında bir ceza olmayan meslekten çıkarmanın anayasal bakımdan hukuki mahiyetini belirlemek için Anayasa'nın 159. maddesi Anayasa'nın 139. maddesi ile birlikte değerlendirilmelidir. Söz konusu anayasal kavramın anlamının ortaya konulabilmesi için Anayasa'nın ilgili hükümleri birlikte ele alınarak buna uygun bir yorum benimsenmelidir.

(3) Otonom Yorum Çerçevesinde Hâkimlik Teminatı

94. Adaletin toplumdaki öneminin bir yansıması olarak hâkimlik mesleği, toplum hayatında her zaman çok önemli bir yere ve göreve sahip olmuştur. Hâkim; bir uyuşmazlığı çözerken,

suçluyu tespit edip cezalandırırken, bir hakkı sahibine teslim ederken kişilerin hak ve özgürlüklerine, bireysel ya da toplumsal yaşam alanlarına herkesten çok daha fazla temas edebilmektedir. Yine hâkim, yargılama ve hüküm verme yetkisini kullanırken devlet ile bireyler arasındaki uyuşmazlıkları da çözüme bağlamakta ve bu bağlamda devlet organlarının kullandığı yetkinin hukukiliğini denetleyebilmektedir. Bu nedenle hâkimlik mesleği, özel bir statü olarak Anayasa ile teminat altına alınmıştır. Anayasa'nın 138. maddesinde "mahkemelerin bağımsızlığı", 139. maddesinde "hâkimlik ve savcılık teminatı" konularında ayrıntılı güvencelere yer verilmiş, 140. maddesinde ise "hâkimlik ve savcılık mesleği" hakkında bu güvenceler doğrultusunda düzenlemeler getirilmiştir (Mustafa Başer ve Metin Özçelik, B. No: 2015/7908, 20/1/2016, § 158).

95. Anayasa'da hâkimlik mesleğinin yanı sıra savcılık da özel bir statü olarak belirtilmiş ve Anayasa'nın 139. maddesinde "hâkimlik ve savcılık teminatı" birlikte düzenlenmiştir (Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 234).

96. Anayasa'nın hâkimlik teminatını düzenleyen 139. maddesinde, hâkimler ve savcıların azlolunamayacağı, kendileri istemedikçe Anayasa'da gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamayacağı, bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamayacağı hükme bağlanmıştır. Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnaların saklı olduğu belirtilmiştir. Anayasa'nın 140. maddesinin dördüncü fıkrasında ise hâkimler ve savcıların altmış beş yaşını bitirinceye kadar hizmet görecekleri düzenlenmiştir.

97. Anayasa'nın 139.maddesinde hâkim ve savcılık görevinin sona erdirilmesi yani hâkimlik teminatının kaybı azil olarak ifade edilmiştir. Azil kavramıyla hâkim ve savcıların görevlerine herhangi bir şekilde son verilmesinin kastedildiği anlaşılmaktadır. Maddenin birinci fıkrasında hâkim ve savcıların azledilemeyeceği belirtilmiş, ikinci fıkrasında ise bu kuralın istisnalarına yer verilmiştir. Anılan fıkrada üç istisnai hâl; kişinin meslekten çıkarmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olması, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması ve meslekte kalmasının uygun olmadığına karar verilmesi şeklinde düzenlenmiştir.

98. Anayasa'nın hâkim ve savcılık teminatını sona erdiren 159. maddesinin onuncu fıkrasındaki "meslekten çıkarma cezası" kavramının da Anayasa'nın 139. maddesinin birinci fıkrasındaki azil kavramı kapsamında olduğu açıktır. Aksi hâlde Anayasa'nın 139. maddesi ile 159. maddesi arasında uyumlu olmayan bir yorum yapılmış olur. Diğer bir deyişle hâkim ve savcıların görevlerine son verilmesi sonucunu doğuran meslekten çıkarma cezası, hâkim ve savcıların görevlerine herhangi bir şekilde son verilmesini ifade eden azil kavramı dışına çıkarılmış olur. Anayasa'nın 159. maddesinin izin verdiği meslekten çıkarma cezasının Anayasa'nın 139. maddesindeki azil yasağı kapsamında kalmaması için ise anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan istisnaların kapsamına girmesi gerekir. Ancak bu şekilde söz konusu Anayasa hükümleri birbiriyle uyumlu yorumlanmış olur.

99. Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrasındaki "meslekten çıkarma cezası" kavramının Anayasa'nın 139. maddesinin ikinci fıkrasındaki istisnalardan "meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler" istisnası içinde kaldığı değerlendirilmiştir.

100. Bu noktada bir azil türü olan meslekten çıkarmanın hangi sebeple ceza olarak ifade edildiğinin belirginleştirilmesi hangi azillere karşı dava yolunun açık olduğunu anlamak için

gereklidir.

101. Arapça kökenli olan ceza kelimesi, iyi veya kötü karşılık anlamına gelmektedir. Hukuki terim olarak ise cezanın uygunsuz bir eylemde bulunan kişiye verilen karşılık olduğu söylenebilir.

102. Meslekten çıkarma cezasının ceza hukuku anlamında bir ceza olmadığına ilişkin olarak yukarıda yapılan değerlendirmeye dayanılarak buradaki ceza kelimesinin kişinin kusurlu fiiline karşılık olarak uygulanan yaptırım olduğu açıktır.

103. HSK kararlarına karşı yargı yoluna başvurulamamasının istisnasını teşkil eden meslekten çıkarma cezasının kapsamına, disiplin cezası dışında genel olarak hâkim ve savcıların kusurlu eylem ve durumları nedeniyle Anayasa'nın 139. maddesinin ikinci fıkrası anlamında meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilip azledilmeleri sonucunu doğuran tasarrufların da girdiğini kabul etmek gerekir.

104. Bu bağlamda meslekten çıkarma cezası hâkim veya savcının bir kusurlu davranışı/fiili üzerine yapılan bir azildir.

(4) Mesleğe Kabul Kararının Kaldırılması

105. Başvuruya konu HSK'nın mesleğe kabul kararının kaldırılması kararı, başvurucunun girdiği sınava ait soruları sınav öncesinde elde ettiğine ve kullandığına yönelik kanaat nedeniyle 2802 sayılı Kanun'un 8. maddesinin (ı) bendinde yer alan yazılı yarışma sınavı ile mülakatta başarı göstermek ve (j) bendinde yer alan hâkimlik ve savcılık mesleğine yakışmayacak tutum ve davranışlarda bulunmamış olmak şeklindeki mesleğe alınma şartlarını taşımadığının sonradan anlaşıldığı gerekçesiyle 53. maddesinin (b) bendi uyarınca alınmıştır.

106. Başvurucunun kendi davranışından kaynaklanan bir sebeple hâkimlik mesleğinden çıkarıldığı ve hâkim adaylığı statüsüne geri döndüğü görülmüştür.

(5) İlkelerin Olaya Uygulanması

107. Yasama organı, HSK'nın tüm kararlarına karşı yargı yolu kapalıyken 2010 yılında yaptığı Anayasa değişikliği ile hâkimlik ve savcılık teminatını sona erdiren, ağır bir yaptırım olan meslekten çıkarma cezasına karşı yargı yolunu açmıştır. Bu ceza, kişinin kendi kusurlu fiil veya davranışı sonucunda meslekten yani hâkimlik yahut savcılıktan çıkarılması sonucunu doğurmakta, mesleğe kabulle başlayan ve anayasal bir teminat olan hâkimlik teminatını sona erdirmektedir.

108. Somut olayda mesleğe kabulü HSK tarafından yapılarak hâkimlik mesleğine başlayan başvurucunun yaklaşık bir buçuk yıl sonra mesleğe kabul şartlarını taşımadığı gerekçesiyle mesleğe kabul kararı kaldırılmış ve hâkimlik mesleği sonlandırılmıştır. Mesleğe kabul kararının kaldırılması ile kişi her ne kadar hâkim adaylığı statüsüne dönse de anayasal teminat altında olan hâkimlik/savcılık mesleğinden çıkarılmaktadır. Başvurucunun mesleğe kabul ile başlayan hâkimlik görevi mesleğe kabul kararının kaldırılması ile sona ermiştir. Başvurucunun mesleğe kabul kararının kaldırılması bir azildir. Bu azil, Anayasa'nın 139. maddesinin ikinci fıkrasındaki "meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler" kapsamındadır.

109. Son olarak başvurucunun mesleğe kabul kararının kaldırılmasına ilişkin HSK işleminin "meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler" içinde yer alan (ayrıntılı

değerlendirme için bkz. §§ 98, 99) meslekten çıkarma cezası kapsamında olup olmadığı değerlendirilmelidir. Başvurucunun mesleğe kabul şartlarını taşımadığına ilişkin olarak dayanılan kanun maddelerinden birinin de 2802 sayılı Kanun'un 8. maddesinin (j) bendindeki "Hakimlik ve savcılık mesleğine yakışmayacak tutum ve davranışlarda bulunmamış olmak" hükmü olduğu görülmektedir. Başvurucunun bu eylemi kendi kusurundan kaynaklanmaktadır. Bu eyleme karşılık olarak HSK tarafından idari takdir hakkı da kullanılarak bir ceza verilmiştir. Başvurucunun mesleğe kabul kararı kaldırılarak başvurucu kendi fiili nedeniyle hâkimlik mesleğinden azledilmiştir. Bunun ise yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrasındaki meslekten çıkarma cezası niteliğinde olduğu ve bu nedenle bu işleme karşı yargı yolunun açık olması gerektiği sonucunu doğuracağı açıktır.

110. Anayasa'da meslekten çıkarma cezasının herhangi bir tanımı olmadığı gibi HSK'nın söz konusu kararı disiplin cezasına özgü usulle vermesine ilişkin bir kural da bulunmamaktadır. Bu sebeple meslekten çıkarma cezasının verilme usulü anayasal anlamda bu cezanın yargısal denetime tabi olup olmamasını etkilemeyecektir.

111. Türk hukukunda hak ve özgürlükleri sınırlayıcı düzenleme yapma yetkisi yasama organına aittir. Yargısal makamların hak ve özgürlükleri sınırlandıran kuralları geniş yorumlamaları, kanun koyucunun ihdas etmediği bir sınırlama getirmeleri durumunu ortaya çıkarabilir. Hukuk devleti ilkesine aykırılık teşkil eden bu durum uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuk kurallarının öngörülebilir olmasını zorunlu kılan adil yargılanma hakkına da zarar verebilir. Bu sakıncaların ortaya çıkmaması için derece mahkemelerinin hak ve özgürlükleri sınırlandıran kurallara ilişkin yorum yaparken yorumun kuralın kapsamını genişletici nitelikte olmaması, öngörülebilir sınırlar içinde kalması hususunda ihtiyatlı davranmaları önem taşımaktadır. Aksi hâlde ortaya çıkacak keyfî uygulamalar bireyleri güvencesiz duruma düşürür (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 104). Bu bağlamda özellikle hâkimlik ve savcılık teminatının bağımsız yargı için işlevi düşünüldüğünde yargı makamlarının bu teminatı sona erdiren işlemlere ilişkin olarak mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamaları dar yorumlaması gerekir.

112. Bu bağlamda anayasal anlamda meslekten çıkarma cezası mahiyetinde bir işlem varken anılan işlemin yargı denetimine kapalı olduğu gerekçesiyle verilen davanın incelenmeksizin reddi yönündeki karar ile mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır.

113. Öte yandan meslekten çıkarma sonucunu doğuran mesleğe kabul kararının kaldırılması kararına karşı yargı yolunun kapalı olduğunun kabul edilmesi, anayasal bir teminat olan hâkimlik teminatının anlamsız hâle gelmesine sebep olacaktır.

114. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

115. Başvurucu; hâkimlik mesleğinden çıkarılmadan önce kendisine savunma hakkı verilmemesi ve ilgili belgelere erişememesi nedeniyle savunma hakkının, ÖSYM tarafından sınavın iptal edilerek eş değeri ile tekrarlanmasına yönelik işleme karşı açtığı davada verilen iptal kararının uygulanmaması ve HSK Üçüncü Dairesi kararında karşıoy kullanan üyelerin meslekten çıkarılmaları üzerine bu karara yaptığı itirazın yeni atanan üyeler tarafından değerlendirilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Mahkemeye erişim hakkı yönünden ulaşılan ihlal sonucunda yeniden yargılama

yapılacağından diğer iddiaların incelenmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

116. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 1.500.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

117. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

118. İhlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 12. İdare Mahkemesine (E.2017/704, K.2017/865) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN BALCILAR

B. No: 2019/36647 | Karar tarihi: 11.01.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/36647

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

HÜSEYİN BALCILAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/36647)

Karar Tarihi: 11/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 19/4/2024-32522

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Hasan SARAÇ

Başvurucu : Hüseyin BALCILAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, muhtelif kurumlara gönderilmek üzere ceza infaz kurumu idaresine teslim edilen dilekçeler için evrak kayıt numarası verilmemesine yönelik uygulamayla ilgili olarak

infaz hâkimliğine yapılan itirazın kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddialar karşılanmadan reddedilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/11/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

5. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden ulaşılan bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 22/6/2017 tarihinde tutuklanmıştır.

8. Başvurucu, hükümözlü olarak İzmir 2 No.lu T Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunduğu sırada İzmir Emniyet Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü ile İzmir Adliyesi İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığına ve İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesine hitaben yazdığı 1/7/2019 tarihli üç ayrı dilekçeyi anılan Kurumlara iletilmek üzere Ceza İnfaz Kurumuna sunmuştur.

9. 2/7/2019 tarihinde Ceza İnfaz Kurumuna müracaat eden başvurucu söz konusu dilekçelerinin akıbetini takip edebilmesi için evrak kayıt numaralarının ve ilgili kurumlara gönderilme tarihlerinin tarafına bildirilmesini talep etmiştir.

10. Ceza İnfaz Kurumu aynı nitelikteki daha önceki taleplerle ilgili olarak Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı (İdare ve Gözlem Kurulu) tarafından verilen 28/6/2019 tarihli kararı 3/7/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ etmiştir. İdare ve Gözlem Kurulunun söz konusu kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Kurulumuzca yapılan incelemelerde, kurumumuzda bulunan hükümlü/tutukluların kurum birimlerine günlük çok fazla miktarda talep ve şikayet dilekçesi yazdıkları, kurum birimlerimizce günlük ortalama 300-350 dilekçenin incelemeye alındığı ilgili mevzuatlara uygun olan dilekçelerin incelenerek ilgili makamlara gönderildiği tespit edilmiştir. Halen kurumumuz hükümlü/tutuklu mevcudunun bu gün itibariyle 1320 civarında olduğu, kurum kapasitesinin üzerinde hükümlü/tutuklu barındırıldığı, bu nedenle kapalı-açık görüş, avukat, noter görüşü, duruşma, hastane sevk işlemleri , sağlık işlemleri , sportif faaliyetler, kurslar, günlü açık ceza infaz kurumlarına ayırma ve nakil işlemleri vb. iş yoğunluğunun daha da arttığı, bu dilekçe ve iş yoğunluğu içerisinde işlem gören ve çıkışı yapılan dilekçelerin tekrar çıkış numarası verilmesi ve fotokopilerinin çekilerek tekrar hükümlü ve tutuklu odalarına dağıtılmasının mevcut iş yükünü daha da artırdığı, bu hususun ise günlük işleyişi olumsuz yönde etkilediği, personel yetersizliği ve iş yükünün fazlalığından günlük mahkemelere ve çeşitli kurum ve kuruluşlara yazılan ve aynı gün gönderilmesi gereken süreli dilekçelerin ve diğer başvuruların gönderilmesinde aksaklıklar yaşandığıve bu itibarla zaman zaman hükümlü ve tutuklular tarafından dilekçelerinin geç işleme alınması nedeniyle şikayet ve

serzenişlere sebebiyet verdiği, ayrıca asli görevleri kurumun asayiş, güvenlik ve gözetimini sağlamakolan İnfaz ve Koruma Memurlarınınіş yoğunluğu nedeniyle İnfaz Biriminde görevlendirilmesisonucu kurumumuzun güvenlik, asayiş ve disiplinin sağlanmasında zafiyet yaşanacağı değerlendirilerek çıkış numarası ve evrak fotokopisi işlemlerinin hükümlü ve tutukluların avukatları, vasileri veya yasal temsilcileri tarafından ilgili kurum ve kuruluşlardan takibinin yapılabileceği, bu sebeple kurumda barındırılan hükümlü ve tutukluların çeşitli kurum ve kuruluşlara gönderdikleri dilekçe ve yazışmaların fotokopisinin çekilmesive dilekçe çıkış numaralarının kendilerine verilmesi taleplerinin reddine...karar verilmiştir."

11. Başvurucu, İdare ve Gözlem Kurulunun söz konusu kararına karşı 8/7/2019 tarihinde Karşıyaka İnfaz Hâkimliğinde (İnfaz Hâkimliği) şikâyet kanun yoluna başvurmuştur. İnfaz Hâkimliği 29/7/2019 tarihli kararıyla İdare ve Gözlem Kurulu kararının usul ve kanuna uygun olduğunu belirterek itirazı reddetmiştir. İtirazın reddine dair İnfaz Hâkimliği kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

'' ...Ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlü mevcudunun fazlalığı karşısında kurumların personel yetersizliğinin bulunduğu ve Ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu/hükümlülerin günlük çok miktarda talep ve şikayet dilekçesi yazdığının bilindiği, her ne kadar dilekçe hakkının kullanılması Anayasal bir hak ise de; bu hakkı kullanırken hakkın kötüye kullanılmaması gerektiği, dilekçe ilgili ceza infaz kurumuna sunulduktan sonra akıbetini sormak maksadıyla bile olsa vermiş olduğu dilekçenin fotokopisinin istenmesinin dilekçe hakkının kullanılmasıyla bir ilgisinin olmadığı, ceza infaz kurumlarında tutuklu ve/veya hükümlüler tarafından verilen dilekçelerin görevli memur tarafından kayda alınarak ilgili yere sağlıklı bir şekilde gönderilmesini sağlama gibi bir vazifesinin bulunduğu, verilen dilekçelerin kayda alınmaması, ilgili yere gönderilmemesi veya kaybolması gibi durumlarında görevli memur hakkında adli ve idari tahkikatın her zaman açılabileceği hususunun göz önüne alınması gerektiği, kaldı ki asli görevleri kurumun asayiş, güvenlik ve gözetimini sağlamak olan infaz koruma memurlarının dilekçe hakkı kullanıldıktan sonra bir de fotokopi çekmekle uğraşması sonucunda kurumda güvenlik, asayiş ve disiplinin sağlanmasında zafiyet yaşanabileceği anlaşıldığından, İzmir 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığının 28/06/2019 tarih 2019/2834 sayılı kararı usul ve yasaya uygun olduğu vicdani kanaati ile, hüküm özlünün itirazının reddine ...karar verildi. ''

12. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğinin anılan kararına itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde Ceza İnfaz Kurumundan dilekçelerin fotokopisini istemediğine, verdiği dilekçelerin sadece çıkış numaraları ile gönderi tarihlerini talep ettiğine dikkat çeken başvurucu, buna rağmen Hâkimlikçe asıl talebinin incelenmeyerek evrakın fotokopisini talep etmiş gibi değerlendirme yapıldığını belirtmiş; asıl talebi hakkında karar verilmesini istemiştir.

13. İnfaz Hâkimliği kararına karşı yapılan itiraz, Karşıyaka 1. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) 30/9/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Mahkememizce yapılan inceleme sonucu; hükümlünün her dilekçesine çıkış numarası verilip bunun da hükümlüye bildirilmesi, hükümlü/tutuklu sayısı dikkate alındığında ve kurumlarda personel yetersizliği nedeniyle bu iş için bir ya daiki infaz koruma memurunun görevlendirilmesi gerekeceği, bunun da güvenlik zaafiyetine neden olacağı anlaşıldığından, itirazın reddine karar vermek gerekmiştir."

14. Başvurucu, nihai kararı 11/10/2019 tarihinde öğrendikten sonra 1/11/2019 tarihinde adli yardım talepli olarak bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Diğer yandan bireysel başvurunun yapıldığı tarihten sonraki süreçte, İdare ve Gözlem Kurulunun 28/6/2019 tarihli söz konusu kararı ile ilgili olarak muhtelif tarihlerde başka tutuklu ve hükümlüler tarafından yapılmış itirazlardan biri hakkında İnfaz Hâkimliğince verilen itirazın kabulüne dair kararın kesinleşmesi üzerine tutuklu veya hükümlülere Ceza İnfaz Kurumu idaresine teslim ettikleri dilekçeler için evrak kayıt numarasının verilmemesi yönündeki uygulamaya 5/9/2019 tarihi itibarıyla son verildiği anlaşılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun "İnfaz hâkimliklerinin görevleri" kenar başlıklı 4. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

" (1)Hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri, yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları ve giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 11/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

18. Başvurucu; Ceza İnfaz Kurumuna aynı tarihte verdiği dilekçelere evrak kayıt numaralarının verilmemesi ve bu hususta yaptığı şikâyetin İnfaz Hâkimliğince reddedilmesi nedeniyle dilekçe ve bilgi edinme hakkının, adil yargılanma hakkının, eşitlik ilkesi ile ayrımcılık yasağının ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesinin somut başvuruyla benzer nitelikteki olaylarda verdiği bazı kararlara ve derece mahkemelerinin gerekçelerine yer verilmiş; inceleme yapılırken Anayasa'nın ve mevzuatın ilgili hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadının ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Görüş yazısında ayrıca evrak kayıt numarası verilmemesi yönündeki uygulamaya5/9/2019 tarihi itibarıyla son verildiği belirtilmiştir.

20. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamış; ayrıca başka bir tutuklunun yaptığı başvuru neticesinde İnfaz Hâkimliği kararı uyarınca evrak kayıt numarasının verilmesine başlandığını, bununla birlikte anılan kararın verilmesinden daha önceki tarihlerde teslim edilen dilekçeler bakımından evrak kayıt numaralarının hâlâ verilmediğini, yargısal mercilerin kararının gerekçesinin olmadığını öne sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Adli Yardım Talebi Yönünden

21. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin

kabulüne karar verilmesi gerekir.

2. Uygulanabilirlik Yönünden

22. Başvurucunun şikâyeti, farklı kurumlara gönderilmek üzere Ceza İnfaz Kurumu idaresine teslim ettiği dilekçeler için evrak kayıt numarası verilmemesi yolundaki uygulamanın kaldırılması için İnfaz Hâkimliğine yaptığı itiraz başvurusunda hukuka aykırı karar verilmesine yönelik olup anılan iddianın adil yargılanma hakkıyla ilişkili olduğu değerlendirilmiştir.

23. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

24. Anayasa'nın "Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı" kenar başlıklı 74. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları ile dördüncü fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

Kendileriyle ilgili başvurmaların sonucu gecikmeksizin, dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

...

Herkes, bilgi edinme ... hakkına sahiptir... "

25. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, suç isnadına bağlı yargılamaların yanında bir kimsenin medeni hak ve yükümlülüklerinin karara bağlanmasıyla ilgili yargılamalarda da uygulanır. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasının medeni meselelerde uygulanabilmesi için ortada hukuk düzeni tarafından kişiye tanınmış veya en azından savunulabilir temeli bulunan bir hakkın bulunması gerekir. Ayrıca bu hakka ilişkin olarak ilgili kişinin menfaatini etkileyen bir uyuşmazlık mevcut olmalıdır. Öte yandan bu uyuşmazlık, ihtilaf konusu hakkın tespiti ve bu haktan yararlanılması bakımından belirleyici niteliktedir (Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, B. No: 2015/7942, 28/5/2019, § 28).

26. Kişilerin kamu makamlarına seslerini duyurabilmeleri amacına hizmet eden ve Anayasa'nın 74. maddesi ile de güvence altına alınan dilekçe hakkı, hak arama özgürlüğünün en önemli araçlarından biridir. Bu anlamda kişilerin adaleti bulma, hakkı olanı elde etme ve haksızlığı giderme yollarından biri olarak hak arama özgürlüğünün işlerlik kazanması, korunması ve sağlanması bakımından önemlidir (Hasan Ercan, B. No: 2015/54, 12/11/2019, § 41). Bunun yanında demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin kendileri veya faaliyet alanlarıyla ilgili konularda bilgi edinme hak ve özgürlüğü bulunmaktadır. Bilgi edinme hakkı demokratik toplum düzeninin ve hukukun üstünlüğünün gereklerindendir. Dolayısıyla dilekçe hakkı ile sıkı sıkıya bağlı olan bilgi edinme hakkı insan hakları ve temel özgürlüklerin ayrılmaz bir parçasıdır (Ahmet Kılıçelli, B.No:2017/31069, 30/9/2020, § 43). Bu durumda başvuruya konu uyuşmazlığın başvurucunun medeni hak ve yükümlülüklerini ilgilendirdiği kuşkusuzdur.

27. Bunun yanında somut olayda başvurucunun -esas olarak- hakkında devam eden ceza

yargılamasındaki savunmasına dayanak teşkil etmek üzere ihtiyaç duyduğu bilgi ve belgeleri temin etmeye yönelik olarak çeşitli mercilere dilekçeler gönderdiği görülmüştür. Başka bir anlatımla başvurucunun bireysel başvuru formundaki iddialarını dile getiriş biçimi gözetildiğinde bir suç isnadı ile karşı karşıya kaldığı, bu kapsamda bazı bilgi ve belgeleri temin etmeye yönelik olarak idari ve yargısal mercilere başvurularda bulunduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun söz konusu dilekçeleri için evrak kayıt numarası verilmesine yönelik talebi aynı zamanda hakkındaki suç isnadı ile de yakından ilgilidir.

28. Bu itibarla somut olaydaki uyuşmazlığın özünün başvurucunun hakkındaki bir suç isnadıyla da bağlantılı olarak şahsi durumuyla ilgili bazı konularda idari ve yargısal mercilerden bilgi ve belge talep etme yolunda hukuk sistemimizde savunulabilir ve hatta anayasal temeli bulunan medeni bir hakkın kullanılmasına ilişkin olduğu değerlendirilmiştir. Dolayısıyla hukuk düzeninde savunulabilir bir temeli olduğu anlaşılan dilekçe ve bilgi edinme hakkına ilişkin iddialara dayanılarak açılan davada Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan güvencelerin uygulanabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

29. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddiaları mahiyeti itibarıyla adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

3. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

4. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

31. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek kararlarını gerekçeli olarak yazma yükümlülüğü mahkemelere yüklenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesi, 141. maddesinin üçüncü fıkrası ışığında yorumlandığında adil yargılanma hakkı, gerekçeli karar hakkını da güvence altına almaktadır. Bu sebeple gerekçeli karar hakkı Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının temel güvencelerinden biridir (Hilmi Kocabey ve diğerleri, B. No: 2018/27686, 17/11/2021, § 77).

32. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Mahkemelere getirilen bu yükümlülük tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddiaların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmelerinin, ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31- 34).

33. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de

(Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

34. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi ya da yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olacaktır (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

35. Öte yandan üst kanun yolu merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus üst kanun yolu merciinin bir şekilde kanun yolunda dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, derece mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Yasemin Ekşi, § 57). Ancak üst kanun yolu incelemesi sırasında ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların kanun yolu mercilerince cevapsız bırakılması gerekçeli karar hakkının ihlaline neden olabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Caner Kandırmaz, B. No: 2013/3672, 30/12/2014, § 31).

36. Anayasa Mahkemesinin gerekçeli karar hakkı bağlamındaki görevi uyuşmazlığın esası yönünden önem taşıyan meselelere ilişkin olarak derece mahkemelerinin ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyup koymadıklarını incelemekten ibarettir. Anayasa Mahkemesinin derece mahkemesinin açıkça keyfî olmadığı veya bariz bir takdir hatası içermediği sürece gerekçelerini denetleme gibi bir görevi olmadığı gibi derece mahkemesi kararlarındaki hukuka aykırılıkları gidermek de Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Halit Kabadağ, B. No: 2019/3589, 23/11/2021, § 30).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

37. Başvurucu, tarafına evrak kayıt numarası verilmesi talebinin idari ve yargısal merciler tarafından ilgisiz ve yetersiz gerekçe ile reddedilmesinin hukuka aykırı olduğundan şikâyet etmektedir. Kişilerin herhangi bir amaçla ya da taleple kamu kurum ve kuruluşlarına sundukları ve belirli bir konu hakkında geri bildirim bekledikleri dilekçelerinin resmî olarak kayda alınıp alınmadığı bilgisine sahip olmaları, dilekçelerinde belirttikleri hususlarla ilgili olarak söz konusu merciler nezdinde herhangi bir işlem tesis edilip edilmediğini ya da ne tür işlem tesis edildiğini takip edebilmeleri ve gerektiğinde bu işleme karşı yetkili idari ve yargısal makamlara başvurma hakkını kullanabilmeleri açısından bir gerekliliktir. Bu husus kişilerin hürriyetlerinden mahrum bırakıldığı, dolayısıyla genel olarak belirli bir bilgi ve belgeye erişimlerinin daha sınırlı düzeyde olduğu ceza infaz kurumları gibi alanlarda daha da önemlidir.

38. Bu bağlamda kişilerin doğrudan veya yetkili başka bir kurum aracılığıyla kamu kurum ve kuruluşlarına sundukları dilekçeler için o evrakın resmî olarak kayda alındığına dair kendilerine bir belge verilmesinin gerek söz konusu dilekçelerin akıbetini takip edilebilmeleri gerekse bu başvurularla bağlantılı olarak ileride belirli hukuki hakları kullanmaları söz konusu olduğunda ya da dilekçelerle ilgili hususlar hukuki bir uyuşmazlığa konu olduğunda bu kurumlara başvuruda bulunduklarının veya başvuru tarihini ispatlayabilmelerinde, bu kapsamda bilhassa mahkeme hakkı olmak üzere diğer bazı temel

hak ve özgürlükleri kullanabilmelerinde etkili bir hukuki araç olduğu açıktır. Bu itibarla kamu kurum ve kuruluşlarına sunduğu dilekçe için kişiye bu şekilde bir bilginin verilmesi Anayasa'da güvence altına alınan dilekçe hakkı ve bilgi edinme hakkının doğal ve zorunlu bir unsuru olarak kabul edilmelidir.

39. Somut olayda başvurucunun talebi çeşitli kurumlara gönderilmek üzere Ceza İnfaz Kurumuna teslim ettiği dilekçeler için tarafına evrak kayıt numarası verilmesi olmasına rağmen İnfaz Hâkimliğince uyuşmazlığa konu talebin dilekçelerden fotokopi verilmesi olarak ele alındığı ve bu bağlamdaki bir gerekçeyle şikâyetin reddedildiği, dolayısıyla başvurucunun esas talebi hakkında herhangi bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmıştır.

40. Başvurucu, talebinin yalnız evrak kayıt numarası verilmesi olduğunu, fotokopi verilmesiyle ilgili herhangi bir talebinin bulunmadığını, buna rağmen İnfaz Hâkimliğinin talebinden çok farklı bir konuda değerlendirme yaptığını belirterek asıl talebinin hiçbir şekilde değerlendirmediğini ifade etmek suretiyle Ağır Ceza Mahkemesine itiraz etmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi, İnfaz Hâkimliğinin gerekçesinin somut olayla uyuşmadığını belirleyerek bu kapsamda başvurucunun fotokopi verilmesiyle ilgili herhangi bir talebinin olmadığını kabul etmekle birlikte uyuşmazlığın gerçek konusunu teşkil eden evrak kayıt numarası verilmesi talebine yönelik itirazını personel yetersizliği ve bunun yol açacağı güvenlik zafiyeti gerekçesiyle reddetmiştir.

41. Mahkemelerin görevli ve yetkili oldukları bir uyuşmazlığı çözümlerken hukuka uygunluk denetimi yapmaları, dolayısıyla kararlarında da hukuksal değerlendirmelere ve gerekçelere yer vermeleri gerekir. Somut davada ilk derece mahkemesinin kararında uyuşmazlığın konusunun hatalı değerlendirildiği, dolayısıyla kararda yer verilen gerekçenin başvurucunun talebiyle ilgisiz olduğu, nitekim ilk derece mahkemesi kararındaki bu durumun itiraz merciince de tespit edildiği görülmüştür. İtiraz merciince ise uyuşmazlığa konu talebin doğru bir şekilde nitelendiği ancak itiraz merciinin kararında da şikâyete konu edilen idari kararın hukuka uygunluk denetiminin yapılmasından ziyade personel yetersizliği ve bunun yol açacağı güvenlik zafiyeti gibi idari nitelikteki değerlendirmelerden hareket edildiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda başvurucunun özellikle dilekçe hakkı, bilgi edinme hakkı gibi anayasal haklarla bağlantılı olarak ileri sürdüğü ve uyuşmazlığın sonucuna etkili olabilecek nitelikteki iddialarıyla ilgili herhangi bir değerlendirmede bulunulmadığı, bu kapsamda kararda ilgili ve yeterli bir gerekçeye yer verilmediği değerlendirilmiştir. Dolayısıyla yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

43. Başvurucu ihlalin ortadan kaldırılması ile 3.000.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

44. Başvuruda gerekçeli karar hakkı yönünden ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

45. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE,

D. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Karşıyaka İnfaz Hâkimliğine (E.2019/3200, K.2019/3348) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 11/1/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesi, kamu gücü eylem ve işlemleri ile mahkeme kararlarının Anayasa'ya uygunluğunun ve müdahale gerekçelerinin denetimini kendiliğinden yapmaz. Bu sebeple başvurucunun başvurusunun esasını ve bu kapsamda kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığını Anayasa Mahkemesine inceletebilmesi için öncelikle kendisinin ihlal iddialarını gerekçelendirmesi, buna ilişkin olay ve olguları açıklaması ve delillerini sunması zorunludur (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 12/1/2021, § 24).

Anayasa Mahkemesinin başvurucunun yerine geçerek ihlal iddialarını gerekçelendirme, olay ve olguları ortaya koyma ve delil toplama görev ve yükümlülüğü bulunmamaktadır. Söz konusu yükümlülükler başvurucuya aittir (Cemal Günsel [GK], § 25).

Başvuruculların anılan yükümlülüklere uymamaları hâlinde şikâyetlerini temellendiremedikleri için başvuruları açıkça dayanaktan yoksun bulunabilir. Anayasa Mahkemesi temellendirmeye ilişkin incelemesini her başvurunun somut koşullarında yapar. Kuşkusuz başvuruculların bu yükümlülüklere ellerinde olmayan nedenlerle uymamalarının ikna edici gerekçelerini Anayasa Mahkemesine sunmaları ya da Anayasa Mahkemesinin bu durumu işin niteliğinden anlaması hâli müstesnadır (Cemal Günsel [GK], § 26).

Somut olayda başvurucunun evrak kayıt numarasının verilmediğini iddia ettiği, dilekçeleri hangi amaçla verdiği, istediği bilgilerin verilmemesinin ne tür olumsuz sonuçlara yol açtığı hakkında herhangi bir açıklamada bulunmadığı anlaşılmıştır. Bir başka ifadeyle, başvurucu evrak kayıt numarasının kendisine verilmemesi nedeniyle uğradığını iddia ettiği anayasal

haklar ile ve bu hakların hangi suretle ihlal edildiğine böylece anayasal ve kişisel zararının nasıl bir şekilde ihlal edildiğine dair somut bir açıklamada bulunmamıştır. Başvurucu, bu kapsamda sadece, herhangi bir somutlaştırma yapmaksızın adil yargılanma hakkı ile savunma hazırlığı yapma imkanının sağlanmadığından şikâyet etmiştir. Başvurucu, bu kapsamda hangi yargısal merciler nezdinde şüpheli veya sanık sıfatıyla adli işlemlerden sırf evrak kayıt numarasının verilmemesi nedeniyle nasıl bir mağduriyete uğradığına dair herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. İnfaz Hâkimliği başvurucunun talebi olmadığı hâlde evrakların fotokopisinin istenmesiyle ilgili hususa gerekçede yer vererek farklı bir değerlendirme yapmış ise de itiraz aşamasında Ağır Ceza Mahkemesi başvurucunun talebi hakkında İnfaz Hakimliğinin bu değerlendirmesinin taleple farklı olduğunu tespit etmiştir. Bu tespitinin ardından, ilgili talep hakkında nihai yargısal merci olan Ağır Ceza Mahkemesi, ilgili talebe ilişkin olarak değerlendirmelerde bulunmuştur.

Adil yargılanma hakkının maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermesi nedeniyle somut olayda da anlaşılabileceği üzere muhakkak olarak davanın tarafı lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Başvurucu kendisi hakkında başlatılan soruşturma ile kovuşturmalara ve evrak kayıt numarası verilmemesi bu süreçlerdeki uğradığını iddia ettiği anayasal hak kayıplarına ilişkin herhangi bir beyanda bulunmamıştır. Tüm bu açıklamalar sonrasında somut olayda, başvurucunun şikayetlerine konu temel olay ve olgular ile bireysel başvuruya konu ettiği ve temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini açıklamak yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmediği böylece ileri sürdüğü ihlal iddialarına ilişkin olarak temellendirme yapmadığı anlaşılmıştır.

Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Üye Muhterem İNCE

KEREM ALTIPARMAK VE YAMAN AKDENİZ (6)

B. No: 2015/9536 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2015/9536

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KEREM ALTIPARMAK VE YAMAN AKDENİZ BAŞVURUSU (6)

(Başvuru Numarası: 2015/9536)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ceren Sedef EREN

Başvurucular : 1. Kerem ALTIPARMAK

: 2. Yaman AKDENİZ

Vekili : Av. Selim BAKTIAYA

Av. Sevgi KALAN GÜVERCİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, bazı internet sitelerine ve sitedeki içeriklere erişimin engellenmesi kararı verilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, olayların meydana geldiği tarihte insan hakları alanında çalışan akademisyenlerdir (başvurucularla ilgili detaylı bilgi için bkz. Kerem Altıparmak ve Yaman Akdeniz (2), B. No: 2015/15977, 12/6/2019, § 12).

3. Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, Fransa'da yayımlanan bir karikatür ve mizah dergisi olan "Charlie Hebdo"nun belli bir sayısında halkın bir kesiminin benimsediği dinî değerleri alenen aşağılama suçu niteliğinde içerikler bulunduğundan bahisle suç duyurusunda bulunmuştur. Gölbaşı Cumhuriyet Başsavcılığı suç duyurusu üzerine soruşturma başlatmış ve anılan derginin internet sayfası ile Wikipedia sitesinin dergiye

ilişkin URL adresi de dâhil olmak üzere 49 adet URL adresine erişim engeli getirilmesini talep etmiştir. Gölbaşı Sulh Ceza Hâkimliği talebi kabul etmiş ve belirlenen URL adreslerine, 4/5/2007 tarihli ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 9. maddesi uyarınca erişimin engellenmesine karar vermiştir. Anılan Hâkimlik ayrıca halkın bir kesiminin benimsediği değerleri alenen aşağılama suçu niteliğinde olduğu değerlendirilen içeriklerle ilgili URL adreslerinden tamamen çıkarılıncaya kadar erişim engelinin devam etmesine de hükmetmiştir.

4. Başvurucular bu karara itiraz etmiş, itirazları Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından kesin olarak reddedilmiştir. Başvurucular, nihai nitelikteki bu karardan 29/5/2015 tarihinde tebliğ suretiyle haberdar olmuştur.

5. Başvurucular 8/6/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucular somut olayda 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesi uyarınca kişilik haklarının ihlal edildiğinden bahisle söz konusu mahiyetteki haberlere erişimin engellenmesi kararı verilmesinin mümkün olmadığını, Sulh Ceza Hâkimliğinin bu uygulamasının 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinin yorumunu öngörülemeyecek biçimde genişlettiğini belirtmişlerdir. Başvurucular; Hâkimliklerin kararlarının gerekçesiz olduğunu, halkın bir kesiminin benimsediği dinî değerleri alenen aşağılama şeklinde bir içerik bulunmadığını, bu nitelikte olduğu ileri sürülen içeriğin açıkça ifade özgürlüğü kapsamında kaldığını ileri sürmüşlerdir. Başvurucular ayrıca suç olduğu ileri sürülen içerik nedeniyle söz konusu derginin internet sayfasına ve Wikipedia sitesinin anılan dergiye ilişkin kapsamlı bir tarihçe sunan sayfasına erişimin tümüyle engellenmesinin ölçüsüz olduğunu vurgulamışlardır. Başvurucular yıllardır insan hakları ve özellikle ifade özgürlüğü konularında çalıştıklarını, erişime tamamen engellenen her iki internet sitesini aktif olarak kullandıklarını, hukuka açıkça aykırı olan bu engelleme kararından dolayı mağdur olduklarını ve bu suretle ifade özgürlükleri ile diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

8. Başvuruculaların şikâyetlerinin özü; internet kullanıcıları ve özellikle insan hakları alanında çalışmalar yürüten akademisyenler olarak bu kararın haber ve fikir alma, bilgiye erişme haklarına müdahale oluşturduğuna ilişkindir. Bu kapsamda başvuruculaların tüm şikâyetleri ifade özgürlüğü kapsamında incelenecektir (Kerem Altıparmak ve Yaman Akdeniz (2), § 31).

9. Anayasa Mahkemesi; internetin halkın haber almasının ve bilgilerin iletilmesinin gelişiminde önemli bir role sahip olduğunu, herhangi bir sınırlama gözetmeksizin herkesin haber ve fikirlere ulaşması ile fikirlerini yayması noktasında çok önemli bir imkân sağladığını ve bu durumun ifade özgürlüğü açısından çok geniş bir alan yarattığını daha önce pek çok defa belirtmiştir. Dolayısıyla internet sitelerine veya internet sitelerinde yer alan haber ve fikirlere erişimin engellenmesi biçiminde getirilen her türlü kısıtlama, bilgi alma ve verme özgürlüğüne müdahale niteliğindedir (Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş. [GK], B. No: 2013/2623, 11/11/2015, § 34; Birgün İletişim ve Yayıncılık A.Ş. [GK], B.No: 2015/18936, 22/5/2019, §§ 50, 51; Kerem Altıparmak ve Yaman Akdeniz (4), B. No: 2015/18876, 19/11/2019, § 21).

10. Bununla birlikte 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve

Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için mağdur statüsüne sahip olması gerekir. Anayasa Mahkemesi Kerem Altıparmak ve Yaman Akdeniz (2) kararında; haber ve fikir alma özgürlüğünün internet sitelerine erişimin engellenmesi şeklinde yapılan her müdahaleden herkesin doğrudan etkilendiği ve bu tedbir nedeniyle mağdur olduğu anlamına gelecek şekilde geniş yorumlanamayacağını, müdahalenin dolaylı etkilerine maruz kalmış olmasının başvurucunun mağdur sıfatı taşıdığının kabul edilebilmesinde yeterli olmayacağını vurgulamıştır (Kerem Altıparmak ve Yaman Akdeniz (2), § 35).

11. Anayasa Mahkemesi, ifade aracına yönelik müdahaleler nedeniyle bilgi ve fikir alma hakkına sahip olan üçüncü kişiler tarafından ifade özgürlüğünün ihlali iddiasıyla yapılan başvurularda, başvuruculaların mağdur sıfatını taşıyıp taşımadığı hususunun somut olayın şartları bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiş ve başvuruculaların mağdur sıfatını taşıdığının kabul edilebilmesi için somut olayda bulunması gereken birtakım kriterler belirlemiştir. Buna göre Anayasa Mahkemesi söz konusu değerlendirmeyi yaparken somut olayın şartlarına uyduğu ölçüde;

i. Başvurucunun ifade aracını (internet sitesi, sosyal medya platformu, kitap, gazete, dergi vb.) kullanma şekli (içerik sağlayıp sağlamaması: aktif kullanıcı-pasif kullanıcı),

ii. İfade açıklamasına yönelik tedbirin bilgi alma hakkına sahip başvurucu üzerinde doğurabileceği sonuçların ağırlığı,

iii. Bilgiye başka yollardan erişim sağlama imkânının bulunup bulunmadığı,

iv. İfade aracının (somut olayda erişimi engellenen internet sitelerinin ve sosyal medya hesaplarının) özellikleri (kullanıcı/ziyaretçi/takipçi sayısı, işlevi, ulusal/uluslararası platformlarda bilinirliği, alternatifi olup olmaması vb.),

v. İfade aracına yapılan müdahale nedeniyle önemli bir iletişim kaynağından yoksun kalınıp kalınmadığı,

vi. Alınan tedbirin başvurucunun kamusal tartışmaya katılımına engel olup olmadığı,

vii. Alınan tedbir nedeniyle başvurucunun somut olarak belirlenebilir bir menfaatten yoksun kalıp kalmadığı gibi hususları inceleyerek sonuca varmaktadır (Kerem Altıparmak ve Yaman Akdeniz (2), § 37).

12. Başvuruculaların mağdur sıfatı taşıdıklarını kanıtlayabilmeleri için erişimin engellenmesi tedbiri ile bilgi ve fikir alma hakları arasında yukarıda sayılan hususlar temelinde bağ kurma ve soyut iddialardan kaçınma yükümlülüğü vardır (Kerem Altıparmak ve Yaman Akdeniz (2), § 38).

13. Başvurucular söz konusu derginin internet sayfası ile Wikipedia internet sitesinin anılan dergiyle ilgili sayfasına erişimin tümüyle engellenmesinden şikâyet etmektedir. Başvurucular bu sitelerin aktif kullanıcısı olduklarını ileri sürmüş fakat bu adreslerden herhangi birinde içerik sağlayıcısı konumunda olduklarını veya belirli bir meslek ya da başka bir faaliyet kapsamında bu adreslerden aktif olarak yararlandıklarını somut olarak ortaya koymamışlardır.

14. Başvurucular, uzun yıllardır ifade özgürlüğü ve internet alanında çalışan akademisyenler olmaları sebebiyle erişimin engellenmesi şeklindeki şikâyet konusu kararın kendilerini

yakından ilgilendirdiğini ileri sürmüş ancak bu kararın akademik çalışmaları üzerindeki etkilerini açıklamamışlardır. Başvurucular, belirli bir menfaatten yoksun kaldıklarına dair bir kanıt da göstermemişlerdir.

15. Somut olayda başvurucuların bilgiye başka yollardan erişim sağlama imkânlarının olup olmadığı da tartışılmalıdır. Başvuru konusu internet sayfalarının alternatifi bulunmayan kaynaklar niteliğinde oldukları değerlendirilmediği gibi bu adresler dışında bilgiye erişim imkânının yokluğundan da bahsedilemez. Bu doğrultuda somut olayda başvurucuların söz konusu karar nedeniyle önemli bir iletişim kaynağından yoksun kalmadıkları ve bu durumun kamusal tartışmaya katılmalarına engel oluşturmadığı sonucuna varılmıştır.

16. Günümüzde ifade özgürlüğünün kullanımının en etkili aracı hâline gelen internet, bünyesinde siyasi sorunlar ya da kamu menfaatiyle ilgili çalışmalara ve tartışmalara katılmaya yönelik temel araçları barındırmaktadır. Başvurucuların toplumsal konumları ve statüleri de dikkate alındığında erişimin engellenmesi şeklindeki kararın başvurucular üzerinde herhangi bir etki doğurmadığı da söylenemez (Kerem Altıparmak ve Yaman Akdeniz (2), § 43; Kerem Altıparmak ve Yaman Akdeniz (4), § 28). Bununla birlikte somut olay yukarıda yer verilen ilkeler ışığında değerlendirildiğinde başvurucuların, müdahalenin dolaylı etkilerine maruz kalmaktan öteye geçen bir mağduriyetleri bulunduğunu ortaya koyamadıkları görülmektedir.

17. Toplumun menfaatinin korunmasını amaçlayan ve halk davası (actio popularis) olarak isimlendirilen başvurular bireysel başvuru hakkı kapsamında kabul edilmemektedir (Mahmut Tanal, B. No: 2014/11368, 23/7/2014, § 20; Liberal Demokrat Parti, B. No: 2014/11268, 23/7/2014, § 18; Tezcan Karakuş Candan ve diğerleri, B. No: 2014/5809, 10/12/2014, § 21). Müdahalenin subjektif yani bireysel olarak doğrudan maruz kalınan somut etkileri açıklanamadığı sürece müdahale nedeniyle bilgiye ulaşma hakkına halel geldiğine yönelik objektif çıkarımlarda bulunmak başvurunun halk davası olarak nitelendirilmesine engel olamayacaktır (Kerem Altıparmak ve Yaman Akdeniz (2), § 44).

18. Yukarıda yer verilen hususlar ışığında başvuru dilekçelerinde, erişimin engellenmesi kararı ile başvurucuların bilgi ve fikir alma hakları arasında doğrudan ve kişisel bir bağ kurulamadığı, mağdur olduklarının soyut iddialardan öteye geçen gerekçelerle gösterilemediği sonucuna varılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET TAKTAK

B. No: 2018/31601 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/31601

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET TAKTAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/31601)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ömer MENCİK

Başvurucu : Ahmet TAKTAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucunun kurum aracılığıyla satın aldığı bir kitabın kendisine teslim edilmemesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/10/2018 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Eskişehir H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) Fetullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma

suçundan tutuklu olarak bulunmaktadır.

6. Başvurucu bir kitabı kurum aracılığıyla satın almak istemiştir. Bu kitap hakkında herhangi bir yasaklama ya da toplatma kararının varlığı tespit edilememiş, Ceza İnfaz Kurumu ve derece mahkemelerince de böyle bir olgu ortaya konulmamıştır.

7. Başvurucunun talebi üzerine Ceza İnfaz Kurumu anılan kitabı satın almıştır. Kitap kuruma geldikten sonra Ceza İnfaz Kurumu Eğitim Kurulu (Eğitim Kurulu) başvurucuya vermeden önce kitabı incelemeye almıştır. Eğitim Kurulu yaptığı inceleme sonucunda içeriğinde geçen bazı sözlere yer vererek kitabın kişileri kin ve nefrete yönlendirebilecek ifadeler, kurum güvenliğini tehlikeye düşürebilecek yazı ve yorumlar içerdiği gerekçesiyle başvurucuya verilmemesine karar vermiştir.

8. Başvurucu, Eğitim Kurulu kararına karşı Eskişehir 1. İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyette bulunmuştur. Hâkimlik 31/8/2018 tarihli kararıyla başvurucunun şikâyetini reddetmiştir. Ret gerekçesinde Hâkimlik, Eğitim Kurulu kararı çerçevesinde bir inceleme yapmış ve Eğitim Kurulu kararının gerekçesinin yerinde olduğunu ifade etmiştir.

9. Başvurucu, Hâkimlik kararına karşı itiraz yoluna başvurmuştur. İtirazı inceleyen Eskişehir 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) Hâkimlik kararının usul ve yasaya uygun olduğunu belirterek itirazı 17/9/2018 tarihinde reddetmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

10. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Süreli veya süresiz yayınlardan yararlanma hakkı" kenar başlıklı 62. maddesinin olay tarihindeki hâli şöyledir:

"(1) Hükümlü, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir.

(2) Resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla Cumhurbaşkanınca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkartılan gazete, kitap ve basılı yayınlar, hükümlülere ücretsiz olarak ve serbestçe verilir. Eğitim ve öğretimine devam eden hükümlülerin ders kitapları denetime tâbi tutulamaz.

(3) Kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Anayasa Mahkemesinin 24/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

12. Başvurucu; kurum aracılığıyla aldığı kitabın yasaklanmış bir yayın olmadığını, Eğitim Kurulu kararında belirtilen sözlerin siyasi eleştiri mahiyetinde olduğunu, kitabın bir siyasi parti ile daha önceleri cemaat olarak kabul edilen FETÖ/PDY'ye ilişkin açıklamalar içerdiğini belirtmiştir. Bundan başka başvurucu, anılan kitabı bilgi edinmek amacıyla temin etmek istediğini ancak talebinin gerekçesiz kararlarla reddedildiğini ifade etmiş ve adil yargılanma hakkının, ifade özgürlüğünün ve suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal

edildiğini ileri sürmüştür.

13. Bakanlık görüşünde; başvurucunun kurum aracılığı ile satın aldığı "İtham Ediyorum" isimli kitabın Eğitim Kurulunca incelendiği, sayfalarında kişileri kin ve nefrete yönlendirebilecek ifadelerin bulunduğu, kurum güvenliğini tehlikeye düşürecek yazıları kapsadığı gerekçesiyle başvurucuya teslim edilmediği belirtilmiştir. Bundan başka Bakanlık; başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadının ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.

14. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel hatlarıyla başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

15. Anayasa Mahkemesi daha önce vermiş olduğu birçok kararında, tutuklu ve hükümlülere kargo yoluyla gönderilen ya da ziyaretçileri aracılığıyla getirilen veya tutuklu ve hükümlülerin kendi satın aldıkları süreli ya da süresiz yayınların ceza infaz kurumlarına kabul edilmemesini ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmiştir (ilgili kararlar için bkz. İbrahim Kaptan (2), B. No: 2017/30723, 12/9/2018, § 23; Recep Bekik ve diğerleri [GK], B. No: 2016/12936, 27/3/2019, § 24; Ahmet Sil ve Taner Yay, B. No: 2017/35227, 30/9/2020, § 31; Erdoğan Kardeşler, B. No: 2018/15777, 7/4/2021, § 26). Söz konusu kararlar çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında bir ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucunun adına satın alınan kitabın kendisine teslim edilmemesinin haber veya fikir alma özgürlüğü, dolayısıyla ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerekir.

16. Anayasa’nın 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ... kamu düzeni, kamu güvenliği, ... suçların önlenmesi, ... gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir...

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.”

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

18. Herkes gibi hükümlü ve tutuklular da Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65) ve bu bağlamda ifade özgürlüğüne de sahiptir (Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27).

19. Tutuklu ve hükümlülerin süreli veya süresiz yayınlara ulaşabilmesi de bilgi ve kanaatlere ulaşma özgürlüğünün somut yansıması olarak ifade özgürlüğünün koruması altındadır

(İbrahim Bilmez, B. No: 2013/434, 26/2/2015, § 74; Kamuran Reşit Bekir [GK], B. No: 2013/3614, 8/4/2015, § 43; Hüseyin Sürensoy, B. No: 2013/749, 6/10/2015, § 44; Ahmet Temiz (6), B. No: 2014/10213, 1/2/2017, § 34).

20. Bu bağlamda bir ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucunun kurum aracılığıyla aldığı bir yayının kendisine teslim edilmemesinin haber veya fikir alma özgürlüğüne, dolayısıyla ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmiştir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

21. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ...yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ...demokratik toplum düzeninin ...gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

22. Sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

23. 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinin (3) numaralı fıkrasında kurum disiplinini, düzenini veya güvenliğini bozan ya da tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayının hükümlüye verilmeyeceği düzenlenmiştir. Anılan kanun hükmü 5275 sayılı Kanun'un 116. maddesi gereğince tutuklular hakkında da uygulanmaktadır. Dolayısıyla müdahaleye dayanak olan 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

24. Başvuruya konu yayının teslim edilmesi talebi, ceza infaz kurumlarının düzeninin ve güvenliğinin sağlanması amaçlarıyla kabul edilmemiştir. Bu nedenle anılan müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen kamu düzeninin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

25. Anayasa Mahkemesi Serdar Güzelçay ve Diğerleri ([GK], B. No: 2022/66987, 21/12/2023) kararında olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan bir başvuruyu inceleyerek uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede süresiz yayınların ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülere teslim edilip edilmemesinde keyfîliği engelleyecek, aynı hukuki durumda bulunanlara aynı uygulamanın yapılmasını sağlayacak, açık, yol gösterici ve istikrarlı idari uygulamaları garanti edecek bir mekanizmanın bulunmadığı gerekçesiyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Eldeki başvuru yönünden anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

27. Başvurucu, Eğitim Kurulu kararının tarafına tebliğ edilmeden şikâyet hakkını kullanmak zorunda bırakıldığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Somut başvuruda, ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşıldığından bu şikâyetin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

VI. GİDERİM

29. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

30. Başvurucu, tahliye edildiğinden yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. İhlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya 10.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

31. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 664,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 664,10 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Eskişehir 1. İnfaz Hâkimliğine (E.2018/1978, K.2018/2020 sayılı karar) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİCAN ÖNLÜ

B. No: 2018/32166 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/32166

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİCAN ÖNLÜ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/32166)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Kübra ÇİFTÇİ

Başvurucu : Alican ÖNLÜ

Vekili : Av. Enver Erdal ŞİMŞEK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, dokunulmazlık hakkını yeniden kazanan milletvekili hakkında yargılamaya devam edilmesi nedeniyle seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, olayların meydana geldiği tarihte Halkların Demokratik Partisi (HDP) 26. dönem milletvekilidir.

3. 2014 yılının Ekim ayında yaşanan ve ülkenin büyük bir bölümünü etkileyen şiddet olayları ve sonrasında 2015 yılının Haziran ayından itibaren ülkede yaşanan terör saldırılarının artması dolayısıyla siyasi çevrelerde ve kamuoyunda milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması hususunda yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda bu yönde değişiklik yapılmasını öngören kanun teklifi 12/4/2016 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulmuştur. TBMM Genel Kurulunda 20/5/2016 tarihinde kabul edilen 6718 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle Anayasa'ya geçici 20. madde eklenmiştir.

4. Söz konusu Anayasa değişikliği 8/6/2016 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe

girmiştir. Buna göre TBMM tarafından kabul edildiği 20/5/2016 tarihi itibarıyla maddede sayılan mercilere intikal etmiş dosyalar hakkında Anayasa'nın 83. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan yasama dokunulmazlığına ilişkin hüküm uygulanmayacaktır. Böylece Adalet Bakanlığı verilerine göre Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) grubuna mensup 29 milletvekiline ait 50, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) grubuna mensup 59 milletvekiline ait 215, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) grubuna mensup 10 milletvekiline ait 23, HDP grubuna mensup 55 milletvekiline ait 518 ve 1 bağımsız milletvekiline ait 5 fezlekeyle ilgili olarak yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümler uygulanmamış ve bu dosyalar gereği için ilgili mercilere iade edilmiştir.

5. Başvurucunun yasama dokunulmazlığı da 8/6/2016 tarihinde yürürlüğe giren Anayasa'nın geçici 20. maddesi ile kalkmıştır. Dokunulmazlığının kaldırılmasıyla Tunceli Asliye Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) hakaret ve basit tehdit suçundan yargılanmaya başlayan başvurucu, yargılama süreci devam ederken -24/6/2018 tarihinde yapılan genel seçimde- yeniden milletvekili seçilerek 27. dönem milletvekili olmuştur.

6. Başvurucu yeniden milletvekili seçilmesi nedeniyle yargılamayı yürüten Ceza Mahkemesinden durma kararı verilmesini talep etmiştir. Ceza Mahkemesi başvurucunun bu talebini kabul ederek 17/7/2018 tarihli kararıyla yargılamanın durmasına karar vermiştir. Bu karara Tunceli Cumhuriyet Başsavcılığınca itiraz edilmesi üzerine Tunceli 1. Ağır Ceza Mahkemesi 21/9/2018 tarihinde itirazı kabul ederek durma kararını kesin olarak kaldırmıştır.

7. Başvurucu nihai kararı 19/10/2018 tarihinde öğrenmiş, 6/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyonca, aralarında kişi ve konu yönünden irtibat bulunan 2018/32228, 2018/32231 ve 2018/37798 numaralı başvuruların 2018/32166 numaralı başvuruyla birleştirilmesine ve başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

9. Bu süreçte dava, Tunceli 1. Asliye Ceza Mahkemesinde yeniden esas alarak görülmeye başlamıştır. Başvurucu 6/10/2020 tarihli duruşmada, Anayasa Mahkemesinin Kadri Enis Berberoğlu (2) ([GK], B. No: 2018/30030, 17/9/2020) kararında seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine karar verdiğini, kendisinin de Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yaptığını, kendi durumunun bahsi geçen kararla benzer olduğunu belirterek durma kararı verilmesini talep etmiştir. Bu talep üzerine Mahkeme, sonraki duruşmalarda başvurucunun eldeki bireysel başvurusunu bekletici mesele yapmıştır. 14/9/2021 tarihinde yapılan son duruşmada ise başvurucunun yapmış olduğu bireysel başvurunun bekletici mesele yapılmasından vazgeçilmesine ve Kadri Enis Berberoğlu (3) ([GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021) kararına atıfta bulunarak yargılamanın durmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu, yeniden milletvekili seçildiği hâlde durma kararı verilmeyerek yargılamaya devam edilmesi nedeniyle seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

11. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinde kimlerin bireysel başvuru yapabileceği sayılmıştır. Anılan maddenin (1) numaralı fıkrasına

göre bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için üç temel ön şartın birlikte bulunması gerekmektedir. Bu ön şartlar başvurucunun kamu gücünün eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı güncel bir hakkının ihlal edildiği iddiasında bulunması, iddia edilen ihlalden kişinin kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması ve bunların sonucunda başvurucunun mağdur olduğunu iddia etmesidir (Fetih Ahmet Özer, B. No: 2013/6179, 20/3/2014, § 24).

12. Anayasa Mahkemesi açısından idari makamlar ve derece mahkemeleri tarafından başvurucular lehine bir tedbir ya da kararın alınması suretiyle ihlalin tespit edilmesi, verilen karar ile bu ihlalin uygun ve yeterli biçimde giderilmesi hâlinde ilgili tarafın artık mağdur olduğu ileri sürülemeyecektir (Sadık Koçak ve diğerleri, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 83).

13. Somut olayda yargılamayı yürüten Ceza Mahkemesi bireysel başvurunun yapılmasından sonraki bir tarihte Kadri Enis Berberoğlu (3) kararına atıfta bulunarak durma kararı vermiştir. Gerçekten de Anayasa Mahkemesi somut olaya benzer nitelikte olan Kadri Enis Berberoğlu (2) kararında Anayasa'nın geçici 20. maddesi ile dokunulmazlığı kaldırıldıktan sonra bir ceza mahkemesinde yargılanmakta iken tekrar milletvekili seçilen başvurucu hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesinin Meclisin yeniden dokunulmazlığı kaldırmasına bağlı olduğuna ve dokunulmazlık kaldırılmadan yargılanmaya devam edilmesinin seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkına müdahale oluşturduğuna karar vermiştir (Kadri Enis Berberoğlu (2), § 62).

14. Bahsi geçen kararda Anayasa Mahkemesi, yasama dokunulmazlığına istisna getiren Anayasa'nın geçici 20. maddesinin yürürlüğe girmesinden sonra başvurucunun yeniden milletvekili seçilmesine rağmen -Anayasa'nın 83. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca dokunulmazlığı kaldırılmadan- hakkındaki yargılamaya devam olunmasını Anayasa'nın sözüne uygunluk kriteri yönünden incelenmiş; yeniden milletvekili seçilmesine karşın hükmen tutuklu olarak kovuşturma sürdürülüp infaz evresine geçilerek başvurucunun yasama dokunulmazlığını koruyan Anayasa'nın 83. maddesi hükmüne aykırı davranıldığı, dolayısıyla Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınmış olan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

15. Sonuç olarak Tunceli 1. Ağır Ceza Mahkemesinin Tunceli Cumhuriyet Başsavcılığının itirazını kabul ederek yargılamada verilen durma kararını kaldırmasıyla başlayan ihlal, sonraki bir tarihte yargılamayı yürüten Ceza Mahkemesince ortadan kaldırılmıştır. Dolayısıyla bireysel başvurunun karara bağlandığı şu aşamada başvurucunun seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkına yönelik güncel bir mağduriyetinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

16. Açıklanan gerekçeyle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÖKHAN YILDIRIM

B. No: 2018/32710 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/32710

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÖKHAN YILDIRIM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/32710)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Gökhan YILDIRIM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mesleğe kabul kararının Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (Hâkimler ve Savcılar Kurulu/HSK) tarafından kaldırılması işlemine karşı açılan davanın incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun savcılık stajını tamamlaması sonrasında HSK tarafından 23/1/2014 tarihinde mesleğe kabulü yapılmıştır. Başvurucu, Hayrabolu Cumhuriyet savcısı olarak mesleğe başlamıştır.

3. Başvurucunun mesleğe kabul kararı HSK Üçüncü Dairesinin 11/6/2015 tarihli ve 2015/6279 sayılı kararıyla kaldırılmıştır. Anılan kararda, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen 2014/20429 sayılı soruşturma kapsamında alınan 10/2/2015 ve 2/3/2015 tarihli uzman bilirkişi raporlarında adayların cevap örüntülerinin incelenmesinde iki farklı yazılım kullanıldığı, bu yazılımlarda hesaplanan omega indeksi ile çoktan seçmeli sınavlarda kopya çekme girişimlerinin tespit edilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir. Bu raporda başvurucunun adı "iki yazılımdan biri tarafından cevap örüntüleri arasında birden fazla kişi ile benzerlik olduğu tespit edilen ve rastgele doğru cevabı bulma olasılığı 0,01 ve altı olan adaylar" arasında sayılmıştır.

4. Başvurucunun bu karara karşı yaptığı yeniden inceleme talebi HSK Üçüncü Dairesinin 6/9/2016 tarihli ve 2016/9206 sayılı kararıyla reddedilmiştir. Başvurucunun bu karara karşı yaptığı itiraz HSK Genel Kurulunun 1/2/2017 tarihli ve 2017/15 sayılı kararıyla reddedilmiştir.

5. Başvurucu, HSK Üçüncü Dairesinin 11/6/2015 tarihli ve 2015/6279 sayılı işleminin iptali talebiyle 10/5/2017 tarihinde Danıştayda dava açmıştır. Danıştay Beşinci Dairesi 9/11/2017 tarihli kararıyla söz konusu uyuşmazlığın ilk derece mahkemesi olarak Danıştayda çözümlenmesi gereken nitelikteki uyuşmazlıklardan olmadığı gerekçesiyle davayı görev yönünden reddetmiş ve Ankara İdare Mahkemesine göndermiştir.

6. Ankara 12. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 25/1/2018 tarihinde davanın incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Kararda, başvurucunun mesleğe kabul kararının kaldırılmasına ilişkin olarak HSK Üçüncü Dairesinin 11/6/2015 tarihli ve 2015/6279 sayılı kararına karşı Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrası uyarınca yargı yoluna başvurulmasının hukuken mümkün olmadığı belirtilmiştir.

7. Başvurucunun istinaf talebi, Ankara Bölge İdare Mahkemesi (BİM) 3. İdari Dava Dairesinin 14/9/2018 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir.

8. Nihai karar, başvurucuya 2/10/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 31/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

10. Darbe teşebbüsü sonrasında yürürlüğe giren kanun hükmünde kararnamelerle (KHK) bazı kamu görevlileri görevlerinden uzaklaştırılmıştır. Başvurucu da bu kapsamda 2/1/2017 tarihli ve 679 sayılı KHK ile kamu görevinden çıkarılmıştır. Söz konusu KHK'da başvurucunun unvanına "adli yargı hâkim adayı" olarak yer verilmiştir. Başvurucu kamu görevinden çıkarılmasına karşı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonuna (Komisyon) başvuru yapmıştır. Komisyon 27/10/2020 tarihli ve 2020/12579 sayılı işlemiyle başvurucunun talebini reddetmiştir. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kayıtlarından başvurucunun bu karara karşı açtığı davanın Ankara 28. İdare Mahkemesinin 6/7/2022 tarihli kararıyla reddedildiği, davanın istinaf incelemesinde olduğu anlaşılmaktadır.

11. Avukatlık mesleğinden adli yargı hâkim ve savcı adaylığına geçmek isteyenler için 6/5/2012 tarihinde yapılan yazılı yarışma sınavında kopya çekildiği iddiaları üzerine açılan ceza davasında başvurucu da yargılanmıştır. Ankara 15. Ağır Ceza Mahkemesinde başvurucu hakkında resmî belgede sahtecilik ve kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçlarından açılan davada 11/10/2018 tarihinde verilen beraat kararının istinaf incelemesinden geçerek 14/7/2020 tarihinde kesinleştiği anlaşılmıştır. Başvurucu hakkında aynı davada silahlı terör örgütüne üye olma suçundan verilen beraat kararı Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 11/4/2022 tarihli ve E.2021/5281, K.2022/1951 numaralı kararı ile onanmıştır. Başvurucu hakkında Ankara 15. Ağır Ceza Mahkemesince verilen beraat kararlarının, başvurucunun cezalandırılmasına yeter, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil ve emare elde edilememesi nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendine dayanılarak verildiği anlaşılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu; mesleğe kopya iddialarının olduğu sınavla değil daha sonra yapılan bir sınavla girdiğini, mesleğe kabul kararının kaldırılmasına ilişkin kararın amacı ve sonucu itibarıyla meslekten çıkarma cezası olduğunu ve meslekten çıkarma cezasıyla aynı hukuksal sonucu doğurduğunu, savunmasının alınmadığını, hakkında Ankara 15. Ağır Ceza Mahkemesinde açılan davada beraat ettiğini, başvuruya konu davada yargılama yapılmadan incelenmeksizin ret kararı verildiğini belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında hâkim ve savcılarla ilgili gerçekleştirilen işlemlere yönelik iç hukukta başvuru yolu olmadığına işaret edilerek başvuruların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi kapsamı dışında olduğunun ifade edildiği, somut bireysel başvurunun konu bakımından Anayasa Mahkemesinin yetki alanı içinde bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık, HSK tarafından gerçekleştirilen mesleğe kabul kararının geri alınması işleminin, mesleğe kabul kararından önce gerçekleşen olaylardan kaynaklandığını ve idarenin bu işlemi gerçekleştirme iradesinin sakatlanması nedeniyle yapıldığını, meslek içinde gerçekleşen olaylardan kaynaklı olarak alınan meslekten çıkarma kararlarından bu yönden farklılık arz ettiğini ifade etmiştir.

14. Anayasa Mahkemesinin somut başvuruyla aynı konuya ilişkin olan İsa Çetin ([GK], B. No: 2019/2284, 11/1/2024) kararında, dava konusu yapılan mesleğe kabul kararının kaldırılması işlemine karşı Anayasa ile yargı yolunun kapatılıp kapatılmadığı hususunda ulaşılacak sonucun hem başvurunun konu bakımından bireysel başvurunun kapsamına girip girmediğinin hem de mahkemeye erişim hakkının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirilmesinde etkili olacağı belirtilmiş bu sebeple konu bakımından yetki ve uygulanabilirlik meselelerinin esasla birlikte incelenmesinin uygun olduğu ifade edilmiştir (İsa Çetin, § 58). Somut başvuruda da anılan değerlendirme çerçevesinde konu bakımından yetki ve uygulanabilirlik hususları esasla birlikte incelenecektir.

15. Anayasa Mahkemesi İsa Çetin kararında, ceza hukuku ve salt disiplin hukuku anlamında bir ceza olmayan meslekten çıkarmanın hukuki mahiyetini belirlemek için Anayasa'nın 159. maddesinin Anayasa'nın 139. maddesi ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (İsa Çetin, § 93). Anılan kararda, Anayasa'nın 159. maddesindeki meslekten çıkarma cezası kavramının Anayasa'nın 139. maddesindeki istisnalardan olan "meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler"in içinde kaldığı (İsa Çetin, § 99), HSK işlemlerine karşı yargı yolunun açık olma istisnasını teşkil eden meslekten çıkarma cezasının kapsamına, disiplin cezaları dışında genel olarak hâkim ve savcıların kusurlu eylem ve durumları nedeniyle Anayasa'nın 139. maddesinin ikinci fıkrası anlamında meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilip azledilmeleri sonucunu doğuran tasarrufların da girdiği belirtilmiştir (İsa Çetin, § 103).

16. İsa Çetin kararında, mesleğe kabul kararının kaldırılması Anayasa'nın 139. maddesinin ikinci fıkrasındaki "meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler" kapsamında görülmüştür. Kararda, başvurucunun kendi kusurundan kaynaklanmakta olan eylemi ve buna karşılık olarak HSK tarafından eyleme ilişkin olarak idari takdir hakkı da kullanılarak bir ceza verildiği, bunun Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrasındaki meslekten çıkarma cezası niteliğinde olduğu ve bu nedenle bu işleme karşı yargı yolunun açık olması gerektiği değerlendirilmiştir (İsa Çetin, § 109). Kararda, anayasal anlamda meslekten çıkarma cezası mahiyetinde bir işlem varken Mahkemenin işlemin yargı denetimine kapalı olduğu gerekçesiyle verdiği davanın incelenmeksizin reddine dair kararı ile mahkemeye

erişim hakkına yapılan müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığından mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (İsa Çetin, §§ 112-115).

17. Somut olayda anılan kararda ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

19. Başvurucu; kararla kendisine suç isnat edilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin, savunma imkânı verilmemesi nedeniyle savunma hakkının, kopyacı ilan edilmesi nedeniyle şeref ve itibara saygı hakkının, çalışıp emekli olamaması nedeniyle mülkiyet hakkının, eğitimi ve diplomalarının yok sayılması nedeniyle eğitim hakkının, kamu görevinden kalıcı olarak çıkarılması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşıldığı ve hükmedilen giderim dikkate alındığında diğer ihlal iddiaları yönünden ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve 1.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

21. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

22. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının incelenmesine GEREK BULUNMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 12. İdare Mahkemesine (E.2018/86, K.2018/105) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EROL MOTUR VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/5934 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/5934

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

EROL MOTUR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/5934)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucular : 1. Erol MOTUR

2. Fikret KARATAŞ

3. Harun AYKUT

4. Mustafa AKIN

5. Soner ŞİMŞİR

6. Yılmaz DENİZ

Vekilleri : Av. Yusuf İsmail ERTAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; iş sözleşmesi feshedilen başvurucuların işe iade ve sendikal tazminat taleplerinin reddedilmesi nedeniyle sendika hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucuların çalıştığı davalı işyeri, internet sitesinde yer alan bilgilere göre 1937 yılından bu yana ayakkabı üretimi yapan bir firmadır.

3. Başvurucular 3/4/2012 tarihinde deri alanında faaliyet gösteren Türkiye-Deri İş

Sendikasına üye olmuştur.

4. Başvuruculaların iş sözleşmesi 30/4/2012-2/5/2012 tarihleri arasında "iş gücü maliyetinin azaltılması" amacıyla 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesi kapsamında işçilik alacakları ödenerek feshedilmiştir.

5. Başvurucular, iş sözleşmesinin sendikal nedenlerle feshedildiği iddiasıyla Ankara 3. İş Mahkemesinde işe iade ve sendikal tazminat talepli dava açmıştır.

6. Başvurucular, iş sözleşmelerinin sendikal nedenlerle feshedildiğini ispat edebilmek için tanık deliline başvurmuştur. İlk derece mahkemesinde dinlenen davacı tanıklarının beyanlarının ilgili kısmı şöyledir:

Tanık E.Ç: "..Biz bakanlığa 4/4/2012 tarihinde sendika üyeliği için müracaatta bulunduk. Toplam çalışan sayısı 58 idi 33 kişi çalışma bakanlığına mürcaat ettik. Bir iki üyemiz daha geldi toplam sayımız biraz yükseldi aradan birkaç hafta geçtikten sonra 27/4/2012 tarihinde sendikalı 9 iş arkadaşımızın iş akdine son verildi. Kendilerine bir açıklama yapılmadı. 30/4/2012 de tekrar iş başı yapmak için fabrikaya geldiler çalışmak istediklerini söyler ancak iş veren 'ben sizi kovdum hangi yüzle geliyorsunuz' dedi... Ben halen deri iş sendikasında örgütlenme uzmanıyım. 4,5 yıldır çalışmaktayım. Çıkarılan arkadaşların yasal işçi alacakları ödenmişti. 35 kişi sendikalıydı. Bunların iş akitleri feshedildi. Daha sonra da diğer 23 kişinin de iş akdi feshedildi. Tahminen bir ay içinde 58 kişinin iş akdine son verildiğini duydum. Bizim üyelerimiz çıkartıldıktan sonra kayıt dışı işçi çalıştırıldığını duydum. Fakat çalışma bakanlığına şikayet etmemize rağmen çalışma bakanlığı geldiği zaman içerde kimse olmadığı için bir işlem yapılamadı..."

Tanık T.B: "...Ben iş yerinde 7 ay kadar çalıştım. Sendikaya üye olan kişilerin tamamını çıkardılar, sendikalı olmayanlar halen çalışıyorlar. Sendikalı olmayanların bir kısmı başka iş yerlerinde görevlendirildi. Şirkete ait satış mağazasında görevlendirildiklerini duydum. Usta başı biz izine gitmeden önce bana sendikaya üye olup olmadığımı sordu, ben üye olduğumu söyleyince sendikalı işçi çalıştırmayı düşünmediği söyledi. Vazgeçmemi söyledi. Toplam 35 sendikalı işçi işten çıkarıldı..."

Tanık T.B: "...ben 2010 yılında Togo'da çalışmaya başladım ancak sigortam yapılmadı. Daha sonra sendika olayları olduğu zaman 9 işçiyi çıkardılar ondan bir gün sonra da beni çıkardılar. Toplam emeklilerle birlikte 65 kişi çıkardılar. 35 kişi sendikalıydı. 12 kişi emekliydi. Sendika yüzünden 9 kişiyi çıkardılar; ayrıca emekli olanlar işlerine devam ettiler ..."

7. İlk derece mahkemesi 8/7/2013 tarihinde davaların reddine karar vermiştir. İlk derece mahkemesinin gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...İşletmesel kararın niteliği incelenmiştir. 2/4/2012 karar tarihi ve 345 nolu kararda davalı şirketin üretimini yaptıkları ürünlerin Türkiye'deki iş gücü maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle uygulamaya koydukları yurt içi ve yurtdışı fason ürün tedarikçileriyle yaptıkları çalışmalar neticesinde daha düşük maliyetler ile işlerine devam edebileceklerine ve istihdam edilen personel sayısında iş gücü maliyetinin azaltılması amacıyla kademeli olarak işten çıkarmaların yapılmasına ve bu kararın 30 gün içinde uygulanmaya konulmasına karar verdikleri tespit edilmiştir.

... 28/05/2012 tarihli Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Ulucanlar Sosyal Güvenlik İl Merkezine ve 29/05/2012, 29/05/2012, 29/05/2012 tarihli sanayi odası ve Ankara Valiliği

Sanayi ticaret İl Müdürlüğü ve Ankara sanayi ve ticaret Odasına yapılan başvurular incelenmiştir.

Bu nedenle iş yerinin kapatma konusundaki kararının doğru ve tutarlı olduğu mahkememizce kabul edilmiştir.

İşverenin faaliyetlerinde ekonomik kriz dikkate alındığında kar amacı gütmesi esastır. Bu nedenlerle davalının kar amaçlı olarak maliyet tutarını göz önüne alarak değerlendirme yapması doğaldır. Mahkememize ibraz edilen raporlarda, yurtdışı satın alma maliyetleri keşif yapılarak değerlendirildiğinde birim maliyet fiyatlarının ülkelere göre farklılık arzettiği fason olarak üretim yapılan ülkelerden daha ucuza mal edildiği anlaşılmıştır.

Davalı Togo A.Ş. tarafından dosyaya sunulan bir çift ayakkabı üretim maliyet tablosu incelendiğinde 2011 yılında üretilen bir çift ayakkabının ortalama birim maliyetinin 72,84 TL olduğu, yurt dışı satın alma maliyetlerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Mahkememize liste olarak sunulmuştur.

Bu nedenlerle bir çift ayakkabı üretim maliyetinin düşük olması istenmesi nedeniyle yurtdışına açılması doğaldır...Togo A.Ş. 'nin 2012 yılı döneminde bir çift ayakkabı maliyetinden yurtdışına göre %4,33 oranında yüksek olduğu anlaşıldığından davalının üretim maliyetini düşürmek amacıyla yurtdışına açılmasının uygun olduğu bu nedenle işletmesel kararın yerinde olduğu mahkememizce görülmüştür.

Tartışılması gereken diğer husus iş akdinin sendikal faaliyetler nedeniyle sonlandırılıp sonlandırılmadığıdır.

...2/4/2012 tarihli 345 sayılı şirketin kararı incelenmiştir. Kademeli olarak bir kısım işçilerin iş akdine son verilmiştir. Davacı 32 işçinin 3/4/2012 tarihinde sendikaya üyelikleri kabul edilmiştir. Ancak resmi olarak Türkiye Deri İş Sendikası tarafından davalı iş yerine bildirimde bulunulmamıştır.

Türkiye Deri İş Sendikası 4/4/2012 tarihinde T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğüne davalı işyerinden Toplu İş Sözleşmesi Bağıtlamak isteğiyle başvurusunu 33 işçiye ait sendika üye kayıt fişleri ile yapmıştır.

... 4/4/2012 tarihinde davalı işyerinde çalışan işçi sayısının 58 kişi olduğu ve üretim işyerinin tasfiyesinin ilk kez açıkça belirtildiği 27/4/2012 tarih ve 347 nolu yönetim kurulu kararı ile aynı gün davacı 9 işçinin iş akitlerinin feshedildiği tespit edilmiş ve dolayısıyla Deri İş Sendikasının... davalı işyerinden Toplu İş Sözleşmesi Bağıtlamak isteğiyle başvurusunda belirtilen işyeri veya işletme toplu iş sözleşmesi yapabilmesi için gerekli çoğunluğu sağlayabilmesi koşulunu yitirdiği görülmüştür.

Davacı 9 işçinin davalı işyerine 30/4/2012 tarihinde işbaşı saatinde içeri alınmadıkları ve kendilerine iş akitlerinin feshedildiğinin yazılı bir tebligat yapılmadan feshedildiğini ve bu konu ile ilgili kendilerine ve üyesi bulundukları Deri İş sendikasına bilgi verilmesi gerekliliğine dair Ankara 54. Noterliğinden davalı şirkete çekilmiş ihtarname dosyasındadır.

... sendikal faaliyetler sonucu iş akdinin feshedildiği konusunda yeterli delil olmadığı işletmesel karar nedeniyle iş akdinin son bulduğu anlaşılmıştır..."

8. Temyiz üzerine Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 18/11/2013 tarihinde kararın bozulmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... 1-Her ne kadar mahkemece davanın reddi yönünde hüküm kurulmuşsa da, davalı

tarafından önce işçi sayısının azaltılmasına karar verilmişken ardından işyerinin tümden kapatılmasına karar verilmesi karşısında, davalı tarafça alınan işletmesel kararın tutarlı olarak uygulanıp uygulanmadığı, feshin son çare olması ilkesine uyulup uyulmadığı konusunda yeterli araştırmanın yapılmadığı anlaşılmaktadır ... Bunun için de işletmesel karara ilişkin belgelerin yanında, işletmede veya işyerinde çalışan tüm işçilerin görev tanımları, işletme, işyeri organizasyon şeması, işten çıkarılacak işçilerin görev tanımları ve çalıştıkları bölümleri gösteren kayıtlar ile fesihten önce ve sonrasını kapsayacak şekilde işçi alımı ve çıkarılmasını gösteren işyeri SGK bildirgeleri, davalı işyerine ait tasarruf tedbiri alınmasına sebep olan fesih öncesi ve sonrasına ilişkin mali durumunu gösteren mali bilançolar getirtilmeli, serbest muhasebeci mali müşavir, işletme yönetimi uzmanı, işletmenin faaliyet alanını (ayakkabı imalatı) ve iş organizasyonunu bilen uzman teknik bilirkişiden oluşan üç kişilik bilirkişi heyeti ile işyerinde keşif de yapılarak yeniden inceleme yapılmalı ve feshin yukarıda belirtilen ilkelere göre geçerli sebebe dayanıp dayanmadığı net olarak belirlenmelidir. Mahkemece eksik inceleme ve araştırma ile yazılı şekilde karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.

2-İşverence yapılan feshin sendikal sebebe dayanıp dayanmadığı hususunda taraflar arasında uyuşmazlık bulunmaktadır.

Mahkemece feshin sendikal sebebe dayanıp dayanmadığı hususunda yapılan araştırma ve inceleme yetersizdir. Dosya içeriğine göre; feshe ilişkin işletmesel karar ile işyerindeki sendika üyelik başvurularının büyük çoğunluğunun aynı tarihe denk geldiği de dikkate alınarak, 2/4/2012 tarihinden önce de davalı işveren işyerinde sendikal hareketlenme olup olmadığı, işçilerin bu hususta bir örgütlenmesi bulunup bulunmadığı ve varsa işverenin buna ilişkin bilgisinin olup olmadığı, işyerinde fesih tarihi itibari ile çalışan, sendikaya üye olan, üyelikten çekilen, üyelikten çekilenlerden çalıştırılan, iş sözleşmesi feshedilen, işten çıkarılanlardan sendikalı olan ve sendikalı olup da işyerinde çalışması devam eden işçiler olup olmadığı dosya içeriğinden anlaşılamamaktadır. Feshin sendikal sebebe dayanıp dayanmadığı hususunun kuşkuya yer vermeyecek şekilde açıklığa kavuşturulması için belirtilen yönlerden gerekli araştırmaya gidilmeli ve toplanacak deliller dosya içeriği ile yeniden bir değerlendirmeye tabi tutularak sonucuna göre bir karar verilmelidir..."

9. Bozma sonrası yapılan yargılamada ilk derece mahkemesi 8/5/2017-27/2/2018 tarihlerinde aynı gerekçelerle davaların reddine karar vermiştir. İlk derece mahkemesinin gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Mahkememizce emsal dosyadaki bozma nedenleri gözönüne alınarak bilirkişi incelemesi yaptırılmış ve bozma ilamı doğrultusunda yeniden değerlendirilmiştir.

Mahkememizce işletmesel kararın iş verence tutarlı olarak uygulanıp uygulanmadığı ve feshin son çare olup olmadığı ve bu ilkeye uyulup uyulmadığı hususları araştırılmıştır. Öncelikle grup şirketleri ve davalı şirketin fesihten önceki ve sonraki 6 aylık dönemi kapsayan işçi hareketleri incelenmiştir.

Davacıların çalışmış olduğu binanın boşaltılmış ve gayri faal durumda olduğu tespit edilmiştir.

...

Bilirkişilerce de incelendiği üzere... toplam 12 aylık dönem için giren personel ayrılan personel ve mevcut personel sayıları ile bu personelin ünvan ve fiilen yaptıkları işler ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Davalı bünyesindeki İstanbul Şişli, Kayseri, Ankara Antares, Gaziantep, İstanbul Viaport ve Bursa Mağazalarının dönem içinde kapatıldığı görülmüştür.

Davalı bünyesindeki Ankara Cepa, Ankara Gordion mağazalarının da dönem içinde kapandıkları tespit edilmiştir.

Mahkememizce mağazalarda çalışmaya devam eden ve çıkartılan personeller incelenmiştir. Kayıtlar üzerinden iş gücü analizi yapılmıştır.

Davalı TOGO Ayakkabı Sanayi ve Ticaret A.Ş de sadece tek bir personelin kaldığı, bu kapsamda G.D.nin muhasebe müdürü olarak görev yaptığı,

Davalı TOGO Ayakkabı Sanayi ve Ticaret A.Ş.'den 4 imalat işçisinin (Z.Ö, O.Ö.,A. B.,R.M) merkez biriminde büro memuru olarak görev yapmaya başladığı, ancak Z.Ö., 13/11/2013, O.Ö. nün 31/8/2016 ve A.B. nin 19/6/2014 tarihlerinde işten ayrıldıkları, R.M.nin halen çalışmaya devam ettiği,

Belirtilen zaman diliminde;

davalı birimi bünyesine alınan personelin tamamının Ayakkabı Satış Personeli (5223.03) olarak istihdam edildiği,

davalı bünyesinde olan daha sonra kapatılan Şişli Mağazası tarafından istihdam edilen personelin tamamının Ayakkabı Satış Personeli (5223.03) olarak istihdam edildiği,

davalı bünyesinde olan daha sonra kapatılan Kayseri Mağazası tarafından istihdam edilen tek personelin Ayakkabı Satış Personeli (5223.03) olarak istihdam edildiği,

davalı bünyesine alınan tek personelin Ayakkabı Satış Personeli (5223.03) olarak istihdam edildiği,

davalı bünyesinde olan daha sonra kapatılan Ankara Anteras Mağazası tarafından istihdam edilen tek personelin Ayakkabı Satış Personeli (5223.03) olarak istihdam edildiği,

davalı bünyesinde olan daha sonra kapatılan Gaziantep Mağazası tarafından istihdam edilen tek personelin Ayakkabı Satış Personeli (5223.03) olarak istihdam edildiği,

davalı bünyesinde olan daha sonra kapatılan İstanbul Viaport Mağazası tarafından istihdam edilen personelin tamamının Kasiyer (5230.04) ve Ayakkabı Satış Personeli (5223.03) olarak istihdam edildiği,

davalı bünyesinde olan daha sonra kapatılan Bursa Mağazası tarafından herhangi bir istihdam yapılmadığı,

davalı Ankara Atatürk Bulvarı Mağazası bünyesine alınan personelin Ayakkabı Satış Personeli (5223.03) olarak ve Muhasebe Personeli (4311.07) olarak istihdam edildiği,

davalı Ankara İzmir Caddesi Mağazası bünyesine alınan personelin Ayakkabı Satış Personeli (5223.03) olarak ve Büro Personeli (4110.03) olarak istihdam edildiği,

davalı Ankara Ankamall Migros Mağazası bünyesine alınan tek personelin Ayakkabı Satış Personeli (5223.03) olarak istihdam edildiği,

davalı bünyesinde olan daha sonra kapatılan Ankara CEPA Mağazası bünyesine alınan personelin Ayakkabı Satış Personeli (5223.03) ve Kasiyer (5230.04) olarak istihdam edildiği,

davalı bünyesinde olan daha sonra kapatılan Ankara Gordion Mağazası bünyesine alınan

personelin Ayakkabı Satış Personeli (5223.03) ve Kasiyer (5230.04) olarak istihdam edildiği, tespit edilmiştir.

Mahkememizce diğer tüm şubelerde de yapılan inceleme sonucunda TOGO Deri Ürünleri Pazarlama A.Ş eski üretim yeri dahil halen diğer şirketler bünyesinde açık olan mağazalarda her hangi bir üretim yapılmadığı ve ayakkabı üretim personeli istihdam edeceği herhangi bir pozisyon bulunmadığı tespit edilmiştir.

Davalı şirkette ve grup şirketlerde sonradan yapılan istihdamlarla davalı adına fason üretim yapılıp yapılmadığı ve üretimin bir şekilde devam edip edilmediği incelenmiştir. Davalı şirketin eski üretim yeri dahil hiç bir iş yerinde üretim yapmadığı, üretim personeli istihdamı için pozisyon olmadığı ve fason üretim yapmadığı anlaşılmıştır.

Bu nedenlerle tüm dosya kapsamı işletmesel karara ilişkin belgeler işçilerin görev tanımları, iş yeri organizasyonları şeması ve çalıştıkları bölümleri gösteren kayıtlar fesihten öncesi ve sonrasını gösteren işçi alımı ve çıkarılması, sgk bildirimleri, mali durum, mali bilançolar, fason ürünler konusundaki incelemeler dikkate alındığında işletmesel karar gereği işletmenin iş yerinin ve işin gereklerinden kaynaklanan sebeplerden dolayı işçinin iş akdine son verildiği ve işçinin başka bir bölümde çalıştırılmasının mümkün olmadığı ve feshin son çare olması ilkesi mahkememizce kabul edildiğinden bu yönü ile davanın reddine karar verilmiştir.

Bozma ilamı kapsamına göre yapılan incelemede elde edilen sonuçlar, bilirkişi raporunda yapılan tespitler değerlendirildiğinde; raporlara göre ham madde maliyetlerinin tahmini, işçilik maliyetlerinin tahmini, amortisman, genel yönetim, pazarlama, satış, dağıtım ve Ar-Ge maliyetlerinin tahmini enerji maliyetlerinin tahmini dikkate alınarak ana maliyet kalemlerinin toplamı sonucunda maliyet tespiti yapılmıştır.

Mahkememize alternatifli olarak tablolar sunulmuştur. Tüm maliyetler ithal edilen ayakkabıların tümü kategori olarak dikkate alındığından tahmine edilmiş ortalama maliyetten %33 daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Davalı şirkette ve grup şirketlerde davalı adına fason üretim yaptığına ilişkin bir delil bulunmadığı, işyerinde yapılan incelemede davalıya ait üretim işyerinin tamamen boşaltılmış ve gayri faal durumda bulunduğu ve grup şirketlerde üretim faaliyeti olmaması nedeniyle işletmesel kararın tutarlı olarak uygulandığı; davacının istihdam edilebileceği kadro ve pozisyon bulunmaması nedeniyle fesihte son çare olması ilkesine riayet edildiği ve feshin geçerli nedene dayandığı; mahkememizce düşünülmüştür.

İşletmesel nedenle iş akitlerinin son bulunduğu kabul edilmişse de ayrıca feshin sendikal sebebe dayanıp dayanmadığı hususu da incelenmiştir.

İşveren sendika üyelerinden bilgisi olmadığını öne sürmektedir. 15/2/2012 tarihinde işveren tarafından üretim sektörü analizi yapıldığında maliyet durumu dikkate alınarak yeni bir sistem getirilmek istenmiştir.

Bu nedenlerle işveren ve iş yerinin kapanmasına ilişkin 345 Sayılı Yönetim Kurulu kararı 2/4/2012 tarihinde alınmıştır.

Bu karar 15/2/2012 tarihli üretim sektörü analiz raporu sonucunda değerlendirilerek alınmıştır.

İşçilerden 3 kişi 30/3/2012 tarihinde 30 kişi 2/4/2012 tarihinde 1 kişi 4/4/2012 tarihinde

üyelik için müracaatta bulunmuştur. 33 kişi 3/4/2012 tarihinde 1 işçi 14/4/2012 tarihinde sendika üyeliğine kabul edilmiştir.

Deri iş sendikası yetki tespiti için ÇSGB ye 4/4/2012 tarihinde müracaat etmiştir.

İş yerinin kapanma sürecinin başlaması ve sendikaya müracaat ve sendika üyeliğine kabul edilme tarihi yakın tarihlerdir.

Deri iş sendikasının TİSGLK 13/1 maddesine göre 3 gün içinde üyelik fişlerini iş verene vermesi gerektiği halde işverene bildirim yapılmamıştır.

Yetki tespiti için ÇSGB ye müracaat edildiği 4/4/2012 tarihi itibariyle davalı işveren sendika üyeliklerinden haberdar olmamıştır.

Dosyada bulunan 11/5/2012 tarihli video kaydı incelendiğinde davacılardan E. K.nin '...biz derdimizi işverene karşı anlatmaya çalıştık. Bizim karşılaştığımız tek bir cevap vardı. Siz başınızın çaresine bakın, biz her türlü şartta bu işi yapmayacağız, Çinden, Kore'den getirdiğimiz ayakkabılar bize daha karlı demeye başladılar. Bizi her şekilde hakir görmeye başladılar. Bunun neticesinde örgütlenerek biz de 35 arkadaşım ile birlikte Deri İş Sendikasına üye olduk ...' beyanı; sendika üyeliğinden bahsedilen ilk bildirinin 9 işçi tarafından 30/4/2012 tarihli noter ihtarnamesi olduğu ve işverenin bu ihtarname ile sendika üyeliklerinden haberdar olduğu düşünülmüştür.

Yönetim Kurulu Kararı 2/4/2012 tarihli olduğuna göre sendikal faaliyet nedeniyle iş akitlerinin feshedilmesi mahkememizce kabul edilmemiştir.

Aynı gerekçelerle Ankara 3. İş Mahkemesinin 2016/295 Esas ve 2017/449 Karar sayılı ilamı da Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 02/11/2017 tarih 2017/43012 Esas ve 2017/23870 Karar sayılı ilamıyla onanmıştır. Davalı şirketin eski üretim yeri dahil hiç bir iş yerinde herhangi bir üretim faaliyeti yapılmadığı, üretim personeli istihdamı için pozisyonlar bulunmadığı ve iş verenin işletmesel kararının haklı olduğu ve feshin geçerli sebebe dayandığı mahkememizce kabul edilerek davanın reddine karar verilmiştir..."

10. Anılan karar Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 22/10/2018 tarihli kararıyla onanmıştır.

11. Başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

13. Açıklanan gerekçelerle başvurunun makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası

yönünden başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Sendika Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucular iş sözleşmelerinin sendikal nedenlerle feshedildiğini, sendikaya üye olunduğunu öğrenen işverenin, sendika üyesi olduğunu tahmin ettiği işçileri öncelikle işten çıkardığını ileri sürmüştür. Başvuruculara göre işverenin amacı mensubu oldukları sendikanın yetki almasını engellemektir. Bu kapsamda başvurucular, işletmesel neden gerekçe gösterilerek işten çıkarılmalarının sendika hakkını ihlal ettiğini öne sürmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik İncelemesi

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas İncelemesi

a. Mevzuat

16. 4857 sayılı İş Kanunu'nun "Feshin geçerli sebebe dayandırılması" kenar başlıklı 18. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Otuz veya daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinde en az altı aylık kıdemi olan işçinin belirsiz süreli iş sözleşmesini fesheden işveren, işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan geçerli bir sebebe dayanmak zorundadır.

Özellikle aşağıdaki hususlar fesih için geçerli bir sebep oluşturmaz:

a) Sendika üyeliği veya çalışma saatleri dışında veya işverenin rızası ile çalışma saatleri içinde sendikal faaliyetlere katılmak.

b) İşyeri sendika temsilciliği yapmak.

..."

17. 4857 sayılı İş Kanunu'nun "İşverenin haklı nedenle derhal fesih hakkı" kenar başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"- Süresi belirli olsun veya olmasın işveren, aşağıda yazılı hallerde iş sözleşmesini sürenin bitiminden önce veya bildirim süresini beklemeksizin feshedebilir:

...

II- Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri:

(h) İşçinin yapmakla ödevli bulunduğu görevleri kendisine hatırlatıldığı halde yapmamakta ısrar etmesi.

...

İşçi feshin yukarıdaki bentlerde öngörülen sebeplere uygun olmadığı iddiası ile 18, 20 ve 21 inci madde hükümleri çerçevesinde yargı yoluna başvurabilir"

18. 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun "Sendika özgürlüğünün güvencesi" kenar başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) İşçilerin işe alınmaları; belli bir sendikaya girmeleri veya girmemeleri, belli bir sendikadaki üyeliği sürdürmeleri veya üyelikten çekilmeleri veya herhangi bir sendikaya üye olmaları veya olmamaları şartına bağlı tutulamaz.

(2) İşveren, bir sendikaya üye olan işçilerle sendika üyesi olmayan işçiler veya ayrı sendikalara üye olan işçiler arasında, çalışma şartları veya çalıştırmaya son verilmesi bakımından herhangi bir ayrım yapamaz. Ücret, ikramiye, prim ve paraya ilişkin sosyal yardım konularında toplu iş sözleşmesi hükümleri saklıdır.

(3) İşçiler, sendikaya üye olmaları veya olmamaları, iş saatleri dışında veya işverenin izni ile iş saatleri içinde işçi kuruluşlarının faaliyetlerine katılmaları veya sendikal faaliyette bulunmalarından dolayı işten çıkarılamaz veya farklı işleme tabi tutulamaz.

(4) İşverenin (…) yukarıdaki fıkralara aykırı hareket etmesi hâlinde işçinin bir yıllık ücret tutarından az olmamak üzere sendikal tazminata hükmedilir.

(5) Sendikal bir nedenle iş sözleşmesinin feshi hâlinde işçi, 4857 sayılı Kanunun (…), 20 ve 21 inci madde hükümlerine göre dava açma hakkına sahiptir. İş sözleşmesinin sendikal nedenle feshedildiğinin tespit edilmesi hâlinde, 4857 sayılı Kanunun 21 inci maddesine göre işçinin başvurusu, işverenin işe başlatması veya başlatmaması şartına bağlı olmaksızın sendikal tazminata karar verilir. Ancak işçinin işe başlatılmaması hâlinde, ayrıca 4857 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen tazminata hükmedilmez. İşçinin 4857 sayılı Kanunun yukarıdaki hükümlerine göre dava açmaması ayrıca sendikal tazminat talebini engellemez.

(6) İş sözleşmesinin sendikal nedenle feshedildiği iddiası ile açılacak davada, feshin nedenini ispat yükümlülüğü işverene aittir. Feshin işverenin ileri sürdüğü nedene dayanmadığını iddia eden işçi, feshin sendikal nedene dayandığını ispatla yükümlüdür.

(7) Fesih dışında işverenin sendikal ayrımcılık yaptığı iddiasını işçi ispat etmekle yükümlüdür. Ancak işçi sendikal ayrımcılık yapıldığını güçlü biçimde gösteren bir durumu ortaya koyduğunda, işveren davranışının nedenini ispat etmekle yükümlü olur. ..”

b. Yargıtay İçtihadı

19. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun sendikal fesih iddiasının değerlendirilmesi bakımından ortaya koyduğu kriterlerle ilgili 7/10/2009 tarihli ve E.2009/9-372, K.2009/416 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... fesih tarihine yakın tarihlerde işyerinde çalışan işçi sayısı, işyerinde çalışan sendikaya üye olan ve olmayan işçilerin sayısı, hangi tarihlerde üye oldukları, üyelikten çekilen, çekilme sonrası çalışmaya devam eden işçilerin olup olmadığı, çıkarılan işçilerin kaçının sendikalı olduğu, yeni işçi alınıp alınmadığı ve alınmışsa yeni işçilerin sendikalı olup olmadığı, toplu iş sözleşmesi prosedürü uygulanmasının söz konusu olup olmadığı, işverence ekonomik veya teknolojik nedenlere dayalı bir fesih yoluna gidilmesi halinde teknik yönden bu hususların araştırılması, feshin son çare olarak kullanılıp kullanılmadığının değerlendirilmesi gereklidir."

c. Somut Olayın Değerlendirilmesi

20. Anayasa Mahkemesi, benzer başvurularda mahkemelerin sendikal nedenlerle iş sözleşmelerinin feshinin sendika hakkını ihlal ettiği iddialarını incelemiştir (bkz. Emine Yaşar Kaya ve Melike Gök, B. No: 2020/32802, 19/7/2013; Muharrem Çimen [GK], B. No:

2016/5002, 23/3/2023; Ayhan Akyüz ve diğerleri, B. No: 2018/6851, 10/5/2023; Aydın Okutucu ve diğerleri, B. No: 2020/11279, 24/5/2023; Emrah Üzegül ve diğerleri, B. No: 2020/22386, 7/6/2023; Refiye Şentürk Varlı, B. No: 2021/10518, 20/7/2023). Anayasa Mahkemesi bu başvurularda bir iş sözleşmesinin salt sendikal nedenlerle feshedilip feshedilmediğinin tespit edilebilmesi için -Yargıtay ve AİHM içtihatlarında vurgulanan hususları da gözönüne alarak- bazı kriterler belirlemiştir. Bu kriterler, dava konusu olaylara göre genişletilmesi mümkün olmakla birlikte şöyle sıralanabilir;

- Fesih tarihine yakın tarihlerde işyerinde çalışan işçi sayısı, işyerinde sendikaya üye olan ve olmayan işçilerin sayısı, hangi tarihlerde üye oldukları, üyelikten istifa eden/istifa sonrası çalışmaya devam eden işçilerin olup olmadığı, çıkarılan işçilerin kaçının sendikalı olduğu, yeni işçi alınıp alınmadığı ve alınmışsa yeni işçilerin sendikalı olup olmadığı,

- Sendikal neden kavramının, bir fiilin sendikal olarak değerlendirilebilmesi için sadece kurulu bir sendika tarafından yahut sendika üyeleri tarafından yapılmasının zorunlu olmadığının gözönüne alınması, sendika üyesi olmayan bir işçinin henüz kurulmamış bir sendikanın örgütlenmesi için veya kurulmuş bir sendikanın propagandasını yapmak üzere organizasyon düzenlenmesi ya da düzenlenen bir faaliyete katılması veya destekleyici eylemlerde bulunması (sendikaya üye toplama, sendikal konuşmalar yapma, broşür dağıtma vb.) gibi faaliyetlerin de sendikal faaliyet kapsamında değerlendirilmesi, bunun sonucunda anılan hususların iş sözleşmesinin feshinde etkili olup olmadığının belirlenmesi,

- İş sözleşmesi feshedilenlerin sendikal faaliyette öncü olup olmadıkları,

- Toplu iş sözleşmesi prosedürü uygulanmasının söz konusu olup olmadığı,

- Özellikle sendika üyesi olan ve/veya sendikal faaliyet içerisinde bulunan işçilerin benzer gerekçelerle ve/veya yakın tarihlerde işten çıkarılıp çıkarılmadığı,

- İşyerinde başka sendikalara üyesi işçilerin olup olmadığı, mensubu olduğu sendikadan istifa edenlerin başka bir sendikaya üye olup olmadığı, tüm sendikalı işçilerin toplam işçi sayısına oranı (işyerinin varsa başka şubelerinde çalışan sayısının da dikkate alınarak bu oranın belirlenmesi), bu oranın dava konusu fesih tarihinden önceki ve sonraki dönemlerde ne şekilde değiştiği (örneğin altışar aylık ya da birer yıllık önceki ve sonraki dilimlerin esas alınması),

- Hâlen sendikalı çalışan varsa sayılarının sembolik olup olmadığı, bu kişilerin üye olduğu sendikaların işyerinde toplu iş sözleşmesi imzalayabilmek için yetkili sendika olma ihtimallerinin bulunup bulunmadığı,

- Sendikal fesih iddialarına ilişkin tanık dinlenip dinlenmediği, bilirkişi raporu alınıp alınmadığı; bu delillerin ne şekilde değerlendirildiği, anılan delillere itibar edilmemişse nedenlerinin ilgili ve yeterli gerekçe ile açıklanıp açıklanmadığı,

- Sendikalı olanların veya sendikal faaliyette bulunanların çalışma alanlarında baskıya uğrayıp uğramadığı (bilmedikleri işlerde çalıştırma, işveren tarafından bizzat yahut diğer çalışanlar aracılığıyla sözlü baskı yapılması, sosyal medya hesaplarının takip edilmesi, gerek olmadığı hâlde fazla iş yükleme/fazla mesaiye bırakma, düşük ücretle çalıştırma, özlük haklarından yararlandırmama veya az yararlandırma vb.),

- Sendikal faaliyetlerin iş gücünü etkileyip etkilemediği ve bunun işverence ortaya konulup konulamadığı,

- İşletmesel nedenlerle işten çıkarmalarda öncelikle sendikalı veya sendikal faaliyette bulunan işçilerin çıkarılıp çıkarılmadığı,

- Performans nedeniyle işten çıkarmalarda objektif kriterler belirlenip belirlenmediği, bu kriterlerin sendikalı veya sendikal faaliyette bulunanlarla diğer işçilere aynı şekilde uygulanıp uygulanmadığı,

- Aynı ya da benzer gerekçelerle işten çıkarılan işçilerin başka mahkemelerde görülen davalarının farklı sonuçlandığına ilişkin iddialar varsa bu iddiaların dikkate alınıp alınmadığı, varsa bu kararlardan neden ayrışıldığının izah edilip edilmediği kriterlerin mahkemelerce somut olaya uyduğu ölçüde uygulanması gerekir (Ahmet Yavuz, B. No: 2019/28133, 14/12/2023, § 28).

21. Bu kapsamda eldeki başvuruda olduğu gibi sendikal nedenlerle bir iş sözleşmesinin sonlandırıldığı iddia edildiğinde mevzuatın gerektirdiği hususların ve ispat şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmek öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Derece mahkemelerinin olayın şartlarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu açıktır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Önemle değinmek gerekir ki derece mahkemeleri önündeki uyuşmazlık ne kadar Anayasa'da yer alan temel hak ve hürriyetleri ilgilendirirse Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında bu hak veya hürriyete ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvencelerini denetleme yetkisi o kadar artar. Anayasa Mahkemesinin temel görevi Anayasa'da yer alan hükümlerin yeknesak ve doğru bir biçimde uygulanmasını sağlamaktır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa'nın 51. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemekle yetinmektedir. Dolayısıyla yapılan incelemede derece mahkemelerinin yeri alınmamakta, kamusal makamların süreç içindeki tutumları sendika hakkı bağlamındaki usule ilişkin güvenceler açısından değerlendirilmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 40; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13351, 15/12/2020, § 40; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, B. No: 2016/16056, 21/4/2021, § 57; Muharrem Çimen, § 42; Aydın Okutucu ve diğerleri, § 39). Bu noktada Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, başvuruculların sendikal nedenlerle işten çıkarıldıkları gerekçesiyle açtıkları davalarda devletin pozitif yükümlülüğünün gerektirdiği şekilde yargısal bir değerlendirme yapılıp yapılmadığına, özellikle derece mahkemelerinin kararlarının konuyla ilgili ve yeterli gerekçe içerip içermediğine ilişkindir.

22. Eldeki başvuruda, ilk derece mahkemesi altı ayrı bilirkişi raporu aldırarak detaylı bir inceleme yapmış ve sendikal feshin gerçekleşmediği sonucuna ulaşmıştır. Öncelikle mahkemece; işverenin işletmesel karar kapsamında aldığı fesih gerekçesi incelenmiş; davalı işyerinin tüm şubeleri açısından ayrı ayrı değerlendirilme yapılmış ve iş gücü maliyetlerinin düşürülmesinin kaçınılmaz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sendikal fesih iddiası yönünden yapılan değerlendirmede ise işletmesel kararın 2/4/2012 tarihinde alındığı; başvuruculların sendika üyeliklerinin 3/4/2012 olduğu, sendikanın bu konuda işverene bildirim yapmadığı belirtilmiştir. İlk derece mahkemesi değerlendirmesine göre dosyadaki bilgi ve belgelerden; davalı, başvuruculların sendika üyesi olduklarını, kendisine gelen noter ihtarnamesi ile 30/4/2012 tarihinde öğrenmiştir. Bu kapsamda sendikal fesih olgusunun gerçekleşmediği sonucuna ulaşılmış, anılan karar Yargıtay tarafından onanmıştır.

23. Neticede somut başvuruya konu davada ilk derece mahkemesi, ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesinde Anayasa Mahkemesince geliştirilen ve benimsenen kriterleri dikkate alarak kapsamlı bir değerlendirmede bulunmuştur. Bu itibarla başvuruculaların ileri sürdüğü iddiaların mahkemece ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılandığı, verilen kararlarda belirtilen tespit ve gerekçeler itibarıyla yargısal makamlarca anayasal anlamda takdir yetkisinin sınırının aşılmadığı ve yargısal sistemin olayda etkili bir şekilde işletildiği görülmüştür. Dolayısıyla sendika hakkı çerçevesinde devletin pozitif yükümlülüklerinin olayın şartları altında yerine getirildiği sonucuna varılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT ALTINTAŞ

B. No: 2019/20326 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/20326

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT ALTINTAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/20326)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Murat ALTINTAŞ

Vekili : Av. İpek TÜRKYILMAZ KABAKTEPE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; bakım tazminatının tahsili amacıyla açılan davanın aynı toplu iş sözleşmesi kapsamında bulunan kişilerin aynı konuda açtığı davaların aksi yönünde bir sonuca ulaşılarak reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu 11/11/2003 ve 20/11/2013 tarihleri arasında Gediz Elektrik Dağıtım Anonim Şirketinde elektrik teknisyeni olarak çalışmış, 13/1/2014 tarihinde üyesi olduğu sendika ile davalı dağıtım şirketi arasında yapılan toplu iş sözleşmesi kapsamında bakım tazminatının ödenmesi için dava açmıştır.

3. Davayı inceleyen İzmir 4. İş Mahkemesi (Mahkeme) 29/4/2015 tarihli kararla davayı kabul etmiştir. Anılan karar davalı tarafından temyiz edilmiştir. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 9/10/2018 tarihli kararı ile hükmü bozmuştur. Bozma kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Mahkemenin, toplu iş sözleşmesinin ilgili düzenlemesinden yararlanabilmek için, ilgili görev ünvanında fiilen çalışma şartının mevcut olması gerektiğine dair değerlendirmesi yerinde ise de, salt dosya kapsamındaki tanık beyanları, bordro ve diğer yazılara göre davacının fiilen anılan görev ünvanında çalıştığı kabul edilemez. Davacı, toplu iş sözleşmesinde belirtilen görev ünvanında çalışmış ise de, fiilen bakım işini yapmadığı sabittir. Aynı gün Dairemizce temyiz incelemesi yapılan ve davacı işveren tarafından Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile (birleşen dava davalısı olarak) bu dosyanın davacısı aleyhine açılan davada, ilk derece mahkemesinin davanın reddine dair kararının bozulması yönünde karar verilmiştir. Böylece 'a) Proje ve Tesis Müdürlüğü bünyesinde elektrik teknisyeni, elektrik baş teknisyeni, elektrik mesul teknisyeni ve elektrik uzman teknisyeni unvanında çalışan personelin 'her ne kadar bakım işini yapmasa da bakım tazminatına hak kazandıkları.... bu kapsamda Proje ve Tesis Müdürlüğü ile Malzeme Satın Alma Müdürlüğü bünyesinde görev unvanları belirtilen personele bakım tazminatı ödenmediği ve bu kapsamda geriye dönük olarak işçilerin sendikalı oldukları süre içinde ve 3 yıllık teftiş dönemi esas alınarak bakım tazminatına hak ettikleri belirtilen personele bakım tazminatlarının, TİS'in 99 ncu maddesinde belirtilen orana göre tahakkuk ettirilerek ödenmesi gerektiği' ne dair ÇSGB İş Teftiş Kurulu Başkanlığınca hazırlanan 27.09.2013 gün ve 9686-İNC/40 sayılı raporun iptali gerektiği kanaatine ulaşılmıştır. Bu itibarla, tüm dosya kapsamı ve Dairemizin 2017/18819 esas sayılı dosyası dikkate alınarak, eldeki davada da davacı yönünden bakım tazminatından yararlanma şartlarının oluşmadığı kabul edilmelidir. Mahkemece şartlar oluşmadığı halde, hatalı hukuki değerlendirme yapılarak yazılı şekilde bakım tazminatı alacağının kabulüne karar verilmiş olması bozmayı gerektirmiştir.

..."

4. Mahkeme, bozma ilamına uyduktan sonra 24/12/2018 tarihli kararla davanın reddine karar vermiştir. Başvurucu, anılan kararı temyiz etmiş, Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 18/4/2019 tarihinde kararı onamıştır. Başvurucu, nihai hükmü 20/5/2019 tarihinde öğrendikten sonra 13/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

5. Başvurucu, bakım tazminatının tahsili amacıyla açtığı davanın aynı toplu iş sözleşmesi kapsamındaki kişilerin aynı konuda açtığı davaların aksi yönünde bir sonuca ulaşılarak reddedildiğini, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin bakım tazminatı davalarıyla ilgiliE.2009/2698 ve E.2010/18624 sayılı kararlarında içtihadın farklı olduğunu, bu Daireye giden dosyaların onandığını, içtihat farklılığı nedeniyle mağdur olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ve eşiklik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

6. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin özü benzer nitelikteki davalarda farklı yönde kararlar verilmesine ilişkin olduğundan başvuru hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

7. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların

kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

8. Somut olayda başvurucunun açtığı davada Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, işçinin toplu iş sözleşmesi kapsamında bakım tazminatı alabilmesi için sadece görev unvanının olmasının yeterli olmadığına, fiilen de bu hizmetin yapılması gerektiğine vurgu yapmıştır. Mevcut işyeri ile ilgili olarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığınca hazırlanan 27/9/2013 tarihli raporun iptali talebiyle açılan davada başvurucu davalı olarak yer almış, söz konusu bu dosyada Yargıtayın anılan Dairesi başvurucunun fiilen bakım işini yapmadığının açık olduğunu belirtmiştir. Neticede Daire başvurucunun açtığı bakım tazminatının tahsili davasıyla ilgili olarak başvurucunun fiilen bakım işini yapmaması nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

9. Başvurucu, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin bakım tazminatı davalarıyla ilgiliE.2009/2698 ve E.2010/18624 sayılı kararlarında içtihadın farklı olduğunu, bu Daireye giden dosyaların onandığını, içtihat farklılığı nedeniyle kendisinin mağdur edildiğini ileri sürmüştür. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 23/6/2009 tarihli ve E.2009/2698, K.2009/17745 sayılı onama kararına konu mahkeme kararı incelendiğinde etip uzman teknisyeni olan davacının fiilen bakım işini yerine getirdiğini belirterek bakım tazminatı davası açtığı Mahkemenin 7/11/2008 tarihinde bakım tazminatı şartları gerçekleştiğinden davayı kabul ettiği ve kararın onandığı görülmüştür. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 12/9/2012 tarihli E.2010/18624, K.2012/29259 sayılı bozma kararı incelendiğinde davacı işçinin davalı işveren nezdinde etip baş teknisyeni unvanıyla çalıştığını belirterek bakım tazminatı talep ettiği, Mahkemenin davayı kabul ettiği, anılan Dairenin ise davacı işçinin görevinin ve fiilen yaptığı işin net olarak belirlenmediği gerekçesiyle kararı eksik incelemeden bozduğu, Mahkemenin de takip edilmeyen ve yenilenmeyen davanın açılmamış sayılmasına karar verdiği tespit edilmiştir.

10. Dolayısıyla Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin başvurucunun başvuru formunda belirttiği ve yukarıda ayrıntılı olarak açıklanan kararlarında da işçinin toplu iş sözleşmesi kapsamında bakım tazminatı alabilmesi için fiilen bu işin yapılmasının gerektiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin başvurucunun davasına konu kararı ile Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin kararları arasında içtihat farklılığı olmadığı anlaşılmıştır.

11. Farklı sonuçlanan yargılamalarda davacılar farklı işyerlerinde çalışmakta olup davacıların işyerindeki statüleri, çalışma şartları, bakım tazminatı ödenmesi için aranılan fiilen çalışma şartını gerçekleştirip gerçekleştirmediği hususlarının her bir davacı yönünden farklı değerlendirmelere yol açabileceği açıktır.

12. Anayasa Mahkemesinin kural olarak somut davadaki kanıtları değerlendirme ve hukuk kurallarını yorumlama gibi bir görevi yoktur. Ancak mahkemelerin yargılama sırasında taraflarca ileri sürülen argümanların gerçekliğinin tespitine yönelik gerekli ve etkili incelemeleri yapması, elde edilen deliller çerçevesinde ilgili ve yeterli bir gerekçeyle değerlendirme yaparak ulaştığı sonucun makul ve öngörülebilir sınırlar içinde olması adil yargılanma hakkının bir gereğidir.

13. Başvuru konusu olayda başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların yargılama mercilerince delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, başvurucunun iddialarını ve itirazlarını ileri sürme imkânından yoksun bırakılmadığı,

mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan durum bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduklarına karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET BURAK KUKUT VE MURAT KALE

B. No: 2019/24563 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/24563

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET BURAK KUKUT VE MURAT KALE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/24563)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Aydın AYGÜN

Başvurucular : 1. Mehmet Burak KUKUT

Vekili : Av. Ayşe Nesibe YAZAR

2. Murat KALE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucuların ücreti kendilerince karşılanarak kurum idaresi aracılığıyla satın aldıkları yabancı dilde yazılmış süreli yayınların kendilerine teslim edilmemesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/7/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. 2019/25636 ve 2019/27432 numaralı başvurular incelenen başvuruyla birleştirilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuşlardır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucular, olayların yaşandığı dönemde Sincan 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) Fetullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) ilişkin suçlardan tutuklu olarak bulunmaktadır.

6. Başvuruculaların kurum idaresi aracılığıyla ücretini ödeyerek satın aldıkları, uluslararası haber ve yorum dergileri niteliğinde olduğu bilinen "Time" ve "The Economist" adlı dergiler Ceza İnfaz Kurumu Eğitim Kurulu Başkanlığının (Eğitim Kurulu) 28/5/2019 tarihli kararları ile başvuruculara teslim edilmemiştir.

7. Eğitim Kurulunun 28/5/2019 tarihli, 2019/113 ve 2019/115 Karar numaralı kararlarındaki "Time" dergisine ilişkin değerlendirmesinde; 9. sayfasında yer alan Sri Lanka'da gerçekleşen şiddet olaylarına değinen yazıda yer verilen görüşlerin, terör örgütleriyle Müslümanları özdeşleştirir nitelikte olduğu sonucuna ulaşmıştır. Anılan yazının Müslümanları suç veya suçluyu destekleyen konumda gösterdiği belirtilmiştir. Derginin başvuruculara verilmesi hâlinde dinî kökene yönelik ayrıştırıcı veya ayırımcı davranışların ortaya çıkabileceği ileri sürülmüştür.

8. Eğitim Kurulunun 28/5/2019 tarihli, 2019/116 Karar numaralı kararındaki "The Economist" dergisine ilişkin değerlendirmesinde; 7. sayfada Türkiye'de gerçekleşen seçimler hakkında değerlendirmelerin bulunduğu ve bu değerlendirmelerde Türkiye Cumhuriyeti devletinde demokrasinin ve hukukun bulunmadığı algısını yaratacak ifadelere yer verildiği, yine yazının devamında Cumhurbaşkanı'na ve Yüksek Seçim Kuruluna yönelik mesnetsiz değerlendirmelerin olduğu tespit edilmiştir. Derginin başvuruculara verilmesi hâlinde başvuruculara dergide kullanılan toplumları ve kişileri birbirinden ayrıştırıcı dilin etkisiyle hükümlü ve tutuklular ile kurumda çalışan personele karşı şiddet eğilimli davranışlar sergileyebileceği kanaatine ulaşıldığı belirtilmiştir.

9. Başvurucular, Eğitim Kurulunun kararına karşı infaz hâkimliklerine şikâyette bulunmuşlardır. Başvuruculara şikâyetleri ilgili infaz hâkimlikleri tarafından, söz konusu kararlara karşı yapılan itirazlar ise ilgili ağır ceza mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Nihai kararlar başvuruculara tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

10. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Süreli veya süresiz yayınlardan yararlanma hakkı" kenar başlıklı 62. maddesinin olay tarihindeki hâli şöyledir:

"(1) Hükümlü, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir.

(2) Resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla Cumhurbaşkanınca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkartılan gazete, kitap ve basılı yayınlar, hükümlülere ücretsiz olarak ve serbestçe verilir. Eğitim ve öğretimine devam eden hükümlülerin ders kitapları denetime tâbi tutulamaz.

(3) Kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez."

11. 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinin 2020 yılında yapılan değişiklikten sonraki hâli şöyledir:

"(1) Hükümlü, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir.

(2) Resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla Cumhurbaşkanınca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkartılan gazete, kitap ve basılı yayınlar, hükümlülere ücretsiz olarak ve serbestçe verilir. Eğitim ve öğretimine devam eden hükümlülerin ders kitapları denetime tâbi tutulamaz.

(3) (Değişik:14/4/2020-7242/32 md.) Kurum disiplinini, düzenini veya güvenliğini bozan ya da tehlikeye düşüren, hükümlülerin iyileştirilmesi amacına ulaşmayı zorlaştıran yahut müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez.

(4) (Ek:14/4/2020-7242/32 md.) Basın İlân Kurumu aracılığıyla resmî ilan ve reklam yayınlama hakkı bulunmayan gazeteler, ceza infaz kurumuna kabul edilmez. Ancak ilan ve reklamın geçici süreyle kesilmesi hâli, bu hükmün dışındadır. Yabancı dilde yayımlanmış gazete ve dergilerin ceza infaz kurumuna kabul edilmesinde Adalet Bakanlığı yetkilidir."

12. İlgili diğer ulusal hukuk için bkz. İbrahim Kaptan (2), B. No: 2017/30723, 12/9/2018, §§ 15-19; ilgili uluslararası hukuk için bkz. Ahmet Temiz (6), B. No: 2014/10213, 1/2/2017, §§ 17, 18.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Anayasa Mahkemesinin 24/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

14. Başvurucular adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculara İddiaları ve Bakanlık Görüşü

15. Başvurucular, Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunduklarını, kurum idaresi aracılığıyla satın aldıkları yabancı dergilerin hukuka aykırı ve keyfî gerekçelerle kendilerine teslim edilmemesinin anayasal haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

16. Bakanlık görüşünde; ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Eğitim Kurulu kararlarında dergilerde yer alan yazılar hakkındaki değerlendirmelerin ve değinilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca söz konusu dergilerin içeriğinin, bu içerikteki bir derginin tutuklu/hükümlülere verilmesinin cezaevindeki düzen ve disiplini bozucu olabilecek nitelikteki etkisinin gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

17. Başvurucu Mehmet Burak Kukut vekili Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak

bireysel başvuru formunda ileri sürdükleri iddiaları yinelemiştir.

2. Değerlendirme

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Anayasa Mahkemesi daha önce vermiş olduğu birçok kararında, tutuklu ve hükümlülere kargo yoluyla gelen ya da ziyaretçileri aracılığıyla getirilen veya tutuklu ve hükümlülerin satın aldıkları süreli ya da süresiz yayınların ceza infaz kurumlarına kabul edilmemesini ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmiştir (ilgili kararlar için bkz. Recep Bekik ve diğerleri [GK], B. No: 2016/12936, 27/3/2019, § 24; İbrahim Kaptan (2), § 23; Ahmet Sil ve Taner Yay, B. No: 2017/35227, 30/9/2020, § 31; Erdoğan Kardeşler, B. No: 2018/15777, 7/4/2021, § 26). Söz konusu kararlar çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında bir ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucuların bazı dergilerin temin edilmesine yönelik taleplerinin kabul edilmemesinin haber veya fikir alma özgürlüğü, dolayısıyla ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerekir.

19. Anayasa’nın 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ... kamu düzeni, kamu güvenliği, ... suçların önlenmesi, ... gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir...

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

21. Tutuklu ve hükümlüler, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65). Bu bağlamda tutuklu ve hükümlülerin ifade özgürlüğü de Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altındadır (Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27).

22. Tutuklu ve hükümlülerin süreli veya süresiz yayınlara ulaşabilmesi de bilgi ve kanaatlere ulaşma özgürlüğünün somut yansıması olarak ifade özgürlüğünün koruması altındadır (İbrahim Bilmez, B. No: 2013/434, 26/2/2015, § 74; Kamuran Reşit Bekir [GK], B. No: 2013/3614, 8/4/2015, § 43; Hüseyin Sürensoy, B. No: 2013/749, 6/10/2015, § 44; Ahmet Temiz (6), § 34).

23. Bu doğrultuda ceza infaz kurumlarında tutuklu olarak bulunan başvurucuların kurum idaresi aracılığıyla satın aldıkları süreli yayınların onlara teslim edilmemesinin haber veya fikir alma özgürlüğüne, dolayısıyla ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu kabul

edilmiştir (Recep Bekik ve diğerleri [GK], B. No: 2016/12936, 27/3/2019, § 29).

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

24. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ...yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ...demokratik toplum düzeninin ...gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

25. Anayasa Mahkemesi Recep Bekik ve diğerleri kararında, benzer müdahalelerin hukuki dayanağı olan 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı ve başvuruya konu yayınların ceza infaz kurumlarının düzeninin ve güvenliğinin sağlanması, suçun önlemesi ve mahkûmun ıslahı amaçlarıyla başvuruculara verilmemesi şeklindeki müdahalelerin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen kamu düzeni ve kamu güvenliği kapsamında meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varmıştır (Recep Bekik ve diğerleri, §§ 32, 33) Mevcut başvurularda da anılan tespitten ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır. Geriye müdahalelerin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığının belirlenmesi kalmaktadır.

(1) Anayasa Mahkemesinin Tutuklu ve Hükümlülerin Süreli ve Süresiz Yayınlara Erişimine İlişkin İçtihadı ile Recep Bekik ve Diğerleri Kararı

26. Anayasa Mahkemesi Recep Bekik ve diğerleri kararında demokratik toplum düzeninde ifade özgürlüğünün önemi ile temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerektiğine ilişkin açıklamalarda bulunmuştur (Recep Bekik ve diğerleri, §§ 34, 35).

27. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi çok sayıda kararında tutuklu ve hükümlülerin süreli ve süresiz yayınlara erişimine ilişkin şikâyetlerini ifade özgürlüğü ve ilgili diğer haklar bağlamında incelemiştir (içtihat için bkz. Halil Bayık [GK], B. No: 2014/20002, 30/11/2017; Sinan İyit [GK], B. No: 2013/1495, 30/11/2017; İbrahim Kaptan (2); Diyadin Akdemir, B. No: 2015/9562, 4/4/2018; Halil Özhan Koral, B. No: 2017/18895, 9/1/2019; Recep Bekik ve diğerleri). Anayasa Mahkemesi hükümlü ve tutukluların süreli yayınlara erişimi konusunda ise 5275 sayılı Kanun hükümlerini dikkate almış ve kurum kütüphanesinden yararlanılabileceğini, ayrıca mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile Cumhurbaşkanı tarafından vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkarılan süreli yayınların da ücretsiz olarak dağıtılabileceğini hatırlatmıştır. Bunun yanında Anayasa Mahkemesi hükümlü ve tutukluların -ceza infaz kurumlarında bulunan emanet hesabına yatırılan paradan karşılanması koşuluyla- herhangi bir yayının kurumca satın alınarak kendilerine verilmesini isteyebileceğinin de altını çizmiştir (Recep Bekik ve diğerleri, § 38).

28. Mevzuatta öngörülen söz konusu yollardan hangisi kullanılmış olursa olsun ceza infaz kurumu idarelerinin 5275 sayılı Kanun'un 3. ve 62. maddeleri uyarınca yapması gereken nihai denetime ilişkin ilkeler ise Halil Bayık kararında belirlenmiştir. Anılan kararda,talep ettiği süreli yayının hükümlü ya da tutukluya teslim edilmemesi şeklinde bir karar verilecekse böyle bir tedbirin hangi suçtan tutuklu ya da hükümlü olunduğu ve bulunulan

kurumun niteliği gibi hususlar dikkate alınarak, ayrıca süreli yayının alınmamasının kurum düzeni, disiplini, güvenliği ya da mahkûmun ıslahı veya suç işlenmesinin önlenmesi gibi meşru amaçlarla ilişkisinin ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konularak alınması gerektiği ifade edilmiştir (Halil Bayık, § 45).

29. Recep Bekik ve diğerleri kararında kurum idareleri ile derece mahkemelerinin çoğu başvurucu yönünden kişisel durumlarından çok nesnel nedenlere dayandığı görülmesine rağmen ceza infaz kurumlarında süreli yayınlara erişime ilişkin mevcut sistemde bir yeknesaklığın sağlanamadığı tespit edilmiştir. Nitekim aynı süreli yayının ülke çapında bulunan tüm ceza infaz kurumlarında aynı statüde bulunan tutuklu ve hükümlülere verilip verilmemesine ilişkin idare ve derece mahkemeleri değerlendirmelerinin son derece değişken olduğu, aynı yayın bazı ceza infaz kurumundaki kişilere herhangi bir müdahale olmaksızın verilebilmekteyken başka bazı infaz kurumlarında aynı durumda bulunan kişilere birbirleriyle son derece ilgisiz gerekçelerle kısmen veya tamamen verilmediği gözlemlenmiştir (Recep Bekik ve diğerleri, §§ 50, 51). Bununla birlikte süreli yayınlara erişim söz konusu olduğunda infaz hâkimliklerinin de uygulamadaki farklılıkları gidermekte ve idarenin gerekçesiz uygulamalarını engellemekte yeterli olamadığı değerlendirilmiştir (Recep Bekik ve diğerleri, § 54).

30. Bu doğrultuda Recep Bekik ve diğerleri kararında Anayasa Mahkemesi, süreli yayınların ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülere teslim edilip edilmemesinde keyfîliği engelleyecek, aynı hukuki durumda bulunanlara aynı uygulamanın yapılmasını sağlayacak, açık, yol gösterici ve istikrarlı idari uygulamaları garanti edecek bir mekanizmanın bulunmadığı sonucuna varmıştır. Hukuk devletinde idarenin eylem ve işlemlerinin bireyler tarafından öngörülebilir olmasının önemine vurgu yapan Anayasa Mahkemesi, mevcut sistemde uygulamadan kaynaklanan bir yapısal sorun yaşandığını ve bu sorunun süreli yayınların daha etkin bir biçimde değerlendirilerek mahpuslar arasında farklı uygulamaların doğmasını engelleme potansiyeli barındıracak bir mekanizmanın kurulmasıyla giderilebileceğini belirtmiştir. Sonuç olarak Recep Bekik ve diğerleri kararında, Anayasa kurallarına ve kanunların emredici hükümlerine rağmen mahpuslara süreli yayınların verilmesi meselesine ilişkin idari ve hukuki tedbirler alınarak bu alanda yayınların yeknesak, hakkaniyete uygun ve Anayasa Mahkemesinin öngördüğü kriterleri karşılayan bir yöntemle mahpuslara tesliminin sağlanması yönünden etkin bir düzen kurulmadığı takdirde söz konusu yapısal sorunun devam edeceği ve bunun Anayasa'nın 26. maddesinde korunan ifade özgürlüğünün devamlı ihlali anlamına geleceği ifade edilmiş, karara konu somut olayda da başvuruculaların ifade özgürlüklerinin ihlal edildiğine hükmedilmiştir (Recep Bekik ve diğerleri, §§ 55-61).

(2) Somut Olayın Değerlendirilmesi

31. Somut olayda başvuruculaların ücreti emanet hesabından karşılanmak suretiyle kurum idaresi aracılığıyla aldırdıkları süreli yayınların Eğitim Kurulu tarafından içeriğinin İnfaz Kurumu güvenliği için tehlike oluşturabileceği gerekçesiyle terör suçundan tutuklu olarak bulunan başvuruculara verilmemiştir. Eğitim Kurulunun kararlarına yapılan şikâyetleri değerlendiren infaz hâkimlikleri ve ağır ceza mahkemesi aynı gerekçeyle şikâyet ve itirazları reddetmişlerdir. Başvuruculaların bu şekilde talep ettikleri süreli yayınlar hakkında ilgili dönemde herhangi bir toplatma kararı bulunmadığı ya da ilgili yayın kuruluşları hakkında da bir kapatma kararı olmadığı görülmektedir. Bu durumda kamu otoritelerinin başvuruculaların somut olaylara konu talepleri yönünden Halil Bayık kararında kabul edilen ilke ve kriterler ışığında 5275 sayılı Kanun’un 3. ve 62. maddeleri uyarınca bir denetim

(Halil Bayık, § 45) yapmaları beklenmektedir.

32. Bununla birlikte somut başvuruya konu olayda da idare ve derece mahkemelerince, Recep Bekik ve diğerleri kararına konu olaylarda olduğu gibi Anayasa Mahkemesi içtihadında öngörülen kriterleri karşılamayan değerlendirmeler yapıldığı tespit edilmiştir (Recep Bekik ve diğerleri, § 49). Nitekim Recep Bekik ve diğerleri kararında da gözlemlendiği üzere başvuruculaların taleplerinin reddedilmesine dair idare ve derece mahkemeleri gerekçelerinin soyut ve yetersiz olduğu, ayrıca aynı yayının ülke çapında bulunan tüm ceza infaz kurumlarında aynı statüde bulunan tutuklu ve hükümlülere verilip verilmemesine ilişkin değerlendirmelerin değişken olmaya devam ettiği, bir yayının farklı ceza infaz kurumlarında bulunan aynı hukuki durumdaki kişilere verilip verilmemesine ilişkin olarak somut başvuruya konu olaylarda da yetkili mercilerce farklı kararlar verildiği anlaşılmıştır. Aynı şekilde bir yayın bazı ceza infaz kurumundaki kişilere herhangi bir müdahale olmaksızın verilebilmekteyken başka bazı infaz kurumlarında aynı durumda bulunan kişilere birbirleriyle son derece ilgisiz gerekçelerle kısmen veya tamamen verilmeyebildiği de görülmüştür. Ayrıca bazı idare ve derece mahkemeleri kararlarında yine soyut ve birbirini tekrar eden gerekçelerle bir yayının bir kısmının sakıncalı olduğu belirtildikten sonra ilgili ve yeterli bir gerekçe belirtilmeden yayının tamamının verilmemesi yoluna gidildiği anlaşılmıştır.

33. Somut olayda da derece mahkemeleri tarafından yukarıda sayılan hususlar değerlendirilmemiş, başvuru konusu dergilerle, içeriğinde yer alan ifadelerin İnfaz Kurumu güvenliğini tehlikeye düşürdüğü şeklindeki gerekçeyi soyut olmaktan çıkaracak ölçüde somut bir bağlantı kurulmamıştır. Yine bu nitelikte kabul edilen ifadelerin yer aldığı bölümler çıkarılarak geri kalan kısmın başvuruculara teslim edilmesinin mümkün olup olmadığı da tartışılmamıştır. Sakıncalı kısımların yayından ayrılmasının mümkün olmadığı veya bu kısımlar çıkartıldığında geri kalan bölümün bir öneminin kalmadığı hallerde yayının tümünün mahpusa verilmemesi yoluna gidilebilirse de, bu özel durumun da ilgili kararda gerekçelendirilmesi gerekir (bkz. Sinan İyit [GK], B. No: 2013/1495, 30/11/2017, § 55). Dolayısıyla başvuruya konu dergilerin başvuruculara verilmemesinin demokratik bir toplumda gerekli olduğu ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterilebilmiş değildir.

34. Bu bağlamda somut başvuruya konu olayların yaşandığı tarihlerde de derece mahkemelerinin söz konusu uygulamaların hakkaniyete uygunluğunu sağlamakta yaşadıkları güçlük doğrultusunda süreli yayınların ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülere teslim edilip edilmemesinde keyfîliği engelleyecek, aynı hukuki durumda bulunanlara aynı uygulamanın yapılmasını sağlayacak, açık, yol gösterici ve istikrarlı idari uygulamaları garanti edecek bir mekanizmanın bulunmaması nedeniyle yaşandığı sonucuna varılan yapısal sorunun devam ettiği anlaşılmıştır.

35. 14/4/2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun'un yayımı tarihinde yürürlüğe giren 32. maddesiyle 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinde değişiklik yapılmış ve yayınların ceza infaz kurumuna kabulü konusunda bir sistem öngörülmüştür. Söz konusu sistemin öngörüldüğü 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinin (4) numaralı fıkrası şu şekildedir:

"Basın İlân Kurumu aracılığıyla resmî ilan ve reklam yayınlama hakkı bulunmayan gazeteler, ceza infaz kurumuna kabul edilmez. Ancak ilan ve reklamın geçici süreyle kesilmesi hâli, bu hükmün dışındadır. Yabancı dilde yayımlanmış gazete ve dergilerin ceza infaz kurumuna kabul edilmesinde Adalet Bakanlığı yetkilidir."

36. Her ne kadar kanun koyucunun Recep Bekik ve diğerleri kararında sistem yokluğu

nedeniyle yaşandığı tespit edilen yapısal sorunun çözümü için anılan Kanun'la hükümlü ve tutukluların kurum aracılığıyla satın alabilecekleri yayınlar konusunda bir sistem getirmiş olduğu görülmekteyse de somut başvuru konusu olayların bahsedilen sistemin öngörülmesinden önce meydana geldiği ve getirilen yeni mevzuatta düzenleme tarihine kadar yaşanan mağduriyetlerin giderilmesine ilişkin bir hükmün yer almadığı anlaşılmaktadır.

37. Açıklanan gerekçelerle başvuru konusu olayların meydana geldiği dönemde uygulamadan kaynaklandığı tespit edilen yapısal bir sorunun bulunması ve sonradan kabul edilen mevzuatta düzenleme tarihine kadar yaşanan ifade özgürlüğü mağduriyetlerini giderecek bir hüküm getirilmemesi nedeniyle -Anayasa Mahkemesinin Recep Bekik ve diğerleri kararında ulaştığı sonuçtan ayrılmayı gerektirecek yeni bir durum da tespit edilmediğinden- başvurucuların ifade özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

38. Başvurucu Murat Kale verilmeyen süreli yayın için ödediği ücretle birlikte manevi tazminat, diğer başvurucu ise manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

39. Anayasa Mahkemesi, tutuklu ve hükümlülerin ücretini ödeyerek satın almak istedikleri süreli yayınların ceza infaz kurumlarına kabulü konusunda uygulamadan kaynaklanan bir yapısal sorun olduğu gerekçesiyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna varmıştır. İfade özgürlüğüne ilişkin olarak derece mahkemelerince giderilemeyecek, idari ve hukuki düzenleme yapılmasını gerektirecek nitelikte yapısal sorun tespit edildiğinden yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı değerlendirilmiştir.

40. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde yapısal sorundan kaynaklanan ifade özgürlüğünün ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 3.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara net 3.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucu Mehmet Burak Kukut'a ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Batı 1. İnfaz Hâkimliği (E.2019/1659, K.2019/1733) ile Ankara Batı 2. İnfaz Hâkimliğine (E.2019/1362, K.2019/1385; E.2019/1430, K.2019/1439) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BARIŞ AKGÜL

B. No: 2019/28777 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/28777

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BARIŞ AKGÜL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/28777)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Barış AKGÜL

Vekili : Av. İsmail AKGÜL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; rüşvet aldığı iddiası kapsamında devlet memurluğundan çıkarma işleminin iptali talebiyle açılan davanın reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, İstanbul Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü (Kurum) emrinde muayene memuru olarak görev yapmaktadır. A.Y. isimli kişi tarafından Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığına (Teftiş Kurulu) gönderilen şikâyet mektubunda başvurucunun da aralarında bulunduğu kişilerin rüşvet aldığının bildirilmesi üzerine anılan kişiler hakkında adli ve idari soruşturma başlatılmıştır.

3. İdari soruşturma neticesinde 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (g) alt bendi gereğince 23/8/2012 tarihinde başvurucunun devlet memurluğundan çıkarılmasına karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, idari soruşturma sonucunda hazırlanan rapora ve Bakırköy

Cumhuriyet Başsavcılığı (Savcılık) tarafından düzenlenen iddianame içeriğine yer verilmiştir. Anılan iddianame içeriğinde;

i. İletişimin tespitine ilişkin kayıtların incelenmesinde başvurucunun gümrük işlemleri kapsamında rüşvet alan örgütün üyesi olarak hareket ettiği, H.E.nin ise anılan örgütün yöneticisi pozisyonunda olduğu tespit edilmiştir.

ii. İşyerindeki kamera görüntüleri ve telefon görüşmelerinde başvurucunun gümrük işlemi yaptırmak isteyen firma yetkililerinden rüşvet olarak aldığı zarf içindeki paraları H.E.nin masasının üzerine koymak, sümeninin altına yerleştirmek ya da doğrudan kendisine vermek suretiyle toplam altı kez teslim ettiği belirlenmiştir.

iii. Şüphelilerin söz konusu para alışverişini H.E.den alınan borcun geri ödemesi, şehit çocukları için yardım parası, gümrükle ilgili bilgi notu, gümrükle ilgili evrak, hediye kuponu gibi sebeplerle açıklamalarının çelişkili olduğu vurgulanarak A.Y.nin mektubunda beyan ettiği olayların iletişim ve görüntü kayıtları ile doğrulandığı belirtilmiş ve başvurucunun memuriyetten çıkarılmasına karar verilmesi önerisinin kabul edildiği anlaşılmıştır.

A. Başvuru Konusu Dava Süreci

4. Başvurucu 19/10/2012 tarihinde İstanbul 8. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açarak devlet memurluğundan çıkarma işleminin iptalini talep etmiştir. Dava dilekçesinde; idari soruşturmanın yasal süre içerisinde yapılmaması nedeniyle zamanaşımına uğradığını, 657 sayılı Kanun'a göre bir alt ceza verilmesi imkânı olmasına rağmen haksız şekilde aleyhte değerlendirme yapıldığını beyan etmiştir. Başvurucu ayrıca anılan olay kapsamındaki ceza yargılamasının bekletici mesele yapılmadan karar verilmesinin de hukuka aykırı olduğunu, tamamen varsayımlarla hareket edildiğini ileri sürmüştür.

5. Mahkemece 18/6/2013 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Gerekçede; idari soruşturmanın yanında adli soruşturma kapsamında da telefon dinleme ve teknik takip kararları neticesinde dinlemeye ve izlemeye alınan kamu görevlilerinin topladıkları paraların aynı yerde görevli başka bir personele intikal ettirdikleri belirtilmiştir. Telefon dinleme kayıtlarının ve izleme kayıtlarının dosyada mevcut olduğu, bazı kamu görevlilerinin evlerinde yapılan aramalarda listeler hâlinde kimlerden hangi miktarda para alındığı ve kime verildiğinin tespit edildiği ifade edilmiştir. Ayrıca başvurucuda toplanan paraların örgüt liderine verilmesi sırasında görüntülerin kayda geçtiği tüm bu tespitler ışığında kamu görevlisi olan başvurucunun görev yaptığı birimde iş sahiplerinden rüşvet aldığı dolayısıyla memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak fiilinin sübuta erdiği sonucuna ulaşılmıştır.

6. Başvurucu temyiz talebinde bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde; önceki beyanlarını tekrar ederek (bkz. § 4) ceza yargılamasında beraat etme ihtimalinin bulunduğunu nitekim bu yargılama sırasında dosyaya sunulan bilirkişi raporunda isnat edilen suçun unsurlarının oluşmadığının bildirildiğini ileri sürmüştür. Danıştay Onikinci Dairesi (Daire) 13/9/2018 tarihinde Mahkemenin kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle onama kararı vermiştir. Başvurucunun karar düzeltme talebi de Dairece reddedilerek karar 16/4/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

B. Ceza Yargılaması Süreci

7. Başvurucu ve diğer şüpheliler hakkındaki ihbar mektubu üzerinde başlatılan soruşturmada 12/5/2011 tarihli iddianame düzenlenmiştir. Anılan iddianamede,

başvurucunun suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olma, resmî belgede sahtecilik ve rüşvet suçlarını işlediği ileri sürülmüştür.

8. Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) yapılan yargılamada başvurucuya isnat edilen resmi belgede sahtecilik ve suç işlemek amacıyla kurulan örgüte üye olma suçlarından beraatine karar verilmiştir. Ceza Mahkemesince rüşvet suçuna ilişkin değerlendirmede, başvurucunun da aralarında bulunduğu memur sanıkların, diğer sanıklardan düzenli ve sürekli şekilde menfaat temin etmelerine ilişkin fiillerinin rüşvet suçunun unsurlarını taşımadığı buna karşın 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 257. maddesinin -suç tarihinde yürürlükte olan- (3) numaralı fıkrasında düzenlenen görevi kötüye kullanma suçunu oluşturduğu tespit edilerek 26/5/2016 tarihinde anılan suçtan 3 yıl 1 ay 15 gün hapis ve 4500 gün karşılığı adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

9. Başvurucu ve diğer sanıkların temyiz talebi üzerine Yargıtay 5. Ceza Dairesince; Ticaret Bakanlığının davaya katılma hakkını kullanabilmesi için davadan haberdar edilmesi gerektiği gerekçesiyle bozma kararı verilmiştir. Ceza Mahkemesi tarafından bozma kararı kapsamında yapılan yargılama sonucunda, davaya katılmaya ilişkin işlemlerin usulünce yapıldığı gerekçesiyle önceki kararda direnilmesine karar verilerek başvurucu hakkındaki mahkûmiyet hükmünde (bkz. § 8) bir değişiklik yapılmamıştır. Başvurucu ve diğer sanıklar temyiz talebinde bulunmuş olup inceleme tarihi itibarıyla dosya henüz Yargıtaya gönderilmemiştir.

10. Nihai karar başvurucuya 14/7/2019 tarihinde tebliğ edilmiş ve başvurucu 8/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu; idari soruşturma yapılması için belirlenen zamanaşımı süresi tamamlanmasına rağmen soruşturma yapıldığını ayrıca anılan soruşturmanın altı ayda sonuçlandırılması gerektiğini öngören düzenlemeye aykırı davranıldığını ileri sürmüştür. Başvurucu, ceza yargılamasının sonucunun beklenmeden karar verilmesinin hukuka aykırı olduğunu nitekim bu yargılama sonucunda beraatine hükmedildiğini, idari soruşturmaya konu deliller hakkında yeterli bilgi verilmeden ve bu delilleri tartışmadan haksız bir ceza verildiğini belirterek özel hayata saygı hakkının, masumiyet karinesinin, eşitlik ilkesinin ve çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüş yazısında, Mahkeme kararının gerekçesinden de anlaşıldığı üzere iletişimin denetlenmesi ve teknik araçlarla izlenmesi tedbiri sonucunda elde edilen kayıtların usulüne uygun şekilde elde edildiği bildirilmiştir. Ayrıca Mahkeme kararında başvurucu hakkındaki ceza davasının neden beraatle sonuçlandığına ilişkin bir yorum yapılmadan sadece başvurucunun yargılanmasına neden olan fiilin vasıf ve mahiyeti ile başvurucunun icra ettiği görevin ve kurumun niteliklerine atıf yapıldığı belirtilmiştir. Öte yandan disiplin soruşturması ve buna ilişkin yargısal sürecin adli süreçten bağımsız olduğu, bu nedenle ceza soruşturması ve kovuşturması sırasında kullanılmayan bir kısım delillerin disiplin soruşturması ve yargılaması sırasında dikkate alınmasında hukuka aykırı bir durum olmadığı açıklanmıştır. Son olarak başvurucunun mesleki hayatına yönelik müdahalenin özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanıp dayanmadığının, başvurucunun memuriyetten çıkarılmasına ilişkin uyuşmazlığın özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmeyi gerekli

kılan asgari ağırlık düzeyinde olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

13. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında; bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir. Ayrıca disiplin soruşturmasında yapılan incelemede ceza mahkemelerince ulaşılan kanaate saygı gösterilmesi gerektiğini belirterek Anayasa Mahkemesinin de aynı görüşte olduğunu ifade etmiştir. Başvurucu, kendisi ile aynı statüde olan bir kısım memurun görevlerine devam etmesi nedeniyle eşitlik ilkesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Başvuru, özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını temellendiremediği, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

16. Başvuruya konu süreç incelendiğinde; A.Y. isimli kişi tarafından Teftiş Kuruluna gönderilen şikâyet mektubunda başvurucu ve aynı Kurumda görev yapan bir kısım kamu görevlisinin organize şekilde hareket ederek gümrük işlemlerini yapmak için rüşvet aldıklarının bildirildiği görülmüştür. Akabinde başvurucu ve ilgili kişiler hakkında adli ve idari soruşturma başlatılmış, söz konusu idari soruşturma sürecinin sonucunda başvurucunun rüşvet almak suretiyle memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunduğu tespiti ile devlet memurluğundan çıkarılmasına karar verilmiştir.

17. Başvurucu tarafından anılan işlemin iptali talebi ile açılan davada, Mahkemece adli soruşturma kapsamındaki telefon dinleme ve teknik takip kararları neticesinde dinlemeye ve izlemeye alınan kamu görevlilerinin faaliyetleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu kapsamda başvurucunun diğer şüpheliler ile birlikte hareket ederek iş sahiplerinden aldığı paraları aynı kurumda müdür sıfatı ile görev yapan H.E.ye teslim ettiği anlaşılmıştır. Mahkeme söz konusu delillerin değerlendirilmesi sonucunda başvurucunun memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak fiilinin sübuta erdiği sonucuna ulaşarak davayı reddetmiştir.

18. Somut olayda başvurucunun memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelikte hareket ettiğine ilişkin tespitin dayanağını adli soruşturma dosyasında bulunan telefon görüşme kayıtları ve görüntü kayıtları oluşturmaktadır. Başvurucu tarafından anılan kayıtlardaki kişiler arasında bulunmadığı veya bu kayıtların hukuka aykırı şekilde elde edildiğine dair bir iddia ileri sürülmemiştir. Bununla birlikte başvurucu, idari yargı sürecinde ceza davasının sonucunun beklenmesi gerektiğini zira bu yargılama sonucunda beraat etme ihtimali bulunduğunu beyan etmiştir. Nitekim başvurucu bireysel başvuru formunda, üzerine atılı rüşvet suçundan beraat kararı verildiğini belirterek disiplin soruşturmasının ve dolayısıyla memurluktan çıkarma işleminin hukuki bir dayanağı bulunmadığını ileri sürmüştür.

19. Buna karşın Ceza Mahkemesince başvuruya konu fiiller nedeniyle verilmiş bir beraat kararı bulunmadığı aksine başvurucunun üzerine atılı suçun vasfının görevi kötüye kullanma suçuna dönüştüğüne ilişkin değerlendirmeler yapıldığı belirlenmiştir. Ayrıca Ceza Mahkemesi tarafından idari soruşturma sonucunda verilen karara esas alınan kayıtların geçerlilik taşımadığı veya hukuka aykırı yoldan elde edildiğine ilişkin bir tespit yapılmamış

ve hatta başvurucu tarafından bu yönde bir itirazda bulunulmamıştır. Kaldı ki kamu görevinden çıkarma tedbiri kapsamında, durumun gerektirdiği ölçünün korunduğu ve takdir yetkisinin aşılmadığı halleri de kapsayacak şekilde idari soruşturmaların neticesinin her koşulda ceza yargılamaları ile bağlı olmasının 657 sayılı Kanun'a aykırı olacağı gibi ceza ve idari yaptırım arasındaki ayrımı belirsiz hâle getirerek idarenin işleyişinde ciddi zafiyetlere yol açacağı da ortadadır.

20. Başvurucunun devlet memurluğundan çıkarılması işleminin gerekçesi, memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunduğu sonucuna varılmasıdır. Ceza Mahkemesince suçun vasfının değiştiğinin değerlendirilmesi ile idari işlemin dayanağını oluşturan Teftiş Kurulunun kararına dayanak teşkil eden tespitler arasında bir çelişki bulunmamaktadır.

21. Açıklanan nedenlerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

22. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde; somut olayda iki dereceli yargılamanın toplam 7 yıl 6 ayda tamamlandığı belirtilerek, yapılacak incelemede ilgili mevzuat hükümler, davanın karmaşıklığı, toplanması gereken delillerin çeşitliliği, başvurucunun yargılama sürecindeki tutumları ve başvurucunun kendi kusuruyla yargılamanın uzamasına sebep olup olmadığı gibi somut olaylara özgü şartların da dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın bu iddia kapsamındaki görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

24. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının

tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÜMİT DURAK ÖZDEMİR

B. No: 2019/30047 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/30047

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÜMİT DURAK ÖZDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/30047)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Ümit Durak ÖZDEMİR

Vekili : Av. Mesut Can TARIM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, geçici görevlendirmeye son verilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Koruma Şube Müdürlüğü Yakın Koruma Amirliğinde polis memuru olarak görev yaparken Polis Amirleri Eğitim Merkezi Müdürlüğünde (Eğitim Merkezi) ilk derece amirlik eğitimi alması amacıyla geçici olarak görevlendirilmiştir. Başvurucu, anılan eğitimin sonunda yapılan üç aşamalı sınavda başarılı olması üzerine amir olarak atanmaya hak kazanmıştır.

3. Eğitim Merkezi Yönetim Kurulunun 9/3/2017 tarihli kararı ile 16/7/2015 tarihli 29418 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Polis Akademisi Başkanlığı Polis Amirleri Eğitimi Merkezi Giriş ve Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 41. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (ç) bendine dayanılarak başvurucunun Eğitim Merkezi ile ilişiğinin kesilmesine karar verilmiştir. Ayrıca Emniyet Genel Müdürlüğünce 10/3/2017 tarihinde başvurucunun Eğitim Merkezindeki geçici görevlendirmesine son verilmiştir.

4. Başvurucu 6/7/2017 tarihinde Diyarbakır 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davası açmıştır. Dava dilekçesinde; somut bir gerekçe gösterilmeksizin ilişiğinin kesilerek görevlendirilmesine son verildiğini, idarenin takdir hakkını kamu yararı ve hizmet gerekleri doğrultusunda kullanmadığını ileri sürmüştür. İdarenin cevap dilekçesinde; KOM Daire Başkanlığınca yapılan çalışma sonucunda başvurucunun kardeşi hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan soruşturma yürütüldüğüne ilişkin bilgi verildiği belirtilmiştir. Ayrıca söz konusu bilgi yazısı gereğince başvurucu hakkında idari soruşturma başlatıldığı ve Gölbaşı Cumhuriyet Başsavcılığınca adli soruşturma yürütüldüğü ifade edilerek dava konu işlemin hukuka uygun olduğu vurgulanmıştır.

5. Mahkemece 27/10/2017 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Gerekçede; Yönetmelik'in 9. maddesinin (1) numaralı fıkrasında bulunan "Haklarında meslekten veya memuriyetten çıkarma cezasını gerektirecek suçlardan dolayı adli veya idari soruşturma yapılıyor olmamak." şartı dikkate alındığında dava konusu işlemin usul ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

6. Başvurucu istinaf talebinde bulunmuştur. Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Daire), Mahkemenin kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle istinaf talebini 8/11/2018 tarihinde kesin olarak reddetmiştir. Başvurucu, temyiz talebinde bulunmuştur. Dilekçede; 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usûlü Kanunu'nun 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasında belli bir meslekten, kamu görevinden veya öğrencilik statüsünden çıkarılma sonucunu doğuran işlemlere karşı açılan iptal davaları için temyiz yolunun açık olduğu belirtilerek Dairenin hukuka aykırı olarak verdiği kararın bozulması talep edilmiştir. Dairenin 15/1/2019 tarihli ek kararı ile temyiz yolu kapalı olduğundan, temyiz isteminin incelenmeksizin reddine karar verilmiştir. Danıştay İkinci Dairesince (Danıştay) 13/6/2019 tarihinde Dairenin ek kararının usul ve yasaya uygun olduğu belirtilerek temyiz talebinin kesin olarak reddine ve hükmün onanmasına karar verilmiştir.

7. 8/11/2018 tarihli nihai karar, başvurucunun vekiline 31/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiş ve başvurucu 21/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucunun, Daire ve Danıştay tarafından temyize tâbi olmadığı sonucuna ulaşılan bir karara karşı temyiz yolunu tükettikten sonra bireysel başvuruda bulunduğu gözetildiğinde öncelikle başvurunun süresinde olup olmadığı meselesi incelenmelidir.

11. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruların yapılması gerekmektedir (Bilent Aktaş ve diğerleri, B. No: 2014/19389, 7/12/2016, § 11). Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alındığında bu ibarenin

nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

12. Etkili olmadığı açıkça belli olan yolların tüketilmesinden sonra bireysel başvuru yapılması hâlinde süre aşımı söz konusu olabilir. Buna karşılık etkili olup olmadığı ancak nitelikli bir hukuki tartışmadan sonra ortaya çıkan bir yolun tüketilmesinin ardından yapılan bireysel başvurunun esasının incelenmesi gerekir. Bu nedenle bir başvuru yolunun makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte, kullanılabilir ve etkili başvuru yolu olup olmadığının her somut olayın özel şartları içinde denetlenmesi gerekmektedir (Murat Durmuş, B. No: 2015/13800, 9/6/2020, § 22).

13. Anayasa Mahkemesinin Umut Öztürk ([GK], B. No: 2017/37079, 29/9/2021) kararında ilk derece mahkemesi veya istinaf mahkemesinin verdiği kararın kesin olduğu hususunda yaptığı tespitin yargı denetimi dışında olmadığının ve bu tespite karşı bir üst kanun yoluna müracaat edilmesinin mümkün olduğunun altı çizilmiştir. Anılan kararda, ilk derece/istinaf mahkemesinin kesin kararlarına karşı -kararın kesin olduğu belirtilsin veya belirtilmesin- kanun yoluna başvurulmasının kural olarak bireysel başvuru süresini etkilemeyeceği, bununla birlikte karara karşı üst kanun yollarına başvurmada tartışmalı durumların söz konusu olduğu hâllerde yani başvurucunun üst kanun yoluna başvurmasının kabul edilebilir nedenlerinin bulunması durumunda başvuru süresinin kanun yolu merciinin kararının öğrenilmesinden itibaren başlayacağı vurgulanmıştır.

14. Burada yapılacak değerlendirmede, kesin olarak verilmiş bir karara karşı kanun yoluna başvurulması ve başvurulan mahkemenin kararın kesin olduğu gerekçesiyle incelememesinin hak ihlaline sebep olup olmadığı yahut mevzuata uygun olup olmadığının değerlendirilmeyeceğine dikkat edilmelidir. Burada sadece bireysel başvurunun ikincilliğine uygun olarak üst yargılama merciine yapılan başvurunun kabul edilebilir nedenlerinin bulunmasının etkili olmayacağı teorik düzeyde açıkça anlaşılmayan (bkz. Umut Öztürk kararı) ve pratikte de etkisiz kaldığı belirli hâle gelmeyen bir başvuru olması yeterlidir (Hakan Yıkılmaz, B. No: 11/7/2023, 2020/24117, § 53).

15. Somut olayda başvurucu tarafından 2577 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasında belli bir meslekten, kamu görevinden veya öğrencilik statüsünden çıkarılma sonucunu doğuran işlemlere karşı açılan iptal davaları için temyiz yolunun açık olduğu ifade edilerek Eğitim Merkezindeki konumu gereği kendisinin de öğrenci olması nedeniyle Dairenin kararına karşı temyiz yoluna başvurulabileceğini ileri sürdüğü görülmektedir. Buna karşın temyiz incelemesinde Dairenin kararının hukuka uygun olduğu dolayısıyla başvurucunun öğrenci statüsünde olmadığının belirlendiği anlaşılmıştır.

16. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun polis memuru olarak görev yaptığı sırada amirlik eğitimi için Eğitim Merkezinde geçici olarak görevlendirildiği bir başka deyişle memur olarak meslek içi eğitime tâbi tutulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim Yönetmelik'in Tanımlar kenar başlıklı 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasında "Aday" ve "Emniyet Mensubu Aday" ayrımına gidildiği görülmüştür. Bu ayrıma göre, "Aday: Polis Amirleri Eğitimi Merkezi öğrenci adayı" olarak tanımlanmışken "Emniyet mensubu aday: Emniyet Hizmetleri sınıfında meslekte fiilen iki yılını dolduran lisans mezunu polis memuru" şeklinde düzenlenmiştir. Bu itibarla başvurucunun temyiz talebinin etkili bir sonuç doğurmayacağının teorik düzeyde açıkça anlaşılacağı ortadadır.

17. Sonuç olarak başvurucunun temyiz yoluna başvurma niyetinin dayanaksız ve soyut olduğu değerlendirildiğinden bireysel başvuruya konu edilen nihai kararı içeren tebligatın

başvurucunun vekiline 31/12/2018 tarihinde tebliğ edildiği, başvurucunun tebligatın yapıldığı tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunması gerekirken bu tarihi geçirdikten sonra 21/8/2019 tarihinde başvuruda bulunduğu dikkate alındığında bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALAATTİN BABAT VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/35600 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/35600

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALAATTİN BABAT VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/35600)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Başvurucular : 1. Alaattin BABAT

2. Dilan BABAT

3. Feyyaz BABAT

4. Gülşan BABAT

5. Havset BABAT

6. Hividar BABAT

7. Şilan BABAT

Başvurucular Vekili : Av. İbrahim ALTEKİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Yüksekova ilçesinde uygulanan sokağa çıkma yasakları sırasında ateşli silah yaralanmasına bağlı olarak gerçekleşen ölüm olayına ilişkin olarak etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Türkiye'de, PKK terör örgütünün neden olduğu şiddetin sona erdirilmesi amacıyla 2012 yılında başlatılan, yaklaşık üç yıl devam eden ve demokratik açılım olarak adlandırılan

sürecin ardından -güvenlik güçlerinin raporlarına göre- anılan süreçte terör örgütünün bazı şehirlerde silah ve mühimmat yığınağı yapması sonucu 2015 yılının ortalarından itibaren terör ve şiddet eylemleri özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yoğun olarak yaşanmaya başlamıştır. Şırnak'ın Cizre, İdil, Silopi ilçeleri, Hakkâri'nin Yüksekova ilçesi, Diyarbakır'ın Silvan, Sur ve Bağlar ilçeleri, Mardin'in Dargeçit, Nusaybin ve Derik ilçeleri ile Muş'un Varto ilçesinde PKK terör örgütü tarafından cadde ve sokaklara hendekler kazılarak barikatlar kurulmuş; patlayıcılar yerleştirilmiş ve bu yerleşim yerlerinin bir kısmında öz yönetim adı altında hâkimiyet kurulmaya çalışılmıştır. Terör ve şiddet olaylarına, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından PKK mensuplarına karşı ortak olarak gerçekleştirilen, başta Sur, Cizre ve Nusaybin olmak üzere on bir şehirde yürütülen askerî operasyonlarla müdahale edilmiştir. Terör örgütü mensuplarının yakalanması, halkın can ve mal güvenliği ile kamu düzeninin sağlanması için operasyonların gerçekleştirildiği bölgelerin bazılarında 2015 yılının ikinci yarısından başlamak üzere değişen tarihlerde sokağa çıkma yasakları uygulanmış ve bazı yerleşim birimleri geçici süreyle askerî güvenlik bölgesi ilan edilmiştir. Terör örgütü üyelerinin yakalanarak halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla getirilen sokağa çıkma yasakları güvenlik güçlerince yürütülen operasyonların sona ermesinin ardından kaldırılmıştır. Gerçekleşen geniş çaplı operasyonlarda beş yüze yakın güvenlik görevlisi şehit olmuş, iki binin üzerinde terörist etkisiz hâle getirilmiştir (sürece ilişkin detaylı açıklama ile operasyonlar ve hendek olaylarına ilişkin arka plan bilgisi için bkz. Gülser Yıldırım (2), B. No: 2016/40170, 16/11/2017; Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019; Seyid Narin [GK], B. No: 2018/20156, 18/5/2022; Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022).

3. 26/8/2015 gününü 27/8/2015 gününe bağlayan gece Hakkâri Valiliği tarafından sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş, 27/8/2015 tarihinde bölgede güvenlik güçleriyle terör örgütü mensupları arasında silahlı çatışmalar yaşanmıştır.

4. 28/8/2015 tarihinde öğleye doğru belediye görevlileri, kimliği belirsiz bir erkek cesedini battaniye içinde kefene sarılı olarak Yüksekova Devlet Hastanesi morguna getirmiştir.

5. Cesedin getirilmesinin akabinde 28/8/2015 tarihinde, Terörle Mücadele Biriminde görev yapan polis memurları tutanak düzenlemiştir. Tutanakta; Hakkâri Valiliği tarafından 26/8/2015 tarihinde saat 23.30 sıralarında sokağa çıkma yasağı ilan edildiği, 27/8/2015 günü yapılan operasyonlar sırasında güvenlik güçlerine uzun namlulu silahlarla saldırılar gerçekleştirildiği, 28/8/2015 tarihinde kimliği belirsiz erkek cesedinin hastaneye getirildiği, morg görevlilerinin cesedi getiren kişileri bilmediği, Cumhuriyet savcısının talimatı üzerine cesedin gözle kontrol edildiği, sol omuz koltuk altında büyük bir yara bulunduğu, yara üzerinde ilk yardım bantları olduğu, Cumhuriyet savcısının katılımıyla ölü muayenesi yapıldığı, kimlik tanığının cesedi teşhis ettiği, otopsi yapılması için cesedin Hakkâri Adli Tıp Kurumuna gönderildiği hususları kayıt altına alınmıştır.

6. Yapılan ölü muayenesi neticesinde cesedin kıyafetlerinden arındırılmış olduğu, sol omuz ile boyun arasında kalan bölgede yaralanma olduğu, yaraya hastane dışında müdahale edildiğinin anlaşıldığı, yara içinde ve dışında tıbbi malzeme bulunduğu tespit edilmiştir. Ölü muayene işlemi sırasında kolluk görevlilerince cesetten el svap örneği alınmıştır.

7. Kimlik tanığı R.B., ölenin başvurucular yakını Y.B. olduğunu teşhis etmiştir. R.B. bilgi sahibi olarak alınan ifadesinde; çatışmalarda yaralanan bir kişi olduğunu cuma namazı çıkışı öğrendiğini, Y.B.nin iki gündür kayıp olması nedeniyle hastaneye gittiklerini, ölen kişinin Y.B. olduğunu teşhis ettiğini, olayın oluşuna ilişkin bir bilgisi olmadığını belirtmiştir.

8. Yapılan otopside maktulde bir ateşli silah yaralanması bulunduğu ve yaralanmanın tek başına öldürücü nitelikte olduğu, ateşli silah etkisine bağlı köprücük, çok sayıda kaburga, omur, ekstremite, kafa kaide ve yüz kemik kırığı olduğu, beyin kanaması, iç ve dış kanamanın maktulün ölümüne sebebiyet verdiği saptanmıştır. Cesetten bu yaralanmaya ilişkin bir mermi çekirdeği gömleği elde edilmiş, atışın bitişik/bitişiğe yakın atış mesafesi dışında yapıldığı belirtilmiştir.

9. Maktulün annesi olan başvurucu Havset Babat, alınan beyanında oğlunun nasıl öldürüldüğünü bilmediğini, daha önce PKK'nın oğlunu örgüte katılması için tehdit ettiğini, oğlunu terör örgütünün öldürdüğünü düşündüğünü, maktulün babası başvurucu Alaattin Babat ise akrabası olan C.B.nin kendisine oğlu Y.B.yi PKK'nın kaçırarak öldürdüğünü söylediğini, C.B.nin bunu nereden bildiğini bilmediğini, oğlu Y.B.nin güvenlik güçleriyle çatışmaya girip girmediği hususunda bilgisi olmadığını, oğlunu terör örgütünün öldürdüğünü düşündüğünü ifade etmiştir.

10. Yüksekova İlçe Emniyet Müdürlüğü 26/8/2015 gününü 27/8/2015 gününe bağlayan gece gerçekleştirilen operasyonlara ilişkin düzenlendiği evrakta; Hakkâri Valiliğinin 26/8/2015 tarihinde saat 23.30 sıralarında sokağa çıkma yasağı ilan etmesinin akabinde operasyonlara başlandığı, 27/8/2015 günü yapılan operasyonlar sırasında güvenlik güçlerine uzun namlulu silahlar kullanılarak saldırılar gerçekleştirildiği, güvenlik güçlerinin bu saldırılara karşılık verdiği, başvurucular yakınının 28/8/2015 tarihinde ölü olarak bulunduğu hususları yer almıştır.

11. Maktul Y.B. hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçu isnadıyla, kamu görevlileri hakkında ise kasten öldürme suçu isnadıyla yürüttüğü soruşturmada Yüksekova Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucular yakınının Yüksekova İlçe Emniyet Müdürlüğü görevlilerince öldürüldüğü, ölmesi nedeniyle hakkında soruşturma ve kovuşturma yapma imkânı olmadığı, ayrıca başvurucular yakının yaşamını yitirmesine sebebiyet veren eylemin kanun hükmünün icrası kapsamında kaldığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Başvuruculaların, yakınlarının terör örgütü mensuplarınca da öldürülmüş olabileceğini belirterek yaptıkları itiraz sulh ceza hâkimliğince 11/9/2019 tarihinde reddedilmiştir.

12. Başvurucular, nihai kararı 27/9/2019 tarihinde öğrendikten sonra 21/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Başvurucular maddi ve manevi tazminat talebiyle Van 1. İdare Mahkemesinde İçişleri Bakanlığı aleyhine dava açmıştır. Dava; Y.B.nin sokağa çıkma yasağı ilan edilen bölgede güvenlik güçleriyle girilen çatışma sırasında öldüğü, dolayısıyla meydana gelen zarara kendisinin sebebiyet verdiği, olayda idarenin kusur sorumluluğu bulunmadığı gibi zarar ile eylem arasında nedensellik bağının da mevcut olmadığı, kusursuz sorumluluk şartlarının da oluşmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Bu karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

14. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

15. Başvurucular, yakınlarının ölüm sebebinin ortaya çıkarılmadığını, terör örgütü tarafından öldürülmüş ya da çatışmalar sırasında sehven vurulmuş olabileceğini, terör örgütü mensubu olduğuna dair delil bulunmamasına karşın güvenlik güçlerince

çatışmalarda öldüğü belirtilerek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğini, bu gerekçeyle verilen karar nedeniyle tazminat almalarının önüne geçildiğini belirterek adil yargılanma hakkının, ayrımcılık yasağının, mülkiyet hakkının ve yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde sürece ilişkin bilgi verilmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

16. Başvurucuların etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle ölüm sebebi ve şeklinin ortaya konulamadığını, yakınları Y.B.nin terör örgütü mensuplarınca da öldürülmüş olabileceğini iddia ettikleri, başvurunun da Y.B.nin ölümü hakkında yürütülen ceza soruşturmasında verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara vaki itirazın reddi üzerine yapıldığı dikkate alındığında başvurunun yalnızca yaşam hakkı kapsamında ve bu hakkın usul boyutu yönünden incelenmesi gerekli ve yeterlidir.

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Devlet yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında, şüpheli her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu soruşturmaların etkili olabilmesi için soruşturma makamları resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmelidir. Soruşturma süreci kamu denetimine açık olmalı ve ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılımları sağlanmalıdır. Makul bir özen ve süratle yürütülmesi gereken soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması da gerekmektedir. Ayrıca ölüm olayına güç kullanmaya yetkili kamu görevlileri dâhil olmuşsa soruşturma makamları olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olmalı ve soruşturma sonunda verilen karar yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermelidir (detaylı aktarım için bkz. Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014; İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2016; Cembeli Erdem, B. No: 2014/19077, 18/4/2018; Cem Sarısülük ve diğerleri [GK], B. No: 2015/16451, 15/12/2021).

19. Başvuruya konu olayda bölgede ilan edilen sokağa çıkma yasaklarından sonra terör örgütü mensuplarıyla güvenlik güçleri arasında silahlı çatışmalar yaşandığı sabittir. Yaşanan bu silahlı çatışmaların ertesi günü Y.B.nin cesedi, belediye görevlilerince kefene ve battaniyeye sarılı şekilde Yüksekova Devlet Hastanesinin morguna bırakılmıştır. Terörle Mücadele Biriminde görev yapan polis memurlarınca düzenlenen 28/8/2015 tarihli tutanağa göre morg görevlileri cesedi hastaneye getiren kişileri tanımamaktadır. Belediye görevlilerinin belirlenmesi cesedin nereden teslim alındığının öğrenilmesi, böylece olay yerinin belirlenmesi için kritik öneme sahiptir. Zira olay yerinin bilinmesi, olay yeri çevresinde olayı gören kimse veya olay yeri çevresini gören kamera olup olmadığının araştırılması için şarttır. Bu nedenle somut olayda anılan görevlilerin tespiti için Yüksekova Devlet Hastanesinin kamera kayıtları incelenip belediye ile yazışma yapılmalıydı.

20. Başvurucu Alaattin Babat alınan ifadesinde akrabası olan C.B.nin kendisine oğlu Y.B.yi PKK'nın kaçırarak öldürdüğünü söylediğini, C.B.nin bunu nereden bildiğini bilmediğini söylemiştir. Bu beyan, C.B.nin Y.B.yi kimin veya kimlerin öldürdüğü konusunda bilgi sahibi olabileceğini göstermektedir. C.B.nin beyanı bu denli önemli olmasına rağmen Başsavcılık,

C.B.nin beyanını almak için çaba göstermemiştir.

21. Başsavcılık, verdiği kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda Y.B.nin Yüksekova İlçe Emniyet Müdürlüğü görevlilerince öldürüldüğünü ifade etse de bu sonuca hangi somut delillerle ulaştığı konusunda bir gerekçe göstermemiştir. Ayrıca Başsavcılıkça verilen karardan ölü muayene işlemi sırasında kolluk görevlilerince Y.B.nin ellerinden alınan svap örneğiyle ilgili olarak kriminal bir inceleme yapılıp yapılmadığı anlaşılamamıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucular, ihlalin tespitinin yanında kişi başına 50.000 TL manevi tazminat ile 50.000 TL maddi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma makamınca yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. Manevi zararları karşılığında net 200.000 TL manevi tazminatın başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucular, maddi zararlarına ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından başvuruculara maddi tazminat taleplerinin reddedilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİROLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin tespit edilen ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Yüksekova Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2015/1862) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara net 200.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Z.T.

B. No: 2019/38018 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/38018

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Z.T. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/38018)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Z.T.

Vekili : Av. Nuray SÖNMEZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 2004 yılından itibaren Doğa Kolejinde çalışmakta olan başvurucunun iş akdi 15/2/2017 tarihinde feshedilmiş; fesih işlemi aynı tarihte başvurucuya bildirilmiştir. Noter aracılığıyla çekilen ihtarnamede "işyerinin devri nedeniyle oluşan iç ve dış işletmesel gerekler" nedeniyle başvurucunun iş akdinin feshedildiği belirtilmiştir.

3. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle işveren aleyhine 15/3/2017 tarihli dilekçeyle dava açmıştır. İstanbul Anadolu 14. İş Mahkemesine (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde başvurucu, Ağustos 2016 tarihinde şirketin devredildiğini, buna mukabil kendi pozisyonunda bir değişiklik olmadığını, 2004 yılından itibaren işveren nezdinde eğitim ve öğretim operasyonları direktörlüğü görevinde aralıksız çalıştığını, işyerinin devri durumunda yapılması gerekenlerin ilgili mevzuatta

açıkça düzenlendiğini, bu kapsamda işyeri devrinin fesih için haklı bir gerekçe oluşturmayıp kötü niyetle yapıldığını, feshin usul ve yasaya aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

4. İşveren Kurum sunduğu cevap dilekçesinde usule ilişkin olarak başvurucunun işveren vekili sıfatı taşıdığını, bu kapsamda iş güvencesine tabi olmadığını belirtmiş; esasa ilişkin olarak ise darbe teşebbüsünden sonra Ağustos 2016 tarihinde işletmenin devredildiğini, iç ve dış işletmesel gerekler kapsamında olağanüstü hâl (OHAL) kanun hükmünde kararnameleri (KHK) çerçevesinde Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi şüphesi altında olan personelin görevden uzaklaştırıldığını, başvurucu hakkında da bu yönde yapılan incelemeler çerçevesinde Başsavcılık nezdinde 2016/147152 sayılı dosyada devam eden bir soruşturma olduğu bilgisinin edinildiğini, mevcut durum karşısında başvurucunun istihdamının mümkün olmadığını ve davanın reddi gerektiğini savunmuştur.

5. Başvurucu; işveren Kuruma cevaben verdiği dilekçede usuli itirazlara ilişkin olarak işveren vekili sıfatı taşımadığını belirtmiş; esasa ilişkin olarak ise mevcut soruşturma yönünden gizlilik kararı bulunduğunu, nitekim kendisinin de soruşturmanın varlığından ilk defa işverenin cevap dilekçesi ile haberdar olduğunu, darbe teşebbüsünden sonra millî güvenliğe yönelik alınan tedbirler kapsamında bazı kurumların devrine karar verildiğini, Doğa Kolejinin de bunlardan biri olduğunu, özel okulların satışı esnasında satan grup ile satın alan grup bünyesinde bulunan çalışanların tamamının bahsedilen FETÖ/PDY soruşturmasına konu edildiğini, bu dosyaların özel okul çalışanları için yapılan zorunlu GBT sorgulaması dışında herhangi bir işlem görmediğini, nitekim kendisi hakkında da herhangi bir gözaltı ya da tutukluluk tedbiri uygulanmadığı gibi ifadesinin dahi alınmadığını ifade etmiş ve feshin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

6. Mahkeme 17/11/2017 tarihli duruşmada başvurucu hakkında Başsavcılık nezdinde yürütülen soruşturma dosyasının örneğini talep etmiş ve taraf tanıklarını dinlemiştir. Bu kapsamda ifadesine başvurulan başvurucu tanığı S.B.Ç. ile H.B. beyanlarında genel olarak başvurucunun FETÖ/PDY ile bağlantısına dair bilgi sahibi olmadıklarını, Doğa Kolejinin özel durumu nedeniyle genel olarak kendileri de dâhil birçok çalışan hakkında benzeri iddiaların ortaya atıldığını ancak ispata elverişli bir bilgi ya da belge ortaya konulamadığını, ayrıca başvurucunun işveren vekili sıfatı olmadığını belirtmiştir. Mahkeme ayrıca davalı tanığı A.R.L.nin de ifadesine başvurmuştur. A.R.L. beyanında, başvurucunun eğitim operasyonlarından sorumlu direktör ve aynı zamanda kurucu temsilci olduğunu, bu kapsamda işveren temsilcisi sıfatı taşımadığını, direktörlük pozisyonu kapatıldığı için işten çıkarıldığını, FETÖ/PDY kapsamında soruşturma geçirdiğine dair tarafına resmî bir evrak gelmediğini, iş akdinin bu sebeple feshedildiğine dair bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir.

7. Mahkeme 7/12/2017 tarihli duruşmada dosyanın bilirkişi incelemesine gönderilmesine karar vermiştir. Bu kapsamda 7/3/2018 tarihli dilekçeyle davalı Kurum tarafından bilirkişi incelemesine esas alınacak bilgi ve belgeler dosyaya gönderilmiştir. Bunlar arasında Ataşehir İlçe Emniyet Müdürlüğünden (Emniyet) gelen 27/2/2017 tarihli bir talep evrakı bulunmaktadır. Emniyet, talep yazısında Kurum çalışanlarından 103 kişinin isminin yer aldığı bir liste göndererek söz konusu listede adı geçen kişilere dair 2016/147152 soruşturma numarası ile yürütülmekte olan Başsavcılık dosyasına esas olmak üzere gerekli bilgi ve belgeleri istemiştir. Bu listenin 57. sırasında M. Z. T. ismi yer almaktadır. Başvurucu 19/3/2018 tarihli dilekçeyle bu listenin delil olarak sunulmasına itiraz etmiş ve isminin Z. T. olduğunu, dolayısıyla listede adı geçen kişi olmadığını, kaldı ki söz konusu listenin fesih tarihinden sonra Kuruma geldiğini, doğal olarak ceza soruşturmasının feshe gerekçe

yapılmasının mümkün olmadığını ileri sürmüştür.

8. 30/4/2018 tarihli bilirkişi raporunda, başvurucunun iş akdinin feshine dayanak işletmesel karara ilişkin veriler şöyle sıralanmıştır:

"i. Ağustos/2016 tarihinde Doğa Okulları tüm kampüs, yerleşkeler ve çalışanları ile birlikte devir edilmiştir.

ii. Şirket bünyesinde bazı çalışanların FETÖ bağlantısı olabileceği bilgisinin edinildiği ve bu nedenle şirket bünyesinde FETÖ bağlantısı bulunan ve kuvvetli şüphe bulunan kişilerin iş sözleşmelerinin feshedilme kararının alındığı,

iii. Davacı hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Terör ve Örgütlü Suçlar Soruşturma Bürosunun 28.01.2017 tarih ve 2016/147152 sayılı dosyası ile soruşturma dosyası..."

- Bilirkişi raporunda varılan sonuç ve kanaat ise şu ifadeler ile ortaya konulmuştur:

"Davacı hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Terör ve Örgütlü Suçlar Soruşturma Bürosunun 28.01.2017 tarih ve 2016/147152 sayılı dosyası ile soruşturma dosyasının dosya içerisinde mevcut olduğu,

Davacının işyerindeki görevi ve işyeri organizasyonundaki pozisyonunun isim değişikliği olmakla birlikte halen devam etmekte olduğu,

Davacının iş akdinin feshinden sonra, davacının görevlendirilmesi mümkün pozisyonlara yeni personel alımının olduğu,

Davalı tarafça iddia edilen, davacının işveren vekili olması ve bu nedenle iş güvencesi

kapsamında bulunmadığı iddiasının, davacı özelinde mümkün olduğunun kabul edilemeyeceği ve davacının iş güvencesi şartlarını taşıdığı..."

9. Mahkeme 31/5/2018 tarihli gerekçeli kararında davanın kabulü ile feshin geçersizliğine ve başvurucunun işe iadesine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Davacının FETÖ kapsamında soruşturma geçirdiği savunulan İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 2016/147152 soruşturma sayılı dosyası hakkında gizlilik kararı bulunduğundan dosyanın celp edilemediği anlaşılmıştır. ...

Davacıya ait özlük dosyası, SGK kayıtları, tanık beyanları ve tüm dosya kapsamı hep birlikte değerlendirildiğinde; davalı işverenlikçe davacının iş akdi her ne kadar fesih bildirimine göre 'iş yerinin devri nedeniyle oluşan iş ve dış işletmesel gerekler nedeniyle' İş Kanunun 18. Maddesi uyarınca feshedilmiş ise de; feshe konu edilen FETÖ soruşturmasına ait Ataşehir Emniyet Müdürlüğünden davacı hakkında yürütülen gizli soruşturma nedeniyle bilgilerinin istenilmesine ilişkin yazının tarihinin fesih tarihi 15.02.2017 tarihinden sonra 27.02.2017 tarihli olduğu, davacının adı Z. T. olmasına rağmen söz konusu emniyet yazısında davacı olduğu iddia edilen kişinin isminin M. Z. T. olarak yer aldığı, fesih bildiriminde yazan 'iş yerinin devri nedeniyle oluşan iş ve dış işletmesel gerekler nedeniyle' şeklindeki sebebin İş Kanunun 19. Maddesi aradığı şekilde fesih sebebini açık ve kesin bir şekilde ortaya koyan bir bildirim olmadığı, Bilirkişi heyet raporuna göre davalı işverenlikçe feshe son çare olarak başvurulmadığı anlaşılmakla davacının haklı davasının kabulüne, çalışma süresi ve kıdemi nazara alınarak işe başlatılmaması halinde tazminatın 5 ay olarak belirlenmesine karar verilmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurmak gerekmiştir."

10. Davalı Kurum, karara karşı 4/7/2018 tarihli dilekçeyle istinaf talebinde bulunmuş,

başvurucunun işveren vekili sıfatı olmakla iş güvencesine tabi olmadığı iddiasını tekrarlamış, fesih nedenine ilişkin olarak da ceza soruşturmasının fesih tarihinden önce başlatıldığını, her ne kadar soruşturmaya ilişkin yazılı belge fesih tarihinden sonra Kuruma ulaştıysa da öncesinde şifahen durumdan haberdar olunduğunu ve iş sözleşmesinin bu gerekçe ile feshedildiğini, ayrıca M. Z. T. ismine ilişkin itirazlar yönünden Mehmet isminin sehven yazıldığının açık olduğunu, listede adı geçen kişinin başvurucu olduğunu, Kurumun ulusal çapta faaliyet gösterdiği ve prestijini korumak açısından her türlü önlemi alması gerektiği gözönüne alındığında başvurucuya ilişkin kuvvetli şüphe nedeniyle yapılan feshin geçerli olduğunu ileri sürmüştür.

11. Başvurucu, istinaf dilekçesine cevaben verdiği dilekçede yargılama sürecinde ileri sürdüğü iddiaları tekrarlayarak feshe dayanak gösterilen yazıda Doğa Okullarında çalışan tüm personelin listesinin istendiğini ancak ismi geçen şahısların çoğunun aktif olarak çalışmaya devam ettiğini, davalı Kurumun iddiaları karşısında personelin tamamının işten çıkarılması gerektiğini belirtmiş ve feshin hukuka aykırı bir şekilde yapıldığını iddia etmiştir.

12. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 29. Hukuk Dairesi 24/9/2019 tarihli kararı ile istinaf başvurusunun kabulüne, incelemeye konu gerekçeli kararın kaldırılmasına ve davanın reddine kesin olarak hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... Dosya içeriğine göre davalı vekili cevap dilekçesindeki açıklamalarında; davacının FETÖ-PDY ile bağlantısı tespit edildiğinden iş akdinin sona erdirildiğini belirtmiş olup, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Terör ve Örgütlü Suçlar Soruşturma Bürosu tarafından düzenlenen 2016/147152 CBS sayılı dosyasında gizlilik kararı bulunduğundan dosyanın celp edilemediği, davalı şirketin savunmasına istinaden, terör örgütü ile irtibat veya iltisakı bulunduğuna dair hakkında kanaat edinilen bir işçiyi çalıştırmaya devam etmenin, yani iş sözleşmesinin devamını davalı işverenden beklemek mümkün olmadığı gibi iş sözleşmesinin devamının çekilmez hale geldiğini kabul etmek gerekeceği, davacı işçinin böyle bir şüphe altında iken davalı işverenden işçinin iş sözleşmesinin devamını beklemenin iyi niyet kurallarına aykırı olduğu gibi davalı işverene de bu nedenle iş akdini sonlandırma yetkisi vermesi gerektiği, feshin, şüphe feshinin şartlarını taşıdığı ve geçerli nedene dayandığı gerekçesi ile davanın reddi gerekmekte olduğu kanaatine varılmıştır.

Davacı ile davalı arasında 31/08/2011 tarihinde 1 yıllık sözleşme yapıldığı, 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında görev alan eğitim personeli sözleşme formunun yenilenmediği, her ne kadar davacı 2011 yılında 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında işe başlamış ise de sözleşme yenilenmediğinden ve iş yeri kayıtları bilahare 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında çalışma yapmayıp eğitim direktörlüğü (idari) görevini yürüttüğü, 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında bulunduğu, iş güvencesi hükümlerinden yararlandığı anlaşılmıştır.

Dosya kapsamı, ilk derece mahkemesi kararının dayandığı deliller, delillerin takdiri, karar gerekçesine göre istinaf başvuru nedenleriyle sınırlı olmak ve kamu düzeni kapsamında yapılan inceleme sonucunda davalı vekilinin istinaf başvurusunun KABULÜNE oy birliği ile karar vermek gerekmiş olup, aşağıdaki hüküm kurulmuştur."

13. Nihai karar başvurucu vekiline 24/10/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 21/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Öte yandan Başsavcılık 4/3/2020 tarihinde başvurucu hakkında kovuşturma yapılmasına

yer olmadığı kararı vermiştir.

16. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

17. Başvurucu; işe iade talebiyle açtığı davada işverenin iddiasına üstünlük tanınarak davanın reddedildiğini, iş akdinin feshine dayanak olarak gösterilen ve Emniyetten gelen yazının fesih tarihinden sonra ortaya çıktığını, kaldı ki bu yazının içeriği ile ilgili olarak kendisine bilgi verilmediğini, evrakta geçen ismin hatalı olduğunu, buna mukabil gerekçeli kararda itirazları karşılanmaksızın, soruşturma dosyası ile ilgili gizlilik kararı olduğundan bahisle ancak soruşturmanın içeriğine hiç değinilmeden davanın reddedildiğini belirtmiştir. Kuruma karşı açılan farklı davalarda mahkemelerin söz konusu gizlilik kararına karşı farklı değerlendirmeler yaptıklarını ifade eden başvurucu, bu kapsamda Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin, 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının, silahların eşitliği ilkesi ile çelişmeli yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, ilk derece mahkemesi tarafından taraflar arasındaki iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, geçerli nedenle feshin söz konusu olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verildiği, anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği hatırlatılmış; adil yargılanma hakkının unsurlarına yönelik değerlendirmeler içeren Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvurucunun iddia ve itirazları öğrenme ve buna karşı savunma geliştirme imkânına sahip olduğu, derece mahkemeleri tarafından yapılan değerlendirmelerde bariz bir takdir hatası bulunmadığı, dolayısıyla başvurucunun iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olduğu belirtilmiştir.

19. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru dilekçesinde ileri sürdüğü hususları tekrarlamıştır.

20. Başvurucunun iddiaları gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

22. İlke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik olmaması ve makul bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

23. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı; Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararı).

24. Somut olayda istinaf mahkemesi tarafından şüphe feshini geçerli kılan olgunun başvurucu hakkında yürütülen ve gizlilik kararı bulunan soruşturma olduğu görülmüştür.

25. Aynı somut olaya ilişkin ceza mahkemeleri ile hukuk mahkemeleri tarafından yapılan yargılama sonucu verilen kararların birbirleri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira bu durumda derece mahkemeleri önlerine gelen uyuşmazlığı kendi açılarından ele almakta; ilgili mevzuat kapsamında farklı değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadır. Bu kapsamda Yargıtay kararlarında hem olağanüstü hâl dönemi için hem de olağanüstü hâl harici dönemler için işçi hakkında verilen bir beraat yahut takipsizlik kararının şüphe feshi noktasında nasıl değerlendirilmesi gerektiği ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Yargıtay, beraat kararını işçi lehine değerlendirme eğilimi göstermekle birlikte yine de kararın içeriğindeki olay ve olguların fesih için yeterli olup olmadığını da ayrıca incelemiştir (Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 18/4/2013 tarihli ve E.2012/32147, K.2013/12471 sayılı; 8/4/2019 tarihli ve E.2019/1352, K.2019/7992 sayılı kararları).

26. Başvurucu, kendisinin mevcut soruşturmadan işveren Kurumun cevap dilekçesi ile haberdar olduğunu, Başsavcılık tarafından ifadeye dahi çağrılmadığını, buna mukabil derece mahkemelerinin de soruşturmanın içeriğine dair bir araştırma yapmadığını, neyle suçlandığı hakkında bilgi sahibi olmaksızın işten çıkarıldığını, kendisiyle benzer nitelikteki kişiler yönünden mahkemelerce soruşturmaya konu olay ve olguların değerlendirilerek inceleme yapıldığını, öte yandan mevcut soruşturmanın Kurumda çalışan personelin geneline yönelik olduğunu ancak kendi durumundan farklı olarak herkesin işten çıkarılmadığını ileri sürmüştür.

27. Başvuruya konu olay karşısında öncelikle irdelenmesi gereken konu salt mevcut bir soruşturma ya da kovuşturmanın şüphe feshi için yeterli olup olmadığı hususudur. Bu noktada belirtmek gerekir ki işçi hakkında yürütülen sürecin seyri, özellikle gözaltı yahut tutukluluk gibi koruma tedbirlerinin uygulanıp uygulanmadığı ve dahi cezai sürece konu olan olay ve olguların neler olduğu, işçinin hakkındaki isnatlara yönelik nasıl bir savunma geliştirdiği önem arz etmektedir. Bu kapsamda sadece soruşturma ya da kovuşturma gerekçe gösterilerek şüphe feshine gidilmesinin adil yargılamanın birçok unsuru yönünden sorun oluşturacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim böyle bir yaklaşım yine Yargıtay içtihadı kapsamında şüphe feshinin mantığına da uygun düşmeyecektir. Zira bu noktada işverenin yapması gereken eylemin gerçekleştiğini kanıtlayamasa dahi olayın aydınlatılması için kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermedir (bkz. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararı; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı).

28. Başvurucunun fesih gerekçesine karşı ileri sürdüğü iddiaların yargılamanın esasına tesir edecek nitelikte olduğu, Bölge Adliye Mahkemesinin ise sadece gizli bir soruşturmayı esas alarak herhangi bir araştırma yoluna gitmeden ve başvurucuya hakkındaki iddialar konusunda savunma imkânı tanımadan davanın reddine hükmettiği görülmüştür. Nitekim başvurucunun iddiaları karşısında soruşturmanın içeriğine dair bir açıklama yapılmadığı, aynı şekilde bilirkişi incelemesinde dahi soruşturmanın gizli olduğundan bahsedilerek soruşturmaya konu olan eylemlerin nelerden ibaret olduğu hususunun belirtilmediği anlaşılmıştır.

29. Buna göre özellikle mevcut soruşturmanın Kurumun özel durumu nedeniyle tüm personel hakkında genel olarak yürütüldüğü ve tarafına yönelik isnatlar hakkında bilgi

sahibi olamadığına dair başvurucu iddiaları karşısında hiçbir değerlendirme yapılmadan hüküm kurulduğu; nitekim bahsi geçen soruşturmanın da takipsizlik kararı ile neticelendiği görülmüştür (bkz. § 15).

30. Dolayısıyla gerekçeli kararda başvurucunun yargılamanın sonucuna etkili nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği, bu iddiaların karşılanmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

31. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

32. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

33. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde hüküm altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 29. Hukuk Dairesine (E.2019/2747, K.2019/2545) iletilmek üzere İstanbul Anadolu 14. İş Mahkemesine (E.2017/313, K.2018/638) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DİREN TAŞ

B. No: 2019/38230 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/38230

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DİREN TAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/38230)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Diren TAŞ

Vekili : Av. İbrahim AFŞAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle göreve son verilmesine dair idari işlemin iptali talebiyle açılan davanın kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü ile sonuçlanmayan ceza yargılamasına konu fiilin niteliğine ilişkin esaslı bir değerlendirme yapılmaksızın reddedilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/11/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) bünyesinde sözleşmeli personel statüsünde milletvekili danışmanı olarak görev yapmaktayken başvurucu hakkında TBMM Başkanlık Divanının 6/1/2012 tarihli ve 12 numaralı kararı uyarınca yürürlüğe konulan Milletvekillerinin Yasama Faaliyetlerinde Sözleşmeli Olarak Çalıştırılacak Danışman, İkinci Danışman ve İlave (Yardımcı) Personel Hakkında Hizmet Sözleşmesi Esaslarının (Esaslar) 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun sözleşmesi feshedilmiştir.

7. Başvurucu söz konusu işlemin iptali talebiyle 18/7/2016 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde; güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlanmasına neden olan hırsızlık suçundan yapılan yargılama sonucunda hakkında mahkûmiyet değil hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verildiği, başka herhangi bir kaydının bulunmadığı, kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı olmayan HAGB kararının memuriyetine engel bir hâl oluşturmayacağından tesis edilen işlemin hukuka aykırı olduğu ifade edilmiştir.

8. Ankara 4. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 14/3/2018 tarihli kararıyla dava konusu işlemi iptal etmiştir. Kararda, başvurucunun hırsızlık suçu nedeniyle İstanbul 15. Asliye Ceza Mahkemesinin 12/3/2013 tarihli kararıyla 1 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmesine karşın hükmün açıklanmasının geri bırakıldığı belirtilmiştir. HAGB kararının denetim süresinin kasıtlı bir suç işlenmeden geçirilmiş olması ve denetim süresi içinde öngörülecek yükümlülüklere uygun davranılması hâlinde kamu davasının düşürülmesi sonucunu doğuran ve kişilere hiç suç işlememiş sayılma imkânı sağlayan ceza hukukuna özgü bir kurum olduğuna dikkat çekilen kararda başvurucu hakkında HAGB kararı verildiğinin gözetildiği ifade edilmiştir.

9. Davalı TBMM Başkanlığı, karara karşı 29/8/2018 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuş; istinaf dilekçesinde, başvurucunun hırsızlık suçunu işlediği ceza mahkemesince sabit görüldüğünden başvurucu hakkındaki güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığını belirtmiştir. Söz konusu durumun olumsuz kabul edilmesinin takdirlerinde olduğunu, bu bağlamda yaptıkları değerlendirmede hukuka aykırılık bulunmadığını, HAGB kararından ziyade anılan karara dayanak olan fiilin güvenlik soruşturması açısından değerlendirildiğini ileri sürmüştür.

10. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 28/2/2019 tarihinde istinaf talebini kabul ederek davayı reddetmiş; kararda, başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet kararı bulunmadığı vurguladıktan sonra yürütülen hizmetin ve açıklanması geri bırakılan hükme esas eylemin niteliğinin dikkate alındığını ifade edilmiş; tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğunu belirtmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Yukarıda belirtilen ilgili mevzuat hükümlerine göre, sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmeden önce sanığın sabit bulunan eylemine uygun bir ceza belirlenmekte ve mahkûmiyet hükmü kurulmaktadır. Ancak, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile sanık hakkında kurulan hükmün hukuki bir sonuç doğurmayacağı Ceza Muhakemesi Kanununun 231. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Buna göre, sanığın fiili işlediği sabit olmakla birlikte, Kanunda öngörülen denetimli serbestlik tedbirlerine uygun

davranılması ve öngörülen diğer koşulların varlığı halinde suçun hiç işlenmemiş gibi kabul edileceği tartışmasızdır.

Olayda davacının Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İnsan Kaynakları Başkanlığı'nın 23/7/2015 tarih ve 7054 sayılı 'Oluru' ile, TBMM Güvenlik Yönetmeliği'nin 6. maddesi gereğince 'hakkında yaptırılacak güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanması halinde görevine son verilmek kaydı ile' güvenlik soruşturması sonucu beklenmeden göreve başlatıldığı ve TBMM Güvenlik Soruşturması Değerlendirme Komisyonu tarafından yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak değerlendirilmesi neticesinde sözleşmesinin feshine karar verildiği görülmektedir.

Uyuşmazlıkta, her ne kadar davacı hakkında hırsızlığa teşebbüs suçundan dolayı açılan kamu davasında, İstanbul 15. Asliye Ceza Mahkemesinin 12/3/2013 tarihli ve E:2011/349, K:2013/215 sayılı kararı ile davacı hakkında TCK 142/1-b maddesi uyarınca verilen 1 yıl 8 ay hapis cezasına ilişkin hükmün açıklanmasının geri bırakılması nedeniyle davacı hakkında verilen bir mahkumiyet kararı bulunmamakla birlikte, yürütülen hizmetin ve açıklaması geri bırakılan hükme esas eylemin niteliği dikkate alındığında, davacının güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlandığını kabule imkan bulunmadığından, güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığı kabul edilerek sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin işlemde hukuka aykırılık, bu işleme karşı açılan davada, dava konusu işlemin iptaline dair İdare Mahkemesi kararında hukuka uyarlık görülmemiştir."

11. Başvurucu karara karşı 21/5/2019 tarihinde temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde HAGB kararının hiçbir işleme dayanak olarak alınamayacağını belirten başvurucu, ceza mahkemesince -suç işlemeyeceği kanaatine varıldığından- HAGB kararı verildiğini, HAGB kararının dayandığı fiilin dikkate alınarak davanın reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca denetim süresince hükmün açıklanmasını gerektirecek fiil işlemediğini ve temyiz yoluna başvurduğu tarih itibarıyla denetim süresinin dolduğunu ifade etmiş, hükmü açıklanmayan bir karara kaynak olan fiilin sübut bulduğundan bahsedilemeyeceğini iddia etmiştir.

12. Danıştay Onikinci Dairesi 18/9/2019 tarihinde temyiz talebini reddederek Bölge İdare Mahkemesi kararını oyçokluğu ile onamıştır. Karşıoyda, başvurucunun üniversite üçüncü sınıf öğrencisiyken market alışverişi yaptığı sırada parası yetmeyince bir sucuk ve bir kilogram peyniri çantasının içine sakladığı, market sorumlusunun yaptığı kontrolde sucuk ve peynirin olması gerekenden az miktarda olduğunu anlaması üzerine başvurucudan şüphelendiği, market dışında başvurucunun çantasında suça konu malların yakalandığı, başvurucunun işlediği hırsızlık suçundan dolayı 1 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve bu cezaya ilişkin olarak HAGB'ye karar verildiği belirtilmiş; söz konusu fiilin niteliği ve olayın oluş şekli gözönüne alındığında bu durumun başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına yol açmayacağı ifade edilmiştir.

13. Nihai karar başvurucuya 8/11/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 18/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. Esasların 4. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Milletvekillerine yasama faaliyetlerinde yardımcı olacak personelin;

...

b) 14/7/1965 tarihli 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48 inci maddesinde

aranılan genel şartları taşıması,

c) Hakkında yaptırılacak güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanması

...

gerekmektedir."

15. 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu' nun 8. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Devlet memurları, resmi sıfatlarının gerektirdiği itibar ve güvene layık olduklarını hizmet içindeki ve dışındaki davranışlarıyla göstermek zorundadırlar."

16. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesi şöyledir:

"Devlet memurluğuna alınacaklarda aşağıdaki genel ve özel şartlar aranır.

A) Genel şartlar:

1. Türk Vatandaşı olmak,

2. Bu Kanunun 40 ncı maddesindeki yaş şartlarını taşımak,

3. Bu Kanunun 41 nci maddesindeki öğrenim şartlarını taşımak,

4. Kamu haklarından mahrum bulunmamak,

5. Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, (...) zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak.

6. Askerlik durumu itibariyle;

a) Askerlikle ilgisi bulunmamak,

b) Askerlik çağına gelmemiş bulunmak,

c) Askerlik çağına gelmiş ise muvazzaf askerlik hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya

yedek sınıfa geçirilmiş olmak,

7. 53 üncü madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel

olabilecek (...) akıl hastalığı (...) bulunmamak.

8. [Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73; K.2019/65 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.]

B) Özel şartlar:

1. Hizmet göreceği sınıf için 36 ve 41 nci maddelerde belirtilen öğretim ve eğitim kurumlarının birinden diploma almış olmak,

2. Kurumların özel kanun veya diğer mevzuatında aranan şartları taşımak."

17. 29/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 74. maddesiyle 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen ve Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla iptal edilen (8) numaralı alt bent şöyledir:

"Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 24/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucu; hakkında verilen HAGB kararının niteliği dikkate alınmaksızın aleyhine kullanılması, hırsızlık suçundan verilen mahkûmiyet kararı olmamasına karşın varmış gibi kabul edilerek hükme esas alınması nedeniyle adil yargılanma hakkının, HAGB kararının aleyhine kullanılması ve güvenlik soruşturmasına ilişkin olarak yalnızca hâkim ve savcının yapabileceği değerlendirmeyi kolluğun yapması nedeniyle de masumiyet karinesi ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Bakanlık görüşünde, derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmamasının bireysel başvuru incelemesine konu olamayacağı ifade edilmiştir. Bölge İdare Mahkemesinin dava konusu maddi olay ve olguları, delilleri değerlendirmesini, hukuk kurallarını yorumlanmasını ve uygulamasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini gerekçelendirdiği, bu suretle hükmün kesinleştiği belirtilmiştir. Son olarak başvurunun kabul edilebilirliğine dair yapılacak incelemede başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığı hususunun dikkate alınması gerektiği ileri sürülmüştür.

21. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü hususları yinelemiştir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Başvurucunun şikâyetlerinin özünün başvuruya dayanak davada hakkındaki HAGB kararının değerlendirilme biçimine ilişkin olması nedeniyle ihlal iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

25. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

26. Masumiyet karinesi ise kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak kişinin masumiyeti asıl olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26). Masumiyet karinesi bakımından önemli olan husus kamu makamlarının işlem ya da kararlarında belirttikleri gerekçeler veya kullandıkları dil nedeniyle bireye cezai sorumluluk yüklememeleri, ceza mahkemeleri tarafından henüz suçlu bulunmamış bireyin masumiyeti üzerine gölge düşürülmesine sebebiyet vermemeleridir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 47).

27. Öte yandan HAGB kararının Anayasa'nın 38. maddesi anlamında "hükmen sabit ol[ma]" sonucunu doğuran bir karar, diğer bir ifadeyle kesinleşmiş hüküm olmadığı açıktır. Denetimli serbestlik sürecinde açıklanması geri bırakılan hükmün açıklanma şartları oluşmadığı takdirde ceza davasının düşmesine karar verilecektir. Dahası hakkında HAGB kararı verilen kişiler yönünden bu kararın hukuki sonuç doğurmayacağına ilişkin kanun hükmü bulunmaktadır (4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 231. maddesinin (5) numaralı fıkrası). HAGB kararının hukuki sonuç doğurmaması herhangi idari tasarruf veya yargı kararının HAGB kararına doğrudan ve kategorik olarak dayandırılmamasını gerektirir. Diğer bir ifadeyle kişiler hakkında verilen HAGB kararlarının idari işlemlere veya yargı kararlarına esas alınması o HAGB kararının hukuki bir sonucudur. İlgili kanun hükmü aslında anayasal olarak masumiyet karinesinin korunmasını destekleyen bir kuraldır. Hakkında HAGB verilen kişinin suç işlediğinin sabit olduğundan bahsedilemez. Sadece karara konu olguların gerçekleştiğine ilişkin ceza mahkemesinin kanaati henüz açıklamandan askıda bekletilmektedir. Bu kanaat yargısal olarak denetlenmemiş bir kanaat olup ancak hüküm açıklandığında denetimi mümkün hâle gelmektedir (28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle artık itiraz makamlarınca fiilin sübutu yönündeki mahkeme kanaati denetlenebilecekse de olay tarihinde yürürlükte bulunan mevzuatın bu şekilde yorumlanmadığına ilişkin olarak bkz. Atilla Yazar ve diğerleri [GK], B. No:

2016/1635, 5/7/2022). Bu itibarla hakkında HAGB kararı bulunan kişinin bu karara konu eylem veya suçla ilgili masumiyeti devam etmektedir.

28. Bu aşamada önemle hatırlatılması gerekir ki ceza mahkemesine yansıyan olguların idarece veya yargı makamlarınca değerlendirilmesi sonucu, hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü bulunmayan kişi hakkında idari işlem ve yaptırım uygulanması veya bu idari işlem veya yaptırımın hukuka uygun bulunması doğrudan masumiyet karinesini ihlal etmez. Ancak burada kritik olan mesele, hakkında HAGB kararı olan bireylerin masumiyet karinesinin ihlal edilmemesi için idarenin veya yargı makamlarının ceza mahkemesinin henüz açıklanmamış ve kesinleşmemiş suçluluğa dair hükmüne dayanmaksızın kendilerinin olay ve olguları yorumlayarak idari anlamda bir sonuca ulaşmaları gerekliliğidir. Temel olarak masumiyet karinesi suçlu muamelesi görmemeyi hedefler. Nitekim Anayasa Mahkemesi de birçok başvuruda masumiyet karinesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşırken yargı makamlarının bir yandan HAGB kararını kendi kararlarına doğrudan esas almalarını, diğer yandan kullandıkların dilin masumiyeti zedeleyici nitelikte olmasını dikkate almıştır (birçok karar arasından bkz. Enez Ersöz, B. No: 2018/19673, 31/3/2022, § 44; Şevki Ozan Büyükkaya, B. No: 2018/24012, 31/3/2022, § 43; Salih Taş, B. No: 2019/15835, 11/1/2023, § 39).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

29. Somut olayda başvurucu, milletvekili danışmanı olarak görev yapmaktayken hakkında gerçekleştirilen güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun sözleşmesi feshedilmiştir. Başvurucunun işleme karşı açtığı iptal davasında Mahkeme işlemin iptaline karar vermiş; kararda, başvurucu hakkında hırsızlık suçu nedeniyle verilen hapis cezasının hükmünün açıklanmasının geri bırakıldığını belirttikten sonra HAGB kararının kişilere hiç suç işlememiş sayılma imkânı verdiği, bu nedenle işlemin iptal edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Buna karşılık Bölge İdare Mahkemesi, HAGB kurumu ve niteliğinin dikkate alındığı ancak başvurucunun HAGB kararına konu olan fiili gözönünde bulundurulduğunda tesis edilen işlemin hukuka uygun bulunduğu gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

30. TBMM Başkanlık Divanının kabul ettiği Esaslar'ın 4. maddesine göre başvurucu hakkında yapılacak güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanması şarttır. Ayrıca başvurucu, 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde belirtilen şartları taşımalıdır. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen "Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak" biçimindeki alt bendin başvurucunun sözleşmeli personel statüsünde çalıştığı kadro da dâhil olmak üzere tüm devlet memurluğu kadrolarına atanabilmek için güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması şartı getirdiği açıktır.

31. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece mahkemelerine ait olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu derece mahkemelerininkinin yerine kaim etmesi söz konusu olamaz. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevindedir. Bu bakımdan bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede derece mahkemelerinin söz konusu fıkranın güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanmasını gerektirdiği biçimindeki yorumu veri kabul edilecektir (Sebiha Kaya [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 48).

32. Mahkemelerce gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne

geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli olmayıp gerekçenin aynı zamanda ilgili ve yeterli olması şartı aranmaktadır. İlgili ve yeterli gerekçeden anlaşılması gereken; mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

33. Bu çerçevede güvenlik soruşturmasının olumsuz olmasına bağlı olarak göreve son verilmesine dair tesis edilen işleme karşı açılan bir davada davacının hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığının ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin kişinin yapacağı görevi neden olumsuz olarak etkilediğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda olağan yargı yerlerinden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi ve söz konusu bilgiyi, davacının yerleştirildiği kurumu ve alacağı görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir.

34. Somut olayda ise başvurucu hakkında verilen HAGB kararı güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasının ve buna dayanılarak sözleşmesinin feshedilmesinin tek nedenidir. Bölge İdare Mahkemesi kararında bu olgu aktarılmakla birlikte herhangi bir şekilde değerlendirilmemiştir. Kararda yalnızca HAGB kararına esas alınan eylemin niteliğinin dikkate alındığının belirtilmesiyle yetinilmiştir. Ancak fiilin niteliğine atıfta bulunulması yeterli olmayıp ceza yargılamasına konu olay ve olgular da Bölge İdare Mahkemesi tarafından irdelenmelidir. Bu bağlamda olayın meydana geliş şekli, fiilin özelliği, ağırlığı gibi olaya özgü durumlar değerlendirilerek karar sonucuna ulaşılma nedeni, ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya konulmalıdır.

35. Ceza yargılamasında yer alan bilgi ve belgelere ulaşılarak söz konusu verilerin başvurucunun sözleşmesinin feshine olan etkisinin değerlendirilmesinin önünde -masumiyet karinesine uygun olmak koşuluyla- herhangi bir engel bulunmamaktadır. Bölge İdare Mahkemesi tarafından, ceza yargılamasında yer alan verilerin güvenlik soruşturmasına olan etkisinin ortaya konulması gerekmektedir. Olaya bakıldığında ise Bölge İdare Mahkemesi tarafından HAGB kararına konu fiil esas alınmakla birlikte ceza yargılamasında yer alan olguların başvurucunun yapacağı göreve olumsuz etkisi irdelenmemiştir. Öte yandan Bölge İdare Mahkemesinin ceza yargılamasında yer alan bilgi ve belgeleri herhangi bir biçimde değerlendirmediği anlaşılmaktadır.

36. Kural olarak mahkeme kararlarında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde kanun yolu merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararlarında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise kişilerin ileri sürdüğü esaslı itirazların kanun yolu mercii tarafından gerekçeli bir şekilde karşılanması gerekir. Ancak somut olayda Bölge İdare Mahkemesi kararının yukarıda belirtilen bağlamda bir gerekçe içermediği, Danıştay tarafından da bu karara atıf yapılarak başkaca bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmıştır. Bu itibarla yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

37. Diğer yandan bu ihlal kararının başvurucunun açtığı davanın sonucuyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Zira gerekçeli karar hakkı, taraflara uyuşmazlığın esasına etkili hususların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini

bilmelerine imkân sağlayan bir hak olup yargılama sonucuna yönelik bir teminat sağlamaz. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek yargılama mercilerinin takdirindedir.

38. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN bu görüşe katılmamıştır.

VI. GİDERİM

39. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve 200.000 TL maddi ile 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

40. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

41. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesine (E.2018/3151, K.2019/471) iletilmek üzere Ankara 4. İdare Mahkemesine (E.2016/3023, K.2018/735) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu; hakkında verilen HAGB kararının niteliği dikkate alınmaksızın aleyhine kullanılması, hırsızlık suçundan verilen mahkûmiyet kararı olmamasına karşın varmış gibi kabul edilerek hükme esas alınması nedeniyle adil yargılanma hakkının, HAGB kararının aleyhine kullanılması ve güvenlik soruşturmasına ilişkin olarak yalnızca hâkim ve savcının yapabileceği değerlendirmeyi kolluğun yapması nedeniyle adil yargılanma hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Başvurucunun tüm iddiaları gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

3. Somut olayda İdare Mahkemesi, başvurucu hakkında hırsızlık fiiline dayalı olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiğini belirterek HAGB kurumunun niteliği dikkate alındığında tesis edilen işlemin hukuka aykırı olduğunu ifade etmiştir. Buna karşın Bölge İdare Mahkemesi, iddia edilen fiile yönelik olarak HAGB kararı verildiğini belirtmiş ancak açıklanmayan hükme dayanak teşkil eden fiil dikkate alındığında tesis edilen işlemin hukuka uygun olduğunu söylemiştir.

4. Bölge İdare Mahkemesinin bu yorumunun keyfî olmadığı vurgulanmalıdır. 657 sayılı Kanun'a göre memur olarak görev yapacak kişilerin meslek içinde ya da meslek dışında gösterdiği davranışlar, görevin gerektirdiği itibar ve özellikle güvene uygun olması gerekmektedir. Bu sebeple bir kimse hakkında yapılan güvenlik soruşturması sonucunda bu kişinin davranışlarının itibar ve güveni sarsacak nitelikte olduğu tespit edilirse güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak nitelenmesi makul karşılanabilir.

5. Ancak davranışların itibar ve güven sarsıcı olduğunun kişisel değerlendirme ve kanaatlere değil somut ve maddi tespitlere dayanması gerekir. Bu çerçevede güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucu elde edilen verilerin somut olmaması hâlinde bunlara dayanılarak güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak nitelenmesi keyfîliğe yol açabilir ve kuralın uygulanmasını öngörülebilir olmaktan çıkarabilir. Bu açıdan somut olayda başvurucu hakkında yapılan tespitler gözetildiğinde atamasının iptal edilmesinin başvurucu açısından öngörülebilir olup olmadığı ve kamu makamlarının yorumlarının keyfîlik taşıyıp taşımadığı değerlendirilmelidir.

6. Başvurucunun TBMM bünyesinde sözleşmeli personel statüsünde milletvekili danışmanı olarak görev yapmaktayken güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak nitelendirilmesine yol açan tespit, hakkında hırsızlık fiiline dayalı olarak verilen 1 yıl 8 aylık hapis cezasının hükmünün açıklanmasının geri bırakılmasıdır. Ceza davasına konu olan bir kayda dayanarak kişinin davranışlarının görevin gerektirdiği itibar ve güvene uygun olmadığı şeklinde kamu makamlarınca yapılan değerlendirme kabul edilebilir bir durumdur. Bu hâle uyan bir kimsenin güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak neticeleneceği kişi açısından öngörülebilir olduğu söylenebilir. Öte yandan kamu makamlarının soyut bilgiler içeren bir istihbarat raporundan hareket etmediği gözlemlenmektedir.

7. HAGB, erteleme ve kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar gibi hükmün ve cezanın bireyselleştirilmesi kurumlarından biridir. Hâkim, sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurmakla beraber hükmü açıklamamakta ve sanığı belirli bir süre denetim altında tutmaktadır. Sanık, denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemediği ve mahkemece öngörülen denetimli serbestlik tedbirine uygun davrandığı takdirde açıklanması geri bırakılan mahkûmiyet hükmü ortadan kaldırılmaktadır (Ümmügülsüm Salgar [GK], B. No:2016/12847, 21/10/2021, § 81).

8. HAGB, daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı mahkûmiyeti bulunmayan kişilerin toplumda suçlu olarak damgalanmaması ve yararlı bir birey olarak tekrar topluma kazandırılması amacıyla belli koşullara bağlı olarak tanınan bir imkândır (AYM, E.2015/23, K.2915/56, 17/6/2015).

9. Bölge İdare Mahkemesi vermiş olduğu kararda verilen HAGB kararını dışlamamıştır. Aksine karara yönelik olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiğini belirtmiştir. Ancak HAGB kararının dayanağı olan fiil ile başvurucunun TBMM bünyesinde yaptığı görevi karşılaştırarak değerlendirmiş ve güvenlik soruşturmasını olumsuz olarak kabul eden TBMM Başkanlığının takdir yetkisinin hukuka uygun bulunduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle Bölge İdare Mahkemesinin, ceza davasına konu fiilden verilen HAGB kararını güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanması olarak yorumlamasında herhangi bir keyfîlik veya bariz takdir hatası da bulunmamaktadır. Sonuç olarak Bölge İdare Mahkemesi kararının gerekçesiz olduğu söylenemez.

10. Öte yandan başvuruya konu olayda Bölge İdare Mahkemesince, başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak kabulü, başvurucu hakkında hükmün açıklanmasına karar verilen fiil gözönünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Kararda başvurucunun suçlu olduğuna dair saptamada bulunulmadığı görülmüştür. Bölge İdare mahkemesi, atanmamaya dair işlemi olgusal olarak ele almış ve mevzuat hükümlerini gözönünde bulundurarak sonuca ulaşmıştır. Dolayısıyla masumiyet karinesini zedeleyen bir dil ve gerekçe de kullanılmadığı anlaşılmıştır.

11. Açıklanan nedenlerle somut olay yönünden gerekçeli karar hakkının ihlal edilmediği kanaatine vardığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye İrfan FİDAN

SİNAN CEYLAN

B. No: 2019/38275 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/38275

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SİNAN CEYLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/38275)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Sinan CEYLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının reddedilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkı ile çalışma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. 1982 doğumlu olan başvurucu, PETKİM Petrokimya Holding A.Ş. (Şirket) bünyesinde 1/2/2010 tarihinden itibaren çalışmaya başlamış; 12/5/2017 tarihinde proses kontrol teknisyeni olarak görev yapmakta iken başvurucunun iş akdi feshedilmiştir.

3. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ile işe iadesi ve haksız fesihten kaynaklanan tazminat ile hak ettiği ücretlerin ödenmesi talebiyle işveren aleyhine 7/6/2017 tarihinde Aliağa 1. İş Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde işe iade davası açmış; feshin usule aykırı olduğunu, somut bir sebebe dayanmadan iş akdinin feshedildiğini ileri sürmüştür. İşveren Şirket ise sunduğu cevap dilekçesinde, İzmir Valiliği Olağanüstü Hâl (OHAL) Bürosu tarafından başvurucunun devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla ilişkili olduğu yönünde bilgi paylaşıldığını, bu kapsamda iş ilişkisini sürdürme yönünden asli unsur olan güven temeli ortadan kalktığı için iş akdinin feshedildiğini belirtmiş; feshin usul ve yasaya uygun olduğunu ifade etmiştir.

4. Mahkeme, davalı Şirket ile Sosyal Güvenlik Kurumu ve Aliağa Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) müzekkere yazarak başvurucu hakkında bilgi/belge toplama yoluna gitmiş; bu kapsamda Başsavcılıktan gelen cevabi yazıda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) kapsamında yürütülen herhangi bir soruşturma ya da gözaltı kaydı olmadığı belirtilmiştir.

5. Mahkeme, 2/2/2018 tarihli kararla başvurucunun FETÖ/PDY üyeliği, mensubiyeti veya bu örgütle iltisakı olduğunu inceleme ve araştırma yetkisinin kendisinde olmadığını belirterek davanın reddine hükmetmiştir. Başvurucunun karara karşı istinaf kanun yoluna başvurması üzerine İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi 13/7/2018 tarihli kararla, eksik inceleme yapıldığı gerekçesiyle istinaf talebinin kabulüne, dosyanın Mahkemeye iadesine hükmetmiştir.

6. İstinaf kararı üzerine dosyayı yeniden incelemeye başlayan Mahkeme, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna, Bank Asya ile İzmir İl ve Aliağa İlçe Emniyet Müdürlüklerine müzekkere yazarak başvurucu hakkında bir soruşturma, ByLock kaydı ya da başvurucunun Bank Asya hesabı olup olmadığının araştırılmasını istemiştir.

7. Bank Asyadan gelen cevabi yazıda başvurucu hakkında hesap kaydı olduğu belirtilmiş ve hesap döküm cetveli dosyaya gönderilmiştir. Bu kapsamda gönderilen belgelerden başvurucunun 14/5/2010 tarihinde hesap açtığı ve bu hesabı 15/7/2016 tarihine kadar kullanmaya devam ettiği görülmüştür.

8. Başvurucu, 16/1/2019 tarihli karar duruşmasında, Bank Asya hesabının 2009 yılından bu yana kullandığı vadesiz hesap olduğunu, örgütsel saikle ya da talimat üzerine işlem yapmadığını belirterek bilirkişi incelemesi yapılmasını talep etmiş; Mahkeme ise davanın reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda, dosya kapsamına göre davacının Müflis Asya Katılım Bankası A.Ş. nezdinde hesaplarının bulunduğu anlaşılmakla; işyerinin niteliği, fesih tarihi, işçinin FETÖ/PDY ile bağlantısından şüphe edildiğinden, güvenin yıkılması veya ağır biçimde zedelenmesi nedeniyle işverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğun ortadan kalkması sebebiyle iş sözleşmesinin feshedildiği sonucu ortaya çıkmaktadır... davacı işçinin FETÖ/PDY'ye üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğunu inceleme ve araştırma yetkisi ve görevinin Mahkememizde olmadığı dikkate alındığında, sonuç olarak yukarıda açıklanan sebeplerle davacının iş ilişkisinin sürdürülmesinin davalı işverenden beklenemeyeceği ve feshin şüphe feshi kapsamında geçerli fesih nedeni oluşturduğu sonucuna varılmakla, geçerli fesih kapsamında davanın reddine karar verilmesi gerekmiş olup, açılan davanın reddine dair aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

9. Hem başvurucu hem de işveren Şirket anılan karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu, Bank Asya hesap hareketleri üzerinde hiçbir inceleme yapılmadan davanın reddine karar verilmesinden yakınmış; işveren Şirket ise başvurucunun Bank Asya nezdinde vadesiz hesabı olduğunu ve hesabını aktif şekilde kullandığını, bu kapsamda sözleşmenin geçerli değil haklı nedenle feshedildiğini ileri sürmüştür. Şirket ayrıca Emniyetten gelen 3/5/2017 tarihli ve güvenlik soruşturması konulu yazıdan bahsetmiş; bu yazıda başvurucu ile birlikte bir kısım personelin FETÖ/PDY bağlantısı olduğu bilgisinin verildiğini, bu doğrultuda başvurucunun iş sözleşmesinin kamu otoriteleriyle iletişim hâlinde olunarak feshedildiğini ancak ilgili yazı gizli ibaresiyle iletildiğinden bu belgenin Mahkemeye sunulmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir.

10. Bölge Adliye Mahkemesi 18/9/2019 tarihli kararıyla istinaf başvurularının ayrı ayrı esastan reddine kesin olarak hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda davacının müflis Asya Katılım Bankası A.Ş.'de hesaplarının bulunduğu anlaşılmaktadır. Fesih tarihi dikkate alındığında davacının FETÖ/PDY bağlantısından şüphe edildiğinden ve işverenin işçiye karşı güveninin zedelenmesinden kaynaklı olarak iş akdi feshedilmiştir. İşverence yapılan fesih şüphe feshi kapsamında geçerli fesihtir. Yerel mahkemece geçerli fesih gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş olması usul ve yasaya uygundur. Mahkemece deliller tam olarak toplanıp hukuki değerlendirme yapılarak karar verilmiştir.

Taraf vekillerinin istinaf talepleri yerinde görülmemiştir."

11. Nihai karar 15/10/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiş; 14/11/2019 tarihinde bireysel başvuru yapılmıştır.

12. Başvurucu hakkında 17/10/2019 tarihinde soruşturma başlatılmış, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanan iddianame kapsamında İzmir 14. Ağır Ceza Mahkemesinde dava açılmıştır. Anılan Mahkeme 14/12/2020 tarihli karar ile başvurucunun örgüt üyeliğinden mahkûmiyetine ve 6 yıl 3 ay hapis cezası ile tecziyesine hükmetmiştir. Gerekçeli karara karşı yapılan istinaf talebi 24/3/2022 tarihinde reddedilmiş olup dosya temyiz incelemesinde derdesttir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu, iş akdinin gerekçesiz şekilde feshedildiğini, somut bir bilgi/belge olmaksızın keyfî olarak işten çıkarıldığını, FETÖ/PDY ile bir bağlantısı olmadığını, işe iade talebiyle açtığı dava neticesinde varılan sonucun hakkaniyete aykırı olduğunu belirtmiştir. Feshe gerekçe yapılan Bank Asya hesabını geçmişten bu yana rutin bankacılık işlemleri kapsamında kullandığını ifade eden başvurucu, eksik inceleme neticesinde davanın reddedildiğini, iddia ve itirazlarının incelenmediğini, yeterli araştırma yapılmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, işe iade davası devam ederken İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan kamu davası açıldığı, İzmir 14. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yürütülen kovuşturma sonucunda 14/12/2020 tarihli kararla mahkûmiyet hükmü verildiği, karara karşı yapılan istinaf talebinin reddedildiği ve dosyanın Yargıtay incelemesinde derdest olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına atıf yapılarak davalı Şirket tarafından gönderilen bilgi ve belgelerin dikkate alınmak suretiyle başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti kapsamında kalıp kalmadığı hususunun değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

15. Başvurucunun iddiaları gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Somut olayda işveren nezdinde 2010 yılından itibaren çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütü ile irtibatı/iltisakı bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu,

iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine dava açmış; dava dilekçesinde, iş akdinin hiçbir somut gerekçe gösterilmeksizin feshedilmesinin hukuki olmadığını ifade etmiştir. İşe iade davasında derece mahkemelerince yapılan araştırma kapsamında başvurucunun Bank Asyada hesapları olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

18. Bank Asyanın FETÖ/PDY liderinin ve yöneticilerinin çağrıları üzerine örgüt üyelerinin yatırdığı paralar üzerinden gelir elde ettiği, bu suretle örgüt faaliyetlerine mali yönden kaynak sağladığı ve örgütün finans merkezi olduğu hususu yargı kararlarıyla tespit edilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 35; Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, § 59; Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 20/12/2017 tarihli ve E.2017/1862, K.2017/5796 sayılı kararı). Aynı zamanda mutat hesap hareketlerinin örgütsel faaliyette bulunma ya da örgüte yardım etme kapsamında değerlendirilemeyeceği de Yargıtay tarafından kabul edilmiştir (Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 25/6/2020 tarihli ve E.2020/1974, K.2020/3079 sayılı kararı). Her durumda, Bank Asyaya para yatırarak FETÖ/PDY ile irtibat veya iltisak içinde olunduğu, bu suretle işçi-işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak sözleşmenin feshedilebilmesi için yukarıda açıklanan ilkelere uygun şekilde hareket edilmesi gerektiği açıktır (Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 137).

19. Başvuruya konu olayda başvurucu, Bank Asya hesap hareketlerine ilişkin talimat üzerine işlem yaptığı iddiasını reddederek söz konusu hesabı uzun yıllar kullandığını ancak rutin bankacılık işlemlerinin ötesinde hesabında bir hareketlilik olmadığını ileri sürmüş; bilirkişi incelemesi talep etmiştir. İşe iade davasında bilirkişi incelemesi yaptırılmamış ancak dosyaya gelen bilgi ve belgeler kapsamında mevcut tespitin şüphe feshi için yeterli olduğu belirtilmiştir.

20. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir; aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (Benzer yönde değerlendirmeler için bkz. İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013).

21. Bu itibarla derece mahkemelerinden beklenen; rutin bankacılık işlemleri dışında terör örgütünün talimatı üzerine hesap açılıp açılmadığı, önemli sayılabilecek bir mevduat artışı gibi mutat dışına çıkan bir hesap hareketinin olup olmadığı ya da başka bir örgütsel faaliyet çerçevesinde bir işlem yapılıp yapılmadığı, feshi geçerli kılan başkaca bir nedenin bulunup bulunmadığı hususlarının açıklığa kavuşturulmasıdır. Derece mahkemesi kararlarında ise başvurucunun silahlı terör örgütüne aidiyeti, bu örgütle iltisaklı veya irtibatlı olduğu için işverenle güven ilişkisinin bozulduğunu gösteren ilgili ve yeterli bir gerekçe bulunduğunu söylemek mümkün görünmemektedir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Ayla Demir İşat, § 140).

22. Öte yandan başvurucu hakkında başlatılan ceza yargılamasının mahkûmiyet ile sonuçlandığı görülmektedir.

23. Ceza yargılamasında yer alan bilgi ve belgelere ulaşılarak söz konusu verilerin iş akdinin feshine olan etkisinin değerlendirilmesinin önünde -masumiyet karinesine uygun olmak koşuluyla- herhangi bir engel bulunmamaktadır. Buna mukabil iş akdinin feshedildiği tarih itibarıyla başvurucu hakkında henüz bir soruşturmanın bulunmadığı, İş Mahkemesinin yalnız Bank Asya tespitini gerekçe göstererek fesih işlemini hukuka uygun bulduğu, soruşturmanın/kovuşturmanın açılmasına neden olan olguların fesih işlemi bağlamında Mahkeme tarafından değerlendirilmediği görülmektedir.

24. Sonuç olarak başvurucu hakkında elde edilen bilginin iş akdinin feshini neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun derece mahkemeleri gerekçelerinde yer almadığı görülmüştür. Başvurucu hakkında elde edilen delillerin iş akdinin feshedilmesindeki hukuki etkisine dair değerlendirmenin ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Çalışma Hakkının İhlal Edildiği İddia

26. Başvurucu haksız bir şekilde iş akdinin feshedildiğini belirterek çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

27. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye’nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

28. Bireyin dilediği alanda çalışma özgürlüğü ve çalışma hakkı Anayasa’nın 48. ve 49. maddelerinde güvence altına alınmış olmakla birlikte Sözleşme’de düzenlenen haklardan değildir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de kamu hizmetine girme ya da dilediği kamu görevinde çalışma hakkının Sözleşme’de ya da protokollerinde korunan bir hak olmadığını açıkça ifade etmektedir (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 24).

29. Somut olayda, başvurucunun başvuru dilekçesinde ifade ettiği şekliyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü çalışma hakkının Anayasa ve Sözleşme ile Türkiye’nin taraf olduğu ek protokollerin ortak koruma alanına girmediği anlaşılmıştır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

31. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama talep etmiştir.

32. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve

Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Çalışma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Aliağa 1. İş Mahkemesine (E.2018/453, K.2019/20) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ESRA TURAN SUCUOĞLU

B. No: 2019/39300 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/39300

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ESRA TURAN SUCUOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/39300)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Esra TURAN SUCUOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvurucunun baro levhasına yazılma talebinin reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Bursa Halk Sağlığı Müdürlüğünde avukat olarak görev yaparken 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca meslekten çıkarılan başvurucu, Bursa Barosu (Baro) levhasına yazılma talebinde bulunmuştur. Baro Yönetim Kurulu 24/8/2017 tarihinde başvurunun reddine karar vermiş, başvurucunun itirazı üzerine Türkiye Barolar Birliği (TBB) tarafından itirazın reddine karar verilmiştir.

3. Başvurucu anılan kararın kesinleşmesi üzerine Ankara 16. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davası açmıştır. Mahkeme 20/2/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Söz konusu karara karşı başvurucunun istinaf talebi Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) tarafından 19/9/2019 tarihinde reddedilerek kesinleşmiştir.

4. Başvurucu, nihai kararı 31/10/2019 tarihinde öğrendiğini belirterek 26/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuru yapılması gerekir.

7. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük süre kuralının bireysel başvurunun ön şartlarından biri olduğunu ve bu sürenin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağını belirtmiştir (Hüseyin Aşkan, § 20). Anılan kararda bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin öğrenme şekillerden biri olduğu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Hüseyin Aşkan, § 23).

8. Bu doğrultuda Hüseyin Aşkan kararında; kullanıcıların Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma vb.) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

9. Somut olayda yargılama sürecinde nihai karar olan Bölge İdare Mahkemesi ilamına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede ilgili kararın başvurucu tarafından 15/10/2019 tarihinde okunduğu tespit edilmiştir. Bir başka deyişle başvurucuya 31/10/2019 tarihinde tebliğ yapılmışsa da başvurucunun UYAP üzerinden 15/10/2019 tarihinde başvuruya konu karara erişim sağlayarak kararı öğrendiği görülmüştür.

10. Bölge İdare Mahkemesi ilamını başvurucunun UYAP üzerinden okuduğunun, bu kapsamda 15/10/2019 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 15/10/2019 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir.

11. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 15/10/2019 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra, 26/11/2019 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurusunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SATILMIŞ ASLAN

B. No: 2020/6537 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6537

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SATILMIŞ ASLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6537)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Satılmış ASLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; özel hayat kapsamında kalan eylemler gerekçe gösterilerek görevden alınma nedeniyle özel hayata saygı hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü sunmuştur. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi

(UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

5. Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde imam olarak görev yapan başvurucu hakkındaki şikâyetler nedeniyle gerçekleştirilen idari soruşturma sonucunda müfettiş tarafından düzenlenen 29/3/2012 tarihli soruşturma raporunda özetle aşağıdaki tespitlere yer verilmiştir:

i. Gümüşhacıköy ilçesine bağlı bir köy camisinde 29/4/2004 tarihinde göreve başlamasından sonra aynı köyde ikamet eden Ö.A.nın evine gittiği zamanlarda kızı E.A.ya "seni seviyorum, senden hoşlanıyorum" diyerek laf attığı, yalnız olduğu zamanlarda eve gelmek istediği, bazen de hiç sormadan ve izin istemeden evine giderek bu kadınla defalarca öpüştüğü, bu kadının karşı çıkması üzerine "evlendiğin erkeği kandırırsın" diyerek cinsel ilişkiye girmek için ikna etmeye çalıştığı,

ii. E.A.nın başvurucuyu eve almak istemediği veya evde buluştuklarında taleplerini yerine getirmek istemediği zamanlarda "beni evlerine davet ediyor, sen kimseyi ikna edemezsin, ancak bana herkes inanır, ben evliyim kendimi kurtarırım." diyerek şantajda bulunduğu, ayrıca kadına tehdit ve hakaret içeren, kendisinden cinsel yönden faydalanmayı hedefleyen mesajlar attığı,

iii. Başvurucunun kayınpederi beyanında; damadının masum olduğunu söyleyemeyeceği, damadının telefonla görüştüğü ve mesaj attığı iddia edilen kadının geçmişte de iffetli biri olmadığını ifade ettiği görülmüştür. Ayrıca başvurucunun görev yaptığı köyün muhtarı tarafından; başvurucunun görevden uzaklaştırılmasından sonra birçok kadını telefonla taciz ettiğine ve kadınların sesini çıkaramadığına ilişkin duyumlar aldığı şeklinde beyanda bulunulduğu,

iv. Öte yandan başvurucunun müftülükte savunması alınırken intihar girişiminde bulunduğu, ihtiyar heyetinin Gümüşhacıköy Kaymakamlığına "başvurucunun taciz iddiaları nedeniyle 2012 yılında görevinden uzaklaştırılmasına rağmen aynı köyde yaşamaya devam etmesinden köylünün rahatsız olduğu, huzur ve sükunetin daha fazla bozulmaması için köyden ayrılması" yönünde başvurusunun bulunduğu belirlenmiştir.

6. Anılan soruşturma raporu gereğince 15/4/2015 tarihli ve 29327 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Diyanet İşler Başkanlığı Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde yer alan itikat, ibadet, tavır ve hareketlerinin İslam törelerine uygunluğunun çevresinde bilinir olduğu şartını kaybettiğinden bahisle 14/6/2012 tarihinde başvurucunun görevine son verilmiştir.

7. Başvurucu, bu işlemin iptali ve işlem nedeniyle uğradığı maddi zararlarının tazmini talebiyle 13/7/2012 tarihinde dava açmıştır. Ankara 7. İdare Mahkemesi 24/7/2012 tarihli kararıyla dosyasının yetkili Samsun İdare Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

8. Samsun 2. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 4/4/2013 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Bu karar Danıştay Onikinci Dairesince dava konusu işlemin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle karar düzeltme aşamasında bozulmuştur. Gerekçede; soruşturma raporunda başvurucuya isnat edilen cinsel taciz, cinsel saldırı ve tehdit suçları kapsamında E.A.nın beyanından başka bir delil bulunmadığı, anılan kişinin cinsel nitelikteki eylemler nedeniyle şikâyetçi olmadığını ifade ettiği belirtilmiştir. Ayrıca olayların oluş yeri, zamanı ve niteliği konusunda somut olgulara yer verilmediği gibi E.A.nın anlatımları arasında çelişkilerin bulunduğu vurgulanarak soruşturmada kamu davası açmaya yeterli şüphe oluşturacak

delillere ulaşılamaması ve şikâyet yokluğu gerekçesiyle kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verildiği ifade edilmiştir. Gerekçede bu tespitlerden hareketle, başvurucunun mesleğinde itikat, ibadet, tavır ve hareketlerinin İslam törelerine uygunluğunun çevresinde bilinir olduğu şeklinde ortak bir nitelik taşımak şartını kaybettiğinden bahsedilemeyeceği anlaşıldığından dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

9. Mahkeme 3/11/2017 tarihli kararıyla bozma kararına uymamış ve kararında ısrar ederek davayı reddetmiştir. Gerekçede başvurucu hakkındaki ceza davasına da değinilerek, Telekomünikasyon İletişim Başkanlığınca (TİB) yapılan incelemede; başvurucunun kullandığı hattan E.A.ya 26/10/2011, 27/10/2011, 28/10/2011 ve 29/10/2011 tarihlerinde hakaret, tehdit ve cinsel taciz içerikli mesajlar gönderildiğinin belirlenmesi nedeniyle anılan suçlardan HAGB kararı verildiği belirtilmiştir. Bunun yanında kararda, başvurucunun imam hatip olarak görev yaparken evli bir kadın ile olağan arkadaşlık ilişkisinin ötesinde bir ilişki kurduğu ve anılan ilişkinin çevresinde bilinir hâle gelmesi nedeniyle ilgili yönetmelikte belirlenen şartı (bkz. § 6) kaybettiği ifade edilmiştir.

10. İdare Mahkemesinin ısrar kararı Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun (Kurul) 26/11/2018 tarihli kararıyla onanmış, başvurucunun karar düzeltme talebi Kurulun 2/12/2019 tarihli kararıyla reddedilerek karar kesinleşmiştir.

11. Başvurucu, nihai kararı 7/2/2020 tarihinde öğrenmiş ve 20/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. İlgili hukuk için bkz. A.T. B. No: 2013/6057, 16/12/2015, § 47; İ.A., B. No: 2016/3423, 14/9/2017, § 31; N.S. B. No: 2015/9155, 10/1/2019, §§ 49, 50; A.K., B. No: 2015/10298, 7/3/2019, §§ 54, 55.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Anayasa Mahkemesinin 24/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

14. Başvurucu;

i. Hakkında açılan soruşturmada takipsizlik kararı verildiğini, adli soruşturmanın sonucunun beklenmediğini, mahkeme kararının görevine son verilmesine ilişkin işlemle ilgisi olmayan, görevine son verilmesi sonrasında verilen ve hukuken hüküm niteliğinde olmayan HAGB kararına dayandığını,

ii. Disiplin soruşturmasında savunmasının alınmadığını, hakkında yapılan soruşturmaya ilişkin olarak kendisine bilgi verilmediğini, dilekçeyle başvurmasına rağmen teklif edilen cezayı öğrenemediğini, gösterdiği tanıkların dinlenmediğini ve keşif yapılmadığını, soruşturmanın eksik incelemeye dayalı olarak yürütüldüğünü,

iii. Dava sürecinde idarenin savunmalarının kendisine tebliğ edilmediğini, ilk derece ve Danıştay aşamasında talep etmesine rağmen duruşma yapılmadan karar verildiğini, görevden alınması nedeniyle ailesi ile birlikte toplum nezdinde küçük düşürüldüğünü ileri

sürmüştür.

15. Bakanlık görüşünde; Mahkemenin salt HAGB kararına dayanmadığı, disiplin soruşturması içeriği ve tanık anlatımlarına göre disiplin mevzuatı açısından eylemin sübuta erdiği sonucuna vardığı ifade edilmiştir. Ayrıca başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması gereği vurgulanmıştır.

16. Başvurucunun Bakanlık görüşüne karşı beyanında, hakkında verilen HAGB kararının hiçbir hukuki sonuç doğurmaması gerekirken Mahkemenin salt HAGB kararına dayandığı ileri sürülmüştür.

B. Değerlendirme

17. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun özel hayatına ilişkin bazı bilgilere dayanılarak hakkında göreve son verme işlemi tesis edildiği yönündeki şikâyetinin Anayasa’nın 20. maddesi ile güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür (aynı yönde değerlendirmeler için bkz. Ata Türkeri, §§ 25-36).

18. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesine dayanak alınacak 20. maddesi şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

20. Özel hayat kavramı eksiksiz bir tanımı bulunmayan, geniş bir kavramdır. Bu kapsamda korunan hukuki değer esasen kişisel bağımsızlıktır. Özel hayata saygı hakkının kapsamının belirlenmesinde bireyin kişiliğini geliştirmesi ve gerçekleştirmesi kavramı temel alınmaktadır. Anılan hak, herkesin istenmeyen bütün müdahalelerden uzak kendine özel bir ortamda yaşama hakkına sahip olduğuna işaret etmekle birlikte kişiliğin serbestçe geliştirilmesiyle uyumlu birçok hukuki menfaati de içermektedir (Serap Tortuk, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, §§ 31-36; Bülent Polat, B. No: 2013/7666,10/12/2015, §§ 61, 62; Tevfik Türkmen [GK], B. No: 2013/9704, 3/3/2016, §§ 50, 51; Ata Türkeri, §§ 30-32).

21. Özel hayata saygı hakkı kapsamında korunan hukuksal çıkarlardan biri de bireyin mahremiyet hakkıdır. Özellikle mahremiyet alanında cereyan eden cinsel içerikli eylem ve davranışların özel hayata saygı hakkı kapsamında olduğunda kuşku yoktur. Bu yönüyle özel hayat, öncelikle bireylerin kendi bireyselliklerini geliştirebilecekleri ve diğer kişilerle en mahrem ilişkilere girebilecekleri özel bir alana işaret etmektedir (Serap Tortuk, §§ 31-36; Ata Türkeri, §§ 31, 32).

22. Öte yandan özel hayata saygı hakkı, ilişki kurmak ve geliştirmek üzere çevresinde

bulunanlarla temas kurma hakkını da içermektedir. Kişilerin mesleki hayatı özel hayatlarıyla sıkı bir irtibat içindedir. Özel hayata dair hususlar kişinin mesleği ile ilgili tasarruflara esas alınmışsa özel hayata saygı hakkı gündeme gelecektir (Bülent Polat, § 62; Ata Türkeri, § 31).

23. Bu kapsamda mesleki hayat çerçevesinde kişilerin özel hayatı hakkında sorgulanması ve bunun doğurduğu idari sonuçlar, buna ek olarak kişilerin davranış ve tutumları gerekçe gösterilerek görevden alınmaları özel hayatın gizliliğine yapılmış bir müdahale oluşturmaktadır (Serap Tortuk, § 37; Bülent Polat, § 63; Ata Türkeri, § 33).

24. Somut olayda başvurucunun evli bir kadın ile ilişkisine dair iddiaların ve özel hayatına dair mahrem konuların başvurucu hakkında tesis edilen idari işlemin sebebi olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, tesis edilen idari işleme kişinin özel yaşamına ilişkin bir kısım eyleminin dayanak alınması suretiyle özel hayata saygı hakkına müdahalede bulunulduğu sonucuna varılmıştır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

25. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

26. Bu kapsamda yukarıda anılan müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığının Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartları yönünden incelenmesi gerekir.

i. Kanunilik

27. Hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması ölçütü anayasa yargısında önemli bir yere sahiptir. Hak ya da özgürlüğe bir müdahale söz konusu olduğunda öncelikle tespiti gereken husus, müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün yani müdahalenin hukuki bir temelinin mevcut olup olmadığıdır (Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 36).

28. Başvurucu hakkında tesis edilen idari işlemin Yönetmelik'in 5. maddesi ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 98. maddesi temelinde yürütüldüğü, başvurucunun özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin kanuni bir dayanağının mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Mahkeme kararının söz konusu Kanun ve Yönetmelik hükümlerine dayandığı ve belirtilen yargısal kararların yeterli bir hukuki temeli olduğu görülmüştür.

29. Bu kapsamda somut olayda başvurucunun özel hayatına saygı hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

ii. Meşru Amaç

30. Anayasa’nın 20. maddesinde, özel hayata saygı hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Anayasa Mahkemesi kararlarında, Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevlerin özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebileceği kabul edilmektedir (AYM, E.2010/83, K.2012/169, 1/11/2012; E.2012/108, K.2013/64, 22/5/2013; E.2013/95,

K.2014/176, 13/11/2014; E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015; Hüseyin Dayan, B. No: 2013/5033, 13/4/2016, § 46).

31. Kamu görevlilerinin atanma ve nakillerine ilişkin esasların belirlenmesi hususunda kanun koyucunun takdir yetkisi bulunmaktadır. Kanun koyucuya tanınan takdir yetkisinin amacı kamu hizmetlerinin kesintisiz bir şekilde yürütülmesini temin etmektedir. Öte yandan Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında "Memurlar ve diğer kamu görevlileri Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlüdürler." denilmiştir. Kamu görevlilerinin Anayasa'ya ve kanunlara sadakat yükümlülüğünün kamu hizmetlerinin devamlılığının ve belli bir disiplin içinde yürütülmesinin sağlanmasıyla yakından ilgili olduğu açıktır. Dolayısıyla Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen sadakat yükümlülüğü kapsamında, kamu hizmetinin etkin bir şekilde yürütülmesi ve mesleki disiplinin sağlanması amacıyla idarenin takdir yetkisini kullanarak işlem tesis etmesinin mümkün olduğu anlaşılmaktadır (Namet Sevinç, § 42).

32. Somut olayda imam olarak görev yapan başvurucu, ifa ettiği görev için belirlenen özel şartları görev sırasında kaybettiği gerekçesiyle görevinden alınmıştır. Başvurucunun imamlık görevinden alınması dolayısıyla özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrası kapsamında kalan kamu görevinin etkin bir şekilde yürütülmesi ve mesleki disiplinin sağlanması suretiyle kamu düzeninin korunması meşru amacına dayalı olduğu anlaşılmaktadır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

33. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Açıktır ki bu başlık altındaki değerlendirme, sınırlamanın amacı ile bu amacı gerçekleştirmek üzere başvurulan araç arasındaki ilişki üzerinde temellenen ölçülülük ilkesinden bağımsız yapılamaz. Çünkü Anayasa’nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama biçiminde iki ayrı kritere yer verilmiş olmakla birlikte bu iki kriter bir bütünün parçaları olup aralarında sıkı bir ilişki vardır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

34. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (Ferhat Üstündağ, § 46).

35. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir. Dengeleme sonucu müdahalede bulunulan hakkın sahibine terazinin diğer kefesinde bulunan kamu menfaati veya diğer bireylerin menfaatine nazaran açıkça orantısız bir külfet yüklendiğinin tespiti hâlinde orantılılık ilkesi yönünden bir sorunun varlığından söz edilebilir (Ferhat Üstündağ, § 48).

36. Personel rejimi gibi sıkı kural ve şartlara tabi bir alanda kamu görevini yürütmekle

görevli kişilerin hak ve özgürlüklerine herhangi bir vatandaşa uygulanamayacak sınırlamalar getirilmesi demokratik bir toplumda gerekli olabilir. Bu kapsamda kamu makamlarının faaliyetin niteliği ve sınırlamanın amacına göre değişen geniş bir takdir yetkisinin bulunması doğaldır. Ancak özel hayatın gizliliği hakkının mahremiyet hakkı gibi en gizli yönleri söz konusu olduğunda kamu makamlarının takdir yetkisi daha dardır ve bu alanlara yönelik müdahalelerin haklı olduğunun kabul edilebilmesi için kamu makamlarınca ciddi gerekçelerin özellikle gösterilmesi gerekir (Ata Türkeri, § 47).

37. Buna göre özel hayata saygı hakkına yapılan bir müdahale, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa ya da zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamakla birlikte orantılı değilse demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale olarak değerlendirilemez.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

38. Öncelikle kamu görevlisi olarak atanmak için aranan genel şartlar yanında ifa edilecek görevin niteliği gözetilerek özel şartlar öngörülmesinin ayrıca atama için aranan niteliklerin görev sırasında kaybedilmesi hâlinin yaptırıma bağlanmasının idarenin takdir hakkı kapsamında kaldığı ve kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesi amacına yönelik olduğu açıktır. Din görevlisinin toplum nezdindeki yeri ve önemi ile ifa edilen görevin sosyal yapıya etkileri gözetilerek istihdam için özel şartlar öngörülmesinin demokratik toplum gereklerine uygun olmadığı söylenemez. Ancak idarenin özel hayat alanına giren sebeplere dayanarak memur olma niteliklerinin kaybedildiği gerekçesiyle yaptırım uygulaması hâlinde ciddi ve inandırıcı gerekçelere dayanması gerekmektedir (A.K., § 52).

39. Somut olayda başvurucu hakkındaki iddialara ilişkin yapılan soruşturmada, başvurucunun görev yaptığı köyün muhtarının, konuyla ilgisi olan kişilerin ve başvurucunun kayınpederinin ifadelerine başvurularak ayrıntılı bir müfettiş raporu düzenlenmiştir. Raporda, ihtiyar heyeti tarafından sunulan şikâyet dilekçesi, iletişim kayıtları ve tanık beyanları hep birlikte değerlendirilerek başvurucunun E.A. isimli kadın ile arkadaşlık ilişkisinin ötesine geçecek şekilde ilişki kurmak istediği belirlenmiştir. Ayrıca başvurucunun bu maksatla anılan kadına şantaj, hakaret ve tehdit suçlarını oluşturabilecek mesajlar attığı gibi söz konusu fiillerinin görev yaptığı yerde yaşayan kişiler tarafından da bilindiği vurgulanarak özel hayatına ilişkin konuların meslek hayatına yansıdığı tespit edilmiştir.

40. Mahkemenin gerekçesinde; başvurucu hakkındaki HAGB kararına yer verilerekbaşvurucunun tehdit, hakaret ve şantajda bulunduğunun sabit olduğuna ilişkin bir değerlendirme yapıldığı görülmüştür. Buna karşın Anayasa Mahkemesi birçok kararında HAGB'nin kurulan hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade ettiğini, HAGB'nin uyuşmazlığın esasını karara bağlamadığını, yargılamayı hükümle sonuçlandıran bir karar niteliğinde olmadığını ve bu kapsamda nihai bir sonuç da doğurmadığını değerlendirmiştir (bkz. Mazhar Duran, B. No: 2019/3819, 20/9/2023, 39).

41. Bununla birlikte Mahkemenin gerekçesinde, idari işleme dayanak teşkil eden soruşturma raporundaki (bkz. § 5) somut tespitlere ve TİB tarafından hazırlanan rapora ayrıntılı şekilde yer verildiği görülmüştür. Dolayısıyla Mahkemece başvurucunun görevden alma kararına konu iddialar HAGB kararından ziyade dosyadaki deliller çerçevesinde ayrıntılı şekilde tartışılmış, ifa edilen görevin özellikleri ve özel hayata ilişkin konuların başvurucunun meslek hayatına olumsuz yansımaları dikkate alınarak karar verilmiştir.

42. Başvurucunun din görevlisi olduğu hususu ile ifa edilen görevin önemi ve özelliği gözetildiğinde başvurucu ile ilgili ciddi iddiaların kurum disiplini ile itibarını zedeleyerek

kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesini engellemeyeceği söylenemez. Ayrıca idarenin yaptığı değerlendirmede başvurucuya isnat edilen eylemlerin özel hayat sınırlarını aşarak göreve yansımalarının olduğu hususu ile kamu hizmetinin devamlılığını sağlamada disiplin kurallarının ve din görevlisinde aranan niteliklerin önemini gözettiği anlaşılmaktadır. Bu durumda başvurucunun özel hayatına ilişkin eylemlerinin ifa edilen görevin özelliklerine göre belirlenen niteliklerin kaybedilmesi sebebi olarak kabul edilmesi ile kurum disiplinini ve itibarını olumsuz yönde etkileyen bir unsur olarak değerlendirilmesinin ve kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacıyla alınması zorunlu bir tedbir olarak başvurucunun görevine son verilmesinin demokratik toplum gereklerine uygun olmadığını söylemek güçtür (A.K., § 54).

43. Ayrıca yargı sürecinde başvurucunun katılımı ve savunması ile delillerini sunması sağlanmak suretiyle özel hayata saygı hakkının gerektirdiği usule ilişkin güvencelerden yararlandırılmış olduğu görülmüştür. Öte yandan başvurucuya isnat edilen eylemin görev yaptığı kuruma yansımalarının olduğunun tespit edilmesi karşısında başvurucu hakkında uygulanan yaptırımın kamu hizmetinin devamlılığını sağlamak amacına uygun olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda başvurucunun eylemlerinin kurum disiplinini ve itibarını olumsuz yönde etkileyen bir unsur olarak değerlendirilmesi ve bu eylemler nedeniyle başvurucuya idari yaptırım uygulanmasının demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olduğu kabul edilmelidir (A.K., § 55).

44. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun iddialarının bir ihlal içermediği anlaşıldığından Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

45. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

46. Bakanlık görüşünde; makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasına ilişkin olarak yapılacak incelemede başvurucunun tutumunun, davanın karmaşıklığının ve olağanüstü hâl şartlarının gözönünde bulundurulmasının faydalı olacağı belirtilmiştir.

47. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin bilgi için Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SACİT BAKIR

B. No: 2020/9093 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/9093

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SACİT BAKIR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/9093)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Özge ULUKAYA

Başvurucu : Sacit BAKIR

BaşvurucuVekili : Av. Hüsamettin KIRMIZIGÜL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, görevden alınıp görevine tekrar iade edilen kamu görevlisine sonradan ödenen aylıkları için hak ediş tarihlerinden itibaren faiz tahakkuk ettirilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu nihai hükmü 5/2/2020 tarihinde öğrendikten sonra 2/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Başvurucunun dile getirdiği olgular ve ihlal iddiaları çerçevesinde başvuru mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hami Çetiner (B. No: 2019/7982, 23/11/2021) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede 29/6/2016 tarihinde ödenen maaşlara, idareye başvuru tarihi olan 14/3/2016 tarihine kadar geçen süre için faizin ödenmeyip idareye başvuru tarihinin faiz başlangıç tarihi olarak kabul edilerek ödeme yapılmasının başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği ve başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile

müdahalenin kamu yararı amacı arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu,ihlalin tespiti ve tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 11. İdare Mahkemesine (E.2019/931, K.2019/1587) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.L. (2)

B. No: 2020/14195 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/14195

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.L. BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/14195)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : M.L.

Vekili : Av. Murat EKEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, iade tutuklamasının hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Gürcistan uyruklu olan başvurucu, iade amacıyla 25/10/2018 tarihinde tutuklanmıştır (başvurucunun iade süreciyle ilgili olay ve olgular için bkz. M.L., B. No: 2020/15539, 22/11/2022, §§ 6-52). İade yargılamasını yapan Trabzon 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 19/6/2020 tarihinde tahliye edilen başvurucu 20/6/2020 tarihinde sınır dışı edilmiştir.

3. Başvurucu, tutukluluk hâli devam ederken 6/5/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

4. Adli yardım talebinin kabulüne Komisyonca karar verilmiştir. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık

görüşünü bildirmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

5. Başvurucu özetle iade tutuklaması sürecinden şikâyetçi olmuş; kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, hak arama hürriyetinin, suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

6. Başvurucunun şikâyetlerinin özü, iade tutuklamasının ve bu tutuklamanın devam ettirilmesinin hukuka aykırı olduğu iddiasıdır. Dolayısıyla başvurunun Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

7. Somut başvuruya konu iddiaların 2020/15539 numaralı başvurudaki iddialar ile aynı nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Anayasa Mahkemesi 2020/15539 numaralı başvuruda başvurucunun iade tutuklamasıyla ilgili bütün süreci incelemiş ve karara bağlamıştır (M.L.). Başvuru konusu olayda ileri sürülen ihlal iddialarıyla ilgili olarak daha önce bireysel başvuruda bulunulduğu tespit edildiğinden başvurunun mükerrer başvuru niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.

8. Başvurunun mükerrer başvuru olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun mükerrer başvuru olması nedeniyle REDDİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.E. ve DİĞERLERİ

B. No: 2020/18186 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/18186

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.E. ve DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/18186)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucular : M.E. ve diğerleri (bkz. ekli liste)

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ve aile hayatına saygı hakkının, idari gözetim altında tutmanın hukuki olmaması nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli listede yer verilen başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Başvurucular, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca sınır dışı işleminin yürütmesinin tedbiren durdurulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

4. Komisyonlarca tedbir talebinin Bölüm tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden İçtüzük'ün 73. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm tarafından İçtüzük'ün 73. maddesi uyarınca başvuruların tamamında sınır dışı işleminin tedbiren durdurulmasına karar verilmiştir.

6. Konularının aynı olması nedeniyle ekli listede numaraları belirtilen başvuruların 2020/18186 numaralı bireysel başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Othman Alahmad dışındaki başvurucular Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Suriye Arap Cumhuriyeti (Suriye) vatandaşı olan başvurucular hakkında farklı tarihlerde 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca ilgili valilikler tarafından sınır dışı etme kararı tesis edilmiş, ayrıca başvuruculaların bir kısmı idari gözetim altına alınarak geri gönderme merkezlerinde tutulmaya başlanmıştır. Sınır dışı etme kararlarının tamamında 6458 sayılı Kanun'un 4. maddesi ve 55. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca başvuruculaların Suriye'ye sınır dışı edilmesinde sakınca bulunduğu tespitine yer verilmiştir. Söz konusu kararlara göre başvurucular güvenli bir üçüncü ülkeye gönderilecek ya da gönüllü olmaları hâlinde başvuruculaların menşe ülkeye (Suriye) çıkışları sağlanacaktır. Sınır dışı etme kararlarının hiçbirinde güvenli üçüncü ülkeye dair bir bilgi yer almamaktadır.

10. Başvurucular, haklarında alınan sınır dışı etme kararlarına karşı yetkili idare mahkemelerinde iptal davası açmıştır. Başvurucular dava dilekçelerinde, meydana gelen iç çatışmalar nedeniyle Suriye'yi terk ettiklerini, hâlihazırda ülke genelinde şiddet hareketlerinin sürdüğünü belirterek geri gönderilmeleri durumunda kötü muameleye maruz kalacaklarını iddia etmiştir.

11. İlgili idare mahkemeleri farklı tarihlerde açılan davaların tamamının kesin olarak reddine karar vermiştir. İdare mahkemeleri ret kararı verirken başvuruculaların sınır dışı edileceği güvenli üçüncü ülkeye veya dolaylı olarak Suriye'ye gönderilme riskine dair herhangi bir araştırma veya değerlendirme yapmamıştır.

12. Karar tarihi itibarıyla başvuruculaların tutuldukları geri gönderme merkezlerinden salıverildikleri anlaşılmıştır.

13. Tüm başvurular otuz günlük yasal başvuru süresi içinde yapılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. İlgili hukuk için bkz. A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, §§ 35-38; B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 19, 20; Hooman Hosseinpour [GK], B. No: 2021/47168, 29/9/2022, §§ 24-36.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 24/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talepleri Yönünden

16. Başvuruculaların bir kısmı gelirinin bulunmadığı bildirerek adli yardımdan yararlanmak istemiştir.

17. Anayasa Mahkemesi tarafından adli yardım talebinin kabul edilebilmesi için gerekli şartlar Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013, § 23) kararında, yabancıların adli yardım talepleri konusunda benimsenen ilkeler ise Nadali Agheli Kohne Shari (B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18) kararında yer almaktadır. Anılan ilkelere göre adli yardım için gerekli şartlar mevcutsa karşılıklılık şartı gerçekleşmese bile yabancının adli yardım talebi kabul edilmelidir.

18. Somut olayda adli yardım talep eden ve vatandaş olmayan başvuruculların herhangi bir gelirinin veya mal varlığının tespit edilemediği, dolayısıyla geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun oldukları dosya kapsamından anlaşıldığından açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne ve talepleri kabul edilen başvuruların yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmalarına karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucu Othman Alahmad hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutulması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun, bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

21. Başvurucunun iddiasına göre idari gözetim, bireysel başvurunun yapılmasından önce 6/5/2020 tarihinde idare tarafından kaldırılmıştır. Buna rağmen başvuru, idari gözetim altında tutulmasının hukuka aykırı olduğunun tespiti ve idari gözetim altında tutulmasından doğan zararlarının tazmini için bireysel başvuru yapmadan önce tazminat davası açmamıştır (bu gereklilik yönünden benzer yönde değerlendirmeler için bkz. B.T., § 73; A.A., B. No: 2014/18827, 20/12/2017, § 37). Bu bakımdan başvurucu; bireysel başvuruya konu ettiği şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletme, sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunma ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etme hususunda gerekli özeni göstermemiştir. Ayrıca başvurucu hukuka aykırı olduğunu iddia ettiği idari gözetim kararına sulh ceza hâkimliği nezdinde itiraz etme konusunda da özen yükümlülüğünü yerine getirmemiştir.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucular, geri gönderilmeleri hâlinde ülkelerinde devam eden iç karışıklıklar ve yaygın insan hakları ihlalleri nedeniyle kötü muameleye maruz kalacaklarını iddia etmiştir. Ayrıca bir kısım başvurucu, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

24. Bakanlık görüşünde özetle başvurucular hakkında düzenlenen sınır dışı etme kararları ve bunlara ilişkin iptal davası süreçlerinden bahsedilerek Anayasa Mahkemesinin benzer

olaylarda daha önce belirlediği kriterleri dikkate alması gereğinden söz edilmiştir.

25. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında genel olarak bireysel başvuru formunda ileri sürdükleri iddiaları yinelemiştir.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

27. Kötü muameleye uğrama riski bulunan ülkeye sınır dışı etme konusunda benimsenen genel ilkeler A.A. ve A.A. kararında yer almaktadır. Bu ilkeler kısaca şöyledir:

i. Anayasa'nın 17. maddesi Anayasa'nın 5. maddesi ile Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlerin yabancılar için milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabileceğine ilişkin 16. maddesi ile birlikte yorumlandığında devlete, egemenlik yetkisi alanında olup gönderildikleri ülkede kötü muameleye maruz kalabilecek yabancıların maddi ve manevi varlıklarına yönelik risklere karşı korunmaları yönünde pozitif yükümlülük yüklemektedir. Nitekim Anayasa'nın 17. maddesinde devlete getirilen kötü muamelede bulunmama (negatif) yükümlülüğünün herhangi bir istisnasına yer verilmemiş; Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin savaş, seferberlik hâllerinde veya olağanüstü hâllerde kullanılmasının durdurulmasına imkân veren 15. maddesinde de maddi ve manevi varlığın bütünlüğüne dokunulamayacağı belirtilmiştir.

ii. Anılan pozitif yükümlülük kapsamında sınır dışı edilecek kişiye ülkesinde karşılaşabileceği risklere karşı gerçek anlamda bir koruma sağlanabilmesi için bu kişiye sınır dışı kararına karşı etkili bir karşı çıkma imkânı tanınması gerekir. Aksi hâlde sınır dışı edildiğinde kötü muameleye maruz kalma riski altında olduğunu iddia eden ve bu iddiasını delillendirme konusunda devlete göre daha kısıtlı imkânlara sahip olan yabancıya gerçek anlamda bir koruma sağlanabildiğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla kötü muameleye karşı koruma pozitif yükümlülüğünün -anılan yasağın koruduğu hakların doğası gereği- hakkında sınır dışı kararı verilen bir yabancıya iddiaları araştırtma ve bu kararı adil bir şekilde inceletme imkânı sağlayan usul güvencelerini de içerdiği kuşkusuzdur. Bu çerçevede sınır dışı etme işlemi sonucunda yabancının gönderileceği ülkede kötü muamele yasağının ihlal edileceğine ilişkin iddianın savunulabilir (araştırılabilir/tartışılabilir /araştırmaya değer/makul şüphe uyandıran) ve belirli bir ciddilik seviyesinde olması, ayrıca varsa sözü edilen iddiayı destekleyen bilgi ve belgelerin sunulması durumunda idari ve yargısal makamlar tarafından söz konusu ülkede gerçek bir ihlal riskinin bulunup bulunmadığı ayrıntılı şekilde araştırılmalıdır. Anılan usul güvencelerinin bir gereği olarak idari makamlar tarafından alınan sınır dışı kararlarının bağımsız bir yargı organı tarafından denetlenmesi, bu denetim süresince sınır dışı kararlarının icra edilmemesi ve yargılama sürecine tarafların etkili katılımının sağlanması gerekir.

iii. Sınır dışı etme kararının uygulanması hâlinde kötü muamele yasağının ihlal edilebileceğine karar verebilmek için geri gönderilen ülkedeki riskin varlığının bir olasılığın ötesinde gerçek bir risk seviyesinde olduğunun ispatlanması gerekir. Bu konudaki ispat

külfeti iddianın niteliğine göre kamu makamlarına ve/veya başvurucuya ait olabilir.

iv. Gerçek riskin varlığına ilişkin maddi olguların bulunup bulunmadığı araştırılırken kural olarak sınır dışı kararının verildiği tarihteki koşullar dikkate alınmalıdır. Ancak yapılacak değerlendirmenin sonucunu doğrudan etkileyecek önemli gelişmeler olması hâlinde yeni durum da gözönünde tutulmalıdır.

v. Sınır dışı etme kararıyla ilgili bireysel başvurularda Anayasa Mahkemesinin öncelikli rolü, geri gönderilen ülkede kötü muamele riskinin varlığına ilişkin savunulabilir bir iddianın bulunduğu durumlarda idari ve yargısal makamlar tarafından anılan yasak kapsamındaki usul güvencelerinin sağlanıp sağlanmadığını denetlemekten ibarettir. Anayasa Mahkemesi, usul güvencelerinin sağlanmadığını değerlendirdiğinde ikincillik ilkesi gereği kural olarak yeniden yargılama yapılması amacıyla ihlal kararı verir. Usul güvencelerinin sağlandığı durumlarda ise geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riskinin bulunup bulunmadığı ayrıca değerlendirilir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, somut olayın özel koşulları altında gerekli gördüğü hâllerde geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riski bulunup bulunmadığını istisnai olarak ilk elden kendisi de inceleyebilir. Böyle bir durumda Anayasa Mahkemesi, sınır dışı işleminin gerçekleşmesi hâlinde kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edilip edilmeyeceğine ilişkin bir değerlendirme yapabilir.

28. Devletin kötü muamele yasağı kapsamındaki pozitif yükümlülüğü, sınır dışı etme kararı alınırken kamu makamlarının yabancının kötü muameleye maruz kalabileceğini iddia ettiği ülkeye dolaylı olarak gönderilmesi ihtimalini gözetmesini de gerektirir (A.D., B. No: 2014/19506, 3/4/2019, § 55).

29. Gidebileceği üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilmesine karar verilmesi yabancının dolaylı olarak menşe ülkesine sınır dışı edilmesine engel oluşturmamaktadır. Nitekim 6458 sayılı Kanun'da ve yönetmelikte üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilmesine karar verilen yabancıların hangi ülkeye sınır dışı edileceğinin nasıl tespit edileceği, bu ülkenin yabancıya bildirilip bildirilmeyeceği, yabancının tespit edilen ülkenin kendisi için güvenli ülke olmadığına ve/veya söz konusu üçüncü ülkenin kendisini ülkesine sınır dışı edeceğine ya da iade edeceğine ilişkin bir iddiası varsa bu iddiasına dayanarak dava açıp açamayacağı, dava açabilecek ise bu davanın sınır dışı işlemlerini durdurup durdurmayacağı konusunda herhangi bir norm bulunmamaktadır. Yabancının nereye sınır dışı edileceğinin sınır dışı etme kararında yer almaması hâlinde sınır dışı edileceği ülkede yabancının ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalıp kalmayacağının veya yabancının dolaylı olarak menşe ülkesine sınır dışı edilip edilmeyeceğinin yargı mercilerince değerlendirilemeyeceği açıktır (Hooman Hosseinpour, § 67).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

30. Başvuruculların tamamı ülkelerinde hâlen ayrım gözetmeyen şiddet hareketlerinin devam ettiğini, sınır dışı edilmeleri hâlinde kötü muameleye maruz kalacaklarını ileri sürmüşlerdir.

31. Sınır dışı etme kararının tesis edildiği dönemde idari makamlar; menşe ülkesine sınır dışı edilmelerinin 6458 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile 55. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca sakıncalı olduğunu değerlendirerek başvuruculların gidebileceği üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilmelerine ya da gönüllü olması hâlinde menşe ülkesine çıkışlarının sağlanmasına karar vermiş ancak güvenli üçüncü ülke yönünden bir belirleme yapmamıştır. Sınır dışı etme kararı verilmesinden sonra da güvenli üçüncü ülkenin neresi olduğu açıklığa

kavuşturulmamıştır. Buna rağmen sınır dışı etme kararına karşı açılan iptal davalarını inceleyen idari yargı mercileri güvenli üçüncü ülkeyle ilgili bir tespit bulunmadığını, bu nedenle sınır dışı edilecekleri ülkelerde başvuruculaın kötü muameleye maruz kalıp kalmayacaklarının veya başvuruculaın dolaylı olarak menşe ülkesine gönderilip gönderilmeyeceklerinin değerlendirilmesinin mümkün olmadığını dikkate almamışlardır. Oysa idari makamlar tarafından başvurucular yönünden Suriye'de var olduğu tespit edilen risk güncelliğini korumaktadır (bkz. Hüsam Ibrahım, B. No: 2020/20131, 4/10/2023, §§ 22-25, 37-39). Bu durumda dolaylı olarak menşe ülkesine sınır dışı edilmeye karşı koruyan usul güvencelerinin etkili şekilde sağlandığı söylenemez.

32. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

D. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

33. Ekli listede belirtilen başvurucular sınır dışı edildikleri takdirde aile bütünlüklerinin bozulacağını iddia etmiştir.

34. Sınır dışı etme işlemi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği sonucuna varılması nedeniyle aile hayatına saygı hakkı yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

VI. GİDERİM

35. İhlalin tespitini isteyen başvurucuların bir kısmı tazminat talebinde de bulunmuşlardır.

36. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargılama makamlarınca yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

37. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvuruculaın tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde talep eden başvuruculaın kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın ayrıca İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

3. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listede gösterilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Sınır dışı etme kararıyla ilgili yargılamalar sonuçlanıncaya kadar başvuruculaların SINIR DIŞI EDİLMEMESİNE,

G. Başvuruculaların tazminat talebinin REDDİNE,

H. Ekli listede gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

İ. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

J. Kararın bir örneğinin bilgi için İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN KILIÇ (2)

B. No: 2020/23649 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23649

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN KILIÇ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/23649)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Soner GÖÇER

Başvurucu : Hasan KILIÇ

Vekili : Av. Candan DUMRUL KADIYORANOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu makamları tarafından öngörülebilir ve önlenebilir nitelikte olduğu ileri sürülen canlı bomba saldırısı sonucu meydana gelen yaralanma olayından kaynaklanan zararların tazmini talebiyle açılan davanın reddedilmesi nedeniyle yaşam hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 10/10/2015 tarihinde bazı sivil toplum örgütlerinin çağrısı ile Ankara Gar Meydanı'nda düzenlenen açık hava toplantısında IŞİD-DEAŞ mensubu teröristler tarafından bombalı saldırı gerçekleştirilmiş, 100'ü aşkın katılımcı ölmüş, aralarında başvurucunun da olduğu çok sayıda katılımcı yaralanmıştır (söz konusu patlama ile ilgili olarak İçişleri Bakanlığının yaptırdığı ön incelemeyle ilgili süreç, bu süreç sonundan düzenlenen soruşturma raporu ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan diğer işlemlere ilişkin tüm açıklamalar için bkz. Hasan Kılıç, B. No: 2018/22085, 27/1/2021, §§ 11-15).

3. Meydana gelen canlı bomba saldırısı sonrası başvurucu, kendisine isabet eden şarapnel parçaları nedeniyle ayağı başta olmak üzere vücudunun muhtelif yerlerinden yaralanmış;

ayrıca işitme kaybı yaşamıştır. Başvurucunun sürekli engellilik oranı, Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Engelli Sağlık Kurulunca düzenlenen 11/8/2017 tarihli rapora göre %19, 18/2/2019 tarihli rapora göre ise %27'dir.

4. Başvurucu, maddi zararlarının karşılanması için önce idari başvuru yapmış; akabinde 4/4/2016 tarihinde Ankara 15. İdare Mahkemesi nezdinde -fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla- 1.000 TL maddi tazminata hükmedilmesi talebiyle tam yargı davası açmıştır. Başvurucu; dava dilekçesinde, idarenin hizmet kusuru nedeniyle yaralandığını iddia ederek uğradığı geçici ve kesin iş gücü kaybı ve belirli bir süre çalışamaması nedeniyle oluşan zararlarının, ayrıca tedavi, bakım, protez vb. sağlık ürünleri ve diğer sağlık giderlerinin maddi tazminat namı ile karşılanmasını talep etmiştir.

5. Yargılama sonunda İdare Mahkemesi 29/11/2019 tarihli kararıyla, tam yargı davalarında idarenin tazmin sorumluluğuna hükmedilebilmesi için diğer şartların yanı sıra ortada bir zararın bulunması gerektiği, maddi zararın idari işlem veya eylem nedeniyle kişinin mal varlığında meydana gelen azalma veya elde edilmesi kesin olan gelirden yoksun kalma sonucu uğranan bir zarar olduğu, dava konusu olayda davacının kamu görevlisi olup sürekli iş gücü kaybı bulunmadığı, görevine devam ettiği, tedavisi sırasında geçici süreyle çalışamamasından dolayı bir gelir kaybı yaşamadığı ve tedavi masraflarının sosyal güvenlik kurumu tarafından karşılandığı gerekçesiyle davanın kesin olarak reddine karar vermiştir. İdare Mahkemesi, idarenin tazmin sorumluluğuna hükmedilebilmesi için aranan şartlardan olan zarar şartının oluşmadığı gerekçesiyle davayı kesin olarak reddetmiş; kusur yönünden bir değerlendirme yapmamıştır.

6. Başvurucu, anılan hükmü 7/4/2020 tarihinde öğrendikten sonra 14/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun ile COVID-19 pandemisi nedeniyle yargı alanındaki sürelerin 13/3/2020 tarihinden 15/6/2020 tarihine kadar uzatılması nedeniyle başvuru süresinde yapılmıştır.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; kamu makamları tarafından öngörülebilir ve önlenebilir nitelikte olduğu ileri sürülen canlı bomba saldırısı sonucu meydana gelen yaralanma olayından kaynaklanan zararların tazmini talebiyle açtığı davanın reddedilmesi nedeniyle yaşam hakkının, mülkiyet hakkının, etkili başvuru hakkının, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, ayrımcılık yasağının ve adil yargılanma hakkının bir kısım alt güvencesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, İdare Mahkemesinin kararında yer verilen gerekçelerin başvurucunun mağdur sıfatının olup olmadığı hususundaki değerlendirmede dikkate alınmasının uygun olacağı, bir kısım hakkın ihlal edildiği iddiası bakımından somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında olaya ilişkin tanzim edilen müfettiş raporunda tespit edilen hususlara hiç değinilmediğini belirterek başvuru formundakine benzer yönde iddialarda bulunmuştur.

10. Anayasa Mahkemesi, başvurucuların iddialarına benzer iddialarla yapılan başvurularda (örnek kararlar için bkz. Ali Hıdır Tekin, B. No: 2018/35243, 15/9/2021; Abdul Kadir Ünlü, B. No: 2018/33200, 15/9/2021; Şükran Asan, B. No: 2019/14829, 19/1/2023) başvuruların

yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenebileceğini tespit edip, başvurulardaki asıl meselenin toplantı ve gösteri yürüyüşünün barışçıl bir şekilde yapılmasının sağlanması ve bu miting ve gösteri yürüyüşüne katılacak kişilerin güvenliklerinin temini değil olayın idarenin kusuruyla meydana geldiğine ilişkin iddiaların değerlendirilmemesi olduğuna işaret ederek başvuruyu yalnızca yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelemiştir. Bu nedenle eldeki başvuru da yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenecektir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan, yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlar. Bunun için sözü edilen başvuru yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp uygulamada da etkili olması, eş ifadeyle başarı şansı sunması gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolunun gerek hukuken gerekse uygulamada genel anlamda etkili olması, somut olay bakımından etkili başvuru hakkına ilişkin bir müdahale bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine engel değildir (Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 60, 61).

13. Toplumun genelinin yaşamını tehdit eden gerçek ve yakın bir tehlikenin varlığının bilindiği ya da bilinmesi gerektiği bir durumda kamu makamlarının makul ölçüler çerçevesinde ve bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlemler almadığı iddiasıyla açılan bir tam yargı davasında olayın kamu makamlarının kusuruyla meydana geldiğine yönelik iddia konusunda herhangi bir inceleme yapılmaması, yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlaline neden olabilir. Zira genel anlamda kusura dayanan ihlali tespit edip buna göre giderim sağlayabilecek ve benzer olaylarda idari mercilerce alınabilecek tedbirlerin neler olduğunu ortaya koyabilecek nitelikte olduğu için etkili olan tam yargı davası yolu, kusur değerlendirilmesi yapılmadığı için bir olayda etkili olmamış ve davacıya başarı şansı sunmamış olur (Ali Hıdır Tekin, § 49).

14. Somut olayda başvurucu, İdare Mahkemesi nezdinde açtığı tam yargı davasında idarinin hizmet kusuru nedeniyle yaralandığını öne sürüp başta iş gücü kaybı nedeniyle oluşan zarar olmak üzere tedavisi sırasında geçici süreyle çalışamamasından dolayı oluşan gelir kaybının, sağlık ve tedavi masraflarının tazminine hükmedilmesini talep etmiştir (bkz. § 4). İdare Mahkemesi davacının kamu görevlisi olduğu, sürekli iş gücü kaybının bulunmadığı, görevine devam ettiği, tedavisi sırasında geçici süreyle çalışamamasından dolayı gelir kaybı bulunmadığı, tedavi masraflarının sosyal güvenlik kurumu tarafından karşılandığı, dolayısıyla idarenin tazmin sorumluluğuna hükmedilebilmesi için aranan şartlardan olan zarar şartının oluşmadığı gerekçesi ile davayı reddetmiş; kusur yönünden bir değerlendirme de yapmamıştır (bkz. § 5). Oysa Danıştay Onuncu Dairesinin yerleşik içtihadına göre tazminat hukukunda çağın gereklerine uygun olarak geliştirilen içtihatlarla kişinin kalıcı sakatlıkları nedeniyle oluşan beden gücü kaybı nedeniyle gelirinde ve dolayısıyla mal varlığında bir eksilme meydana gelmemiş olsa dahi güç (efor) kaybı tazminatı diye tanımlanan tazminatın ödenmesi gerekmektedir (bkz. Osman Konuktar, B. No: 2013/5670, 23/3/2016; Behçet Taş, B. No: 2015/9815, 12/9/2019). Bu sebeple İdare Mahkemesinin

başvurucunun olayın meydana gelmesinde idarenin hizmet kusurunun bulunduğuna ilişkin iddiasını incelemesi gerekirdi.

15. Sonuç olarak İdare Mahkemesi, Danıştay Onuncu Dairesinin içtihadı da dikkate alındığında başvurucunun iddiaları yönünden teoride ve uygulamada etkili olan tam yargı davası yolunu etkisiz kılıp yaşamı koruma yükümlülüğüne yönelik ihlalin tespit edilmesi hususunda başvurucuya başarı şansı sunmamıştır. Öte yandan varılan bu sonuç, somut olayda yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediği hususunda herhangi bir kanaati ifade etmemektedir.

16. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

17. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve toplam 200.000 TL maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

18. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

19. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. Şükran Asan, § 29).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa’nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın birer örneğinin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 15. İdare Mahkemesine (E.2016/1621, K.2019/2018) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEYSİ EKİN

B. No: 2020/26415 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/26415

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEYSİ EKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/26415)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Veysi EKİN

Vekili : Av. Osman ASLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; izinsiz ileti gönderildiği gerekçesiyle kanuni temeli olmadan idari para cezası verilmesi nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin, idari para cezasının iptali istemiyle yapılan başvuruda karar sonucunu değiştirebilecek esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

3. Batman Ticaret İl Müdürlüğü tarafından izinsiz ticari elektronik ileti gönderdiği gerekçesiyle başvurucunun gönderdiği iddia edilen yedi iletinin her biri yönünden ayrı ayrı olmak üzere başvurucu hakkında 2.191 TL idari para cezası uygulanmıştır.

4. Başvurucu, özetle E. AVM olarak 3/2/2017-10/5/2017 tarihleri arasında farklı kişilere, farklı zamanlarda E. AVM ile ilgili bilgilere yer veren ileti gönderdiğini, söz konusu iletileri gönderdiği kişilerin telefon numaralarını E. AVM'den alışveriş yaptıklarında kendi istekleriyle verdiğinin kuvvetle muhtemel olduğunu, söz konusu iletileri gönderdiği telefon numaralarını başka türlü elde etme imkânı olmadığını ifade etmiştir.

5. Başvurucu ayrıca 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilen Korunması Hakkında Kanun'un 7/4/2016 tarihinde yürürlüğe girdiğini ancak söz konusu Kanun'da iki yıllık geçiş süreci öngörüldüğünü, bu geçiş sürecinin 7/4/2018 tarihinde bittiğini, bu tarihten sonra tüm maddelerin yürürlüğe girdiğini, E. AVM'nin gönderdiği son iletini gönderilme tarihinin 10/5/2017 olduğunu, söz konusu tarihlerde E. AVM'nin gönderdiği iletilerin herhangi bir suç kapsamına girmediğini, idari para cezasının usul ve kanuna aykırı olduğunu ileri sürerek Batman 2. Sulh Ceza Hâkimliğinden (Hâkimlik) söz konusu cezanın iptalini talep etmiştir.

6. Hâkimlik 13/7/2020 tarihli kararıyla başvurunun kesin olarak reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...muteriz hakkında, Gümrük ve Ticaret Bakanlığının uygulamaya koymuş olduğu ticari elektronik iletiler ile ilgili şikayet sistemine internet üzerinden yapılan şikayetler üzerine idarece yapılan inceleme neticesinde, söz konusu firma tarafından gönderilen ticari elektronik iletilerin onay alınmadan gönderildiğinin, içeriğinde ret bildiriminin yapılmasına ilişkin teknik bilgilerinin bulunmadığının, firmayı tanıtıcı bilgilere (MERSİS numarasına) yer verilmediğinin 01/08/2019 tarihli, 135, 136, 137, 138, 139, 140 ve 141 no.lu tespit tutanakları ile tespit edildiği,

...muteriz hakkında verilen idari yaptırım kararlarının hukuka uygun olduğu kanaatine varılarak başvurunun reddine..."

7. Anılan karar 17/7/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş olup başvurucu 14/8/2020 tarihinde bireysel başvuru yapılmıştır.

8. Başvurucunun talebi üzerine Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü 8/4/2021 tarihli kararıyla kanun yararına bozma talebinde bulunmuştur.

9. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının kanun yararına bozma istemine dayanan ihbarnamesi ile ilgili Yargıtay dairesince "Hâkimlik kararının bozulmasına, soruşturma zamanaşımının gerçekleşmesi nedeniyle kabahatli hakkında uygulanan idari yaptırım kararlarının kaldırılmasına" karar verilmiştir.

10. Hakimliğe yazılan 19/1/2024 tarihli müzekkere cevabına göre ilgili Yargıtay dairesi kararı uyarınca kesinleştirme işlemi yapılmış, ilam ayrıca başvurucuya tebliğ edilmemiştir.

11. Komisyonca başvurucunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu; elektronik ticaret yapmayan işletmesindeki ürünlerin tanıtıldığı iletilere dayanılarak hakkında idari para cezası uygulanması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin, karar sonucunu değiştirebilecek esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) “Düşme kararı” kenar başlıklı 80. maddesi şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

...

c) İhlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması.

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi.

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

14. İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi gereği Anayasa Mahkemesi, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması hâlinde başvurunun düşmesine karar verebilir (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 23; Mehmet Emin Bülbül, B. No: 2014/4463, 16/6/2016, §§ 46-48).

15. Somut olayda başvurucu hakkında uygulanan idari yaptırım kararları Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün kanun yararına bozma talebi neticesinde ilgili Yargıtay dairesince kaldırılmıştır (bkz. § 9). Dolayısıyla ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığı açıktır. Somut olaydaki müdahalenin niteliği gözetildiğinde İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen Anayasa'nın uygulanması, yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygı yönünden başvurunun incelenmesini gerekli kılan bir neden bulunmadığı değerlendirilmiştir.

16. Açıklanan gerekçelerle ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkması nedeniyle başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkması nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RASİM ERDEN

B. No: 2020/26525 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/26525

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RASİM ERDEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/26525)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Rasim ERDEN

Vekili : Av. Mehmet Çetin KÖŞKDERELİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında sanığın hazır bulunma talebi reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Denizli D Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) tutuklu iken bina içinde muhafaza altına alınmış eşya hakkında hırsızlık ve konut dokunulmazlığını ihlal suçlarından yargılanmıştır. Tavas Asliye Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülen yargılamada 12/7/2019 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda duruşmanın ilk celsesinin 2/8/2019 tarihinde yapılmasına ve başvurucunun bu celseye Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile katılımının sağlanması hususunda Ceza İnfaz Kurumuna müzekkere yazılmasına karar verilmiştir.

3. Başvurucu 2/8/2019 tarihli celseye SEGBİS aracılığı ile katılarak savunma yapmıştır. Duruşma Tutanağı'nda başvurucunun SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılmak istemediği yönünde Mahkemeye itirazda bulunduğuna dair herhangi bir beyanı yer almadığı gibi

duruşmadan vareste tutulmak istediği yönündeki talebini Mahkemeye iletmiştir. Mahkeme başvurucunun tahliyesine karar vererek duruşmayı 28/11/2019 tarihine ertelemiştir.

4. Başvurucu, duruşmanın 28/11/2019 tarihli celsesine katılmamıştır. Mahkeme bu celsede hükmü açıklayarak başvurucunun atılı suçlardan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

5. Başvurucu istinaf dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra duruşmaya SEGBİS aracılığı ile katılmak zorunda bırakıldığını, bu nedenle sağlıklı bir savunma yapamadığını ileri sürmüştür.

6. Başvurucunun istinaf talebi Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 7. Ceza Dairesince 30/3/2020 tarihinde esastan kesin olarak reddedilmiştir.

7. Başvurucu, nihai hükmü 14/6/2020 tarihinde öğrendikten sonra 10/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyon duruşmada hazır bulunma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Anayasa Mahkemesi Şehrivan Çoban ([GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020) ve Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020) kararlarında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararlarda öncelikle kişilerin talebine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmasının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir. Bu müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104; Emrah Yayla, §§ 58-86).

10. Anılan kararlarda ölçülülük yönünden yapılan incelemede ise başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayanılarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

11. Öte yandan Anayasa Mahkemesi daha önce adil yargılanma hakkı güvencelerinden açık veya örtülü şekilde feragat edilmesinin mümkün olduğunu belirterek feragatin Anayasa'ya uygun kabul edilebilmesi için feragat iradesinin açık ve sonuçlarının kişi yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının gerektiğini belirtmiştir. Buna ek olarak asgari usul güvencelerinin sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının da bulunmaması gerekir (Nurettin Balta, B. No: 2016/10023, 28/12/2021, § 45). Örtülü feragatin hangi durumlarda Anayasa'ya uygun kabul edileceğine ilişkin ilkeler genel olarak Ansar Onat (B. No: 2019/14515, 15/6/2022) kararında belirtilmiştir. Buna göre örtülü feragatin geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceği ortaya konulmalıdır. Dolayısıyla yetkili yargı organları bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamalıdır (duruşmada hazır bulunma hakkı bakımından yapılan benzer değerlendirmeler için bkz. Emrah Yayla, § 75). Bununla birlikte adil yargılanma hakkı güvencelerinden feragat iradesi, bunu gösteren olguların bulunmasından veya suç isnadı

altındaki kişinin tutum ve davranışlarından anlaşılabilir (Ansar Onat § 21).

12. Somut olayda duruşma iki celsede tamamlanmıştır. Başvurucu, duruşmanın ilk celsesine SEGBİS aracılığı ile katılmıştır. Başvurucunun doğrudan duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiğine dair bir beyanı bulunmamakta ise de talebine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmak zorunda bırakıldığını söylemek de mümkün gözükmemektedir. Zira duruşmaya SEGBİS aracılığı ile katılan başvurucu, bu duruma yönelik herhangi bir itiraz ileri sürmediği gibi duruşmadan vareste tutulmak istediğine dair talepte bulunmuştur. Dahası başvurucu ilk celsede tahliye edildiği halde takip eden celseye katılmamıştır. Yine duruşmaya uzaktan katılım sürecinde ses ve görüntü kalitesiyle ilgili sorun yaşandığına ilişkin bir iddia ve itiraza, duruşma tutanağı ve başvuru formunda yer verilmemiştir. Başvurucunun duruşmaya bizzat katılma talebini celse aralarında Mahkemeye iletmemesi de dikkate alındığında söz konusu hakka ilişkin feragat etme iradesini zımnen ortaya koyduğu açıktır. Ayrıca başvurucunun SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımının sonuçlarını makul olarak öngörebilecek durumda olmadığına dair somut bir veri bulunmadığı gibi duruşmada hazır bulunma hakkından feragatle ilgili asgari usul güvencelerinin kendisine sağlanmadığına yönelik bir iddiası da başvuru formuna yansımamıştır. Buna ek olarak başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkından feragat etme iradesini gösterdiğine ilişkin kabulü meşru olmaktan çıkaracak üstün bir kamu yararının mevcut olduğundan söz etmek de somut olayın şartlarında mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına bir müdahalede bulunulmadığı sonucuna varılmıştır.

13. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET DAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/29189 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/29189

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET DAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/29189)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportörler : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Murat İlter DEVECİ

Başvurucular : 1. Ahmet DAL

2. Halef DAL

3. Mehmet Nurullah DAL

4. Muhammed Nur DAL

5. Rıdvan DAL

6. Saliha DAL

7. Sara DAL

8. Şemsa DAL

Başvurucular Vekili : Av. Kamuran AKYÜZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; meydana gelen ölüm olayına ilişkin olarak etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının usul boyutunun, tam yargı davasının uzun sürmesi nedeniyle

makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuruculaların yakını H.D., Mardin'in Nusaybin ilçesinde ilan edilen sokağa çıkma yasakları sırasında 18/11/2015 tarihinde ateşli silah yaralanmasına bağlı olarak hayatını kaybetmiştir. Meydana gelen başka ölüm ve yaralanma olaylarıyla birlikte H.D.nin ölümüyle de ilgili olarak Nusaybin Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) bir ceza soruşturması başlatılmıştır.

3. Çok sayıda kolluk görevlisince düzenlenen bir tutanağa göre polis 18/11/2015 tarihinde saat 12.45 sıralarında H.D.nin yaralandığı bilgisini almış ve adresinin bulunduğu sokağa ambulans yönlendirmiştir. Nusaybin Devlet Hastanesinde yapılan tıbbi müdahaleye rağmen H.D. kurtarılamamıştır. G.T. isimli bir yaralı, aynı gün saat 13.40 sıralarında ambulansla Nusaybin Devlet Hastanesine götürülmüştür.

4. Yapılan otopsi işlemi ölüm sebebinin ateşli silah yaralanmasına bağlı iç organ hasarı ve kanama olduğunu ortaya koymuştur. Cesetten bir adet ateşli silah mermi çekirdeği çıkarılmıştır.

5. Mahalle muhtarı İ.A. kolluk görevlilerince alınan 1/2/2016 tarihli ifadesinde H.D. de dâhil olmak üzere bazı ölü ve yaralıların polislerin yönlendirdiği ambulanslara taşınmasına yardımcı olduğunu, bu kişilerin nasıl yaralandığı veya öldüğü konusunda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

6. G.T., vekili aracılığıyla Başsavcılığa gönderdiği 23/5/2016 tarihli dilekçede evinin mutfağında iken evine bir şarapnel parçası isabet etmesi sonucu ağır yaralandığını ve güvenlik güçlerine ait zırhlı bir araçla Nusaybin Devlet Hastanesine götürüldüğünü ifade ederek konuyla ilgili olarak ceza soruşturması yürütülmesini talep etmiştir.

7. Kolluğun Başsavcılığa gönderdiği 28/9/2016 havale tarihli fezlekeye göre H.D.nin cesedinden alınan svaplarda atış artığına rastlanmamıştır. H.D.nin eşi Saliha Dal ile çocukları Ahmet Dal, Rıdvan Dal, Şemsa Dal ve Muhammet Nur Dal'ın vekili aynı gün sözü edilen fezlekenin bir örneğini almak için Başsavcılığa dilekçe sunmuştur.

8. İlçe Emniyet Müdürlüğünün 2017 yılında Başsavcılığa verdiği bilgiye göre Şirin Bulvarı civarında hendek, barikat ve tuzaklanmış bomba düzenekleri bulunduğu için H.D.nin ölümüyle sonuçlanan olay hakkında güvenlik kameralarının kaydettiği görüntü bulunup bulunmadığı konusunda bir çalışma yapılamamıştır. Olay yerine yakın bir MOBESE kamerası bulunmadığı gibi ekip araçlarına ait görüntü kayıtları da yoktur.

9. Terör suçlarına ilişkin soruşturmaların il merkezlerinde yürütülmesine ilişkin düzenleme nedeniyle Başsavcılık 27/9/2018 tarihinde fezleke düzenleyerek soruşturma dosyasını Mardin Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

10. Başvurucular vekili, soruşturma dosyasını Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla inceleyebilmek için 10/4/2020 tarihinde Mardin Cumhuriyet Başsavcılığına dilekçe göndermiştir.

11. 17/4/2020 tarihinde Mardin Cumhuriyet Başsavcılığına yeni bir dilekçe gönderen başvurucular vekili olayın nasıl meydana geldiğini açıklayıp G.T. de dâhil toplam sekiz tanığın dinlenmesini talep etmiştir. Başvurucular vekilinin iddiasına göre H.D. ölmesinden önce ailesiyle ve başka kişilerle birlikte evinin bodrum katında bulunmaktadır. Komşusu G.T. bağırarak yardım isteyince H.D., G.T.nin evine gitmiş ancak orada ateşli silahla vurulmuştur. Aile üyelerinden bazıları bazı komşularla birlikte G.T.nin evine gidince H.D.yi

kanla kaplı bir şekilde yerde yatarken görmüştür. Talep edilmesine rağmen olay yerine ambulans gelmemiştir. Bu nedenle H.D.nin bazı yakınları H.D.yi kendi imkânlarıyla Nusaybin Devlet Hastanesine götürmüştür. Dolayısıyla kolluk fezlekesi gerçeği yansıtmamaktadır. Soruşturma makamları soruşturmanın ilerlemesini sağlayacak hiçbir işlem tesis etmemiştir. Keşif icra edilmemiş, olay hakkında bilgi ve görgüye sahip şahıslar dinlenmemiştir.

12. Başvurucular 20/7/2020 tarihinde, etkili soruşturma yürütülmediği iddiasıyla 2020/29189 numaralı bireysel başvuruyu yapmıştır.

13. Bireysel başvuru sonrasında kolluk, Mardin Cumhuriyet Başsavcılığının talimatı uyarınca G.T. dışındaki tanıkları dinlemiştir. Bu tanıklar 17/4/2020 tarihli dilekçedeki olay anlatımına benzer beyanlarda bulunmuştur. Bununla birlikte olaydan bir hafta sonra konuşma yetisini kaybetmesi nedeniyle G.T.nin beyanı alınamamıştır. Mardin Cumhuriyet Başsavcılığı 24/7/2023 tarihinde, fail ya da faillerin tespit edilemediği gerekçesiyle daimî arama kararı vermiştir.

14. Başvurucular Saliha Dal, Ahmet Dal, Rıdvan Dal, Şemsa Dal ve Muhammet Nur Dal 13/1/2016 tarihinde 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun kapsamında Tazminat Komisyonuna başvurmuş; taleplerinin reddedilmesi üzerine de idare mahkemesinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde H.D.nin komşularının çığlığını duyarak bulunduğu bodrum katından çıktığı ve o an keskin nişancılarca vurulduğu, çatışmaların biraz dinmesi üzerine kolluk güçlerine haber verildiği ancak H.D.nin yapılan müdahaleye rağmen kurtarılamadığı iddia edilmiştir. Dilekçede ayrıca H.D. ellerinde atış artığı rastlanmadığına ilişkin kriminal rapordan söz edilmiştir. Dava 20/4/2018 tarihinde reddedilmiştir. Yapılan istinaf başvurusu kabul edilmemiş, temyiz başvurusu hakkında ise henüz karar verilmemiştir. Başvurucular yargılamanın makul sürede yapılmadığı iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuş, anılan başvuru 2022/57875 numaralı dosyaya kaydedilmiştir.

15. Başvurular, süresi içinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

16. 2022/57875 numaralı başvurunun 2020/29189 numaralı başvuruyla birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Başvurucular, meydana gelen ölüm olayı ile ilgili olarak etkili soruşturma yürütülmediğini ve delillerin toplanmadığını belirterek yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde sürece ilişkin bilgi verilmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

18. Yaşam hakkı ile ilgili bir soruşturmanın etkili olup olmadığı yönünden inceleme yapabilmek için yürütülen soruşturmanın makul bir süreyi aşmaması şartıyla ilgili kamu makamları tarafından nasıl sonlandırılacağının beklenmesi, bireysel başvuru ile getirilen koruma mekanizmasının ikincil niteliğine uygun olacaktır (Hüseyin Caruş, B. No: 2013/7812, 6/10/2015, § 46; Rahil Dink ve diğerleri, B. No: 2012/848, 17/7/2014, § 76). Bununla birlikte şüpheli bir ölüm olayı hakkında soruşturma başlatılmamışsa veya soruşturma başlatılmakla birlikte soruşturmada ilerleme yoksa ya da soruşturma etkisiz bir

hâl almışsa ölenin yakınları, gerekli özeni göstererek soruşturma başlatılmadığının veya etkili bir soruşturma yürütülmediğinin farkına vardıkları veya varmaları gerektiği andan itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunmalıdır. Zira soruşturmanın etkililiğini sağlayacak bir başvuru yolu bulunmamaktadır. Doğal olarak başvurucuların etkili bir soruşturma yürütülmediğinin ne zaman farkına varmaları gerektiği her davanın şartlarına bağlı olarak değerlendirilecektir. Ayrıca soruşturmada ilerleme sağlanacağına dair umut verici gelişmeler ve gerçekçi varsayımlar bulunduğu, soruşturmanın ilerlemesini sağlayıcı tedbirler alındığı sürece başvuruculardan başvuru yollarını tüketmeden bireysel başvuruda bulunmaları beklenmemelidir (Adle Azizoğlu ve Sadat Azizoğlu, B. No: 2014/15732, 24/1/2018, §§ 87, 88).

19. Başvurucuların yakını H.D.nin ölümü nedeniyle başlatılan ceza soruşturmasında olayın gerçekleşme koşullarının, fail veya faillerin tespiti için bazı soruşturma işlemlerinin yapıldığı ancak 2017 yılından başvurucular vekilinin Mardin Cumhuriyet Başsavcılığına 17/4/2020 tarihinde dilekçe göndermesine kadar geçen sürede soruşturmanın ilerlemesini sağlayıcı herhangi bir işlem yapılmadığı görülmüştür. Başvurucular vekili de dilekçesinde soruşturma makamlarının soruşturmanın ilerlemesini sağlayacak bir işlem tesis etmediğini, örneğin keşif icra edilmediğini, olay hakkında bilgi ve görgüye sahip şahısların dinlenmediğini belirterek soruşturmanın uzun zaman önce etkisiz bir hâl aldığının aslında farkında olduklarını kabul etmiştir. Bu durumda başvurucular, bireysel başvuru yapmalarından uzun zaman önce soruşturmanın etkisiz hâl aldığını fark etmelerine rağmen başvuru tarihine kadar beklemiştir. Olayın nasıl meydana geldiği konusunda idare mahkemesinde açılan davadaki anlatım ile 17/4/2020 tarihli dilekçedeki anlatımın birbiriyle tutarlı olmaması ve dilekçedeki anlatımın aksine G.T.nin H.D.nin ateşli silahla vurulmasından yaklaşık 55 dakika sonra ambulansla Nusaybin Devlet Hastanesine götürülmesi (bkz. §§ 3, 6) 20/4/2020 tarihli dilekçenin bireysel başvurunun süre aşımı sebebiyle kabul edilemez bulunmasını önlemek amacıyla verildiğini göstermektedir. Bu nedenle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiği iddiası süresinde dile getirilmemiştir.

20. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

21. Başvurucular Saliha Dal, Ahmet Dal, Rıdvan Dal, Şemsa Dal ve Muhammet Nur Dal maddi ve manevi zararlarının tazmini talebiyle açtıkları tam yargı davasının devam ettiğini belirterek makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

23. Açıklanan gerekçelerle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin

iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. 1. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDURRAHMAN KÖSEOĞLU

B. No: 2021/2278 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/2278

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDURRAHMAN KÖSEOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/2278)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Heysem KOCAÇİNAR

Başvurucu : Abdurrahman KÖSEOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idarenin yapmış olduğu atama işleminin kazanılmış aylık ve diğer özlük haklarında azalmaya ve itibar kaybına neden olduğu gerekçesiyle mülkiyet ve özel hayata saygı haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/1/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) 12/4/1990 tarihli ve 3624 sayılı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun ile kurulan ve T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlı bir kuruluştur.

10. KOSGEB ile düzenlenen 12/2/2015 tarihli İdari Hizmet Sözleşmesi (Sözleşme) uyarınca başvurucu anılan kurumda görev yapmaya başlamıştır.

11. Başvurucunun görevinin tanımı ve bu görev kapsamında ödenecek ücret ile diğer özlük hakları Sözleşme'de ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Buna göre başvurucu KOSGEB bünyesinde 304 puanlı müdür olarak görev yapacak ve bu görevi karşılığında başvurucuya her ay emsali belirlenmiş kadroya ait ve 2/11/2011 tarihli 666 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de belirlenen net ücreti geçmeyecek bir ücret ödenecektir. Sözleşme'nin 5. maddesinde özel hükümler başlığı altında KOSGEB'in ücrette indirim yapmamak şartı ile eş değer ve benzer nitelikteki bir göreve naklen atama yapabileceği öngörülmüş ancak daha az ücret verilmesi gereken bir göreve naklinin ise başvurucunun rızasına bağlı olduğu vurgulanmıştır.

12. KOSGEB ile yapılan bu sözleşme üzerine başvurucu aynı tarihte münhal bulunan müdür kadrosuna açıktan ve 21/7/2015 tarihinde de daire başkanlığına naklen atanmıştır. Başvurucu bu atama kararlarına bağlı olarak asaleten KOSGEB Bilgi Yönetimi ve Karar Destek Dairesi Başkanı ve bu görev uhdesinde kalmak üzere vekâleten Basın ve Halkla İlişkiler Müdürü olarak görevlendirilmiştir. KOSGEB 9/6/2017 tarihinde başvurucuya tevdi edilen iki görevi de sonlandırarak başvurucunun KOSGEB'e bağlı Ankara Ostim Müdürlüğünde memur pozisyonuna naklen atamasını yapmıştır.

13. Başvurucunun sunmuş olduğu bordro örneklerinden 1. dereceli kadroya bağlı olarak ve 3.600 ek gösterge üzerinden 7.160 TL aylık almakta iken atama sonrasında derecesi aynı kalmakla birlikte ek göstergesinin düştüğü ve kendisine 2.351 TL aylık ödendiği saptanmıştır.

14. Başvurucu yürütmenin durdurulması talebiyle anılan atama işleminin iptali ve yoksun kaldığı özlük ve parasal haklarının iadesine ilişkin dava açmıştır. Ankara 15. İdare Mahkemesi (Mahkeme) yürütmenin durdurulması isteğini ve yapmış olduğu yargılama sonucunda da 28/9/2018 tarihli karar ile davayı reddetmiştir. Mahkeme kararında özetle başvurucunun daha önceden çalıştığı kurumda teknisyen pozisyonunda iken açıktan atama ile kurum içinde önce müdür ve üç ay gibi kısa bir süre sonra daire başkanı kadrosuna atandığı, daire başkanı görevini ifa ederken birtakım görevlerini süresi içinde yerine getirmediği, bu kapsamda mahkeme kararlarının uygulanmasında gecikmelere sebep olduğu ve ayrıca hiyerarşik düzene aykırı uygulamalar gerçekleştirdiğinden memur pozisyonuna atanmasının hukuka uygun olduğu vurgulanmıştır.

15. Başvurucu istinaf talebinde bulunuş, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (BİM) Mahkeme kararına atıfla istinaf talebinin reddine karar vermiştir. Başvurucu bu kararı temyiz etmiş olup Danıştay 19/11/2020 tarihinde temyiz isteğini reddetmiş ve kararı onamıştır.

16. Nihai karar 8/1/2021 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu 20/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Mevzuat Hükümleri

17. Sözleşme tarihinde yürürlükte bulunan 12/4/1990 tarihli ve 3624 sayılı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Teşvik ve Muafiyetleri Kanunu'nun İcra Komitesinin Görevleri kenar başlıklı mülga 9. maddesi şöyledir:

"İcra Komitesinin görevleri aşağıda belirtilmiştir:

a) Genel Kurulun belirlediği politikalar, amaçlar, hedefler ve ilkeler istikametinde işletmelerin geliştirilmesi ve desteklenmesine ilişkin uygulama kararlarını almak ve yürütmek,

b) Başkanlıkça hazırlanan bütçeyi, personel kadrolarını, geçici nitelikteki danışman sayılarını ve personele ödenecek gündelik miktarlarını onaylamak,

c) Bu Kanuna göre Başkanlıkça hazırlanan, KOSGEB organlarının çalışma usul ve esasları, görev ve yetkileri ile diğer Yönetmelik taslaklarını incelemek ve uygun göreceği Yönetmelikleri karara bağlayarak bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 ay süre içinde yürürlüğe koymak,

d) Başkanlığın ihtiyacı olan taşınmazların edinilmesi, idaresi ve gerektiğinde Genel Kurulun tasvibinden sonra satılması hakkında kararlar vermek."

18. 3624 sayılı Kanun'un Personel Rejimi kenar başlıklı mülga 13. maddesi şöyledir:

"Başkanlığın aslî personeli, idarî hizmet sözleşmesi ile sözleşmeli olarak istihdam edilir.

Başkanlığın daimî ve asillik arz eden görevleri ile bunların unvan ve adetleri, bu görevlerde çalışacak personelin tabi olacakları idarî, sosyal ve ücret hükümleri, Başkanlığın hazırlayıp İcra Komitesinin onayı ile yürürlüğe konacak yönetmelik ile düzenlenir. Personele ilişkin disiplin hükümleri 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun disiplin hükümlerine uygun olarak düzenlenir.

Geçicilik veya belli bir ihtisas gerektiren nitelikteki hizmetler Başkanlıkça tespit ve tayin edilir. Bu işlerde çalışacak personel hakkında vekalet veya istisna akdi hükümleri uygulanır. Bu fıkraya göre istihdam edileceklerden, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarından almakta oldukları aylıkları kesilmez.

Hangi hizmetlerde işçi istihdam edileceği Başkanlıkça tespit ve tayin edilir. Ancak laboratuvar, atelye gibi mal üretimini gerektiren işlerde işçi çalıştırılabilir.

Sözleşmeli personel, istekleri halinde Emekli Sandığı ile ilgilendirilirler.

Yabancı uzmanlar da Başkanlığın hazırlayıp İcra Komitesinin onayı ile yürürlüğe konacak yönetmelik esaslarına göre istihdam edilebilir."

19. 3624 sayılı Kanun'un Uygulanmayacak Hükümler ve Öncelik kenar başlıklı mülga 18. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunla kurulan Başkanlıkça yapılması öngörülen iş ve işlemlerde 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu, 832 sayılı Sayıştay Kanunu hükümleri uygulanmaz. Ayrıca; Başkanlık, alım-satım, kiralama vesair işlemlerde 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa ve

çalıştıracağı personel hakkında 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa, harcırah uygulamasında 6245 sayılı Harcırah Kanununa tabi değildir. Ancak, Başkanlığın malları Devlet Malı hükmünde olup, bu mallar, para ve para hükmündeki evrak ve senetleri aleyhine Suç işleyen personel bu suçlarından dolayı Devlet Memurları gibi cezalandırılır."

20. 9/7/2018 tarihli ve 30473 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (703 sayılı KHK) 77. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"12/4/1990 tarihli ve 3624 sayılı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Teşvik ve Muafiyetleri Kanununun;

...

ç) 1-13 maddeleri, 14 üncü maddesinin (a), (b),(c), (h) ve (i)bentleri ile dördüncü fıkrası ve ek 1 inci maddesi geçici 1 ila 4 üncü maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır."

21. 703 sayılı KHK'nın geçici 16. maddesi şöyledir:

"(1) Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihten önce, bu Kanun Hükmünde Kararname ile değişiklik yapılan kanunların ve kanun hükmünde kararnamelerin ilgili maddeleri gereğince yürürlüğe konulmuş olan tüzükler, nizamnameler, Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan yönetmelikler ile diğer işlemler yürürlükten kaldırılmadıkça geçerliliğini sürdürür."

22. 27/7/2009 ve 27298 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan tarihli ve 3624 sayılı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı İnsan Kaynakları Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) İstihdam Kaynakları başlıklı 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Başkanlıkta münhal bulunan pozisyonlara;

a) Kamu kurum ve kuruluşlarında 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa, diğer personel kanunlarına ve İş Kanununa tabi olarak görev yapmakta olanlar ile daha önce bu kanunlara göre görev yapmış olanlar, açıktan,

...

istihdam edilir."

23. Yönetmelik'in Nakil kenar başlıklı 48. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Başkan; personeli, bulunduğu işyerinden Başkanlık içinde merkez ve/veya taşra teşkilatında yer alan başka yerdeki işyerine bulunduğu görevden daha üst, aynı, benzer veya daha alt göreve naklen atayabilir. Nakiller, hizmetin gereği olarak veya personelin isteği üzerine sağlık, eş durumu veya Başkanlıkça uygun görülecek diğer sebeplerle yapılabilir."

24. Yönetmelik'in Ücret kenar başlıklı 49. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Başkan, Başkan Yardımcısı ve diğer personele, 4/7/2001 tarihli ve 631 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve bu Kanun Hükmünde Kararnameye dayanılarak çıkartılan Bakanlar Kurulu kararlarında yer alan düzenlemeler çerçevesinde, İcra Komitesi'nce belirlenen usul ve esaslar dahilinde ücret ödenir. "

25. Yönetmelik'in Kazanılmış Haklar kenar başlıklı 85. maddesi şöyledir:

"(1) Bu Yönetmelik kapsamına giren personelin, ilgili olduğu statü ve Sosyal Güvenlik

bakımından tabi olduğu kanunlarla kazanmış olduğu hakları saklıdır. "

B. Yargı Kararları

26. Danıştay İkinci Dairenin 8/5/2019 tarih ve E.2016/12958, K.2019/27533 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dava Konusu İstem : Dava; Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, KOBİ Araştırmalar ve Proje Koordinasyon Dairesi Başkanlığı'nda daire başkanı olarak görev yapmakta olan davacının, bu görevinden alınarak Başkanlık müşavirliği kadrosuna atanmasına ilişkin 08/05/2014 tarih ve 4943 sayılı işlemin iptali ile yoksun kaldığı parasal haklarının yasal faiziyle birlikte ödenmesi istemiyle açılmıştır.

İlk Derece Mahkemesi Kararının Özeti : Ankara 14. İdare Mahkemesi'nin temyize konu kararıyla; davacının düzenli bir şekilde görevinde terfi alarak yükseldiği, davalı kurumun çeşitli birimlerinde uzman ve müdür olarak görev yaptıktan sonra daire başkanlığı görevinde bulunduğu, bu görevinde yetersiz veya başarısız olduğuna ya da hizmetine yönelik bir olumsuzluğuna yönelik herhangi bir hususun ortaya konulamadığı; davacının daire başkanlığı görevinde başarısızlığı ya da herhangi bir yetersizliği ortaya konulmaksızın, sadece takdir yetkisi kapsamında tesis edilen dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlem iptal edilmiştir.

...

İdare ve vergi mahkemelerinin nihai kararlarının temyizen bozulması, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 49. maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı halinde mümkündür. Temyizen incelenen karar usul ve hukuka uygun olup, dilekçede ileri sürülen temyiz nedenleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir."

27. Danıştay İkinci Dairenin 17/3/2021 tarih ve E.2020/2098, K.2021/707 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dava Konusu İstem : Dava; KOSGEB Rehberlik ve Denetim Kurulu Başkanlığı, Rehberlik ve Denetim Bürosunda Müdür olarak görev yapan davacının, bu görevinden alınarak KOSGEB Ankara Siteler Hizmet Merkezi Müdürlüğüne KOBİ Uzmanı olarak atanmasına ilişkin 11/05/2015 günlü, 4416 sayılı işlemin iptali ile işlem nedeniyle yoksun kalınan parasal haklarının yasal faiziyle birlikte tazminine karar verilmesi istemiyle açılmıştır.

İlk Derece Mahkemesi Kararının Özeti : Danıştay İkinci Dairesinin 11/09/2019 günlü, E:2016/5204, K:2019/4170 sayılı bozma kararına uyularak verilen Ankara 9. İdare Mahkemesinin temyize konukararıyla; 2003 yılında KOBİ Uzman Yardımcısı olarak davalı idarede göreve başlayan davacının, 2007 yılında KOBİ Uzmanı olarak atandığı, 05/10/2012 tarihinden itibaren Müdür pozisyonunda görev yapmakta iken, kamu hizmetlerinin etkin ve verimli şekilde yürütülmesini sağlamakla yükümlü olan davalı idarece, KOBİ Uzmanı kadrosuna dava konusu işlemle atandığı, idarelere personel atamalarında takdir yetkisi tanınması, bu yetkinin hukuka ve sınırlamalara aykırı olarak kullanıldığına dair hukuken geçerli bilgi ve belgenin de ortaya konulamaması karşısında, dava konusu işlemin kamu yararı ve hizmet gerekleri gözetilerek tesis edildiği gerekçesiyle dava reddedilmiştir.

...

İdare ve vergi mahkemelerinin nihai kararlarının temyizen bozulması, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 49. maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı halinde

mümkün olup, 50. maddesinin dördüncü fıkrasında ise Danıştayın bozma kararına uyulduğu takdirde, bu kararın temyiz incelemesinin, bozma kararına uygunlukla sınırlı olarak yapılacağı hükme bağlanmıştır. Ankara 9. İdare Mahkemesinin temyize konu kararı; Danıştay İkinci Dairesinin 11/09/2019 günlü, E:2016/5204, K:2019/4170 sayılı bozma kararında belirtilen gerekçeler göz önüne alınarak verilmiş bir karar olduğundan, usul ve hukuka uygun bulunmakta ve bozulmasını gerektirecek bir hukuka aykırılık taşımamaktadır."

28. Danıştay İkinci Dairenin 24/5/2023 tarih ve E.2017/34, K.2023/2863 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı İnsan Kaynakları Yönetmeliği'nin 48. maddesinin 1. fıkrasına dayalı olarak tesis edilen11/11/2016 günlü, 14204 sayılı işlem üzerine davacı Sendika tarafından, bu işlemler ile birlikte KOSGEB İdari Hizmet Sözleşmesi'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinin son cümlesinin iptali istemiyle bakılmakta olan dava açılmıştır.

...

Yukarıda yer verilen mevzuat uyarınca, hizmetin gerektirdiği hallerde, kamu yararı doğrultusunda davalı idare Başkanı tarafından personelin nakli konusunda mevzuata uygun şekilde işlem tesis edilmesi her zaman mümkün olduğundan, söz konusu Yönetmeliğin 48. maddesinin 1. fıkrasında yer alan 'veya Başkanlıkça uygun görülecek diğer sebeplerle' ibaresinde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Kaldı ki, değinilen kurala dayanılarak idari işlem tesis edilmesi halinde, bu işlemlerin kamu yararı ve hizmet gerekleri yönünden hukuka uygunluğunun denetlenebilmesi için yargı yoluna başvurulabileceği de açıktır.

...

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı İnsan Kaynakları Yönetmeliği'nin 'Atamada aranacak genel şartlar' başlıklı 9. maddesinin 1. fıkrasına, 18/06/2017 günlü, 30100 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile eklenen (h) bendinde, 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (A) bendinin 8. alt bendinde yer verilen hükümle aynı doğrultuda 'güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak.' kuralına yer verilmiştir.

Hukuk düzenimizde var olan normlar [Anayasa, kanun, tüzük, yönetmelik ve adsız düzenleyici işlemler (genel tebliğler, tebliğler, genelgeler vs.)] belli bir sıralamaya ve hiyerarşiye, yani astlık-üstlük ilişkisine tabi tutularak düzenlenmiştir. Bu hiyerarşi gereği, her normun kendisinden bir üstteki norma uygun olarak düzenlenmesi ve bu normlara aykırı hükümler taşımaması, başka bir anlatımla, üst normla getirilen hukuksal sınırın içinde kalması zorunlu olup, üst norma aykırı veya bu normu değiştirici nitelikte bir hüküm içermesi durumunda hukuka aykırı olacağı tabiidir.

Bu kapsamda, idarenin düzenleme yetkisinin, yasalarla getirilen hükümleri aşacak bir şekilde kullanılamayacağı açık olduğundan; sınırlı, tamamlayıcı ve bağımlı bir düzenleme yetkisine sahip olan idarenin, Anayasa'da öngörülen ayrıksı durumlar dışında, yasalarla düzenlenmemiş bir alanda, düzenleme yapmak suretiyle kural koyması mümkün değildir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 24/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu; KOSGEB bünyesinde Bilgi Yönetimi ve Karar Destek Daire Başkanı ve Basın Müdür vekili olarak görev yapmakta iken başkanın takdiri ile bu görevlerden alınarak memur kadrosuna atandığını ve yapılan bu işlem sonucunda almakta olduğu aylığın 7.000 TL'den 2.000 TL'ye düştüğünü belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca yapılan atamanın haksız olduğunu, nesnel koşullarının bulunmadığını, mahkeme kararlarında yeterli ve ilgili bir gerekçe bulunmadığını ve hepsinden önemlisi idarenin tesis ettiği işlemin aksini ispat etmesinin kendisinden istendiğini belirterek adil yargılanma hakkı kapsamındaki çeşitli haklar ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde, şikâyetin özünün yapılan işleme karşı açılan iptal davasında derece mahkemelerince yeterli inceleme yapılmadan karar vermesi olduğu ve bu itibarla kanun yolu şikâyeti nedeniyle kabul edilemezliğine karar verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bakanlık ayrıca, Yönetmelik'in 48. maddesinin başkana tanıdığı yetki çerçevesinde yapılan bir işlem olduğundan başvurucunun somut ve yeterli bir hukuki temele dayalı olarak mülkiyeti elde etme yönünde meşru bir beklentisinin bulunmadığını da ifade etmiştir.

32. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında davanın idari hizmet sözleşmesi uyarınca idarenin ancak ücrette indirim yapmaksızın eş değer ya da niteliği itibarıyla benzer bir kadroya atama yapabileceğini ve somut olayda bu hükme uyulmaması nedeniyle uğramış olduğu maddi kaybın mülk teşkil ettiği iddiasında bulunmuştur.

2. Değerlendirme

33. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

34. Başvurucu adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiş ise de şikâyetin özünün yapılan atama sonrasında almakta olduğu aylık ve diğer özlük haklarındaki eksilmeye yönelik olduğu anlaşılmakla bu yöndeki iddiaların mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Başvurunun niteliği dikkate alındığında öncelikle konu bakımından yetki meselesinin tartışılması gerekmektedir.

36. Somut olayda başvurucunun idari hizmet sözleşmesi uyarınca açıktan atama ile KOSGEB bünyesinde müdür olarak göreve başladığı ve sonrasında daire başkanlığına atandığı anlaşılmaktadır. Bu hâlde öncelikle başvurucunun tabi olduğu personel rejiminin tespiti ile buna bağlı olarak bu kadroya bağlı ödemelerin ödenmesi yönünde meşru bir beklentisinin bulunup bulunmadığı irdelenmelidir.

37. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade

eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

38. Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir. Bir kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma beklentisi -kişinin bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- Anayasa'yla korunan mülkiyet kavramı içinde değildir. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki Anayasa'nın 35. maddesi soyut bir temele dayalı olarak mülkiyete erişmeyi ve mülkiyeti edinmeyi değil mülkiyet hakkını güvence altına almaktadır. Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37; Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 5/11/2015, §§ 52-54; Mehmet Şentürk [GK], B. No: 2014/13478, 25/7/2017, §§ 41, 53).

39. Meşru beklenti, objektif temelden uzak bir beklenti olmayıp belirli bir kanun hükmüne veya başarılı olma ihtimalinin yüksek olduğunu gösteren yerleşik bir yargı içtihadına ya da ayni menfaatle ilgili hukuki bir işleme dayanan yeterli derecede somut nitelikteki bir beklentidir (Selçuk Emiroğlu, B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 28; Mehmet Şentürk, § 42). Dolayısıyla Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ortak koruma kapsamında olan meşru beklentiye dayalı mülkiyet hakkının tespiti mevcut hukuk sisteminde iddia edilen mülkiyet iddiasının tanınmasına bağlı olup bu tespit, mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile yapılmaktadır (Üçgen Nakliyat Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/845, 20/11/2014, § 37). Temelsiz bir hak kazanma beklentisi veya sadece mülkiyet hakkı kapsamında ileri sürülebilir bir iddianın varlığı meşru beklentinin kabulü için yeterli değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, § 37).

40. Başvurucu yukarıda açıklandığı üzere idari hizmet sözleşmesi ile KOSGEB bünyesinde görev yapmaya başlamıştır. İdari hizmet sözleşmesi yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan 3624 sayılı Kanun'un 13. maddesine dayanmaktadır. Bu sözleşmenin kuruluş amacı daimilik arz eden ve aynı zamanda bilgi ve ihtisas gerektiren nitelikteki işlerin yerine getirilmesidir. Bu niteliği ile başvurucunun işçi statüsünde olmayan, sözleşmeli personel niteliğinde olduğu ve bu itibarla kamu görevlisi sayıldığı yargısal kararlarda çokça ortaya konulmuştur (bkz. §§ 26, 27, 28). Somut olayda başvurucu ile KOSGEB arasındaki hizmet sözleşmesinin niteliği gereği başvurucunun kamu görevlisi olmadığı yönünde bir itiraz bulunmadığı gibi derece mahkemelerinin bu yönde bir tespiti de bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesi bu olgulardan hareket ile başvurucunun kamu görevlisi olduğu ve idare ile yapmış olduğu hizmet sözleşmesine uygun olarak aylık verilmesi yönünden meşru bir beklentisinin varlığını kabul etmektedir.

41. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

42. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31).

43. Somut olayda, atama işlemi sonrasında başvurucuya yapılan aylık ödemesinde anlamlı derece de eksilme meydana geldiği açık olup başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi anlamında korunması gereken bir menfaatinin bulunduğu sonucuna varılmıştır.

ii. Müdahalenin Varlığı ve Türü

44. Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, §§ 55-58).

45. Somut olayda yapılan atama işlemi sonrasında başvurucuya yapılan aylık ve özlük haklarına ilişkin ödemede bir eksilme söz konusu olduğundan mülkiyet hakkına yönelik bir müdahalenin varlığı tartışmasızdır. Bu çerçevede başvurucunun almakta olduğu aylığı ve buna bağlı olarak diğer özlük haklarını etkileyen mülkten yoksun bırakma niteliğinde bulunmayan ve mülkiyetin kamu yararına kullanılmasının kontrolü veya düzenlenmesi amacını da taşımayan müdahalenin mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi uygun görülmüştür.

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

46. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

47. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

(1) Kanunilik

48. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında, mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlandırılabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesi de hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğini temel bir ilke olarak benimsemiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır (Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

49. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

50. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen ve hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60). Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince erişilebilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

51. Somut olayda daire başkanı ve müdür vekili olarak görev yapmakta olan başvurucu, KOSGEB'in 9/6/2017 tarihli işlemi ile bu iki görevden alınmış ve bünyesinde bulunan bir müdürlüğe memur olarak atanmıştır. İdarenin yapmış olduğu bu işlem Yönetmelik'in 48. maddesine dayanmaktadır. Başvurucunun atama işlemine yönelik iptal davası da aynı hüküm kapsamında değerlendirilmiş ve atama şartlarının varlığı sabit görülerek yapılan işlemin bu niteliği ile idarenin takdirinde olduğu Mahkeme tarafından kabul edilmiştir.

52. İşleme esas teşkil eden Yönetmelik'in dayanmış olduğu 3624 sayılı Kanun'un 9. ve 13. maddeleri yukarıda açıklandığı üzere, başvurucu hakkındaki işlemin tesisinden sonra ancak bu işleme yönelik iptal davasının sonuçlanmasından önce 703 sayılı KHK ile 9/7/2018 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır. Bu hususta yeni bir düzenleme yapılmamıştır. Buna karşılık 703 sayılı KHK'nın geçici 16. maddesinde bu Kanun Hükmünde Kararname ile değişiklik yapılan kanunların ve kanun hükmünde kararnamelerin ilgili maddeleri gereğince yürürlüğe konulmuş olan tüzükler, nizamnameler, Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan yönetmelikler ile diğer işlemlerin yürürlükten kaldırılmadıkça geçerliliğini sürdüreceği hüküm altına alınmıştır. Öte yandan 3624 sayılı Kanun'un 18. maddesinde KOSGEB bünyesinde çalışan personel hakkında hüküm bulunmayan hususlarda 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümlerinin uygulanmayacağı açıkça düzenlenmiş olup personel rejimine ilişkin kanuni dayanağın varlığı tartışmalı hâle gelmiştir.

Yönetmelik'in esas dayanağını teşkil eden 3624 sayılı Kanun'un mülga 3. maddesi personel rejimine ilişkin düzenlemeler içermekte ise de hükümde esas olarak İdare bünyesinde çalıştırılacak personelin idari hizmet sözleşmesi ile istihdam edileceği ve istihdam edilecek personelin tabi olacakları idari, sosyal ve ücret hükümlerinin usulüne uygun olarak yürürlüğe konacak yönetmelik ile düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Anılan düzenlemenin personelin tabi olacağı hükümleri genel hatları ile belirlediği ve kalan kısımların düzenlenmesini yönetmelikler vasıtası ile idareye verdiği anlaşılmaktadır. Bu hâlde tartışmalı olsa da KOSGEB tarafından işlemin en azından tesis edildiği tarihte şekli olarak bir kanun hükmüne dayandığının kabulü gerekmektedir. Ancak ilgili hükmün personelin nakilleri ve daha da önemlisi nakillerin tabi olacağı şartlar ve nakil sonrası kişilerin aylık ve özlük haklarına ilişkin herhangi bir husus içermediği nazara alındığında idare tarafından tesis edilen idari işlemin dayanmış olduğu kanunun, belirliliği ve öngörülebilirliği hususunda sorun olduğu görülmekle birlikte bu hususun ölçülülük bağlamında değerlendirilmesi gerekir.

(2) Meşru Amaç

53. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle, bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29; Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56).

54. Somut başvuruda da kamu gücünü kullanan KOSGEB'in kaynakların etkin kullanılması ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacı ile gerçekleştirdiği atama işleminde meşru amaç unsurunun sağlandığı değerlendirilmiştir.

(3) Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

55. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

56. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

57. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasının yanında gerekli olması da gerekir. Gereklilik yukarıda da belirtildiği üzere hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Hak ve özgürlüğü sınırlayan tedbirlerden hangisi diğerlerine nazaran hakkın norm alanına daha az müdahale edilmesi sonucunu doğuruyorsa o tedbirin tercih edilmesi gerekir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir payının bulunduğu da kabul edilmelidir. Zira yetkili kamu makamları, öngörülen amaca ulaşılması bakımından hangi aracın etkili ve verimli sonuçlar doğuracağına ilişkin olarak isabetli karar verme noktasında daha iyi bir konumdadır. Özellikle alternatif aracın bulunmadığı veya mevcut alternatiflerin öngörülen meşru amaca ulaşılması bakımından etkili olmadığı ya da daha az etkili olduğu durumlarda kamu makamlarının araç seçimi hususundaki tercih yetkisinin gereklilik kriterini sağlamadığının söylenebilmesi için çok güçlü nedenlerin bulunması gerekir (D.C., B. No: 2018/13863, 16/6/2021, § 48).

58. Öte yandan mülkiyet hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mülkiyet hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mülkiyet hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (D.C., § 49).

59. Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmemektedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde, Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması güvencesini kapsamaktadır (Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71). Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (Züliye Öztürk, B. No: 2014/1734, 14/9/2017, § 36).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

60. İdarenin kaynakların etkin kullanılması ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacı ile gerçekleştirdiği atama işleminde ulaşılmak istenen amaç yönünden atama işleminin elverişli ve gerekli olduğu açıktır. Buna göre asıl tartışılması gereken husus müdahalenin orantılılığıdır.

61. Somut olayda KOSGEB Yönetmeliği'nin 48. maddesine dayanarak başvurucuyu memur pozisyonuna atamıştır. Başvurucunun atama işlemine yönelik iptal davası da aynı hüküm kapsamında değerlendirilmiş ve atama şartlarının varlığı sabit görülerek yapılan işlemin bu niteliği ile idarenin takdirinde olduğu mahkeme tarafından kabul edilmiştir.

62. KOSGEB bünyesinde idari hizmet sözleşmesi ile görev yapacak personelin tabi olacağı personel rejimi 3624 sayılı Kanun'un mülga 13. maddesinde genel hatları ile düzenlenmiştir. Anılan hüküm uyarınca çalıştırılacak kişilerin idari hizmet sözleşmesi ile istihdam edilecekleri bunların unvanları ile tabi olacakları idari, sosyal ve ücret hükümleri, Başkanlığın hazırlayıp İcra Komitesinin onayı ile yürürlüğe konacak yönetmelik ile düzenlenecektir. Somut olayda başvurucunun idare ile imzalamış olduğu sözleşme tarihi ve

atama işleminin yapıldığı tarihler itibarıyla bu hüküm yürürlüktedir. Buna karşılık başvurucunun iptal davası sonuçlanmadan 703 sayılı KHK ile Yönetmelik'in dayanağı olan 3624 sayılı Kanun'un 9. ve 13. maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır. Derece mahkemeleri, dayanılan ilgili Kanun hükmünün yürürlükten kaldırılmasının Yönetmelik'e yönelik etkisini irdelememiş, yalnızca Yönetmelik hükümlerine göre bir değerlendirmede bulunmuştur. Bu değerlendirmelerin yapılmamış olması ve dayanak Kanun hükmünün içeriği ve sonradan yürürlükten kaldırılmış olması ile kaldırılan hüküm yerine atıf yapılacak başka bir Kanun hükmünün bulunmaması kanunilik unsuru yönünden müdahaleyi tartışılır hâle getirmiştir.

63. Atama işlemine dayanak Kanun hükümlerinde, personele ilişkin ödemeler ile personelin nakil ve nakil sonrası özlük hakları ile ödenecek aylıklara ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bir yönetmeliğin kanuna uygunluğunu incelemek kural olarak Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bununla birlikte yönetmeliğin veya uygulanma tarzının kanunilik ölçütünü karşılayıp karşılamadığının denetlenmesi Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları inceleme görevi kapsamında bir zorunluluktur. Mülkiyet hakkının ilk elden doğrudan yönetmelik ve benzeri nitelikteki ikincil mevzuatla sınırlandırılması mümkün olmasa da yönetmeliğin -kapsamını aşmaması kaydıyla- kanunun uygulanmasına açıklık getirmesine anayasal bir engel bulunmamaktadır. Bu durumda incelenecek mesele yönetmeliğin idareye vermiş olduğu takdir yetkisinin kanunda öngörülmeyen şekilde ve kişinin kazanılmış haklarını ortadan kaldıracak bir atama için kullanılıp kullanılmadığı hususudur (benzer bir değerlendirme için bkz. Hasköy Aya Paraskevi Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı, B. No: 2016/2250, 2/11/2022, § 73). Somut olayda, idari hizmet sözleşmesi ile görev yapacak personelin tabi olacağı personel rejimi 3624 sayılı Kanun'un mülga 13. maddesinde genel hatları ile düzenlenmiş ise de yukarıda değinildiği üzere kişilerin naklen atanmasına ilişkin bir hüküm içermemektedir. Atama işleminin dayanağını oluşturan Yönetmelik'in 48. maddesi personelin, bulunduğu işyerinden Başkanlık içinde merkez veya taşra teşkilatında yer alan başka yerdeki işyerine bulunduğu görevden daha üst, aynı, benzer veya daha alt göreve naklen atanabileceği ve bu nakil işleminin hizmetin gereği olarak veya personelin isteği üzerine sağlık, eş durumu veya Başkanlıkça uygun görülecek diğer sebeplerle yapılabileceği hükmünü içermektedir. Yönetmelik'in ücrete ilişkin 49. maddesinde personele 4/7/2001 tarihli ve 631 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve bu Kanun Hükmünde Kararname'ye dayanılarak çıkartılan Bakanlar Kurulu kararlarında yer alan düzenlemeler çerçevesinde, İcra Komitesince belirlenen usul ve esaslar dâhilinde ücret ödeneceği hükme bağlanmış ve başvurucu ile KOSGEB arasında yapılan Sözleşme'nin 5 numaralı maddesinde bu kurala uygun olarak başvurucunun 304 puanlı "Müdür" olarak belirlenen görevi için emsallerine uygun ödeme yapılacağı kararlaştırılmış olmasına rağmen başvurucunun atanmış olduğu yeni görevdeki aylık ve diğer özlük haklarında önceki duruma nazaran önemli ölçüde bir azalma meydana geldiği tespit edilmiştir. Bu haliyle Yönetmelik'in somut olaydaki uygulanma şekli dayandığı ilgili Kanun'daki düzenlemeyi aşar boyutta ve oldukça sınırlayıcı bir yorum teşkil etmektedir. Dolayısı ile idari işlemin denetimini yapan Mahkemenin başvurucunun KOSGEB bünyesinde bulunan başka bir işyerine atanması sonucunda oluşan bu kaybı dikkate almayan yorumunun kanuni dayanağı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

64. Ayrıca atama işlemini denetleyen derece mahkemelerinin başvurucunun, nakil, aylık ve diğer özlük haklarının ödenmesine ilişkin dayanak kabul ettikleri Yönetmelik'in ilgili hükümlerinin tamamının gözönünde bulundurulması yönündeki taleplerini nazara alarak bir sonuca varması hukuk devleti olmanın bir zorunluluğu olduğu gibi tarafların menfaatleri arasında bir dengeleme yapılabilmesi için de elzemdir. Bu kapsamda söz konusu atama

sonrasında yeni görevdeki aylık ve diğer özlük haklarının Yönetmelik'in kazanılmış haklara ilişkin 49. ve 85. maddesine uygunluğu da irdelenmemiştir.

65. Öte yandan ilk derece mahkemesi, yerine getirmediği birtakım görevleri bulunduğu gibi mahkeme kararlarının uygulanması noktasında gecikmelere sebep olduğu ve hiyerarşik düzene aykırı uygulamalarda bulunduğu anlaşıldığından ayrıca dava konusu işlemin hizmet gereklerine aykırı olarak başka bir saikle gerçekleştirildiğine ilişkin bilgi ya da belgenin de davacı tarafından dosyaya sunulamadığı şeklinde bir gerekçe ile davanın reddine karar vermiştir. Anılan kararda başvurucunun uygulanmasında gecikmeye neden olduğu mahkeme kararları ile hiyerarşik düzene aykırılık teşkil eden davranışları hakkında somut bir bilgiye yer verilmemiştir. Daha da önemlisi, idare tarafından tesis edilen işlemde yalnızca ilgili Yönetmelik maddesi zikredilmek suretiyle ve atama işleminin dayanağı olgular belirtilmeden başvurucunun, Yönetmelik'in 48. maddesine dayalı olarak başkanın takdiri ile yapıldığı belirtilmiştir. Tesis edilen işlemin somut dayanağı olan olay ve olgular ilk defa iptal davasında verilen savunma dilekçesinde dile getirilmiş, idarenin atama işlemine dayanak yaptığı bu hususların mevzuattaki karşılığı değerlendirilmemiştir.

66. Sonuç olarak somut olay bakımından Yönetmelik ile idareye verilen takdir yetkisi ilgili Kanun'un amacını aşar şekilde yorumlanmış ve başvurucunun ileri sürdüğü hususlar, mülkiyet hakkının ihlali iddiasına ilişkin yargılama sürecinin bütününü etkileyen önemli hususlar olmasına rağmen karşılanmamıştır. Başvurucunun, özellikle atama sonrasında tabi olduğu kadroya bağlı olarak kendisine yapılan ödemelerde hukuka ve kazanılmış haklara aykırı olarak önemli bir oranda eksilme meydana geldiği ve bu eksikliğin idarenin haksız atama şeklindeki müdahalesinden kaynaklandığı iddiası ile açmış olduğu iptal davasında, atama işleminin kanun dışı veya keyfî olduğu yönündeki savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme noktasında mülkiyet hakkının usuli güvencelerinden yararlandırılmadığı da açıktır. Bu nedenle başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır.

67. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

68. Başvurucu, idari hizmet sözleşmesinde müdür olarak görev yapacağı belirlenmiş olmasına ve sonrasında kurum içinde terfi ederek daire başkanı sıfatıyla görev yapıyor olmasına rağmen, İdarenin haksız işlemi sonrasında daha alt bir görev olan memur pozisyonuna atanmasının sahip olduğu mesleki kariyere uygun olmadığı gibi kendisini itibarsızlaştırdığını belirterek özel hayata saygı hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

69. Mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmış olup mülkiyet hakkının ihlaline neden olan hususlar ve ihlalin sonuçlarının giderilmesi yönünden varılan sonuç gözetildiğinde özel hayata saygı hakkı yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

70. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesi ile maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

71. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği

yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin(2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

72. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 15. İdare Mahkemesine (E.2017/1599, K.2018/1740) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 487,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ÖZTÜRK

B. No: 2021/7355 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/7355

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ÖZTÜRK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/7355)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Mehmet ÖZTÜRK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, telefon görüşme formlarının verilmesi talebinin cevapsız bırakılması üzerine yapılan şikâyet başvurusunun infaz hâkimliğince esastan incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/1/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nden (UYAP) tespit edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen silahlı darbe teşebbüsü ertesinde terör örgütü [Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY)] üyesi olduğu isnadıyla 18/8/2016 tarihinde tutuklanmıştır. Yapılan yargılamada Muğla 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 4/10/2017 tarihli kararıyla dört kez müebbet hapis cezasıyla tecziye edilen başvurucu, hâlen hükümözlü olarak Düzce T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

9. Başvurucu 3/12/2020 tarihinde İnfaz Hâkimliğine yaptığı şikâyette Düzce Cumhuriyet Başsavcılığından 25/3/2020, 30/4/2020, 13/7/2020 ve 19/10/2020 tarihlerinde Anayasa Mahkemesine sunulmak üzere İnfaz Kurumunda yaptığı telefon görüşmeleriyle (6/10/2017 ile 1/8/2019 tarihleri arasındaki) ilgili formların bir suretinin tarafına verilmesini istediğini ancak Düzce Cumhuriyet Başsavcılığınca talebine olumlu veya olumsuz bir cevap verilmeyip talebinin zımnen reddedildiğini belirterek 6/10/2017 ile 1/8/2019 tarihleri arasındaki telefon görüşmelerine dair tutanakların tarafına gönderilmesini talep etmiştir.

10. Düzce İnfaz Hâkimliği 4/12/2020 tarihinde başvurucunun talepleriyle ilgili olarak esas yönünden herhangi bir değerlendirme yapmaksızın dilekçenin reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Hükümlünün dilekçesinde belirttiği talebinin ilk aşamada/doğrudan hakimliğimiz görev alanına girip girmediği, zira 4675 Sayılı İnfaz Hakimliği Kanunun 1. ve 4. Maddesinde infaz hakimliklerinin görev kapsamının belirlendiği, Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 12/03/2007 gün 2007/3622- 2776 Esas ve Karar Sayılı Kararı ile Ceza Genel Kurulu'nun 29.06.2004 gün 2004/1-110; 2004/151 karar sayılı ilamında açıklandığı üzere, İnfaz Hakimliğinin görevlerinin, infaz kurumlarındaki yönetsel işlemleri şikayet yoluyla denetlemekten ibaret olduğu, hükümlünün infaz hakimliğine şikayette bulunabilmesi için öncelikle bulunduğu ceza infaz kurumu idaresi tarafından gerçekleştirilmiş bir işlem veya faaliyetin yapılmış olması gerektiği, ceza infaz kurumu idaresi tarafından herhangi bir işlem veya faaliyet yapılmadan hükümlü tarafından doğrudan infaz hakimliğinden işlem veya faaliyet yapmasının talep edilemeyeceği, aksi bir durumun yukarıda bahsi geçen kanun maddelerine aykırı olacağı,

Hakimliğimizin ceza infaz kurumu idaresi ya da Cumhuriyet Başsavcılığı yerine geçerek hükümlüler ile ilgili açığa ayırma veya izin gibi yönetsel işlemler yapma yetki ve görevinin bulunmadığı, İnfaz Hakimliğinin görevlerinin, infaz kurumlarındaki yönetsel işlemleri şikayet yoluyla denetlemekten ve yasa ile verilen görevlerden kaynaklı diğer kısım kararları (5275 Sayılı Kanunun 105/A Maddesine göre denetimli serbestlik tedbiri gibi) vermekten ibaret olduğu, bu bağlamda hükümlünün talebi ile ilgili olarak öncelikle Ceza İnfaz Kurumu İdaresi ile Cumhuriyet Başsavcılığının bir inceleme yaparak olumlu ya da olumsuz bir karar vermesi, diğer bir deyişle hakimliğimizce denetlenebilir bir işlem oluşturulması, kararın hükümlüye tebliğini müteakip hükümlü hakkındaki işlem veya faaliyete karşı 15 gün içinde şikayet yoluna başvurursa şikayet başvuru dilekçesi ile ilgili belgelerin hakimliğimize gönderilmesi gerektiği, Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 02/05/2016 gün ve 2016/3014-2256 Esas ve Karar ile 25/05/2016 gün 2016/3015-2664 Esas ve Karar sayılı emsal kararlarının da aynı yönde olduğu,

4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanunun 6. maddesinin 1. fıkrasının aynen; 'Şikâyet başvurusu, 5 inci maddede yazılı sürenin geçmesinden sonra veya infaz hâkimliğinin görev ve yetki alanı dışında kalan bir işlem veya faaliyete karşı ya da başvuru hakkı olmayan kimselerce yapılmışsa infaz hâkimi, başvuru dilekçesini esasa girmeden reddeder; şikâyet başvurusu başka bir yargı merciinin görevi içerisinde ise o mercie gönderir.

Tüm dosya kapsamı bir kül halinde incelendiğinde dosyadaki kabul ve oluşa göre; Hükümlünün talebinin öncelikle Düzce Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından değerlendirilmesinin gerektiği, talep konusunun infaz hakimliğinin görev alanında kalmadığı anlaşılmakla bu aşamada infaz hakimliğince yapılacak iş ve verilecek bir karar bulunmadığı kanaatine varılmış yukarıdaki kanun maddesi gereğince dilekçenin esasa girilmeden reddine, hükümlünün talebinin öncelikle Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından değerlendirilmesi gerektiğinden, evrakın Düzce Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar vermek gerekmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.''

11. Başvurucu anılan karara itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde; telefon görüşme formlarının tarafına verilmesine ilişkin 25/3/2020, 30/4/2020, 13/7/2020 ve 19/10/2020 tarihli dilekçelerine dokuz ay gibi çok uzun bir süre geçmesine rağmen Düzce Cumhuriyet Başsavcılığınca cevap verilmediğini, başvurularının zımni olarak reddedildiğinin kabulünün zorunlu olduğunu, bu şikâyetlerine ilişkin olarak İnfaz Hâkimliğinin değerlendirme yapmaksızın şikâyetini incelemede görevli ve yetkili olmadığını belirtip ret kararı vermesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

12. Düzce 1. Ağır Ceza Mahkemesi 6/1/2021 tarihinde İnfaz Hâkimliği kararının usul ve kanuna uygun olduğunu belirterek itirazın reddine karar vermiştir. Nihai karar, 13/1/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 25/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun "İnfaz hâkimliklerinin görevleri" kenar başlıklı 4. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"MADDE 4. – İnfaz hâkimliklerinin görevleri şunlardır:

1. Hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri, yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları ve giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak.

2. Hükümlülerin cezalarının infazı, müşahedeye tâbi tutulmaları, açık cezaevlerine ayrılmaları, izin, sevk, nakil ve tahliyeleri; tutukluların sevk ve tahliyeleri gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak."

15. 4675 sayılı Kanun'un "İnfaz hâkimliğince şikâyet üzerine verilen kararlar" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"MADDE 6. – Şikâyet başvurusu, 5 inci maddede yazılı sürenin geçmesinden sonra veya infaz hâkimliğinin görev ve yetki alanı dışında kalan bir işlem veya faaliyete karşı ya da başvuru hakkı olmayan kimselerce yapılmışsa infaz hâkimi, başvuru dilekçesini esasa girmeden reddeder; şikâyet başvurusu başka bir yargı merciinin görevi içerisinde ise o

mercie gönderir.

Şikâyet başvurusu üzerine infaz hâkimi, duruşma yapmaksızın dosya üzerinden bir hafta içinde karar verir; ancak, gerek gördüğünde karar vermeden önce şikâyet konusu işlem veya faaliyet hakkında re'sen araştırma yapabilir ve ilgililerden bilgi ve belge isteyebilir; ayrıca ceza infaz kurumu ve tutukevi ile ilgili Cumhuriyet savcısının da yazılı görüşünü alır.

İnfaz hâkimi, inceleme sonunda şikâyeti yerinde görmezse reddine; yerinde görürse, yapılan işlemin iptaline ya da faaliyetin durdurulmasına veya ertelenmesine karar verir.

İnfaz hâkimi, bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre inceleme ve işlemlerini yürütür ve kararını verir.

İnfaz hâkiminin kararlarına karşı şikâyetçi veya ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından, tebliğden itibaren bir hafta içinde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre acele itiraz yoluna gidilebilir.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 24/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

17. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının olmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

18. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucu, Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvuru dosyasına sunmak üzere İnfaz Kurumundaki telefon görüşme formlarının kendisine verilmesi için Düzce Cumhuriyet Başsavcılığına başvurduğunu, uzunca bir süre cevap verilmemesi üzerine talebi hakkında Düzce İnfaz Hâkimliğine müracaat ettiğini, Düzce İnfaz Hâkimliğinin yaptığı inceleme neticesinde talep hakkında esasa girmeden ret kararı verdiğini belirterek Anayasa'nın36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Bakanlık görüşünde; somut başvuruda İnfaz Hâkimliğinin başvuru konusu maddi olay ve olguları, delilleri değerlendirerek uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini gerekçelendirdiği ifade edilmiştir. İnfaz Hâkimliği kararına karşı başvurucunun itirazını değerlendiren Ağır Ceza Mahkemesinin aynı şekilde yaptığı değerlendirme üzerine verdiği kararın kesinleştiği, bu nedenle mevcut başvurunun kabul edilebilirliğine dair yapılacak incelemede başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığı hususunun da dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bakanlık, İdare ve Gözlem Kurulunun veya İnfaz Kurumu idaresinin yetki ve sorumluluğu altındaki bir

meselenin öncelikle bu Kurul tarafından değerlendirilmesinin tutuklu ve/veya hükümlülerin anayasal haklarının korunması bakımından daha işlevsel niteliğe sahip olduğu, mahkemeye erişim hakkının ihlal edilip edilmediği yönünden yapılacak incelemede bu durumun dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Ayrıca mevcut başvuruda başvurucunun mahkemeye erişim hakkı ile gerekçeli karar hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadı ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

21. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı cevabında, başvuru formundaki iddialarına ek olarak Düzce Cumhuriyet Başsavcılığına dört ayrı dilekçeyle başvurmasına rağmen dokuz ay boyunca hiçbir dilekçesine cevap verilmediğini, uzunca bir süre cevap verilmemesi üzerine talebi hakkında İnfaz Hâkimliğine başvurduğunu, Hâkimliğin de işin esasını incelemeden kendisini tekrar savcılığa başvurmaya yönlendirdiğini ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

22. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyeti mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

25. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

26. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı

güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

27. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

28. Somut olayda başvurucunun telefon görüşme formlarının tarafına verilmesi talebine ilişkin olarak Düzce Cumhuriyet Başsavcılığına yazdığı dilekçelere cevap verilmemesi üzerine yaptığı şikâyetin esasının incelenmemesi suretiyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahale olduğu açıktır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

(1) Genel İlkeler

29. Adil yargılanma hakkının görünümlerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı, mutlak bir hak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

30. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

31. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 36. maddesini ihlal edecektir. Buna göre müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Bu bakımdan öncelikle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

32. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

33. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

34. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun

kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

35. Başvuru konusu olayda başvurucunun İnfaz Hâkimliğine yaptığı şikâyet; Anayasa Mahkemesine sunmak üzere telefon görüşme formlarının tarafına gönderilmesi taleplerinin Düzce Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından dikkate alınmaması, başka bir ifadeyle şikâyetleri hususunda herhangi bir işlem tesis edilmemesine ilişkindir. İnfaz Hâkimliği, Başsavcılığın söz konusu taleplere cevap vermemesini 4675 sayılı Kanun'un 4. maddesinde yer alan herhangi bir işlem ya da faaliyet kapsamında değerlendirmemiştir.

36. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurudaki işlevi kanun hükümlerinin somut olaya uygulanması ve bu kapsamda hukuk kurallarının yorumlanması değildir. Ancak bireysel başvuru kapsamında yargı mercilerinin öngörülemez nitelikteki yorumlarıyla temel hak ve hürriyetlere yapılan müdahalelerin kanunilik sorunu oluşturabileceği açıktır. Nitekim Anayasa Mahkemesi hukuk kurallarının öngörülemez bir yorumla temel hakka yapılan müdahaleyi kanunilik başlığı altında değerlendirerek ihlal sonucuna ulaşmıştır (benzer nitelikteki karar için bkz. Ziya Özden, B. No: 2016/67737, 19/11/2019, § 62).

37. Başvurucunun telefon görüşme formlarının verilmesi talebine karşı Başsavcılık tarafından hareketsiz kalınması talebin zımnen reddi anlamına gelmektedir. Başvurucunun talebine Başsavcılık tarafından cevap verilmemesinin 4675 sayılı Kanun'un infaz hâkimliğinin görevlerini düzenleyen 4. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumuna yerleştirilmesi, burada barındırılması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması konularıyla ilgili tesis edilmiş bir işlem olarak kabul edilmesi mümkün olduğu hâlde Mahkeme, öngörülemez bir yorumla Başsavcılığın cevap vermemesinin İnfaz Hâkimliğinin görev alanına giren herhangi bir işlem niteliğinde olmadığı değerlendirmesinden hareketle uyuşmazlığın esasını incelememiştir.

38. Dolayısıyla başvurucunun şikâyet konusu taleplerinin Düzce Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından cevap verilmemek suretiyle zımnen reddedilmesi işleminin İnfaz Hâkimliğinin kendi görev ve yetki alanında bir işlem tesis edilmediği şeklinde öngörülemez bir yorumla denetlenmemesinin mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi kanunilik unsurundan yoksun bıraktığı değerlendirilmiştir.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

40. Başvurucu, ihlalin tespiti ve ortadan kaldırılması talebinde bulunmuştur.

41. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§

54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Düzce İnfaz Hâkimliğine (E.2020/1984, K.2020/2037) GÖNDERİLMESİNE,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULAZİZ KANDEMİR

B. No: 2021/7611 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/7611

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULAZİZ KANDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/7611)

Karar Tarihi: 24/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 22/5/2024-32553

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Abdulaziz KANDEMİR

Vekili : Av. İlhan ÖNGÖR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbirinin makul olmayan bir süre boyunca devam ettirilmesi, sözü edilen tedbirin kaldırılması veya değiştirilmesi yönündeki taleplerin geç değerlendirilmesi ve bu talepler hakkında verilen kararların geç bildirilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, tedbirin bazı olağan sonuçları nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/2/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formuyla eklerine ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla temin edilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Güvenlik güçleri 2019 yılında, PKK'nın yöneticilerinden biri tarafından verilen bir talimatın bahsi geçen örgüte üye olup ceza infaz kurumunda hükümlü ya da tutuklu olarak bulunan kişilere açık görüşler yoluyla ulaştırılacağına dair istihbarat bilgisi elde etmiştir. Alınan bilgiye göre söz konusu talimat, tahliye olan örgüt mensuplarının örgütün dağ kadrolarına katılımlarının arttırılmasını sağlamak amacıyla ceza infaz kurumlarındaki örgütsel faaliyetlerin çoğaltılmasına ve bu konuda yeni bir yol haritası belirlenmesine yöneliktir.

6. Adana Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) konuyla ilgili bir soruşturma başlatmıştır. Bu soruşturmada silahlı terör örgütüne üye olma suçu nedeniyle bir süre ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunduğu için başvurucu da yer almıştır.

7. İlgili sulh ceza hâkimliklerinden alınan kararlar çerçevesinde aralarında başvurucunun da bulunduğu bazı şüphelilerin telekomünikasyon yoluyla kurduğu iletişimler tespit edilmiş, dinlenmiş ve kayda alınmıştır. Anılan işlemler nedeniyle düzenlenen tutanaklara göre;

i. Bir ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan A.A. 1/3/2020 tarihinde saat 10.21'de kardeşi Ab.A.nın telefonunu aramış ve Ab.A.nın telefonunun başvurucunun telefonuna yönlendirilmesiyle başvurucuyla konuşmuştur. Bu görüşmede A.A. özetle başvurucudan iki mahpusa bazı bilgisayar çıktılarını, bir başka mahpusa da Taş Köprü üzerinde çekilen bir fotoğrafı göndermesini istemiştir. Başvurucu A.A.ya Z. isimli kişiyle (Z.T.) R. isimli bir kişiye gitar yolladığından bahsetmiş ve A.A. ile bu konu hakkında bir süre konuşmuştur.

ii. Ar. isimli bir kişi 17/3/2020 tarihinde saat 18.39'da başvurucuyu telefonla aramıştır. Görüşmede başvurucunun ceza infaz kurumundan tanıdığı G.'ye ait dört beş defterin başvurucuda olduğundan, bazı mahpusların dosyalarının Ar.a yollandığından, dosyaların editörlük işlerinin yapılması lüzumundan, G.dekilerin bilgisayara aktarılmasına ilişkin gereklilikten, ayrıca fotokopi ve fotoğraf çekimi gibi hususlardan söz etmişlerdir.

8. Güvenlik güçleri; ceza infaz kurumunda mahpus olarak tutulan ve PKK üyesi olan kişilere, ceza infaz kurumunda örgütlenebilmeleri ve ideolojik eğitim alarak örgütten kopmamalarını sağlamak amacıyla örgütün dönemsel stratejilerini anlatan talimatlar gönderildiğini, bu talimatların çıplak gözle okunamayacak şekilde ve çok küçük puntolarla pelür (ince ve yarı saydam bir kâğıt türü) ya da pelüşler (bir yüzü uzun tüylü, yumuşak ve parlak, kadifeye benzer bir kumaş türü) üzerine bilgisayar aracılığıyla yazdırıldığını, elde edilen çıktıların Diyarbakır'da hazırlanarak 18 farklı spor ayakkabısı tabanına özel olarak yerleştirildiğini, sözü edilen spor ayakkabılarının farklı ceza infaz kurumlarındaki PKK/KCK silahlı terör örgütü adına eylem ve faaliyette bulunma suçlarından mahpus olanlara ulaştırılmak üzere 17/3/2020 tarihinde Diyarbakır'dan kargo ile Adana'ya gönderildiğini/gönderilmek istendiğini öğrenmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda spor ayakkabıları ele geçirilmiştir.

9. Başsavcılığın talebi üzerine Adana 4. Sulh Ceza Hâkimliği 27/3/2020 tarihinde, yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hariç olmak üzere müdafinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisinin kısıtlanmasına karar vermiştir.

10. Başsavcılığın talebi üzerine Adana 2. Sulh Ceza Hâkimliği 9/7/2020 tarihinde, aralarında başvurucunun da bulunduğu bazı şüphelilerin ikamet ettiği konutlarda arama yapılmasına, bulunacak suç eşyalarına el konulmasına, şüphelilerin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına ve bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine karar vermiştir. Bu karara dayanılarak başvurucunun konutunda arama yapılmış ve başvurucunun cep telefonuna, hakkında bir sulh ceza hâkimliği kararı (Bu kararın içeriği tespit edilememiştir.) bulunan bir kitaba, dağıtılması veya satışa sunulması yasaklanan bir kitaba ve bir sabit disk sürücüsüne el konulmuştur. Güvenlik güçlerince el konulan eşyalar üzerinde yapılan incelemelere göre;

i. Başvurucunun cep telefonunda;

- Abdullah Öcalan, Şeyh Sait ve PKK/YPG yöneticilerinden S.M. ile F.A.Ş.nin fotoğrafları,

- Başvurucu ile Z.T.nin birlikte çekilmiş bir fotoğrafı,

- Haklarında soruşturma yürütülen Ab.K. ve M.K. ile ilgili olup kalemle yazılan bazı notların fotoğrafları yer almaktadır.

ii. Sabit disk sürücüsünün içinde terör örgütüne ait bazı bayrak, poster ve örgüt mensuplarına ilişkin görüntüler ile terör örgütünü ve/veya örgüt mensuplarını övücü nitelikte şarkı, marş ve şiirler bulunmaktadır.

11. Başsavcılığın talebi üzerine Adana 6. Sulh Ceza Hâkimliği 10/7/2020 tarihinde, şüphelilerin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hariç olmak üzere müdafinin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisinin kısıtlanmasına karar vermiştir.

12. Başsavcılığın talimatı uyarınca gözaltına alınan başvurucu, sulh ceza hâkimliğinden alınan gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin karar çerçevesinde 17/7/2020 tarihine kadar gözaltında tutulmuştur.

13. Hakkında soruşturma yürütülenlerden M.Ş.A. kollukça alınan 15/7/2020 tarihli ifadesinde; altı yedi ay kadar önce işyerine gelen Z.T. ile biri erkek, diğeri kadın iki kişinin ceza infaz kurumunda mahpus olarak tutulan G.A.nın arkadaşı olduğunu söylediğini, bu görüşmeden 20-25 gün kadar sonra Z.T.nin daha önce de yanında getirdiği erkek şahısla işyerine yeniden geldiğini, bu kişilerin mahpus G.A.ya teslim edilmek üzere bir çift spor ayakkabısı ayarladığını söyleyerek kendisine spor ayakkabısını teslim edip edemeyeceğini sorduğunu söylemiştir. Başvurucunun fotoğrafını gören M.Ş.A., işyerine iki kez Z.T. ile gelen kişinin başvurucu olduğunu ifade etmiştir.

14. Başvurucu, müdafii huzurunda alınan kolluk ifadesinde kendisine isnat edilen suçlamayı kabul etmemiş ve arkadaşı A.A. ile telefonda görüşebilmek için A.A.nın annesinden A.A.nın aradığı telefonu kendi telefonuna yönlendirmesini istediğini, yönlendirme sayesinde A.A. ile iki kez konuştuğunu, telefon görüşmelerinin anı çalışmaları ile öykü veya romanların bilgisayara aktarılması ve basılmasıyla ilgili olduğunu söylemiştir. Kolluk görevlileri sulh ceza hâkimliğinden alınan karara istinaden teknik araçlarla izlenen P.A. ile bir erkek şahsa ait bazı fotoğrafları gösterip P.A. ile olan örgütsel ilişkisinin ne olduğunu sorunca başvurucu; fotoğraftaki kişinin kendisi olmadığını, fotoğraftaki kadını da tanımadığını beyan etmiştir. Başvurucu, ifadesinin devamında aramada ele geçirilen kitapların kendisine ait olmadığını ve M.Ş.A.yı tanımadığını savunmuştur. Başvurucunun beyanına göre cep

telefonunda ve sabit disk sürücüsünde tespit edilen ve kolluk görevlilerince suç unsuru olduğu değerlendirilen şeylerle kendisinin bir ilgisi yoktur.

15. Başsavcılık 17/7/2020 tarihinde, aralarında başvurucunun da bulunduğu altı şüphelinin tutuklanması için sulh ceza hâkimliğinden talepte bulunmuştur. Talepte özellikle başvurucudan ele geçirilen telefon ile sabit disk sürücüsünün içeriğine, M.Ş.A.nın beyanlarına, arama sırasında ele geçen kitaplara ve başvurucunun telefon yönlendirmesi yoluyla yaptığı telefon görüşmelerine dikkat çekmiştir. Söz konusu talebe göre;

i. Başvurucuya da gösterilen fotoğrafları görünce P.A., fotoğraftaki erkek şahsın başvurucu olduğunu söylemiştir.

ii. Başvurucu, örgüt içindeki Zindan Komitesi isimli yapıda bölgeler sorumlusu olarak görev yapan Z.T.ye bağlı şekilde faaliyette bulunmaktadır.

16. Adana 5. Sulh Ceza Hâkimliği, aynı gün yaptığı sorgunun sonunda başvurucunun tutuklanması yönündeki talebi reddetmiş ancak başvurucunun adli kontrol tedbiri kapsamında konutunu terk etmemeye ve yurt dışına çıkamamaya ilişkin yükümlülüklere tabi tutulmasına karar vermiştir. Karara göre suç vasfının değişme ihtimali bulunmaktadır, başvurucu sabit ikametgâh sahibidir, kaçma şüphesini uyandıran olgular yoktur, deliller büyük ölçüde toplamıştır ve delillerin karartılacağına dair şüphe bulunmamaktadır. Bu sebeple tutuklama tedbirine başvurmak ölçüsüz olacaktır.

17. Başsavcılığın anılan karara yönelik itirazı, Adana 6. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir.

18. Başvurucu, müdafii aracılığıyla 21/8/2020 tarihinde konutunu terk etmemeye ilişkin yükümlülüğünün kaldırılmasını ya da bir başka yükümlülükle değiştirilmesini talep etmiştir. Bu talep, Adana 1. Sulh Ceza Hâkimliğince soruşturmanın devam ettiği gerekçesiyle 9/9/2020 tarihinde itiraz kanun yolu açık olmak üzere reddedilmiştir.

19. Başvurucu, müdafii aracılığıyla 26/10/2020 tarihinde konutunu terk etmemeye ilişkin yükümlülüğünün kaldırılması veya bir başka yükümlülükle değiştirilmesi için yeni bir talepte bulunmuştur. Adana 5. Sulh Ceza Hâkimliği, soruşturmanın devam ettiği gerekçesiyle 27/11/2020 tarihinde itiraz kanun yolu açık olmak üzere başvurucunun itirazının reddine ve adli kontrol tedbirinin uygulanmasının devamına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

“...[Ş]üpheli Abdulaziz KANDEMİR hakkında Adana 5. Sulh Ceza Hakimliğinin 17/07/2020 tarih ve 2020/421 Sorgu sayılı kararı ile adli kontrol kararı altına alınmasına yönelik karara karşı şüpheli [müdafii] tarafından 26/10/2020 havale tarihli dilekçe ile itiraz edildiği, itiraz dilekçesi ve ekindeki dosya, Ceza Muhakemesi Kanununun 268. maddesi gereğince itirazın değerlendirilmesi bakımından Hakimliğimize gönderilmiş olmakla;

İtiraz dilekçesi ve ekindeki dosya incelendi.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

1- Şüpheliye yüklenen suçun vasıf ve mahiyeti, tutuklamadan beklenen amaca adli kontrol tedbirleri ile ulaşılabilecek olması kanaatinin oluşması, kanunda öngörülen cezanın nevi ve miktarı, mevcut delil durumuna göre Ceza Muhakemesi Kanununun 109. maddesi gereğince adli kontrol altına alınmasına karar verildiği, soruşturmanın henüz tamamlanmamış olması da dikkate alınarak vaki İTİRAZIN REDDİNE, şüpheli hakkında uygulanan ADLİ KONTROL

KARARININ DEVAMINA ... [karar verildi.]”

20. Başvurucu, konutunu terk etmemesine ilişkin yükümlülüğün kaldırılmasına veya bir başka yükümlülükle değiştirilmesine ilişkin talebini 30/11/2020 tarihinde müdafii aracılığıyla yinelemiştir. Adana 6. Sulh Ceza Hâkimliği, adli kontrol kararının gerekçelerinde herhangi bir değişiklik olmadığı gerekçesiyle 28/12/2020 tarihinde itiraz kanun yolu açık olmak üzere başvurucunun talebinin reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

“...[Ş]üpheli Abdulaziz KANDEMİR hakkında Adana 5. Sulh Ceza Hakimliğinin 17/07/2020 tarih ve 2020/421 sorgu sayılı dosyasından verilen adli kontrol kararına şüpheli müdafii Av. İlhan ÖNGÖR tarafından 30/11/2020 havale tarihli dilekçe ile adli kontrol tedbirinin kaldırılması talep edilmekle, talep dilekçesi ve ekindeki dosya 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 268. maddesi gereğince itirazen incelenmek üzere 28/12/2020 tarihinde hakimliğimize gönderilmiş olmakla itiraz dilekçesi ve ekindeki soruşturma dosyası incelendi.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

1) Soruşturma dosyasının incelenmesinde; Adana 5. Sulh Ceza Hakimliğinin 17/07/2020 tarih ve 2020/421 sorgu sayılı adli kontrol kararının usul ve yasaya uygun olduğu, kararda düzeltilecek herhangi bir husus bulunmadığı, şüpheli hakkında verilen adli kontrol kararının gerekçelerinde herhangi bir değişiklik olmadığı değerlendirilmekle itiraz eden tarafından yapılan adli kontrol tedbiri kararının kaldırılması talebinin REDDİNE ... [karar verildi.]”

21. 27/11/2020 ve 28/12/2020 tarihli kararları başvurucu müdafii 18/1/2021 tarihinde Elektronik Tebligat Sistemi aracılığıyla öğrenmiştir.

22. Başvurucu 19/1/2021 tarihinde müdafii aracılığıyla anılan karara Adana 1. Sulh Ceza Hâkimliği nezdinde itiraz etmiştir. Yaptığı itirazda başvurucu 26/10/2020 ve 30/11/2020 tarihli talepleri hakkında verilen kararların müdafiine 18/1/2021 tarihinde tebliğ edilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini zira geç haberdar olduğu için sözü edilen kararlara karşı daha evvel itiraz edemediğini, aradan geçen süre dikkate alındığında adli kontrol tedbirinden beklenen faydanın elde edildiğini, soruşturmanın ne zaman biteceğinin belli olmadığını ve taleplerinin reddine dair kararlarda yeterli ve ilgili gerekçe bulunmadığını iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca tabi tutulduğu yükümlülük nedeniyle konutunu terk edemediği için çalışma hakkının ihlal edildiğini ve adli kontrol kararıyla özel hayatı ile aile hayatına müdahale edildiğini öne sürmüştür.

23. Başvurucunun itirazını inceleyen Adana 4. Sulh Ceza Hâkimliği, adli kontrol kararının gerekçelerinde herhangi bir değişiklik olmadığı gerekçesiyle 21/1/2021 tarihinde itiraz kanun yolu açık olmak üzere başvurucunun talebinin reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

“...[Ş]üpheli ABDULAZİZ KANDEMİR hakkında verilen Adana 5. Sulh Ceza Hakimliğinin 17/07/2020 tarih ve 2020/421 sorgu sayılı adli kontrol kararına şüpheli müdafii Av.İlhan Öngör tarafından 19/01/2021 havale tarihli dilekçe ile itiraz edilmiş olmakla dosya hakimliğimize gönderilmiş olmakla, itiraz dilekçesi ve ekindeki soruşturma dosyası incelendi.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

Tüm soruşturma dosyasının incelenmesinde; Adana 5. Sulh Ceza Hakimliğinin 17/07/2020 tarih ve 2020/421 sorgu sayılı adli kontrol kararının usul ve yasaya uygun olduğu,

düzeltilecek herhangi bir husus bulunmadığı, şüpheli hakkında verilen adli kontrol kararının gerekçelerinde herhangi bir değişiklik olmaması da dikkate alınarak itiraz eden tarafından yapılan adli kontrol kaldırma talebinin reddine karar vermek gerekmiş olup, aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.

HÜKÜM: Gerekçesi yukarıda açıklandığı üzere;

Şüpheli müdafii tarafından yapılan itirazın REDDİNE ... [karar verildi.]"

24. Başvurucu 1/2/2021 tarihinde müdafii aracılığıyla Adana 4. Sulh Ceza Hâkimliğine verdiği bir dilekçe ile 19/1/2021 tarihli itiraz hakkında Adana 1. Sulh Ceza Hâkimliğince ve kesin olmak üzere karar verilmesi gerektiği için 19/1/2021 tarihli dilekçesinin Adana 1. Sulh Ceza Hâkimliğince değerlendirilmesini istemiştir.

25. Adana 5. Sulh Ceza Hâkimliği, kararda isabetsizlik bulunmadığı için 8/2/2021 tarihinde başvurucunun itirazının reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...[Ş]üpheli hakkında Adana 4. Sulh Ceza Hakimliğinin 21/01/2021 tarih ve 2021/544 Sorgu sayılı kararı ile adli kontrol altına alınmasına yönelik karara karşı şüpheli müdafii Av. İlhan ÖNGÖR tarafından havale 01/02/2021 tarihli dilekçe ile itiraz edildiği, itiraz dilekçesi ve ekindeki dosya, Ceza Muhakemesi Kanununun 268'inci maddesi gereğince itirazın değerlendirilmesi bakımından Hakimliğimize gönderilmiş olmakla;

İtiraz dilekçesi ve ekindeki dosya incelendi.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

1-Adana 4. Sulh Ceza Hakimliğinin 21/01/2021 tarih ve 2021/544 sorgu sayılı kararı doğrultusunda Ceza Muhakemesi Kanununun 109'uncu maddesi gereğince uygulanan adli kontrol tedbirinin, kanunda öngörülen cezanın nevi ve miktarı, mevcut delil durumuna göre usul ve yasaya uygun olduğu, karar gerekçesinde isabetsizlik görülmediği anlaşıldığından;

Şüpheli müdafiinin İTİRAZININ REDDİNE ... [karar verildi.]"

26. Anılan kararı başvurucu 11/2/2021 tarihinde öğrenmiş; başvurucu 18/2/2021 tarihinde başvuruda bulunmuştur.

27. Başvurucu, müdafii aracılığıyla 2/8/2021 tarihinde konutunu terk etmemesine ilişkin yükümlülüğünün kaldırılmasını ya da bir başka yükümlülükle değiştirilmesini talep etmiştir.

28. Adana 3. Sulh Ceza Hâkimliği 3/8/2021 tarihinde; konutun terk edilmemesine ilişkin yükümlülüğü, hâkim tarafından belirlenen yerlere belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmaya ilişkin yükümlülükle değiştirmiştir.

29. Başsavcılığın talebi üzerine kolluk görevlilerince yapılan araştırmalar sonucunda düzenlenen 22/4/2022 tarihli tutanağa göre terör örgütü üyesi olma suçu nedeniyle haklarında soruşturma yürütülen ve etkin pişmanlık gösteren kişilerin verdikleri ifadelerde başvurucunun isminin geçtiğine dair bilgi ve belge bulunmamaktadır.

30. Başvurucu hakkında yürütülen soruşturma henüz sonuçlandırılmamıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

31. İlgili hukuk için bkz. Esra Özkan Özakça [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, §§ 36-39, 43, 44-52.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 24/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

33. Başvurucu; kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, serbest dolaşım hakkının ve adil yargılanma hakkına ilişkin bazı güvencelerin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Bu iddiası kapsamında başvurucu özetle şu hususlardan yakınmıştır:

i. Konutu terk etmemesine ilişkin yükümlülüğün sekiz aydır devam ettirilmesinin yasal dayanağı yoktur. Soruşturma henüz sonuçlanmadığı için yükümlülüğünün sona ereceği tarih de öngörülebilir değildir. Ayrıca henüz mahkûm edilmediği ve konutunu terk etmemesine ilişkin yükümlülüğü ihlal etmediği dikkate alındığında adli kontrol tedbirinden beklenen fayda gerçekleşmiştir. Bu nedenle konutu terk etmemesine ilişkin yükümlülüğün devam ettirilmesi kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalidir.

ii. 26/10/2020 ve 30/11/2020 tarihli talepleri hakkında geç karar verilmiş ve verilen kararlar geç tebliğ edilmiştir. Dahası 19/1/2021 tarihli itirazı hakkında Adana 1. Sulh Ceza Hâkimliğince ve kesin olmak üzere karar verilmesi gerekirken itirazı Adana 4. Sulh Ceza Hâkimliğince değerlendirilmiştir. Üstelik 28/12/2020 tarihli karara itiraz etmesine rağmen 17/7/2020 tarihli karara itiraz etmiş gibi değerlendirme yapılmıştır. 1/2/2021 tarihinde Adana 4. Sulh Ceza Hâkimliğine verdiği bir dilekçe ile 19/1/2021 tarihli itirazı hakkında Adana 1. Sulh Ceza Hâkimliğince ve kesin olmak üzere karar verilmesi gerektiği için 19/1/2021 tarihli dilekçesinin Adana 1. Sulh Ceza Hâkimliğince değerlendirilmesini istemesine rağmen dilekçesi itiraz incelemesi için Adana 5. Sulh Ceza Hâkimliğine gönderilmiştir. Adana 5. Sulh Ceza Hâkimliği de ilgili ve yeterli olmayan bir gerekçeyle itirazının reddine karar vermiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiştir.

iii. Talepleri hakkında verilen kararlar adli kontrol tedbirinin neden devam etmesi gerektiği yönünde ilgili ve yeterli gerekçe içermemektedir. 1/2/2021 tarihli dilekçede yer alan kararların hiçbiri Adana 5. Sulh Ceza Hâkimliğinin 8/2/2021 tarihli kararında tartışılmamıştır. Bu sebeple gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiştir.

iv. Konutunu terk etmemesine ilişkin yükümlülük serbest dolaşım hakkını ihlal etmektedir.

34. Bakanlık görüşünde, ilgili ulusal hukuka ilişkin bazı bilgiler ile Anayasa Mahkemesinin konuya temas eden bazı kararları belirtilmiştir.

35. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında önceki ihlal iddialarına ek olarak başvuruya konu yargısal süreçte verilen kararlarda suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının irdelenmediğini hatta 17/7/2020 tarihli kararda tutuklama nedeninin bulunmadığının açıkça kabul edildiğini ve taleplerinin reddine ilişkin kararlarda diğer adli kontrol tedbirlerinin neden yetersiz kalacağının açıklanmadığını da ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Hukuki Vasıflandırma Yönünden

36. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuru formunda ve başvurucunun Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında dile getirdiği iddialar özünde

Anayasa'nın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını güvence altına alan 19. maddesinin tutuklamanın hukukiliği ile ilgili üçüncü fıkrasının, tutuklu kişilerin serbest bırakılmayı isteme hakları ile makul sürede yargılanmayı isteme haklarını teminat altına alan yedinci fıkrasının ve hürriyeti kısıtlanan kişilerin kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma haklarını güvenceye bağlayan sekizinci fıkrasının ihlal edildiğine yöneliktir. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin Esra Özkan Özakça kararında kişilerin adli kontrol tedbiri kapsamında konutu terk etmeme şeklindeki yükümlülüğe tabi tutulmasının -anılan yükümlülüğün kişilerin fiziksel özgürlüğü üzerindeki etkisi, tedbirin uygulanma şekli ve yükümlülüğün hareket serbestîsi üzerindeki sınırlayıcı etkisinin derece ve yoğunluk olarak seyahat hürriyetine nazaran oldukça ileri bir boyutta olması gözetilerek- kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil ettiği değerlendirilmiştir (anılan kararda bkz. §§ 68-76). Bu sebeple başvurucunun bütün iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

37. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci, üçüncü, yedinci ve sekizinci fıkralarının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir...

...

Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır. Serbest bırakılma ilgilinin yargılama süresince duruşmada hazır bulunmasını veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak için bir güvenceye bağlanabilir.

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

b. İncelemenin Kapsamı Yönünden

38. Başvurucu, Adana 5. Sulh Ceza Hâkimliğinin adli kontrol tedbiri kapsamında konutunu terk etmemeye ilişkin yükümlülüğe tabi tutulmasına ilişkin 17/7/2020 tarihli kararına itiraz etmemiş ve başvuru formunda ileri sürmemesine rağmen Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında bahsi geçen yükümlülüğün hukuki olmadığını öne sürmüştür. Bu nedenle ilk kez Bakanlık görüşüne karşı beyanda ortaya atılan ve Bakanlık görüşünde belirtilen hususlara cevap vermenin ötesine geçen, adli kontrol tedbirinin hukuki olmadığına ilişkin iddia hakkında değerlendirme yapılamayacaktır. Başvurucunun diğer iddiaları Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci ve sekizinci fıkraları kapsamında incelenecektir.

c. Kabul Edilebilirlik Yönünden

39. Anayasa Mahkemesi E.Y. ([GK], B. No: 2018/10482, 14/12/2022, §§ 48, 49) başvurusunda adli kontrol tedbiri kapsamında konutunu terk etmemesi yönünde yükümlülüğe tabi tutulan kişilerin söz konusu tedbirin haksız olduğu iddiasıyla tazminat

isteyebilecekleri etkili bir hukuki yol bulunmadığını tespit ederek Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu sebeple inceleme tarihinden önce başvuruya konu adli kontrol tedbiri sonlanmış olsa da başvurucunun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. vd. maddelerine dayanarak tazminat talebiyle dava açmaması, başvuru yollarının tüketilmemesi noktasında bir eksiklik değildir. Ayrıca başvuruda diğer kabul edilebilirlik ölçütleri yönünden bir noksanlık saptanmamıştır. O hâlde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci ve sekizinci fıkraları yönünden ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

d. Esas Yönünden

i. Anayasa'nın 19. Maddesinin Yedinci Fıkrasının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

(1) Genel İlkeler

40. Kişinin konutunu terk etmemesi yükümlülüğüne tabi tutularak adli kontrol altına alınması, kişi hürriyeti ve güvenliğine hakkına yapılan bir müdahaledir ve tutuklama tedbirine seçenektir. Bu nedenle tutuklanan kişiler yönünden Anayasa'nın 19. maddesinde var olan güvenceler sözü edilen adli kontrol tedbirine tabi tutulan kişiler için de geçerlidir (bazı farklarla birlikte bkz. Esra Özkan Özakça, § 78). O hâlde bir ceza soruşturması veya kovuşturması kapsamında adli kontrol altına alınarak konutunu terk etmemek yükümlülüğüne tabi tutulan kişiler, Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası uyarınca makul sürede yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme haklarına sahiptir (tutuklama tedbiri yönünden yapılan benzer değerlendirme için bkz. Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, § 66). Anılan hakların ihlal edildiğine ilişkin iddiaların incelenmesinde dikkate alınması gereken hususlar şunlardır:

i. Hürriyeti kısıtlanarak yargılanan kişinin yargılamanın makul sürede bitirilmesindeki menfaati, işin doğası gereği diğerlerine göre daha fazladır. Bu sebeple Cumhuriyet başsavcılıkları ile hâkimlikler ve mahkemeler, bahsi geçen adli kontrol tedbirine tabi tutulan kişilerle ilgili soruşturma ve kovuşturma süreçlerini makul bir hızla sonuçlandırma konusunda gerekli özeni göstermelidir (tutuklu kişiler yönünden yapılan benzer değerlendirme için bkz. Halas Aslan, §§ 68-71).

ii. Adli kontrol tedbirinin uygulanma süresinin makul olup olmadığı her başvurunun kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Yapılacak hesaplamada sürenin başlangıcı, başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih; doğrudan adli kontrol tedbirine tabi tutulduğu durumlarda ise adli kontrol tedbirinin uygulanmaya başlandığı tarihtir. Sürenin sonu ise kural olarak adli kontrol tedbirinin sona erdiği ya da ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihtir (tutuklama tedbiri yönünden yapılan benzer değerlendirme için Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, §§ 61, 66).

iii. Adli kontrol tedbirinin uygulanma süresinin makullüğü, adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına yönelik talepler hakkında verilen kararlar veya tedbirin devam ettirilmesine ilişkin kararların gerekçeleri üzerinden tespit edilebilir. Bu sebeple adli kontrol tedbirinin uygulanmasına devam edilmesi sonucunu doğuran kararların gerekçelerinde kişinin suçluluğu hakkındaki kuvvetli belirti ve kişinin konutun terk edilmemesi yükümlülüğüne tabi tutulmasının amacı (kaçma ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önleme) ile ölçülülüğü (diğer adli kontrol yükümlülüklerinin ulaşılmak istenen meşru amaç bakımından yetersiz olması) ortaya konulmalıdır (tutuklama tedbiri yönünden yapılan benzer

değerlendirme için Halas Aslan, §§ 74, 75)

iv. Adli kontrol tedbirinin ilk kez değerlendirildiği vakitte kuvvetli suç şüphesinin bulunduğunu tüm delilleriyle birlikte ortaya koymak her zaman mümkün olamasa da belirli bir süre geçtikten sonraki adli kontrol tedbirinin devam ettirilmesine ilişkin kararlarda kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu somut olgularla açıklanmalıdır(tutuklama tedbiri yönünden yapılan benzer değerlendirme için bkz. Halas Aslan, § 76). Ayrıca bu tedbire başvurulmasının amacının soyut olarak belirtilmesi yeterli değildir (tutuklama tedbiri yönünden yapılan benzer değerlendirme için bkz. Hanefi Avcı, B. No: 2013/2814, 18/6/2014, § 70).

v. Tedbirin uzun süre uygulandığı veya tedbirin uygulanmasında makul sürenin aşıldığı şikâyetiyle yapılan bireysel başvurularda Anayasa Mahkemesinin görevi, başvurucuyu konutunu terk etmemesi yükümlülüğüne tabi tutan karar ile bu yükümlüğünün devam etmesi sonucunu doğuran kararlarda açıklanan gerekçeleri inceleyerek bu gerekçelerin somut olayın özelliklerine göre ilgili ve yeterli olup olmadığını ve özen yükümlülüğüne uyulup uyulmadığını değerlendirmektir. (tutuklama tedbiri yönünden yapılan benzer değerlendirme için bkz. Halas Aslan, § 82).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Başvurucu, Adana 5. Sulh Ceza Hâkimliğinin 17/7/2020 tarihli kararıyla adli kontrol tedbiri kapsamında konutu terk etmemeye ilişkin yükümlülüğe tabi tutulmuş ve anılan yükümlülük 3/8/2021 tarihinde hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmaya ilişkin yükümlülükle değiştirilmesine kadar sürmüştür. Buna göre başvurucu 17/7/2020-3/8/2021 tarihleri arasında 1 yıl 17 gün süreyle bir suç isnadına bağlı olarak hürriyetinden yoksun bırakılmıştır.

42. Adana 5. Sulh Ceza Hâkimliği, tutuklamanın ölçülülük ilkesine uygun düşmeyeceği gerekçesiyle Başsavcılığın tutuklama talebini reddedip başvurucunun adli kontrol tedbiri kapsamında konutunu terk etmemesine ilişkin yükümlülüğe tabi tutulmasına karar vermiş; başvurucunun talepleri de soruşturmanın devam etmesi, mevcut delil durumu veya adli kontrol kararına ilişkin kararın gerekçesinde bir değişiklik olmaması nedeniyle reddedilmiştir (bkz. §§ 19, 20, 23, 25). Bu durumda suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin varlığının başvurucunun taleplerini reddeden ve adli kontrol tedbirini devam ettiren sulh ceza hâkimliklerince en azından zımnen ve özü itibarıyla kabul edildiği söylenebilir. Başvurucunun konutunda yapılan aramada ele geçirilen telefon ile sabit disk sürücüsünün içeriği ve M.Ş.A.nın ifadesi (bkz. §§ 10, 13) dikkate alındığında somut olayda kuvvetli belirti bulunduğu yönündeki hâkimlik kararlarındaki kabuller ilgili ve yeterli gerekçe içermektedir.

43. Adana 5. Sulh Ceza Hâkimliği 17/7/2020 tarihli kararında kaçma şüphesini uyandıran olguların ve delillerin karartılacağına dair şüphenin bulunmadığını belirtmesine rağmen başvurucunun adli kontrol tedbiri kapsamında konutunu terk etmemesine ilişkin yükümlülüğe tabi tutulmasına karar vermiştir (bkz. § 16). Başvurucunun taleplerini değerlendiren sulh ceza hâkimlikleri ise konutun terk edilmemesi yükümlülüğüne tabi tutulmasının amacı (kaçma ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önleme) ile ilgili bir değerlendirme yapmamıştır. Oysa konutun terk edilmemesine ilişkin yükümlülüğü içeren adli kontrol tedbiri tutuklamaya seçenek bir koruma tedbiri olduğu için bu tedbire ancak hakkında tedbir uygulanacak kişinin kaçmasını ya da delilleri yok etmesini veya değiştirmesini önlemek amacıyla başvurulabilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Esra Özkan Özakça, § 80). Şu hâlde başvurucunun taleplerinin reddine ve başvurucuya

yüklenen yükümlülüğün devam ettirilmesine ilişkin kararlar, konutun terk edilmemesi yükümlülüğüne tabi tutulmasının amacı yönünden herhangi bir gerekçe içermemektedir. Bu sebeple başvuruya konu adli kontrol tedbirinin tutulma nedenine ilişkin bir gerekçe sunulmadan 1 yıl 17 gün süreyle uygulandığı sonucuna varılmıştır.

44. Varılan sonuç dikkate alınarak başvurucunun tabi tutulduğu adli kontrol tedbirinin ölçülülüğü ve buna ilişkin soruşturma sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediği yönünden ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

45. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

ii. Anayasa'nın 19. Maddesinin Sekizinci Fıkrasının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

(1) Genel İlkeler

46. Daha önce de ifade edildiği gibi tutuklanan kişiler yönünden Anayasa'nın 19. maddesinde var olangüvenceler sözü edilen adli kontrol tedbirine tabi tutulan kişiler için de geçerlidir. Dolayısıyla bir ceza soruşturması veya kovuşturması kapsamında adli kontrol altına alınarak konutunu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulan kişiler, Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir. Bu hak kapsamında yapılan başvuru hakkındaki kararın kısa sürede alınıp alınmadığı somut olayın özel koşullarına göre değerlendirilir. Değerlendirmede yargı mercilerinin gösterdiği özen, tutulan kişinin tutumlarının gecikmeye sebebiyet verip vermediği ve gecikmenin resmî makamların sorumluluğunda olup olmadığı gibi hususlar dikkate alınır (tutuklama tedbiri yönünden yapılan benzer değerlendirme için bkz. Ulaş Kaya ve Adnan Ataman, B. No: 2013/4128, 18/11/2015, § 71).

47. "Kısa sürede" ibaresi, sözü edilen adli kontrol tedbirinin hukukiliğine karşı yaptığı itirazın mümkün olan en kısa sürede karara bağlanması yanında verilen kararın bu kısa süre içinde tebliğ edilmesini de gerektirmektedir. Bu sebeple itirazın kısa sürede karara bağlanması güvencesine uygun hareket edilip edilmediği değerlendirilirken yetkili mercilere başvuru yapılan tarihten başvuruya ilişkin verilen kararın başvurucuya veya temsilcisine tebliğ edildiği tarihe kadar geçen süre dikkate alınır (tutuklama tedbiri yönünden yapılan benzer değerlendirme içinbkz. H.G., B. No: 2017/14716, 29/5/2019, §§ 53, 54).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

48. Anayasa Mahkemesi kısa süre bağlamında somut bir süre telaffuz etme gereği duymamış ancak Ulaş Kaya ve Adnan Ataman kararında başvuruculaın itiraz merciinin kararından kırk bir gün sonra haberdar olmalarının, H.G. kararında ise başvurucunun itirazının itirazdan kırk iki gün sonra karara bağlanmasının ve başvurucunun karar sonucunu kırk dört gün sonra öğrenmesinin Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasıyla bağdaşmadığını kabul etmiştir (Ulaş Kaya ve Adnan Ataman, § 75; H.G., § 61).

49. Somut olayda başvurucunun 26/10/2020 tarihli talebi talepten sonraki 32. gün (27/11/2020), 30/11/2020 tarihli talebi ise talepten sonraki 28. gün (28/12/2020) karara bağlanmıştır (bkz. §§ 19, 20). Sözü edilen kararları başvurucu müdafii ancak 18/1/2021 tarihinde Elektronik Tebligat Sistemi aracılığıyla öğrenebilmiştir (bkz. § 21). Dolayısıyla başvurucu müdafii 26/10/2020 tarihli talebin sonucunu talepten sonraki 84. gün 30/11/2020

tarihli talebin sonucunu ise talepten sonraki 49. gün öğrenmiştir. Gerek taleplerin karara bağlanma sürelerinin gerek başvurucu müdafiinin taleplerin sonucu hakkında bilgilendirilme sürelerinin Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında belirtilen kısa sürede karar verme zorunluluğuna uygun düşmediği açıktır.

50. Yapılan tespit gözetilerek 19/1/2021 tarihli talebin talebi incelemeye yetkili hâkimlikçe incelenmediğine ilişkin şikâyet hakkında değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

51. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

52. Başvurucu; tabi tutulduğu yükümlülük dolayısıyla çektiği elem ve acı nedeniyle kötü muamele yasağının, evden çıkamadığı için çalışamaması, sevinçlerini veya üzüntülerini paylaşmak için yakınları ile arkadaşlarının yanında olamaması ve konutunu terk edememesine ilişkin yükümlülüğün yarattığı mağduriyet ile söz konusu yükümlülük nedeniyle toplumda oluşan bakış açısının ruh dünyasında meydana getirdiği etki nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile bu hak çerçevesinde çalışma hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

53. Başvurucunun bütün iddiaları dile getirilme biçimleri dikkate alınarak özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

54. Başvuruda değerlendirilmesi gereken ilk husus, başvuruya konu edilen adli kontrol tedbirinin başvurucu açısından Anayasa'nın 20. maddesi kapsamındaki güvenceleri harekete geçirecek ağırlıkta olup olmadığıdır. Söz konusu ağırlık olayın tüm koşulları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu değerlendirmede müdahalenin yoğunluğu, süresi, fiziksel ve ruhsal etkisi dikkate alınmalı; hürriyeti bağlayıcı tedbir gereğince tedbirin muhatapları tarafından katlanılması mümkün ve muhtemel görülen etki ve rahatsızlıklara oranla başvurucu açısından nasıl bir çekilmezliğin oluştuğu ya da oluşma ihtimalinin bulunduğu hususu gözönünde tutulmalıdır. Bu bağlamda aranan ağırlık eşiği, söz konusu alana ilişkin incelenebilir bir sorunun bulunup bulunmadığının belirlenebilmesi açısından önemli bir kriterdir.

55. Başvurucunun aile bireyleriyle ve arkadaşlarıyla istediği şekilde görüşememesi, bir işte çalışamaması, belirli bir süre boyunca kısıtlı bir alanda bulunmak zorunda bırakılması ya da tabi tutulduğu adli kontrol tedbirinin başvurucuda meydana getirdiği etki konutun terk edilmemesine ilişkin adli kontrol tedbirinin bir sonucu olarak katlanılması gereken mümkün ve muhtemel sonuçlardır. Bu çerçevede kanuni dayanağı bulunan ve muhatapları tarafından katlanılması mümkün ve muhtemel görülen etki ve rahatsızlıkların başvurucu açısından çekilmez bir durum oluşturmaktan uzak olduğu anlaşılmış ve başvuruda Anayasa'nın 20. maddesi bağlamında incelenebilecek mahiyette bir müdahalenin bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Şu hâlde başvurucunun özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine yönelik şikâyeti açıkça dayanaktan yoksundur. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesine göre Anayasa Mahkemesi açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemez olduğuna karar verebilir.

56. Açıklanan gerekçelerle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

57. Başvurucu, ihlal tespiti yanında 25.000 TL maddi tazminat ile 70.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

58. Başvuruda, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci ve sekizinci fıkraları yönünden ihlal edildiğine karar verilmiştir. Başvurucunun tabi tutulduğu konutunu terk etmemeye ilişkin yükümlülüğü bireysel başvurunun incelenmesinden önce kaldırıldığı için ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için tazminat ödenmesi dışında yapılması gereken bir husus bulunmamaktadır. Bu nedenle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 70.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Bununla birlikte başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmelidir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası yönünden ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası yönünden ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrası yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 70.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 18.800 TL vekâlet ücretinden ibaret yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Adana 5. Sulh Ceza Hâkimliği (D.İş. 2020/5208) ile Adana 6. Sulh Ceza Hâkimliğine (D.İş. 2020/7264) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DENİZ SALMANLI

B. No: 2021/19454 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/19454

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DENİZ SALMANLI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/19454)

Karar Tarihi: 24/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 27/3/2024-32502

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportörler : Tuğçe TAKCI

Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : Deniz SALMANLI

Vekili : Av. Metin İRİZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; haksız yakalama ve gözaltına alma tedbirleri nedeniyle açılan davada hükmedilen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, mülki amirin yasaklama kararı bulunduğu gerekçesiyle barışçıl bir toplantıya müdahale edilerek başvurucu hakkında yakalama ve gözaltına alma işlemi yapılması nedeniyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsünden sonraki süreçte kamu görevinden çıkarılan başvurucu, iddiasına göre başvuruya konu olayın gerçekleştiği tarihte Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonuna (KESK) bağlı bir sendikanın yönetim kurulu üyesi ve şube sekreteridir.

3. Bakırköy İlçe Emniyet Müdürlüğünün talebi üzerine Bakırköy Kaymakamı 1/6/2018

tarihinde, kamu güvenliği ile esenliğinin korunması ve 24/6/2018 tarihinde yapılacak Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimine ilişkin propaganda çalışmalarının sorunsuz bir şekilde sürmesi için KESK üyelerinin Bakırköy Cumhuriyet Meydanı ve çevresinde basın açıklaması yapmasını, oturma eylemi gibi eylemlerde bulunmasını yasaklamıştır. Sözü edilen yasaklama kararı 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (Ç) fıkrasına dayandırılmıştır.

4. KESK üyeleri/eski üyelerinden oluşan yaklaşık yirmi beş kişilik bir grup, basın açıklaması ve oturma eylemi yapmak üzere 2/6/2018 tarihinde Bakırköy Cumhuriyet Meydanı'nda toplanmıştır. Grubun içinde başvurucu da bulunmaktadır.

5. Başvurucu eylem sırasında ilk grupta yakalanan arkadaşlarına destek olmak amacıyla kırk kişilik grupla eyleme devam ettiği sırada 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet suçundan kolluk amirinin emriyle 2/6/2018 tarihinde yakalanmış ve gözaltına alınmıştır. Cumhuriyet Savcısıyla Görüşme Tutanağı'na göre Cumhuriyet savcısı yakalananların 2911 sayılı Kanun'a muhalefet suçundan ifadelerinin alınması ve soruşturma evrakının ikmal edilerek gönderilmesi talimatı vermiştir. Başvurucu, başvuru formunda 3/6/2018 tarihinde salıverildiğini bildirmiştir.

6. Aralarında başvurucunun da yer aldığı şüphelilerin kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmadıkları iddiasıyla haklarında kamu davası açılmıştır. İddianamede şüphelilerin yasaklama kararına rağmen meydanda toplanıp slogan attıkları, kolluk görevlilerinin yaptığı ihtarlara rağmen yere oturdukları, kol kola girmek suretiyle kenetlenerek slogan atmaya devam ettikleri ve kendilerine karşı güç kullanılmasına rağmen dağılmamakta ısrar ettikleri ileri sürülmüştür. Bakırköy 33. Asliye Ceza Mahkemesi, sanıklara isnat edilen suçun unsurları itibarıyla oluşmadığı gerekçesiyle başvurucu ve diğer sanıkların beraatine karar vermiştir. Kararda iddianamede suç teşkil eden bir eyleme yer verilmemiş, toplantının kamu düzenini bozduğu da iddia edilmemiştir. Yasaklama kararı ilgili sendikaya bildirilmemiş ve polisin asayişi bozucu nitelikteki müdahalesine kadar herhangi bir sorun yaşanmamıştır. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri için ilgili kanunda öngörülen bildirimin yapılmaması toplantıyı kanuna aykırı hâle getirse bile bu aykırılık toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale için gerekçe oluşturamaz. Ayrıca 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun emre aykırı davranışı düzenleyen 32. maddesinin şartları mevcut değildir. Başvurucu hakkındaki karar kanun yoluna başvurulmadan kesinleşmiştir.

7. Beraat kararının kesinleşmesi üzerine başvurucu, hukuka aykırı yakalama ve gözaltı tedbirleri dolayısıyla tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; ifade ve örgütlenme özgürlükleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullandığı sırada yakalanarak gözaltına alındığını, yargılanması sonucu beraat ettiğini belirterek 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi uyarınca 5.000 TL manevi tazminat ödenmesini talep etmiştir.

8. İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 2/7/2020 tarihinde başvurucu hakkında uygulanan 1 günlük gözaltı tedbiri nedeniyle başvurucuya 200 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Tarafların istinaf talepleri Bölge Adliye Mahkemesi tarafından kesin olarak esastan reddedilmiştir.

9. Başvurucu, nihai kararı 8/4/2021 tarihinde öğrenmiş ve 29/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına Komisyonca karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu; sendikal faaliyet kapsamında örgütlenme, düşünce ve ifade hürriyetleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını kullanmaktayken kolluk amirinin emriyle haksız yere yakalanıp gözaltına alındığını, yargılama sonucunda beraat ettiğini, Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın yetersiz olduğunu iddia ederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun şikâyetlerinin kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığıyla ilgili olarak değerlendirme yapılması ve başvurucu lehine tazminata hükmedildiğinin yapılacak incelemede dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Başvurucunun bu iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla içtihat değişikliğine gitmiş; haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiğini, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğunu değerlendirmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

14. Anayasa Mahkemesinin Gülseren Çıtak kararındaki ilkeler gözetildiğinde başvuru yollarının tüketildiği sonucuna varılan ve açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Somut başvuruda da Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar manevi tazminata hükmedilmiş olmakla başvuruda yapılacak inceleme, hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

16. Bu bağlamda derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından belirli ölçüde düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal

edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

17. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024 kararındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların incelendiği başlık altındaki açıklamalar).

18. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi 2/7/2020 tarihinde, beraat kararıyla sona eren kovuşturmaya esas teşkil eden soruşturma sırasında başvurucunun yakalanıp 1 gün gözaltında tutulması nedeniyle 200 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarına nazaran yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Hükmedilen 200 TL manevi tazminat miktarının -somut olayın şartlarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin olarak yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde- tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır (Anayasa Mahkemesinin gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için hükmettiği tazminat miktarı derece mahkemesinin karar tarihi olan 2020 yılı için asgari 600 TL, 2024 yılı için ise 2.970 TL'dir). Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır. Buna göre başvurucuya ödenmesine hükmedilen tazminatın başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan esaslara aykırı bir durum söz konusu olmasına rağmen manevi zararını karşılamaktan uzak olduğu sonucuna varılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

20. Başvurucu, barışçıl bir etkinliğe katılması sonucu hakkında yakalama ve gözaltı tedbiri uygulanması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının da ihlal edildiğinden yakınmıştır.

21. Somut olayda başvurucu hakkında uygulanan yakalama ve gözaltı tedbirinin sonucu itibarıyla haksız veya hukuka aykırı olduğu derece mahkemesince kabul edilmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, mevcut olayda hukuka aykırı koruma tedbiri nedeniyle takdir edilen tazminat miktarının ihlalin sonuçlarını ortadan kaldırmaya yeterli giderim olmadığı sonucuna varmış; başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu çerçevede beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiği kabul edilen koruma tedbirleri nedeniyle 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi

uyarınca açılan davada tazminat miktarı belirlenirken başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenme hakkının da gözetilip gözetilemeyeceği değerlendirilmelidir.

22. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendinde, kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen kişilere manevi her türlü zararlarını tazmin edebilme imkânı tanınmıştır. Buna göre kanun koyucunun koruma tedbirleri sonucu kişisel hakkın mahrumiyeti hâlinde açılacak manevi tazminat davasında duyulan üzüntünün giderimi için herhangi sınırlama öngörmediği anlaşılmıştır.

23. Yargıtay birçok kararında koruma tedbiri nedeniyle açılan tazminat davalarında ilgilinin sosyal ve ekonomik durumu, atılı suçun niteliği, uygulanan koruma tedbirinin süresi ile birlikte koruma tedbirine neden olan olayın gerçekleşme biçiminin ve benzeri hususların da manevi tazminatın tespitinde dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir (birçok karar arasından bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 13/6/2016 tarihli ve E.2016/5161, K.2016/9967; 25/4/2017 tarihli ve 2016/1098, K.2017/3361; 18/6/2018 tarihli ve E.2018/2302, K.2018/6813; 8/4/2019 tarihli ve E.2019/1577, K.2019/4696 sayılı kararları; Siyami Hıdıroğlu, § 20). Nitekim 5271 sayılı Kanun'un (1) numaralı fıkrasında -fıkrada sayılan diğer kişiler yanında- kanunlarda belirtilen şartlar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen ya da yakalama, gözaltı veya tutuklama tedbirine tabi tutulan kişilerden haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilenlerin manevi her türlü zararlarını devletten isteyebileceği belirtilmiştir. Buna göre kanun koyucu, koruma tedbirleri sonucu kişisel hakkın mahrumiyeti hâlinde açılacak manevi tazminat davasında duyulan üzüntünün giderimi için herhangi sınırlama öngörmemiştir. Dolayısıyla derece mahkemesi, koruma tedbiri birden fazla hakkın ihlaline sebebiyet vermiş ise meydana gelen tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ile hak ihlali ve/veya ihlallerin ağırlığını dikkate alabilecektir.

24. Tüm bu açıklamalar kapsamında beraat kararı sonrasında 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılan tazminat davasında ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapacak olan ağır ceza mahkemesi, koruma tedbirinin başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına da bir müdahale niteliğinde olduğunu değerlendirmesi hâlinde takdir edilecek tazminat miktarında anılan hakkı da gözetebilecektir (bir hakkın ihlal edildiğinin derece mahkemesince tespit edilmiş sayılabilmesi için söz konusu anayasal hakkın ihlal edildiğini derece mahkemesinin kararında açıkça söylemesine gerek olmadığına ilişkin değerlendirme için bkz. Kıvanç Ersoy ve diğerleri, B. No: 2016/7095, 12/1/2021, § 57; Fuat Akman, B. No: 2021/10545, 18/10/2022, § 34). Bu nedenle somut olayın şartlarında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden ayrıca inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasını ve herhangi bir miktar belirtmeden lehine manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

26. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla kararın, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin ihlal iddiaları da gözetilerek ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesi gerekir.

27. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/146, K.2020/233) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesine (E.2020/4019, K.2021/926) GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EREN ERTİN

B. No: 2021/20125 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/20125

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

EREN ERTİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/20125)

Karar Tarihi: 24/1/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportörler : Tuğçe TAKCI

Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : Eren ERTİN

Vekili : Av. Metin İRİZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; haksız yakalama ve gözaltına alma işlemleri dolayısıyla açılan davada hükmedilen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; mülki amirin yasaklama kararı bulunduğu gerekçesiyle barışçıl bir toplantıya müdahale edilerek başvurucu hakkında uygulanan yakalama ve gözaltına alma işlemi nedeniyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe teşebbüsünden sonraki süreçte kamu görevinden çıkarılan başvurucu, iddiasına göre başvuruya konu olayın gerçekleştiği tarihte Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonuna (KESK) bağlı bir sendikanın yönetim kurulu üyesidir.

3. Bakırköy İlçe Emniyet Müdürlüğünün talebi üzerine Bakırköy Kaymakamı 7/4/2017 tarihinde; kamu güvenliği ile esenliğinin korunması amacıyla, 16/4/2017 tarihinde yapılacak halk oylamasına ilişkin propaganda süresince KESK üyelerinin Bakırköy Cumhuriyet

Meydanı'nda basın açıklaması yapmasını ve benzeri etkinliklerde bulunmasını yasaklamıştır. Sözü edilen yasaklama kararı, 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (Ç) fıkrasına dayandırılmıştır.

4. Aralarında başvurucunun da bulunduğu on iki kişiden oluşan bir grup KESK üyesi ile eski üyesi, 8/4/2017 tarihinde Bakırköy Cumhuriyet Meydanı'na girmek istemiş ancak polisin engeliyle karşılaşmıştır. Başvurucu, eylem sırasında aynı tarihte 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet suçundan kolluk amirinin emriyle yakalanmış ve gözaltına alınmıştır. Başvurucunun diğer eylemcilerle birlikte yakalandığı ve gözaltına alındığı Cumhuriyet savcısına bildirilmiş, Cumhuriyet savcısı 2911 sayılı Kanun'a muhalefet suçundan ifadelerinin alınması ve soruşturma evrakının ikmal edilerek gönderilmesi talimatı vermiştir. Başvurucu, ifadesinin alınması sonrasında salıverilmiştir.

5. Aralarında başvurucunun da yer aldığı şüpheliler hakkında kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunu işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmıştır. İddianamede, şüphelilerin yasaklama kararına rağmen toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmak amacıyla diğer şüphelilerle meydanda toplandıkları ve kolluk görevlilerinin ihtarlarına rağmen meydana ilerlemek istedikleri belirtilmiştir. Yargılamayı yapan Bakırköy 28. Asliye Ceza Mahkemesi (Asliye Ceza Mahkemesi), eylemin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında olduğu ve suç teşkil etmediği gerekçesiyle başvurucu ve diğer sanıkların beraatine karar vermiştir. Başvurucu hakkındaki karar, kanun yoluna başvurulmadan kesinleşmiştir.

6. Beraat kararının kesinleşmesi üzerine başvurucu, hukuka aykırı yakalama ve gözaltı tedbirleri dolayısıyla tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, sendikal faaliyet sırasında düşünce ve ifade özgürlükleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullandığı sırada yakalanarak gözaltına alındığını, yargılanma sonucu beraat ettiğini belirterek 12/4/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca 5.000 TL manevi tazminat ödenmesini talep etmiştir.

7. Bakırköy 15. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 17/9/2020 tarihinde başvurucuya 1 günlük gözaltı süresi için 400 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Başvurucunun istinaf talebi Bölge Adliye Mahkemesi tarafından kesin olarak esastan reddedilmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 8/4/2021 tarihinde öğrenmiş ve 29/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına Komisyonca karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu; sendikal faaliyet kapsamında örgütlenme, düşünce ve ifade hürriyetlerini, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını kullanmaktayken kolluk amirinin emriyle haksız yere yakalanıp gözaltına alındığını, yargılama sonucunda beraat ettiğini, Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın yetersiz olduğunu iddia ederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun şikâyetlerinin kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığıyla ilgili

değerlendirme yapılması ve başvurucu lehine tazminata hükmedildiğinin yapılacak incelemede dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Başvurucunun bu iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B.No:2020/1554, 27/4/2023) kararında haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

13. Anayasa Mahkemesinin Gülseren Çıtak kararındaki ilkeler gözetildiğinde başvuru yollarının tüketildiği sonucuna varılan ve açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Somut başvuruda da Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar manevi tazminata hükmedilmiş olmakla başvuruda yapılacak inceleme hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

15. Bu bağlamda derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından belirli ölçüde düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

16. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No:

2018/11489, 11/1/2024 kararındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların incelendiği başlık altındaki açıklamalar).

17. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi 17/9/2020 tarihinde beraat kararıyla sona eren kovuşturmaya esas teşkil eden soruşturma sırasında başvurucunun yakalanıp 1 gün gözaltında tutulması nedeniyle 400 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarına nazaran yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Hükmedilen 400 TL manevi tazminat miktarının, somut olayın koşullarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde; -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır (Anayasa Mahkemesinin gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için hükmettiği tazminat miktarı derece mahkemesinin karar tarihi olan 2020 yılı için asgari 600 TL, 2024 yılı için ise 2.970 TL'dir). Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır. Buna göre başvurucuya ödenmesine hükmedilen tazminatın başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan esaslara aykırı bir durum söz konusu olmasına rağmen manevi zararını karşılamaktan uzak olduğu sonucuna varılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucu, barışçıl bir etkinliğe katılması sonucu hakkında yakalama ve gözaltı tedbiri uygulanması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının da ihlal edildiğinden yakınmıştır.

20. Somut olayda hukuka aykırılığı kanun tarafından kabul edilmiş yakalama ve gözaltı tedbirleri nedeniyle başvurucu lehine Ağır Ceza Mahkemesince manevi tazminata hükmedilmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu gerekçesiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu durumda haksız koruma tedbirleri nedeniyle açılan tazminat davalarında tazminat miktarı belirlenirken başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenme hakkına da müdahale edildiğinin gözetilip gözetilemeyeceği değerlendirilmelidir.

21. Yargıtay birçok kararında koruma tedbiri nedeniyle açılan tazminat davalarında, ilgilinin sosyal ve ekonomik durumu, atılı suçun niteliği, uygulanan koruma tedbirinin süresi ile birlikte koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı ve benzeri hususların da manevi tazminatın tespitinde dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir (birçok karar arasından bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 13/6/2016 tarihli ve E.2016/5161, K.2016/9967; 25/4/2017 tarihli ve E.2016/1098, K.2017/3361; 18/6/2018 tarihli ve E.2018/2302, K.2018/6813; 8/4/2019 tarihli ve E.2019/1577, K.2019/4696; Siyami Hıdıroğlu, § 20). Nitekim 5271 sayılı Kanun’un (1) numaraları fıkrasında -fıkrada sayılan diğer kişiler yanında- kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen ya da yakalama, gözaltı veya tutuklama tedbirine tabi tutulan kişilerden haklarında

kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilenlerin manevî her türlü zararlarını devletten isteyebileceği belirtilmiştir. Buna göre kanun koyucu, koruma tedbirleri sonucu kişisel hakkın mahrumiyeti hâlinde açılacak manevi tazminat davasında duyulan üzüntünün giderimi için herhangi sınırlama öngörmemiştir. Dolayısıyla derece mahkemesi, koruma tedbiri birden fazla hakkın ihlaline sebebiyet vermiş ise meydana gelen tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ile hak ihlali ve/veya ihlallerin ağırlığını dikkate alabilecektir.

22. Tüm bu açıklamalar kapsamında beraat kararı sonrasında 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi kapsamında açılan tazminat davasında ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapacak olan Ağır Ceza Mahkemesi, koruma tedbirinin başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına da bir müdahale niteliğinde olduğunu değerlendirmesi hâlinde takdir edilecek tazminat miktarında anılan hakkı da gözetebilecektir (bir hakkın ihlal edildiğinin derece mahkemesince tespit edilmiş sayılabilmesi için söz konusu anayasal hakkının ihlal edildiğini derece mahkemesinin kararında açıkça söylemesine gerek olmadığına ilişkin değerlendirme için bkz. Kıvanç Ersoy ve diğerleri, B. No: 2016/7095, 12/1/2021, § 57; Fuat Akman, B. No: 2021/10545, 18/10/2022, § 34). Bu nedenle somut olayın şartlarında, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden ayrıca inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasını ve herhangi bir miktar belirtmeden lehine manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

24. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla kararın, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ihlal edildiği iddiası da gözetilerek, ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bakırköy 15. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesi gerekmektedir.

25. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin ihlal sonucunun ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bakırköy 15. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/224, K.2020/222) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesine (E.2020/4113, K.2021/898) GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

WALEED ISSA AHMAD KHAMEES

B. No: 2021/26556 | Karar tarihi: 24.01.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/26556

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

WALEED ISSA AHMAD KHAMEES BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/26556)

Karar Tarihi: 24/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 27/3/2024-32502

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Waleed Issa Ahmad KHAMEES

Vekili : Av. Mehmet Fehim GÜNEŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yabancı ülkede işlenen suç nedeniyle iadesi talep edilen yabancının iade amacıyla tutuklanmasının hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/5/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formuyla eklerine, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla temin

edilen belgelere ve Bakanlık görüşü ile ekindeki belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Brezilya Federatif Cumhuriyeti (Brezilya) adli makamlarının talebi üzerine başvurucu hakkında A-29/1-2018 ve A-4824/5-2020 kontrol numaralı kırmızı bültenler çıkarılmıştır. Çıkarılan ilk bültende başvurucunun İtalyan Cumhuriyeti'ndeki (İtalya) suç gruplarıyla irtibatlı olduğu, uluslararası uyuşturucu madde ticaretiyle ilgili bir suç örgütüne karıştığı ve haklarında soruşturma yürütülen şüphelilerle olan bağını sürdürdüğü belirtilmiştir. Sözü edilen bültene göre başvuruya isnat edilen suç örgütü suçu için kanunda öngörülen azami ceza miktarı 3 yıl 8 aydır ancak ceza 1/6'dan 2/3'e kadar arttırılabilir. Başvurucu hakkındaki ikinci bültende ise başvurucunun uyuşturucu madde ticareti amacıyla 545 kg kokain bulundurduğu ve 23/8/2019 tarihinde uyuşturucu madde ticareti ve suç örgütü ile bağlantılı suçlardan 19 yıl 6 gün hapis cezasına mahkûm edildiği açıklanmıştır.

6. Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı (INTERPOL) Brezilya Millî Merkez Bürosu 17/7/2020 tarihinde, R.S. adına düzenlenmiş Sırp pasaportu kullanan başvurucunun hafta sonu yabancı uyruklu kız arkadaşıyla Muğla'nın Marmaris ilçesinde kalıyor olabileceği konusunda Türk meslektaşlarını bilgilendirerek mümkünse başvurucunun tutuklanmasını ya da iade talebiyle ilgili işlemlerin yürütülmesi için başvurucunun Türkiye'de olduğunun doğrulanmasını istemiştir.

7. Bakanlığın ilgili birimi, R.S. ile aynı kişi olduğunun tespiti hâlinde başvurucunun uluslararası uyuşturucu madde ticareti yapan suç örgütüne üye olma suçundan Brezilya'ya iade edilmesi amacıyla yakalanıp kırk günü geçmemek üzere geçici olarak tutuklanmasının talep edilmesi için en yakın Cumhuriyet başsavcılığına sevkinin uygun olacağını Emniyet Genel Müdürlüğüne bildirmiştir.

8. Kolluk görevlileri, başvurucunun (R.S.) ikamet ettiği adresi tespit ederek Cumhuriyet savcısınca verilen arama kararına istinaden bahsi geçen adreste ve başvurucunun kullandığı araçta 22/7/2020 tarihinde arama yapmıştır. Arama işlemi sırasında başvurucu, R.S. adına düzenlenmiş Sırp pasaportu ile Türkiye'de ikamet etmesine imkân veren izin belgesini ibraz etmiştir. Arama işlemi sırasında ayrıca R.S. adına düzenlenmiş başka belgeler bulunmuştur. Başvurucunun parmak izleri kendisi için çıkarılan kırmızı bültendeki parmak izleri ile eşleşmiştir. Cumhuriyet savcısının emri üzerine başvurucu, resmî belgede sahtecilik suçu yönünden gözaltına alınmıştır. Başvurucu; kollukça alınan ifadesinde Sırp uyruklu R.S. olduğunu, Brezilya'ya sekiz yıl önce turist olarak gittiğini ve orada yaklaşık on gün kaldığını, Brezilya'da parmak izlerinin alınmadığını, hakkında çıkarılan kırmızı bültenden haberi olmadığını beyan etmiştir.

9. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucunun hem resmî belgede sahtecilik suçundan tutuklanmasını hem de 23/4/2016 tarihli ve 6706 sayılı Cezaî Konularda Uluslararası Adlî İş Birliği Kanunu'nun 14. maddesi çerçevesinde geçici olarak tutuklanmasını talep etmiştir.

10. İstanbul 7. Sulh Ceza Hâkimliği, başvurucunun resmî belgede sahtecilik suçu yönünden tutuklanmasına karar verse de uyuşturucu madde ticareti suçunu işlediği yönünde kuvvetli suç şüphesini gösteren somut deliller bulunmamasını ve resmî belgede sahtecilik suçu nedeniyle tutuklandığı için kaçma ihtimali olmadığını dikkate alarak geçici olarak tutuklanmasına ilişkin talebi reddetmiş ancak başvurucunun yurt dışına çıkamama yükümlülüğüne tabi tutularak adli kontrol altına alınmasına karar vermiştir.

11. İade talebiyle ilgili evrak, Bakanlıkça Başsavcılığa gönderilmiştir. Evraktan anlaşıldığına

göre;

i. Brezilya adli makamları başvurucunun iadesini, hakkında suç örgütü içinde suç işleme suçundan açılan davada savunmasını yapması için istemektedir.

ii. Yapılan bir ihbara göre başvurucu, M.J. ile sıkı ilişkisini sürdürerek uyuşturucu kaçakçılığı yapılmasına doğrudan iştirak etmiştir.

iii. Başvurucunun uluslararası uyuşturucu madde ticareti suçlarına karışmış kişilerle ilişkilerini gösteren deliller vardır. Başvurucu, bir telefon görüşmesinde bir kişinin kendisine göndermesini istediği evrakla ilgili bir konuya değinmiştir (Konuşmanın içeriği iade evrakında yer almamaktadır.). Başvurucu, uluslararası uyuşturucu madde ticareti suçundan uluslararası düzeyde aranan ve Brezilya'da tutuklanan bir kişinin durumunu çözmek ve bu kişiye yardımcı olmak için çabalamıştır. Sözü edilen kişinin ceza infaz kurumundaki durumunu konuşmak için iki kişi buluşmuştur. Bunlardan biri konuşma sırasında başvurucunun kuzeni olduğunu söylemiştir. Başvurucu, tutuklu kişinin durumunu öğrenmek için bir avukatla konuşmuştur. Başvurucu, kuzeni olduğunu söyleyen kişiyle yaptığı bir görüşmede tutuklunun sahip olduğu telefonu almaktan söz edip tutuklunun mahkûmiyet durumunu en iyi şekilde çözmek istediğini söylemiştir. Başvurucu ayrıca ortağıyla birlikte konuyu görüşmek için başvurucunun kuzeni olduğunu söyleyen kişi ve bir başka şahısla bir araya gelmiştir.

iv. Brezilya federal adli makamları, başvurucu hakkında ihtiyati hapis emri vermiştir.

v. Başvurucuya isnat edilen suç 3 yıldan 8 yıla kadar hapis cezasını gerektirmektedir. Ayrıca ceza, belirli şartların varlığı hâlinde -bu şartlardan biri de örgütün uluslararası olmasıdır- 1/6'dan 2/3'e kadar arttırılır.

12. Başsavcılık 13/8/2020 tarihinde, İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinden (Ceza Mahkemesi) başvurucunun Brezilya'ya iadesiyle ilgili yargılamanın yapılmasını ve suç örgütü ve uyuşturucu madde ticareti suçlarından tutuklanmasını talep etmiştir.

13. Ceza Mahkemesi, yaptığı duruşma hazırlık incelemesi sonunda başvurucunun tutuklanmasına ilişkin talebin reddine ve başvurucu hakkında daha önce verilen adli kontrol tedbirinin devamına karar vermiştir. Başsavcılığın tutuklama talebinin reddine dair karara yaptığı itiraz, İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir.

14. Yapılan yargılamada başvurucu, R.S. olduğunu iddia etmiş ve Brezilya'ya iade edilmek istemediğini beyan etmiştir. Ceza Mahkemesi 4/9/2020 tarihinde, Brezilya Hükümetinin başvurucunun uyuşturucu madde ticareti ve suç örgütü suçlarından iade edilmesine ilişkin talebinin kabul edilebilir olduğuna, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. vd. maddelerince tutuklanmasına karar vermiştir. Sözü edilen kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...[D]osyanın incelenmesi sonucunda iadesi talep edilenin hakkında uyuşturucu ticareti ve suç örgütü suçlarından Brezilya adli makamlarının talebi üzerine A-29/1-2018 ve A-4824/5-2020 kontrol numaralı kırmızı bültene istinaden uluslararası seviyede aranan Ürdün vatandaşı ... [başvurucunun] İstanbul'da yakalanmış olduğu, dava konusu iade talebini içerir evrakların tercümesi incelendiğinde Brezilya Ceza Kanununun 109 ve 111. Maddeleri gereğince suç örgütü suçu için üç ile sekiz yıl hapis cezasının öngörüldüğü ve davanın on iki yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğunun anlaşıldığı, suça konu olayın 22/11/2017 tarihinde gerçekleştiği böylece zamanaşımı süresinin dolmadığı dosya

münderecatından anlaşılmıştır.

...

Her ne kadar sanık ve müdafi tarafından yargılama aşamasında hakkında kırmızı bülten çıkarılan kişinin başka bir kişi olduğunu, iade edilmek istemediğini, iade talebinin kabul edilebilir olmadığını savunmuş ise de; dosya kapsamında sunulan belgelerde incelendiğinde yapılan parmak izi incelemesinin sanığa ait olduğunun anlaşıldığı, bu iddianın iade kararını engellemeye yönelik olduğu, yargılaması yapılan suçun düşünce suçu, siyasi suç ya da askeri suç niteliğinde olmadığı ... zaman aşımına ya da affa uğramış bir suç olmadığı, iadesi talep edilenin talep eden devlete geri verilmesi halinde ırkı, dini, vatandaşlığı belli bir sosyal guruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle soruşturulacağını ya da kovuşturulacağını veya cezalandırılacağını ya da işkence ve kötü muameleye maruz kalacağına dair dosyaya yansımış kuvvetli şüphe sebeplerini gösteren deliller bulunmadığı anlaşılmakla ... Brezilya Federal Cumhuriyeti'nin geri verme talebinin kabul edilebilir olduğu[na]... [karar verildi.]

...

İadesi talep edilen [başvurucunun] üzerine atılı suçun mahiyeti, iade evraklarındaki belirtilen deliller, atılı suç için iade talep eden ülke ceza kanunlarındaki ceza miktarı ve iadenin infaz kabiliyetini sağlamak amaçları göz önünde bulundurularak iadesi talep edilen [başvurucunun] CMK 100 ve devamı maddeleri gereğince TUTUKLANMASINA ... karar verildi.”

15. Başvurucu, vekili aracılığıyla tutuklama kararına itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesine R.S.nin Türkiye’deki ikamet adresine ilişkin belge, R.S.ye verilen kısa dönem ikamet izni, Türkiye’de kurulu olup müdürlüğünü R.S.nin yaptığı bir şirketle ilgili belgeler, R.S.nin ve sözü edilen şirketin yaptığı kira sözleşmeleri de eklenmiştir. Sözü edilen itiraz İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesince 25/9/2020 tarihinde reddedilmiştir.

16. Başvurucu, vekili aracılığıyla Ceza Mahkemesince verilen iade talebinin kabul edilebilir olduğuna ilişkin karara karşı temyiz kanun yoluna başvurmuş ve birkaç kez tahliye talebinde bulunmuştur.

17. Başvurucunun vekilince Ceza Mahkemesine sunulan ve üzerinde tarih bulunmayan bir dilekçeye göre başvurucu, 12/1/2021 tarihine kadar ceza infaz kurumunda resmî belgede sahtecilik suçu nedeniyle verilen tutuklama kararına istinaden tutulmuştur.

18. Yargıtay 10. Ceza Dairesi (Ceza Dairesi) 8/3/2021 tarihinde, Ceza Mahkemesince verilen kararın bozulmasına karar verilmiştir. Kararın başvuruyu ilgilendiren kısmı şöyledir:

“... Sao Paulo Federal Mahkemesi'nin talepnamesi ve eklerine göre; iadesi istenen kişinin dosyada sanık olarak yargılanan [M.J.] ile sıkı ilişki içinde olduğu ve uyuşturucu kaçakçılığı suçunun gerçekleşmesine katkıda bulunduğu, Waleed Issa Ahmad Khamees’in [A.B.P.N.] ile konuşmalarının tespit edildiği ve sahte kimlik kullanan uluslararası uyuşturucu kaçakçılığı suçundan aranan ve Guarulhos Havaalanı’nda yakalanıp tutuklanan [V.M.] ile cezaevinde iken içinde bulunduğu durumu çözmek için yardımcı olmaya çalıştığının dosya içinde yer alan ses kayıtları ile fotoğraflardan anlaşıldığı bildirilmiş ve ele geçirilen uyuşturucu maddelere ilişkin bilgilendirme yapılarak 25/10/2017 tarihinde Brezilya Federal Savcılığı’na iadesi talep edilen hakkında suç duyurusunda bulunulmuş, adı geçen hakkında 22/11/2017 tarihinde ihtiyati tutuklama emri çıkarılmış ve A-29/1-2018 numaralı kırmızı bülten ile

uluslararası seviyede aranmaya başlanmıştır. A-4824/5-2020 kontrol numarası ile ikinci kez yayınlanan kırmızı bültende ise Waleed Issa Ahmad Khamees'in anılan suçlardan dolayı 19 yıl 6 gün hapis cezasına mahkûm edildiği belirtilmiştir.

... Brezilya Federal Cumhuriyeti adli makamlarınca iadesi talep edilen kişi için ikinci kez çıkarılan A-4824/5-2020 kontrol numaralı kırmızı bültende hakkında mahkûmiyet hükmü kurulduğu ve 19 yıl 6 gün hapis cezası verildiğinin belirtildiği dikkate alındığında;

1- 6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununun 18. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, iadesi talep edilenin mahkûm edildiği suç ile ilgisini ortaya koyan delillerin açık ve detaylı bir şekilde iletilmediğinin ve mahkûmiyet kararının onaylı tercümesinin dosyada bulunmadığının anlaşılması karşısında, bu bilgi ve deliller ile mahkeme kararının onaylı örneklerinin denetime olanak verecek şekilde dosya arasına getirtilip sonucuna göre hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken eksik araştırma ile iade edilen hakkında yazılı şekilde karar verilmesi,

2- İadesi talep edilen Waleed Issa Ahmad Khamees hakkında ilk önce A-29/1-2018 nolu kırmızı bülten ile arama çalışmalarına başlandığı, ikinci kez çıkarılan A-4824/5-2020 nolu kırmızı bültende ise iadesi talep edilen için 19 yıl 6 gün hapis cezasına mahkûmiyet hükmü verildiğinin belirtildiği, ancak iade talepnamesi ve eklerinden adı geçen hakkındaki mahkûmiyet hükmünün gıyabında mı yoksa savunması alındıktan sonra mı verildiği anlaşılamadığından; eğer savunması alınmadan karar verilmiş ise iade edilmesi halinde savunma hakkı tanınmak suretiyle yeniden yargılanacağı hususunda ... Brezilya makamlarından teminat istenebileceğinin gözetilmemesi,

...

Yasaya aykırı [olduğundan] ... hükmün BOZULMASINA, tutuklu kalınan süre göz önüne alınarakiadesi talep edilen hakkındaki tahliye talebinin reddine... [karar verildi.]"

19. Ceza Mahkemesi bozma sonrası yaptığı duruşmaya hazırlık incelemesi sonunda isnat olunan suçun mahiyetini, iade evrakında belirtilen delilleri, iade talep eden ülkede verilen hapis cezasının süresinin kaçma şüphesini oluşturmasını ve iadenin amacının cezanın infaz kabiliyetini sağlamak olduğunu gözeterek başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Ceza Mahkemesi ayrıca;

- Başvurucunun mahkûm edildiği suç ile ilgisini ortaya koyan delillerin ne olduğu,

- Mahkûmiyet kararının başvurucunun yokluğunda verilip verilmediği, mahkûmiyet kararı öncesinde başvurucunun savunmasının alınıp alınmadığı,

- Savunması alınmadan başvurucu hakkında karar verilmiş ise iade edilmesi hâlinde savunma hakkı tanınmak suretiyle başvurucunun yeniden yargılanacağı hususunda teminat verilip verilmediği konularında bilgi verilmesi ve başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet kararının gönderilmesi için Brezilya adli makamlarından istinabe talep edilmesine karar vermiştir.

20. Başvurucu, vekili aracılığıyla tutukluluk hâlinin devamına ilişkin karara itiraz etmiştir. Bu itiraz, İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesince 22/4/2021 tarihinde reddedilmiştir.

21. 29/4/2021 tarihinde yapılan birinci celsede, duruşmaya hazırlık incelemesi sonunda verdiği başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ilişkin kararda belirtilen gerekçelerle başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ve istinabe talebinin sonucunun beklenmesine

karar verilmiştir.

22. İkinci celse 20/5/2021 tarihinde yapılmıştır. Başvurucu; Brezilya'daki yargılama sırasında savunmasının alınmadığını, suça karışmadığını ve iade edilirse Brezilya tarafından İsrail Devleti'ne (İsrail) gönderileceğini ileri sürmüştür. Başvurucunun vekili ise başvurucunun İsrail'e karşı eylemleri nedeniyle Ürdün Haşimi Krallığı'nın (Ürdün) adli makamlarınca hapis cezasıyla cezalandırıldığını iddia etmiştir. Celse sonunda Ceza Mahkemesi duruşmaya hazırlık incelemesi sonunda verdiği başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ilişkin kararda belirttiği gerekçelerle başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına, başvurucunun iadesiyle ilgili tüm evrakın asılları ve Türkçe tercümelerinin birlikte gönderilmesi için Bakanlığın ilgili birimine müzekkere yazılmasına karar vermiştir. Kararda, tutukluluğun devamına ilişkin karara itiraz edilip edilmeyeceği ve itiraz edilebilecekse hangi süre içinde nereye ve nasıl itiraz edilebileceğiyle ilgili bir açıklamaya yer verilmemiştir.

23. Başvurucu 25/5/2021 tarihinde bireysel başvuru yapmıştır.

24. Brezilya makamlarından temin edilen ek bilgi ve açıklamalar ile güvenceleri içeren bir belgeyle başvurucunun uyuşturucu madde ticareti suçundan da iadesine yönelik talep evrakı Bakanlığın ilgili birimince Ceza Mahkemesine iletilmiştir. Sözü edilen belgede ifade edildiğine göre başvurucuyu Brezilya'da yargılayan mahkeme; ilgili mevzuatta yer alan hususilik ilkesi uyarınca başvurucunun ancak iade edildiği suç nedeniyle yargılanabileceğini, başvurucunun savunmasını yaptığını ve ön yargılama duruşmasının 14/6/2021 tarihinde yapılmasının beklendiğini açıklamıştır. İade talebiyle ilgili evrakta soruşturma makamlarında başvurucunun ele geçirilen 545 kg kokainin tedarikçisi olduğu gibi ülkenin en önemli uyuşturucu madde tedarikçilerinden de biri olduğuna dair şüphelerin oluşmasına neden olan hususlar yer almıştır.

25. Başvurucu, vekili aracılığıyla tutukluluk hâlinin devamına ilişkin 31/5/2021 tarihli ara kararına itiraz ettiğine dair bir dilekçeyi 6/6/2021 tarihinde Ceza Mahkemesine göndermiştir (Anılan tarihte verilmiş bir ara kararına rastlanmamıştır.). UYAP'ta mevcut bilgi ve belgelere göre anılan dilekçe üzerine herhangi bir işlem tesis edilmemiştir.

26. Ceza Mahkemesi 16/6/2021 tarihinde dosya üzerinden yaptığı inceleme sonrasında başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

27. 13/7/2021 tarihinde yapılan üçüncü celsede başvurucu; köken olarak Filistinli olduğunu, babasının vefatından sonra Ürdün'e gittiklerini, oradan İtalya'ya geçtiklerini, 1987 yılında İtalya'dan sınır dışı edilince Brezilya'ya gittiğini, orada evlendiğini, bu evlilikten üç çocuğu olduğunu ve Filistinli olduğu için Brezilya'dan İsrail'e gönderilmek istendiğini ileri sürmüştür. Ceza Mahkemesi, başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ve esasa ilişkin savunmalarını hazırlamak üzere başvurucu vekiline süre verilmesine karar vermiştir.

28. Başvurucu, vekili aracılığıyla 12/8/2021 tarihinde tahliyesini istemiştir. Aynı gün Ceza Mahkemesi, dosya üzerinden yaptığı inceleme sonrasında başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

29. Başvurucu vekili, 9/9/2021 tarihinde yapılan dördüncü celseye mazereti nedeniyle katılamamıştır. Ceza Mahkemesi başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ve bir sonraki celsenin 21/9/2021 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.

30. Ceza Mahkemesi 21/9/2021 tarihinde yapılan beşinci celsede başvurucunun suç örgütü ve uyuşturucu madde ticareti suçlarından iadesine ilişkin talebin kabul edilebilir olduğuna,

tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Tutukluluğun devamına ilişkin karar; isnat olunan suçun mahiyetine, iade evrakında belirtilen delillere, iade talep eden ülkede verilen hapis cezasının süresinin kaçma şüphesini oluşturmasına ve iadenin amacının cezanın infaz kabiliyetini sağlamak olduğuna dayandırılmıştır. Kararın başvuruyu ilgilendiren kısmı şöyledir:

"...

Her ne kadar iadesi talep edilen ve müdafi beyanlarında iadesi talep edilenin Filistinli olduğunu, İsrail' karşı eylemleri nedeniyle hakkında Ürdün'de hapis cezası verildiğini, Brezilya'nın bu nedenle iade talep ettiğini beyan etmiş iseler de; bozma öncesi aşamada hakkında kırmızı bülten çıkarılan kişinin başka bir kişi olduğunu, iade edilmek istemediğini, iade talebinin kabul edilebilir olmadığını savunarak aşamalarda değişen ve tutarsız beyanlarda bulunduğu, dosya kapsamında sunulan belgelerde incelendiğinde yapılan parmak izi incelemesinin iadesi talep edilene ait olduğunun anlaşıldığı, savunmaların iadeyi engellemeye yönelik olduğu ... iadesi talep edilenin talep eden devlete geri verilmesi halinde ırkı, dini, vatandaşlığı bellli bir sosyal guruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle soruşturulacağını ya da kovuşturulacağını veya cezalandırılacağını ya da işkence ve kötü muameleye maruz kalacağına dair dosyaya yansımış kuvvetli şüphe sebeplerini gösteren deliller bulunmadığı, Brezilya adli makamları tarafından iadesi talep edilenin savunmasını yaptığı ve ön yargılama duruşmasının beklendiği, Brezilya devletinin imzaladığı iade sözleşmesinde yer alan Hususilik kuralı gereğince sadece mahkememiz tarafından iadesine konu suçlardan Brezilya'da yargılanacağının mahkememize bildirildiği, Brezilya adli makamları tarafından gönderilen dosya kapsamında iadesi talep edilenin atılı suçlarına ilişkin delillerin bulunduğu anlaşılmakla ... Brezilya Federal Cumhuriyeti'nin geri verme talebinin kabul edilebilir olduğu[na] ...[karar verilmelidir.]

..."

31. Başvurucu, vekili aracılığıyla Ceza Mahkemesince verilen karara karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur.

32. Ceza Mahkemesi 19/11/2021 ve 17/12/2021 tarihlerinde yaptığı incelemeler üzerine başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

33. Ceza Dairesi 27/12/2021 tarihinde, eksik araştırma nedeniyle Ceza Mahkemesince verilen kararın bozulmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...[İ]adesi talep edilen Waleed Issa Ahmad Khamees hakkında savunması alınmadan gıyabında 19 yıl 6 gün mahkûmiyet hükmü verildiğinin Brezilya makamlarından gelen yazı cevapları ile mahkeme kararından anlaşıldığı ve İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi'nin bozma sonrası oluşturduğu tensip tutanağının 3. bölümünde Brezilya Adli Makamlarından eğer sanığın savunması alınmadan karar verilmiş ise 'iade edilmesi halinde savunma hakkı tanınmak suretiyle yeniden yargılanacağı hususunda' ... teminat verilmesinin istenmesine rağmen gelen yazı cevaplarında bu hususun açıklığa kavuşturulmadığı anlaşıldığından; Brezilya adlî makamlarınca yapılan yargılamada sanığın savunma hakkına ilişkin temel güvenceler sağlanmadan gıyabında verilen mahkumiyet hükmünün infazı amacıyla iade edilebilirlik kararı verilmesinin adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil edeceği gözetilerek, iadesi talep edilen hakkında İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından talep edilmesine rağmen yeniden yargılanması konusunda garanti verilmeden uyuşturucu ticareti ve suç örgütü suçlarından iade talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi,

...[nedeniyle] hükmün BOZULMASINA, tutuklu kalınan süre göz önüne alınarak iadesi talep edilen hakkındaki tahliye talebinin reddine... [karar verildi.]”

34. Ceza Mahkemesi; bozma kararı doğrultusunda yaptığı inceleme sonunda 20/10/2022 tarihinde, suç örgütü suçu nedeniyle yapılan iade talebinin kabul edilebilir olduğuna ancak gerekli güvence verilmediği için uyuşturucu madde ticareti suçu nedeniyle yapılan iade talebinin kabul edilemez olduğuna ve başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Başvurucu, vekili aracılığıyla temyiz talebinde bulunsa da Ceza Dairesi 11/4/2023 tarihinde, Ceza Mahkemesince verilen kararın onanmasına karar vermiştir. Ceza Mahkemesi, başvurucunun tutukluluk durumunu onama kararından haberdar olduğu tarihe kadar geçen sürede belirli aralıklarla değerlendirmiş ve başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Başvurucunun Brezilya’ya iade edilip edilmediği, Ceza Mahkemesinin onama kararından haberdar olmasından sonraki süreçte tutukluluk durumunun değerlendirilip değerlendirilmediği tespit edilememiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

35. 6706 sayılı Kanun’un “Geçici tutuklama” kenar başlıklı 14. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) İade talebine konu olabilecek bir suçun işlendiğinin kabulü için kuvvetli şüphe bulunması hâlinde, iade talebinin Merkezî Makama ulaşmasından önce, Türkiye’nin taraf olduğu milletlerarası andlaşma hükümleri veya mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde, ilgili devletin talebi ve Merkezî Makamın uygun bulması üzerine kişi geçici olarak tutuklanabilir.

...

(3) İlgili devletin geçici tutuklama talebi, Merkezî Makam tarafından iade amacıyla yakalanması ve Cumhuriyet başsavcılığına sevki için İçişleri Bakanlığına gönderilir. Yakalanan kişi, geçici tutuklama hususunda karar verilmek üzere en geç yirmi dört saat içinde sulh ceza hâkimi önüne çıkarılır. Sulh ceza hâkimi geçici tutuklanması talep edilen kişiye, rızaya dayalı iade imkânı ile bunun hukukî sonuçları hakkında bilgi verdikten sonra talep hakkında karar verir.

(4) Geçici tutuklama süresi ilgili milletlerarası andlaşma hükümlerine göre belirlenir. Mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde kişi, en fazla kırk gün geçici tutuklu kalabilir. ...”

36. 6706 sayılı Kanun’un “Görev ve yetki” kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

“(1) İade talebi hakkında karar vermeye, kişinin bulunduğu yer ağır ceza mahkemesi yetkilidir. Kişinin bulunduğu yer belli değilse, Ankara ağır ceza mahkemesi yetkilidir.

(2) Cumhuriyet başsavcılığı, iade talebine ilişkin karar vermek üzere ağır ceza mahkemesinden talepte bulunur.”

37. 6706 sayılı Kanun’un “İade amacıyla koruma tedbirlerinin uygulanması” kenar başlıklı 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Ağır ceza mahkemesi iade sürecinin her aşamasında iadesi talep edilen kişi hakkında Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uyarınca koruma tedbirlerine karar verebilir.

(2) İade sürecinde kişinin tutuklanması durumunda teslime kadar geçen süre içindeki tutukluluk durumu, ağır ceza mahkemesince en geç otuzar günlük sürelerle incelenir.

(3) Ağır ceza mahkemesinin iade talebinin kabulüne ilişkin kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde 19 uncu maddeye göre [Sözü edilen maddede ağır ceza mahkemesince iade talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi hâlinde, bu kararın yerine getirilmesinin Dışişleri ve İçişleri bakanlıklarının görüşü alınarak Adalet Bakanının teklifi ve Cumhurbaşkanının onayına bağlı olduğu ifade edilmiştir.] iade kararı verilmemesi hâlinde kişi hakkındaki koruma tedbirleri kaldırılır.

(4) Toplam tutukluluk süresi, kişinin iade talebine konu suçtan dolayı alabileceği veya mahkûm olduğu cezanın infaz süresini geçemez."

38. 6706 sayılı Kanun'un "İade yargılaması" kenar başlıklı 18. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kişinin rızaya dayalı iade usulünü kabul etmemesi hâlinde mahkeme, iade şartlarını bu Kanun ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşma hükümlerine göre inceleyerek iade talebinin kabul edilebilir olup olmadığına karar verir.

(2) Talep eden devlet tarafından gönderilen belgelerin yeterli görülmemesi hâlinde mahkeme, uygun bir süre içinde ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini isteyebilir.

...

(4) Mahkemenin kararına karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Yargıtay bu başvuruları üç ay içinde sonuçlandırır. Kararın kesinleşmesi hâlinde iade evrakı karar ile birlikte Merkezî Makama gönderilir."

39. 5271 sayılı Kanun'un "Tutuklama nedenleri" kenar başlıklı 100. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa."

B. Uluslararası Hukuk

40. İlgili uluslararası hukuk için bkz. S.K. [GK], B. No: 2018/24280, 17/3/2021, §§ 25, 31-41.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

41. Anayasa Mahkemesinin 24/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

42. Başvurucu özetle Brezilya'ya iadesinin siyasi amaçla istendiğini, iade yargılamasında tutuklu olarak yargılanmasının hukuka aykırı olduğunu, iade talebiyle ilgili evrakta kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren delillerin bulunmadığını ve 6706 sayılı Kanun'a göre tutukluluk süresinin kırk günü geçemeyecek olmasına rağmen hâlâ tutuklu olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

43. Bakanlık görüşünde; geçici tutuklama ile iade amacıyla koruma tedbirlerine başvurulmasının birbirinden farklı olduğu, mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde geçici tutuklamanın en fazla kırk gün için söz konusu olabileceği ancak somut olayda geçici tutuklamanın olmadığı ve başvurucunun 6706 sayılı Kanun'un iade amacıyla koruma tedbirlerinin uygulanmasını düzenleyen 16. maddesi çerçevesinde tutuklandığı ifade edilmiştir.

44. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında ihlal iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

45. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası yönünden değerlendirilmesi gerekir.

46. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile ikinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

... [H]akkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

47. Başvurucu 20/5/2021 tarihinde verilen tutukluluk hâlinin devamına ilişkin karara itiraz etmeden başvuru yapsa da öncesinde tutukluluk hâlinin devamına ilişkin kararlara birkaç kez itiraz etmiş ancak sonuç alamamıştır (bkz. §§ 15, 16, 20). Ayrıca 20/5/2021 tarihli kararda, tutukluluğunun devamına ilişkin karara itiraz edip edemeyeceği ve itiraz edebilecekse hangi süre içinde nereye ve nasıl itiraz edebileceği açıklanmamış, başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ilişkin karara yaptığı 6/6/2021 tarihli itiraz hakkında bir karar verilmemiştir (bkz. §§ 22, 25). Bu durumda başvurucu, bireysel başvuru öncesinde şikâyetini yetkili adli mercilere iletme konusundaki yükümlülüğünü yerine getirmek için elinden geleni yapmıştır. Dolayısıyla başvuruda, başvuru yollarının tüketilmesine ilişkin kabul edilebilirlik ölçütü yönünden bir eksiklik bulunmamaktadır. Başvuruda diğer kabul edilebilirlik ölçütleri yönünden de bir noksanlık saptanmamıştır. O hâlde iade amacıyla tutmanın hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

48. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında hakkında sınır dışı etme ya da geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale edilmesine izin verilen durumlardan biri olarak sayılmıştır. Bahsi geçen maddenin gerekçesine göre burada yabancı bir ülkeye geri verilecek kişinin gerekli işlem yerine

getirilinceye kadar hürriyetinden mahrum edilmesi yani yakalanması veya tutuklanması, bir başka ifadeyle tutulması söz konusudur (S.K., §§ 55, 56).

49. Geri vermenin (iadenin) söz konusu olabilmesi için her şeyden önce talep eden devlet ile talep edilen devletin iadeye imkân veren ikili veya çok taraflı bir anlaşmanın tarafları olması ya da devletlerin iade konusunda iş birliği yapması gerekir. Devletler arasındaki iş birliğinin bir sonucu olarak kişinin iadesi, tek başına iade amaçlı tutmayı hukuka aykırı hâle getirmez ancak bu durumda da özgürlükten mahrum bırakmaya yetki tanıyan düzenleme her türlü keyfîliği önlemek için yeteri kadar ulaşılabilir, açık ve öngörülebilir olmalıdır (S.K., § 61).

50. Ulusal mevzuat kapsamında bir kişinin iadesini engelleyen durumlar varsa iade amacıyla tutma hukuka aykırıdır. Bununla birlikte iadeye engel bir durumun varlığının sonradan tespit edilmesi, kişinin iadesini engelleyecek durumun var olup olmadığının tespiti için geçecek süre zarfındaki tutmayı tek başına hukuka aykırı hâle getirmez (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. S.K., § 62).

51. Anayasa'da iade amacıyla tutuklama kararı verilebilmesi için kuvvetli şuç belirtisinin veya suç isnadına bağlı tutuklama nedenlerinin bulunması gibi bir şart öngörülmemiştir. Bununla beraber 6706 sayılı Kanun'un 14. maddesi geçici tutuklama kararı verilebilmesi için iade talebine konu olabilecek bir suçun işlendiği yönünde kuvvetli suç şüphesinin varlığını şart koşmuştur (bkz. § 35). Aynı Kanun'un 16. maddesi ise iade sürecinin her aşamasında iadesi talep edilen kişi hakkında 5271 sayılı Kanun hükümleri uyarınca koruma tedbirlerine karar verilebileceğini düzenlemiştir. Bu bakımdan iade talebinin gelmesinden sonraki süreçte iadesi istenen kişinin tutulmasının hukuka uygun olup olmadığının tespit edilebilmesi amacıyla tutuklama tedbiri için 5271 sayılı Kanun'da yer alan düzenlemelere uyulup uyulmadığının değerlendirilmesi gerekir. Ne var ki yabancı ülkede işlendiği ileri sürülen bir suç bakımından kuvvetli suç şüphesinin varlığıyla ilgili tespit ve değerlendirmede bulunmak oldukça zordur. Bu nedenle derece mahkemelerinin hem bu hususta hem tutuklama nedenlerinin varlığı hususundaki takdir aralıklarının suç isnadına bağlı tutmaya göre oldukça geniş olduğunun kabulü gerekir. Şu hâlde Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin kuvvetli suç şüphesi ve tutuklama nedenleriyle ilgili değerlendirmelerinden ayrılması ancak bunu gerekli kılan istisnai şartların varlığı hâlinde mümkündür. Bu noktada ifade etmek gerekir ki Anayasa Mahkemesince yapılacak değerlendirmede kuvvetli suç şüphesinin varlığı ve tutuklama sebepleri konusunda iade talebiyle ilgili evrak da dikkate alınabilir (benzer değerlendirmeler için bkz. S.K., § 72; M.L., B. No: 2020/15539, 22/11/2022, § 80).

52. Hakkında iade kararı verilen bir kişinin tutulmasının amacı, iade sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesidir (S.K., § 71). Bu nedenle bir kişinin iade işlemlerinin yürütülmesi sürecine dayanılarak tutulması ancak iade işlemlerinin özenli şekilde yürütülmesi kaydıyla ve sözü edilen işlemler yürütüldüğü sürece haklı olabilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. S.K., § 63). Ayrıca Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası devlete bu fıkra hükümlerine göre gerçekleştirilen bir tutma hâline ilişkin azami bir süre belirleme yükümlülüğü yüklemese de mevzuatta ya da devletin taraf olduğu sözleşmelerde azami bir tutma süresi belirlenmişse bu sürelere uyulmaması tutmayı hukuka aykırı hâle getirir (S.K., § 66).

53. İade amacıyla tutmanın ölçülü olması; özgürlükten yoksun bırakmayla iade amacı arasında bir bağlantı bulunmasına, özgürlükten yoksun bırakmanın iade bakımından gerekli olmasına ve özgürlükten yoksun bırakmanın iade amacının gerektirdiğinin ötesinde makul

süreyi aşmamasına bağlıdır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. S.K., § 64).

54. Tutmaya dayanak oluşturan iade işlemlerinin süresinin makul olup olmadığının değerlendirilmesinde yetkililerin iade işlemleri sürecinde hareketsiz kalıp kalmadığı, başvuruculların tutum ve davranışlarının sürecin uzamasına sebep olup olmadığı dikkate alınır (S.K., § 65).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

55. Başsavcılık, başvurucunun 6706 sayılı Kanun'un 14. maddesi çerçevesinde tutuklanmasını talep etse de İstanbul 7. Sulh Ceza Hâkimliği bu talebi reddetmiştir (bkz. §§ 9, 10). Başvurucu ilk kez, Brezilya adli makamlarının iade talebinden ve başvurucunun iade talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesinden sonra 5271 sayılı Kanun'un 100. vd. maddelerince tutuklanmıştır (bkz. § 14). Başvurucunun tutukluluk hâlinin devam ettirilmesi de aynı hükümler çerçevesinde olmuştur. Bu sebeple başvurucunun iade amacıyla tutulmasının kanuni dayanağı vardır. Başvurucunun 6706 sayılı Kanun'un geçici olarak tutuklamayı düzenleyen 14. maddesine göre tutukluluk süresinin kırk günü geçemeyeceğine ilişkin iddiası yerinde değildir.

56. Ceza Mahkemesi; iade talebine konu olup başvurucuya isnat edilen suçun mahiyetini, iade evrakında belirtilen delilleri, söz konusu suç için iade talep eden ülkenin ceza kanunlarındaki ceza miktarını ve iadenin infaz kabiliyetini sağlamak amacını gözönünde bulundurarak başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir (bkz. § 14). Sonraki süreçte Ceza Mahkemesi verdiği başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ilişkin kararları da isnat olunan suçun mahiyetine, iade evrakında belirtilen delillere, iade talep eden ülkede verilen hapis cezasının süresinin kaçma şüphesini oluşturmasına ve iadenin amacının cezanın infaz kabiliyetini sağlamak olduğuna dayandırmıştır. Ceza Mahkemesinin sunduğu gerekçeler, başvurucu hakkında Brezilya adli makamlarınca düzenlenen iade evrakının kapsamı ve Brezilya makamlarının verdiği bilgi üzerine başvurucunun başka bir isim adına tanzim edilmiş Sırp pasaportuyla yakalanması birlikte değerlendirildiğinde iade talebine konu suç yönünden kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve tutuklama nedeninin bulunmadığı söylenemez. Bu durumda başvurucunun kanunda öngörülen tutuklama şartlarına riayet edilerek tutuklandığının ve tutukluluğunun devam ettirildiğinin kabulü gerekir.

57. Başvurucunun iade sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinin sağlanması amacıyla tutulduğu açıktır. Bu sebeple başvurucunun tutulması meşru bir amaca dayanmaktadır.

58. Başvuruda son olarak başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının ve bu kapsamda iade sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediğinin de belirlenmesi gerekir.

59. Başvurucu, daha önce de ifade edildiği gibi iade talebinin kabul edilebilir bulunmasından sonra tutuklanmıştır ancak başvurucu zaten resmî belgede sahtecilik suçu nedeniyle tutuklu olduğu için iade amaçlı tutuklama 12/1/2021 tarihi itibarıyla işleme alınmıştır (bkz. § 17). Bu tarihten sonraki süreçte Ceza Dairesince verilen bozma kararları çerçevesinde Brezilya adli makamlarından istinabe talep edilmiş ve başvurucunun tutukluluk durumunu belirli aralıklarla gözden geçirmiştir (bkz. §§ 18, 19, 21, 22, 26-30, 32, 34). Bu açıdan iade işlemlerinin yürütülmesinde bir özensizlik saptanmamıştır. Ayrıca iade evrakının kapsamı, başvurucuya isnat edilen suç için kanunda öngörülen cezanın miktarı, başvurucunun başka bir kişi adına düzenlenmiş bir Sırp pasaportu ile yakalanması ve iade

amacıyla fiilî olarak tutulmasının üzerinden geçen zaman dikkate alınarak başvurucunun iade amacıyla tutulmasında ölçülülük yönünden de bir sorun görülmemiştir.

60. Açıklanan nedenlerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası yönünden ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci fıkrası yönünden İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 24/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ATALAY CANDELEN VE DİĞERLERİ

B. No: 2016/596 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/596

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ATALAY CANDELEN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/596)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ceren Sedef EREN

Başvurucular : Atalay CANDELEN ve diğerleri (bkz. Ekli tablo)

Vekili : bkz. Ekli tablo

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kişilik haklarını ihlal ettiği ileri sürülen internet içeriklerine erişimin engellenmesi ve/veya içeriğin çıkarılması yönündeki taleplerinin reddedilmesi nedeniyle başvurucuların şeref ve itibarın korunması haklarıyla bağlantılı olarak etkili başvuru haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular, internette yayımlanan bazı içeriklerin kişilik haklarını ihlal ettiği gerekçesiyle 4/5/2007 tarihli ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 9. maddesi uyarınca sulh ceza hâkimliklerinden söz konusu internet siteleriyle ilgili erişimin engellenmesi ve/veya içeriğin çıkarılması kararları verilmesini talep etmiştir. Bir kısım başvurucunun talebi sulh ceza hâkimliklerince 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesindeki şartların oluşmadığından bahislereddedilmiş, bu kararlara karşı itirazları da yine sulh ceza hâkimliklerince kesin olarak reddedilmiştir. Bir kısım başvurucunun ise talebi kabul edilmiş olmasına rağmen ilgililerin itirazı üzerine, itiraz merci olan sulh ceza hâkimlikleri tarafından talebin kabulüne dair kararlar kesin olarak kaldırılmıştır.

3. Başvurucular nihai nitelikteki itirazın reddi veya kabulü kararlarından itibaren süresinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

4. Komisyonca bir kısım başvurucunun adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmiştir. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Ekli tabloda listesi verilen başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2016/596 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemeye 2016/596 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden devam edilmesine karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

5. İşbu dosyada birleşen 2018/28145 sayılı bireysel başvuru dosyasında başvurucu M.E.V. bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

6. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucu M.S.V.'ın açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Şeref ve İtibarın Korunması Hakkı ile Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

7. Başvurucular; sulh ceza hâkimliklerince iddialarının karşılanmadığını, taleplerinin dikkate alınmadığını ve dilekçe eklerinde sundukları delillerin değerlendirilmediğini ileri sürmüşlerdir. Başvurucular ayrıca uyuşmazlığın esasını incelemeyen sulh ceza hâkimliklerinin kararlarının kesin nitelikte olduğunu ve bu kararlara karşı başvurabilecekleri başkaca bir merci de bulunmadığını belirterek şeref ve itibarlarının korunması hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakları ve diğer çeşitli anayasal haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

8. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, birleştirmeden önce sorulmuş olan bir kısım bireysel başvuru dosyasına ilişkin olarak görüşünü bildirmiştir. Başvuruculaların bir kısmı, Bakanlık görüşlerine karşı süresinde cevap vermiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek birleşen dosyaların tamamı yönünden Bakanlık görüşü beklenmeden başvurunun incelenmesine karar verilmiştir. Bakanlık görüşlerinde, erişiminin engellenmesi talep edilen içeriklerin ifade veya basın özgürlüğü kapsamında kaldığının açık olduğu veya 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesindeki şartların bulunmadığı belirtilmiştir. Başvurucular Bakanlık görüşlerine karşı cevaplarında bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

9. Başvuru şeref ve itibarın korunması hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenmiştir (İ.D. ve diğerleri [GK], B. No: 2016/14513, 28/12/2022, §§ 60-62).

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan şeref ve itibarın korunması hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Anayasa Mahkemesi 2017 yılından itibaren verdiği muhtelif kararlarda 5651 sayılı Kanun ile getirilen, içeriğin yayından çıkarılması ve yayına erişimin engellenmesine yönelik usulü ayrıntılı bir şekilde incelemiş; bu usulün kanun koyucunun internet ortamında işlenen suçlarla mücadelenin daha etkin şekilde yapılabilmesi, özel hayatın ve kişilik haklarının hızlı ve etkili bir şekilde korunması ihtiyacı nedeniyle öngördüğü özel ve hızlı sonuç alınabilecek, koruma tedbiri niteliğinde ve istisnai bir yol olduğunu belirterek bu görüşünü istikrarlı bir şekilde sürdürmüştür (diğerleri arasından bkz. Ali Kıdık, B. No: 2014/5552, 26/10/2017, §§ 55-63; Miyase İlknur ve diğerleri, B. No: 2015/15242, 18/7/2018, §§ 32-35; Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., B. No: 2015/6313, 13/9/2018, §§ 25-28; IPS İletişim Vakfı, B. No: 2015/14758, 30/10/2018, §§ 27-30).

12. Anayasa Mahkemesi yukarıda yer verilen kararlarında, ortada ilk bakışta ihlal bulunmayan hâllerdekişilik haklarının korunması için 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesi yerine genel hukuk ve ceza hukuku yollarına başvurulması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Bu tür durumlarda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ihlal bulunmadığı gerekçesiyle istediği korumayı elde edemeyen kişininde kişilik haklarının korunması için genel hukuk yoluna her hâlde başvurabileceğini, sulh ceza hâkiminin ilk bakışta ihlalin olduğuna veya olmadığına karar vermesinin uyuşmazlığın tümüyle çözümlendiği anlamına gelmeyeceğini ve bu kararların hiçbir zaman normal bir dava için maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyeceğini belirtmiştir (Ali Kıdık, §§ 66, 67). Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi bugüne kadar içeriğe erişimin engellenmesi yönündeki taleplerin sulh ceza hâkimlikleri tarafından reddedilmesi nedeniyle şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiği iddialarına karşı yapılan çok sayıdaki başvuruyu "başvurucunun ortaya çıktığını iddia ettiği zararın giderimi için uyuşmazlığın esasına dair 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesi ile öngörülen erişimin engellenmesi yolu dışındaki daha etkili diğer koruma yollarına başvurmadığı, dolayısıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için tüm başvuru yollarının tüketilmesi koşulunu yerine getirmediği" gerekçesiyle başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur (diğerleri arasından bkz. C.K. [GK], B. No: 2014/19685, 15/3/2018; A.A., B. No: 2014/7244, 12/9/2018; Medeni Özer, B. No: 2017/15421, 30/9/2020; bu yöndeki Komisyon kararlarına örnek olarak diğerleri arasından bkz. B. No: 2018/26489, 9/7/2019; B. No: 2018/35982, 28/8/2019; B. No: 2018/37080, 4/11/2019; B. No: 2019/34431, 11/6/2020).

13. Kişilik haklarına saldırı nedeniyle açılan tazminat davaları sonucu verilen hüküm ve kararların temyiz incelemesini yapmakla görevli Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, internet içeriğine erişimin engellenmesi taleplerinin özel hukuk davaları yoluyla ileri sürülüp sürülemeyeceği hususunda birbirine yakın zamanlarda farklı yönde kararlar vermiştir. Öte yandan anılan Dairenin 2018 ve 2019 yıllarında verdiği kararlar ile sulh ceza hâkimliklerinin internet içeriğine erişimin engellenmesi taleplerine bakmakla görevli yegâne mahkeme olduğu görüşünü ağırlıkla benimsediği, dolayısıyla Dairenin kararlarında Anayasa Mahkemesi içtihadının karşılık bulmadığı anlaşılmaktadır(İ.D. ve diğerleri, §§ 75-78). O hâlde mevcut durumda kişilik haklarına yönelik suç teşkil etmeyen haksız fiil saldırıları için pratikte kullanılabilir tek başvuru yolu olarak 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesindeki usulün kaldığı görülmektedir (İ.D. ve diğerleri, § 82).

14. Anayasa Mahkemesi Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri kararında, 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinin, kamusal makamların takdir yetkisini daraltarak keyfî davranışların önüne geçebilmek için yargılama hukukunun usule ilişkin güvencelerinin yanında demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve orantılı karar verilmesini

sağlayacak güvenceleri de içermediğini, bu nedenle ifade ve basın özgürlükleri yönünden yapısal bir sorun oluştuğunu ve bu sorunun kanundan kaynaklandığını kabul etmiştir (geniş değerlendirme için bkz. Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri [GK], B. No: 2018/14884, 27/10/2021, §§ 120-133). Anayasa Mahkemesiİ.D. ve diğerleri kararında ise temel güvencelere sahip olmayan kanuni dayanağın çatışan iki haktan yalnızca biri yönünden sorun oluşturduğunun düşünülemeyeceği, şikâyetlerin esasını inceleme imkânı olmayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi de sunamayan mevcut mekanizmanın, internet yayını nedeniyle kişilik haklarının ihlal edildiği iddiasıyla sulh ceza hâkimliklerine başvuran kişiler yönünden de etkili bir başvuru yolu olmaktan uzak olduğu sonucuna ulaşmıştır (İ.D. ve diğerleri, § 89).

15. Etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; Murat Haliç, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44; İ.D. ve diğerleri, § 63).

16. Şikâyetlerin esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının bulunması ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanmasının bir gereğidir. Buna göre kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla öngörülen yargı yollarının mevzuatta yer alması tek başına yeterli olmayıp bu yolların aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunması gerekir. Söz konusu yollara başvurulabilmesi için öngörülen koşullar somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddiaların bu doğrultuda geniş şekilde değerlendirilmesi, koşulların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durumun yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir (İlhan Gökhan, B. No: 2017/27957, 9/9/2020, §§ 47, 49; İ.D. ve diğerleri, § 64).

17. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi İ.D. ve diğerleri kararında, 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinin temel güvencelere sahip olmaması nedeniyle ifade özgürlüğü yanında kişilik haklarına yönelik saldırılara karşı da etkin bir koruma sağlayamadığı, üstelik üçüncü kişilerce kişilik haklarına yapılan müdahaleler için makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikte olduğu belirlenen özel hukuk yolunun da Yargıtay içtihadı ile erişimin engellenmesi taleplerine kapatıldığı hususlarını dikkate almıştır.Bu bağlamda anılan kararda, hâlihazırda erişimin engellenmesi taleplerinin reddedilmesi nedeniyle başvuruculaın şeref ve itibarlarının korunması hakkına hukuki çare arayabilecekleri etkili bir başvuru yolu bulunmadığına, bu nedenle başvuruculaın şeref ve itibarlarının korunması haklarıyla bağlantılı olarak etkili başvuru haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir (geniş değerlendirme için bkz. İ.D. ve diğerleri, §§ 83-98).

18. Başvuru konusu olaylarda da İ.D. ve diğerleri kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır. Bu nedenle tüm başvuruculaın şeref ve itibarlarının korunması haklarıyla bağlantılı olarak etkili başvuru haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvuruculaın tamamı ihlalin tespit edilmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruculaın bir kısmı ise değişen miktarlarda maddi ve/veya manevi tazminat taleplerinde bulunmuşlardır.

20. Somut başvuruda başvurucuların şeref ve itibarın korunması haklarının ihlal edildiği iddialarına hukuki çare arayabilecekleri etkili bir başvuru yolu bulunmadığı tespit edildiğine göre yeniden yargılama, mağduriyetin giderilmesi için uygun bir yol olmayacaktır (İ.D. ve diğerleri, § 110).

21. Talepte bulunan başvurucular, maddi zararlarına ilişkin olarak yeterli bilgi/belge sunmadıklarından maddi tazminat talepleri reddedilmelidir. Talepte bulunan başvuruculara ekli listede gösterilen miktarlarda manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Talepte bulunan başvurucuların kamuya açık belgelerde kimlik bilgilerinin GİZLİ TUTULMASINA,

B. Başvurucu M.E.V.'ın adli yardım talebinin KABULÜNE,

C. Şeref ve itibar hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 17. maddesiyle bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Başvuruculara ekli tabloda gösterilen miktarlarda manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ekli tabloda gösterilen yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.Ç. ve R.Z.

B. No: 2018/4870 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/4870

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.Ç. ve R.Z. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/4870)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RESEN GİZLİLİK KARARI

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucular : 1. A.Ç.

2. R.Z.

Vekili : Av. Şahin ANTAKYALIOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, çocuğun cinsel istismarı suçuna yönelik yapılan yargılama sonucunda beraat kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/1/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. 1995 yılı doğumlu olan birinci başvurucu A.Ç., 1968 yılı doğumlu olan ikinci başvurucu R.Z.nin kızıdır. Olay tarihinde (2009-2010 yılları arasında) başvurucular, baba M.N.Ç. ve 1986 yılı doğumlu büyük erkek kardeş T.Ç. ile birlikte Ankara'da yaşamaktadır.

9. Olay tarihinde çocuk olan başvurucu A.Ç. 26/3/2009 tarihinde annesinin yardımıyla bazı rahatsızlıkları nedeniyle özel bir psikiyatri merkezine müracaat etmiştir. "Uyuyamama, huzursuzluk, ellerde ve ayaklarda titreme, nefes alamama, öleceğini zannetme, tırnak yeme, hırçınlık, sinirlilik, aile ilişkilerinde sorunlar, ders başarısızlığı" şikâyetleriyle başvurdukları merkezde görüşmeler devam ederken (yaklaşık on ay sonra) başvurucu anne R.Z., eşi M.N.Ç. aleyhine evlilik birliğinin temelden sarsıldığı iddiasıyla 15/1/2010 tarihinde boşanma davası açmıştır.

10. Anlatımına göre başvurucu R.Z., psikiyatri merkezinde yapılan sekiz görüşme sonrasında babasının başvurucu A.Ç.nin cinsel organına dokunmaya çalıştığını ve A.Ç.ye yaklaşımının genel olarak bir babanın yaklaşımından farklı olduğunu hissettiğini A.Ç.nin ifade etmesi üzerine yaşadıkları evden çocuklarıyla ayrılarak boşanma davası açmıştır. Ardından baba M.N.Ç. de 12/3/2010 tarihinde başvurucu anne aleyhine, karşı boşanma davası açmıştır.

11. Boşanma davası devam ederken 21/5/2010 tarihinde başvurucu R.Z., eşi M.N.Ç. hakkında cinsel taciz ve tehdit suçlarını işlediği iddiasıyla Ankara (Sincan) Batı Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) şikâyette bulunmuştur. Başvurucu; şikâyet dilekçesinde eşinin evde iç çamaşırlarıyla dolaştığını, bilgisayarında arkadaşlık ve pornografi içeren internet sitelerinde sürekli vakit geçirdiğini, kızına cinsel taciz eylemlerinde bulunduğunu, boşanma davasında kızının tanık olacağını öğrenmesi nedeniyle kızını, kendisini ve tüm tanıklarını tehdit ettiğini ileri sürmüştür.

12. Başvurucu A.Ç. 24/5/2010 tarihli kolluk ifadesinde; babasının kendisini sürekli öpmek istediğini, yanaklarından ve boynundan öptüğünü, bir defasında da dudaklarından öpmek istediğini ancak buna izin vermediğini, annesinin de evde olduğu başka bir seferde kalçasının çok güzel olduğunu ve öpmek istediğini dile getirdiğini, bazen babasından kaçarken babasının "Sen ne kadar kaçmak istesen de ben sıkıştırır yine öperim." dediğini, babasının bacakları açık vaziyette sırtüstü yatarken kendisinden üzerine yatmasını istediğini, banyoda bir gün duş alırken babasının duşakabin kapısını birden açtığını ve kendisini annesi zannettiğini söylediğini, mutfakta sarılırken göğüslerine ve cinsel organına dokunmaya çalışması nedeniyle babasını iterek odasına gittiğini iddia etmiştir. Başvurucu babasının tavırlarının babalık duygusundan kaynaklanmadığını hissettiğini, geceleri uyurken kendisini izlediğini, evde iç çamaşırıyla dolaştığını, her gün oturma odasındaki bilgisayardan porno film izlediğini, filmin açık sesinden ve cama yansıyan görüntülerinden rahatsız olduğunu, bir keresinde oturma odasında hep birlikte otururlarken babasının ince bir örtü altında cinsel organıyla oynaması üzerine annesinin babasını uyardığını ifadesine eklemiştir.

13. Şüpheli baba 26/5/2010 tarihinde kolluk görevlilerince alınan savunmasında suçlamaları kabul etmemiş; eşiyle arasında boşanma davası olduğunu, eşinin kendisine iftira attığını, eşinin evden ayrıldığını, kızının ve eşinin zaman zaman psikiyatrik tedavi gördüğünü, kızına gösterdiği babalık sevgisini kızının yaşı ve annesinin baskısı nedeniyle yanlış yorumladığını ileri sürmüştür.

14. Başvuruculaların komşusu 1990 yılı doğumlu B.Y. ile başvurucu A.Ç.nin ağabeyi T.Ç. kolluk tarafından tanık olarak dinlenmiştir. Tanık B.Y. beyanında şüphelinin kendi kızına cinsel tacizde bulunduğunu görmediğini ancak başvurucu A.Ç.nin 2009 yılı Aralık ayında bir gün babasının evde cinsel organıyla oynadığını söylediğini ifade etmiştir. Mental retardasyon (zekâ geriliği) hastalığı bulunduğu ileri sürülen ve bu nedenle %50 engelli olduğu belirtilen diğer tanık T.Ç. ise babasının kız kardeşine herhangi bir cinsel taciz eylemini görmediğini, kardeşinin bu hususta kendisine bir şey söylemediğini, babasının ailenin tüm maddi ihtiyaçlarını karşıladığını beyan etmiştir.

15. Baba M.N.Ç.nin çocuğun cinsel istismar suçu kapsamında tutuklanmasının talep edilmesi üzerine Sulh Ceza Hâkimliğinin 27/5/2010 tarihli sorgusunda suçun işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphe bulunmadığı değerlendirilerek şüphelinin serbest bırakılmasına karar verilmiştir.

16. Başvurucu R.Z. 28/5/2010 tarihinde Başsavcılıkta verdiği ifadesinde eşinden şikâyetçi olduğunu, 2019 yılının Aralık ayından beri çocuklarıyla birlikte eşinden ayrı yaşadığını, eşinin cinsel saplantıları olduğunu dile getirmiştir.

17. Diğer taraftan baba M.N.Ç., başvuruculaların iftira suçunu işledikleri iddiasıyla 2/6/2010 tarihinde şikâyetçi olmuştur. M.N.Ç.nin şikâyeti üzerine Başsavcılıkça başlatılan soruşturma 8/6/2010 tarihinde aralarında bağlantı olduğu gerekçesiyle M.N.Ç. hakkında yürütülen cinsel istismar soruşturmasıyla birleştirilmiştir.

18. Başsavcılık, M.N.Ç.nin çocuğun cinsel istismarı suçunu işlediği iddiasıyla 7/7/2010 tarihinde hakkında ceza davası açmıştır. İddianamede şüphelinin eylemlerinin bir kısmı teselsülen cinsel saldırı, diğer kısmı teselsülen cinsel taciz suçu olarak nitelendirilmiş; şüphelinin her iki suçtan cezalandırılması talep edilmiştir.

19. Başsavcılık ayrıca başvurucular hakkında iftira suçu kapsamında yürütülen soruşturma yönünden aynı tarihte kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin ek karar vermiştir. M.N.Ç.nin ek karara itirazı, ağır ceza mahkemesince 30/9/2010 tarihinde reddedilmiştir.

20. Diğer taraftan baba M.N.Ç. hakkında Ankara (Sincan)Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesince (Ağır Ceza Mahkemesi) yapılan yargılama sırasında sanık ve başvurucular ile tarafların tanıkları dinlenmiş, başvurucu A.Ç.nin ifadesi alınırken bir sosyal hizmet uzmanı görevlendirilmiştir. A.Ç.nin beyanının yaşıyla uyumlu olduğunu ifade eden sosyal hizmet uzmanın gözlemlerine göre A.Ç. yaşanan olayların etkisi altındadır.

21. M.N.Ç.nin dayısı A.Ö. tanık olarak verdiği beyanında özetle sanığın kızını taciz ettiğini görmediğini, eşi ile arasındaki boşanma davasında başvurucu anne R.Z.nin talebi üzerine tanıklık yapacağını söylediğini, bu iddiaları boşanma davası açıldıktan sonra 2010 yılının Temmuz ayında R.Z.den öğrendiğini, R.Z.nin daha önce anlatmama sebebi olarak emin olamamasını gösterdiğini açıkladığını, tarafların boşanmamaları için aile büyükleri olarak araya girdiklerini, bu iddiaların boşanma nedeniyle bir aile içi hesaplaşma olduğunu ifade etmiştir. Komşuları olan diğer tanıklar İ.S., G.Y., R.C., Ö.S. ile yakın akraba T.B. olaya dayalı bilgilerinin bulunmadığını, sanığın bu yönde bir davranışını görmediklerini belirtmiştir.

Başvurucu anne R.Z.nin kız kardeşi N.H. ise bir gün ziyarete gittiğinde evin alt katında otururken başvurucu çocuğun babasına "Yeter baba, kapat şu televizyonu!" diyerek bağırdığını, daha sonra kendisine sorduğunda başvurucu A.Ç.nin babasının porno film izlemesinden rahatsız olması nedeniyle bağırdığını söylediğini, kendisini sürekli öpmeye çalıştığını, yanında cinsel organına dokunduğunu anlattığını, R.Z.nin ise eşi M.N.Ç.nin toplu seks yapmak istediğini boşanma davası açtığında söylediğini dile getirmiştir.

22. İddia edilen olayla ilgili olarak başvurucu A.Ç.nin ruhsal sağlığının bozulup bozulmadığının tespiti amacıyla tedavi gördüğü hastanelerden sağlık evrakları temin edilerek Adli Tıp Kurumundan görüş istenmiştir. Görüş isteme yazısında, başvurucu A.Ç.nin ruh sağlığının bozulup bozulmadığı, bozulmuş ise bu bozukluğun bu olaya mı yoksa önceye mi dayalı olduğu sorulmuştur. Adli Tıp Kurumu 6. Adli Tıp İhtisas Kurulunun 16/4/2012 tarihli raporunda başvurucu hakkında düzenlenen tıbbi evraka ve olayla ilgili soruşturma aşamasında alınan beyanlara yer verilmiş, 23/3/2012 tarihinde psikiyatrik muayenesindeki gözlemler aktarılmış, sonuç olarak başvurucu A.Ç.nin "olaydan kaynaklanmış, ruh sağlığını bozacak mahiyet ve derecede travma sonrası stres bozukluğu denilen psikatrik bozukluk tespit edildiği ve bu duruma göre ruh sağlığının bozulduğu" belirlenmiştir. Başvurucu hakkında;

i. Özel bir psikiyatri merkezinin 29/5/2010 tarihli raporunda başvurucunun 26/3/2009 tarihinde merkeze getirildiği, yapılan görüşme ve değerlendirmeler sonucunda anksiyete atakları yaşadığı, kendisine bilişsel-davranışçı terapi ile aile terapisi önerildiği, başvurucudaki semptomların (bkz. 9) ortaya çıkışında rol oynadığı düşünülen aile içindeki ilişkilerde yaşadığı sıkıntıları ile baş etme becerilerini kazanması, aile bireyleri ile olumlu ilişki kurabilmesi/sürdürebilmesi, özgüveninin yükselmesi, değersizlik duygusundan kurtulabilmesi için çalışıldığı, bu çerçevede anne ve babanın aile tedavisine çağrıldığı ancak cevap alınmadığı, sadece anne ile çalışılarak başvurucu çocuğa psikososyal destek sağlandığı,

ii. Aynı psikiyatri merkezinin 15/4/2011 tarihli muayene raporunda başvurucuyla yapılan yirmi sekiz görüşme sonrasında başvurucunun aile ve arkadaşlık ilişkilerine yönelik uyum sorunları yaşadığı, depresif belirtiler gösterdiği, psikiyatrik tedavi ve psikoterapi sürecinin takip edilmesi gerektiği,

iii. Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 1/6/2010 tarihli sağlık kurulu raporunda başvurucunun ruhsal sağlığının bozulduğu,

iv. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Araştırma ve Uygulama Merkezinin 11/5/2011 tarihli muayene raporunda başvuruculların anlatımlarının birbiriyle uyumlu olduğu, babasının davranışlarından dolayı A.Ç.nin çok üzgün ve öfkeli olup sık sık ağladığı, kaygı ve huzursuzluk duyduğunun öğrenildiği, babasının bu olayları daha sonra birçok yerde anlatması nedeniyle rahatsızlık duyduğunu, üzüldüğünü ve babasıyla bir araya gelmek istemediğini belirttiği, tüm bulgular değerlendirildiğinde maruz kaldığını söylediği cinsel istismar eyleminden dolayı ruhsal sağlığının bozulduğu,

v. Adli Tıp İhtisas Kurulunun 23/3/2012 tarihli muayene raporunda başvurucu A.Ç.nin olaylara özellikle 8. sınıfta yoğun bir şekilde maruz kaldığını ve 9. sınıftayken annesine açıldığını söylediği, mental kapasitesinin normal ve iletişime açık olduğunun gözlemlendiği, mutsuz bakışları, zorlayıcı rahatsız edici anıları, olayları anımsatan konularla ilgili rahatsızlığının tespit edildiği, olaylar aklına geldiğinde midesinin bulandığı ve bazı kişileri babasına benzetip ani irkilmeler yaşadığı, uyumakta zorlandığı, dolayısıyla travma sonrası

stres bozukluğu saptandığı, bu yönüyle ruh sağlığının bozulduğu tespitlerine yer verilmiştir.

23. Baba M.N.Ç., Adli Tıp Kurumu raporuna itiraz etmiş ise de Ağır Ceza Mahkemesi raporu yeterli görerek itirazı reddetmiştir.

24. Ağır Ceza Mahkemesi, yargılama sonunda 16/4/2013 tarihli kararıyla M.N.Ç.nin üzerine atılı çocuğun cinsel istismarı suçunu işlediğine dair mahkûmiyetini gerektirecek nitelikte delil bulunmadığını değerlendirerek beraatine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sanığın böyle bir eylemde bulunduğuna dair katılan ve mağdurenin soyut ve birbiriyle çelişen iddiaları dışında başkaca delil elde edilemediği, ayrıca katılan ile sanık arasında halen boşanma davası bulunduğu ve devam ettiği, her ne kadar sanık aleyhine kızına karşı cinsel istismar eyleminde bulunduğu iddia edilmiş ise de, bu iddialar soyut iddia dışına çıkmadığı, bu soyut iddiaları destekleyecek başkaca delil bulunmadığı gözetildiğinde, anne ile babanın birbirine husumet beslediği, bu soyut ve genel beyanlar dışında mahkumiyete yetecek kadar kesin, net, inandırıcı delil elde edilemediği..."

25. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 7/5/2013 tarihli davaya katılma talebi, yargılamanın 16/4/2013 tarihinde tamamlandığı gerekçesiyle Ağır Ceza Mahkemesince 14/5/2013 tarihinde reddedilmiştir.

26. Başvurucular beraat kararına karşı temyiz yoluna başvurmuş, temyize konu karar Yargıtay 14. Ceza Dairesinin 21/11/2017 tarihli kararıyla onanmıştır. Onama kararını tebliğ almadığını belirten başvurucular Yargıtay ilamını 20/12/2017 tarihinde haricen öğrendiklerini beyan etmişlerdir.

27. Öte yandan beraat kararı temyiz aşamasındayken başvurucu R.Z. ile eşi arasındaki boşanma davası Ankara (Sincan) Batı 3. Aile Mahkemesinin (Aile Mahkemesi) 16/7/2013 tarihli kararıyla sonuçlanmıştır. Aile Mahkemesi tarafların boşanmalarına, başvurucu A.Ç.nin velayetinin anneye verilmesine, iddia edilen eylemler nedeniyle ilişki tesisi hâlinde çocuğun huzuru tehlikeye gireceğinden A.Ç. ile baba M.N.Ç. arasında kişisel ilişki kurma talebinin reddine karar vermiştir. Karar tarafların temyiz etmemesi nedeniyle 11/10/2013 tarihinde kesinleşmiştir.

28. Başvurucular 15/1/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuruculardan R.Z. bireysel başvurudan sonra 5/7/2023tarihinde vefat etmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

29. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun başvuruya konu suçların işlendiği iddia edilen tarihte yürürlükte olan "Çocukların cinsel istismarı" kenar başlıklı 103. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" (1) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismar deyiminden;

a) Onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar, anlaşılır.

...

(3) Suçun;

...

c) Üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı ya da üvey baba, üvey ana, üvey kardeş veya evlat edinen tarafından,

işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

..."

30. 5237 sayılı Kanun'un başvuruya konu suçun işlendiği iddia edilen tarihte yürürlükte olan "Cinsel taciz" kenar başlıklı 105. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adlî para cezasına hükmolunur.

(2) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/13 md.) Bu fiiller; hiyerarşi, hizmet veya eğitim ve öğretim ilişkisinden ya da aile içi ilişkiden kaynaklanan nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlendiği takdirde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu fiil nedeniyle mağdur; işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış ise, verilecek ceza bir yıldan az olamaz."

31. İlgili diğer ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. Z.C. [G.K.], B. No: 2013/3262, 11/5/2016, §§ 32-43; G.G.K., B. No: 2014/19797, 9/1/2018, §§ 28-33.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 25/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

33. Başvurucular, sanık baba M.N.Ç.nin başvurucu A.Ç.ye davranışları nedeniyle şikâyetçi olmuşlarsa da olayla ilgili olarak etkili soruşturma yürütülmediğini, bu bağlamda sürekli porno filmler izlediğine ilişkin ifadelerinin doğrulanması amacıyla M.N.Ç.nin bilgisayarının incelenmediğini, A.Ç.nin ruh sağlığının bozulduğu sağlık raporlarıyla ortaya konulmasına rağmen etkili yargılama yapılmayıp sanığın beraat ettiğini, sanığa isnat edilen suçlardan biri olan cinsel taciz suçundan hüküm dahi kurulmadığını, anne ve babanın boşanma davası sürecinde olmasının beraat kararına dayanak yapıldığını, genel olarak şiddet mağdurlarının boşanma davası açmakta tereddüt yaşamasına neden olan bu anlayış nedeniyle kadınların ve çocukların şiddete karşı etkin korunmadığını belirtmiş; bu nedenle etkili başvuru hakkı, adil yargılanma hakkı, aile hayatına saygı hakkı ile maddi ve manevi bütünlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

34. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, … maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya

muameleye tabi tutulamaz."

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu sebeple başvurucuların tüm şikâyetleri özü itibarıyla Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında kaldığından sadece bu madde yönünden inceleme yapılmıştır. Somut başvurudaki suçla ilgili iddialar mahiyeti gereği Anayasa'nın 17. maddesinin birinci veya üçüncü fıkralarında güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması veya kötü muamele yasağı kapsamında olmasına rağmen (Z.C., § 47) bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası gereği maddi ve manevi bütünlüğün korunması hakkını aşarak üçüncü fıkrası gereği kötü muamele yasağı kapsamına girmesi için asgari bir eşiğe ulaşması gerekmektedir.

36. Bu asgari eşik, göreceli olup her olayın somut koşulları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda muamelenin süresi, bedensel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşır. Ayrıca muamelenin ardındaki saik ve amaç dikkate alınmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 83).

37. Yukarıda yer verilen kıstaslar doğrultusunda başvurucu A.Ç.nin maruz kaldığını iddia ettiği muamelede özellikle mağdurenin olay tarihindeki yaşı, muameleyi gerçekleştirdiği isnat edilen kişinin mağdurenin babası olduğu, olay sonrası alınan adli raporlarda ruhsal sağlığı bozulduğu tespit edilen mağdure A.Ç. üzerindeki olayın etkisi dikkate alındığında asgari eşiğe ulaşıldığı değerlendirilmiş, bu bağlamda inceleme kötü muamele yasağı kapsamında yapılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

38. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

39. Anayasa Mahkemesinin kötü muamele yasağı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşıma göre devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen olaylarda Anayasa'nın 17. maddesi devlete, bu konuda ihdas edilmiş bulunan yasal ve idari çerçevenin elindeki tüm imkânları kullanarak maddi ve manevi varlığı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını, buna ilave olarak işkence ve kötü muamele yasağına ilişkin ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir (G.G.K., § 45; E.A. [GK], B. No: 2014/19112, 17/5/2018, § 49).

40. Anayasa'nın 17. maddesi ayrıca devlete, kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye -bu muameleler üçüncü kişiler tarafından yapılmış olsa bile- maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevini yüklemektedir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 82; G.G.K., § 46; E.A., § 50).

41. Devletin pozitif yükümlülüğünün bir parçası olarak usul yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî

bir soruşturma yürütmek durumundadır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 106; Tahir Canan, § 25).

42. Ceza soruşturmasının amacı, insan onurunu koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların hesap vermelerini sağlamak olmakla birlikte bu yükümlülük, kesin olarak bir sonuç elde etmeyi değil uygun araçları kullanmayı gerektirir. Diğer yandan Anayasa'nın 17. maddesi, başvuruculara üçüncü kişileri bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı vermediği gibi devlete tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi de yüklemez (Cezmi Demir ve diğerleri, § 113; G.G.K., § 48).

43. Kötü muamele konusundaki iddialar uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için soyut iddiaya dayanan şüphe ötesinde makul kanıtların varlığı gerekir. Bu kapsamdaki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilmemiş birtakım karinelerden oluşabilir. Bu bağlamda kanıtlar değerlendirilirken ilgililerin süreçteki tutumları da dikkate alınmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 95; G.G.K., § 49).

44. Ceza soruşturmasının etkili olması için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek kötü muamele iddiasını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114; Z.C., § 92; G.G.K., § 50).

45. Çocukların kendilerini korumalarındaki zorluk ve faillerin bu suçları büyük engellerle karşılaşmadan işleyebilmeleri, cinsel istismarın yetişkinlere nazaran çocuklar için daha kolay işlenmesine neden olmakta ve bu suçlar, çocukların psikolojileri ile fizyolojilerinde yetişkinlere göre daha ağır etkiler bırakmaktadır. Bu bağlamda söz konusu suçların işlenmesini önleyici ve caydırıcı nitelikte tedbirlerin alınması devletin en önemli pozitif yükümlülüklerinden biridir. Zira Anayasa'da olduğu gibi çocukların korunmasına yönelik olarak Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmeler ile tüm uluslararası metinlerde -çocukların cinsel istismarı ve cinsel sömürüsü hakkında etkili ve caydırıcı cezalar düzenlenmesi de dâhil olmak üzere- devletlerin bu konuda gerekli tedbirleri almasına özellikle vurgu yapılmaktadır (AYM, E.2015/43, K.2015/101, 12/11/2015, § 16).

46. Çocuğun cinsel istismara maruz kaldığı iddiasının hassasiyetle ele alınarak çocuk odaklı soruşturma ve/veya kovuşturma yapılması etkili soruşturma yükümlülüğünün bir parçasıdır. Çocuğun üstün menfaati gözetilerek tespit edilen olguların delillerle uyumlu şekilde yorumlanarak bir sonuca ulaşılması devletin çocukları koruma yükümlülüğünün tartışmasız bir başka unsurudur (R.Ç., B. No: 2018/6688, 24/2/2021, § 52). Başka bir ifadeyle bir taraftan yasal düzenlemelerle çocuklar aleyhine işlenen cinsel suçların daha ağır yaptırımlarla cezalandırılması öngörülerek bu suçların caydırıcılığının artırılması hedeflenirken diğer taraftan bu suçlarla ilgili yapılan şikâyet veya ihbarların özensiz biçimde soruşturması, hedeflenen caydırıcılığı zedeleyecek mahiyettedir. Devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında, gerçekleştiği iddia edilen çocukların istismarlarına yönelik eylemlere ilişkin soruşturmaların ancak ciddiyetle ve detaylı yapılması hâlinde çocukların korunmasından tam anlamıyla söz edilebilecektir (S.B. ve diğerleri, B. No: 2016/59765 17/6/2020, § 44).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

47. Başvuruya konu olay, başvurucu A.Ç.nin14-15 yaşlarındayken anne, baba ve ağabeyi ile

yaşarken babasının cinsel istismarına maruz kaldığı iddiasına dayanmaktadır.

48. Aile içi ilişkilerinde sorun yaşayan A.Ç., psikolojik durumu ile ilgili bazı fiziksel belirtiler göstermesi üzerine ailesinin teşvikiyle özel bir psikiyatri merkezine gitmiş; burada yapılan bazı görüşmeler sonrası aile bireyleriyle uyum sorunu yaşadığı gözlemlenmiş ve tedaviye devam etmesi önerilmiştir. Başvurucu anne R.Z., kızının psikiyatrik destek aldığı görüşmeler esnasında (8. görüşme sonrası) babasının bir kısım cinsel içerikli davranışından rahatsız olduğunu açıklaması üzerine çocuklarıyla evden ayrılarak eşi hakkında boşanma davası açtığını belirtmiş; boşanma davasında bu hususu boşanma nedenlerinden biri olarak gündeme getirmiştir.

49. Boşanma davası devam ederken başvurucular R.Z. ile kızı A.Ç., baba M.N.Ç.den şikâyetçi olmuş; Başsavcılıkça yapılan soruşturma sonunda baba hakkında çocuğun cinsel istismarı ve cinsel taciz suçlamalarıyla dava açılmıştır. Davada başvurucular dışında aynı evde yaşayan ve olay tarihinde 23-24 yaşlarında olan büyük çocuk ile bir kısım komşu ve akraba tanık olarak dinlenmiştir. Komşuların neredeyse tamamı olay hakkında bilgi sahibi olmadığını dile getirmiş; içlerinden sadece B.Y., başvurucu A.Ç.nin babası hakkındaki iddialarının bir kısmını daha önce kendisine ifade ettiğini belirtmiştir. Diğer taraftan başvurucu A.Ç.nin mental olarak engelli olduğu ileri sürülen ağabeyi T.Ç. kolluk görevlilerince alınan ifadesinde olaya ilişkin bilgisinin olmadığını, babasının kız kardeşine karşı cinsel taciz eylemlerini görmediğini beyan etmiştir.

50. Buna karşın başvurucu R.Z.nin kız kardeşi (A.Ç.nin teyzesi), başvuruculaların baba M.N.Ç.nin sürekli porno filmler seyrettiğine ve bir kısım cinsel içerikli davranışlarda bulunduğuna ilişkin söylemlerini doğrular mahiyette bilgiye sahip olduğunu belirtmiştir. Bu husus soruşturma veya kovuşturma aşamasında araştırılmamış, baba M.N.Ç. veya tanık ağabey T.Ç.ye iddialar sorularak denetleme yapılmamış veya M.N.Ç.nin izlediği iddia edilen bilgisayar üzerinde inceleme yapılmamıştır. Ayrıca başvuruculaların bu yöndeki iddiaları mevcut deliller doğrultusunda kararda tartışılarak karşılanmamıştır.

51. Diğer taraftan başvurucu A.Ç. hakkında düzenlenen sağlık raporlarının tamamında başvurucunun maruz kaldığını iddia ettiği istismar eylemi nedeniyle ruhsal sağlığının bozulduğu, travma sonrası stres bozukluğu yaşadığı, anlatımlarının birbiriyle ve yaşıyla uyumlu olduğunun tespit edildiği gözlemlenmiştir. Ancak Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılama sonunda sanık baba hakkında beraat kararı verilirken başvurucu hakkında alınan bu raporların değeri tartışılmamış, isnat edilen suç bakımından ciddiyeti tartışmasız olan esaslı bir delil dikkate alınmamıştır.

52. Elbette soruşturma veya kovuşturma sürecinin sonunda, eksiksiz toplanan deliller analiz edilirken değerlendirmeye esas alınmaması gerekli görülenler gerektiğinde yok kabul edilerek bir sonuca ulaşılabilir. Anayasa Mahkemesinin yargı makamlarının delil değerlendirmesine ve hukuki yorumlarına müdahale etmesi kural olarak düşünülemez ise de delillerin analizi sonucu ulaşılan sonuçların Anayasa'da güvence altına alınan temel hakları -somut olayda kötü muamele yasağını- işlevsiz hâle getirecek mahiyette olmaması gerekmektedir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. S.B. ve diğerleri, § 45).

53. Bu bağlamda yargı makamlarınca bir kanaate varılırken başvuruculaların iddiaları soyut ve çelişkili görülmüş, ayrıca anne ile baba arasında boşanma davası olması nedeniyle arada husumet olduğu kabul edilerek sanık babanın suç işlediğine ilişkin delil bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Karar gerekçesinde yer verilmemesi sebebiyle başvuruculaların hangi iddialarının birbiriyle çeliştiği anlaşılamamıştır. Diğer taraftan başvurucu A.Ç.nin boşanma

davasından yaklaşık on ay önce psikolojik rahatsızlık belirtileri göstermesi üzerine tedavi olmaya başladığı, aşamalarda benzer iddiaları tekrarladığı nazara alındığında iddialarının karar gerekçesinde irdelenmeksizin anne ve babası arasındaki boşanma davasına atıf yapılarak hüküm kurulması maddi gerçeğe ulaşma çabasındaki ciddiyeti zayıflatmıştır.

54. Kısaca başvuruculaın iddialarını kısmen destekleyen sağlık raporları ve tanık beyanları bulunmasına karşın söz konusu delillerin tartışılarak bir sonuca ulaşılması, aksi kanaate varılmışsa nedenleri ve bu nedenleri destekleyen delillerin tereddüt yaratmayacak şekilde izah edilmesi gerektiği açıktır.

55. Yukarıdaki bu tespitler ışığında özellikle belirtilmelidir ki yürütülecek adli sürecin mutlaka belli bir hükümle sonuçlanması gerektiği anlamına gelmemekle birlikte başvuru konusu olayda soruşturma ve/veya yargılama aşamasındaki bir kısım eksiklikler ve başvuruculaın iddialarını destekleyen deliller bulunmasına rağmen söz konusu delillerin gözardı edilerek bir karar verilmesi nedeniyle yapılan kovuşturmanın etkili olmadığı değerlendirilmiştir.

56. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında devletin usul yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

57. Başvurucular ihlalin tespit edilmesini istemiş ve toplamda 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

58. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

59. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucu A.Ç.nin uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için manevi zararları karşılığında başvurucu A.Ç.ye net 20.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

60. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.094,70 TL yargılama giderinin başvurucu A.Ç.'ye ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvuruculaın kimliklerinin başvuruya konu olayın niteliği gereği resen GİZLİ TUTULMASINA,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2010/254) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucu A.Ç.ye net 20.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

F. 294,70 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.094,70 TL yargılama giderinin başvurucu A.Ç.ye ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL TUTAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/7199 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/7199

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL TUTAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/7199)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucular : 1. Zeynep GÜNEŞ AKTAŞ

Vekili : Av. Metin İRİZ

: 2. Nebahat MELEK

Vekili : Av. Cihan YAMAN

: 3. İsmail TUTAL

4. Mehmet KEKLİK

5. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası

Vekili : Av. Necmiye ŞABBAZ BAŞEL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevlisi başvuruculaların üyesi oldukları sendikanın çağrısı üzerine düzenlenen basın açıklamasına katılmaları nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmalarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte çeşitli okullarda öğretmen olarak görev yapmaktadır. Başvurucular Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim-Sen)

üyesidir.

3. Somut olay 2015 yılı Haziran ayından itibaren yoğun bir şekilde maruz kalınan terör eylemleriyle mücadele kapsamında bazı ilçelerde ilan edilen sokağa çıkma yasakları (arka plan bilgisi için bkz. Dilek Kaya, B. No: 2018/14313, 17/7/2019, §§ 8-11) ile yine aynı yılın ekim ayında meydana gelen Ankara Tren Garı saldırısı (arka plan bilgisi için bkz. Tayyip Akbudak, B. No: 2018/5558, 11/9/2019, §§ 8-13) etrafında şekillenmiştir.

4. Eğitim-Sen, bağlı olduğu Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonunun (KESK) almış olduğu kararlar doğrultusunda (bkz. Dilek Kaya, §14; Tayyip Akbudak, §16) bahse konu olayları protesto etmek amacıyla üyelerinin belirli tarihlerde göreve gitmeyerek yapılacak basın açıklamalarına katılmaları yönünde kararlar almıştır. Anılan kararların ilgili kısmı şöyledir:

"-Eğtim-Sen Merkez Yürütme Kurulunun 10/10/2015 tarih ve 98 sayılı kararı: ",...,10 Ekim 2015'te Ankara'da Emek, Barış ve Demokrasi Mitingine yapılan saldırıya tepki göstermek için,..., 12-13 Ekim tarihlerinde 2(iki) günlük grev kararına katılım sağlanması; ayrıca basın açıklamaları ve yürüyüşler yapılmasına, bildirilerin okullarda ve iş yerlerinde, illerde belirlenecek alanlarda okunmasına karar verilmiştir".

- Eğitim-Sen Merkez Yürütme Kurulunun 25/12/2015 tarih ve 12 sayılı kararı:"29 Aralık 2015 tarihinde,..., Savaşa Hayır Barışı Savunacağız şiarıyla gerçekleştireceği üretimden gelen gücümüzü kullanarak 1 günlük hizmet üretmeme kararının iş kolumuzda hayata geçirilmesine oy birliği ile karar verilmiştir."

5. Başvurucular yukarıda ifade edilen kararlar kapsamında yapılan göreve gitmeyerek basın açıklamasına katılma eylemlerinin tamamına veya bir kısmına katılmıştır. İdare, söz konusu eylemleri nedeniyle başvurucular hakkında disiplin soruşturmaları başlatmış ve anılan basın açıklamalarının siyasi içerikli olduğu sonucuna varmıştır. Nihayetinde başvuruculaın 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (D) bendinin (o) alt bendi uyarınca "herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunduğu" gerekçesiyle kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile cezalandırılmalarına karar verilmiştir.

6. Başvurucular, haklarında tesis edilen disiplin cezalarının iptali istemiyle idare mahkemelerine başvurmuştur. İlk derece mahkemeleri, öğretmen olan başvuruculaın eğitim-öğretim görevini yerine getirmek yerine kamu görevlileri sendikalarının normal faaliyetleriyle ilgisi bulunmayan basın açıklamalarına katıldıklarını belirterek eylemlerin sendikal faaliyet olarak kabul edilemeyeceği sonucuna varmıştır. Nihayetinde mahkemeler, basın açıklamalarının siyasi içerikli olduğu -sloganlar, pankartlar, açıklama metinleri- ve belirli bir partiyi hedef aldığı gerekçeleriyle davaların reddine karar vermiştir. Söz konusu kararlar istinaf kanun yolunda kesinleşmiştir.

7. Başvurular çeşitli tarihlerde yapılmıştır.

8. 2019/9549, 2019/9966, 2019/16314 numaralı başvuruların 2019/7199 numaralı başvuru ile birleştirilmesine Komisyonca karar verilmiştir. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerçek Kişi Başvurucular Yönünden

9. Başvurucular; üyesi oldukları sendikanın almış olduğu kararları icra etmeleri nedeniyle disiplin cezasıyla cezalandırılmalarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme, dernek ve sendika kurma, adil yargılanma hakları ile ifade özgürlüğü ve ayrımcılık yasağını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvuru konusu disiplin cezaları ile temel hak ve özgürlüklere bir müdahalenin bulunup bulunmadığı, bulunduğu düşünüldüğü takdirde müdahalelerin meşru bir amacı haiz olup olmadığı, şikâyete konu edilen işlemlerin belirtilen meşru amaç ile orantılı olup olmadığı, başvurucuların ifade ve örgütlenme özgürlüğü ile devlet memuru olarak sadakat, güven ve itibar duygusunu sarsmama yükümlülüğü arasında adil bir denge kurulup kurulmadığı, bu anlamda mahkeme kararlarının ilgili ve yeterli gerekçeler içerip içermediği hususu değerlendirilirken ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri ile yargı içtihatlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvuruculardan İsmail Tutal, Mehmet Keklik ve Nebahat Melek, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında bireysel başvuru formlarında ileri sürdükleri iddiaları yinelemiştir.

10. Anayasa Mahkemesi, önceki kararlarında kamu görevlileri sendikalarının faaliyet alanlarına ilişkin oldukça geniş açıklamalarda bulunmuştur (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 50,62; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, B. No: 2018/24874, 31/3/2022, §§ 26,36). Buna göre somut olaya konu sendika kararlarının (bkz. § 3) kamu görevlileri sendikalarının çekirdek faaliyet alanı ile ilgili olmadığı anlaşıldığından basın açıklamasına katılım nedeniyle yapılan müdahalelerin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesine karar verilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Leyla Sezen, B. No: 2016/15197, 29/5/2019, § 22; Gülistan Atasoy ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021, § 39; eylem yönünden benzer yöndeki değerlendirmeler için Sercan Avşar, B. No: 2016/63088, 9/6/2021, § 22).

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik müdahalenin dayanağı olan 657 sayılı Kanun’un 125. maddesinin birinci fıkrasının (D) bendinin (o) alt bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin kamu hizmetlerinin tarafsızlığı ve nesnelliğinin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı değerlendirilmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, B. No: 2015/10676, 26/12/2018, §§ 36-40; Gülistan Atasoy ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021, §§ 59-63; Abdulkadir Öztürk, B. No: 2019/13420, 31/3/2022, § 36). Bu itibarla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır.

1) Toplantı Hakkına İlişkin Genel Değerlendirmeler

13. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer almakta olup bu hakkın bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Kolektif bir şekilde kullanılan ve düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı veren bu hak çoğulcu demokrasilerin

gelişmesinde zorunlu olan farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına almaktadır (Dilan Ögüz Canan, B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 36; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 115; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 79; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 45; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 31).

14. Bu hak, ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. Anayasal haklar içinde kendine has özerk rolünün ve özel uygulama alanının varlığına rağmen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı aynı zamanda ifade özgürlüğü ışığında değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki önemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de geçerlidir (Dilan Ögüz Canan, § 34; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 115; Osman Erbil, §§ 31, 45; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 72; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 66; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 52). Sonuç olarak toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır (Dilan Ögüz Canan, § 35; Ömer Faruk Akyüz, § 55; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 32; Figen Yüksekdağ Şenoğlu (5), B. No: 2017/24556, 14/9/2022, § 47).

2) Anayasa Mahkemesinin Somut Olaya İlişkin Değerlendirmesi

15. Somut olayda, başvurucular Eğitim-Sen'in çağrısı üzerine belirli tarihlerde göreve gitmeyerek aynı tarihlerde organize edilen basın açıklamalarına katılmaları nedeniyle kademe ilerlemesinin durdurulması disiplin cezası ile cezalandırılmıştır. Mahkemeler, söz konusu eylemlerin sendikal faaliyet kapsamında kalmadığı ve basın açıklamalarının siyasi nitelikte olduğu gerekçeleriyle davaların reddine karar vermiştir. Anılan kararlar istinaf yolunda kesinleşmiştir (bkz. §§ 4, 5).

16. Anayasa Mahkemesi Dilek Kaya ve Tayyip Akbudak kararlarında başvuru konusu ile aynı sendika kararlarından kaynaklı olarak göreve gitmeyen başvuruculara yapılan aylıktan kesme disiplin cezası şeklindeki müdahaleleri örgütlenme özgürlüğü yönünden incelemiştir. Buna göre eylemlerin ülkenin iç siyasetine ilişkin sosyo-politik unsurların ağırlıkta olduğu bir amaca ilişkin olduğunu ve konusunun sendikaların çekirdek faaliyet alanında kalmadığını belirterek sendika üyelerinin ekonomik ve sosyal menfaatleriyle doğrudan ilgili olmayan ve politik yönü ağır basan bir amaçla işe gitmemek şeklinde bir eylemin yol açacağı sonuçlara devlet idaresinin ve toplumun katlanmasını gerektiren bir sebep bulunmadığı kanaatine ulaşmıştır (Dilek Kaya, § 60; Tayyip Akbudak, § 73). Ancak somut olaya konu müdahalenin bahse konu kararlarda olduğu gibi Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (C) bendinin (b) alt bendinde yer alan "Özürsüz olarak bir veya iki gün göreve gelmemek" değil, aynı maddenin birinci fıkrasının (D) bendinin (o) alt bendindeki "Herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunmak" nedeniyle yapıldığı gözetildiğinde başvurunun bu yönüyle irdelenmesi gerekir.

17. Açıktır ki idare ve derece mahkemeleri, başvurucunun eylemiyle tabi olduğu statü hukukuna aykırı hareket ettiği sonucuna varmıştır. Anayasa'nın 128. maddesinin birinci fıkrasına göre devletin yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülmektedir. Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrasında ayrıca önemi nedeniyle memurların ve diğer kamu görevlilerinin görev ve yetkilerinin, haklarının ve yükümlülüklerinin kanun ile düzenleneceği de ifade edilmiştir. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında ise memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlü

olduklarının altı çizilmiştir. 657 sayılı Kanunu'nun 7. maddesine göre ise devlet memuru, tarafsızlığını gölgeleyecek şekilde bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef tutan bir davranışta bulunamayacağı gibi siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda da bulunmaz. Nitekim aynı Kanun'un 125. maddesinde herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına faaliyette bulunan devlet memurlarına disiplin cezaları verileceği ifade edilmiştir.

18. Anayasal ve ilgili yasal çerçeve göstermektedir ki gerek Anayasa koyucu gerekse yasa koyucu kamu hizmetlerinin Anayasa'ya sadakat ödevi ile tarafsızlık yükümlülüğüne aykırı davranan ya da aykırı davranabileceği yolunda haklı ve objektif bir kanaat uyandıran kamu görevlileriyle yürütülmesini arzu etmemektedir (Şah İsmail Harmancı, B. No: 2018/15359, 17/11/2021, § 40). Söz konusu arzunun bir sonucu olarak kanun koyucu kamu görevlisinin meslek hayatı ile sınırlı olacak şekilde apolitik görünmesini amaçlamış ve bu şekilde kamu gücünü kullanan görevlilerin siyasi kutuplaşmalarda yer almasının önüne geçerek idareye tarafsız bir pozisyon kazandırmak istemiştir (Levent Tunçel, B. No: 2017/34185, 16/3/2022, § 44).

19. Hiç şüphesiz anayasa ve kanun koyucunun söz konusu beklentisi başta ifade özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlükler alanında kamu görevlilerinin sıradan bireylere göre daha fazla sınırlanmaları anlamına gelecektir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında altını çizdiği gibi kamu görevlisi olmak sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı ve diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı da gerektirmektedir. Kişi kamu görevine kendi isteği ile girmekle bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılır, kamu hizmetinin kendine has özellikleri bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kılmaktadır (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38; Cem Özaydın, B. No: 2017/26800, 13/1/2022, § 36; Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021, § 42). Bu sebeplerle kamu görevlilerinin ifade özgürlüğüne yapılan müdahalelerde Anayasa Mahkemesi kamu görevlisinin bu yönünü görmezden gelemez.

20. Kamu görevlileri tabi oldukları söz konusu devlet memurluğu statülerinin -kanun ve diğer alt mevzuata dayanan- gereklerini yerine getirmemeleri hâlinde bir disiplin cezası ile karşılaşacaktır. Disiplin uygulamaları devlet organizasyonu içinde düzenin sağlanması ve korunması, memurun görevine bağlanması, hizmetlerin en etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi için kullanılır; hukuki gerekçeleri ve sonuçları vardır. Disiplin uygulamalarının nihai hedefi sağlanan düzen sayesinde verimli bir çalışma ortamının ve nihai olarak da kamu yararının sağlanmasıdır. Bu bakımdan disiplin cezaları memurların görevlerini layıkıyla ve uyum içinde yerine getirmesi için önemli bir araçtır. (Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53). Öte yandan münhasıran memurların görevleriyle ilgili olması disiplin cezaları hakkında yapılan değerlendirmelerin ciddiyetini azaltmamaktadır. Çünkü düşünce açıklamaları karşılığında uygulanan disiplin cezalarının kamu görevlilerinin temel hak ve özgürlükleri üzerinde bir caydırıcı etki oluşturacağı açıktır (bkz. Mehmet Alanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15462, 29/9/2021, § 49; Şah İsmail Harmancı, § 41).

21. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında, düşünce açıklamaları nedeniyle kamu görevlileri hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin olarak idarenin ve bu tür cezaların hukuka uygunluğunu denetleyen yargı mercilerinin -subjektif yorumlardan kaçınmaları için- yapmaları gerekenleri açıklamıştır. Bu itibarla anılan mercilerin en azından şu değerlendirmeleri yapmaları beklenir (diğerleri arasından bkz. Sinan Akbulut, B. No: 2019/1396, 2/11/2022, §§ 30-34; Jülide Hansu, B. No: 2018/21380, 3/11/2022, §§ 29-33; Serdar Topal, B. No: 2018/23179, 16/11/2022, §§ 26-30):

i. Söz konusu olan ifade özgürlüğü olduğu için devlet memurlarının da birer birey olduğu, siyasi görüş sahibi olma, ülke sorunlarıyla ilgilenme, tercih yapma gibi sosyal yönlere sahip olma haklarının bulunduğu gözardı edilmemelidir (Hasan Güngör, B. No: 2013/6152, 24/2/2016, § 49; Ömer Yalçın, B. No: 2017/30798, 29/9/2020, § 27; Zeki Çınar, B. No: 2016/3585, 12/6/2019, §§ 34, 35).

ii. Sosyal yönleri de bulunan bireyler oldukları düşünüldüğünde kamu görevlilerinin her tür düşünce açıklamalarının değil siyasi partiler lehine veya aleyhine olarak başkalarını ikna etme çabası olarak kabul edilebilecek açıklamaları propaganda olarak kabul edilmelidir. Bu kapsamda bir kamu görevlisinin açıkladığı düşüncenin başkalarını siyasi partiler lehine veya aleyhine ikna etme çabası olarak kabul edilebilmesi için açıklamanın siyasi partilerle yahut siyasal meselelerle ilgili olması tek başına yeterli kabul edilemez. Dolayısıyla kamu görevlisinin bulunduğu konum ve üstlendiği devlet görevinin -içeriğiyle birlikte değerlendirildiğinde- açıklamanın yapıldığı koşullarda siyasi partiler lehine veya aleyhine olarak başkalarını ikna çabası olarak vasıflandırmaya elverişli olduğunun ortaya konulması gerekir (Sinan Akbulut, § 34).

iii. Bununla birlikte somut olayın koşullarında kamu görevlisinin düşünce açıklamasını kamu görevi statüsünün ve görev yaptığı alanın kendisine sağladığı unvanı dâhil herhangi bir olanağı kullanarak yapmış ise bunun gösterilmesi gerekir (kamu görevinin niteliğine ilişkin olarak bkz. Adem Talas [GK], B. No: 2014/12143, 16/11/2017, § 47).

iv. Buna ilaveten yapılan düşünce açıklamasının kamu hizmetlerinin sürekliliğini, etkinliğini, verimliliğini ya da gereği gibi yerine getirilmesini ne şekilde etkilediğinin ve cezayı gerekli kılan -devlet organizasyonu içinde düzenin bozulması, hizmetlerin yürütülememesi gibi- sonuçların neler olduğunun veya bu tür sonuçlara neden olmasının kuvvetle muhtemel olduğunun ortaya konulması gerekir (disiplin cezası ile cezalandırılabilmeleri için kamu görevlisinin fiillerinin memuriyetlerini etkilediğinin gösterilmesi gerekliliğine ilişkin olarak bkz. Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, §§ 61, 63; Levent Tunçel, §§ 42, 44; disiplin hukukunun amaçları için bkz. Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53).

v. Her durumda kamu görevlisinin ödev ve sorumluluk derecesinin, bulunduğu konum ve görev yaptığı alanla bağlantılı olarak belirlenmesi gerekmektedir (Hikmet Aslan, B. No: 2014/11036, 16/6/2016, § 55; Hasan Güngör, § 48; hekimler yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Levent Tunçel, § 43).

vi. Hükmedilen disiplin cezasıyla kamusal önemi bulunan objektif amaca ulaşılabileceği başka bir deyişle kamu görevlisinin cezalandırılmasının zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık geldiği gösterilmeli, düşünce açıklamasının kamu görevini etkileme derecesiyle orantılı bir disiplin cezasına hükmedilmedir (bkz. Mehmet Alanç ve diğerleri, § 45; Şah İsmail Harmancı, § 37; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 45).

vii. Değerlendirmelerin oldukça açık, spesifik ve tekil olarak yapılması gerekmektedir (bireyselleştirilmiş değerlendirme zorunluluğuna ilişkin olarak bkz. Şah İsmail Harmancı, § 41).

22. Söz konusu müdahalelerin kamu görevlisinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yöneldiği hâllerde ise anılan mercilerin birtakım ön değerlendirmelerde de bulunmaları gerekir. Zira somut olayda olduğu gibi sendikaların çağrısı üzerine veya başka şekilde düzenlenmiş ve yetkililerce siyasi mesajların verildiği kabul edilen toplantıların sırf katılımcısı olan kamu görevlilerinin bir siyasi parti yararına veya zararına faaliyette

bulundukları kabul edilemez. Aksi durum ise bu tür toplantılara katılan kamu görevlilerinin otomatik olarak disiplin cezaları ile cezalandırılmalarına ve başta ifade özgürlüğü ve toplantı hakkı olmak üzere temel hak ve özgürlüklerinin ciddi şekilde zarar görmesine neden olur (Güven Çelik ve Kadri Dursun, B. No: 2018/5060, 8/6/2023, § 22).

23. Buna göre ilgili toplantının konusu, amacı, kapsamı ve seyri açık bir şekilde ortaya konulmalı ve toplantıya konu edilen fikirlerin barışçıl -silahsız ve saldırısız- bir şekilde ifade edilip edilmediği incelenmelidir. Eğer toplantı şiddet içeriyorsa veya bu toplantıda şiddete çağrıda bulunuluyorsa bu toplantının barışçıl kabul edilmesi ve anayasal korumadan yararlanması mümkün değildir. Bununla birlikte her durumda siyasal ve toplumsal olaylarla ilgili olarak kamu görevlisinin bilgi edinme merakı ve duyarlılığını gösterme talebi de gözetilerek katılımcının toplantıdaki rolüne -dinleyici, konuşmacı, slogan atan gibi- ilişkin dikkatli bir ayrımda bulunulması gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, §§ 31-56; Şah İsmail Harmancı, §§ 33-51; Güven Çelik ve Kadri Dursun, § 23; bilgi edinmeye ilişkin değerlendirmeler için bkz. Hasan Güngör, §§ 51,53; Hasan Güngör (2), B. No: 2015/1554, 25/12/2018, § 51; Zeki Çınar, § 45)

24. Yukarıda yer verilen açıklamalar ışığında başvurucuyu cezalandıran idarenin ve müdahalenin hukuka uygunluğunu denetleyen derece mahkemelerinin gerekçeleri dikkatli bir şekilde ele alınmıştır. Anılan merciler, söz konusu basın açıklamalarının siyasi içerikli olduğunu değerlendirmek haricinde, Anayasa Mahkemesinin kamu görevlisinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelen bu gibi müdahalelerde uygulanmasını beklediği ve yukarıda sıralanan ilkeler (bkz. §§ 20-22) kapsamında başvuruculların hangi fiillerinin ne şekilde bir siyasi partinin zararına faaliyet olarak kabul edildiğini açıklamamıştır. Dolayısıyla şu hâlde başvuruculların basın açıklamasındaki rollerinin dinleyici olmanın ötesine geçtiğinin, organizasyonun siyasi bir karakter kazanmasına katkı sunduklarının ve kamu görevi statüsünü ve görev yaptıkları alanın kendilerine sağladığı ünvanı dâhil herhangi bir olanağı kullanarak söz, fiil ve davranışlarıyla belirli bir siyasi parti aleyhine olarak başkalarını ikna etme çabasına giriştiklerinin somut bir gerekçeyle ortaya konulduğunu kabul etmek mümkün olmamıştır (dinleyici sıfatına ilişkin değerlendirmeler için bkz. Hasan Güngör, § 53).

25. Anayasa Mahkemesi, çok sayıdaki kararında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına gerekçesiz olarak veya Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahalelerin Anayasa'nın 34. maddesini ihlal edeceğini ifade etmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olması gerekir (diğerleri arasından Dilan Ögüz Canan, § 53; Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, § 48; Kenan Güven, B. No: 2018/21657, 6/10/2022, § 13).

26. Nihayetinde somut olayda idare ve yargı mercileri, başvuruculların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile kamu hizmetlerinin tarafsızlığı ve nesnelliğinin sağlanması meşru amacı arasında adil bir denge kuramamış veiktidar partisinin eleştirildiği bir basın açıklamasına katılmaktan ibaret olan başvuruculların eylemlerinin bir siyasi partinin zararına fiili faaliyet kabul edilerek ceza verilmesinin demokratik toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını gösterememiştir. Bunun yanında başvuruculların kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile cezalandırılmaları da gözardı edilemez. Nitekim anılan ceza, beş dereceli disiplin cezası sisteminde dördüncü derecede yer almakta olup tekerrür durumunda başvurucunun memurluktan çıkarılmasına neden olabilecek niteliktedir.

Dolayısıyla müdahalelerin bireyin haber ve bilgiye ulaşma imkânı üzerinde caydırıcı bir etki oluşturma kapasitesi de bulunduğundan orantılı da olmadığı sonucuna varılmıştır (orantılılık yönünden benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hasan Güngör, § 54)

27. Açıklanan gerekçelerle başvuruya konu demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmayan müdahaleler nedeniyle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Tüzel Kişi Başvurucu Yönünden

28. Başvuru, münhasıran gerçek kişi başvurucuların aldığı disiplin cezalarına ilişkindir. Başvurucu tüzel kişi, başvuru formunda temel hak ve özgürlüklere ilişkin olarak herhangi bir iddia ileri sürmemiştir. Bu anlamda tüzel kişi başvurucunun ihlale konu edilen işlem nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkının doğrudan etkilendiği söylenemez. Bu nedenle başvurunun tüzel kişi başvurucu yönünden kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, § § 39-47).

III. GİDERİM

29. Başvurucular ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile başvuruculardan Nebahat Melek 5.000 TL, İsmail Tutal 10.000 TL, Mehmet Keklik 10.000 TL ve Zeynep Güneş Aktaş tutar belirtmeksizin manevi tazminat istemlerinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için manevi zararları karşılığında başvuruculardan Zeynep Güneş Aktaş'a net 30.000 TL, talepleri dikkate alınarak Nebahat Melek'e net 5.000 TL, İsmail Tutal'a net 10.000 TL ve Mehmet Keklik'e net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerçek kişi başvurucular yönünden toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Tüzel kişi başvurucu yönünden başvurunun kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 13. İdare Mahkemesine (E:2017/1530, K:2018/997), Şanlıurfa 1. İdare Mahkemesine (E:2017/484, K:2018/264), Şanlıurfa 2. İdare Mahkemesine (E:2017/451, K:2018/156) ve Mersin 1. İdare Mahkemesine (E:2018/118, K:2018/1063) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculardan Zeynep Güneş Aktaş'a net 30.000 TL, Nebahat Melek'e net 5.000 TL İsmail Tutal'a net 10.000 TL ve Mehmet Keklik'e net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 664,10 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.464,10 TL yargılama giderinin başvurucular İsmail Tutal ve Mehmet Keklik'e MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE; 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucu Zeynep Güneş Aktaş'a ve başvurucu Nebahat Melek'e AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NERMİN BAL

B. No: 2019/7721 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/7721

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NERMİN BAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/7721)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Nermin BAL

Vekili : Av. Serkan ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle doktorluk mesleğine başlatılmama işlemine karşı açılan iptal davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olduktan sonra 25/10/2017 tarihinde yapılan 77. dönem devlet hizmeti yükümlülüğü kurası sonucunda Şanlıurfa Viranşehir Devlet Hastanesine doktor olarak yerleştirmesi yapılmıştır.

3. 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (676 sayılı KHK) 74. maddesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bent uyarınca başvurucu hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun göreve ataması yapılmamıştır.

4. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali talebiyle 15/5/2018 tarihinde iptal davası açmıştır.

5. Ankara 15. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 3/10/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararda, başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturması sonucunda 2012 yılında PKK/KCK terör örgütü gençlik yapılanması DYGM içinde faaliyet gösterdiğine ilişkin bilgiye ulaşıldığı, başvurucunun silahlı terör örgütü içinde faaliyet gösterme şeklinin yürüteceği kamu hizmetinin niteliği ile bağdaşmasının mümkün olmadığı ifade edilmiştir.

6. Başvurucu, karara karşı 16/11/2018 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

7. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 25/1/2019 tarihinde istinaf başvurusunu kesin olarak reddetmiştir.

8. Nihai karar başvurucuya 6/2/2019 tarihinde tebliğ edilmiş; başvurucu 6/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; güvenlik soruşturmasının objektif nedenlere dayanması gerektiğini, herhangi bir nedenle adli mercilerde veya güvenlik birimlerindeki suç isnadından dolayı yargılanmanın veya ifade vermenin memuriyete engel olmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir.

10. Bakanlık görüşünde, kamu görevine atanabilme şartı olarak güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu olması şartının aranmasının Anayasa'ya aykırı olarak değerlendirilemeyeceği, Anayasa Mahkemesinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilebilecek kişisel verilerin alınması, kullanılması ve işlenmesine yönelik ilkelerin kanunda düzenlenmemiş olmasını iptal gerekçesi olarak belirttiği ifade edilmiştir. Başvurucunun yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına konu iddialardan ve üzerine atılı eylemlerden haberdar olduğu, işleme karşı iptal davası açarak anılan işleme yönelik bilgi ve kanıtlar ile iddia ve savunmalarını yargı mercilerine sunma fırsatı elde ettiği, derece mahkemelerinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında elde edilen delilleri ilgili mevzuat çerçevesinde değerlendirmek suretiyle sonuca ulaştığı açıklanmıştır. Başvurucunun çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerine aykırı bir uygulamaya maruz kalmadığı, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunun olumsuz olmasına neden olabilecek durum hakkında dayanaklarını, idare tarafından bilgilendirilmemişse dahi iddia ve delillerini ileri sürebilecek kadar bilgi sahibi olduğu, bireysel başvuru kapsamında yapılacak incelemede aktarılan hususların dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

11. Başvuru adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt

vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

14. Güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına bağlı olarak atanmamaya dair tesis edilen işleme karşı açılan bir davada, davacının hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak sonuçlandığının ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin kişinin yapacağı görevi neden olumsuz olarak etkilediğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi ve söz konusu bilgiyi, davacının yerleştirildiği kurumu ve alacağı görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir. Burada önemli olan husus güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını doğuran tespitlerin davacının şahsından kaynaklanması ya da davacının şahsıyla güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfiliğin önüne geçebilmek adına önem arz etmektedir.

15. Mahkeme, başvurucu hakkındaki güvenlik soruşturmasını olumsuz olarak kabul ederken başvurucunun 2012 yılında PKK/KCK terör örgütü gençlik yapılanması DYGM içinde faaliyet gösterdiğine dayanmıştır. Ancak Mahkeme gerekçeli kararında söz konusu tespiti yalnız aktarmakla yetinmiş, olay ve olguları itibarıyla bu tespitin dayanaklarını herhangi bir şekilde değerlendirmemiş ve bu olay ve olguların başvurucunun yapacağı göreve olan olumsuz etkisini açıklamamış, bu bağlamda başvurucunun 2012 yılında bu yapının içindeki faaliyetlere katıldığı, bu faaliyetlerde ne görevler aldığı gibi hususları irdelememiştir.

16. Kural olarak derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise istinaf mercii kararında ilgili ve yeterli gerekçe aranacaktır. Somut olayda Mahkeme kararında ilgili ve yeterli bir gerekçe bulunmadığından Bölge İdare Mahkemesi tarafından Mahkeme kararına atıf yapılması yeterli görülmemiştir.

17. Sonuç olarak istihbari bilgilerin idari işlemi neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer almadığı görülmektedir. Derece mahkemeleri başvurucu hakkında elde edilen bilgileri herhangi bir şekilde değerlendirmediğinden yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

19. Başvurucunun, haksız bir şekilde görevine atanamaması nedeniyle masumiyet karinesinin de ihlal edildiğini ileri sürdüğü görülmekte ise de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden masumiyet karinesinin ihlal edildiğine yönelik iddiası hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu; ihlalin tespitine karar verilmesini talep etmiştir. Başvurucunun tazminat talebi bulunmamaktadır.

21. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 15. İdare Mahkemesine (E. 2018/1089, K.2018/1789) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VELİ AYDEMİR

B. No: 2019/14185 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/14185

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VELİ AYDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/14185)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Veli AYDEMİR

Vekili : Av. Türkan DEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, organ nakline izin verilmemesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Karaciğer kanseri ve siroz hastası olan başvurucu, karaciğer nakline izin verilmesi amacıyla İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü Organ Nakli Etik Komisyonundan (Etik Kurul) talepte bulunmuştur. Etik Kurul 21/2/2018 tarihinde talebin reddine karar vermiştir.

3. Başvurucu 27/3/2018 tarihinde İstanbul 6. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davası açmıştır. Mahkemece 30/10/2018 tarihinde davanın kabulü ile işlemin iptaline karar verilmiştir. Gerekçede; Etik Kurulun kararında, organ bağışının yasal hükümlere veya etik kurallara aykırı bir amaçla yapıldığı yönünde hukuken geçerli ve somut bir bilgi ve belgeye yer verilmediği vurgulanarak başvurucunun hastalığının tedavisinin sadece karaciğer nakli ile mümkün olduğu belirtilmiştir.

4. Davalı İdare istinaf talebinde bulunmuştur. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Yedinci İdari Dava Dairesi (Daire) 18/2/2019 tarihinde Mahkemenin kararının kaldırılmasına ve davanın

kesin olarak reddine karar vermiştir. Gerekçede; Etik Kurul dosyasında bulunan başvurucunun ve bağışçının beyanlarına yer verilerek, tarafların beyanları arasında çelişkiler bulunduğu gibi başvurucu ile bağışçı arasında organ nakli yapılması için gönüllü olunabilecek düzeyde yakınlık bulunmadığı tespitine yer verilmiştir.

5. Nihai karar, başvurucu vekili tarafından Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi (UETS) üzerinden elektronik ortamda 19/3/2019 tarihinde açılmıştır.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de başvuru süresidir. Süre, başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul hükmüdür (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

8. Anayasa Mahkemesi Mehmet Özcan (B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27) kararında, tebligatın elektronik tebliğ yöntemi ile yapıldığı hâllerde elektronik tebligatın açıldığı tarihte başvuruculaların bireysel başvuruya ilişkin gerekçeli nihai karardan haberdar olunduğunu kabul etmiş ve bireysel başvuru süresinin bu tarihten başlayacağını belirtmiştir.

9. Somut olayda bireysel başvuruya konu edilen istinaf talebinin kabulü kararını içeren tebligat, UETS'te elektronik olarak 19/3/2019 tarihinde başvurucu vekili tarafından açılmıştır. Başvurucunun elektronik tebligatın yapıldığı 19/3/2019 tarihinden itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunması gerekirken bu tarihi geçirdikten sonra 22/4/2019 tarihinde yaptığı bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

LOKMAN ASLAN

B. No: 2019/16151 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/16151

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

LOKMAN ASLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/16151)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Aydın AYGÜN

Başvurucu : Lokman ASLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun odasında yapılan aramada ele geçen dokümanların içeriğinden dolayı disiplin cezasıyla cezalandırılması nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, hükümlü olarak Elâzığ 2 No.lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

3. Başvurucunun odasında yapılan arama sonucunda başvurucuya ait olan kırmızı kaplı bir defter ele geçirilmiştir. Dokümana ilişkin yapılan inceleme sonucunda başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

4. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu (Disiplin Kurulu) disiplin soruşturması sonucunda suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapma veya yaptırma eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle başvurucu hakkında 11 gün hücreye koyma cezası verilmesine karar vermiştir. Disiplin Kurulu kararında, defterin içeriğinde PKK terör örgütünü öven, örgüt üyelerini eğitici ve örgüte yönelmeyi teşvik edici ifadeler yer aldığını belirtmiştir.

5. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Elâzığ İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği)

şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği, Disiplin Kurulu kararının usul ve yasaya uygun olduğunu ifade ederek şikâyetin reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına karşı itiraz yoluna başvurmuştur. Elâzığ 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) İnfaz Hâkimliği kararında herhangi bir isabetsizlik bulunmadığından bahisle anılan itirazı reddetmiştir.

7. Başvurucu, nihai kararı 6/5/2019 tarihinde öğrendikten sonra 10/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucu; bir kitaptan aldığı notlardan oluşan defterine el konulduğunu ve bu notlar nedeniyle hakkında disiplin cezası uygulandığını, aldığı notların içeriğinde herhangi bir şekilde örgüt propagandasının yer almadığını belirtmiştir. Başvurucu ayrıca başvuru konusu dokümanların Ceza İnfaz Kurumunun incelemesinden geçmesine rağmen disiplin cezasına konu edildiğini ve hakkındaki disiplin soruşturmasının usulüne uygun olarak yapılmadığını belirtmiş ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Anayasa Mahkemesinin somut olaya benzer olaylarda verdiği bazı kararlara ve Disiplin Kurulunun ve derece mahkemelerinin gerekçelerine yer verilmiştir. Daha sonra Bakanlık, başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapılırken görüşte değinilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü şikâyetlerini genel olarak yenilemiştir.

12. Bazı dokümanları Ceza İnfaz Kurumundaki odasında bulundurması nedeniyle başvurucu hakkında verilen disiplin cezasına yönelik şikâyetlerin bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Eşref Arslan, B. No: 2014/14655, 18/7/2018, § 33; Gıyasettin Aydın (2), B. No: 2017/17252, 1/7/2020, § 26).

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Ceza İnfaz Kurumunda bulundurduğu dokümanlar nedeniyle hakkında disiplin cezası uygulanan başvurucunun ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur.

15. Müdahaleye dayanak olan 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (l) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı, müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amaçları kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için

zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

16. Herkes gibi hükümlü ve tutuklular da Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65) ve bu bağlamda ifade özgürlüğüne de sahiptir (Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Öte yandan ifade özgürlüğünün mutlak bir hak olmadığı ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlandırılabileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

17. Disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğinde olan 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesi uyarınca, kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Memiş Berber, B. No: 2017/38744, 20/10/2021, § 22).

18. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumunda yapılacak bir eylemin 5275 sayılı Kanun'un 39. ile 44. maddeleri arasında öngörülen disiplin suçunu oluşturduğu açık olsa dahi bu durumun disiplin cezası verilmesi için tek başına yeterli olmayacağını, eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir, B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 22). Dolayısıyla somut olayda başvurucunun bulundurduğu dokümanların kurumdaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek nitelikte kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı incelenmelidir.

19. Somut olayda başvurucu hakkında, bulundurduğu defterin içeriği nedeniyle disiplin cezası uygulanmıştır. İdarenin kararında, genel bazı açıklamalarda bulunulmuş olup defterin içeriğindeki hangi sözlerin suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapma kapsamında kaldığı noktasında bir değerlendirme yapılmamıştır. Derece mahkemelerinin de bu hususları somutlaştırmadıkları görülmektedir. Öte yandan başvurucu, başvuru konusu dokümanların daha önce Ceza İnfaz Kurumu idaresi denetiminden geçtiğini ileri sürmüştür. Yetkili mercilerin kararlarında anılan iddiaya ilişkin bir değerlendirme bulunmadığı da belirtilmelidir. Son olarak ilgili idare ve derece mahkemelerinin kararlarına bakıldığında başvurucunun dokümanları bulundurmasının Kurum düzeni ve güvenliği üzerindeki etkisi yönünden de hiçbir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır.

20. Sonuç olarak somut olayda başvurucunun bulundurduğu dokümanlarla suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapma eylemini işlediği somut olgulara dayalı olarak ortaya konulamamıştır. Başvurucunun 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesinde öngörülen

kurumda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması için zorunlu mevzuat ve emirleri ihlâl ettiği de Disiplin Kurulu ve derece mahkemelerince değerlendirilmemiştir.

21. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerinin ilgili ve yeterli olup olmadığını denetler (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 60; hükümlü ve tutuklulara uygulanan disiplin cezaları bağlamında bkz. Eşref Arslan, §§ 50-54; Abdulhamit Babat (3), B. No: 2015/3370, 9/1/2020, §§ 33-37). Somut olayda idare ve derece mahkemeleri, başvurucunun eylemi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterememiştir. Bu nedenle başvurucunun ifade özgürlüğüne 11 gün hücreye koyma cezası vermek suretiyle yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğunun gösterilemediği değerlendirilmiştir.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılanma talebinde bulunmuştur.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Elâzığ İnfaz Hâkimliğine (E.2019/725, K.2019/916 sayılı karar) GÖNDERİLMESİNE,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATİH ALAKUŞ

B. No: 2019/16570 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/16570

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATİH ALAKUŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/16570)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucu : Fatih ALAKUŞ

Vekili : Av. Burak ÇOLAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı sırasında kolluk görevlilerinin fiziksel şiddet uyguladığı şikâyeti ile ilgili olarak etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden erişilen, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) soruşturma dosyasında yer alan bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 4/5/2018 tarihinde, hakkındaki arama kararına istinaden ikametgâhında yakalanmış ve gözaltına alınmıştır. Yakalama Tutanağı'nda başvurucunun direnmesi nedeniyle kendisine direncini kıracak ölçüde, kademeli olarak zor kullanıldığı, yüzüstü yere yatırıldığı, kelepçe takılarak yakalandığı, yakalamadan sonra hazır edilen A.Ç ve E.Z.B. huzurunda arama yapıldığı belirtilmiştir. Başvurucu, tutanağı imzalamaktan imtina etmiştir.

9. Başvurucunun 4/5/2018 tarihinde yakalandıktan sonra devlet hastanesinden alınan ilk genel adli muayene raporunda "Darp cebir izine rastlanmadı, sol yanağında hiperemi mevcut." olduğu tespitine yer verilmiştir. Gözaltı sürecinde 5/5/2018, 6/5/2018 ile 7/5/2018 tarihlerinde alınan genel adli muayene raporlarında ise herhangi bir darp ve cebir izi tespit edilemediği ifade edilmiştir.

10. Başvurucunun 7/5/2018 tarihinde gözaltında zorunlu müdafi huzurunda verdiği ifadesinin yakalanma olayına ilişkin kısmı şöyledir:

"4/5/2018 günü annemin evinde bulunduğum esnada kapı zili çaldı kapıyı açtığımda polislerin olduğunu bana aranmam olduğunu ve evde arama yapacaklarını söylediler bende aranmam olduğunu bildiğim için tamam dedim ve polislerle evi ararlarken arama esnasında polislerle yanlış anlaşılma nedeniyle ufak bir tatsızlık yaşandı ve sonradan tatlıya bağlandı. Evde yapılan aramada bana ait laptop ... incelemek için alarak beni Ankara Emniyet Müdürlüğüne getirdiler..."

11. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Pararlel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan 7/5/2018 tarihinde tutuklanmıştır. Başvurucu, tutuklandıktan sonra yerleştirildiği ceza infaz kurumuna kabulü sırasında ceza infaz kurumu görevlilerine 4/5/2018 tarihinde kendisini gözaltına alan polislerin sol çenesine iki yumruk attığını ve dişinin bir parçasının kırıldığını ifade etmiştir. Bunun üzerine başvurucu, ceza infaz kurumu idaresi tarafından darp ve cebir raporu alınmak üzere hastaneye sevk edilmiştir. Ayrıca ceza infaz kurumunca hazırlanan tutanakta başvurucunun vücudunun herhangi bir yerinde gözle görülür darp ve cebir izi olmadığı da belirtilmiştir.

12. Başvurucunun 7/5/2018 tarihinde sevk edildiği Dr. Nafiz Körez Sincan Devlet Hastanesi tarafından "Sol üst çene 3. molar dişte 0,1x0,1 cm2 mikro kırık tespit edildiğine, kanama odağı izlenmediğine, mukozalar intakt izlendiğine ve kırığın zamanına dair bir çıkarım yapılamadığına..." ilişkin geçici rapor düzenlenmiştir. Başvurucunun bir gün sonra Sincan Ağız ve Diş Sağlığı Merkezinde yapılan muayenesi neticelesinde "Radyolojik ve oral muayenesinde tüm yumuşak dokuların (dil yanı, diş eti vb.) normal durumda olduğu, üst sol 3. molar dişte 0,1x0,1 cm palatinal yüzeyde kırık tespit edildiği..." ifade edilmiştir.

13. 10/5/2018 tarihinde ceza infaz kurumu idaresi, başvurucunun yaralanmasına ilişkin olarak ifadesini almıştır. Başvurucunun ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"4/5/2018 tarihinde annemin evinde bulunmakta iken akşam hava kararmasına yakın kapı zilinin çalması ile kapıyı açtım bu esnada evde tek başımaydım. Kapıyı açtığımda 10-15 kişi olduğunu tahmin ettiğim polisler beni ters kelepçe ile kelepçeleyerek yere yatırdılar. Eve

girerek arama yaptılar. Evin içerisinde bana sorulan bütün sorulara cevap verdim. Arama yaptıkları esnada önüme evde bulunan zarları getirdiler. Kendi aralarında zarı atalım kim büyük atarsa o döver diyerek konuştular. Sonrasında zarı büyük atan bana bir tane vurdu. Kafama, enseme vurmak suretiyle darp ettiler. Sonrasında yerden kaldırdılar ve arabaya götürdüler. Arabada bana bir polis memuru soru sordu bende söylemek istemediğimi söylediğim sol çeneme doğru iki yumruk attı. Dişim o anda kırıldı. Bu kişilerin Narkotik Polisi olduklarını daha sonra öğrendim. Üç gün kadar nezarethanede kaldım burada her hangi bir darp yada kötü muameleye maruz kalmadım..."

14. Ceza infaz kurumu idaresi başvurucunun ifadesi ile sağlık raporlarını 14/5/2018 tarihinde Başsavcılığa göndermiştir.

15. Başsavcılık 30/5/2018 tarihinde başvurucunun yargılandığı mahkemeden arama, elkoyma, gözaltına alma, müdafi ile görüşme gibi kolluk güçleri tarafından tutulan tüm tutanaklar ile kolluk, savcılık, hâkimlik ifadelerinin birer suretinin gönderilmesini istemiştir. Ayrıca 7/6/2018 tarihinde, başvurucunun detaylı muayene bilgileri ile başvurucunun hangi saatte ceza infaz kurumuna alındığı bilgisini ceza infaz kurumundan talep etmiştir. Soruşturma devam ederken Başsavcılık 2/7/2018 tarihinde Emniyet Müdürlüğüne talimat yazarak Arama Tutanağı doğrultusunda başvurucunun yakalanması sırasında görevli olan ve yakalanıp Emniyet Müdürlüğüne sevki sırasında ekip aracında bulunan görevli personelin bildirilmesini istemiştir. Mahkemeden istenen bilgiler 5/6/2018 tarihinde, ceza infaz kurumundan istenen bilgiler ise 18/6/2018 tarihinde Başsavcılığa gönderilmiştir.

16. Başvurucunun müşteki sıfatıyla ifadesi Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla alınmıştır. Başvurucunun 29/6/2018 tarihli ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Olay tamamen 10/5/2018 tarihinde anlattığım gibi olmuştur. Bana ufak tefek darbelerle vurdular ancak bunlar önem arz eden şeyler değildi bana göre. Ancak arama işlemi sona erip beni ekip arabasının arka tarafına oturttuktan sonra aracın açık olan sol arka kapısından aramaya da katılan polis memurlarından biri yumrukla yüzümün sol tarafına iki kez yumruk attı. Yanağıma gelen bu darbe sonucunda o taraftaki dişlerimden biri küçük çapta da olsa kırıldı. Sonra aynı polis memuru aracın sağdaki kapısından bindi benim sağ tarafıma oturdu. Önde şoför ve yanında biri daha vardı. Şoför de arkaya doğru koluyla hamle yaptı ancak o bana vuramadı. Şoförün yanında oturan polis memuru ise bana herhangi bir müdahalede bulunmadı. Hiç bir şey yapmadı. Şoför koltuğunda oturan o... çocuğu diyerek bana hakarette etti. Sonra beni emniyete götürmeden önce hastaneye rapor almak üzere götürdüler. Orada muayenemi yapan doktora yüzümden darbe aldığımı dişimin kırıldığını söyledim. Ağzımın içini muayene etti kırığı da kendisi de gördü. Bana seni bir diş hastanesine sevk etmem gerekecek dedi. Bu sırada yanımızda polisler yoktu. Akabinde polisler içeriye girdi beni dışarıya çıkarttılar. Bu polis memurları beni araçla evden alıp doğrudan hastaneye getiren bana yumruk atan ve aracın şoförlüğünü yapan polislerdi. Sonra bu doktor benim mevcut durumumu bu rapora yazmamış. Sadece yüzümde kızarıklık olduğunu belirtmiş. Bundan sonra cezaevine girinceye kadar hastaneye hiç götürülmedim. Raporlarım emniyete gelen doktorlar tarafından düzenlendi. Sonrasında bana arama ve yakalamaya ilişkin bir tutanak imzalatmak istediler. Bu tutanakta benim polis memurlarına mukavemet ettiğim yazıyordu. Ben polis memurlarına mukavemet etmedim. Bu sebeple de tutanağı imzalamadım. Benim darp edildiğim sırada tutanakta imzaları bulunan komşularımız yanımızda değillerdi. Ben beni darp eden dişimin kırılmasına sebebiyet veren polis memurunu fiziksel olarak şuan tarif edemem ancak görsem tanırım. Yanlış hatırlıyor olabilirim ancak bu polis memuruna Ö. diye hitap ediyorlardı. Cezaevine girdikten sonra

durumumu anlattım. Ben şikayetimi daha sonra açıklayacağımı belirttim. Şikayetçi olacaksam da araç içerisinde bana yumruk atarak dişimin kırılmasına sebebiyet veren polis memurundan ve aracın şoförü olup bana küfür eden polis memurundan şikayetçi olacağım. Ayrıca gözaltına alındığımda ilk raporu düzenleyen doktor eğer benim durumumu tespit etmiş ancak buna rağmen bu raporu düzenlemiş ise ondan da şikayetçi olabilirim. Şikayetçi olup olmayacağımı daha sonra açıklayacağım..."

17. Başvurucu, kolluk kuvvetleri aracı içinde kendisine şiddet uygulayarak dişini kıran ve küfreden polis memurlarından, ilk muayenesini yapan doktordan şikâyetçi olduğuna ilişkin 11/7/2018 tarihli dilekçeyi Başsavcılığa göndermiştir. Başvurucu, dilekçesinde önceki ifadesini tekrar etmiş; kendisine şiddet uygulayan polisin daha önceden kendisi gibi gözaltına alınan kişilere yapılan işkence fotoğraflarından birini göstererek ölümle ve işkenceyle tehdit edildiğini, hakaret ve onur kırıcı sözlerin kendisini ruhsal olarak derinden etkilediğini belirtmiştir.

18. Cumhuriyet savcısı, başvurucunun ikametgâhında yapılan arama işlemine eşlik eden komşuları A.Ç. ile E.Z.B.nin (21/6/2018, 26/6/2018 tarihlerinde) ve başvurucunun yakalanması ve gözaltına alınması sırasında görevli olan polis memurlarının (23/10/2018 tarihinde) tanık olarak ifadelerini almıştır. İfadelerin ilgili kısımları şöyledir:

i. A.Ç: "...Olay günü polisler bina yöneticisi olduğumdan dolayı yapılacak aramada hazır bulunmam için beni çağırdılar. Ben uykudan yeni kalkmıştım. Polislerle eve çıktığımda Fatih ALAKUŞ yerde çömelmiş olarak elleri arkadan kelepçeli idi. Bir iki dakika içerisinde de on kadar polis memuru Fatihi alıp götürdüler. Götürmeden öncede park halindeki aracındada arama yaptılar. Ben Fatihi gördüğümde kendisine çok dikkatli bakmamış olmakla birlikte vücudunda herhangi bir darp cebir emaresi görmedim. Benim bulunduğum anlarda Fatih'in görevlilere mukavemeti polislerinde bu mukavemet nedeniyle zor kullanmaları gibi bir olay gerçekleşmedi. Belki ben gitmeden önce olmuş olabilir. Tutanakta imzası bulunan E.Z.B. benden önce olay yerindeydi. Daha detaylı bilir. Fatih Alakuş'u ekip arabasına arka koltuga bindirdiklerini, ekip arabasinin ayrıldığını gördüm. Bu görgüm dahilinde araç içerisinde Fatih Alakuş'a yumruk atıldığını görmedim. Olsaydı görürdüm. Ancak görüş alanımdan çıktıktan sonra olduysa bilemem."

ii. E.Z.B.: "...aşağı inerken evinin içerisinden sesler duydum. Hemen akabinde kapı açıldı, bir polis memuru Fatih Alakuş ile ilgili yakalama ve ev araması yapacaklarını, benim de şahit olarak bulunmamı söylediler ve yöneticiyi [A.Ç.] de sordular. Beni evin içerisine aldılar, Fatih Alakuş elleri arkada diz üstü çökmüş vaziyette antrede duruyordu. 8-10 kadar polis memuru vardı. Fatih Alakuş'u ilk gördüğümde yüzünde veya vücudunda kanama veya belirgin darp cebir izi görmedim. Ancak her iki yanağı da oldukça kırmızıydı. Bunu fark ettiğimi hatırlıyorum. Benim bulunduğum süreçte yumruk ile tokat ile veya benzeri şekilde herhangi bir aletle Fatih Alakuş'un darp edildiğine şahit olmadım ancak polis memurlarından bir tanesinin elinde plastik sineklik vardı. Gelip geçerken Fatih Alakuş'un başına ve yanağına vuruyordu. Bu vuruşları şiddetli değildi ancak bana göre acı verebilecek mahiyetteydi. Diğer bir polis memuru ise gelip geçerken eli ile Fatih Alakuş'un başına bir kaç kere tokat atar gibi vurmuştu. Bu vuruşlarda Fatih Alakuş'ta yaralama oluşturacak mesala sendelemesine, düşmesine sebebiyet verecek ağırlıkta değildi ancak yine bana göre acı duymasını sağlayacak şiddetteydi. Bu şekilde tokat atan polis memuru gelip geçerken Fatih Alakuş'a FETÖ'ye söversen bir daha vurmayız demişti. Ayrıca aynı şahıs Gülen'in ayağının altını öpermisin de demişti. Fatih Alakuş da buna cevap vermemişti. Polis memurları evin içerisinde dolaşıyorlardı, ben ne yaptıklarını çok anlamadım. Bir süre sonra

yönetici geldi, oda benimle birlikte bekledi. A.Ç. geldikten sonra bahsettiğim eylemleri polisler tekrarlamadılar. Daha sonra işlemlerin bittiğini söylediler, daha sonra tutanağı getirip imzalatacaklarını söylediler. İki saat kadar sonra polisler bir tutanak getirdiler bende imzaladım. Benim bulunduğum süreçte Fatih Alakuş polis memurlarına herhangi bir direniş ve mukavemette bulunmadı..."

iii. T.G.: "Tutanak içeriğindeki bilgiler doğrudur. Kapıyı çaldık. Adı geçen müşteki kapıyı açtı. Polis olduğumuzu arama kararı bulunduğunu kendisine belirttik. Aramaya geçeceğimiz sırada müşteki niye giriyorsunuz eve, ne oluyor siz kimsiniz tarzında sözler ile tepki gösterdi. Arama sırasında kelepçe takılmak istendiğinde de bunu taktırmamak için fiziki bir direniş gösterdi. Erkek olan polis memuru olan arkadaşlar sadece bu direnişi kıracak şekilde müştekiye zor kullandılar. Bu zor kullanma sırasında da herhangi bir darp gerçekleşmedi. Mevcut mukavemetini kıracak yere yatıracak şekilde zor kullanıldı. Bunun dışında arama sırasında müştekiye yönelik polis memuru arkadaşların herhangi bir kötü muamelede bulunduğuna dair birşey görmedim. Ben zira arama için odaya geçmiştim. Müştekinin ifadesinde belirttiği gibi zarı kim büyük atarsa o dövsün denilerek müştekinin darp edildiğine de bu sebeble şahit olmadım. Müşteki arama sırasında ilk başlarda belirttiğim şekilde bağırarak, taşkınlık gösterdi. Zorluk gösterdi. Hatta bu sebeble komşularda kapı önüne de gelmişlerdi. Bana okumuş olduğunuz hazurun tanığın ifadesinde belirtildiği gibi bir polis arkadaşımızın elindeki sineklikle gelip geçerken müştekiye tokat atıldığı, bir polis memurunun müştekiyi Fetö'ye sövmeye zorladığını, müşteki bunun üzerine küfürler edince siz işte böylesiniz şeklinde sözler söylediğine şahit olmadım. Böyle süreklilik arz edecek bir eylem gerçekleştirilmiş olsa bende görür duyardım. Böyle birşey olmadı. Darp ve arama işlemleri bitince hep birlikte evden ayrıldık. Müşteki de yanımızdaydı. Benim dikkatimi çekecek şekilde darp cebir izi görmedim. Aşağı indikten sonra biz başka araca bindik şüpheliyi başka araca bindirdiler..."

iv. Polis memuru Y.B. de işlemi ve müştekiyi hatırlayamadığını ancak ne müştekinin ifadesinde belirttiği gibi "Zar atalım, büyük gelen dövsün." denilerek darbedilen ne de hazırun tanığın ifadesinde olduğu gibi sineklik veya tokatla sürekli vurularak darbedilen, FETÖ'ye sövmeye zorlanıp küfrettirildikten sonra "Siz işte böylesiniz." şeklinde söz ve davranışların sergilendiği herhangi bir olaya şahit olmadığını ifade etmiştir.

v. Komiser O.Y.: "Arama yapacağım adrese ekip olarak gittik. Bayan arkadaşlar kapıyı çaldılar. Bayanlar çaldığı için müşteki kapıyı açtı. Bizi ondan sonra gördü. Biz bu yöntemi deliller kaybolmadan kapı açılsın diye sürekli uyguluyoruz. Bizi karşısında görünce bağırıp çağırmaya başladı. Ne yapıyorsunuz siz tarzında sözler söyledi. Şahısı muhafaza altına almak ve kelepçelemek istediğimizde el ve kollarıyla mukavemet gösterdi. Kelepçe takılmasını engellemeye çalıştı. Bunun üzerine ekipteki arkadaşlarım şahsın mukavemetini engelleyecek şekilde yüz üstü yere yatırarak zor kullanıp kelepçelediler. Bu haldeyken arama işlemlerini gerçekleştirebildik. Evde arama yapıldığı sırada müştekinin iddasında belirtildiği gibi evde bulunan zar atılarak büyük atanın müştekiye vurması belirttiğiniz tanığın ifadesinde belirtildiği gibi sineklikle tokatla sürekli müştekiye vurulması, hakaret ettirilmesi gibi söz ve davranışlar müştekiye karşı gerçekleştirilmemiştir. Daha sonra ekip olarak müştekiyi de alıp evden ayrıldık. Müştekinin rapor alınması işlemlerini de Ö. ve S. gerçekleştirdiler. Onların aracıyla müşteki götürüldü. Müşteki o ekip arabasına bindirilirken ve harekete başladığı sıralarda ben onları görüyordum. Müştekinin iddiasında belirtildiği gibi bu aşamada müştekiye yumrukla vurulduğuna şahit olmadım. Olsaydı fark ederdim. Hatta bunun için gereğini de yapardım. Zaten etraftaki sivil şahıslarda toplanmıştı. Onların

yanında iken böyle bir eylem gerçekleştirmek olağanda değildir. Müştekinin S. ve Ö. tarafından doktora götürüldüğünde, doktorun dişinin kırıldığını görmesine rağmen polislerin etkisiyle bunu raporuna yazmadığı hususu da doğru olamaz. Zira şahıs gözaltında iken sürekli rapor alınıyor. O doktorlardan bir tanesi bunu tespit ederse o zaman gözaltında gerçekleşmiş gibi olacağından biz ilk raporunu aldırırken neyi varsa özellikle yazılmasını isteriz. Aksine bizim doktorlardan istediğimiz ayrıntılı bir inceleme yapmalarıdır. Sonraki işlemleriyle ben ilgilenmedim. Şahsı evden çıkarttığımız sırada herhangi bir yara bere izide fark etmedim. Ancak bir yara veya dişinde bir kırık oluştu ise bu arama sırasında gösterdiği mukavemet nedeniyle şahsı zor kullanıp yere yatırmak zorunda kaldığımız sırada gerçekleşmiş olabilir."

19. Cumhuriyet savcısı, kolluk kuvvetleri aracında görevli olan polis memurlarının (18-20/12/2018 tarihlerinde) ve başvurucunun gözaltına giriş muayenesini yapan doktorun (15/1/2019 tarihinde) şüpheli sıfatıyla savunmasını almıştır. İfadelerin ilgili kısmı şöyledir:

i. Ö.D: "Arama sırasında müşteki evin içerisinde sürekli dolaşarak 'annemin evinde ne arıyorsunuz, arayamazsınız, siz kimsiniz' tarzında sözler sarf etmeye başladı. Kendisine oturmasını belirtmemize rağmen devam etti, bunun üzerine kelepçe uygulamak istedik, kelepçe uygulamasına mukavamet gösterdi. Şahsı yüzüstü yere yatırıp sırtına ve başına da bastırarak kelepçeyi takmak durumunda kaldık. Müştekinin iddiasında belirtmiş olduğu gibi ev içerisinde bulduğumuz zarı atarak şahsı darp ettiğimiz iddiası doğru değildir. Böyle bir olay gerçekleşmemiştir. Ayrıca okumuş olduğunuz tanığın beyanında belirtildiği gibişahsa vurulmadı, küfür etmeye zorlama, aşağılayıcı söz ve davranışlar gerçekleştirilmemiştir. Arama sonlandıktan sonra şahsı kelepçeli olarak aşağıya indirdik, bizim ekip arabasına arka koltuğa oturttuk, bende yanına oturdum. S. şoförlük yaptı. İddia ettiği gibi araç içerisinde ne ben ne de S. yumruk atarak veya başkaca herhangi bir hareketle şahsı kasten yaralamadık. Yine iddiasında belirtildiği gibi araç şoförü olana S. tarafından müştekiye vurulmaya çalışıldığı, belirtilen sözle hakaret edildiği iddiası doğru değildir. Biz şahsı Devlet Hastanesine gözaltına giriş raporunu almak üzere götürdük. Ancak iddiası gibi doktoru etkileyerek bulgularının rapora geçirilmesini engellediğimiz doğru değildir. Biz aksine gözaltına alınırken tüm bulguların rapora eksiksiz yazılmasını sağlamaya çalışıyoruz, zira aksi halde bu bulgular gözaltında iken kötü muameleden oluşmuş intibanı yaratabilir. Bunu özellikle gözetiyoruz. Bu sebeple iddiası doğru değildir. Yukarıda belirttiğim gibi mukavamet göstermesi nedeniyle orantılı ölçüde zor kullanarakkendisini yüzüstü yere yatırıp sırtına ve başına da baskı uygulayarak kelepçe takmıştık."

ii. S.K. da Ö.D. ile aynı yönde ifade vermiştir.

iii. M.T.U.: "Ben ... Devlet Hastanesinde Operator doktor olarak görev yapmaktayım. Bana göstermiş olduğunuz Adli Muayene raporunu ben düzenledim. Üzerindeki imza ve yazı bana aittir. Müştekiyi hatırlamıyorum. Ancak bu şekilde adli muayene için görevlilerce getirilen şahısları polislere odadan çıkmalarını da söyleyerek yanlız muayene etmekteyiz. Darp edildiğini belirtmesi durumunda özellikle ayrıntılı muayenesini gerçekleştirmekteyiz. Müştekinin beyanında belirtmiş olduğu gibi darp edildiğini, ağız içinde diş kırığının bu şekilde oluştuğunu beyan etmesine rağmen ve benimde muayene ederek bu durumu tespit etmeme rağmen raporuma yazmadığım hususu doğru değildir. Öyle bir niyetim olsa "sol yanakta hiperemi mevcuttur" diye bir ibarede yazmazdım. Ayrıca müştekinin iddiasında belirttiği gibi polis memurlarının odaya gelerek beni etkilemeleri doğrultusunda raporu düzenlediğimde kesinlikle doğru değildir. Böyle bir olay hiçbir zaman olmadı. Hele hastaya dişe göndermem gerekiyor dedikten sonra bundan vazgeçerek bu şekilde rapor

düzenlediğim vaka olmamıştır. Böyle bir davranışımda mümkün değildir. Polis memurları ancak bir tehlike oluşturacağı intibaı yaratan kişilerin muayenesi sırasında benimde onayımla odada bulunurlar. Bunun dışında bulunmazlar. Şahıs hakkında cezaevi idaresi aracılığıyla düzenlenen raporları incelediğimde 0,1x0,1 cm büyüklüğünde yüzeyde kırık olduğu belirtilmektedir. Bu oldukça küçük bir bulgudur. Ayrıca ifade edilmedikçe ve ayrıntılı muayene yapılmadıkça fark edilmemiş olabilir. Bu şekilde diş kırığı bulunduğunu belirten bir hastada olmadı. Bu itibarla atılı suçlamayı kabul etmiyorum."

20. Başsavcılık, durum bildirir sağlık raporları arasındaki çelişkinin giderilmesi ve başvurucunun yaralanmasının sebeplerinin netleştirilmesi için Adli Tıp Uzmanı E.G.yi bilirkişi olarak görevlendirmiştir. Bilirkişi 24/1/2019 tarihli raporunda şu değerlendirmede bulunmuştur:

"Fatih Alakuş'un diş hekimi muayenesi sonucunda tespit edilmiş bulunan sol üst çenedeki 3. Molar (azı) dişinin, damak yüzeyindeki (0.1x0.1 cm lik) mikro kırığın, çok küçük bir kırık olması, ağız içinde, yanak mukozasında, diş etlerinde travmatik bir yaralanma mevcut olmaması ve kişi tarafından da sözlü olarak travma beyanı bulunmaması halinde, yapılan genel adli muayene işlemi esnasında tespit edilmesi mümkün değildir.

Kaldı ki kişinin ilk gözaltı giriş muayenesi sırasında bu durum tespit edilmediği gibi, kişinin 2. kez yapılan göz altı çıkış muayenesinde de bu durum tespit edilememiştir. Şahıs ancak cezaevine girerken beyan etmesi üzerine bu yönde yapılan muayene sonucunda, özellikle dikkatli bir diş muayenesi yapıldıktan sonra mikro diş kırığı tespit edilebilmiştir.

Kişide diş kırığının bulunduğu bölge göz önüne alındığında, ağız içinde sol üst çenede 3.azı dişinin damağa (ağız içine) bakan lokalizasyonundaki diş kırığını meydana getirebilecek nitelikteki bir travmanın (yumruk vurulmasının) söz konusu olması halinde; bu dişin bulunduğu bölgedeki yumuşak dokularda, yanağın iç yüzünde, damakta, diş etlerinde ödem, ekimoz, hematom, raddi yara, kanama gibi söz konusu travmaya delalet edecek travmatik yaralanma bulgularının da tespit edilmesi gerekecektir.

Bu tür travmatik yaraların iyileşmesi 5-10 gün süreceğinden, kişinin 7.5.2018 ve 8.5.2018 tarihinde yapılan detaylı muayenelerinde bu travmatik bulguların mevcut olması ve tespit edilmesi gerekecektir. Ancak kişinin muayenelerinde travmatik bulguların hiç birisinin mevcut olmadığı tespit edilmiştir.

SONUÇ

Fatih Alakuş'un yapılan rutin gözaltı giriş ve gözaltı çıkış muayenelerinde, genel adli, muayenesi yapılmakta olup, kişiler beyan etmedikçe detaylı vücut muayenesi yapılmadığından, şikayete konu olan Fatih Alakuş'un dişindeki mevcut mikro kırığın tespit edilmesinin mümkün olamayacağı,

Diş kırığına neden olan künt travmaların, diş kırığı yanında yukarda belirtilen travmatik değişikliklere de neden olacağı gerçeğinden hareketle, Fatih Alakuş'un diş hekimi muayenesi sonucunda tespit edilmiş bulunan sol üst çenedeki 3. molar (azı) dişinin, damak yüzeyindeki (0.1x0.1 cm lik) mikro kırığın, iddia edildiği gibi gözaltına alınma olayları ile ilgisinin bulunmadığı, bu kırığın muhtemelen kişide daha önceden mevcut eski bir kırık olduğu... [anlaşılmıştır.]"

21. Başsavcılık 29/1/2019 tarihli kararıyla şüpheli polis memurları S.K. ve Ö.D. ile Dr. M.T.U hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı

şöyledir:

"...[T]anık O.Y.nin ifadesinde ... müştekinin ekip arabasına bindirilirken ve harekete başladığı sıralarda görüş alanında bulunduğunu, müştekinin iddiasında belirtildiği gibi bu aşamada da müştekiye yumruk ile vurulmadığını, olsaydı fark edebileceğini ifade ettiği,

...[T]anık A.Ç.nin ...müşteki iddialarını doğrular nitelikte beyanda bulunmadığı,

...[H]azurun olarak aramada bulunan diğer tanığın [E.Z.B.] ayrıca ifadesi sırasında müştekiye yönelik yumruk, tokat ve benzeri şekilde bir darp olayına şahit olmamakla birlikte arama sırasında bir polis memurunun gelip geçerken elindeki plastik sineklik ile müştekinin başına ve yanağına şiddetli olmayacak şekilde fakat kendisine göre acı verebilecek mahiyette vurduğunu, başına bir kaçkere yaralama oluşturmayacak, sendelemesine, düşmesine sebebiyet vermeyecek fakat yine kendisine göre acı duymasını sağlayacak nitelikte başına bir kaç kere tokat atar gibi vurulduğunu, polislerin müştekiden FETÖ' ye sövmesini istediklerini, müştekinin bunun üzerine küfürler ettiğini, Gülen'in ayağının altını öpermesin dendiğini ifade ettiği görülmüş ise de tanığın bu beyanlarının müşteki tarafından iddia olarak ileri sürülmediği gibi dosya kapsamında hazurun diğer tanığın vepolis memurlarından oluşan tanıklar tarafından da doğrulanmadığı,

...

Yukarıda aktarılan şekilde dosya kapsamı bilgi ve belgeler, alınan tanık beyanları, tanık beyanları ile doğrulanan şüpheli savunmaları, bilirkişi raporu bir bütün halinde değerlendirildiğinde, müştekiye yönelik olarak gerçekleştirilen adli işlem sırasındamüştekinin yukarıda belirtilen şüpheli polis memurları tarafından darp edildiğine, bu suretle diş kırığına sebebiyet verecek şekilde yaralandığına, bu süreçte müştekiye yönelik belirtilen polis memurları tarafından hakaret edildiğine, işkenceye uğrayan kişilerin görüntüleri gösterilerek ve benzer eylemlerle kötü muameleye maruz bırakıldığına, şikayet yöneltilen Dr.M.T.U'nun gerçeğe aykırı rapor düzenlendiğine, polis memurları tarafından gerçeğe aykırı rapor düzenlenmesi konusunda doktorun azmettirildiğine dair müştekininsoyut ve genel nitelikteki iddiasından başkaca, tanık beyanları ve bilirkişi raporları ile doğrulanan şüpheli savunmalarının aksine kamu davası açmaya yeterli şüpheyi oluşturacak nitelikte delil bulunmadığı anlaşılmakla,

Şüpheliler hakkında atılı suçtan sayılan nedenlerle kovuşturma yapılmasına yer olmadığına...[karar verildi.]"

22. Başvurucu, karara itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde hazırunlar evde olmadan arama işlemine başlandığını, tanığın belirttiği üzere plastik sineklikle vurularak ve FETÖ'ye sövmesi istenerek kasten yaralama suçunun oluştuğunun açık olduğunu, polis memurlarının menfaatleri için suçlamaları inkâr ettiğini, kamu davası açılması için yeterli şüphenin olduğunu, ayrıca yaşanan olayda manevi işkence suçunun oluştuğunu belirterek kararın kaldırılmasını talep etmiştir. Ankara 3. Sulh Ceza Hâkimliği itirazı 26/3/2019 tarihli kararıyla kesin olarak reddetmiştir.

23. Anılan karar 22/4/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 17/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

24. İlgili hukuk için bkz. Tahir Baykuşak, B. No: 2016/31718, 9/7/2020, §§ 25-29.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 25/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu; fiziksel saldırı ve hakaretlerin ev araması sırasında başlayıp ekip otosunda da devam ettiğini, şüpheli polislerin ifadelerinin ve kendisinin kolluk makamlarına güçlük çıkardığına ilişkin tutanağın soruşturma dosyasında olmadığını, soruşturmanın etkili şekilde yürütülmediğini belirterek kötü muamele yasağının, adil yargılanma hakkı ile etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde özetle başvurucunun Cumhuriyet savcısına verdiği ifadesinde yakındığı şekilde ekip otosu içinde kötü muameleye uğradığı iddiasını destekleyecek nitelikte bir bulguya rastlanmadığı, başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamındaki iddialarının kanıtlanmamış şikâyetlerden oluştuğu, kovuşturma yapılmasına yer olmadığı kararı gerekçesinden ayrılmayı gerektirecek maddi ve hukuki bir neden bulunmadığı, meydana geldiği iddia edilen kötü muamele eylemine ilişkin iddiaların gerçekliğini ortaya çıkarabilecek soruşturma işlemlerinin özenle yerine getirildiği, soruşturmanın etkili şekilde yürütüldüğü belirtilmiştir.

28. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

B. Değerlendirme

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

31. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları ilke olarak Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eder. Kesin gerekli olduğu hâllerde bile güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 81, 82).

32. Gözaltı veya tutukluluk gibi bireyin devletin kontrolü altında bulunduğu sırada bir yaralanma olayı meydana gelmiş ise bu olaya ilişkin olarak tatmin edici ve inandırıcı bir açıklama getirme yükümlülüğü yetkili makamlara aittir (S.D. B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 89, 90; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 95). Bunun sebebi bu tür olaylarda gerçekleşme şartlarına ilişkin bilgilerin çoğunlukla yetkili makamların erişiminde olmasıdır (Ferit Kurt ve diğerleri, B. No: 2018/9957, 8/6/2021, § 74).

33. Anayasa’nın 17. maddesi -“Devletin temel amaç ve görevleri” kenar başlıklı 5.

maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bir kimsenin devlet görevlilerinin 17. maddenin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir bir iddiada bulunması hâlinde etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci, gerektiği ölçüde kamu denetimine ve mağdurun erişimine açık olmalı; mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli; soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Ayrıca yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103; S.D. §§ 111-114; Veli Saçılık (2), B. No: 2018/24614, 18/10/2022, § 16).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Başvurucunun ikametgâhında yakalanması sonrasında kolluğun başvurucu hakkında adli muayene raporu aldığı, başvurucu gözaltındayken toplam dört rapor alındığı, bu raporların hiçbirinde darp ve cebir izine rastlanmadığının belirtildiği, sadece ilk raporda "Sol yanağında hiperemi mevcut." denildiği görülmüştür.

35. Başvurucu tutuklama kararı sonrası tutulacağı ceza infaz kurumu girişinde gözaltına alınırken kötü muameleye uğradığını iddia edince derhâl hastaneye sevk işlemi yapılmış ve başvurucu hakkında adli rapor alınmıştır. Ertesi gün ise başvurucnun ağız ve diş sağlığı merkezinde daha detaylı muayene edilmesi sağlanmıştır. Bu raporlarda 0,1x0,1 cm^2 mikro kırık tespit edildiği, kanama odağı izlenmediği, mukozalarda intakt izlendiği ve kırığın zamanına dair bir çıkarım yapılamadığı, tüm yumuşak dokuların (dil yanı, diş eti vb.) normal olduğu tespit edilmiştir. Ceza infaz kurumu idaresince başvurucunun şikâyetine ilişkin beyanı tekrar alınmış ve Başsavcılığa ihbarda bulunulmuştur. Başsavcılık şikâyet konusu olaya ilişkin olarak derhâl adli soruşturma başlatmış (bkz. § 15), başvurucu hakkında düzenlenen tutanakları temin etmiş, tanıkların ve şüphelilerin ifadesini almıştır. Başvurucu hakkında düzenlenen sağlık raporlarından diş kırığının meydana geldiği zamanın ve sebebinin tam anlaşılamaması nedeniyle bir adli tıp uzmanını bilirkişi olarak görevlendirmiştir.

36. Başsavcılık, dosya kapsamındaki bilgi ve belgeleri, alınan tanık beyanlarını, tanık beyanları ile doğrulanan şüpheli savunmalarını, bilirkişi raporunu bir bütün hâlinde değerlendirerek başvurucunun soyut ve genel nitelikteki iddiasından başka tanık beyanları ve bilirkişi raporları ile doğrulanan, şüpheli savunmalarının aksine kamu davası açmaya yeterli şüpheyi oluşturacak nitelikte bir delil olmadığı sonucuna varmıştır. Bununla birlikte kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda başvurucu hakkında alınan sağlık raporlarındaki bulgular çerçevesinde herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır. Başsavcılık bunun aksine tanık beyanlarına atıfla herhangi bir darp olmadığını kabul ederek sonuca varmıştır. Hâlbuki sağlık raporundaki bulgular çerçevesinde bir güç kullanımının bulunup bulunmadığının tartışılarak varsa güç kullanılmasının kesin olarak gerekli olup olmadığı ve kullanılan gücün başvurucunun tutumuyla orantılı olup olmadığıyla ilgili bir değerlendirme yapılması gerekirdi. Kararda bu hususlar tartışılmadığı gibi itirazı inceleyen Sulh Ceza Hâkimliği de söz konusu eksikliği gidememiştir. Dolayısıyla başvurucunun savunulabilir nitelikteki iddiaları ile ilgili olarak etkili bir ceza soruşturmasının yürütülmediği anlaşılmakla kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

37. Tespit edilen eksiklikler nedeniyle bu aşamada kötü muamele yasağının maddi boyutu yönünden inceleme yapılması mümkün görülmemiştir.

38. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

39. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden soruşturma yapılması yanında 1.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

40. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturmamakamınca yapılması gereken iş, yenidensoruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

41. Öte yandan ihlalin niteliğine göre eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle giderilebilmesi bakımından başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2018/102342) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SELMAN PORTAKAL

B. No: 2019/22543 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22543

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELMAN PORTAKAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22543)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Selman PORTAKAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işverenle güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1/2/2010 tarihinden itibaren Petkim Petrokimya Holding Anonim Şirketi (PETKİM) bünyesinde işçi olarak çalışmaktayken 22/7/2016 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesi feshedilmiştir.

3. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 4/8/2016 tarihinde dava açmıştır.

4. Aliağa İş Mahkemesi (Mahkeme) 9/2/2016 tarihinde davayı reddetmiş; kararda, başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) soruşturma dosyası bulunduğunu ancak başvurucunun FETÖ/PDY'ye üyeliği, mensubiyeti veya bu örgütle iltisaklı ya da irtibatlı olup olmadığını inceleme ve araştırmanın görevinde olmadığını belirtilmiştir.

5. Başvurucu, karara karşı 12/12/2016 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İzmir

Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 18/6/2020 tarihinde istinaf başvurusunu esas yönden incelemeksizin mahkeme kararının kaldırılmasına karar vermiş; kararda başvurucunun çalıştığı işyerinin 15/8/2016 tarihinde kabul edilen ve 1/9/2016 tarihli ve 29818 (2. mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 673 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (673 sayılı KHK) kapsamında olup olmadığının belirlenebilmesi için belgelerin ticaret sicilinden getirtilerek tespit edilmesi gerektiğini belirtmiş, kamu ve özel tüzel kişiliklere ilişkin tüm Kanun Hükmünde Kararnamelerin (KHK) değerlendirilmesi gerektiğini, işyerinin olağanüstü hâl (OHAL) KHK'larından biri kapsamında olması hâlinde ilgili KHK kapsamına göre karar verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

6. Mahkeme 14/3/2018 tarihinde davayı reddetmiş; kararda, başvurucunun çalıştığı işyerinin 673 sayılı KHK kapsamında, davanın esası hakkında beklenmeksizin derhal karar verilmesine ilişkin hükümler içeren KHK'lar kurum veya kuruluşlardan olmadığı bilgisine yer vermiştir. Başvurucu hakkında FETÖ/PDY soruşturması bulunduğunun anlaşılması üzerine PETKİM'in stratejik konumu ve güvenlik tedbirleri nedeniyle başvurucunun iş akdinin feshedildiğini, işveren açısından feshin zorunlu hâle geldiği,fesih sebebi oluştuğunu ifade etmiştir.

7. Başvurucu, karara karşı 6/4/2018 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Bölge Adliye Mahkemesi 25/4/2019 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiş; kararda, başvurucu hakkında FETÖ/PDY kapsamında İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı Terör ve Örgütlü Suçlar Bürosu Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlendiğini, İzmir 17. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ağır Ceza Mahkemesi) başvurucunun yargılamasının devam ettiğini, bu durumda taraflar arasındaki güven ilişkisinin zedelenmesine bağlı olarak PETKİM'in gerçekleştirdiği fesih işleminin geçerli bir fesih türü olan şüphe feshi mahiyetinde olduğunu ifade etmiştir.

8. Nihai karar başvurucuya 22/5/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 14/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuş, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânı olmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

9. Başvurucu, Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 2/4/2021 tarihinde FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmıştır. Kararda, başvurucunun Bylock programını indirerek 25/11/2014 tarihi ile 1/2/2016 tarihleri arasında toplamda 1.503 kez giriş yapmak suretiyle bu programı kullandığı ve ByLock içerikleri kapsamına göre ID numarasının 275753 ve "sLmNpRtkL" kullanıcı adının şifresinin "erva2011." olduğu bilgisine yer verilmiştir. Başvurucunun Bank Asyada hesabı olduğu tespitine yer verildikten sonra 2013 yılında hesap bakiyesi 0 iken 2014 yılının Ocak ayında Bankaya 2.000 TL para yatırdığı belirtilmiştir. Daha sonra 29/12/2014 tarihli katılım hesabı açılıp bakiyenin artarak 2014 yılı Ağustos ayında hesabının 3.337,85 TL olduğu, 2015 Mart ayında hesabına 8.855,69 TL para yatırdığı, 2015 Nisan ayında bakiyesini 16.028,76 TL'ye kadar artırdığı, 29/1/2014-1/12/2015 tarihleri arasında on beş katılım hesabı açtığı ifade edilmiştir. Bylock kayıtları, yazışma içerikleri, tevil yollu ikrarı, Bank Asya hesap özeti, bilirkişi raporu, tanık beyanı birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun FETÖ üyesi olduğuna ilişkin olarak cezalandırılması yönünde yeterli delil elde edildiği kanaatine varılmıştır. Söz konusu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulmuş olup yargılama halen derdesttir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne

karar verilmesi gerekir.

11. Başvurucu, hakkında kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararı bulunmaksızın, sırf hakkında yargılama olmasına dayanılarak karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucu hakkında yürütülen işe iade davasına ilişkin sürece yer verildikten sonra kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Olayda başvuranın terör örgütü ile irtibatı veya iltisakına ilişkin bir kısım tespitte bulunularak iş sözleşmesinin feshedildiği, derece mahkemelerince yapılan şüphe feshinin hukuka uygun olduğuna karar verildiği ifade edilmiştir. Hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda derece mahkemelerinin hangi nedenlerin haklı ve geçerli fesih nedeni oluşturduğuna ilişkin yorum ve değerlendirmesinin mevzuata uygun olup olmadığını denetlemenin Anayasa Mahkemesinin görevinde olmadığı ileri sürülmüştür. Öte yandan başvurucu hakkındaki tedbirlerin OHAL döneminde alınması nedeniyle, yapılacak incelemede Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

13. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, hiçbir somut gerekçe gösterilmeksizin iş akdinin feshedildiğini, suçluluğunun sabit olmadığını, yargılamanın devam ettiğini ifade etmiştir.

14. Başvuru, adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

17. Somut olayda PETKİM nezdinde 2010 yılından itibaren çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütüyle irtibatı olduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu feshin

geçersizliği ve işe iadesi istemiyle dava açmıştır. Mahkeme başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan dolayı soruşturma bulunmasına dayanarak davayı reddetmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi ise başvurucu hakkında Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde devam eden ceza yargılaması bulunması nedeniyle yapılan feshin haklı sebebe dayandığını ifade etmiştir.

18. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında kabul edildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir (çok sayıda karar arasında bkz. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı; 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararı). Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

19. Bu itibarla şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önemlidir. Bu kapsamda şüpheye neden olan durum veya olayın/vakıa -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanmalı, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmalıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önem arz etmektedir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması gerekir.

20. Somut olayda Bölge Adliye Mahkemesi başvurucu hakkında ceza mahkemesinde devam eden kovuşturma bulunmasını başvurucunun çalıştığı kurumun önemini de dikkate alarak şüphe feshi açısından yeterli kabul etmiştir. Ancak başvurucu hakkında devam ettiğini belirttiği ceza davasına dair gerekçeli kararda bir değerlendirme yapılmadığı, ceza dosyasında yer alan ve başvurucuya isnat edilen eylemlerin, bilgi ve belgelerin şüphe feshi açısından tartışılmadığı görülmüştür. Ceza yargılamasında yer alan bilgi ve belgelere ulaşılarak söz konusu verilerin iş akdinin feshine olan etkisinin değerlendirilmesinin önünde -masumiyet karinesine uygun olmak koşuluyla- herhangi bir engel bulunmamaktadır. Dolayısıyla isnat edilen eylemlerin şüphe feshi yönüyle işe iade davasında ayrıca tartışılması gerekliliği noktasında başvurucu hakkında ceza davası olduğu yönündeki tespitin fesih için yeterli gerekçeyi oluşturduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

21. Sonuç olarak gerekçeli kararda, işveren yönünden başvurucu ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığı, başvurucunun yargılamanın esasına tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği ve bu iddiaların karşılanmadığı görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

23. Başvurucunun iş akdinin haksız şekilde feshedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin de ihlal edildiğini ileri sürdüğü görülmekte ise de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden masumiyet karinesinin ihlal edildiğine yönelik iddiası hakkında kabul

edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

24. Öte yandan bu ihlal kararının başvurucu tarafından açılan davanın esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu uyuşmazlıkla ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek Mahkemenin takdirindedir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve miktar belirtmeksizin maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddiaları yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Aliağa 1. İş Mahkemesine (E.2017/275, K.2018/227) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BİLAL ARSLAN

B. No: 2019/25312 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/25312

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİLAL ARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/25312)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Bilal ARSLAN

Vekili : Av. Cihan ALPAY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle tıbbi sekreterlik görevine başlatılmama işlemine karşı açılan iptal davasında davanın sonucuna etkili iddiaların kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, 2017 yılında girmiş olduğu Kamu Personeli Seçme Sınavı sonucuna göre Kocaeli Karamürsel Devlet Hastanesine sözleşmeli tıbbi sekreter olarak yerleştirilmiştir.

3. 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (676 sayılı KHK) 74. maddesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bent uyarınca başvurucu hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun göreve ataması gerçekleştirilmemiştir.

4. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali talebiyle 27/3/2018 tarihinde dava açmıştır. Dava

dilekçesinde, hakkında herhangi bir adli yahut idari soruşturma bulunmadığı gibi kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararının da olmadığını, bu kapsamda dava konusu işlemin gerekçesinin anlaşılamadığını ve hangi sebeple atamasının gerçekleştirilmediğini bilmediğini belirtmiştir. Kamu hizmetine girme hakkının haksız ve hukuka aykırı şekilde elinden alındığını söylemiş, atanmaması yönünde tesis edilen işlemin açıkça hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

5. Ankara 2. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 12/12/2018 tarihinde güvenlik soruşturmasının olumsuz olması nedeniyle başvurucunun atanmamasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

6. Başvurucu, karara karşı 27/2/2019 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuş; hiçbir somut bilgi ve belge ortaya konulamadığı hâlde güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

7. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 15/5/2019 tarihinde istinaf talebini kesin olarak reddetmiştir.

8. Nihai karar başvurucuya 20/6/2019 tarihinde tebliğ edilmiş; başvurucu 19/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; hangi sebeple atamasının gerçekleştirilmediğinin bildirilmediğini, bu kapsamda verilen kararın usul ve yasaya aykırı olduğunu, hakkında herhangi bir soruşturma, kovuşturma yahut mahkûmiyet kararı olmadığı hâlde güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığını belirtmiştir. Güvenlik soruşturmasına esas alınan bilgi, belge ve delillerin ne idari ne de yargısal süreçte ortaya konulduğunu ifade eden başvurucu adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Bakanlık görüşünde, başvurucunun yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına konu iddialardan ve üzerine atılı eylemlerden haberdar olduğu, işleme karşı iptal davası açarak anılan işleme yönelik bilgi ve kanıtlar ile iddia ve savunmalarını yargı mercilerine sunma fırsatı elde ettiği, derece mahkemelerinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında elde edilen delilleri ilgili mevzuat çerçevesinde değerlendirmek suretiyle sonuca ulaştığı belirtilmiştir. Başvurucunun çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerine aykırı bir uygulamaya maruz kalmadığı, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunun olumsuz olmasına neden olabilecek durum hakkındaki dayanaklarını, idare tarafından bilgilendirilmemişse dahi iddia ve delillerini ileri sürebilecek kadar bilgi sahibi olduğu açıklanmıştır. Bireysel başvuru kapsamında yapılacak incelemede aktarılan hususların dikkate alınması gerektiği söylenmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Başvurucunun şikâyetleri gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Somut olayda tıbbi sekreter olarak yerleştirmesi yapılan başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz neticelenmesi nedeniyle başvurucunun ataması gerçekleştirilmemiştir. Başvurucunun işleme karşı açtığı dava da reddedilmiştir. Mahkeme kararında, başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturması neticesinde başvurucunun

devletin, milletin güvenliğine karşı faaliyette bulunan yapı ve oluşumlarla bağlantılı ve irtibatlı olduğunun değerlendirildiği ifade edilmiş; bu değerlendirmenin içeriğine ilişkin herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.

14. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen "Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak" biçimindeki alt bendin başvurucunun yerleştirildiği kadro da dâhil olmak üzere tüm devlet memurluğu kadrolarına atanabilmesi için güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması şartı getirdiği açıktır. Bu sebeple tıbbi sekreterlik kadrosuna yerleştirilen başvurucunun güvenlik soruşturmasına ve arşiv araştırmasına tabi tutulacağının öngörülebilir olduğundan kuşku duymayı gerektirecek bir neden bulunmamaktadır. Bireysel başvuruya konu kararın gerekçesinden Mahkemenin 657 sayılı Kanun'un 48. maddesine eklenen alt bentteki şartı "güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması" biçiminde yorumladığı görülmüştür.

15. Anılan kuralın Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla iptal edilmesi de bu neticeyi değiştirmemektedir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararında özel hayata saygı hakkıyla sınırlı bir inceleme yapıldığı dikkatten kaçmamalıdır. Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucu bireylerin kişisel verilerinin toplanmasının, işlenmesinin ve kullanılmasının kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilerek bu müdahaleye dayanak oluşturan kanunun hukuk devleti ilkesinin gerektirdiği kriterleri karşılayıp karşılamadığı irdelenmiştir. Anayasa Mahkemesi, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması neticesinde devlet memurluğuna atanmada esas alınacak kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına ve işlenmesine yönelik güvenceler ve temel ilkeler kanunla belirlenmeksizin bunların alınmasına ve kullanılmasına izin verilmesinin Anayasa’nın 13., 20. ve 128. maddeleriyle bağdaşmadığı sonucuna ulaşmıştır (Sebiha Kaya, B. No: 2018/34124, 20/5/2021,§ 45).

16. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece mahkemelerine ait olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu derece mahkemelerininkinin yerine koyması söz konusu olamaz. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevindedir. Bu bakımdan bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede derece mahkemelerinin söz konusu fıkranın güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanmasını gerektirdiği biçimindeki yorumu veri kabul edilecektir (Sebiha Kaya, § 48).

17. Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması şartının aranmasının kuralı belli ölçüde muğlaklaştırdığı söylenebilir. Zira güvenlik soruşturmasının olumlu neticelenip neticelenmediği konusunda ulaşılacak sonucun atamaya yetkili konumda bulunan kişi veya kişilere bağlı olarak değişmesi riski bulunmaktadır. Bu da keyfî ve ayrımcı uygulamaların gelişmesine, dolayısıyla bireylerin devlete olan güvenlerinin zedelenmesine sebep olabilecektir (Sebiha Kaya, § 49).

18. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına

karşı koruyucu önlem içermesini ifade eder (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktadagerekçeli karar hakkı hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç konumundadır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

19. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

20. Bu nedenle güvenlik soruşturmasının olumsuz olmasına bağlı olarak atanmamaya dair tesis edilen işleme karşı açılan bir davada, davacının hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığının ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin kişinin yapacağı görevi neden olumsuz etkilediğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi; söz konusu bilgiyi, davacının yerleştirildiği kurumu ve alacağı görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir. Burada önemli olan husus güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasını doğuran tespitlerin davacının şahsından kaynaklanması ya da davacının şahsıyla güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

21. Başvuruya konu olayda başvurucunun güvenlik soruşturmasında yer verilen bilgiler doğrultusunda bahsi geçen işlemin tesis edildiği belirtilmekle birlikte bu bilgilerin içeriğinin ne olduğu ve nasıl değerlendirildiği kararda belirtilmemiştir.

22. Mahkeme kararından başvurucunun güvenlik soruşturmasının neden olumsuz kabul edildiği anlaşılamamıştır. Kararın dayanağı olan bilginin içeriğinde yer alan tespit aktarılmamış; bu nedenle güvenlik soruşturmasının neden olumsuz sonuçlandığı, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilginin başvurucunun yapacağı görevi nasıl etkilediği ortaya konulmamıştır.

23. Kural olarak derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvuruculların ileri sürdüğü esaslı itirazların istinaf mercii tarafından gerekçeli şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının ilk derece mahkemesince kararda tartışılmamasına ve gerekçe oluşturulmamasına rağmen başvurucunun ileri sürdüğü esaslı iddiaların Bölge İdare Mahkemesince de karşılanmadığı görülmüştür.

24. Sonuç olarak istihbari bilgilerin idari işlemi neden ve nasıl haklılaştırdığı hususu derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer almamıştır. Derece mahkemeleri başvurucu hakkında elde edilen bilgileri herhangi bir şekilde değerlendirmemiş, bilginin tesis edilen işleme

ulaşmadaki hukuki etkisi ile ilgili olarak kendi değerlendirmelerini ortaya koymamıştır. Diğer bir ifadeyle başvurucunun güvenlik soruşturmasının sonucuna ilişkiniddiaları açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

26. Başvurucu, hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmamasına rağmen görevine başlatılmaması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile masumiyet karinesinin, etkili başvuru hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğindendiğer hak ihlali iddiaları hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu, ihlalin tespiti ile tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

28. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiğiyargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

29. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 2. İdare Mahkemesine (E.2018/724, K.2018/2459) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin

sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BEYAR UĞURLU

B. No: 2019/25673 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/25673

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEYAR UĞURLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/25673)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Aydın AYGÜN

Başvurucu : Beyar UĞURLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun odasında yapılan aramada ele geçen dokümanların içeriğinden dolayı disiplin cezasıyla cezalandırılması nedeniyle ifade özgürlüğününün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, hükümlü olarak Elâzığ 2 No.lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

3. Başvurucunun odasında 19/3/2019 tarihinde bir arama yapılmıştır. Arama sonucunda başvurucuya ait olan 1 adet ajanda ve 3 adet notlarla yapılmış kitap ele geçirilmiştir. Dokümana ilişkin yapılan inceleme sonucunda başvurucu hakkında bir disiplin soruşturması başlatılmıştır.

4. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu (Disiplin Kurulu) disiplin soruşturması sonucunda suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapma veya yaptırma eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle başvurucu hakkında 15 gün hücreye koyma cezası verilmesine 10/5/2019 tarihinde karar vermiştir. Disiplin Kurulu kararında dokümanların içeriğinde PKK terör örgütünü öven, örgüt üyelerini eğitici ve örgüte yönelmeyi teşvik edici ifadeler yer

aldığını belirtmiştir. Ancak ne Disiplin Kurulu kararında ne de mektup okuma komisyonunun hazırladığı tutanakta somut olarak dokümanın hangi bölümlerinin bu nitelikte kabul edildiği belirtilmiştir.

5. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Elâzığ İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği, Disiplin Kurulu kararının usul ve yasaya uygun olduğunu ifade ederek 20/5/2019 tarihinde şikâyetin reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına karşı itiraz yoluna başvurmuştur. Elâzığ 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) İnfaz Hâkimliği kararında herhangi bir isabetsizlik bulunmadığından bahisle anılan itirazı 19/6/2019 tarihinde reddetmiştir.

7. Başvurucu, nihai kararı 9/7/2019 tarihinde öğrendikten sonra 17/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucu; bazı kitaptan aldığı notlardan ve özel hayatına ilişkin anılardan oluşan defterlerine el konulduğunu ve bu notlar nedeniyle hakkında disiplin cezası uygulandığını, aldığı notların içeriğinde herhangi bir şekilde örgüt propagandasının yer almadığını belirtmiştir. Başvurucu ayrıca Disiplin Kurulu kararına karşı yaptığı şikâyet ve itirazın gerekçesiz olduğunu belirterek ifade özgürlüğünün ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Anayasa Mahkemesinin somut olaya benzer olaylarda verdiği bazı kararlara ve Disiplin Kurulunun ve derece mahkemelerinin gerekçelerine yer verilmiştir. Daha sonra Bakanlık, başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapılırken görüşte değinilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları yinelemiştir.

12. Bazı dokümanları Ceza İnfaz Kurumundaki odasında bulundurması nedeniyle başvurucu hakkında verilen disiplin cezasına yönelik şikâyetlerin bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Eşref Arslan, B. No: 2014/14655, 18/7/2018, § 33; Gıyasettin Aydın (2), B. No: 2017/17252, 1/7/2020, § 26).

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Ceza İnfaz Kurumunda bulundurduğu dokümanlar nedeniyle hakkında disiplin cezası uygulanan başvurucunun ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur.

15. Müdahaleye dayanak olan 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (l) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı, müdahalenin Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci

fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amaçları kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

16. Herkes gibi hükümlü ve tutuklular da Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65) ve bu bağlamda ifade özgürlüğüne de sahiptir (Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Öte yandan ifade özgürlüğünün mutlak bir hak olmadığı ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlandırılabileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

17. Disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğinde olan 5275 sayılı Kanun’un 37. maddesi uyarınca, kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun’un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Memiş Berber, B. No: 2017/38744, 20/10/2021, § 22).

18. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumunda yapılacak bir eylemin 5275 sayılı Kanun’un 39. ile 44. maddeleri arasında öngörülen disiplin suçunu oluşturduğu açık olsa dahi bu durumun disiplin cezası verilmesi için tek başına yeterli olmayacağını, eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir, B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 22). Dolayısıyla somut olayda başvurucununbulundurduğu dokümanların kurumdaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek nitelikte kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı incelenmelidir.

19. Somut olayda başvurucu hakkında, bulundurduğu dokümanların içeriği nedeniyle disiplin cezası uygulanmıştır. İdarenin kararında, genel bazı açıklamalarda bulunulmuş olup dokümanların içeriğindeki hangi sözlerin suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapma kapsamında kaldığı noktasında bir değerlendirme yapılmamıştır. Derece mahkemelerinin de bu hususları somutlaştırmadıkları görülmektedir. Öte yandan ilgili idare ve derece mahkemelerinin kararlarına bakıldığında başvurucunun dokümanları bulundurmasının Kurum düzeni ve güvenliği üzerindeki etkisi yönünden de hiçbir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır.

20. Sonuç olarak somut olayda başvurucunun bulundurduğu dokümanlarla suç örgütlerinin

eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapma eylemini işlediği somut olgulara dayalı olarak ortaya konulamamıştır. Başvurucunun 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesinde öngörülen kurumda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması için zorunlu mevzuat ve emirleri ihlâl ettiği de Disiplin Kurulu ve derece mahkemelerince değerlendirilmemiştir.

21. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerinin ilgili ve yeterli olup olmadığını denetler (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56;Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120; Sırrı Süreyya Önder [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 60; hükümlü ve tutuklulara uygulanan disiplin cezaları bağlamında bkz. Eşref Arslan, §§ 50-54; Abdulhamit Babat (3), B. No: 2015/3370, 9/1/2020, §§ 33-37). Somut olayda idare ve derece mahkemeleri, başvurucunun eylemi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığını ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterememiştir. Bu nedenle başvurucunun ifade özgürlüğüne 15 gün hücreye koyma cezası vermek suretiyle yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğunun gösterilemediği değerlendirilmiştir.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılanma, 5.000 TL maddi ve 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. Bununla birlikte yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ve eski hâle getirme kuralı çerçevesinde başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Elâzığ İnfaz Hâkimliğine (E.2019/1498, K.2019/1627)

GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, diğer tazminat talebinin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NURCAN KAYA

B. No: 2019/39847 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/39847

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NURCAN KAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/39847)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Nurcan KAYA

Vekilleri : Av. Mustafa MURTEZAOĞLU

Av. Veysel OK

Av. Zelal Pelin DOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bir sosyal medya paylaşımından dolayı halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etme suçunun işlendiği iddiasıyla başlatılan ceza soruşturmasında adli kontrol kararı verilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/12/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Bireysel Başvuru Öncesi Süreç

5. Türk Silahlı Kuvvetleri ve Suriye Millî Ordusu 9/10/2019 tarihinde Suriye'nin kuzeyinde tek taraflı özerklik ilan eden Suriye Demokratik Güçlerine karşı "Barış Pınarı Harekâtı" adıyla sınır ötesi askerî harekât başlatmıştır.

6. Avukat olup çalışmaları insan hakları alanında yoğunlaşan başvurucu, artigercek.com internet haber sitesinde köşe yazarlığı yapmaktadır. Başvurucu, Twitter isimli sosyal medya platformundaki hesabından 9/10/2019 tarihinde Diken internet haber sitesinin "Çavuşoğlu: Harekatımız uluslararası hukuk BM Şartının 51'nci maddesine ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin terörle mücadeleye ilişkin kararları gereğince icra edilmektedir." haberini alıntılayarak "Hadi ordan! Ayrıca barış harekatı dediğiniz her şeyin nasıl katliam harekatı olduğunu deneyimlerle biliyoruz. Irkçılığınız, kendinize bile fayda sağlamayan ideolojiniz batsın!" şeklinde paylaşımda bulunmuştur.

7. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 10/10/2019 tarihinde başvurucuya ait sosyal medya paylaşımı nedeniyle 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 216. maddesi uyarınca halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik suçunu işlediği iddiasıyla başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 16/10/2019 tarihinde soruşturma kapsamında arama, elkoyma, inceleme ve kısıtlama kararı verilmesini talep etmiştir. İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliği 17/10/2019 tarihinde başvurucunun adresinde, üzerinde ve ikametinde üç gün içerisinde gündüzleyin (gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde geceleyin) bir defaya mahsus olmak üzere arama yapılmasına, arama neticesinde ele geçirilecek suç unsuru malzemeler ile dijital materyallere el konulmasına, dijital materyallerin kopyasının çıkartılmasına ve incelenmesine, ele geçirilen belgelerin incelenmesine karar vermiş; kısıtlama talebini ise reddetmiştir.

8. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 21/10/2019 tarihinde başvurucunun çağrı üzerine Cumhuriyet Başsavcılığına gelmediğini, başvurucuya çağrı yapılamadığını ve tüm aramalara rağmen başvurucuya ulaşılamadığını belirterek başvurucu hakkında yakalama emri düzenlenmesini talep etmiştir. İstanbul 1. Sulh Ceza Hâkimliği aynı gün talebi kabul ederek çağrı yapılamadığı ve tüm aramalara rağmen kendisine ulaşılamadığından başvurucu hakkında yakalama emri düzenlenmesine, başvurucunun ifadesinin alınmasına ve ifadesi alındıktan sonra serbest bırakılmayarak tutuklamaya sevk edilip edilmeyeceği hususunun soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcısının takdirine bırakılmasına karar vermiştir.

9. Başvurucu, Birleşmiş Milletlerin düzenlediği bir toplantıya katılmak üzere 27/10/2019 tarihinde yurt dışına çıkacağı sırada hakkındaki yakalama kararına istinaden pasaportuna el konulmuş, ceza soruşturması ile ilgili olarak ifadesi alınmak üzere İstanbul Çağlayan Adliyesine götürülmüştür. Savcılık tarafından alınan ve müdafiilerin de hazır bulunduğu ifadesinde başvurucu; paylaşımının ifade özgürlüğü kapsamında kaldığını, şiddet karşıtı bir dünya görüşünün açıklamasına ilişkin olduğunu, savaş karşıtı olduğunu, halkı kin ve düşmanlığa teşvik etme amacı olmadığını belirtmiştir. Başvurucu, ifadesinin alınmasının ardından aynı gün serbest bırakılmıştır.

10. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 28/10/2019 tarihinde başvurucunun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. maddesi uyarınca adli kontrol altına alınmasını talep etmiştir. İstanbul 11. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 28/10/2019 tarihinde başvurucunun isnat edilen suçlamayla ilgili suç şüphesi altında bulunması ve yargılamada

hazır bulunmasının sağlanması gerekçesiyle talebi kabul etmiştir. Hâkimlik, başvurucunun adli kontrol altına alınmasına, mahkemede ifade verinceye kadar yurt dışına çıkışının yasaklanmasına, adli kontrol hükmünün ihlali hâlinde yakalama emri çıkartılacağının ihtarına ve kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin karar verilmesi hâlinde bu kararın kesinleşmesiyle adli kontrol tedbirine son verilmesine karar vermiştir.

11. Başvurucu adli kontrol kararına itiraz etmiştir. İstanbul 12. Sulh Ceza Hâkimliği 6/11/2019 tarihinde suçun niteliği, delillerin toplanmasının devam etmesi, başvurucunun muhakeme aşamasında hazır bulunmasının sağlanması ve adli kontrol kararının kaldırılmasına yönelik somut delilin ileri sürülmemiş olduğu gerekçesiyle itirazı reddetmiştir.

12. Nihai karar başvurucuya 7/11/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 6/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Bireysel Başvuru Sonrası Süreç

13. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 20/12/2019 tarihinde başvurucunun Diyarbakır'da ikamet ettiği ve üzerine atılı suçu burada işlemiş olduğu gerekçesiyle yetkisizlik ile dosyanın Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar vermiştir.

14. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı 13/1/2020 tarihinde başvurucu hakkındaki adli kontrol kararının kaldırılmasına karar vermiştir. Savcılık kararında; başvurucunun eylemi nedeniyle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkmadığı ve atılı suçun 5237 Sayılı Kanun'un 301. maddesi kapsamına girdiğinden soruşturmanın Bakanlık iznine tabi olduğu belirtilmiştir. Savcılık, adli kontrol tedbirinin soruşturma işlemi olduğundan başvurucunun durumunun Bakanlık izninden sonra belirleneceği ve adli kontrole gelinen aşamada gerek duyulmadığını açıklamıştır. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı yine 13/1/2020 tarihinde başvurucu hakkında 5237 sayılı Kanun'un 301. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince soruşturma izni verilmesini Bakanlıktan talep etmiştir.

15. Bakanlık 5/3/2020 tarihinde soruşturmaya konu paylaşımın 5237 sayılı Kanun'un 301. maddesindeki suç kapsamında değerlendirilemeyeceğinden başvurucu hakkında soruşturma izni verilmesine yer olmadığını açıklamıştır. Bakanlık, paylaşımın başka bir suçu oluşturup oluşturmadığının mahallince değerlendirilip genel hükümler uyarınca işlem yapılabileceğini belirtmiştir.

16. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı 8/6/2020 tarihinde başvurucunun yapmış olduğu paylaşımın ağır eleştiri boyutunda kalan söylemler olduğunu ve suç unsuruna rastlanmadığını belirterek kamu adına kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir.

17. Başvurucu, hakkında uygulanan koruma tedbiri nedeniyle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca maddi ve manevi tazminat davası açmıştır. Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesi 26/2/2021 tarihinde davanın kısmen kabulü ile başvurucunun yakalandığı güne göre takdir edilen 250 TL manevi tazminatın takipsizlik kararından itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte ödenmesine, yakalandığı güne ilişkin maddi zarar tam olarak ispat edilemediğinden maddi tazminat talebinin ise reddine karar vermiştir. Başvurucu, maddi ve manevi tazminat yönünden karara karşı istinafa başvurmuştur.

18. Diyarbakır Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi 22/12/2021 tarihinde başvurucunun

istinaf talebini kısmen kabul etmiş ve 65,19 TL maddi tazminata takipsizlik kararından itibaren işleyecek yasal faizle birlikte hükmedilmesine karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

19. 5237 sayılı Kanun'un "Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama " kenar başlıklı 216. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılayan kişi, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması halinde, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

20. 5271 sayılı Kanun'un "Adlî kontrol" kenar başlıklı 109. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1)Bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada,100 üncü maddede belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, üst sınırı üç yıl veya daha az hapis cezasını gerektiren bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada, şüphelinin tutuklanması yerine adlî kontrol altına alınmasına karar verilebilir.

(2) Kanunda tutuklama yasağı öngörülen hallerde de, adlî kontrole ilişkin hükümler uygulanabilir.

(3) Adlî kontrol, şüphelinin aşağıda gösterilen bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutulmasını içerir:

a) Yurt dışına çıkamamak.

..."

B. Uluslararası Hukuk

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre bir ihlalin mağduru olma iddiasının ileri sürülebilmesi için kişinin aleyhte olduğunu belirttiği önlemden doğrudan etkilenmiş olması gerekir (Altuğ Taner Akçam/Türkiye, B. No: 27520/07, 25/10/2011, § 66). AİHM bazı durumlarda, ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı etkiye sahip bazı koşulların -ilgili kişiler kesinleşmiş bir karar ile mahkûm olmamış olsalar bile- mağdurluk sıfatı sağlayabildiği görüşündedir. Örneğin AİHM, Financial Times Ltd. ve diğerleri/Birleşik Krallık (B. No: 821/03, 15/12/2009, § 56) kararında emir uygulanmamış olmasına rağmen bir yayıncıya anonim bir bilgi kaynağının kimliğinin açıklanması emri verilmesini ifade özgürlüğüne müdahale olarak kabul etmiştir. Bir başka kararda ise AİHM, çok ciddi bazı suçlar dolayısıyla yapılan ceza yargılaması çerçevesinde araştırmacı gazetecilerin yaklaşık bir yıl süreyle tutuklu kalmasını gazetecilerin ifade özgürlüğüne müdahale olarak değerlendirmiştir (Nedim Şener/Türkiye, B. No: 38270/11, 8/7/2014, §§ 94-96). AİHM bir diğer kararında, hâkim olan başvurucunun anayasal bir konuya ilişkin olarak devlet başkanının görüşüne aykırı bir açıklama yapmış olması nedeniyle devlet başkanının

başvurucuyu başka bir kamu görevine atamayacağı yönündeki niyetini açıklamış olmasını da ifade özgürlüğüne müdahale saymıştır (Wille/Lihtenştayn [BD], B. No: 28396/95, 28/10/1999, § 50).

22. Başvurucunun mağdur statüsüne sahip olduğu kabul edilen Altuğ Taner Akçam/Türkiye (aynı kararda bkz. §§ 65-84) kararına konu olayda AİHM, başvurucunun çalışma alanı Ermeni nüfusuna ilişkin 1915 yılında gerçekleşen tarihî olayları da kapsayan bir tarih profesörü olduğuna ve anılan olaylara dair pek çok kitap ve makale yayımladığına dikkat çekmiştir. AİHM başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında 5237 sayılı Kanun'un 301. maddesi çerçevesinde soruşturma yapılmaması ve mahkûmiyet kararı verilmemiş olmasına rağmen Ermenilere ilişkin görüşleri nedeniyle aşırı milliyetçi kişiler tarafından yapılan suç duyurularının taciz kampanyalarına dönüştüğü ve başvurucunun anılan hüküm çerçevesinde yapılan suçlamalara cevap vermek zorunda kaldığı tespitini yapmıştır. AİHM; kendisini kamuoyuna vatan haini veya casus olarak gösteren karalama kampanyasına başvurucunun hedef olduğunu ve kampanyayı müteakip birçok kişiden kendisini aşağılayan ve ölümle tehdit içeren nefret mektupları aldığını belirtmiştir. AİHM ayrıca konuyla ilgili yaşanan sürecin akademisyen olan başvurucunun soruşturulma riskinden korunmak için akademik çalışmalarında kendini sınırlayarak davranışlarını yeniden düzenlemek zorunda bıraktığını belirtmiştir. AİHM bu nedenlerle başvurucunun mağdur statüsünde olduğunu ve ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahalede bulunulduğunu kabul etmiştir.

23. Dilipak/Türkiye (B. No: 29680/05, 15/9/2015, §§ 4-20) kararına konu olayda gazeteci olan başvurucu, üst düzey askerî yetkililere yönelik eleştiriler içeren bir makale yazmıştır. Başvurucu bu yazılardan dolayı silahlı kuvvetleri aşağılama ve askerî hiyerarşiye zarar verme suçlarını işlediği gerekçesiyle bir kısmı askerî mahkemeler önünde olmak üzere toplamda altı yıldan fazla süren bir ceza yargılamasına tabi olmuştur. Yargılama sonunda suçun kovuşturulmasının zamanaşımına uğradığına karar verilmiştir.

24. AİHM bu davada başvurucunun altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılma riski altında bulunduğunu, askerî mahkemeler önünde iki buçuk yıl süren ceza yargılamasının toplamda altı buçuk yıl sürdüğünü ve zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle sona erdiğini tespit etmiştir. AİHM, ciddi şekilde cezalandırılan suçlar nedeniyle başvurucu hakkında yürütülen, kısmen askerî mahkemeler önünde olmak üzere altı buçuk yıl süren kamu davalarının -bu davaların neden olabilecekleri caydırıcı etki de dikkate alındığında- başvurucu açısından sadece salt varsayımsal riskler içeriyor gibi değerlendirilemeyeceği ancak bunların kendiliğinden gerçek ve etkili baskı niteliğinde olduğu kanaatine ulaşmıştır. AİHM'e göre kamu davasının zamanaşımına uğradığının tespit edilmesi yalnızca yukarıda anılan risklerin mevcudiyetine son vermiş ancak hiçbir unsur, söz konusu risklerin başvurucu üzerinde belli bir süre boyunca baskı oluşturmaya devam ettiği gerçeğini ortadan kaldırmamıştır. AİHM bu gerekçelerle mevcut davanın özel koşulları altında başvurucunun ifade özgürlüğü hakkını kullanmasına bir müdahalede bulunulduğu sonucuna varmıştır (Dilipak/Türkiye, §§ 40-51).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 25/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu; gazeteci kimliğinin yanı sıra avukat olarak da görev yaptığından ifade

özgürlüğünün korunmasının önem taşıdığını, ceza soruşturmasına dayanak 5237 sayılı Kanun'un 216. maddesinin öngörülebilir olmadığını ve söz konusu maddedeki kavramların yargı makamlarınca çok geniş ve belirsiz bir şekilde yorumlandığını belirtmiştir. Başvurucu ifadelerinin kamu düzenini ve kamu güvenliğini tehlikeye sokacak bir nitelikte olmadığını, kamusal tartışmalara katkı sağladığını açıklamıştır. Başvurucu; gazetecilik faaliyetleri nedeniyle hedef alındığını, kin ve düşmanlık amacıyla hareket etmediğini, hayatının her döneminde barışçıl bir tutum sergilediğini vurgulamıştır. Hakkında soruşturma açılmasında ve koruma tedbirlerine karar verilmesinde zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaç bulunmadığını belirten başvurucu, soruşturmada makul şüphenin ortaya konulmadığını ifade etmiştir. Gazeteci ve avukat kimliğine dikkat çeken başvurucu, insan hakları alanında çalıştığını, askeri operasyonlar hakkında yorumda bulunmasının kişiliğinin ve mesleğinin ayrılmaz bir parçası olduğunu, barış ve adaletin tecelli etmesi için yetkililere yönelik eleştirilerini çekinmeden ifade edebilmesi gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu; yorumuyla toplumsal bir tartışmaya katkı sunduğunu, ifadeleri nedeniyle soruşturulması, yakalanması ve yurt dışına çıkışının yasaklanmasının ifade özgürlüğü hakkının kullanımında caydırıcı etki yaratacağını bu nedenlerle ifade özgürlüğünün, yakalanması ve adli kontrol kararı uygulanması nedeniyle de kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde; başvurucunun ifade özgürlüğünü sınırlayacak şekilde bir tedbire maruz kalmadığı ve dışarıyla ilişki geliştirebildiği açıklanmıştır. Bakanlık, başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin kanuni dayanağı bulunduğunu, soruşturma makamlarının atılı suçun işlendiğine yönelik kuvvetli belirti olduğu şeklindeki tespitlerinin temelsiz olmadığını ve kısa süre içerisinde de başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin gerekli olmadığı kanaatine varıldığı anda kaldırıldığını belirtmiştir. Bakanlık, koruma tedbirinin ulusal güvenliğin sağlanması, toprak bütünlüğünün korunması ve suçun önlemesi gibi meşru amaçlara yönelik olduğunu açıklamıştır. Bakanlık; "katliam" gibi ifadelerin ifade ve basın özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceğini, başvurucunun gündemde yer alan bir olay nedeniyle haber yapmak istediği için bir soruşturmaya maruz kalmadığını belirtmiştir. Bakanlık; Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Suriye'de gerçekleştirdiği Barış Pınarı Harekâtı sırasında ve terör örgütleri ile mücadele edildiği bir dönemde yapılan paylaşımın toplumda infial uyandırabilecek nitelikte olduğunu, kamusal bir tartışmaya katkı sağlamadığını ve başvurucunun kullandığı ifadelerin olgusal temele dayanmayan bir değer yargısı niteliğinde olduğunu açıklamıştır. Başvurucunun ifade ve basın özgürlüğüne yapıldığı iddia edilen müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaçtan kaynaklandığını ve demokratik bir toplumda gerekli olduğunu belirten Bakanlık, daha az sınırlayıcı adli kontrol tedbirine karar verildiğini ve bu tedbirin de kısa bir süre içerisinde kaldırıldığını ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu ifade özgürlüğü ile birlikte kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, hakkında uygulanan yakalama işlemi nedeniyle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca maddi ve manevi tazminat davası açmış ve ilk derece mahkemesi ve istinaf denetiminden geçen dava kesinleşmiştir. Eldeki başvuruda başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca açılan davaya ilişkin bir şikâyet bulunmamaktadır. Somut başvuruda başvurucunun şikâyetinin özünü sosyal medya paylaşımı nedeniyle başlatılan ceza soruşturması kapsamında verilen adli kontrol kararı ile ifade özgürlüğünün

kullanımının engellendiği iddiası oluşturduğundan başvurucunun iddialarının bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

29. Anayasa'nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet Resmî makamların müdahalesiolmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ...suçluların cezalandırılması, ...amaçlarıyla sınırlanabilir."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

31. Koruma tedbirleri, soruşturma ve kovuşturma sürecinde bir temel hakkı hükmün kesinleşmesinden önce kısıtlayan, geçici, gecikemez ve kural olarak hâkim kararını gerektiren tedbirlerdir. Başlıca iki amacı sağlamak üzere koruma tedbirlerine karar verilmektedir. Bu amaçlardan ilki daha sonra tesis edilecek hükmün kâğıt üstünde kalmasına engel olmak yani hükmün infaz edilebilirliğini sağlamak; ikincisi ise maddi gerçeğin ortaya çıkmasını temin etmektir. Koruma tedbiri kararlarının kişilerin bireysel başvuru kapsamındaki haklarından bir veya daha fazlasının ihlal edilmesi sonucunu doğurması mümkündür (Hülya Kar [GK], B. No: 2015/20360, 27/2/2019, § 17).

32. Bir sosyal medya paylaşımı nedeniyle halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama suçunu işlediği iddiasıyla başvurucu hakkında başlatılan ceza soruşturması kapsamında yakalama kararı çıkartılmıştır. Birleşmiş Milletler toplantısına katılmak üzere yurt dışına çıkacağı sırada yakalanan başvurucu, ifadesi alınmak üzere adliyeye götürülmüş ve savcılık tarafından ifadesinin alınmasının ardından serbest bırakılmıştır. Sulh Ceza Hâkimliği 28/10/2019 tarihinde adli kontrol kararı vererek başvurucunun yurt dışına çıkışını yasaklamış, bununla birlikte söz konusu tedbir kararı 13/1/2020 tarihinde kaldırılmış ve soruşturma neticesinde paylaşımın ağır eleştiri boyutunda kaldığı gerekçesiyle başvurucu hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir.

33. İnsan hakları alanında çalışan bir avukat olan başvurucu bir internet haber sitesinde düzenli köşe yazarlığı yapmaktadır ve toplumda belirli bir tanınırlığa sahiptir. Yurt dışında birçok uluslararası etkinliğe katıldığını söyleyen başvurucu hakkında sosyal medya hesabı üzerinden açıkladığı bir düşüncesi nedeniyle yakalama kararı çıkartılmış, yurt dışına çıkacağı sırada gözaltına alınmış ve bilahare ifadesi alındıktan sonra yurt dışına çıkış yasağı konularak serbest bırakılmıştır. Sosyal medya paylaşımı nedeniyle başvurucu hakkında başlatılan ceza soruşturması kapsamında yurt dışına çıkış yasağı uygulanmasının ve netice olarak Birleşmiş Milletlerde yapılacak bir programa katılamamış olmasının olayların bütünü ışığında ele alındığında başvurucunun Anayasa'nın 26. maddesinde koruma altına alınan ifade özgürlüğüne müdahale teşkil ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

34. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler,... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar,... demokratik toplum düzeninin... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

35. Yukarıda anılan müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

36. Başvurucu hakkında 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesi uyarınca adli kontrol kararı verilmiştir. Dolayısıyla ifade özgürlüğüne yönelik müdahalenin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

37. İfade özgürlüğüne yönelik müdahalenin suçluların cezalandırılması amacıyla gerçekleştirildiği değerlendirilmiştir.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(1) Genel İlkeler

38. Temel hak ve özgürlüklere koruma tedbirleri ile yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik ve orantılı bir tedbir olması gerekir (Hülya Kar, § 21).

39. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması ve ulaşılmak istenen amaç bakımından zorunlu, yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılması mümkün olmayan gerekli bir müdahale olması gerekmektedir. Bir müdahalenin zorunlu bir sosyal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığını belirlemek için müdahalenin koşulları, nedeni, yöntemi ve müdahaleye karşı öngörülen kanun yolları gibi unsurların tamamının değerlendirilmesi gerekir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 48. Ayrıca bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında bkz. Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 32; sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 73; ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 51; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 68; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51).

40. Bundan başka koruma tedbiri ile yapılan müdahalenin orantılı bir müdahale olup olmadığı değerlendirilmelidir. Orantılılık, sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir (Ferhat Üstündağ, § 48. Ayrıca bazı farklılıklarla birlikte toplantı hakkı bağlamında Dilan Ögüz Canan § 33, 56; sendika hakkı bağlamında bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 74; ifade özgürlüğü bağlamında

Bekir Coşkun, §§ 44, 47; Tansel Çölaşan, §§ 46, 49, 50). Bu kapsamda söz konusu tedbirin gerek kapsamı gerek süresi itibarıyla orantılı olarak uygulanması gerekir (Hülya Kar, § 23).

(2) Koruma Tedbirlerinde Müdahalenin Ağırlığı ve Güvenceler

41. Koruma tedbirlerinin uygulanması suretiyle kişilerin anayasal haklarına yapılan müdahaleler nedeniyle meydana gelen zararların ağırlığının tespit edilmesi gerekir. Bunun için koruma tedbiri yoluyla yapılan müdahalelerin sonuçlarına eğilmek gerekir. Anayasa Mahkemesi olayın somut koşullarında koruma tedbiri nedeniyle uğranılan zararın kaçınılmaz olandan ağır veya aşırı sonuçlara yol açıp açmadığını, ağır sonuçlara yol açmış ise böyle bir zararın kamu makamlarınca makul bir sürede, uygun yöntem ve vasıtalarla gideriminin sağlanıp sağlanmadığını denetleyecektir (Hülya Kar, § 25).

42. Bu bağlamda ilk olarak başvuruya konu adli kontrol koruma tedbirinde olduğu gibi tüm koruma tedbirlerinin geçici olduğu unutulmamalıdır. Herhangi bir tedbirin ilanihaye veya herhangi bir kriterden bağımsız olarak süreklilik arz eder biçimde uygulanması mümkün değildir. Tedbirin geçici olması, tedbirden beklenen amacın hasıl olmasını müteakip sonlanacağı anlamına gelir (Hülya Kar, § 26).

43. Bununla bağlantılı olarak geçen sürenin uzaması nedeniyle koruma tedbirinin anayasal haklar üzerinde giderek ağırlaşan bir baskıya neden olacağı açıktır. Koruma tedbiri süresinin uzaması oluşan mağduriyeti artırıyor, müdahaleden önceki hâle dönülmesini güçleştiriyor veya imkânsız hâle getiriyorsa koruma tedbiri nedeniyle uğranılan zararın kaçınılmaz olandan ağır olduğu sonucuna varılabilir (Hülya Kar, § 27).

44. Koruma tedbirinin süresi müdahalenin ağırlığının tartılmasında dikkate alınması gereken bir faktördür. Bu sebeple bir koruma tedbirinin anayasal bir hakka anlık olarak mı müdahalede bulunduğu yoksa süregelen bir müdahalenin mi söz konusu olduğu gözönünde bulundurulacaktır. Bilhassa süregelen bir koruma tedbirinin durumun gerektirdiğinden daha uzun sürdüğünün anlaşıldığı durumlarda tedbir nedeniyle müdahale edilen anayasal hakların ihlali söz konusu olabilir (Hülya Kar, § 28).

45. Koruma tedbirleri ile anayasal haklara yapılan müdahalelerin keyfî veya öngörülemez olmaması için bazı güvenceler sağlanmalıdır (Hülya Kar, § 31). Müdahale teşkil eden tedbirlerin özellikle kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının kişilere tanınmış olması gerekir. Söz konusu usul güvencelerinin mevzuatta yer almaması, yer aldığı hâlde uygulanmaması veya etkisizleşmesi koruma tedbirlerinin müdahale ettiği anayasal hakları ihlal eder (Hülya Kar, § 32).

46. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında koruma tedbirlerini inceleme bakımından temel görevi başvurucuya kimi usule ilişkin olmak üzere yukarıda değinilen güvencelerin sağlanıp sağlanmadığını belirlemekten ibarettir. Diğer bir deyişle koruma tedbirlerinin anayasal haklara müdahale ettiği yönündeki şikâyetlerin incelenmesinde Anayasa Mahkemesinin denetiminin oldukça sınırlı bir alanda gerçekleşeceğini kabul etmek gerekir (Hülya Kar, § 39).

(3) İlkelerin Olaya Uygulanması

47. Başvuruya konu olayda bir sosyal medya paylaşımı nedeniyle başvurucu hakkında ceza soruşturması başlatılmış, ifadesi alınması amacıyla yakalama kararı çıkarılmıştır. Yakalama kararı nedeniyle yurt dışına çıkışı engellenen başvurucu, ifadesinin alınmasının ardından

serbest bırakılmış bununla birlikte yurt dışına çıkışının yasaklanmasına dair adli kontrol kararı verilmiştir. Başvurucunun adli kontrol kararına yaptığı itiraz reddedilmiştir. Başvurucu, ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gereken sosyal medya paylaşımından dolayı adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bireysel başvuru tarihinden sonra ise başvurucu hakkındaki adli kontrol kararı kaldırılmış ve ceza soruşturması da takipsizlikle sonuçlanmıştır.

48. Somut olayda başvurucunun ifade özgürlüğüne müdahale oluşturan tedbirin takip edilen meşru amacı gerçekleştirmeye elverişli olduğu açıktır. Müdahalenin meşru amaca ulaşmaya elverişli olduğunun tespitinin ardından adli kontrol kararının ulaşılmak istenen amaç bakımından zorunlu, yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılması mümkün olmayan gerekli bir müdahale olup olmadığı değerlendirilmelidir. Bu kapsamda ilk olarak adli kontrol tedbiri kararı verilmesine neden olan sosyal medya açıklamasının ele alınması gerekmektedir.

49. Öncelikle bir sosyal medya paylaşımı da Anayasa'nın 26. maddesi anlamında bir düşünce açıklamasıdır ve ifade özgürlüğünün koruması altındadır. İfade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanamaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirme ve gerçekleştirme konusunda başkalarını ikna etme çabaları ve bu çabaların hoşgörüyle karşılanması çoğulcu demokratik düzenin gereklerindendir. Dolayısıyla toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır. Bu itibarla düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

50. Dikkate alınması gereken bir diğer husus ise ifadenin kim tarafından dile getirildiğidir (Nihat Zeybekci, B. No: 2015/5633, 8/5/2019, § 29; Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 59). Başvurucu insan hakları alanında çalışan, avukatlık mesleğini icra eden ve bir internet haber sitesinde düzenli köşe yazarlığı yapan bir kişidir. Dolayısıyla başvurucunun toplumu ilgilendiren meseleleri yakından takip ettiği, güncel konular hakkında fikirlerini paylaştığı ve gündeme ilişkin yorumlarda bulunan biri olduğu görülmektedir.

51. İfade özgürlüğü alanında değerlendirme yaparlarken mahkemeler, Anayasa'nın 26. maddesinde korunan ifade özgürlüğünün siyasi, kamu yararını ve ülke sorunlarını ilgilendiren konularda sınırlandırılmasının ise çok daha dar kapsamda olduğunu gözetmelidirler (Tansel Çölaşan, § 72; Ergün Poyraz (2), § 74). Yapılan açıklamanın kamuyu bilgilendirme değeri, toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı göz önüne alınmalıdır (Seray Şahiner Özkan, B. No: 2016/6439, 9/6/2021, § 44; İbrahim Okur (2), B. No: 2018/12363, 26/5/2021, § 28). Soruşturmaya konu sosyal medya paylaşımının Barış Pınarı Harekâtının gerçekleştirildiği gün yapıldığı ve dolayısıyla güncel bir konu hakkında olduğu görülmektedir. Ayrıca Suriye'nin kuzeyine yönelik gerçekleştirilen askerî harekâtın toplumu ilgilendirdiği açıktır. Bu bağlamda başvurucunun askerî harekâtı ve söz konusu harekâtın siyasi sorumlusu olarak gördüğü hükûmeti hedef alan bir yorumda bulunduğu anlaşılmaktadır.

52. Başvurucu hakkında adli kontrol kararı verilmesine neden olan ifadesinin ardından başvurucu hakkındaki tedbir kararı ele alınmalıdır. Koruma tedbirlerine, daha sonra tesis edilecek hükmün infaz edilebilirliğini sağlamak veya maddi gerçeğin ortaya çıkmasını temin etmek amacı ya da amaçlarıyla başvurulduğunda şüphe bulunmamaktadır. Bir tedbirin hedeflenen amaca ulaşmak bakımından elverişli olup olmadığı ile olayın koşullarında zorunlu ve en uygun tedbir olup olmadığına karar vermek bakımından ilk derece mahkemelerinin geniş bir takdir payı bulunmakla birlikte yürütülen bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında alınan koruma tedbiri ile hedeflenen amaca ulaşmak için hakların daha az sınırlanmasını sağlayacak alternatif yollar bulunup bulunmadığı da dikkate alınmalıdır (Hülya Kar, § 44).

53. Başvuruya konu olayda sosyal medya paylaşımı nedeniyle başlatılan ceza soruşturması kapsamında başvurucu hakkında ifadesi alınmak üzere yakalama kararı çıkartılmıştır. Yakalama kararı başvurucunun yurt dışına çıkacağı sırada infaz edilmiş ve savcılık huzurunda başvurucunun ifadesi alınmıştır. Başvurucunun ceza soruşturması kapsamında ifadesi alınmış olmasına karşın Hâkimlik başvurucunun isnat edilen suçlamayla ilgili suç şüphesi altında bulunması ve yargılamada hazır bulunmasının sağlanması gerekçesiyle başvurucu hakkında yurt dışına çıkış yasağına karar vermiştir. Karara yapılan itiraz ise soyut gerekçelerle reddedilmiştir. Adli kontrol kararı verildiği an itibarıyla başvurucunun ifadesi alınmıştır. Ayrıca ceza soruşturmasında maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yönelik bir delile ulaşılmaya çalışıldığına dair bir olgunun varlığına işaret edilmemiştir. Yine başvurucunun yurt dışına sürekli gidiş geliş yaptığı göz önüne alındığında sulh ceza hâkimlikleri kararlarında başvurucu hakkında yurt dışına çıkış yasağı tedbirine alternatif diğer adli kontrol tedbirlerinin uygulanıp uygulanamayacağına dair hiçbir tartışma yapılmadığı görülmektedir.

54. Somut olayda adli kontrol kararı veren Hâkimlik ayrıca kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin karar verilmesi hâlinde bu kararın kesinleşmesiyle adli kontrol tedbirine son verileceğini belirtmiştir. Bu husus Hâkimliğin henüz adli kontrol kararını verirken tedbirin mutlaka gerekli olduğu konusunda tereddüdünün bulunduğunu göstermektedir. Kaldı ki Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı kısa bir süre sonra başvurucu hakkındaki adli kontrol kararını kaldırmış, sonrasında ise soruşturmaya konu paylaşımın ifade özgürlüğü kapsamında kaldığını belirterek kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Dolayısıyla başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik müdahalenin gerekli olduğu geniş takdir yetkisinin mevcudiyetine rağmen sulh ceza hâkimliklerince ortaya konamamıştır.

55. Adli kontrol kararının yaklaşık bir buçuk ay sürmekle birlikte başvurucunun yurt dışında özellikle insan hakları alanındaki çalışmalara katılan bir kişi olduğu ve bu süreçte yurt dışına çıkamadığı göz önüne alındığında yurt dışına çıkış yasağının başvurucu üzerindeki yaptırım ağırlığını arttırdığı kabul edilmelidir. Bu hâliyle bir sosyal medya paylaşımı nedeniyle başvurucu hakkında adli kontrol kararı verilmesi, başvurucunun kamusal bir tartışmada görüşlerini ifade etme iradesi üzerinde caydırıcı bir etki doğurmuştur (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ergün Poyraz (2), § 79; Kemal Kılıçdaroğlu ve Cumhuriyet Halk Partisi, B. No: 2014/12482, 8/5/2019, § 46). Öte yandan benzer tedbirlerin uygulanmasının başvurucu üzerinde olduğu gibi kamusal tartışmalar hakkında eleştirilerde bulunacak diğer gazeteci veya köşe yazarlarının kendi kendini sansürlemesine neden olabileceğine dikkat çekmek gerekir.

56. Başvurucu, hakkında uygulanan koruma tedbiri nedeniyle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi uyarınca maddi ve manevi tazminat davası açmıştır. Bununla birlikte başvurucuya

yakalandığı gün esas alınarak bir tazminata hükmedilmiş, bunun ötesinde yurt dışına çıkış yasağı ile ilgili bir giderim imkânı tanınmamıştır. Bu hâliyle başvurucu koruma tedbiri nedeniyle ortaya çıkan zararın giderilmesi imkânından mahrum bırakılmıştır.

57. Tüm hususlar ışığında tekrardan vurgulanmalıdır ki; ifade özgürlüğüne yönelik müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelmesi gereklidir (diğerleri arasından bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; Bekir Coşkun, § 56; Tansel Çölaşan, § 56; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 120). Öncelikle izin verilen eleştirinin sınırlarının hükûmet açısından özel bir vatandaş ya da bir politikacıya oranla daha geniş olduğu vurgulanmalıdır. Bu kapsamdaki ifadelere en üst düzeyde koruma tanınacak ve kamu makamlarının takdir yetkisi daralacaktır. Zira kendisini savunabileceği ve gerçek iradesini ortaya koyabileceği devletin elinde birçok imkân bulunmaktadır (Cumhurbaşkanı'nın eleştiriye katlanma yükümlülüğüne ilişkin olarak bkz. Ergün Poyraz (2), § 58; kamu otoritelerine veya kamu politikalarına yönelik eleştirilere ilişkin olarak benimsenen ilkeler için bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 104-109; kamu gücünü kullanan organların eleştirilere katlanma yükümlülüğü bağlamında bkz. Mehmet Ali Aydın, § 69; Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, § 53). Dolayısıyla somut olayın koşullarında başvurucu hakkındaki verilen koruma tedbirinin zorlayıcı bir sosyal ihtiyacı karşılamadığı ve demokratik bir toplumda gerekli olmadığı sonucuna varılmıştır.

58. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

59. Başvurucu ihlalin tespiti, 100.000 TL maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

60. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için başvurucu hakkında başlatılan ceza soruşturması neticesinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiş olması nedeniyle yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

61. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya 13.500 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı ortaya konulmadığından maddi tazminat talebi reddedilmiştir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 13.500 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu

sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YÜCEL KAPLAN

B. No: 2020/5971 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/5971

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YÜCEL KAPLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/5971)

Karar Tarihi: 25/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 13/6/2024-32575

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Yücel KAPLAN

Vekili : Av. Özgür TARAKÇI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; emeklilik ikramiyesi ödenmesi talebinin zamanaşımına uğradığından bahisle reddine karar verilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının, uzun süren yargılama nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Hava Kuvvetleri Komutanlığında kıdemli başçavuş olarak görev yapan başvurucu 14/11/1994 tarihinden sonra yurt dışında yaşamaya başlamış ve 1/7/1996 tarihinde resen emekliye sevk edilmiştir. Bunun üzerine başvurucunun kamuya ait bir banka şubesinde bulunan hesabına mülga Emekli Sandığı Genel Müdürlüğünün 5/8/1996 tarihli işlemiyle 146.661 TL emeklilik ikramiyesi yatırılmıştır. Anılan tarihte başvurucu yurt dışında yaşamaktadır.

3. Başvurucu, yurt dışı çalışmalarından sonra Türkiye'ye dönmüş; yurt dışı borçlanma süreleri ve Emekli Sandığındaki süreleri birleştirerek 1/12/2013 tarihinde emekli olmuştur.

4. Başvurucu 12/5/2015 tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) başvurarak emekli ikramiyesinin ve daha önceki çalışmalardan doğan alacaklarının ödenmesini talep etmiştir. SGK 5/8/1996 tarihinde bankaya yatırılan emeklilik ikramiyesinin süresinde tahsil edilmediğinden banka tarafından iade edildiğini ve Kurumun emanet hesaplarına alındığını belirtmiştir.

5. Başvurucu; ikramiyenin bankaya yatırıldığı tarihte yurt dışında olduğunu, paranın banka hesabına yatırıldığına ilişkin kendisine bilgi verilmediğini belirterek iptal davası açmıştır. Ankara 2. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 10/10/2017 tarihli kararla ikramiyenin başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Bu karara karşı davalı idare tarafından istinaf kanun yoluna başvurulmuştur. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesi (Daire) 10/10/2019 tarihli kararla davanın reddine kesin olarak karar vermiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 11/1/2020 tarihinde öğrendikten sonra 10/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

8. Başvurucu, emeklilik ikramiyesinin ödenmemesinden şikâyet etmiştir.

9. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Muratcan Kolçak (B. No: 2016/5490, 12/6/2019) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararda; ilgilisi tarafından hak edilen aylıkların banka hesabına havale edildiği aşamadan sonra para üzerinde tasarruf yetkisinin kural olarak yalnızca hesap sahibine ait olduğu, SGK'nın murisin banka hesabındaki parayı kanuni bir dayanağı olmadan geri alması ve bu işleme karşı başvurucunun açtığı davada bu husus gözetilmeden karar verilmesinin mirasçı olan başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği sonucuna varılmıştır.

12. 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 117. maddesinde hak sahiplerince talep edilmeyen alacakların Sandık lehine zamanaşımına uğrayacağı düzenlenmiştir. Ancak hak sahibinin banka hesabında bulunan ve artık kurumun mülkiyetinden çıkan, dolayısıyla yapılmayan bir ödeme olarak kabulü mümkün olmayan durumlara ilişkin herhangi bir hüküm yoktur. Öte yandan ödemenin yanlışlıkla yapıldığı kabul edilse dahi bu paranın iadesi ancak 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 96. maddesi ya da sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre istenebilecek olup somut olay itibarıyla idarenin bu yönde bir iddiası da bulunmamaktadır. Bu hâlde kanuni bir dayanağı olmadan başvurucunun banka hesabında bulunan paranın geri alınmasının ve bu işleme karşı açılan davada bu husus gözetilmeden karar verilmesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği sonucuna varılmıştır.

13. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

16. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

17. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 200.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

18. Başvuruda mülkiyet hakkı ile tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Öte yandan mülkiyet hakkı yönünden ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılması için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 11. İdari Dava Dairesine iletilmek üzere Ankara 2. İdare Mahkemesine (E.2017/1449, K.2017/3226) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.